[redacted]

VONDRUŠKA



MEZI TIÁROU A ORLICÍ

Příběh prvního českého krále Vratislava I.

MOBA

Vlastimil Vondruška
MEZI TIÁROU A ORLICÍ
Příběh prvního českého krále Vratislava I.
Odpovědná redaktorka Ivana Fabišiková Technický redaktor Z. S, Krejčí
Vydalo nakladatelství MOBA
Kotlářská 53,602 00 Brno
DTP a grafická úprava Studio MOBA
Obálka Studio MOBA
Tisk tnŇiBR s. r. o., Český Těšín
© Vlastimil Vondruška, 2003,2006
© Moravská Bastei MOBA, s. r. o., Brno 2003,2006
Vydání druhé
ISBN 80-243-2394-X
Cena včetně DPH 299 Kč

VLASTIMIL VONDRUŠKA

Mezí tiárou a orlicí

Příběh prvního českého krále Vratislava I.

MOBA

Mojí Alence

I.
PŘÍSNÝ OTEC
(1045-1055)

1. KAPITOLA

Ranní vítr se prohánět v korunách zakrslých buků a vyháněl mlhu. Země, porostlá sytě zelenou ostřicí, byla těžká vláhou a mezi nízkými keři hnilobně páchla tůně, z jejíž hladiny unikaly bubliny.

„Vratislave," sykl tiše chlapec v plátěné košili, stojící za keřem bílého hlohu, „podívej. Tamhle jsou!"

„Schovej se, Oto," mírnil jeho vzrušení mladík, ukrytý asi o deset metrů dále. „Poslechni, hned se schovej! Chceš, aby utekly? Víš, jak jsou prasnice chytré!"

Chlapec, jehož hlavu zdobily dlouhé plavé kadeře, se snaživě s dětským úlekem ukryl za keř. Modré oči však prozrazovaly loveckou vášeň. I když mu ještě nebylo ani dvanáct let, byl vysoký a urostlý. V ruce svíral kopí s dlouhým ostřím. Štíhlé boky měl stažené stříbrným opaskem, k němuž měl přivěšený nádherně cizelovaný tesák. Honosnou marnivost jeho vzhledu podtrhoval pozlacený nákrčník s křížkem.

„Oto, jenom žádnou ukvapenost!" nabádal chlapce Vratislav. „Divoké prase není sysel nebo veverka! Neznám statečnější zvíře. Podívej, jsou nějaká neklidná. Ale vítr jde proti nám, neměla by nás zvětřit."

„Že mi necháš první ránu?" špitl po chvíli Ota.

Vratislav, který malou výpravu vedl, byl na rozdíl od Oty oblečený prostě. Svalnaté nohy v kožených nohavicích, přes širokou plec bělostná halena, u krku volně stažená konopnou tkanicí. Boky obepínal kožený opasek s tesákem, jehož stříbrem cizelovaná rukojeť byla jedinou honosnou součástí, která napovídala, že ani on není z prostého rodu.

Vratislav byl menší, ale robustní. Na rozdíl od jemných rysů chlapce měl snědý, ostře řezaný obličej. Měl rovněž světlé vlasy, nikoli však nakadeřené, ale vzpurně trčící kolem hlavy jako ostny. Přesto bylo na první pohled zřejmé, že oba lovci jsou bratři. Vedle jemného Oty, připomínajícího štíhlou srnku, vypadal Vratislav jako sukovitý dub, s kořeny pevně zapuštěnými do země.

Nalevo se ozvalo zapraskání. Vratislav se vztekle obrátil a sykl na Otu: „Lovčí je nemehlo! Prodírá se jako medvěd. Takhle prasnice jenom vyplaší, místo aby je nadehnal. Jestli nám utečou, napráskám mu!“

Bachyně se třemi selaty, pijící z tůňky asi dvacet metrů od lovců, začala jevit známky neklidu. Pak se ozvalo hlasité praskání. Nepozorný lovčí šlápl na suchou větev. Divočáci sebou trhli, bachyně nespokojeně zachrochtala a zavětřila. Pak se otočila a začala utíkat. Zrzavý lovčí vyrazil z lesa s dřevěným kyjem v ruce za nimi. Hnal se k tůni, co mu nohy stačily. Věděl, že taková chyba se neodpouštěla.

Vratislav se přestal skrývat a narovnal si ztuhlá záda. „Už nemusíš šeptat, „ dodal s přemáhaným vztekem k Otovi. „Ten pitomec všechno zkazil. Drslav není nadháněč, ale zaháněč!“

Chvíli se zdálo, že lovčí Drslav bude mít štěstí. Selata byla ještě mladá a nezkušená. Jedno, místo aby utíkalo za bachyní, začalo poděšeně kníkat a točit se v kruhu. Nakonec si popletlo směr a zamířilo ke skupině bílých hlohů, u nichž stáli oba bratři.

Bachyně se zastavila, ohlédla se a ostře kníkla, aby sele varovala. Když zjistila, že je to marné, otočila se, bojovně sklonila hlavu a vyrazila.

„Prasnice nikdy neopustí svá selata, pokud jsou v nebezpečí. Na rozdíl od lidí,“ bručel Vratislav. Otu však lovecká vášeň nepustila. Se zaujetím sledoval, co se bude dít.

Lovčí Drslav si nebezpečí všiml pozdě. Pichlavé oči a rypák se dvěma ostrými kly zaregistroval, až když byla bachyně několik metrů od něho. Bezmyšlenkovitě zdvihl kyj, ale proti valící se hoře masa neměl šanci. Jeho jediným štěstím bylo, že poděšené sele se zastavilo a nešťastně začalo kničet.

Bachyně se rozhodla bleskově. Lovčího, který jí stál v cestě, odhodila stranou. Aniž zpomalila, klusala ke svému mláděti. To zrzavému lovčímu zachránilo život. Obloukem přeletěl přes nízké křoví a spadl do tůně, z níž před chvílí divočáci pili.

Vratislav ho sledoval se zaujetím zkušeného lovce. Věděl, že hon skončil, protože bojovat s rozzuřenou bachyní bylo čiré šílenství. Předpokládal, že prasnice doběhne k seleti, rypákem do něho několi-

krát šťouchne, aby ho obrátila správným směrem, a pak s ním uteče do lesa.

Když však Vratislav odtrhl pobavený pohled od zrzavého lovčího, který se mrskal v bahnité tůni, zbledl. Uviděl Otu utíkat s napřaženým kopím proti zdivočelé prasnici.

„Vrať se," křičel vyděšeně. Ale ještě než dořekl, sevřel v ruce kopí a vyrazil za bratrem. Věděl, že varování je zbytečné. Ota zatím doběhl k seleti a probodl ho. Z tělíčka, škubajícího se v bolestivých křečích, vytrhl zkrvavělý hrot a pevně se postavil, aby se střetl s bachyní. Byl však o vteřinu pomalejší. Prasnice ho odhodila jako hadrovou panenku. Pak sklonila rypák k umírajícímu seleti a nasála pach krve. Nepříčetná vzteky se obrátila k borůvčí, z něhož se Ota těžce sbíral. Zahrabala přední nohou, zachrochtala a vyrazila.

Vratislav cítil, jak mu ve spáncích prudce buší krev. Byl už jen několik metrů od Oty, ale bylo mu jasné, že bachyně bude rychlejší. Bratrovo drobné tělo vypadalo jako odhozený uzlíček plátna. Vratislav jednou viděl tělo muže, kterého rozdupala bachyně. Zbyl z něho jenom krvavý chuchvalec.

Zvedl kopí a vší silou jím mrštil proti bachyni. Měl štěstí, protože se mu podařilo zasáhnout ji do krku těsně pod páteří. Bachyně sice běžela dál, ale zpomalila. Přesně ve chvíli, kdy vrazila kly do Otova těla, dorazil se supěním Vratislav. Máchl tesákem a vší silou ho vrazil do jejího boku.

Prasnice se obrátila proti novému nepříteli, ale její pohyby ztratily na jistotě. Nezaútočila, jako by rezignovala, pouze otočila hlavu zpět k mrtvému seleti. K němu zatím doběhli jeho sourozenci a zvědavě mrtvolku očichávali. Bachyně knikla a z tlamy se jí vyřinul pramínek krve. Vratislav stál před ní s prázdnýma rukama a bezmocně zatínal pěsti. Tiché šumění lesa rušilo jen jeho hluboké oddechování a chroptění smrtelně raněného zvířete. Napětí trvalo několik vteřin. Pak se prasnici podlomily přední nohy a padla tlamou k zemi.

Vratislav měl na lýtku ne příliš hluboký krvavý šrám. Jinak byl bez zranění. Byl to malý zázrak, ale neměl čas o něm přemýšlet. Vrhl se k bratrovi. Ota ležel na zemi, bledý a v bezvědomí. Z rozdrásaného boku se valila krev. Naštěstí nebyla rána hluboká. Jiné zranění kromě mnoha odřenin Vratislav nenašel.

Svlékl si plátěnou halenu, roztrhal ji na pruhy a zručně obvázal bratrovu ránu.

V té chvíli se k němu dobelhal zrzavý lovčí. Od hlavy k patě byl obalený smradlavým blátem.

„Vznešený kníže," koktal a padl na kolena s hlavou skloněnou na prsa, „můžete mi prominout?"

„Teď mi pomoz, Drslave," přísně nařídil Vratislav, aniž se na něho podíval.

Lovčí vyskočil spokojeně, že nebude potrestán hned na místě. Rychle usekl dvě silné větve a zhotovil nosítka. Na ně naložil Otovo bezvládné tělo a podložil ho chvojím. S nosítky na ramenou se opatrně vydali k cestě, kde stáli přivázaní koně.

Teprve pozdě odpoledne se blížili k domovu. Ota sice nabyl vědomí záhy, ale sám jet v sedle nemohl. Proto Vratislav přivázal nosítka mezi dva koně a lovčí je vedl za uzdy.

Minuli vysokou vrbu, za níž se cesta prudce stáčela kolem Dyje. Odtud se již otevíral výhled na Znojmo. Dřevěná palisádová hradba se rýsovala na nedalekém návrší. Tady Ota znovu ztratil vědomí.

Vratislav zastavil a s pomocí lovčího položil Otu na zem do trávy. Nevnímal klid teplého podzimního dne, nevšiml si šplouchnutí pstruha, který vyskočil nad hladinu řeky, neslyšel ani uklidňující vrzání cvrčků. Dostal strach.

„Drslave," houkl na lovčího, „vezmi si mého koně a uháněj pro pomoc!"

Seběhl k Dyji a navlhčil v řece kus látky. Opatrně ji položil raněnému na čelo. Pak si sedl na zem vedle nosítek, zády se opřel o drsný kmen vrby a zavřel oči. Ota byl nejmladší z jeho čtyř bratrů. Vratislav ho měl rád, protože byl jediný, s nímž si nejen rozuměl, ale jemuž také věřil. Nebylo snadné být synem knížete.

Přemyslovci vládli v Čechách od nepaměti. Snad nikdy nebyli tak mocní, jako za vlády jeho otce Břetislava. Přezdívalo se mu český Achilles a určitě právem.

Po dlouhé době sjednotil české a moravské země. A nejen to. Ovládl část horních Uher, porazil Poláky a donutil je platit mu daň. Dokázal se ubránit i římskému císaři Jindřichovi III.

Vratislav byl druhorozeným synem. Starší Spytihněv byl věkem předurčený převzít po otcově smrti vládu. S ním vycházel Vratislav špatně. Od mládí mezi nimi panovala rivalita. Bratr Konrád byl mladší o dva roky. Byl bystrý a nerad si dělal nepřátele. Pokud došlo mezi sourozenci ke sporu, vždy se snažil stát stranou. Poslední Jaromír byl o rok starší než Ota. Ale na rozdíl od nejmladšího bratra byl sobecký a nevyzpytatelný.

Vratislav zahnal rukou ovádu, který se usadil na bledém čele zraněného Oty. V tu chvíli otevřel bratr oči. „Že neumřu?“ optal se tiše. V hlase byl slyšet strach.

Vratislav se usmál a pohladil ho po tváři. Pak dodal konejšivě: „Neboj se, biskup Šebíř je vynikající ranhojič. Víš sám, kolika mužům z otcovy družiny už pomohl! Neboj se, Oto, neumřeš!“

Ještě před příchodem tmy dopravili služebníci knížete zraněného Otu do paláce. Během večeře Vratislav rodičům vyprávěl, co se stalo.

„Jednal jsi jako rytíř,“ pochválil ho Břetislav. „Jsem na tebe hrdý!“

Když Vratislav uléhal ke spánku, uslyšel z nádvoří bolestivý křik. Přinutil se vstát a vyšel se podívat, co se děje.

Ke kamennému pranýři vedle brány byl připoutaný zrzavý lovčí Drslav. Velitel stráže Přibík ho bičoval důtkami, na nichž byly olověné kuličky, jež trhaly tělo.

„Kolik ran má dostat?“ se zájmem se ptal Vratislav.

„Kníže rozhodl, že ho mám ubičovat k smrti,“ oznámil velitel a na chvíli přestal s mrskáním. Rukou si otřel zpocené čelo a uhladil si zježené černé vousy.

„Je už večer, a přitom takové dusno,“ kroutil hlavou. Na chvíli odložil důtky a napil se ze džbánu, který stál na kamenném sloupku u zdi za pranýřem. Pak si plivl do dlaní a začal znovu bičovat.

Drslav zvedl hlavu a těžce ze sebe vyrazil: „Milost, kníže! Nic jsem neudělal!“ Jeho oči zastřené bolestí prosily do večerního šera o právo žít. Vratislavovi ten pohled na okamžik připomněl výraz, jímž se umírající bachyně loučila se svými selaty.

„Otec rozhodl,“ odpověděl chmurně a pomalým krokem se vracel zpět do paláce. Za sebou slyšel svištění důtek a bolestivé, skoro až nelidské úpění.

2. KAPITOLA

Za okny se setmělo. Kníže Břetislav se svou družinou hodoval od pozdního odpoledne. Ve velkém sále Pražského hradu panovala více než veselá nálada. To byl také důvod, proč se kněžna Jitka se svými služebnicemi zvedla od stolu a odešla do soukromých komnat. Nepovažovalo se za slušné, aby při hostině, jako byla tato, zůstávala počestná žena mezi opilými muži až do konce. Muži to stejně od svých manželek nevyžadovali. Vždyť tu bylo tolik lákavých možností. Kníže Břetislav měl na svém dvoře dost pěkných děveček, které obsluhovaly při hostinách a byly ochotné povyhrnout si suknice.

Starší členové knížecí družiny se sesedli kolem krbu a popíjeli výtečnou medovinu. Jak ze džbánků ubývala, stále hůře se hledala slova a myšlenky. Mladíci se uchýlili do výklenků u oken, za sloupy nebo do zšeřelých rohů, kam dopadaly odlesky loučí jen chabě. Věnovali se dívčím vnadám a pití.

V jednom z výklenků seděl Vratislav se svým novým panošem Martinem. Panoš pocházel z chudého rodu a služba na knížecím dvoře byla pro něho velikou poctou. Vratislav mu dal přednost před jinými urozenými mladíky. Oceňoval jeho sílu a obratnost, s jakou zacházel s mečem, ale také bystrost a jemnost.

„Dneska mám důvod se opít," svěřoval se Vratislav. „Odpoledne mi otec povolil oženit se."

„Blahopřeji, můj kníže. Získat souhlas asi nebylo lehké?" usmíval se panoš Martin.

„Bůh ví, že nebylo. Otec nechtěl o svatbě ani slyšet. Že Kateřina není z vlivného rodu. Několikrát opakoval, že má svatba mu nic nepřinese."

„Omluvte mou zvědavost, ale jak se podařilo změnit jeho názor?"

Vratislav natáhl ruku s prázdným pohárem k děvečce, jež šla právě se džbánem v ruce kolem. Přitom se mu před očima vybavila nevěsta. Kateřina byla půvabná černovláska. Narodila se v nevelkém tvrzišti u bavorské hranice. Její rodiče byli vzdáleně příbuzní s kněžnou Jitkou. Ta dívku přivedla na knížecí dvůr jako služebnou.

Od první chvíle se Vratislav do Kateřiny zamiloval. Snad proto, že se tolik lišila od ostatních dívek. Zdála se křehká, ale přitom byla nesmírně živá. Uměla se smát, nádherně zpívala, byla vtipná a odvážná. Když Jitka poznala, že zájem jejího syna není chvilkový rozmar, začala jednat. Trvalo dlouho, než Břetislava přesvědčila. Ale když chtěla, uměla svá přání prosadit. I to byla jedna z věcí, pro které ji kníže Břetislav miloval. Bez ohledu na potíže, které někdy Jitčina tvrdohlavost přinášela.

„Možná se mi budeš smát, ale už se nemohu dočkat, až bude Kateřina moje."

„Láska mi nepřipadá směšná," odpověděl s náznakem smutku Martin. I on se nedávno zamiloval, ale na rozdíl od knížecího syna nemohl na sňatek vůbec pomyslet. Nejdřív si musel vybojovat postavení v knížecí družině a získat majetek. Teprve potom se mohl ohlížet po dceři některého velmože.

„Co tady sedíte tak sami?" ozvalo se za nimi. Trochu obtloustlý mladík, který oba přátelsky objal, byl již trochu podroušený. Těžce dosedl na lavici mezi ně.

Diviš ze Šternberka patřil k bohatému a vlivnému rodu, který své postavení získal teprve nedávno. Honosil se znakem s hvězdou, o níž Diviš s oblibou říkal, že to je jitřenka, která mizí z noční oblohy jako poslední.

„Jak jsi daleko se svou Žofií?" optal se ho přátelsky Vratislav. Měl poživačného Diviše rád. Znali se od mládí. Diviš vždy jednal přímo. Toho si Vratislav vážil. Ne všichni synové významných členů družiny, s nimiž ho vychovali, jednali stejně. Mnozí podlézali, jiní intrikovali. Od nejútlejšího dětství musel být Vratislav ostražitý. Ale s Divišem tenhle pocit neměl.

„Naši otcové se prý už dohodli," mávl Diviš bezstarostně rukou. „Ale co bych se trápil? Zvláště teď. Podívej," ukázal k vedlejšímu stolu. „Ta Polka, co se líbá s panem Ješkem. To je holka. Vidíš ten zadek? Hej!" křikl na jiné děvče, které běželo kolem s plným džbánem. Protože se dívka jen ohlédla, ale nezastavila, chytil ji za loket. „Nalej nám, copak chceš, abychom uschli?"

„Kníže Spytihněv chce pít," dodala omluvně a snažila se vymanit z jeho sevření.

Vratislav otočil hlavu a podíval se do rohu, kde seděl v kroužku několika mladíků a tří podnapilých děveček jeho starší bratr. Zamračeně si ho prohlížel a znovu si uvědomil, jak jsou oba odlišní. Jako by ani nebyli bratři.

Spytihněv byl mnohem urostlejší než Vratislav. Měl světlé vlasy jako většina Přemyslovců. Vlasy ale podobnost končila. V obličeji byl zakulacený, až odulý, masitý nos se podobal zralé hrušce, pod řídkým knírem se ukrývaly silné rty. S bledým obličejem ostře kontrastovaly neúměrně malé oči. Budil spíše dojem nevzdělaného venkovana než urozeného knížecího syna. Někdy měl Vratislav pocit, že se špinavému venkovanovi podobá i chováním. Postrádal dvorskou uhlazenost a jen těžko se s ním dalo na něčem dohodnout. Nikdy nedodržel slovo.

Diviš dívku pustil, protože se nechtěl dostat do sporu s některým z knížecích synů. Neměl rád hádky, a to dokonce ani ve věci tak důležité, jako byl džbán plný dobré medoviny.

„Počkej!" zasáhl Vratislav. Zvedl pohár a přísně poručil dívce: „Nalej. Všem! Můj bratr počká."

Dívka se tvářila nešťastně, protože dostala strach. Rychle začala nalévat. Přitom se nervózně ohlížela. Snad právě proto si Spytihněv všiml, co se stalo. Zamračil se. Nelibostí se mu zkrabatilo čelo.

Vratislav zachytil jeho pohled. S poťouchlým úsměvem zvedl plný pohár na znamení, že mu připíjí.

Spytihněv lhostejně odvrátil oči, jako by bratrovo gesto neviděl. Když k němu dívka doběhla a nalila medovinu do připravených pohárů, nedostalo se na všechny, protože džbán neměla plný. Spytihněv jí něco ostrého řekl a pak ji prudce udeřil do tváře. Dívka vykřikla bolestí, upustila džbán a ten se rozletěl po dlážděné podlaze na střepy.

Vratislav vyskočil, ale Martinova ruka ho přiměla, aby se zase posadil. „Už je po všem," klidnil ho panoš. „Spytihněv všem ukázal, jaký je chlap. Teď už jí dá pokoj. Ta rána stejně patřila vám. Protože si na vás netroufne, udeřil to děvče."

Dívka sebrala střepy z rozbitého džbánu a s pláčem odcházela. Diviš vyskočil, a když procházela kolem, chytil ji do náruče.

„Tohle jsem nechtěl," omlouval se. „Je mi to líto. Vezmi si, aby tě to tolik nebolelo," řekl a vytáhl z měšce malou stříbrnou záušnici. Neměla valnou cenu, ale dívce okamžitě zmizely slzy z očí. „Děkuju, pane," usmála se a do hlasu se jí vrátila svůdnost mládí. Diviš si ji posadil na klín.

V té chvíli vstoupila do sálu ne příliš půvabná, vysoká kostnatá žena v hnědém řeholním plášti benediktýnského řádu. Na ploché hrudi měla zavěšený masivní zlatý kříž, zdobený polodrahokamy. V křišťálové schránce uprostřed kříže se nacházela vzácná relikvie, zlomek prstu sv. Jiří, patrona kláštera, jehož byla abatyší.

Zvedla ruku, v níž držela stříbrem zdobenou hůl, odznak svého úřadu. Zlostně se rozhlížela po hodovní síni. Chvíli pohledem bloudila hloučky mužů, až našla knížete.

Na Břetislavově klíně seděla baculatá černovláska. Pod přísným pohledem abatyše zčervenala a chvatně si zakrývala ňadra ne příliš čistou halenou. Chtěla seskočit a utéct, ale kníže ji pánovitým gestem přiměl, aby zůstala.

„Nuže, ctihodná abatyše Gertrudo, co tě přivádí mezi nás, hříšníky?" smál se přiopile.

„Když jsi začal stavět kolem svého sídla nové hradby, kníže, byla jsem ráda, protože bezpečí Pražského hradu znamená bezpečí i pro náš skromný klášter. Ale to jsem netušila, že se tví lidé budou chovat svévolně a dokonce sáhnou na majetek našeho řádu. I z toho mála, co máme, nám ještě bereš!"

Teprve teď Břetislav dívku pustil, upravil si oděv, dlaní přejel zpocený obličej a snažil se rychle vyhnat z hlavy lehkou opilost. Dostal vztek, protože jednání s abatyší bylo vždy nepříjemné. Abatyši jmenoval řezenský arcibiskup a Gertruda měla v říši mocné ochránce. Především v Sasku, odkud pocházela.

Kláštery nikdy nebyly Břetislavovi příliš po chuti, protože se svým způsobem vymykaly jeho moci. Jednou z věcí, které musel po prohrané válce císaři Jindřichovi v Řezně slíbit, bylo zachování klášterního majetku. To jen zvyšovalo jeho nechuť k věčným nářkům abatyše Gertrudy.

Těžce vzdychl a obrátil se na Imbrama, německého stavitele nové hradby Pražského hradu. „Co se stalo, že jsi tak popudil ctihodnou abatyši?“

„Vznešený kníže, ve svahu nad potokem Brusnicí stála pec, kde si ctihodné sestry pekly chléb. Na první pohled bylo zřejmé, že pec překáží...“

„Nemohl jsi vést hradbu jinudy?“

„Navrhoval jsem to,“ odpověděl tiše Imbram s očima sklopenýma k zemi, ale do řeči mu skočil Spytihněv. Podle příkazu otce na výstavbu dohlížel.

„Bylo zbytečné měnit plány, můj knížecí otče. Dobré opevnění má stokrát větší cenu než pec na chleba. Protože se ty tupé hlavy zdráhaly, sám jsem omotal kolem pece provazy, přivázal je ke koni a pec jsem strhl. Měl byste vidět, jak se kameny s rachotem kutálely dolů až do potoka. Milá abatyše,“ obrátil se na Gertrudu, „dneska sis určitě na koláčích nepochutnala. A už ani nepochutnáš!“

Kostnatá žena šlehla po Spytihněvovi opovržlivým pohledem a pak se obrátila ke knížeti. „Máš skutečně statečného syna, vznešený kníže! Jaký je to hrdina! Určitě už dobyl hodně hradů. Proto má zkušenosti. Dneska vybojoval další skvělé vítězství nad naší pecí. Měl by si ozdobit skráně vavřínovým věncem a zvony by měly slavnostně vyzvánět na jeho počest. Dokázal zbourat pec bezbranným jeptiškám. Co se zdráhali udělat prostí lidé, nestyděl se udělat on. Skutečně vznešený muž!“

Břetislav ji pobaveně sledoval, a když skončila, upřímně se rozesmál. Abatyše mu sice mohla vadit, ale uznával, že je to bystrá žena, která si uměla získat respekt. V její řeči nebylo nic z kramářského handrkování, kterého měl za celý den plné zuby. Bylo to vtipné, přitom jasné a srozumitelné.

Hodovní síní bouřil smích, neboť alkoholem rozpáleným mužům připadala řeč kostnaté abatyše mnohem vtipnější, než ve skutečnosti byla. Jediný, kdo se nesmál, byl Spytihněv. Byl rudý vzteky a ponížením. Kdyby zde nebyl otec, asi by dal té drzé ženské za vyučenou. Takhle ho před celou družinou ponížit!

„Věřím, ctihodná Gertrudo,“ začal Břetislav, když se dosyta nasmál, „že se to nestalo ze zlé vůle. Slibuji, že škodu klášteru nahra-

dím. Hned zítra dám postavit novou pec, mnohem lepší, než byla ta, kterou dobyl můj syn!“

Abatyše se uklonila na znamení díků, pak se pichlavě rozhlédla a ještě než odešla, dodala: „Mé srdce jásá radostí, že české zemi vládne spravedlivý kníže. Ale ještě více by se mé srdce radovalo, pokud by tu žili muži spravedliví, ale také počestní!“

Břetislav se hlasitě rozesmál. „Vážená abatyše, vidím, že ráda žertuješ. Až padne na mou duši smutek, pošlu pro tebe, abys mne rozveselila. Jak se ti to povedlo nyní!“

Gertruda rezignovaně pokrčila rameny. Pak se otočila a důstojně odešla.

„To je ženská,“ vydechl Diviš ze Šternberka obdivně. „S tou bych se nechtěl dostat do sporu!“

„Podívejte se na Spytihněva,“ zlomyslně upozornil panoš Martin. „Je bez sebe vztekem!“

„Diviš se mu?“ odpověděl Vratislav zamyšleně. „Potupila ho před celou družinou. A jak ho potupila! Ale musím být ke svému bratru spravedlivý. Stavět v těch místech nařídil kníže, Spytihněv jen plnil jeho příkazy. Bud si jistý, že můj otec dobře věděl, že tam pec je. Teď vypadá Spytihněv jako uličník a kníže Břetislav jako spravedlivý muž. Ale život není tak jednoduchý, jak by se mohlo zdát. Nic není jenom bílé nebo černé!“

„To máš pravdu,“ opáčil Diviš a lačně se napil. Pak bezostyšně vykasal sukni dívce, sedící na jeho klíně. Se zalíbením si ji prohlížel. „Nic není jenom bílé nebo černé, Vratislave!“

„Jsi opilý,“ konstatoval znechuceně panoš Martin. Navíc odporný, pomyslel si, i když to nahlas neřekl. Vstal a spolu s Vratislavem odešel ze sálu.

Ráno se Vratislav probudil poměrně časně. Přesto se cítil vyspalý. Vyskočil z lože a rychle si oblékl plátěnou halenu a soukenné nohavice. Přes ramena si přehodil krátký červený plášť a kolem boků ovinul stříbrný pás s nádherně zdobenou dýkou, jediným odznakem svého vysokého postavení. Toužil po Kateřině. Cítil, že by měl zkažený celý den, pokud by ji alespoň nepozdravil.

Vyšel na chodbu a zamířil k matčiným komnatám. Jak předpokládal, kněžna Jitka byla vzhůru. Seděla na loži, dlouhé plavé vlasy měla rozpuštěné na nahé šíji. Vratislav se na prahu zarazil a obdivně si ji prohlížel.

„Pojď dál," usmívala se matka. I když se jí kolem očí tvořily vrásky a věk se podepsal na tváři, neztratila nic ze svého půvabu.

Za kněžnou stály služebné a splétaly jí vlasy do dvou copů. Ale ani jedna z nich nebyla černovláska, po níž toužil.

„Slyšela jsem, že prý včera abatyše Gertruda smrtelně urazila Spytihněva," optala se kněžna zvědavě. Z tónu jejího hlasu bylo zřejmé, že o výstupu na hostině věděla.

„Je to tak," přisvědčil roztržitě Vratislav. Matčina ironie v hlase ho vůbec nepřekvapila. Věděl, jak chladné vztahy panovaly mezi ní a nejstarším synem. Spytihněv dával okázale najevo úctu otci, ale vůči Jitce se choval odměřeně. A v poslední době dokonce povýšeně.

Protože Vratislav Kateřinu nenašel, chtěl se rozloučit. Ale matka ho přiměla posadit se vedle lože na nádherně vyřezávanou dubovou stolici. Musel vyprávět. Pobaveně ho poslouchala a s úsměvem sledovala jeho netrpělivost. Nakonec ho přerušila.

„Vratislave, co je s tebou? Očima bloudíš po místnosti, jako bys něco hledal. Nejsi nemocný?"

Pochopil, že si s ním hraje a dobře ví, na co myslel. Nemělo smysl se přetvařovat.

„Myslel jsem, že tu najdu Kateřinu," zabručel rozmrzele.

„A já doufala, že tě ke mně přivedla synovská láska," opáčila Jitka s hraným údivem. „Ale nebudu tě trápit. Kateřina je vedle v komoře a skládá šaty. Jestli chceš, běž ji pozdravit."

Vratislav nedočkavě vyskočil a skoro porazil stolici, na níž seděl. Jedna z dívek, které česaly kněžnu, vyprskla smíchy. Vratislav zčervenal a zastavil se. Důstojně se rozloučil s matkou a teprve potom zamířil ke dveřím.

U otevřené truhly z tmavých masivních prken, v rozích zdobených měděným kováním, stála jeho nevěsta. Ač drobné postavy, měla svůdně zakulacené boky a nádherná ňadra. Z oválného obličeje zářily velké, skoro dětsky naivní oči.

Vratislav ji chtěl překvapit, ale hned jak vešel, otočila se od práce a usmála. Pak se mu vrhla kolem krku. I přes zavřené dveře samozřejmě slyšela hlasy z kněžniny ložnice. Proto ho už dychtivě čekala.

„Má lásko," špitala radostně mezi dlouhými polibky.

„Kateřino, moc po tobě toužím. Do svatby bez tebe umřu. Chtěl bych se s tebou milovat."

„Teď to nejde, nevidíš, mám práci!"

„Ty mne nemáš ráda!"

Dívka trochu rozpustile ohrnula ret. „Takhle si stěžuješ skoro každý den. Bud spravedlivý! Když to jde, vždycky ti vyjdu vstříc. Ale nemohu být s tebou pořád. Víš, jak nás kněžna hlídá. Říká, že chce, aby se alespoň její služebnice chovaly počestně."

„Pokud jsou ostatní stejně počestné jako ty, tak nevím," vrtěl uštěpačně hlavou a přitom ji hladil. Snažil se rukou sjet po zádech co nejníže. Miloval její nádherné tvary.

„Neříkám," bránila se Kateřina, „že jsme všechny panny, ale počestné jsme určitě. Protože žádná z nás by nešla s někým, kdo by neměl počestné úmysly."

„Jak jsi poznala, že mám počestné úmysly já, když jsme spolu byli poprvé? Jak už je to dávno?" zasnil se Vratislav.

Před očima se mu vybavila jarní bouřlivá noc, kdy doprovázel kněžnu do jižních Čech. Tehdy si všiml krásné dívky, kterou jeho matka přijala do služby. Okamžitě po ní zatoužil.

Po večeři ji skoro násilím odtáhl do ložnice a tam ji připravil o panenství. I když v té dusné noci, kdy se do vášnivého dívčina sténání ozývalo rachocení hromu a ržání vyděšených koní ve stáji neuvažoval, co bude dál, cítil, že to jednou nocí neskončí. Snad proto se k ní choval nejen rázně a mužně, jak míval ve zvyku, ale také něžně a s citem.

„Sám dobře víš," začervenala se trochu Kateřina, protože i ona si vybavila první společnou noc, „že ses mě tehdy na nic neptal. Pokud si vzpomínám, teprve když jsi mne pomiloval, optal ses, jak se vlastně jmenuji!"

„To je pravda," rozesmál se Vratislav. „Alespoň vidíš, že nás daly dohromady sudičky. Zamiloval jsem se, a ještě jsem ani nevěděl, čí jsi. Tak kdy přijdeš?"

„Možná odpoledne. Kněžna půjde ke zpovědi a já budu mít volno!“

„Platí, odpoledne!“ Políbil ji a pak vyklouzl na chodbu. S pohvizdováním se vydal na nádvoří, aby zkontroloval stráže, neboť to byla jedna z jeho hlavních povinností.

U stájí narazil na Otu. Za těch několik let, které uplynuly od honu na kance, který málem skončil tragicky, jeho bratr dospěl. V duši sice zůstal dítětem, které sledovalo svět naivním důvěřivým pohledem, ale postavu měl urostlou. Byl vyšší než Vratislav. Ota se rád oblékal podle německé módy a miloval drahé zbraně.

Láska k lovu mu zůstala a nic na ní neubrala nehoda z mládí. Ota miloval vzrušení při štvanici a uspokojení vítěze, když kus skolil. Proto mu otec svěřil úřad nejvyššího lovčího.

„Bud zdráv. Na co máš políčeno dneska?“ smál se Vratislav, když ho míjel.

„To bys neuhodl, milý bratře,“ trochu rozpačitě odpověděl Ota a vyšvihl se do sedla. „Jmenuje se Jana a bydlí u poříčského brodu.“ Pak rázně bodl ostruhy svému koni do slabin a cvalem vyrazil k bráně.

3. KAPITOLA

„Nebylo by moudřejší zůstat tu dneska na noc a pokračovat ráno, až vichřice ustane?“ optal se unaveně panoš Martin. Rukou ukázal k malému okénku, zakrytému vysušenou blánou z hovězího měchýře. Kolem dřevěného rámu byl nastrkaný mech, aby zima neprotahovala dovnitř.

Venku zuřila sněhová vichřice. Vítr kvílel divoké fanfáry, jimiž zima ohlašovala vítězství nad krajinou, krčící se pod metrovými závějemi čerstvého sněhu.

„Urozený pán má pravdu,“ ukláněl se před nimi obtloustlý šenkýř ve špinavé zástěře. Za ním stála jeho žena, stejně špinavá jako on, ještě o poznání tlustší. V ruce držela džbán horké medoviny. „Uvidíte, že se moje kuchyně vyrovná těm nejlepším. Však má šenk po okolí tu nejlepší pověst,“ dodal hrdě.

„Jak se tahle vesnice jmenuje,“ optal se Vratislav unaveně a z pláště setřásl krupičky mrznoucího ledu. Byl na cestě od rána. Když odjížděl z Kolína, svítilo slunce. I když byl silný mráz, jel rychle. Odpoledne se však zvedl vítr, který se změnil ve vichřici. Jen s obtížemi se malá družina probíjela vpřed. Nakonec byl Vratislav nucen uchýlit se do úkrytu. Ještě štěstí, že narazili na slušně vypadající hostinec.

Spěchal, protože zítra začínaly vánoční svátky, a dobře věděl, jak si otec potrpěl, aby byla rodina pohromadě. Navíc Vratislava čekala na Pražském hradě jeho žena Kateřina.

„Počernice, urozený pane. Počernice se jmenuje naše vesnice,“ ukláněl se hostinský s výrazem spokojenosti v očích. Rychle si spočítal, kolik mu ubytování vznešené družiny přinese stříbrných denárů.

„Počernice," opakoval pomalu a zamyšleně Vratislav a natáhl ruku pro džbán, aby se napil. „Tak to už máme před sebou jen Vysočany a pak už je Praha. Je to tak?"

„Jak jinak, urozený pane, ale..."

„Ticho," rázně ho přerušil Vratislav. „Martine, podívej se do stájí, jestli by se nedali naše koně vyměnit za čerstvé. Ať si chlapi něco zakousnou, za čtvrt hodiny pokračujeme dál!"

Panoš Martin neodporoval. Věděl, že to nemá smysl, protože Vratislav nikdy o svých rozhodnutích nediskutoval. Hlavně je ale nikdy neměnil. I kdyby ho to mělo stát krk. Tvrdohlavost měli v povaze všichni Přemyslovci.

„Jak si přejete, můj kníže," sklonil hlavu a pokrytecky uhnul pohledem, aby nedal najevo, za jak pošetilé tohle rozhodnutí považoval. Dobře věděl, proč Vratislav spěchal. Do jisté míry ho i chápal.

Příčinou Vratislavovy netrpělivosti byla jeho mladá žena. Vášnivě ji miloval. Nejen pro její nespornou krásu. Kateřina byla chytrá, uměla se smát a žertovat. Ale uměla také flirtovat. Vratislav žárlil a od svatby nerad odjížděl z domova. Kníže Břetislav si toho brzy všiml. Snad právě proto ho pověřoval nejrůznějšími úkoly mimo Prahu. Když mu to Jitka vyčítala, bručel: „Kníže má vládnout lidem, a ne aby city vládly jemu!"

„A jak to bylo s tebou, můj milý?" smála se Jitka. „Kdo mne unesl z kláštera a dokonce kvůli mně vyhlásil válku císaři? Pokud se pamatuji, byl jsi to ty! Copak ses neřídil svým citem?"

Břetislav nikdy své ženě nevyvracel tuhle krásnou pohádku, která se však hodila spíše mezi rytířské legendy než do běžného života. Mladá Jitka se mu skutečně líbila. Ale nikdy by jí, ani nikomu jinému, nepřiznal, jak to bylo ve skutečnosti.

Břetislavův otec Oldřich se kdysi oženil s neplodnou manželkou. Nakonec se jeho jediným synem stal nemanželský Břetislav. Matka Božena byla obyčejná venkovská dívka. I když to mezi divokým Oldřichem a jeho nemanželským synem často jiskřilo, dostalo se Břetislavovi vychování na knížecím dvoře. Od dětství se o něm hovořilo jako o budoucím knížeti. Přesto ho pronásledovaly lépe či hůře skrývané úsměšky, že je bastard.

Lidé z knížecí družiny si museli dávat pozor. Ale sousední vládci podobné ohledy neměli. Na jedné hostině u polského krále se na tohle téma vtipkovalo celý večer. Nic na tom nezměnily ani Břetislavovy úspěchy na válečném poli.

Proto se mladý kníže rozhodl, že se ožení s dívkou, jejíž původ bude tak vznešený, aby si nikdo nic vůči jeho dětem netroufl. Vyhlédl si Jitku. Pocházela ze starobylého a váženého rodu, byla dokonce spřízněná s římským císařem. Co si mohl Břetislav přát víc? Jedno mu však bylo jasné. Otce o Jitčinu ruku požádat nemohl, protože by mu ji asi těžko dal.

Jitku vychovávaly v klášteře ve Schweinfurtu zbožné sestry. Čekala na nápadníka, kterého jí určí otec. Břetislav ji unesl a ještě tu noc ji pro jistotu připravil o panenství. Riskoval hodně. I když se jejich rody přátelily, pokud by ho pronásledovatelé chytili, asi by to zaplatil životem.

Když se později setkal s Jitčiným otcem, aby celou záležitost urovnal, omlouval spáchané násilí láskou. Ale jen on sám věděl, že ho nehnala jen touha po krásné Jitce. Chtěl získat ženu se vznešeným původem. Jitka byla nejušlechtilejší plemennou klisnou, jakou mohl pro sebe v Evropě získat.

Břetislav dobře odhadl, jak to ve světě chodí. Když Jitčin otec zjistil, že počestnost dcery nezachrání, ani kdyby se drzému únosci krutě pomstil, vzal ho raději na milost. Ostatně byl to pořád český kníže, i když pochybného původu. Nakonec se konala slavná svatba s řádným rodičovským požehnáním.

Břetislav se vysmíval upřímné lásce, protože v ni nevěřil. Svým synům vštěpoval zásadu: „Nejdřív mysli na sebe, a teprve potom na druhé!“

Zatímco panoš Martin připravoval koně na další cestu, Vratislav se pohodlně usadil u ohniště. Zády se opřel o začernalý trám, který podepíral krov. S chutí se napil horké medoviny. Byla nahořklá, v hrdle hladila, a když sklouzla do žaludku, hřála po celém těle. Zavřel oči a vzpomínal na svou mladou ženu.

Představa byla tak intenzivní, že najednou ucítil pohlazení. Jenže to nebyl sen. Když otevřel oči, spatřil vedle sebe kyprou zrzku. Byla oděná jen do plátěné košile a nahnědlé suknice, ale tak nedbale,

aby si mohl prohlédnout všechny její půvaby. Usadila se na lavici a zkušeně ho hladila. Svůdně se usmívala. „Neodjíždějte, urozený pane," prosila příjemně zastřeným, trošku chraptivým hlasem.

Vratislav na okamžik podlehl příjemnému pokušení, ale vzápětí ji skoro hrubě odstrčil. „Běž k čertu," utrhl se vztekle. „Spěchám!"

„Proto na mne nemusíte být zlý," tiše odpověděla zrzka a do očí se jí vehnaly slzy. „Chtěl jsem jen, aby vám bylo dobře!"

Vratislav vstal, uchopil ji za bradu a smířlivě dodal: „Kdybych tak nespěchal, určitě bych se s tebou potěšil. Ale ještě dneska musím být v Praze!" Pak si přehodil přes široká ramena plášť, který zatím uschl. Na stůl hodil několik stříbrňáků a vyšel ven do vichřice.

Jakmile za ním zapadly nízké dveře z hrubě otesaných klád, vyšel zpoza sloupu obtloustlý šenkýř, došel k dívce a vrazil jí silný políček: „Ty couro hloupá, ani chlapa tu neumíš udržet. Tak proč tě živím?"

Vratislav se ničeho nebál. I když byl menší než jeho bratři, byl vytrvalý a odolný. Pokud musel bojovat s přírodou, cítil skoro primitivní radost nad vlastní silou, s níž dokázal odolávat živlům. Ale tahle cesta ve sněhové vichřici byla mnohem horší, než si dokázal představit v nejhorším snu.

Družina se roztrhla na několik hloučků a později Vratislav zjistil, že dva muži v té strašné noci spadli s koně a únavou zmrzli přímo na cestě. Většina omrzla a samotnému Vratislavovi spálil silný mráz levou tvář.

Teprve kolem půlnoci se vyčerpaní jezdci dopotáceli k Vltavě. Byla zamrzlá a pokrytá závějemi sněhu, že se nedalo poznat, kde končil břeh a začínala voda. Proti nim se rýsovala ve tmě silueta Pražského hradu. Ta jim dala novou naději. Pod Opyší sesedli, neboť koním se stejně podlamovaly nohy únavou. Po zmrzlé cestě je raději vedli za uzdy.

Chvíli trvalo, než se Vratislavovi podařilo donutit strážné, aby otevřeli hradní bránu. Teprve za hodnou chvíli mohli vjet mezi důvěrně známé stavby - knížecí palác, kostel svatého Václava, svatojiřský klášter, hospodářský dvůr a rozeseté domky družiníků.

Vratislav hodil uzdu panošovi. „Postarej se mi o koně. Ráno se sejdeme na mši!“ Aniž věnoval jediný pohled zdecimované družině, vběhl do paláce.

Jeho ložnice ležela hned vedle otcovy a byla skoro stejně veliká. Mnohokrát bratr Spytihněv žádal, aby přidělil velkou a pohodlnou komnatu otec jemu a jeho manželce. „Jsem přece nejstarší, proto by měla náležet mně,“ křičel popuzeně.

Kníže Břetislav to se smíchem odmítal. Ironicky ještě Spytihněva popichoval a bavil se výlevy jeho vzteku. Samozřejmě tušil, kdo za jeho požadavkem stojí. Pro Spytihněva získal manželku z nejlepšího rodu. Podařilo se mu uzavřít smlouvu o spojenectví s vlivným rodem německých Wettinů, stvrzené sňatkem Idy Wettinské s jeho synem. Rubem politicky užitečné smlouvy byly nepříjemnosti se Spytihněvovou manželkou. Ida byla pyšná a na nejrůznějších malichernostech dokazovala, že je první ženou přemyslovského dvora.

S těmito myšlenkami dorazil Vratislav ke dveřím ložnice. Pod dubovými dveřmi prosvítal proužek světla. Zarazilo ho, že manželka ještě nespí. Otevřel dveře a chvilku trvalo, než si oči, unavené sněhovou vánicí, zvykly na světlo čadící smolné louče.

U okna, teď v zimě zavřeného pevnou dřevěnou okenicí, stálo široké lůžko. Na něm ležela Kateřina, jejíž nahé tělo jen skromně halila medvědí kožešina. Vedle ní klečel na zemi Vratislavův bratr Jaromír a dlaněmi laskal plná Kateřinina ňadra.

Vratislav zbledl zděšením. Chlad, který ucítil, byl mnohem větší než vichřice, která ho provázela po celý den. Jaromír se prudce otočil a v obličeji se mu mihl ironický úšklebek: „Přicházíš trochu nevhod, milý bratře!“ Vymrštil se a sáhl po dýce, která ležela na okraji lůžka.

Vratislav stál ve dveřích bez hnutí. Očima se vpíjel do tváře své ženy. Nikde se dosud necítil tak bezpečně, jako v její náruči.

„Přepadl mě s dýkou a násilím se mě chtěl zmocnit!“ vykřikla zoufale a dlaněmi zakryla nahá ňadra.

„Sama mě pozvala,“ bránil se nervózně Jaromír. Sebejistá drzost zmizela. Podobných kousků s ženami velmožů měl na svědomí pěknou řádku. Pokud tohle udělal někomu z otcovy družiny, málokdo si na něho troufl žalovat. Ale tohle bylo něco jiného.

Jaromír se s panickým strachem rozhlédl po ložnici. Věděl, že v zápase s Vratislavem nemá šanci. I když byl vyšší, byl mladší a nesrovnatelně slabší. Pokusil se využít překvapení. Obrátil dýku proti bratrovi a vyrazil ke dveřím, aby si uvolnil cestu. Vratislav se však ani nehnul a Jaromír se musel bleskurychle rozhodnout - bud ho probodnout, nebo couvnout.

Jen na zlomek vteřiny pohlédl Jaromír do Vratislavových očí. Byly sice nepřátelské a skoro cizí, ale pořád to byly bratrovy oči. Jaromírovi se zdálo, že v nich zahlédl zármutek člověka, který právě prohrál. Zarazil se a ruka s dýkou klesla. Byl ještě příliš mladý a nedokázal jednat jako muž. „Vratislave, já... víš, to bylo... Odpusť mi to! Já...“

V tu chvíli se vymrštila Vratislavova pěst a zasáhla Jaromíra do čelisti. Prudce, nesmiřitelně, bez jakéhokoli ohledu. Jaromír dával přednost spíše dvorským slavnostem než cvičení v boji. Oči se mu na chvilku zatměly bolestí, dýka vyklouzla z ruky a spadla s tupým cinknutím na zem.

Uvědomil si, jakou udělal chybu, když zaváhal. Otec Břetislav měl pravdu, když říkával: „Pokud máš nad někým výhodu, nikdy se jí dobrovolně nevzdávej! Protivník velkorysost neocení. Když mu dáš šanci, zničí tě! Nikoho nelituj!“

Jaromír ustoupil, ale Vratislav byl rychlejší. Přiskočil a chytil ho za hrdlo. Oběma rukama stiskl bratrův krk. Jaromír se ho pokusil z posledních sil odstrčit, ale bez úspěchu.

Místností se rozlehl jeho řev. „Pomoc! Pomoc!... Milost!“ Také Kateřina začala hlasitě ječet.

Jaromír bledl, v hlavě mu hučelo, oči zastřel černý závoj. Cítil, že omdlí. Toužil po jediném, po trošce vzduchu. Kdyby se tak mohl nadechnout!

Vratislav uslyšel, že se rozletěly dveře a kdosi vběhl dovnitř. Bylo mu to však jedno. Svíral bratrovo hrdlo a v jeho hlavě zněla jediná myšlenka: „Zabij! Zabij!“

„Hned toho nechte,“ uslyšel za sebou otcův hlas. „Vratislave, pusť ho!“ Vzápětí se ozvalo naléhavěji: „Já, kníže, ti poroučím!“ Ani teď neposlechl. I kdyby chtěl, nemohl. Byl ochromený vztekem a ruce ho neposlouchaly.

Břetislav ve splývavé plátěné noční košili, která jeho stárnoucí postavě zdaleka neskýtala důstojnost knížete, se rozhlédl. Pak s rozhodností panovníka chytil do ruky těžkou dřevěnou stolici, která stála vedle dveří. Udeřil Vratislava do hlavy.

Na chvíli jako by se zastavil čas. Vratislav dál svíral bratrovo hrdlo, ale pak se zlomil v pase a ruce uvolnily smrtící stisk. S těžkým žuchnutím se svalil na zem. Vedle se zhroutil bledý Jaromír. S krůpějemi potu na čele těžce lapal po vzduchu.

Teprve v tu chvíli dorazili vojáci, kteří drželi v paláci stráž. Břetislav je sice nepokáral, ale zapamatoval si jejich liknavost. „Zavřete oba do vězení. Každého zvlášť," nařídil. Pak se otočil a vrátil se do své ložnice.

Chtělo se mu spát. Netušil a ani tušit nemohl, že právě tato šarvátka znemožní v budoucnosti dohodu obou bratrů a dokonce ohrozí český stát.

Večeře v den Narození Páně nebyla nijak veselá. Jediný, kdo z toho mohl mít radost, byl pražský biskup Šebíř. V předchozích letech napomínal knížete, aby Vánoce světil s pokorou křesťana, postil se a myslel spíše na duši než na své břicho. Tak to v Čechách hlásala církev. Většinou bez odezvy.

Bohatí i ti nejchudší pořádali na Vánoce okázalé hostiny, rozmařilé úměrně množství stříbrňáků, které během roku nashromáždili v truhlicích. Na venkově i ve městech se konaly rozpustilé průvody vánočních masek s doprovodem hudebníků. Čas zimního slunovratu, kdy končil jeden rok a začínal druhý, se uctíval od pradávna. Bylo těžké vymýtit pohanské zvyky zděděné po předcích. Zvláště proto, že byly mnohem zábavnější než nudná křesťanská liturgie.

„Je to smutné," káravě pokyvoval hlavou biskup Šebíř, „když si lid libuje v oplzlostech, místo aby činil pokání." Přitom spokojeně přežvykoval mastnými ústy šťavnatou pečeni a zapíjel ji dobrým vínem, dovezeným až z Porýní. Byl prostým mužem a zvykl si, že jeho křesťanské snažení bylo marné. Nijak si tím nekazil náladu. Miloval dobré jídlo, proti němuž v kázáních brojil. Když si všichni pochutnávali, byl by blázen, aby si odpíral pozemské radosti.

Kníže Břetislav se od rána zabýval rvačkou svých synů. Vyslechl je, pak i Kateřinu. Poobědval pouze s Jitkou a odpoledne navští-

vil ve vezení Vratislava a Jaromíra. Rozprava s nimi byla dlouhá a stráže u vchodu k podzemním kobkám dokonce slyšely, že cosi vztekle křičel. Teprve před večeří je přiměl přistoupit na jeho rozhodnutí. Celá rodina se mohla sejít, aby vzdala dík odcházejícímu roku a oslavila příchod nového.

Vratislav seděl u bohatě prostřeného stolu vedle matky Jitky. Zde bylo místo vyhrazené pro druhorozeného syna. Vedle usedla Kateřina. Vratislav se na ni ani nepodíval. Přimhouřenýma očima přehlédl dlouhý dubový stůl a na okamžik se zastavil na vzdáleném konci. Úplně vzadu, až za biskupem Šebířem a významnými velmoži, seděl se sklopenou hlavou Jaromír.

Břetislav vstal a tiše se pomodlil Otčenáš, jak se na křesťana slušelo. Přes pokročilý věk, bylo mu více než padesát let, stál s hrdě vzpřímenou hlavou. Byl urostlý, oděný do zeleného splývavého šatu s orlicemi, vyšitými zlatým dracounem. Na hlavě měl čelenku ze stříbrného plechu. Na jejím obvodu byly zobrazeny výjevy z dobytí polského Hnězdna, jeho nejslavnější vojenské výpravy.

„Moji milí," začal pevným hlasem, „jsem rád, že se opět scházíme v míru u společné tabule, abychom vzdali hold narození Páně a stvrdili lásku, jíž k sobě chováme. Nemusím vám připomínat, že se můj pozemský čas pomalu nachyluje. Jako kníže a otec toužím, abyste žili ve vzájemné lásce i po mé smrti. Proto jsem se rozhodl svolat na léto sněm předních mužů země, abych určil svého nástupce. Ale než k tomu dojde, chtěl bych se věnovat i nesmrtelné duši."

Břetislav se na chvíli odmlčel. V rozporu s pokorou ve svém hlase si hosty u stolu přísně měřil. Upil ze skvostně zdobeného zlaceného poháru a pokračoval.

„Bůh mne obdařil pěti syny a vyslyšel mé prosby, abych měl dědice. Proto je myslím správné vzdát mu dík a rozdělit se s ním o požehnání, jehož se mi dostalo."

Biskup Šebíř se lehce zamračil, protože vůbec netušil, co má kníže na mysli. Jako pražský biskup a hlava české diecéze by měl vědět o rozhodnutích, týkajících se církve. Byl však zvyklý, že se s ním Břetislav radil zřídka. Nemělo cenu bojovat o něco, co bylo stejně předem ztracené.

„Můj syn Jaromír touží po duchovním životě," oznámil kníže, s pohledem přísně upřeným na konec stolu, kde se choulil nešťastný mladík. „Proto jsem se rozhodl poslat ho na studia do Magdeburgu, aby získal vzdělání a mohl být vysvěcen na kněze. Chci, aby se stal platným služebníkem církve. Každý otec se těžko vzdává milovaného syna, ale kdo by podobnou oběť ve prospěch Boha neučinil?"

V hodovní síni panovalo napjaté ticho. Všichni věděli o noční události a přes laskavá slova rozuměli, co kníže říkal. Břetislav Jaromíra vydědil. I v případě, že by jeho starší bratři zemřeli, ztrácel následnické právo. Jakmile bude vysvěcen na kněze, nebyla cesta zpátky.

Břetislav skončil napomenutím, aby všichni milovali Boha a ctili knížete a českou zemi. „Při mši bývá zvykem odpouštět viníkům. Proto mi v tento svatý den napadlo odpustit si rovněž, co jsme si navzájem špatného udělali. Polibte na znamení usmíření své sousedy!"

Vratislav se otočil k matce. Ale Kateřinina ruka se mu ovinula kolem krku. I když byla drobná, donutila ho obrátit se. Od nočního zápasu s ní nepromluvil. Jako by nebyla. Její hluboké černé oči se vpíjely do jeho. Mlčela, přiblížila rty k jeho ústům a čekala.

Vratislavem zmítala nejistota. Vášnivá láska k té křehké černovlásce zápasila s uraženou hrdostí, vztekem a pocitem ponížení. Měl její obličej jen několik palců od svého a cítil její dech. Rozum mu říkal: „Odpusť jí, vždyť ji donutil násilím!", ale srdce protestovalo: „Dotýkaly se jí cizí ruce. Na místech, která jsou určena jen pro tebe!" Na dně černých očí jako by v rychlém sledu četl vše krásné, co s ní zažil.

Ani nevěděl, zda to byl on či ona, kdo udělal rozhodující pohyb. Rty se spojily v dlouhém polibku. Kateřina se rozplakala a Vratislav cítil, jako by praskla slupka, která mu věznila srdce. Vrátila se mu radost ze života.

Po večeři, když už v celém paláci panoval klid, vkradla se do Spytihněvovy ložnice jeho žena Ida. Vklouzla pod přikrývku a přitiskla se k manželovu svalnatému tělu. Vášnivě se objali a dlouze políbili. Pak se rychle s nedočkavostí mládí pomilovali. Když se zmítající těla oddělila a uklidnil se dech, položila se na záda a rozmarně se protáhla. Uchopila Spytihněvovu dlaň a položila si ji na nahé bři-

cho. Plavý, řídce porostlý klín ostře v nočním šeru kontrastoval s bílým štíhlým tělem. „Cítíš, Spytihněve?“ optala se tiše. „Je tvůj a čeká na tebe!“ Prudce se posadil a skoro nevěřícně vytřeštil oči. „Chceš říci, že...“ nedokončil.

„Ano. Čekám dítě. Tvé dítě. Budeš otcem, můj kníže!“ Spytihněv ji něžně objal a znovu, tentokrát velice opatrně políbil.

„Ty blázínku,“ smála se Ida. „Takhle opatrný zatím být nemusíš. Ještě má nejméně půl roku čas.“ Pak zvážněla. „Pamatuj si, tvoje dítě bude knížetem! Nikdo jiný!“

„Vždyť ještě nejsem knížetem ani já,“ bránil se chabě Spytihněv. „Otec Břetislav je zatím živ a chvála Bohu zdráv!“

„Ale věčně nebude,“ opáčila tvrdě Ida. „Dobře víš, že chce, aby právo vládnout připadlo v případě tvé smrti bratrům. Nikoli tvým synům. Tomu musíš zabránit!“

Spytihněv se nespokojeně ošil. Nerad se k tomu vracel, i když o tom s Idou mluvil již mnohokrát. Ani on s otcem nesouhlasil, ale co mohl dělat? Kníže nemínil o svých představách diskutovat, protože rozhodl. Spytihněv však nechtěl ženu rozčilovat, zvláště teď, když nosila pod srdcem jeho první dítě. Hněv dokázal otrávit krev. Ida bude muset odpočívat, aby se dítě narodilo zdravé. Kéž by to byl syn!

Obejmul ji, políbil a zašeptal vášnivě: „Slibuji, že naše děti nebudou muset ustupovat mým bratrům. O to se postarám. Ale když říkáš, že máme ještě šest měsíců času, tak bychom třeba mohli ještě jednou...?“

Ida, rozechvělá štěstím a pocitem moci, se mu znovu oddala.

4. KAPITOLA

Ranní slunce se ještě krčilo nízko nad obzorem, přesto však již bylo cítit horko, které stoupalo z vyprahlé země. Do letního dne se probouzela i mýtina, obklopená hradbou listnatých stromů. Za jedním z průseků byly v dálce vidět palisády čáslavského hradiště.

Kolem mýtiny i v lese panoval čilý ruch. Všude se hemžili muži v lehkých plátěných oděvech. Káceli stromy a s pomocí volských potahů je stahovali na mýtinu, kde z neotesaných klád stloukali prosté lavice a stoly. Rozestavěli je volně na travnatou plochu, kam se jen dalo. Pod rozložitým dubem stloukali tesaři masivní pódium z hoblovaných trámů. Aby zdůraznili rozdíl mezi ním a obyčejnými lavicemi, položili na něj vybledlý hnědavý koberec. Nad pódiem vztyčili rudý baldachýn. Nakonec postavili do středu knížecí stolec z tmavého dřeva se stříbrným kováním a vedle druhý, o něco nižší pro kněžnu. Po obou stranách rozmístili nižší stolice, přes něž bylo přehozené červené sukno.

„Ještě přiveďte heroldy!“ nařizoval starší hubený muž s vyzáblým obličejem a neuvěřitelně dlouhým, špičatým nosem. Na sobě měl tmavě modrou halenu. Tvářil se důležitě, neboť přípravu sněmu svěřil kníže jemu, komořímu, a nikoli některému ze svých synů. Jacek byl rodem Polák, ale Břetislavovi sloužil od mládí.

„Přech se opil,“ hlásil udýchaně jeden z pomocníků.

„Potrestám ho až pak,“ rozhodl komoří. „Přiveď někoho jiného, ať si vezme knížecí praporec. Ale hlavně, ať už se postaví, kam jsem určil!“

Než bylo pódium dokončeno, připochodovali vojáci. Přes hrubé haleny si navlékli drátěné košile, lesknoucí se tukem, jímž se cídily. Na hlavách měli špičaté přilby s křížem, který vybíhal nad čelem a kryl nos. Každý voják nesl oválný štít a dlouhé kopí, na jehož konci byl praporec s orlicí.

Také se začali objevovat první hosté. Ti chudší sami nebo jen s jedním či dvěma služebníky. Zámožnější členové knížecí družiny přijížděli s početným doprovodem. Jejich služebníci vyluzovali pomocí plochých trub nejroztodivnější kakofonie zvuků, jež měly být slavnostními fanfárami, ohlašujícími příjezd pánů. Jiní třímali praporce s rodovými znaky.

Mýtinou se rozléhaly hlasy, ržání koní, křik, zvonění podkov i řinčení kovu. Vše se slévalo ve směs nepopsatelného hluku.

Slunce již vystoupilo vysoko na oblohu a nemilosrdně pálilo, když se na mýtině objevil voják s knížecím praporcem. Všechno ztichlo a rozptýlené hloučky se natěsnaly k cestě, kde se utvořil špalír. Lidé poklekli s hlavami pokorně skloněnými na prsa, ovšem s očima dychtivě obrácenýma vzhůru, aby jim nic z té zajímavé podívané neuniklo.

Kníže Břetislav jel na statném ryzákovi. Doprovázela ho kněžna Jitka a čtyři synové. Chyběl Jaromír, který musel odcestovat ze země.

„Jak zestárl," povzdechl si Držislav Drslavic. „Když jsem ho viděl naposledy, vypadal jako mladík, ale teď..." zavrtěl starostlivě hlavou. Obával se, co bude po Břetislavově smrti. Když neměl kníže potomka, bylo to zlé. Ale když jich měl hodně, bylo to ještě horší.

Břetislav se usadil na knížecím stolci a pak vyzval biskupa Šebíře, aby všem požehnal. Usměvavý biskup se ujal povinnosti s řemeslnou zručností. Protože pálilo slunce a jazyk se lepil žízní na patro, oddrmolil modlitbu rychle.

V dálce pomalu doznívalo hřmotné amen, vroucně vyslovené stovkami hrdel. Pak zavládlo ticho a zraky všech se obrátily na knížete. Břetislav nespěchal. Ti, jejichž podporu na sněmu potřeboval, přesně věděli, o čem se bude jednat a jaký názor mají hájit. Na ostatních mu nijak zvláště nezáleželo. Nebyli důležití.

Uchopil stříbrný pohár, komoří Jacek zvedl hliněný džbán a naplnil ho. Kníže upil vína míšeného s chladivou vodou a teprve pak začal hovořit.

„Bojím se, aby se po mé smrti země nerozštěpila malichernými hádkami. Proto jsem se rozhodl určit, kdo má vládnout, až si mne

Bůh povolá k sobě. Mým nástupcem bude můj nejstarší syn Spytihněv!“

Břetislav se přísně rozhlédl a jeho pohled na chvíli spočinul na hloučku moravských velmožů. Pak se obrátil ke svým dětem a mnohem laskavějším tónem pokračoval: „Nebylo by dobré, aby mladší sourozenci žili z milosti nejstaršího bratra. Proto každý můj syn obdrží na Moravě vlastní panství, které mu zajistí důstojnost a obživu. Tam bude vládnout jako kníže, ale jinak se musí ve všem podřídit knížeti Spy-tihněvovi. Vratislav obdrží Olomouc, Konrád Brno a Ota Znojmo. Moravské úděly ale vždy zůstanou součástí českého knížectví. To si dobře pamatujte, protože to je moje vůle!“

Břetislav se odmlčel. Teprve po hodné chvíli pokračoval. „Kromě to si přeji, aby v českém knížectví vládl vždy nejstarší muž z mého rodu. Po mé smrti nesmějí vzniknout malicherné hádky a rozmíšky. Ať se nikdo neopováží myslet či dokonce jednat jinak! Nástupcem bude můj nejstarší syn Spytihněv. Po jeho smrti převezme vládu Vratislav. Pokud by už nebyl mezi živými, bude vládnout Konrád a po něm Ota. Teprve až nebude žít žádný z mých synů, mají právo usednout na přemyslovský stolec moji vnuci! V pořadí podle svého věku!“

I když Břetislavovi šedivěla hlava a postavu ohýbalo stáří, byl stále ještě knížetem, jemuž nebylo radno odporovat. Když domluvil, pokynul rukou na znamení, že očekává souhlas sněmu. Spytihněv seděl na čestném místě po otcově pravici. Zářil spokojeností a pýchou, již se ani nesnažil zakrýt. Vratislav ho znal a věděl, co se mu honí hlavou. Nebyly to vznešené představy o povznesení země, ale seznam lidí, kteří budou pykat, až se ujme vlády. Byl si jistý, že již nyní bratr přemýšlel, jaká by to byla škoda nechat Moravu sourozencům.

Ucítil jemný dotyk matčiny ruky. Asi před měsícem se mu svěřila s plánem, s nímž chtěla na sněmu vystoupit. Vratislav ji od něho zrazoval, ale matka byla přesvědčená, že je dobrý. Jak říkala, stejně jí nic jiného nezbývalo. Ve svých představách o rozdělení údělů po své smrti zapomněl Břetislav na jednu důležitou osobu - na ni. Rozhlédla se po shromážděných velmožích, aby se ujistila, že tu jsou všichni, kteří slíbili stát při ní.

Vznešeným gestem ruky si zjednala pozornost. Břetislav se na ni udiveně otočil a lehce se zachmuřil, neboť pochopil, že se postaví proti němu. „Stárnu," mihlo se mu hlavou. „Měl jsem to předpokládat. Nu, alespoň uvidím, kdo mi zůstal věrný!"

Kněžna si uhladila brokátový šat a došla na kraj pódia. Na rozdíl od Břetislava mluvila chvatně, ale stejně rozhodně.

„Není zvykem, aby vládu přebíral bez výhrady jeden ze synů, pokud je jeho matka živá a může se na vládě podílet. Kolikrát v minulosti stály přemyslovské kněžny proti nepřátelům a vždy dokázaly uhájit zájmy této požehnané země. Zvažte proto, urození mužové, co vznešený kníže navrhuje. Popírá všechno, co dosud platilo. Místo aby vládl nejschopnější muž přemyslovského rodu, má vládnout nejstarší. Můj milovaný choť nemá bratry, nemá ani synovce, takže volba se může zdát jasná. Ale co to může přinést v budoucnosti? Co když bude nejstarší muž přemyslovského rodu chromý, zbabělý a senilní? Stanovení nástupnického pořadí vás zbavuje možnosti vybírat nejlepšího knížete. Nevzdávejte se starobylého práva svobodně volit, jak to dělali vaši otcové a dědové!"

Kněžna Jitka se vrátila na svůj stolec a trochu nervózně se rozhlížela. Pohledem vyzývala své věrné. Jenže začít se nechtělo nikomu.

Břetislav seděl pohodlně na knížecím stolci a s pobaveným úsměvem upíjel míšené víno, které v parním letním dnu tak báječně chutnalo. Stačil nepatrný pohyb očí, aby jeho důvěrníci Břeněk a Smil pochopili.

Loudavě se vydali k hloučku bavorských velmožů, kteří do Čech přišli s Jitkou. Během let tu zdomácněli. Oženili se s místními ženami, hovořili česky a ve válkách bojovali po boku s domácími rody. Přesto zůstali cizinci a Češi je neradi přijímali mezi sebe. Nebylo v tom vlastenectví. Důvod byl prostý. Čím více měl kníže oblíbenců, tím méně připadlo na ostatní při dělení úřadů a kořisti.

I ted stála skupina bavorských pánů stranou. Tichá, jakoby opuštěná. Většina měla pohled upřený k zemi na špičky škorní. Břetislavovi muži se vmísili mezi ně. „Slyšeli jste vznešenou kněžnu?" popichoval je Břeněk. Skoro urážlivě položil ruku na rukojeť dýky.

Nikdo neodpověděl. Jen kdosi za jeho zády si hlasitě odplivl. Břeněk se bleskurychle otočil, ale tváře mužů byly prázdné, bez výrazu.

Na mýtině panovalo stísněné ticho. Pak kdosi z hloučku pánů Buziců vykřikl: „Ať žije náš kníže! Sláva Břetislavovi!“ Rychle se přidávali další, až slávu provolávali všichni účastníci sněmu. Někteří s upřímným nadšením, jiní ze strachu. Dlouho hučela do vzdálených lesů ozvěna: „Sláva Břetislavovi!“

Když křik utichl, obrátil se Břetislav ke své ženě a přátelsky, skoro shovívavě se usmál. Mohl by jí ukázat svou moc, ale proč by to dělal? Vždyť prosadil svou. Měl Jitku rád a za léta společného života si zvykl na její tvrdohlavost.

„Viděla jsi sama, kněžno Jitko, že nikdo z přítomných nezvedl hlas, aby tě podpořil. Zemský sněm souhlasí, že je třeba dát českému knížectví jistotu. Nic neoslabí zemi tolik, jako boj mezi příbuznými o vládu. Pokud by se kníže volil, určitě by k hádkám došlo. Bůh budiž pochválen, nic takového už českému knížectví nehrozí.“

Kněžna byla bledá, ale i ona se dokázala ovládat. Chabě se usmála a neslyšně špitla: „Kéž je tomu tak!“

Vratislavovi bylo matky líto a v duchu jí vyčítal zoufalou neobratnost. Copak takhle je možné s Břetislavem bojovat? To si skutečně myslela, že ji sněm podpoří?

V tu chvíli se vztyčil Spytihněv. Sněm potvrdil, co mu otec již dlouhou dobu sliboval. Stane se českým knížetem. Pichlavýma očima se zahleděl k hloučku bavorských velmožů a pronesl hrubou, ne příliš chytrou výhružku všem, kdo se mu bude protivit.

Vratislav dostal vztek a krev se mu vehnala do tváří, protože Spytihněvův neomalený útok byl zbytečný. Veřejně urazil matku. Ani Břetislavovi nebyl vhod. Když Spytihněv skončil, přísně ho napomenul. „Já mám právo rozhodovat, kdo má být potrestán a komu bude odpuštěno! Ač nerad, musím ti připomenout, že knížetem jsem stále ještě já, Spytihněve!“

Vratislav otci rozuměl a z jeho hlasu vycítil, že snad poprvé zapochyboval o správnosti své volby. „Kníže stárne,“ uvědomil si s nostalgií. Krásná doba klidu, bedlivě střeženého otcem, se blížila ke konci.

Teprve za soumraku sněm skončil a Přemyslovci se vydali za svitu loučí k čáslavskému hradu, kde chtěli přenocovat.

Vratislav jel mlčky. Ani si nevšiml, kdy ho dohnal Konrád. Byl urostlejší než Vratislav, i když byl mladší. Měl uhlazené chování a byl mimořádně vzdělaný. Někdy se rád předváděl a tvářil se přemoudřele. Vratislav ho měl přesto rád, i když si uvědomoval, že Konrád měl nejraději sám sebe.

„Tak co tomu říkáš?“ nadhodil Konrád polohlasně.

„Vůbec se mi to nelíbí. Zvlášť to, že otec upírá práva naší matce.“

„Víš, že o ni nejde. Otec chce omezit vliv bavorských velmožů. Copak naši nereptají, že cizinci dostávají příliš velké majetky?“

„Jako by čeští páni přicházeli zkrátka! Otec nedělá dobře. Chce dát Spytihněvovi příliš moci. To může dopadnout špatně, znáš našeho milovaného brata,“ trochu uštěpačně nadhodil Vratislav.

„Souhlasím. Už jsem o tom hovořil s Otou,“ dodal skoro šeptem Konrád. „Navrhuji, abychom si my tři slíbili, že budeme stát při sobě, pokud by nám hrozilo nebezpečí!“

„Bratři by měli vždycky stát při sobě,“ opatrně odpověděl Vratislav. Nikdy by od Konráda nečekal takové kroky, byly mu dokonce trochu podezřelé. Tak statečný jeho bratr nebýval.

„Vratislave,“ naléhavě pokračoval Konrád, „dobře víš, o kom mluvím. Řeknu to jasně. Pokud by chtěl Spytihněv někomu z nás tří uškodit, zbylí dva se postaví na jeho stranu. Jedině tak udržíme údělу, které nám dneska otec daroval.“

Po chvíli váhání dodal: „Nehledej v tom žádný uskok nebo lest. Je to čistě rozumová úvaha. Já Spytihněvovi nevěřím, stejně jako ty. Je pěkné dostat úděl na Moravě. Jenže co dál? Knížectví jsme získali snadno. Ale ještě snadněji o ně můžeme po otcově smrti přijít. Co pak?“

Vratislav dlouho nepřemýšlel. Co mohl spojenectvím ztratit? Dobře věděl, že po otcově smrti bude pro Spytihněva hlavním nepřítelem on. Proto mohla být každá podpora dobrá. I když nepředpokládal, že by jeho mladší sourozenci mohli být závažím, které vyrovná poměr sil mezi ním a Spytihněvem.

„Můj milovaný bratře,“ odpověděl tiše Vratislav s pohledem upřeným do Konrádových očí, „bratři by měli stát při sobě vždy a za každých okolností. Pokud by se Spytihněv zachoval hanebně, jak naznačuješ, pak můžeš s mou podporou počítat. Stejně i Ota. Ale teď mluvme o něčem jiném. Ať není ostatním podezřelé, co si šeptáme.“

5. KAPITOLA

Brána chrudimského hradu ze silných neotesaných klád hlučně zapadla za posledním jezdcem družiny. Knížete Břetislava doprovázela téměř stovka jezdců, nejen ostřílení bojovníci, ale i mladíci. Mířili na Moravu, kde se shromaždovaly vojenské síly k útoku proti uherskému království.

Na zasněženém nádvoří nebylo skoro k hnutí. Muži rychle sesedali, sundávali sedla a ještě zpocené koně hřebelcovali a odváděli do stájí.

Břetislav se na zem spíše svalil než seskočil. Brzy ráno, když s družinou vyjížděl z Pražského hradu, se cítil výtečně. Ale během dne mu tělem střídavě probíhala horkost a pak zase zimnice. K večeru se to ještě zhoršilo a byl rád, že dorazili do chrudimského hradu.

Opřel se o rámě starého komořího Jacka a s jeho pomocí se vyčerpaně potácel do ložnice. Ještě nedošel ani do poloviny schodiště, když ucítil na levé straně hrudi nesnesitelnou bolest. Jako by uvnitř těla cosi hořelo a praskalo. Bodavé jehličky vystřelovaly do obou paží a také vzhůru, do hlavy. Všechno se s ním točilo a najednou se propadl do černé tmy.

K vědomí se probral asi za půl hodiny. Služebníci ho zatím vysvlékli ze zbroje a odstrojili. Ležel v komnatě ozářené desítkami loučí. Kde jen byla píď volného místa, stáli tiše členové jeho družiny a vojáci z posádky.

U lože klečel neznámý muž v černém plášti a pouštěl Břetislavovi z levé paže žilou. Kníže cítil, že se mu ulevilo. Tlak v hrudi slábl a mihotavý kroužící svět se uklidnil.

„Co, co se mi stalo?“ zajíkl se. „Pít, dejte mi napít!“

„Srdce, milostivý kníže,“ sklonil hlavu muž v černém. „Velice lituji, ale teď pít nesmíte!“

„Ty jsi kdo, že poroučíš svému knížeti," chtěl zostra křiknout Břetislav, ale slabost byla rázem zpátky. V hrudi opět začal rej bolestivých jehel.

„Říkají mi Petr Ranhojič. Kdyby tu byl někdo zkušenější, možná by uměl pomoci lépe než já. Obávám se, můj kníže, že je třeba očistit duši a připravit se na pouť k Nejvyššímu!"

Břetislav chtěl odporovat, ale cosi mu napovídalo, že tenhle muž nemluví do větru. I přes ranhojičovu skromnost bylo zřejmé, že řemeslu rozuměl. Kníže zavřel oči a snažil se uvažovat rozumně. Nebyl na takovou situaci připravený. Počítal, že jednou zemře. Ale vůbec ho nenapadlo, že takhle brzy. Brzy? Bylo mu více než padesát let. Jen málo jeho přátel z mládí ještě žilo. Vládl více než dvě desítky let. Bylo to málo?

Těžce otevřel oči a rozhlédl se po místnosti. Ve tvářích kolem viděl zvědavost, účast, strach. Ale ať se snažil, nikde nenašel lítost. „Proboha," napadlo ho, „to jsem byl tak špatný kníže?"

Zavolal komořího, aby mu pomohl posadit se. Jacek podložil jeho záda několika polštáři. I když Břetislav cítil, že to není pro jeho tělo nejlepší, nechtěl umírat vleže.

Těžce polkl, sebral poslední síly a začal hovořit: „Poněvadž mě volá osud, chci zopakovat svou vůli. Jak víte, Bůh mi dal pět synů. Je bohužel pravda, že od stvoření světa je bratrská láska vzácností. Vezměte si Ábela a Kaina. Nebo abych nechodil daleko, moje dědy Boleslava a Václava. Proto si umíte představit, co by mohlo způsobit pět bratrů! Věřte, o nic se rodiče nestrachují tolik, jako o své syny!"

Břetislav těžce polkl a na chvíli se odmlčel. „Proto nařizuji, abyste po mé smrti nepřipustili hádky. Zapřísahám vás při Bohu všemohoucím, abyste na knížecí stolec dosadili Spytihněva. Je to má poslední vůle! Pokud nebude v této zemi vládnout jediný kníže, hrozí nejlepším mužům smrt a prostému lidu bída."

Když dořekl, rozhlédl se a s uspokojením četl ve tvářích účinek svých slov. I ti, kteří snad ještě váhali, přijali za své příkaz knížete. Poslední vůle umírajícího byla svatá!

Dav mužů se zavlnil a ke knížecímu loži se prodral korpulentní muž s vyholenou hlavou, v hnědém plášti a s masivním křížem v

ruce. Místní kaplan. Komoří Jacek s jeho pomocí všechny vyhnal, aby se umírající mohl vyzpovídat.

K ránu kníže Břetislav zemřel.

Vratislava zastihl počátek roku poblíž Olomouce. Kníže mu svěřil velení zemské hotovosti proti Uhrám. Již řadu let měl Vratislav na starosti vojenské záležitosti. Spytihněva si otec nechával po svém boku, aby ho zasvětil do správy země.

Posel, který nesl na Moravu zprávu o Břetislavově smrti, uštval na zasněžených cestách dva koně. Omrzla mu tvář, ale přesto chvátal, jako by šlo o život. Současně očekával, že bude za svou rychlost bohatě odměněn. Vratislav uměl být štědrý.

Když Vratislav vyslechl tu zprávu, ucítil v očích pálení. Jako by se mu dral z nitra malý, hořký pramínek čehosi pradávno zapomenutého. Mlčky odešel do své jizby, aniž cokoli řekl družině.

Posadil se do křesla a zavřel oči. V duchu se mu opakovaly scény z mládí. Viděl Břetislava, přísného knížete, a přece laskavého otce. V jeho náruči bylo tak bezpečno. Jako dítě se měl kam uchýlit před příkořím světa. Znovu viděl tu opálenou tvář s několika ostrými vráskami, které jí dodávaly zvláštní krásy. Všechny detaily jako by se rozplývaly v mlze, zůstávaly jen šedé Břetislavovy oči, hluboké, moudré. Oči milujícího otce.

Vratislav zvedl hlavu a naslouchal. Kolem vládlo ticho, pouze za oknem slyšel občasné zasvištění větru. Přesto měl neodbytný pocit, že není sám. Neklidně se rozhlédl, pozorně pátral v šerých koutech, kam světlo loučí dopadalo jen slabě. Nic nenašel, ale pocit nezmizel.

Byl rytíř a zažil mnohé hrůzy. Přesto si nepamatoval, kdy naposledy plakal. Teď měl v očích slzy. Když si je setřel, uviděl najednou svého otce. Tělo se ztrácelo v mlze, ale obličej byl ostrý.

I když Břetislav neotvíral ústa, Vratislav slyšel jeho hlas. Důrazný, pevný. „Osud země teď leží v tvých rukách, Vratislave! Zapřísahám tě, neudělej nic zbrklého. Nesmíš přivolat na českou zemi neštěstí. Nezačínej válku se svým bratrem! Poslechni mne, svého otce, a já ti slibuji, že se povzneseš vysoko, jako dosud žádný z Přemyslovců!“

„Knížecí stolec jsi odkázal Spytihněvovi," namítl Vratislav. Ale hned, jak svou námitku vyslovil, cítil, že se otcova slova propalují do jeho duše. Věděl, že na tenhle okamžik do smrti nezapomene. Ať udělá cokoli, bude ho otcův pohled stále pronásledovat. Jemu bude jednou, až si ho Bůh povolá, skládat účty.

„Musíš ctít řád světa! Ať se ti to líbí, nebo ne, Vratislave. Jako kníže - a to si dobře pamatuj - budeš mít sice bohatství a moc, ale také povinnosti a odpovědnost. Spytihněv je můj nejstarší syn. Tradice velí, že má vládnout. Ty se mu podrobíš!"

Hlas mrtvého knížete slábl a dalším slovům Vratislav nerozuměl. Otcův obličej ztrácel na ostrosti a rozpýval se.

Poslední, co zůstalo, byly Břetislavovy šedé oči, lemované přísnými vráskami. Vratislav se do nich vpíjel pohledem. Nebyl pověrčivý, smál se přátelům, kteří se báli skřítků, hejkalů a vil. Ale to, co nyní viděl, nebyla halucinace. Byl přesvědčený, že ho navštívil mrtvý otec. Dříve, než se za jeho duší navždy uzavře černá brána, oddělující svět živých a mrtvých.

6. KAPITOLA

V nedávno dostavěné klenuté síni olomouckého hradu bylo příjemné teplo. Z krbu sálaly rudé plameny, stravující mohutná buková polena. V rozích sálu i pod okny byly navíc rozestavěny kovové košíky s rezavým uhlím. U masivního dubového stolu uprostřed komnaty seděl Vratislav, bratr Konrád, kněžna Jitka, její hofmistr Wolfgang z Reuthu a dva přední moravští páni, Oldřich z Plumlova a Petr z Vizovic.

Mlčeli, dokud panoši nerozlili do připravených pohárů víno svařené s horkou vodou. Děvečky rychle postavily na stůl dvě mísy s kouřící pečení. Potom služebnictvo s úklonami zmizelo.

Slova se ujala kněžna Jitka. Byla oděna do černého šatu, tvář si zahalila krátkým tylovým závojem. Neměla žádné šperky, pouze na krku jí visel stříbrný kříž.

„Můj milovaný muž, náš kníže, skonal. Stejně jako vlci zbaběle hodují, až když je noc, protože se ve dne bojí, stejně tak i můj nehodný syn Spytihněv čekal, až se nad naší zemí rozprostře tma. Vyhnal mne hned toho dne, kdy posel přinesl na Pražský hrad zprávu o úmrtí knížete Břetislava. Mne, svou matku!“

Kněžna Jitka se odmlčela a přísně se rozhlédla, aby zjistila účinek svých slov. „Licoměrně vyhlásil, že zemi musí opustit všichni Němci. Zbavil se tak nejen mých věrných bavorských služebníků, ale i dalších lidí, které považoval za nepohodlné. Třeba abatyše svatojiřského kláštera Gertrudy. Přitom ani nezastíral, že se chce pomstít za urážku, když si kdysi stěžovala na zbourání klášterní pece. Škodolibě za ní volal, že má skráň ozdobenou vavřínovým věncem a zní zvony, jak kdysi předpověděla.“

Konrád nervózně poposedl a těsněji se zahalil do pláště. Teď litoval, že přijal matčino pozvání. Nemyslel, že by Spytihněv jednal

správně. Ale když o tom uvažoval, co jemu bylo do bratrových věcí? Spytihněv se stal knížetem a měl právo rozhodovat. Až se dozví, že byl Konrád v Olomouci, ještě by si mohl myslet, že ho chce zradit. A o to Konrád vůbec nestál. „Mimochodem," blesklo mu pobaveně hlavou, „Spytihněvova manželka Ida pochází z rodu Wettinů, takže je také Němka. Ale ji asi vyhánět nebude!"

„Komu jinému bych si měla postěžovat, než svým synům a nejvěrnějším pánům," končila Jitka. Rázný hlas, jímž začala, už nebyl tak jistý. Ohlas posluchačů byl zdrženlivější, než čekala. S výjimkou Wolfganga z Reuthu, který zastupoval vyhnané bavorské velmože. Jakmile skončila, tasil meč, zvedl ho ké stropu a zvolal: „Kněžno, budeme za tvá práva bojovat do posledního dechu!"

Pak nastala pauza. Kněžna i Wolfgang si úvod pečlivě připravili a nyní očekávali, že se k přísaze věrnosti přidají ostatní. Jenže ti mlčeli se sklopenými zraky. Pouze Vratislav neuhnul pohledem. Starostlivě pozoroval matku. Ale současně smutně.

„Milovaná matko," řekl po chvíli, kdy ticho rušil pouze praskot polen v krbu, „vím o bezpráví, které na tobě Spytihněv spáchal. Včera jsem dostal od něj list, v němž mi nařizuje, abych zastavil přípravy na vojenské tažení do Uher."

Spytihněvovým poslem byl Mareš z rodu Buziců. S ním Vratislava pojilo přátelství od dětství. Spolu se učili zápasit a jezdit na koni. S ním se poprvé opil. Od Mareše se dozvěděl, jak to vlastně v Praze bylo. Když kněžna obdržela zprávu o Břetislavově smrti, svolala zbytek knížecí družiny. Usedla na knížecí stolec a oznámila, že přebírá vládu do svých rukou.

Jen několik nejvěrnějších jí ale provolalo slávu. Většina mužů mlčky opustila sál. Vrátili se za necelou hodinu v čele se Spy tihněvem. Ten soptil vzteky a na matku křičel urážky, jaké by se rytíř styděl říci snad i nevěstce. Pak ji i s německými přáteli vyhnal.

„Vím o všem, co se na Pražském hradě stalo," přikývl Vratislav. „I když mé srdce pláče, rozum mi velí poslechnout. Otcova vůle zněla jasně. Knížetem má být Spytihněv. Tobě se nedoneslo otcovo poslední přání?"

Jitka mlčela a zaraženě se dívala do Vratislavova obličeje. Jeho měla ze svých dětí nejraději. Cítila, jako by jí nějaká ohyzdná příšera

trhala srdce ledovými drápy na kusy. „Copak ty schvaluješ takové jednání?“ namítla uraženě.

„Neschvaluji, pokud tak jedná syn s matkou. Ale přemýšlím, zda má kníže právo jednat tak s někým, kdo se mu postavil na odpor. Odpověz si sama!“

„Já jsem česká kněžna!“

„Byla jsi! Vůli otce jsi přece slyšela!“ trpělivě vysvětloval Vratislav.

Teprve teď se ozval Konrád, jemuž se očividně ulevilo. „Vratislav má pravdu, matko. Vdova po knížeti má řadu práv, ale vládnout v zemi po smrti svého muže mezi ně nepatří!“

I když vlastně oba říkali totéž, podíval se Vratislav na Konráda s opovržením. Znal ho příliš dobře, aby si domyslil, co se mu honilo hlavou. A proč do hovoru s matkou zasáhl až nyní.

Jitka vstala, obešla stůl a zastavila se před Vratislavem. Padla na kolena. Se slzami v očích mu položila tvář do klína. „Proč? Proč i ty?“

Něžně ji pohladil. Všiml si několika šedivých vlasů. Nechal ruku na její hlavě, stiskl rty, až mu praskl ret a vytryskla kapička krve. Svezl se z křesla na zem a objal ji.

„Smiř se s tím, prosím!“ šeptal naléhavě. „Teď tě prosím nejen já, ale věř mně, že tě o to prosí i Břetislav!“

„Co mám ale dělat?“

Vratislav ji zvedl a posadil do svého křesla. Ta hrdá žena v něm seděla schoulená jako štvané zvíře, které lovci obklíčili a teď se chvěje ve skrytu kapradí a čeká na poslední ránu. Ránu z milosti.

„Ven,“ houkl Vratislav ostře. Rozhlédl se po přítomných. „Všichni ven! To je jen má věc. Ty také, Konráde!“

Konrád se neochotně zvedl a ještě na prahu se otočil. Nechtělo se mu zaplést do povstání proti bratrovi. Ale na druhou stranu mu vadilo, aby si Vratislav něco tajně domlouval s matkou. O co mohlo jít?

V sále bylo ticho, Konrád stál ve dveřích a čekal.

„Neslyšel jsi?“ dodal sice přátelsky, ale pevně Vratislav. „A zavři, ať nevyvrzáš teplo!“ dodal jízlivě.

Když osaměli, začal Vratislav vysvětlovat. „Nechci v tobě vzbuzovat liché naděje. Nepůjdu proti Spytihněvovi a budu ho jako knížete poslouchat. To jen, abychom si ujasnili, co bude dál. Otcovo přání je mi svaté. A tobě by mělo být také!“

Dolil ze džbánu matčin pohár. „Olomouc je skvělý hrad. Není to, pravda, Praha, ale žít se tu dá stejně dobře jako jinde. Budu šťastný, pokud přijmeš mé pozvání a zůstaneš zde. Kateřina tě má ráda, vždyť jste z jedné krve. Věřím, že ji budeš mít ráda i ty. Teď, když čeká dítě, můžeš jí hodně pomoci. Zůstaň tu s námi!“ Odmlčel se pak tiše dodal: „Prosím!“

Jitka seděla se sklopenou hlavou. „Jsi hodný. Děkuji ti. Ostatně, co jiného mi také zbývá?“

O několik hodin později, když se Vratislav vracel potemnělou chodbou do ložnice ke své ženě, zastoupil mu cestu Wolfgang z Reuthu. „Odpusťte, pane,“ začal drsným hlasem, v jehož přízvuku bylo poznat cizince. „Nejednáte dobře!“ Širokou dlaní si pohladil hustý zrzavý vous. Pak vzal přátelsky Vratislava kolem ramen. „ Promluvme si ještě jednou!“

Vratislav si ho pozorně měřil. Byli zhruba stejně staří, ale nikdy se nesblížili. Velmoži z matčiny družiny se vždy drželi stranou a knížže Břetislav svěřoval syny raději do výchovy domácím pánům.

„Není už pozdě na takový rozhovor?“

„Pokud míníte, že již je noc, pak snad pozdě je. Pokud však míníte současnou situaci, tak pozdě určitě není!“

Vratislav se rozhodl rychle. Musel ocenit Wolfgangovu obratnost. „ Vida,“ pomyslel si, „jak dobře se tu Němci naučili náš jazyk. Ostatně není malicherné, říkat jim Němci? Patří k této zemi jako kdokoli jiný. Je mou povinností vyslechnout jejich zástupce.“

Vrátili se do klenuté síně, kde odpoledne jednali. Přitáhli si stolice ke krbu, neboť ohřívadla zatím vyhasla. Z kamenných stěn i z podlahy, vykládané cihlovými dlaždicemi, čišela zima. Wolfgang přihodil do ohně několik velkých polen a zimomřivě natáhl ruce k plamenům. Omluvně se usmál: „Čekal jsem na vás dlouho. Na chodbě jsem pořádně promrzl!“

„Nepočkal by náš rozhovor na zítra?“

„Nepočkal! Protože zítra ráno odjíždím. Ale než odjedu, potřebuji odpověď. Já a ostatní služebníci kněžny Jitky máme v Bavorsku, v Rakousích i ve Frankách řadu přátel. Mocných a silných. Již delší dobu s nimi jednáme a máme jejich slovo, že nám pomohou, pokud by byly naše zájmy ohroženy.“

Vratislav mlčel. Téma se mu vůbec nelíbilo. „Co je vašim mocným přátelům do věcí českého knížectví? To není jejich věc!“ opáčil ostře.

„Přátelé si mají pomáhat,“ usmál se Wolfgang. „Uvažte, můj kníže, tady v Olomouci máte shromážděné vojsko. S ním chtěl váš zesnulý otec vytáhnout do Uher. Vím, jak vás mají vojáci rádi. Hovořil jsem dnes s některými veliteli. Také s moravskými pány. Potvrdili, že půjdou za vámi. Pokud slíbíte vojsku peníze a moravským pánům úřady, budete se moci spolehnout i na ty, kteří se ještě nerozhodli. Já a mí přátelé máme dost zlata a stříbra,“ dodal vemlouvavě.

„Tak dost,“ udeřil Vratislav prudce pěstí do opěradla svého křesla. „To, co mi nabízíš, je zrada! Zrada českého knížete. Já nepůjdu do bratrovražedné války!“ Vstal a aniž by se rozloučil, zamířil ke dveřím.

Wolfgang ho zamyšleně sledoval. „Jen abyste nelitoval!“ bručel nespokojeně. Dobře věděl, že nikdo z okolních vládců nevtrhne s vojskem do Čech, pokud ho nebude podporovat alespoň část domácí šlechty a hlavně některý ze synů zemřelého knížete.

Neurazil se, i když věděl, že svou věc prohrál. Netušil, proč se chtěl Vratislav podrobit Spytihněvovi. Nechápal to. Když jel do Olomouce, byl přesvědčený, že nebude vůbec těžké vtáhnout nezkušeného mladíka do hry o český knížecí stolec. Věděl, jak to ve světě chodí a Vratislavovo rozhodnutí považoval za chybné. Přitom si nemyslel, že by byl Vratislav zbabělec jako třeba Konrád. Určitě měl své důvody. Jenže jaké? To Wolfgang netušil.

Dlouho do noci seděl u hasnoucího krbu a přemýšlel, kde udělal chybu. A zda je šance zvrátit Vratislavovo odmítnutí. Na žádné řešení nepřišel.

Ráno se dlouze a přátelsky rozloučil s kněžnou Jitkou, o poznání rezervovaněji, ale rovněž v dobrém, s Vratislavem. Dokonce se na

znamení usmíření objali. „Ještě se setkáme," prorokoval Wolfgang, když si uhlazoval nepoddajnou zrzavou kštici a nasazovali si přilbu.

„Myslím, že těžko," odpověděl chladně Vratislav. Ale netušil, jak se mýlil.

Nikdo se nepostavil proti přání umírajícího knížete Břetislava. Lid přijal Spytihněva s jásotem za nového knížete. Slavnostní uvedení na knížecí stolec proběhlo na Pražském hradě v prvních únorových dnech. Zúčastnili se ho sice všichni významní čeští velmoži, chyběli však zbylí Přemyslovci. Vratislav, Konrád i Ota zůstali na Moravě a Jaromír studoval v Magdeburgu. Kněžna Jitka se ukrývala v Olomouci. Ani jednoho z nich Spytihněv nepozval. Zatím je nepotřeboval. Důležití byli jen představitelé vlivných zemských rodů.

Po uvedení na knížecí stolec přijal Spytihněv slib věrnosti lidu. Seděl na trůnu pod mohutným dubem, nyní sice holým, zdánlivě mrtvým, ale přece plným síly, jež měla propuknout s nadcházejícím jarem. Kamenný knížecí stolec se na Pražském hradě uchovával již od časů praotce rodu Přemysla Oráče. Byl zdobený setřenými a nečitelnými runami a Spytihněv cítil sílu, která z šedavého kamene vyvěrala.

Jako by se v kameni uchovaly duše jeho předků, úpění a sténání poražených i jásání vítězů. V tom chladném kameni byla začarována celá pohnutá historie české země. Spytihněv se jí opájel. Začínala nová éra českého knížectví. Mladík na trůnu věřil, že celý svět ohromí.

II.

BEZOHLEDNÝ BRATR

(1055-1061)

7. KAPITOLA

Po krátkém oteplení se počátkem února vrátily silné mrazy. Zima neměla v úmyslu uvolnit ledový krunýř, jímž sevřela zemi. Dny byly jasné, dokonce občas vysvitlo slunce a po větru nebylo ani památky, ale třeskutý mráz byl silnější než obvykle. Stromy a keře čněly nad ledovými pláněmi, jiskřícími se jako matné zrcadlo. Pokud se jich někdo dotkl, vydávaly zvuk, jako kdyby zvonily.

U Hrutova, na svahu, kde se moravské kopce pozvolna skláněly do české roviny, bylo rušno. Na louce u lesa tábořilo asi dvě stě mužů. Vztyčili stany, z chvojí zhotovili provizorní přístřešky pro koně a celý tábor obehnali nízkou dřevěnou palisádou. Postavit tábor byla úmorná dřina. Země byla tvrdá jako kámen a tam, kde se měly kopat jámy pro osazení sloupů, bylo třeba nejprve rozdělat ohně, aby bylo vůbec možné hlínu odházet.

Zatímco vojáci a členové družin moravských velmožů budovali tábor, jejich páni se uchýlili do nedaleké krčmy. Hrutovský zájezdní hostinec připomínal spíše tvrz než venkovský šenk. Byl prostorný, obehnaný dřevěnou palisádou. Ve dvoře stály veliké stáje, dvě stodoly a několik přístřešků s dostatkem píce pro koně. Krčma ležela v místech, kudy vedla jedna z obvyklých cest mezi Prahou a Olomoucí. Cestující se zde rádi zastavovali a většinou tu nechali hezkých pár denárů. Majitel hostince patřil mezi zámožné muže.

Jizba, kde se čepovalo, byla příjemně vyhřátá hliněnou pecí, do níž hospodský nakládal veliké špalky. Čeleď pekla na otevřeném ohni maso a děvečky s hliněnými džbány v rukou roznášely medovinu, pivo a dokonce i víno.

Hosté odložili pláště, provlhlé sněhovým popraškem a námrazou. Rozesadili se kolem stolů a ohřívali promrzlá těla. Většinou si uvolnili přezky zbroje, někteří si dokonce odepnuli opasky a odložili meče na zem.

„Musíme se rozhodnout, urození páni," začal Petr z Vizovic, nejstarší moravský velmož. Za knížete Břetislava byl uznávanou hlavou Moravanů.

„Ano, musíme," opakoval Oldřich z Plumlova. Byl mladší a v posledních letech kolem sebe shromáždil nespokojené příslušníky předních moravských rodů. „Teď máme příležitost. Pokud nyní ustoupíme, budeme jako stádo ovcí, které beká strachy, aby nerozlítilo hlídací psy. Spytihněv není Břetislav! Knížetem se stal před třemi týdny. Ještě se ani nerozkoukal. Ukážeme mu, že s námi musí počítat!"

Petr z Vizovic se obrátil ke hloučku nespokojenců, za něž hovořil Oldřich z Plumlova. „Víte vůbec, co navrhujete? Jednat s knížetem je správné. Ale odmítnout poslušnost, jak chcete vy, to je vzpoura!"

„Co jsme získali vyjednáním za Břetislava?" ozval se Smil, který držel Brumov, důležitý hrad při obchodní cestě z Moravy do Uher. Smilovi již šedivěla hlava, byl Petrův vrstevník.

„I ty ses přidal k těm mladým bláznům?" trpce opáčil Petr z Vizovic. „Měl už bys mít ve svém věku rozum. Opravdu si myslíš, že můžeme s knížetem bojovat?"

„Když bude třeba, budeme i bojovat," přikývl důstojně šedivou hlavou Smil. „Nezlob se, Petře, ale tohle si myslíme skoro všichni. Ctíme tě, protože jsi byl jediný, kdo se odvážil na sněmu oponovat Břetislavovi. Ale doba se změnila! Nikdo nevěří, že by pomohly prosby. Teď se láme chléb. Když bude třeba, použijeme i meče! To není pouze mínění mladíků. Já mluvím jménem většiny rodů."

Petr se nešťastně a trochu uraženě rozhlédl. Pohledem se ptal ostatních, zda souhlasí s odbojem. Všechny znal od mládí. Mnohé choval jako děti v náruči, stál s nimi bok po boku v bojích, prožil zlé i dobré. Teď jim nerozuměl. Většina měla sklopené zraky. Nikdo nechtěl Petrovi ublížit, ale všichni cítili, že jeho doba je pryč. S Břetislavem odešel nenávratně i on.

„Dobrá, přesvědčte mne," vykřikl Petr z Vizovic pohněvaně.

„Tak předně," ujal se znovu slova Oldřich z Plumlova, „Spytihněv teď má spoustu problémů. Slyšel jsem, že ho někteří čeští páni odmítli poslechnout. Že ho přijali jednomyslně, to ještě nic ne-

znamená. Na slavnostní slib nepozval ani jednoho bratra. Myslíš, že tu urážku zapomenou?“

„Jenže to je výhradně záležitost Přemyslovců. V Olomouci jsme byli spolu. Vratislav proti knížeti bojovat nebude. Tak o co jde?“

„Spytihněv nás potřebuje. Jeho bratři ovládli moravské úděly. Každý si přivedl své služebníky. Kdo bude na Moravě hájit Spytihněvovy zájmy? Většinu družiny bude potřebovat v Cechách. Brzy začne na Moravě hledat podporu proti vlivu svých bratrů. A tu mu poskytneme my, moravští páni!“

„To je pravda. Ale nechápu, proč to nemůžeme Spytihněvovi vysvětlit v klidu? Proč se mu máme stavět na odpor? Vyzval nás, abychom přijeli do Chrudimi a složili mu tradiční slib věrnosti. Co má být? Kníže má svaté právo určit, kam se máme dostavit!“ namítal rozvážně Petr z Vizovic.

„Petře, Petře,“ ujal se znovu slova Smil z Brumova. Káral ho, jako by to byl nechápavý žák. „Je přece mimo vší pochybnost, že Spytihněv nás potřebuje. Když budeme jednotní, nic proti nám nezmůže. Teď, právě teď je čas, aby si uvědomil naši sílu. Po dobrém ještě nikdo nic nevybojoval. Navrhuji zůstat a poslat list, že mu moravští páni rádi složí slib poslušnosti. Ale zde, na moravské půdě!“

Smilův návrh přivítal nadšený souhlas. Pro většinu nebyl nový. Shodli se na něm již před několika dny. Ještě večer sepsal kaplan pána z Plumlova odpověd Spytihněvovi. Přes třeskutý mráz vyrazil posel do tmy, jakmile byla listina zapečetěná. Nečekal ani na ráno.

Následující dva dny jezdili vojáci moravských pánů po okolí. Sháněli píci pro koně a stravu pro sebe a ostatní členy družiny. Páni trávili většinu času v příjemně vytopené krčmě. Pili, hráli kostky, ti mladší se občas potěšili půvaby děveček. Většinou však diskutovali.

K večeru druhého dne vpadl do šenku udýchaný voják a volal: „Kníže! Viděl jsem vojáky s knížecím praporcem!“

„Tak přece přijel,“ usmál se sebevědomě Oldřich z Plumlova. Zvedl pohár a připil si s ostatními. „Na lepší časy, pánové!“

Hned pak se všichni vyhrnuli ze dveří ven, aby přivítali Spytihněva. Nasedli na koně a vyrazili na zledovatělou cestu z Hrutova ke svému provizornímu vojenskému ležení u lesa. Ale po několika krocích se zastavili.

Tábor hořel a knížecí vojáci s kopími v rukou pronásledovali jejich skužebníky. Oddíl jezdců je vzápětí obklíčil. Vojáci s meči Moravany donutili složit zbraně. Pak se objevil na nádherném ryzákovi Spytihněv.

Dojel nevzrušeně až k nim. Jeho družina se před ním uctivě rozestupovala. „Ne," všiml si Petr z Vizovic, „v tom není jen úcta. Ti muži mají ze Spytihněva strach. Veliký strach. Ani za dvacet let Břetislavovy vlády z něj neměli jeho vojáci takový strach, jako měli po třech týdnech ze Spytihněva! Bůh nám bud milostiv!"

Kníže se před hloučkem moravských pánů zastavil a posměšně si je prohlížel. Pak se obrátil k Všeborovi, předákovi rodu Hrabišiců, který velel knížecím oddílům.

„Odzbroj je! Spoutej a rozvez po mých hradech v Čechách. Tam je uvězni. Veškerý majetek zrádců zabavuji. Později rozhodnu, komu svěřím správu jejich hradů!" Pak se opovržlivě podíval na bledé zajatce a jízlivě dodal: „Tak vám se nechtělo opustit Moravu? Jistě, je to krásná země. Ale Čechy jsou krásnější. Přesvědčíte se sami."

„Vznešený kníže, jde určitě o nedorozumění," vykřikl zděšeně Petr z Vizovic. „Vyslechněte nás!"

„Nedorozumění? Zrada je to! Nebudu trpět mezi svými lidmi falešné hady!" odsekl rudý hněvem. Tasil meč a jediným úderem rozpoltil starcovu lebku. Rudá krev rychle zbarvila bělostné vlasy. V mrazu tuhla do krupiček, podobných malým rubínům.

Odbojné moravské pány vojáci spoutali řetězy po dvou a naložili na otevřené vozy, na nichž vozívali píci pro koně. Pomalu se vydali zpět do Čech. Jen málo zajatců přežilo tu strašnou cestu v krutém mrazu. Mnoho dalších zahynulo později v žaláři. Moravské hrady osiřely, připravené přijmout stoupence knížete Spytihněva.

Vratislav stál zahalený do červeného soukenného pláště na hradbách olomouckého hradu a zamyšleně sledoval cestu do kopců na západě. Tím směrem ležel Pražský hrad. Tam někde byl také kníže Spytihněv.

Brzy skončí zima a přijde jaro. V rovině již nebylo po sněhu ani potuchy, ale na svazích vzdálených kopců se ještě bělaly sněhové závěje. Slunce však zdaleka nemělo takovou sílu, aby vysušilo promoklou zem. V dolících se leskl špinavý led, který pokrýval kaluže z

roztálého sněhu. Odpoledne mráz zesílil a zvedl se nepříjemný, ostrý vítr. Vratislav se zimomřivě zahalil do svého pláště a ještě jednou se rozhlédl.

Válka se vždy vedla od jara do podzimu. Vojska netrpělivě čekala na jaro, neboť žádný dobrý velitel by netáhl s armádou v zimě. Kde by sehnal píci pro koně? A stravu pro vojáky? Koně se ve sněhu bořili a jízda se nikdy nemohla rozvinout, aby se dala využít její drtivá síla. V zimě měl vždycky výhodu ten, kdo se bránil. „To jsem já," napadlo Vratislava.

Blížilo se jaro. Za chvíli už budou cesty dobře sjízdné. Vratislav se dozvěděl, že se Spytihněv chystal s vojskem na Moravu. Kdyby tak Vratislav věděl proč. V žádném případě nebyl důvod ke klidu.

Sešel na nádvoří a zamířil do paláce za Kateřinou. Břicho se jí už začínalo zakulacovat. Jak se Vratislav těšil na své první dítě! Proč si Bůh nepovolal otce o rok později? Vratislav by dal všechno za to, kdyby se jeho dítě narodilo v klidnější době.

Zastavil ho jeden z mužů hradní posádky. „Právě dorazil posel. Má pro vás důležitou zprávu!" Když viděl, že Vratislav váhá, dodal ještě: „Kníže Spytihněv se blíží se silným vojskem!"

„Od koho je ten posel?"

„Nevím, nemá žádné označení," odpověděl voják. „On to odmítá prozradit. Prý to poví jen vám!"

Vratislav se otočil a pospíchal s vojákem. V síni čekal mladík. Byl v prosté soukenné suknici a kožené haleně, na níž býval dříve rodový znak. Nyní však byl pečlivě seškrábaný, aby se nedal poznat. Posel se přesvědčil, že jsou sami a nikdo je nemůže slyšet. Pak se uklonil a chvatně začal: „Posílá mne pan Diviš ze Šternberka. Spytihněv sem táhne s vojskem, svým mužům nedopřeje skoro vůbec oddech, chce Vás překvapit a zajmout. Do Olomouce by měl dorazit zítra ráno." Pak sáhl do měšce u pasu a vytáhl oblázek s modrými a šedými žilkami. „Mám vám ukázat toto, abyste mi věřil. Mám prý vám říci, abyste si vzpomněl na Sázavu."

Vratislavovi se okamžitě vybavil už skoro zapomenutý zážitek z mládí. Spolu s otcem navštívil pána ze Šternberka. Vratislavovi mohlo být tak deset let. Protože bylo horké léto, šel se spolu s Divišem a dalšími hochy vykoupat do Sázavy. V zátočině se voda převalovala

líně, ale uprostřed řeky proudila rychle. Diviš se dostal na hloubku, najednou vykřikl a jeho hlava zmizela pod hladinou. Vratislav uměl plavat výtečně. Bez rozmyšlení se vrhl do řeky a několika tempy se dostal do nebezpečného proudu. Podařilo se mu chytit Diviše za ruku a dotáhnout ho do mělké zátočiny. Tehdy sebral malý Diviš ze dna onen oblázek, ukázal ho Vratislavovi a s vážností dítěte se uklonil: „Děkuji ti, můj kníže. Tenhle kámen si beru jako zástavu a slibuji, že se ti odvděčím!“

„Můj pán Diviš,“ pokračoval mladík, „vám vzkazuje, abyste ihned utekl. Kníže Spytihněv má silné vojsko a pan Diviš mi výslovně kladl na srdce, abych vám vyřídil, že pouze živý rytíř může bojovat. Mrtvý hrdina nikoho neporazí!“

Vratislav jen chvilku váhal. Pokud měl být upřímný, něco podobného čekal. Věděl, že Spytihněv nesouhlasil ani za otcova života se vznikem údělů. Vždy prohlašoval, že na Moravě musí vládnout jedině pražský kníže.

Sáhl do měšce a vytáhl hrst stříbrných mincí. Aniž je počítal, hodil je poslovi. „Až budeš mluvit s Divišem, řekni mu, že si vážím jeho přátelství a nikdy nezapomenu na radu, kterou mi dal. Jednou se vrátím a odvděčím se!“

Rychle vyběhl ze sálu a zamířil do komnaty panoše Martina. Mladík již spal. Chvatně ho vzbudil. Nečekal ani, až bude úplně vzhůru. Nařídil mu okamžitě osedlat koně.

„Všechny, kteří jsou momentálně ve stájích,“ nařizoval důrazně. „Na ty, kteří neponesou jezdce, nalož zásoby a stříbro. Všechno, co v pokladnici najdeš. Jsou ho čtyři plné truhlice. Nezapomeň vzít také listiny. A dostatek jídla. Pojedeme daleko!“

„Kam chcete odjet, můj pane? Spytihněv si nás najde všude!“

„Všude ne. Pojedeme do Uher!“

Panoš mlčel. Věděl, že jedině útěk ze země může zachránit Vratislavovi svobodu a možná i život. Ale neztratí tak všechno ostatní? Jak se budou české rody tvářit, že syn knížete Břetislava utekl na dvůr úhlavního nepřítele? Nezavře si tím navždy cestu k návratu? Pokud některý z Přemyslovců musel v minulosti uprchnout ze země, zamířil obvykle do říše k císaři. Nebo do Polska. Ale do Uher?

„Pojedeš ty, správce Milivoj a pár vojáků. Abych nezapomněl, jednomu koni dejte ženské sedlo," přikazoval chvatně Vratislav.

„Pro paní Kateřinu?"

„Ne, pro mou matku! Copak si myslíš, že ji tu můžeme po tom všem nechat?"

„Ale co bude s vaší ženou?" hlesl udiveně panoš.

„Je těhotná. Pojedeme rychle a bez zastávky. Spytihněv nás bude pronásledovat. Nevydržela by takovou cestu. Ať pro ni připraví vůz, kde bude mít veškeré pohodlí. Pošli s ní oddíl vojáků, aby ji doprovodili ke Konrádovi do Brna. Připrav list, že prosím, aby se mé ženy ujal, než pro ni budu moci poslat. Víc pro ni v tuto chvíli nemohu udělat."

Když Vratislav odcházel, zastavil se na prahu a ještě jednou se otočil: „Všem říkej, že vůz s mou ženou jede za námi do Uher. Tak jí poskytneme čas. Než Spytihněv pozná omyl, bude Kateřina pod Konrádovou ochranou."

V běhu strčil hlavu do matčiny ložnice a rychle jí nařídil, aby se připravila na cestu. Pak se vydal ke své ženě.

Kateřina odpočívala na lůžku s nebesy, ale modré vyšívané závěsy byly roztažené. Čekala. Jakmile Vratislav vstoupil, usmála se. Vzápětí jí úsměv zmizel z půvabné tváře a vystřídal ho strach. „Co se stalo, Vratislave?"

„Utíkám do Uher. Ráno tu bude Spytihněv s vojskem. Chce mne uvěznit!"

„Snad utíkáme?"

„Ne, Kateřino. Do Uher pojedu sám. Ty pojedeš ke Konrádovi do Brna. Postará se o tebe!"

„Proč nemohu jet s tebou?"

Vratislav cítil, že se ho zmocňuje lítost, něha i strach. Trpělivě vysvětloval, proč nemůže jet těhotná Kateřina s ním. Snažil se ji uklidnit, aby se nebála. „Mě nechytne, když pojedu rychle. Budu mít s sebou pár vojáků a dost koní na střídání. Tobě samotné ale nebezpečí nehrozí. Jakmile to bude možné, vrátím se, nebo pro tebe pošlu," tvrdil, i když si tím vůbec nebyl jistý.

Objali se. Vratislav ucítil na své hrudi dotek teplého, vláčného těla, které ho tolik vzrušovalo. Viděl, jak se těhotenstvím začínají

nalévat ňadra a zaobluje břicho. Kateřina ho políbila a zašeptala: „Vezmi si mě. Třeba je to naposledy!“

Miloval se s ní opatrně a něžně. Vycházela mu vstříc, jako by ztratila vlastní vůli. Snad nikdy se mu neoddala tak úplně.

Když vlna vzrušení odezněla, Vratislav se vyprostil z Kateřininy náruče. Opřel se o loket, pohladil ji a dlouho se díval na její krásnou tvář. Byla zalitá slzami. Mlčeli. Pak rázně vstal, chvatně ji políbil a řekl: „Miluji tě, lásko!“

Když už byl ve dveřích, zvedla Kateřina hlavu a zavolala: „Vratislave, tehdy na Vánoce jsem ti nevěrná nebyla. Přísahám, Jaromír mne donutil násilím. Jsi jediný, koho jsem kdy milovala!“

Zastavil se a otočil. U srdce ho prudce bodlo. Znovu zvažoval, zda by se přece jen neměl pokusit vzít ji s sebou. Ale rozum ho varoval, že je to nesmysl. Kateřinu by stejně nezachránil a sám by se zpozdil. Nejspíše by padl do rukou svého bratra Spytihněva. Takhle měl dobrou šanci uniknout alespoň on.

Mlčky vyšel na chodbu. Chvatně si připjal meč, přehodil přes ramena plášť, na hlavu nasadil přilbu a seběhl po schodech do tmy na nádvoří olomouckého hradu. Tam již čekala malá družina. Zkontroloval, zda je pro jeho ženu připraven vůz a doprovod. Služebníkům nařídil, aby Kateřině pomohli sejít na nádvoří a aby vůz vyrazil co nejdříve. Ale na splnění příkazu už nečekal.

Vyšvihl se do sedla, povzbudivě se usmál na svou matku a pokynem ruky dal povel k odjezdu. Projel bránou a po dřevěném mostě, pod nímž se ve slabých paprscích měsíce leskla zamrzlá hladina vody v příkopu. Přituhlo a mráz byl teď tak silný, že skoro dusil.

8. KAPITOLA

Dva dny, dnem a nocí, cválal malý oddíl ve smrtícím mrazu k uherské hranici. Vratislav netušil, že Spytihněva na cestě do Olomouce zdržela nešťastná náhoda. Probořil se most. Protože to bylo v místech, kde byl proud řeky prudký a hladina nebyla zamrzlá, nedalo se přejet. Spytihněv nechtěl riskovat. Nařídil zastavit a vojáci stloukli z neotesaných kmenů nový most. Trvalo to skoro celý den.

V době, kdy Vratislav s pocitem ulehčení projížděl zasněženým karpatským průsmykem do Uher, vjížděl teprve Spytihněv do Olomouce. Když zjistil, že bratr byl pryč, neznal jeho hněv meze. Kdo mohl, prchal před ním do bezpečí. „Jak je možné, že někdo Vratislava varoval?“ křičel vztekle. Osobně vyslechl všechny vojáky z posádky. Mnozí si neznámého posla všimli, ale nikdo ho neznal. Proto viník zůstal nepotrestaný.

Nakonec si Spytihněv rozmrzele zavolal svého velitele Všebora. Za vlády knížete Břetislava spravoval Moravu, a protože byl rod Hrabišiců jedním z prvých, které Spytihněva podpořily, ponechal ho v úřadu.

„Vratislava těžko dohoníme,“ vrtěl hlavou Všebor.

„To vím také, hlupáku,“ utrhl se Spytihněv. „Jedeme do Brna! Ještě aby mi utekli zbylí bratři! Rodina má zůstat pohromadě!“

Všebor se uklonil. Mezi havraními vlasy se mu začaly objevovat prvé šediny. „Jak poroučíte, vznešený kníže. Jen si myslím, že Konrád není Vratislav. Neuteče.“

Spytihněv souhlasně přikývl. Ano, Konrád neuteče, protože se nikdy neuměl rozhodnout. Vždy se snažil přizvukovat, aby si někoho nepohněval. Z Konráda strach neměl, ale Vratislavův útěk mu hatil plány. Měl sice Moravu jen pro sebe. Ale věděl, že se Vratislav nevzdá. To výrazně oslabovalo jeho vlastní pozice. Skutečnost, že někde za hranicemi žil člen přemyslovského rodu, který mohl uplatňo-

vat nároky vládnout, nebyla příjemná. Idě slíbil, že zajistí knížecí stolec pro jejich syna.

„Vratislav zbaběle utekl," zdůraznil nahlas Spytihněv. „Všebore, rozhlásíš, že můj bratr utekl o své vůli. Neměl důvod. Přijel jsem za ním jen na návštěvu. Nechtěl jsem mu zkřivit ani vlas na hlavě. Já ho nevyhnal! Vratislav zradil české knížectví. Ať to všichni vědí!"

„Chápu, vznešený kníže. Vy jste jeho práva neporušil!"

„Jsi bystrý," usmál se Spytihněv. „Teď běž zařídit, aby se družina připravila na cestu do Brna!" Když Všebor opustil komnatu, Spytihněva vztek opustil. Vlastně se mu hodilo, že Vratislav zmizel. Kdo by mu mohl něco vyčítat? To bratr zradil!

V olomouckém hradu zanechal Spytihněv jen několik mužů. Jak předpokládal, Konrád ho očekával v Brně s otevřenou náručí. Ihned po příjezdu mu složil hold, jaký náležel knížeti. Spytihněv však přijal slib poslušnosti chladně a povýšeně. Jediné, z čeho měl skutečnou radost, bylo setkání s Kateřinou.

Teprve večer, když skončily uvítací obřady a slavnostní mše, setkali se Spytihněv a Konrád, aby si promluvili mezi čtyřma očima.

„Milý bratře," začal Spytihněv laskavě, „vládnout českému knížectví není lehké. Proto se potřebuji obklopit věrnými pomocníky. A kdo by měl stát věrněji po mém boku, než lidé mé krve. Moji bratři?"

Konrád přikývl na znamení souhlasu a vyčkával. Vůbec se mu ten tón nelíbil.

„Proto jsem se rozhodl, že ty i Ota pojedete se mnou na Pražský hrad. Stanete se členy mé družiny. Budete váženými hosty a budete plnit úkoly, které vám budu dávat," oznámil Spytihněv hlasem, který nepřipouštěl námitek. „Ty budeš spravovat knížecí lesy jako nejvyšší lovčí. Ota bude dohlížet na chod kuchyně."

Konrád sklonil hlavu ještě níže. Jeho bratr uměl jednat rázně a bezcitně. To, co řekl, si Konrád uměl přeložit. On i Ota přišli o své moravské úděly a stali se zajatci staršího bratra. Budou zastávat naprosto bezvýznamné úřady.

„Co bude s Kateřinou?" optal se ještě Konrád. Nic jiného ho nenapadlo. Co měl také říci, že přišel o veškerý majetek?

„Zítra ji pošlu do Čech. Kateřinu bude hlídat na hradě Lštění správce Mstiš."

Konrád znal Mstiše. Byl to drobný muž, který chodil trochu nahrbený. Na tváři měl jizvu z dávného souboje. Správcovo jméno se hodilo k jeho charakteru. Mstiš byl krutý, jako by chtěl bojovat proti celému světu. Ale nikdy s otevřeným hledím, vždy raději zákeřnou ránou do týla. Snad mu kdosi ublížil, to Konrád nevěděl. Ale faktem bylo, že Mstiš neměl žádné přátele.

„Zvaž to prosím, můj bratře!“ vyhrkl s obavou. „Mstiš určitě není dobrým hostitelem pro paní Kateřinu.“

Spytihněv se přísně na Konráda zadíval a pak řekl: „Snad jsi chtěl říci kníže, ne? Zvykej si na to oslovení, i když jsme spolu sami! Na většině hradů hostím odbojné moravské pány. Jsem si proto jistý, že Mstiš je tím nejvhodnějším, kdo by měl pečovat o ženu zrádce Vratislava. To však není tvoje starost. Příště se v hovoru se svým knížetem věnuj pouze tomu, co ti předepisuje úřad lovčího!“

Vratislav si nemyslel, že by ho uherský král Ondřej přijal na svém dvoře s otevřenou náručí. Kníže Břetislav válčil s uherskými Arpádovci celou dlouhou dobu své vlády. Ani několik mírových jednání nezabránilo prolévání krve. Na to se nezapomíná.

Jeho obavy nedokázala rozptýlit ani matčina dobrá nálada. Považoval ji za pošetilost stárnoucí ženy. Čím více se blížili k Dunaji, tím horší měl náladu. Na jednu stranu si vyčítal, že se nepostavil proti Spytihněvovi s mečem v ruce. Na druhou stranu mu rozum říkal, že jediná možnost byl útěk. Bál se nového prostředí a přemýšel, zda bude trpěným hostem, nebo v horším případě vznešeným vězněm. Mnoho druhorozených synů z panovnických rodin dopadlo stejně.

Mnohokrát se matky ptal, proč nezamíří raději ke svým příbuzným do Bavorska. Ale Jitka ho vždy neurčitě odbyla, že na vlastní krev není dobré se spoléhat. „Ostatně,“ dodávala s pobaveným úsměvem, „to bys měl vědět nejlépe ty sám, ne?“ V jejím hlase bylo něco, čemu Vratislav nerozuměl.

Konečně se před nimi objevila nekonečná rovina, v níž se jako přejedený had líně kroutil Dunaj. Byl plný kalu a bahna z jarního tání. Po sněhu nebylo ani památky a dubnové slunce mělo mnohem větší sílu, než na jakou byl Vratislav zvyklý z rodných Čech.

Přes řeku se přeplavili na prámu a ještě téhož dne k večeru se před nimi objevil Ostřihom. Na kopci nad městem se tyčily hradby královského hradu s arcibiskupskou katedrálou. Sídlo vypadalo vznešeně. Hradby i věže byly z masivních pískovcových kvádrů a střechy paláce pokrývaly červené pálené tašky. Zato stavby v podhradí připomínaly Vratislavovi spíše velkou vesnici. Převládaly dřevěné chatrče s doškovými střechami, jen výjimečně se mezi nimi nacházel kamenný patrový dům některého ze zámožnějších měšťanů.

Nocleh našli v hostinci, honosně nazývaném Knížecí dvůr. „Alespoň mi bude připomínat domov," ironicky poznamenal Vratislav.

Šenk byl čistý a jídlo výtečné. Maso s ostrou omáčkou, v níž plavaly kostky slaniny, hnědé fazole a zelený hrách. Na slaměné ošatce voněly teplé bílé pšeničné placky. „Ať pánům chutná," dodala s vyzývavým úsměvem kyprá černovláska. Na sobě měla červenou suknici a bílou halenu s hlubokým výstřihem. Uklonila se, aby si vznešený host mohl dobře prohlédnout její nabídku.

Vratislava bodlo u srdce. Co asi dělala Kateřina? Při vzpomínce na ni se s nepřítomným pohledem usmál. Černovláska si jeho úsměv vyložila po svém. „Po večeři jsem vaše, stačí zavolat do kuchyně," oznámila věcně a s pohupováním v bocích se vzdálila.

Jitka i panoš Martin se hlučně rozesmáli, zatímco správce Milivoj, který s nimi seděl u stolu, zaraženě mlčel. Necítil se v tak vznešené společnosti dobře. Mnohem lépe by mu bylo s vojáky na dvoře. Právě teď večeřeli v čeledníku. Ale Vratislav ho pozval, což byla sice veliká čest, ale současně nepříjemná povinnost. Zvláště dnes, kdy jejich pouť končila. Vratislav dal každému několik stříbrňáků. Milivoj si uměl představit, jak je teď v čeledníku veselo. A bez něho!

„Ani jsem netušila, že mám syna takového svůdníka," usmívala se Jitka a vrásky kolem očí se roztáhly v dobromyslné vějířky.

„Protože s ním nejste tak často, vznešená kněžno. Ale já bych mohl vyprávět," nadhodil trochu neuctivě panoš Martin. Už dost vypil a zářil spokojeností, že se podařilo jeho pána zachránit.

Panoš ovšem přeháněl. Vratislav sice nebyl světec, ale od té doby, co se oženil s Kateřinou, měl snad jen dvě či tři milenky. A to jen na jedinou noc. Proto mu panošova poznámka nepřipadla vůbec

vtipná. Vztekle uhodil pěstí do stolu a chtěl vyskočit, ale matčina ruka ho rázně zadržela.

„Vratislave," řekla důrazně, „já vím, že se trápíš, co jsme odjeli z Olomouce, jenom se mračíš. Jako bychom za všechno mohli my. Kam se poděla tvá moudrost a síla? Tvůj bratr tě vyhnal. Nemusel jsi utíkat, mohl jsi bojovat! Pamatuješ? Když mě vyhnal z Prahy, přijela jsem do Olomouce s nabídkou. Odmítl jsi. Pokud by ses teď měl na někoho zlobit, pak jedině na sebe!"

Vratislav sklonil hlavu. Vztek ho rázem přešel, protože matka měla pravdu. Pak tiše odpověděl: „Nechtěl jsem bojovat proti svému bratrovi!"

„Nemáš bratra," odpověděla Jitka a její laskavá tvář se změnila. Ztvrdla, ale v jejím výrazu nebyla zloba, jen zkušenost stáří. „To jsi ještě nepochopil, že vládci nemají rodiče, sourozence, ani přátele? Vládci dělí lidi kolem sebe jen na ty, které podrobili a na ty, kteří chtějí podrobit je. Vždy se snaž, aby těch druhých bylo co nejméně! Přestaň snít, život je jiný, než ti vykládal biskup Šebíř. Světci v bibli mohli být dobří. Ale ty nežiješ v bibli. Žiješ tady, na zemi. Žiješ mezi lidmi, a to nejsou světci!"

Vratislav mlčel a znovu se mu před očima mihl podivný rozhovor s mrtvým otcem. Od té doby uplynuly jen tři měsíce. Přesto se mu zdálo, jako by to bylo několik let. Vratislavův klidný svět se zhroutil. Nějaký potměšilý duch ho přenesl do jiného času. Cizího, nepřátelského. I když se za oknem šenku červenaly poslední paprsky zapadajícího slunce, Vratislav cítil, že jím otřásl chlad.

„Matko, proč Bůh stvořil takový svět?" zašeptal dutě. Jeho hlas připomínal umírajícího, který se loučí s nejbližšími.

„Takový svět stvořili lidé," odpověděla Jitka. „Biskup Šebíř by mi vytkl, že se rouhám. Ale je lepší se rouhat, než snít. Snít může ta holka s nahatými prsy, ale ne ty, kníže!"

„Nejsem kníže," dotčeně ji přerušil Vratislav. Ale vzápětí se zastyděl. „Fňukám jako na pohřbu," vykřikl popuzeně.

„Život jde dál, Vratislave. Chlap má ruce, aby v nich držel meč. Ber si od života, kolik můžeš. A pamatuj si, lidé kolem tebe jsou buď služebníci, nebo nepřátelé!" Jitka se napila a potom se obrátila na panoše a správce, kteří tiše seděli a poslouchali. I když ne všemu

rozuměli. „Večeře skončila! Můžete jít, máte určitě ještě něco na práci!“

Oba se s ulehčením zvedli. Vůbec jim nevadilo, že na stole zůstalo ještě dost jídla a ve džbánu spousta vína. Uklonili se a zmizeli. Už od dveří slyšeli zpěv a smích v čeledníku.

Jitka počkala, až za nimi zapadly dveře. Pak vstala a došla ke vchodu do kuchyně. Zavolala na černovlasou Uherku. Ta, rozpálená ohněm, kolem něhož se točila, vyběhla, div kněžnu Jitku neporazila.

„Nikam se nežeň,“ zarazila ji vznešeným gestem. „Teď rozptýlíš mého syna! Potřebuje rozproudit krev. Tak ukaž, co umíš. Neboj se, zaplatím ti dobře!“

Dívka vrhla zkoumavý pohled na Vratislava. Ten muž se jí velice líbil. Byl šlachovitý, robustní, podle oděvu i způsobu řeči určitě urozený. Vůbec jí nepřipadal jako někdo, kdo potřebuje, aby mu matka opatřovala ženské do postele.

Vratislav zůstal sedět u stolu se sklopenou hlavou a přemýšlel, co mu matka právě řekla. Pak se obrátil a všiml si, co domlouvala u vchodu do kuchyně. Dostal vztek a chtěl odejít, ale zarazil se. Unaveně si přejel dlaní po obličeji. „Vždyť má matka vlastně pravdu,“ mihlo se mu hlavou. „Žít se musí dál!“ Když si černovlásku prohlédl znovu, musel uznat, že nevypadala vůbec zle. Cítil, že se mu vrací chuť bojovat. Vstal a natáhl k dívce ruku.

„Pojď,“ řekl prostě. V jeho hlase nezněla prosba, nebyla v něm ani výzva či otázka. Jeho hlas nařizoval. Aniž se na matku podíval, chytil dívku za ruku a vydal se s ní po schodech do patra, kde byla ložnice. Za ním znělo poslušné klapání dřeváků.

Jitka tiše sledovala odcházejícího Vratislava. Cítila smutek, protože věděla, že ztrácí syna. Otevřela Vratislavovi dveře do světa. Ostatně to byla přece povinnost všech matek.

9. KAPITOLA

Z Ostřihomi dojeli bez problémů do sídelního města uherských králů Stoličného Bělehradu. Na přijetí u panovníka musel Vratislav čekat déle, než původně předpokládal. Již začínal být nervózní, protože si odklad vykládal jako špatné znamení. Ale matka ho klidnila, aby nespěchal, že vše je na nejlepší cestě.

Uvěřil jí, teprve když se dozvěděl, že uherský král poskytl ochranu mnichům ze sázavského kláštera. Spytihněv je vyhnal, protože se modlili staroslověnsky, a ne latinsky. Uherský král se ujímal uprchlíků z Čech.

Jednoho dne navečer vyhledal Vratislava králův posel. Slyšení se konalo hned druhý den. V korunním sále byl shromážděný celý uherský dvůr. V předních řadách příslušníci rozvětvené panovníkovy rodiny, za nimi důležitě se tvářící velmoži. Jakmile herold oznámil příchod kněžny Jitky a jejího syna Vratislava, uherský král vstal a vydal se jim vstříc.

Král Ondřej byl podmračený tlouštík, jehož přísnou tvář zdobil mohutný černý knír. S ním ostře kontrastovala masitá brada, porostlá jen řídkým vousem. Vratislav si ho zvědavě prohlížel. Musel uznat, i když měl do ideálu rytíře daleko, působil důstojně.

Král došel téměř do poloviny sálu. Nejprve se dvorně uklonil Jitce jako české kněžně, pak vřele objal Vratislava, jako by vítal syna. „Nejprve mi, kněžno, dovolte," začal příjemným, hlubokým hlasem, „abych vyjádřil hluboký zármutek, který cítím nad smrtí mého dávného přítele, vašeho vzácného manžela, knížete Břetislava."

Vratislav uherského krále pozorně sledoval a rychle přemýšlel, co může tohle přehnaně vřelé přijetí znamenat. Matka Jitka mu po cestě na hrad několikrát opakovala, že pozvání ke královskému dvoru je dobré znamení. Ale srdečnost krále Ondřeje byla příliš okázalá. Byla srdečnost skutečně dobrým znamením? Věděl, jak často se za

přátelským úsměvem skrýval jed. Vztahy obou panovníků byly v minulosti napjaté a určitě nikdy ne přátelské. Jenže situace se změnila. Vladaři rádi zapomínali na minulost, pokud to bylo výhodné.

Uherský král nebyl právě v jednoduché situaci. Římský císař Jindřich proti němu vedl již řadu let se zavilou zarputilostí válku. Nemohl mu zapomenout, že Ondřej před osmi lety svrhl jeho chráněnce krále Petra. Dal ho oslepit a vyhnal císařovy přívržence. Navíc začal veřejně podporovat Jindřichovy nepřátele. Přijal dokonce na svůj dvůr bavorského vévodu Konráda, jehož císař sesadil.

Ani přes veškeré úsilí se však Jindřichovi nepodařilo krále Ondřeje potrestat. Uherští vojáci dokázali bez větších problémů odrážet nájezdy císařových vojsk. Dokonce několikrát vyplenili bavorské a korutanské pohraničí. Časté uherské nájezdy přinášely takové škody, že markrabí hraničních oblastí dokonce naléhali na císaře, aby s Ondřejem uzavřel mír. Doufali, že se tak konečně zbaví neustálé hrozby.

Starosti měl uherský král i doma. Jak bylo v rozvětvených panovnických rodech obvyklé, potíže dělali příbuzní. Musel přistoupit na dohodu s mladším bratrem Belou a svěřit mu do správy severní část Uher. Bela se začal chovat téměř jako nezávislý vládce. Dokonce začal razit vlastní mince. Jeho sebevědomí podporovala manželka, která byla sestrou polského knížete Kazimíra.

Přesto bylo postavení uherského krále zatím neotřesitelné. Měl silnou armádu, dost peněz i zkušeností. Ale král Ondřej potřeboval spojence pro budoucnost. Nebylo dobré zůstávat sám. Proto se začal ujímat lidí, prchajících od sousedů.

„Děkuji, králi Ondřeji," usmála se Jitka a nepatrně se uklonila. „I já truchlím nad skonem knížete Břetislava. O to více, že můj nehodný syn Spytihněv pošlapal jeho památku. Mně neprávem odejmul přemyslovský knížecí stolec. Mému Vratislavovi olomoucké knížectví. Protože bylo spácháno neslýchané bezpráví, uchýlila jsem se na váš dvůr, neboť je všeobecně známo, že uherský král ctí právo a hájí pravdu."

Král Ondřej se potěšeně usmál, aby s hranou skromností vyjádřil souhlas. Pak tasil meč, zvedl ho nad hlavu a vážným hlasem přísahal,

že neustane, dokud neodčiní křivdy, spáchané na jeho vzácných hostech.

Po slavnostním slyšení následovala bohatá hostina. Uherský král posadil Jitku vedle sebe a Vratislavovi přidělil čestné místo mezi svou manželkou a dcerou Adlétou. Královna Beata byla tichá, ne příliš pohledná a určitě ani ne příliš chytrá žena. Mlčela a jen občas prohodila zdvořilou odpověď, pokud jí někdo z dvořanů složil poklonu.

Protože Vratislav poznal, že sama královna nestojí o to, aby se jí věnoval, obrátil pozornost k princezně. Po svém otci zdědila Adléta hodně. Byla menší postavy, ne zrovna štíhlá. Obličej měla plochý, oči malé a trochu šikmé, stejně jako dávní hunští předci. I když se to snažila zakrýt líčidlem, pod nevýrazným nosem rašily tmavé chloupky, jež byly karikaturou vznešeného kníru jejího otce.

Adlétě bylo asi čtrnáct nebo patnáct let, ale vypadala starší. Na rozdíl od své matky byla nejen hovornější, ale nesporně bystřejší. Vratislav se záhy dobře bavil, neboť princezna mu s okouzlující otevřeností vyprávěla nejrůznější pikantnosti o dvořanech, kteří seděli v sále a uctivě se ukláněli.

„Milý Vratislave," ozvalo se nečekaně za jeho zády a na rameno mu dopadla silná mužská ruka. „Jsem rád, že se dobře bavíš. Ale myslím, že je na čase, abychom si pohovořili spolu. Otevřeně, jako muž s mužem."

„Ale otče," protestovala rozesmátá Adléta, „musí to být zrovna teď?"

„Však já ti ho vrátím," usmál se dobromyslně král Ondřej. Pak pokynul Vratislavovi, aby ho následoval.

Prošli úzkou chodbou do nevelké komnaty, zdobené nádhernými freskami. Znázorňovaly zahradu s podivnými květy a ptáky. U krbu stála na černohnědé medvědí kůži dvě křesla potažená modrým suknem, vyšívaným zlatými a stříbrnými nitěmi. Byl tu také nízký stolek s konvicí a poháry ze stříbrného plechu. Vratislav pochopil, že se ocitl v soukromé pracovně uherského krále.

Zvědavě se rozhlížel a musel ocenit vkus hostitele. Sám král nalil do pohárů rudé víno.

„Na tvé zdraví, mládenče," řekl Ondřej a s chutí se napil. „Teď mi řekni, co ode mne očekáváš!"

Vratislav zamyšleně upil husté, trochu nakyslé víno. Svou otevřeností ho uherský král trochu zaskočil. Tady v soukromí se choval úplně jinak. Pryč byla jeho teatrální gesta, s nimiž je vítal. Tvářil se jako kupec na tržišti. Připravoval se uzavřít obchod.

„Co od vás, milosti, očekávám?" opakoval otázku, aby získal čas. „Především vás žádám o pohostinství. Pro sebe, matku a své muže."

Král Ondřej mávl rukou, že to se rozumí samo sebou. „Ale proto jsi mne určitě nežádal o slyšení. Nebo se mýlím?"

„Abych byl upřímný, ne. Víte dobře, proč a za jakých okolností jsem k vám přišel..."

„Utekl, to bude přesnější," přerušil ho král a dolil poháry.

„Dobře, vznešený králi, utekl. Nebyl bych tu, kdybych nemusel. Nebýt matky, asi bych zamířil jinam."

„Hm, to nezní zrovna zdvořilé. Ale budiž. Já si myslím, že Jitka je okouzlující žena a skutečná kněžna. Již proto jsem rád, že zdobí můj dvůr," odpověděl s uznáním král Ondřej. „Ale to není hlavní důvod. Ona je panovnice a já panovník. Proto jsem po smrti tvého otce nařídil svému důvěrníkovi v Praze, aby ji vyhledal a mezi čtyřma očima tlumočil moje pozvání do Uher. Předpokládal jsem, že Spytihněv bude jednat bezohledně a vyžene tě. Proto jsem kněžnu Jitku žádal, aby tě přivedla." Ondřej se naklonil důvěrně k Vratislavovi. „Pro mě máš cenu především ty."

Vratislav mlčel a rychle si srovnával drobnosti, které mu zatím unikaly. Až do dneška nechápal, proč matka zamířila sem. V Bavorsku by jistě našla azyl, ale určitě by nikdo nebojoval za Vratislavovy zájmy. To by se musel postavit proti českému knížeti. Podpořit Vratislava by bylo totéž, jako vyhlásit válku císaři. Kdo by si v říši pálil prsty? Tady v Uhrách to bylo něco jiného. Válka s císařem trvala řadu let a Vratislav se stal další vítanou kartou ve hře.

„Pokud to nevíš," pokračoval uherský král, „jsou to jen dva týdny, co Spytihněv navštívil císaře v Norimberku. Jindřich potvrdil jeho nárok vládnout v českém knížectví a Spytihněv pak složil v ka-

tedrále slavnostní přísahu věrnosti. Tomu předcházelo tajné jednání, v němž se Spytihněv zavázal podporovat všemi silami císaře v boji proti mně. Napij se ještě, pobídl ho král, „ať víš, že v Uhrách jsou nejen vynikající vojáci, ale i víno! Ani jedno zatím císař nepochopil."

Vratislav si s pobavením vybavil, co se o císaři říkalo. Že miluje silné ječné pivo a na jeho hostinách se jen výjimečně podávalo víno. Mnozí k tomu ovšem podotýkali, že důvodem byla Jindřichova lakota, neboť pivo bylo mnohem levnější.

„Pospíšil si, vznešený bratr," konstatoval Vratislav. „Můj pobyt v Uhrách ho určitě štve. Ale nijak jeho postavení neoslabí."

„To není tak jisté," namítl Ondřej. „O Moravě toho vím v tuto chvíli určitě více než ty. Spytihněv tam nezačal vládu dobře. Do úřadů dosadil své přátele. Přitom pominul nejen nároky moravských pánů, ale dokonce i mnoha vlivných českých velmožů. Představ si, že po všem, co pro něho udělal, odejmul hrady na Moravě i Všeboru Hrabišicovi. Myslíš, že ti všichni Spytihněva milují?"

„Poddaní nejsou na světě od toho, aby knížete milovali."

„To jistě ne, ale nespokojenců se dá využít!" řekl důrazně král. „Všichni, kteří jsou nespokojení se Spytihněvem, jsou tví budoucí spojenci, až se vrátíš na Moravu!"

„Až se vrátím..." povzdechl si Vratislav. Pak se podíval nedůvěřivě na uherského krále. „Proč byste mi pomáhal vrátit se na Moravu? Copak bych mohl podporovat uherského krále? Vždyť naše rody spolu válčí již několik generací!"

„Nepodporoval bys uherského krále," řekl jemně Ondřej a jeho pohled ztratil kupeckou vypočítavost. „Podporoval bys svého tchána."

„Jsem ženatý. Miluji svou ženu a brzy budeme mít dítě."

Uherský král vstal, došel k Vratislavovi, položil mu ruku na rameno a tiše, soucitně řekl: „Bohužel se mýlíš. Tvá žena před několika dny zemřela!"

„To není možné!" vykřikl Vratislav a chtěl vyskočit z křesla. Ondřejova ruka ho však zatlačila zpátky.

„Spytihněv tvou ženu zajal a uvěznil na jednom hradu v Čechách. Jak mi donesli zvědové, skoro jí nedávali jíst a zavřeli ji ve

studeném sklepě. Prý z rozkazu tvého bratra. Kateřina trpěla tak, že byl za ni prosit nejprve biskup Šebíř, pak dokonce někteří čeští páni. Nakonec Spytihněv nařídil, aby ji správce Mstiš propustil. Nikoli proto, že by se v něm hnulo svědomí. Byla těžce nemocná. Kvůli zimě potratila a Spytihněv nechtěl, aby zemřela na jeho hradu. Zahrál si na velkorysého a s doprovodem ji poslal do Uher. Kateřina zemřela vyčerpáním během cesty.“

Vratislav seděl bez hnutí, tupě se díval do plamenů v krbu, ale vůbec necítil jejich žár. Kateřina byla mrtvá! Kdyby mohl vrátit čas, dal by celé olomoucké knížectví za její život. Skoro všechno se dalo vybojovat zpět. Ale Kateřinu ztratil nenávratně.

Natáhl se pro pohár s těžkým červeným vínem a obrátil ho do sebe. Cítil hořkost v hrdle. Do očí se mu draly slzy.

Uherský král ho ještě chvíli konejšivě držel kolem ramen, pak se vrátil zpět do křesla. Tleskal a komoří přinesl novou konvici vína. Sám Ondřej dolil poháry.

10. KAPITOLA

Blížilo se léto. První, které Vratislav trávil ve vyhnanství. S králem Ondřejem se vídal jen zřídka. Společnost mu dělala matka Jitka a několik uherských velmožů, kteří o něj pečovali. Ale Vratislav si s mučivou bolestí uvědomoval, že jejich hlavní povinností bylo hlídat ho. Král Ondřej byl obezřetný a nerad nechával cokoli náhodě.

Od slavnostního přijetí uplynuly téměř dva měsíce. Během té doby vídal Vratislav princeznu Adlétu jen zřídka. Stále nedokázal vymazat ze svých vzpomínek mrtvou Kateřinu.

„Vratislave“ kárala ho matka, „copak takhle se chová ženich? Mračíš se, jako by za všechno mohla. Copak ona ti něco udělala?“

„Jistě ne,“ mrzutě odsekával, „ale jen proto, že mi uherský král nabídl její ruku, se nebudu chovat jako zamilovaný blázen. Tohle je obchod! Pokud bude král Ondřej chtít, ožení nás a nezáleží na tom, jak se tvářím. Stali jsme se figurkami v jeho hře.“

„Snad máš pravdu. Ale tady nejde jenom o tebe! Pokud se má Adléta stát tvou ženou, nebylo by lepší, aby ses jí občas věnoval? Chovej se jako muž a kníže!“

Vratislav mlčel a sklopil hlavu. Před očima mu znovu mihl okamžik, kdy se v Olomouci loučil se svou ženou. Byla tak bezbranná, chtěla žít, chtěla se smát, chtěla milovat. Nikomu neublížila, a přesto byla odsouzená k záhubě. Určitě to tušila. Kdo ví, co se jí tehdy honilo hlavou? Když odcházel, všiml si, že bezděčně zvedla ruku a rty se pohnuly, jako kdyby chtěla něco říci. Ale mlčela.

„Jsem zajatec a tys mne sem přivedla,“ odsekl Vratislav jako vzpurné, zlobivé dítě.

Jitka odvrátila hlavu. V očích se jí zaleskly slzy.

„Promiň,“ rychle se omlouval za svou neomalenost. Vstal z křesla, poklekl u jejích nohou a uchopil ji za ruku. Byla jemná a teplá jako vždy. Kolik na ní přibylo vrásek! Stejně jako v obličeji.

Jitka sklonila hlavu a opřela se o jeho rámě. Vratislav cítil slzy, stékající po jeho rameni. Opatrně, skoro nemotorně, ji pohladil.

Následujícího rána poslal panoše Martina se vzkazem za princeznou Adlétou. Žádal ji o rozhovor. Trvalo to dosti dlouho, než se panoš vrátil.

„Vznešený kníže," ukláněl se Martin spokojeně, „princezna se nejprve velice divila, proč najednou takový zájem. Měl jste prý k hovoru už mnohokrát příležitost. Nikdy jste ji nevyužil. Tak jsem jí vysvětlil, že se ostýcháte a jste nesmělý. Proto jste ji dosud nevyhledal."

„Zadrž!" vztekle se zamračil Vratislav. „Cos jí to namluvil? Že jsem nesmělý a ostýchám se?"

„Ano," souhlasil s rozpustilým výrazem s očích panoš. „Také jsem její komorné pod slibem nejpřísnějšího mlčení prozradil, že Adlétu milujete a že..."

Vratislav vyskočil, v návalu hněvu kopl do klečícího panoše a pak ho ještě několikrát udeřil pěstí. Martin se svalil na zem. Schoulil se a rukama si kryl hlavu. Čekal, až jeho pána přejde hněv. Neměl v úmyslu Vratislava zesměšnit. Udělal pouze to, co mu kněžna Jitka nařídila.

Vratislav se rozzlobeně otočil k oknu. Bylo otevřené a do chladné komnaty sálalo letní horko. Na nádvoří pobíhaly děvečky s vědry vody pro dobytek. Mezi nimi se proplétali vojáci, kteří se vraceli ze stráže.

„Vstaň," poručil klidně. Rázně se odvrátil od okna a zamyšleně si prohlížel svého panoše, který byl schoulený na zemi, jako by očekával další krupobití ran.

„Kníže se nikdy neomlouvá," mihla se mu hlavou poučka jeho otce. Přesto cítil, že by měl něco říci. Věděl, že se nezachoval správně.

„Tak už vstaň," dodal přátelsky. „Příště budeš dělat jen to, co ti nařídím. Doufám, že je ti to jasné!"

Mladík se lehce zvedl, jako by se nic nestalo. Sluha musel počítat, že mu pán občas zmaluje hřbet. Martin uznával, že Vratislav byl dobrý pán, protože ho nebil často, ani příliš bolestivě. „Princezna

Adléta vzkazuje, pokud s ní skutečně potřebujete hovořit, že se odpoledne chystá na vyjížďku. Můžete prý jet s ní.“

Sotva hlas kostelního zvonu oznámil poledne, vyrazila z brány královského hradu početná skupina jezdců. Vojáci, sokolníci, lovčí se smečkou nedočkavě štěkajících psů, vznešené dámy doprovázené panoši, to vše v pestrém houfu. Družina se hnala ulicemi Stoličného Bělehradu k městské bráně. Za sebou nechala povalené koše trhovců a několik podupaných slepic, které se popelily na ulici.

Vratislav jel až na konci. Vyčníval nad celý houf, i když většina Uhrů byla urostlejších než on. Uherští koně však byli menší než čeští. Měli krátké silné nohy, dlouhou hustou hřívu, byli pohybliví a vytrvalí. Vratislav měl několikrát příležitost sledovat cvičení uherské jízdy. Musel se obdivovat mrštnosti bojovníků. Nezapřeli kočovnické předky.

Projeli městskou bránou a dostali se do travnaté, sluncem vysušené krajiny. Jezdci teď cválali v neuspořádané řadě. Honci vyrazili napřed, aby křikem a holemi vyhnali z trávy koroptve a bažanty. Vratislava překvapilo, když si všiml, že lukem stříleli po ptácích i urozené dámy.

Několikrát se pokusil změnit směr a přiblížit se k Adlétě, ale průvodci mu v tom vždy zabránili. „Odpusťte, kníže, ale během lovu není bezpečné opouštět místo v řadě.“ Chvíli byl Vratislav ochotný poslouchat, ale pak se naštval. Copak tu byl jen proto, aby lovil vypasené koroptve?

Prudce trhl uzdou a zamířil ke středu formace, kde cválala princezna. Za sebou uslyšel koně uherských průvodců. Sklonil se k šíji ryzáka a ostruhami ho hnal do trysku.

Teprve před princeznou koně zastavil trhnutím uzdy, až se hřebec vzepjal a chvíli tloukl kopyty do vzduchu. Teprve když se zařadil po bok princezniny klisny, dorazili oba uherští velmoži.

„Poněkud pozdě, pánové,“ ironicky se ušklíbla Adléta. „Styďte se, nechat se porazit o takový kus!“

„Vznešená princezno,“ omluvouval se starší Imbram, „odjel nečekaně. To přece nebyl žádný závod!“ Pak se otočil k Vratislavovi: „Odpusťte, kníže, ale musíme se vrátit na místo...“

„Když jste si ho neuměli ohlídat, vraťte se sami," poručila Adléta. Protože ji neposlechli a nerozhodně přešlapovali poblíž, zamračila se a křikla: „Neslyšeli jste? Ať už vás tu nevidím!"

„Ale král nařídil..."

Princezna Adléta zrudla. Pak se otočila k veliteli své stráže, který ji doprovázel. „Zbav mě těch otravů!"

Štíhlý muž s velikou jizvou na čele bez zaváhání uvolnil z poutka na svém sedle bičík a popojel před princeznu. Oba Uhři raději trhli uzdami a pomalu klusali pryč. Několikrát se v sedle otočili, v obličeji byl znát jejich nesouhlas. Ale s urostlým velitelem nechtěli mít nic do činění.

Adléta se s úsměvem obrátila na Vratislava. „Nuže, poslouchám."

Vratislav si ji pátravě prohlížel. Kdyby nebyla v těle tak ženská, podle tváře mohla být klidně mladým hunským chlapcem.

Vlasy černé jako smůla měla spletené do tuctu malých copánků, které jí spadaly na záda. Na slunci se nádherně leskly. Přesto, že nebyla krásná, vyzařovalo z ní cosi vzrušujícího. Oči živě jiskřily a na rtech jí hrál úsměv, jaký zdobí bystré lidi.

„Co si mě tak prohlížíš?" přerušila jeho mlčení znepokojeně. Vratislav s potěšením zjistil, že poprvé ztratila trochu ze své jistoty.

„Snad proto, princezno, že mám dneska poprvé možnost pořádně si tě prohlédnout."

Adléta ohrnula rty. „Copak jsem dobytče na trhu, abys po mně jezdil očima nahoru a dolů? Nechceš se ještě podívat na chrup?"

„To snad nebude nutné," smál se Vratislav vesele. „I tak vidím, že jsi z dobré krve."

Trhla sebou a zhluboka polkla, aby získala čas promyslet si, jak na neomalenou odpověď reagovat. Byla zvyklá tropit si ze svého okolí žerty, ale jen málokdy se jí stalo, aby si někdo dovolil odpovídat jí ve stejném tónu. Byla přece princezna!

Český kníže se jí líbil. Slyšela, že ji otec Vratislavovi nabídl za manželku. Ale to nebrala vážně, protože otec ji jako ženu slíbil již alespoň deseti mužům. Naposledy bavorskému vévodovi Konrádovi. K lítosti jejího otce však před několika měsíci zemřel. „To by byl spojenec!" vzdychal král smutně. Adléta však jeho lítost nesdílela.

Vychrtlý mladík s vodnatýma očima z Bavorska jí byl krajně protivný.

Kdyby jí něco stejně bezostyšného řekl kterýkoli z uherských velmožů, nechala by ho zpráskat. Klidně mohla nechat zbičovat i Vratislava. Věděla, že má nad ním moc a vzrušovalo ji to. Jenže kdyby to udělala, už nikdy by ho nezískala. Mnozí z uherských pánů, které nechala veřejně potupit, se před ní stejně plazili dál. Ale český kníže byl jiný.

Adléta se nepatrně zachvěla. Trochu křečovitě se rozesmála sytým altem. „Nejsi zbabělec. Ani ty nevypadáš špatně," napodobila tón koňského handlíře. Alespoň tohle byla její malá pomsta. Kterému muži by nevadilo, aby ho žena oceňovala jako na trhu?

Vratislav dobromyslně pokrčil rameny. Koně klusali uvolněně. Pouze velitel princezniny stráže zpomalil a klusal několik metrů za nimi. Protože družina se stále vzdalovala, zvedl roh, aby dal znamení zpomalit a počkat. Ale Adléta mu přísným gestem poručila, aby je nechal.

„Myslím, že jste říkala, že jedeme na lov," upozornil ji rozmrzele. „Takhle všechno postřílí oni a na nás nic nezbyde."

„Já jsem na honu," lhostejně opáčila Adléta. „Jestli je ti líto, že nemůžeš střílet na bažanty, jeď za ostatními."

„Víte, vznešená princezno, že to nejde," zavrtěl hlavou.

Vratislav se bezděčně usmál nad Adlétinou dvojsmyslnou odpovědí. Jeli vedle sebe mlčky. Malou chvíli hovor vázl, ale pak začal plynout klidně, nenuceně. Vratislav se již dlouho necítil tak spokojeně. Dívka ho zajímala stále víc. Ne proto, že to byla uherská princezna. Byla veselá, vtipná, ale také pyšná a nedobytná. Reprezentovala bohatství a moc. Vše, co Vratislav ztratil a mohl jejím prostřednictvím získat zpět. Vzpomněl si na včerejší rozhovor s matkou. Přesto neměl pocit, že by se teď prodával, když se Adlétě dvořil. Líbila se mu.

Stále častěji bloudil bezděčně očima k plným princezniným ňadrům, napínajícím červenou loveckou halenu. Masivní dívčiny boky dávaly tušit pevná stehna. Plnoštíhlá postava ostře kontrastovala se štíhlostí dívek, jaké znal z pražského knížecího dvora.

Skoro bolestně si uvědomil, jak dlouho už se nepomiloval se ženou. Co pobýval v Uhrách, měl několik holek z ulice a pár děveček. Ale žádnou urozenou ženu. Milenku, která by probouzela fantazii, něhu a inspirovala touhu.

Jeli stále pomaleji a jezdci před nimi se ztratili v prachu za nevysokým travnatým kopcem. Vratislav odbočil vpravo, kde postřehl malé jezírko, lemované vrbami, olšemi a sytě zelenými stvoly rákosí. Adléta ho bez váhání následovala. Po několika krocích se obrátila na svého strážce. Jel s bezmyšlenkovitou poslušností stále deset kroků za ní.

„Nech nás o samotě," nařídila. V jejím hlase nebyla obvyklá přísnost. Protože váhal, pohodila hlavou a dodala tiše, jako by žadonila: „Poslechni, prosím!"

Velitel zastavil a uklonil se tak hluboce, až se Vratislav bál, aby se udržel v sedle. Natočil koně zadkem k princezně. Ruce složil na hrušku sedla, pohodlně se opřel do třmenů a začal dřímat. Vratislav si již dříve všiml, že uherští jezdci dokázali na hřbetech koní spát. Přesto ho to znovu a znovu uchvacovalo. Do paměti si ukládal informace, co všechno Uhři na koních uměli. Pokud by proti nim někdy válčil, nikdy ne v rovině, kde by mohli uplatnit jízdu.

Jezírko, k němuž s princeznou zamířil, byla spíše větší špinavá a bahnitá louže. Na šedivé hladině plavaly nahnilé vodní řasy a kolem bzučeli komáři. Princezna vedla koně kolem vody na druhou stranu, která byla lépe krytá. Rostla zde hustá spleť vrb a olší. Tvořily uzavřenou mýtinu.

Adléta nečekala, až jí pomůže sesednout, jak to dělávaly dámy na pražském dvoře. Pružně seskočila sama. Vratislav koně uvázal na dlouhý řemen, aby se mohli pást. Pak si sedl do husté trávy vedle princezny.

„Adléto," řekl klidně, ale důrazně. „Chci tě!"

„Tak si mě vezmi," odpověděla stejně klidně a aniž by váhala, přetáhla si přes hlavu halenu. Plná ňadra se po dlouhé jízdě v letním parnu leskla potem. Sluneční paprsky se od nich odrážely jako od dvou zrcadel, v jejichž středu temněly hnědé pupence.

Adléta se Vratislavovi poddala dychtivě, s náruživostí, jaká by se dala spíše čekat od zralé ženy. Už dávno nebyla panna a znala

nejeden z tajů milování. Sama Vratislava obejmula, přisála se na jeho tvrdé, letním žárem trochu rozpraskané rty. Nedočkavě rozepnula přezku u jeho opasku a přiměla ho, aby si lehl na záda. Vratislav se cítil trochu zaskočeně, protože byl zvyklý, aby milenky na zádech ležely pod ním. Nicméně poslechl.

Princezna se nad ním rozkročila, bez uzardění stáhla jezdecké kalhoty a poskytla mu na okamžik pohled na hustě zarostlý klín. Pak se posadila na Vratislava se samozřejmostí, s jakou usedala na hřbet koně.

Ztratili pojem o čase a hlasitý křik při vyvrcholení poděsil jejich pasoucí se koně.

Od toho dne trávil Vratislav téměř všechen čas po boku princezny Adléty. Pokud to šlo, scházeli se každý večer v nejzazším koutě jedné ze stodol, kde byla uložena píce pro koně. Milovali se na voňavém seně a jednou dokonce vyčerpáním usnuli. Do svých komnat se plížili kolem stráží s provinilým úsměvem až téměř za svítání.

Tahle idyla trvala asi týden. Pak Vratislava vyhledal komorník krále Ondřeje. Oznámil mu, že si vznešený král přeje s ním ihned hovořit.

Vratislav se znovu ocitl v králově soukromé pracovně. Protože panovalo horké léto, byl krb vyhaslý. Bez živého ohně vypadala místnost pochmurně a nepřátelsky. Ani tvář krále Ondřeje nezdobil laskavý úsměv.

Komorník nalil plné poháry a pak se s hlubokou úklonou vzdálil. Jakmile zavřel dveře, Ondřej uhodil pěstí do stolku, až sklenice s vínem nadskočily. Z jedné vyšplíchla rudá tekutina na tmavou desku. Vypadalo to, jako by ji zkropila krev.

„Aby to nebylo zlé znamení," blesklo Vratislavovi hlavou. Nebyl pověrčivý, ale stín pochybností v něm hlodal vždy.

„Posaď se, když už neumíš padnout na kolena!" nařídil král ostře. „Co s tebou? Veřejně jsi mě potupil! Pošlapal jsi čest arpádovského rodu. Co myslíš, že se teď s tebou stane?"

„Odpusťte, vznešený králi," namítl rozhodně Vratislav, „ale nevím o tom, že bych vás urazil. Pokud to někdo tvrdí, ví více než já."

„Tak ty nevíš?" protáhl král a pomalu se napil.

„Má vyrovnané pohyby, svůj vztek hraje," uvědomil si s uspokojením Vratislav.

Ondřej mlaskl a pokračoval: „Nezdá se ti, že zprznit veřejně mou milovanou dceru před očima celého dvora je do nebe volající troufalost?"

„Pokud se pamatuji, vznešený králi, princezna Adléta je mou nevěstou..."

„Tvou nevěstou?" skočil mu uštěpačně do řeči král Ondřej. „Vzpomínám si, že jsme o něčem takovém hovořili. Ale nepamatuji se, že bys mě přišel požádat o její ruku. Nepamatuji se, že bychom dohodli podmínky svatby. Nepamatuji se, že bychom uzavřeli rodovou smlouvu, jak předpokládá dobrý mrav. Do té doby, než to uděláš, nejsi pro Adlétu ničím! Proto tvrdím, že jsi hanebně zneužil nevinný dívčí květ!"

„O nevinnosti toho květu bychom mohli hovořit stejně dlouze jako o vaší nabídce ke sňatku," tvrdě zarazil Vratislav královy nářky. Nemínil se chovat pokorně. „Je ovšem pravda, že jsem neučinil nic z toho, co by se v dobrých rodech slušelo. To mám asi po svém otci Břetislavovi," dodal ironicky. „Mou omluvou však může být, že jsem se do Adléty zamiloval. Najednou, bez varování. Tak vášnivě, že nebyl čas na projednání svatební smlouvy. Prostě jsem to nestihl. Odpusťte, vznešený králi ! Ale jsem si jistý, že se svatební smlouva uzavírá snáze, pokud jí předchází vášnivá láska, než aby se láska rodila teprve na základě svatební smlouvy."

Ondřej mlčel a zpytavě si ho měřil. S uznáním přikývl a pak se přátelsky rozesmál. „Máš jazyk hbitý jako benátský kupec. Zřejmě umíš i jiné věci, protože má Adléta jen hoří, aby ses stal jejím manželem. Zítra ráno mne můžeš při oficiálním slyšení požádat o její ruku."

Vratislav se vděčně uklonil a s vítězoslavným úsměvem ho opustil.

Ondřej se za ním zkoumavě díval a přemýšlel. Neuměl se rozhodnout, zda je Vratislav skutečně tak zamilovaný, nebo zda je tak vynikající herec. Protože z chystané svatby bude mít Vratislav mnohem větší užitek než král Ondřej. Královo vyprahlé srdce se zdráhalo uvěřit, že by mohla existovat láska. Znal svět a lidi, kteří ho obklo-

povali. Adléta dokázala Vratislava svést, jak jí nařídil. Král Ondřej neznal skutečnou lásku. Ale uměl poznat rozeného vládce. A tím Vratislav byl.

11. KAPITOLA

Měsíce po svatbě s uherskou princeznou Adlétou patřily k nejšťastnějším ve Vratislavově životě. Žil v naději a očekávání, ve stavu vlastním většině mladých lidí. Připadal si jako mládě orla, které cítí, jak mu den po dni sílí křídla a zvětšují se smrtící drápy. Vnímal svou sílu a nosil v sobě naději a víru, že se vítězně vrátí domů. Sny totiž bývají obvykle krásnější než skutečnost, když se později naplní.

Život s Adlétou měl svůj půvab. Adléta byla vynikající milenka a svatba jako by alespoň na čas otupila její panovačnost. Mezi mladými manželi se jiskřilo jen výjimečně. Pili plnými doušky z poháru života. Hostiny, turnaje a lov střídaly chvíle příjemného lenošení.

Ke spokojenosti navíc přispělo, když jen několik měsíců po svatbě Adléta zjistila, že se přerušil její pravidelný ženský cyklus. Záhy mohla otci i manželovi sdělit radostnou novinku. Čekala dítě!

Na konci jara následujícího roku porodila syna. Tehdy mezi nimi došlo k první vážné hádce. Vratislav trval na tom, aby se chlapec jmenoval po jeho otci Břetislav. Adléta si přála, aby nesl jméno patrona arpádovského rodu Štěpána.

Protože ani jeden nechtěl ustoupit, musel spor urovnat král Ondřej. Vyslechl je pozorně a pak dal za pravdu Vratislavovi.

„Nezapomeň, dcero," nabádal Adlétu, „že jednou budete vládnout v Čechách. Až se pak naplní Vratislavův čas, bude vládu přebírat s Boží pomocí váš syn. Pro český lid bude určitě snazší přijmout muže se jménem v Čechách tak slavným, jako je Břetislav. Pro české knížectví se jméno Štěpán vůbec nehodí, ať mi náš slovutný praděd odpustí!"

Adléta se podrobila. Ale porážku nedokázala odpustit. Jak mohla, plísnila Vratislava. Mstila se někdy naivně, někdy hloupě. Ale vždy s převahou princezny, která má bezvýznamného manžela.

Vratislav její rozmary přičítal mateřství a promíjel je. S pýchou otce obdivoval svého syna. Pokud to šlo, trávil čas s malým Břetislavem. Občas dokonce zapomněl i na Spytihněva.

Za okny se již stmívalo. Vratislav kráčel zamyšleně chodbami ke své ložnici. Nevšiml si, že se za sloupem ukrývala postava zahalená v šedém plášti. Prudce sebou trhl, teprve když ho z šera oslovil tichý hlas: „Vznešený kníže, věnujte mi chvilku svého vzácného času!“

„Kdo jsi?“ optal se nedůvěřivě a marně se snažil proniknout pohledem tmu. Znal ten hlas, jen si honem nedokázal vybavit, komu patřil.

„Jděte do své ložnice, půjdu za vámi.“

Vratislav váhal. Co když to byl vrah, kterého poslal jeho bratr?

Maskovaný muž pochopil. Udělal krok stranou do světla, které vrhala louč. Shrnul kápi, staženou přes obličej. Byl to Kojata Hrabišic. Jeho otec Všebor patřil původně mezi oddané stoupence knížete Spytihněva. Ale ten se ho zbavil a odejmul mu správu hradů na Moravě. Kojata si obličej zakryl a ustoupil zpět do tmy.

Za chvíli už seděli ve Vratislavově ložnici. Z krbu sálalo příjemné teplo a Vratislav naléval pozdnímu hostu víno. Kojata byl urostlý černovlasý mladík, stejně starý jako on. Znali se, ale nikdy si nebyli příliš blízcí.

Mladý Hrabišic usrkl víno a zdvořile čekal, až ho Vratislav osloví. Teprve pak začal chvatně a skoro netrpělivě vysvětlovat, proč je zde.

„Přicházím z příkazu otce Všebora. Možná víte, vznešený kníže, jak váš bratr Spytihněv vládne v Čechách. Kníže Břetislav byl přísný, tvrdý, ale spravedlivý. Dbal na dodržování zemského práva. Pokud šlo o důležité záležitosti, vždy se radil s předními muži. Váš bratr jedná jinak. Bez ostychu nám bere, co předtím daroval.“ Na chvíli se odmlčel, aby si rozmyslel, jak dál.

„Vznešený kníže, přední mužové si přejí, aby vládl ten z Břetislavových synů, kterému bude ležet zájem země na srdci více než Spytihněvovi. Kníže se klaní před císařem Jindřichem a tupí staré české rody!“ končil ohnivě. Teď již nešeptal, ale hřímal, jako by hovořil na zemském sněmu.

„Přední mužové země potvrdili mého bratra Spytihněva na knížecím stolci," začal Vratislav. Přísně si hosta měřil. Potřeboval se lépe vyznat v neočekávané situaci. „Říkáš, že by měl vládnout ten z Břetislavových synů, kterému bude ležet zájem země na srdci více než Spytihněvovi. Souhlasím s tebou, ale nevím, co bych s tím mohl dělat já?"

Kojata opět šeptal. „My, Hrabišici, spolu s dalšími českými rody si myslíme, že nastal čas, abyste se vrátil. Celá země půjde za vámi, můj kníže!"

Vratislavovi se zrychlil tep. Domů! Jak nenáviděl tuhle vyprahlou rovinatou krajinu. Tady v Uhrách nezastával ani nejnižší zemský úřad. Byl hostem a všichni mu to dávali pocítit. V poslední době i Adléta.

Jak rád by poslechl, ale rozum varoval. Pokud věděl, Spytihněvova pozice byla v Čechách pevná. Obklopil se bezmezně oddanými mladými muži, kteří mu vděčili za svůj vzestup. Tvrzení, že celá země půjde za Vratislavem, bylo více než přehnané. Jenže tohle muselo být zřejmé i Hrabišicům. O co tedy šlo? Všebor upadl v nemilost a chtěl se Spytihněvovi pomstít? Nebo...

Přísně pohlédl na Kojatu. „Ty mi radíš, abych se vrátil?"

Mladík se usmál, neboť pochopil, co se honilo Vratislavovi hlavou. „Nepřicházím, abych vás zradil. Pokud si myslíte, že vás chci nalákat do Čech, aby vás Spytihněv uvěznil, mýlíte se. To, co vám navrhuji, myslí české rody vážně. Proto jsem přišel tajně. Váš bratr má na uherském dvoře špeha a přesně ví o každém vašem kroku. To jen na vysvětlenou. Nechceme, abyste se teď vrátil do Čech. Potřebujeme jen slib, že se postavíte do čela země, pokud by skončila Spytihněvova vláda."

Vratislav upil vína a vyčkával. Bylo na Kojatovi, aby ho přesvědčil. Ani host však nechvátal. „Jak jistě víte, vznešený kníže, svolává císař Jindřich vojsko proti Uhrám. Spytihněv přislíbil účast. Chce se zavděčit císaři a současně sleduje vlastní zájmy. Napadne horní Uhry, protože má zájem o Nitransko. Až se české vojsko ocitne v Uhrách, přijde vaše chvíle!"

Kojata dopil a s omluvným úsměvem natáhl líně ruku pro džbán, aby si dolil. Vratislav se zájmem sledoval, jak hovor protahuje. Tušil už, co mu chce mladý Hrabišic navrhnout.

„Až budeme na uherské půdě," pokračoval Kojata, „zařídíme, aby v dohodnutý den připadly stráže v táboře nám a našim přátelům. V noci zajmeme knížete a dopravíme ho do uherského ležení. Vy musíte doprovázet vojsko, které potáhne proti nám. Zajistíte nám v dohodnutý den volnou cestu. Jakmile bude Spytihněv ve vašich rukou, provoláme vás českým knížetem. Na vaši stranu se přidají naše družiny. Spolu s Uhry budeme mít nad zbytkem českého vojska dostatečnou převahu, aby vás přijali za knížete i ti, kteří by váhali. Pak uzavřeme s uherským králem mír a rychle se vrátíme do Čech, kde se ujmete vlády."

„Navrhuješ zradit knížete?" optal se Vratislav s ironií v hlase, jež byla mnohem jízlivější, než měl v úmyslu. V duchu musel uznat, že návrh nezněl špatně. Pokud byl míněn vážně.

„Ano," přikývl nezúčastněně Kojata. „Hodláme zradit knížete. Abychom vám pomohli!"

„Abyste mně pomohli," opakoval nedůvěřivě Vratislav. „Proč mně chcete pomáhat? Pokud mi budeš kázat o ušlechtilých cílech, nedohodneme se."

Hrabišic začal vypočítávat hrady, které Spytihněv odejmul některým velmožům. Vyjmenoval úřady, kterými pověřil mladíky z dříve bezvýznamných rodů. Když Kojata skončil, uvědomil si Vratislav, jak kníže úplně změnil správu v Čechách. Kolik starých rodů bylo odstaveno.

„Předpokládáme samozřejmě," pokračoval Kojata, „že nám vrátíte, co nám Spytihněv vzal. Navíc chceme, aby se pro budoucí časy zamezilo ponižování předních českých rodů."

„To si představuješ jak?" nedůvěřivě se optal Vratislav.

„Až se jako nový český kníže ujmete vlády, vydáte listinu, v níž rodům, které vám pomohou, potvrdíte dědičné právo vlastnit svěřená panství. Chceme mít stejná práva jako šlechta v říši."

Vratislav věděl, že si někteří členové knížecí družiny se závistí vyprávěli o moci předních říšských rodů. Hrady svěřené císařem držely dědičně a dokonce je mohly prodat. Císař je mohl odejmout je-

dině v případě, že porušily slib věrnosti. O tom ovšem snily české rody tajně. Břetislav by tvrdě zatočil s každým, kdo by něco takového řekl nahlas. A Spytihněv rovněž.

„Přijď zítra večer," rozhodl Vratislav. „Musím si vše rozmyslet, protože tvůj návrh se mi příliš nelíbí."

Jakmile za Kojatou zapadly dveře, věděl, že podmínky přijme. Co na tom, že poruší odvěký zemský řád? Byla to v tuto chvíli jediná možnost návratu do Čech. Od svého tchána Ondřeje kromě diplomatické podpory příliš očekávat nemohl. Uherský král měl svých starostí dost. Chystal se na válku s císařem. A Vratislav nemínil čekat, až Spytihněv zestárne a sejde věkem.

Od Vratislavova rozhovoru s Kojatou Hrabišicem uplynul necelý čtvrtrok. Na sever od Dunaje byla toho roku špatná úroda. Léto bylo deštivé a podzim studený. Stodoly zely prázdnotou a lidé mysleli spíše na nadcházející zimu než na chystané císařovo tažení proti Uhrám.

V jižních krajích dopadly žně lépe. Přesto rostla nervozita na venkově i na královském dvoře. Lidé měli své zkušenosti a nevěřili, že by mír mohl trvat dlouho. Čím více klidu jim Bůh dopřával, tím horší utrpení pro ně připravoval ďábel. Jediný, kdo se v Uhrách těšil na vpád císařových vojsk, byl Vratislav.

V této nervózní atmosféře se jednoho sychravého podzimního dne objevil na uherském dvoře udýchaný posel. Byl špinavý, páchl potem a byl promoklý vločkami prvního sněhu. S nikým nechtěl ztrácet čas a utíkal ke králi. Jen se šťastným úsměvem volal, že přináší radostnou novinu. Teprve Ondřejovi pověděl, co se před týdnem stalo a co do základů otřáslo křesťanskou Evropou. Neočekávaně ve věku necelých čtyřiceti let zemřel zavilý nepřítel Uher, římský císař Jindřich III.

Uherský král uspořádal velkolepou oslavu. Nikdo licoměrně netruchlil nad císařovým skonem. Všichni si radostně připíjeli na jeho smrt. Ostřihomský arcibiskup Sigismund však pohněvaně kroutil hlavou. „Barbaři, pohané, jak se můžete radovat ze smrti svého bližního? To jste křesťané?"

Vratislav stejně jako arcibiskup nesdílel nadšení uherského dvora. Každému sice opakoval, že je šťastný, ale ve skutečnosti měl po-

řádný vztek. Za své vzal plán mladého Hrabišice. Bez podpory císaře Jindřicha bylo nemyslitelné, aby Spytihněv vytáhl na válečné tažení do Uher.

Po několika týdnech zmatků v říši, horečném jednání, lichých nadějích, obrovských úplatcích, planých slibech, falešných úsměvech a licoměrných objetích, potvrdil sněm německých knížat a arcibiskupů, že se novým panovníkem stane syn zemřelého císaře, mladičký Jindřich IV. Protože však byl ještě dítě, převzala za něho vládu až do jeho zletilosti matka císařovna Agnes.

V německých zemích byly teď na denním pořádku půtky mezi těmi, kteří stáli po boku císařovny, proti těm, kteří po jejím boku nestáli, ale rádi by se tam ocitli.

Vratislavova špatná nálada trvala jen několik týdnů. Těsně po vánočních svátcích si ho pozval král Ondřej k soukromému rozhovoru.

„Milý synu," začal obtloustlý král přívětivě a v šedivých vodnatých očích, jindy tvrdých a lhostejných, zářila pýcha. „Mám pro tebe dobrou zprávu. Pro tebe dobrou, pro mě špatnou. Brzy se rozloučíme. Vrátíš se domů, na Moravu!"

Vratislav seděl bez hnutí a nedůvěřivě si ho prohlížel. Ondřej vypadal unaveně a dokonce se zdálo, že zhubl. Pak nevěřícně špitl: „Jak?"

„V dobrém, jak jinak, v dobrém," usmíval se uherský král. „Po smrti císaře Jindřicha se vztah římské říše vůči Uhrám změnil. Sdělím ti veliké tajemství, ale nech si ho pro sebe!" dodal přísně a laskavý pohled ztvrdl. „Abys věděl, že dohoda, kterou jsem uzavřel, je pro tebe bezpečná. Můj syn Šalamoun se ožení s Juditou Sálskou, což je sestra nového císaře. A dcera mého úhlavního, ale chvála Bohu již mrtvého nepřítele. Brzy ohlásíme celému křesťanskému světu zásnuby našich dětí. A také věčný mír."

Vratislav malého Šalamouna znal. Bylo mu šest let a ve všem se podobal svému otci. Byl silnější postavy a neuvěřitelně živý. Uměl si získat přátele, ale uměl také ublížit. Judita byla ještě mladší. Děti! Sám svatby dětí odsuzoval. Chápal ale, že podobné svazky byly politicky nezbytné.

„To znamená konec nepřátelství s římskou říší?"

„Nejen to. Staneme se spojenci. Přitom jsem dohodl i tvou věc. Především bavorští páni stáli na mé straně. Kvůli tvé matce, to je ti snad jasné. Dostal jsem volnou ruku k uspořádání poměrů v českých zemích. Co nejdříve začnou mí vojáci s nájezdy na moravské hranici. Žádná válka. Ta by stála moc peněz a času. Budu jen hrozit. Současně oznámí císařovna Spytihněvovi, že s její pomocí nemůže proti dotěrným Uhrům počítat. Důrazně mu poradí, aby se s tebou smířil. Kromě toho pohrozí Spytihněvovi válkou Bavoři.“

„Co když můj bratr necouvne?“

„Jsem si jistý, že couvne. Sám víš, kolik rodů v Čechách stojí proti němu!“ dodal a s přísnou výčitkou si Vratislava měřil.

„Ví o mém rozhovoru s mladým Hrabišicem?“ blesklo mu hlavou. „Nikomu jsem přece neřekl ani slovo. Jak by se to dozvěděl?“ Jistý si však nebyl, protože znal rozvětvenou síť špehů uherského krále. Proto rychle zamluvil ožehavé téma.

Jeho otázka možná zněla trochu hloupě, ale nic lepšího Vratislava nenapadlo: „Až se vrátím do Čech, jaké budu mít postavení?“

„Má dcera nebude manželkou bezvýznamného člena Spytihněvovy družiny! Mír uzavřu jedině za podmínky, že ti vrátí olomoucké knížectví. Za to chci v budoucnosti tvou podporu mých plánů. Především klid na moravské hranici. Žádné výpady, žádné hrozby. Ani ze strany moravských pánů, ani ze strany českého knížete. Ručíš za to, že budu mít krytá záda! Pokud bych potřeboval, pošleš mi své vojáky. Počítám, že to bude brzy.“

„Proti komu? S říší jste uzavřel mír!“

„Pamatuj si, že nepřítel se vždycky najde! Teď jdi za Adlétou a všechno jí řekni. Jsem otec a není mi lhostejné, když jí ubližuješ. Chci, aby byla šťastná!“

Vratislav se nehádal a už vůbec neměl chuť vyvracet představu, že by Adlétě ubližoval. Zvykl si najejí rozmary a raději se jí vyhýbal. Uklonil se a chvatně se vzdálil. Chodbami paláce skoro běžel. Za chvíli stál před ložnicí své matky. Chvěl se radostí i nedočkavostí, až jí tuhle novinku řekne. „Adléta musí počkat,“ rozhodl se.

Kněžna Jitka seděla u krbu a zimomřivě si hřála ruce. „Jak zestárla,“ posmutněl Vratislav. Její vlasy ztratily jas zlatých klasů a připomínaly neduživá stébla. Také obličej zbrázdily vrásky. Co se ale

změnilo nejvíce, byly oči. Dříve neklidně těkaly a dychtivě sledovaly svět kolem. Ted byly unavené, skoro netečné.

Jitčina komnata byla zařízená prostě. Jednoduché lůžko, lavice a stůl, pod oknem kovaná truhla na šaty. Vedle dveří visel kříž a pod ním hliněná vázička se svazkem uschlých podzimních květů. Jedinou upomínkou dřívějších dnů byl nízký stolek u krbu, na němž stála nádherná stříbrná šperkovnice a pozlacený relikviář s ostatky svatého Vojtěcha.

Jitka zvedla hlavu a usmála se. „Už jsi tu dlouho nebyl. Alespoň týden jsem tě neviděla!“

„Mám skvělé novinky, matko!“ smál se Vratislav. Obejmul ji a pak před ní poklekl na zem. „Jak to vypadá, asi se brzy vrátíme domů.“ Jedním dechem ze sebe vzrušeně chrlil Ondřejův plán.

Jitka mlčky poslouchala a bezděčně ho pohladila po hlavě. Když skončil, usmála se, ale Vratislav cítil, že se usmívá jen tvář. Maska, již nosíme na rozbolavělé duši. V srdci měla smutek, který ji v posledních měsících neopouštěl.

„Jsem ráda, můj synu. Opravdu,“ dodala po chvilce, když si všimla jeho rozladění. „Ale půjdeš sám. Já se vrátit nechci.“

„Proč, matko?“ vykřikl s nelíčenou bolestí Vratislav.

„Kdysi jsem byla kněžnou. S Břetislavem jsem vládla v zemi, odkud mne můj syn vyhnal. Ty získáš zpět olomoucké knížectví. Pokud se vrátím, dostanu i já, co mně patří? Vracela bych se jako žebrák, který by žil z tvé milosti.“

„Víš, jak tě miluji. Budeš mým nejváženějším hostem, a pokud by se ti kdokoli opovážil zkřivit vlas na hlavě, pozná můj meč, to ti přísahám!“

„Jsi hodný, ale nepřísahej. Já už nikde nebudu doma. Stále budu host, třebas nejváženější. Tady je mi dobře. Mám tu svůj klid, nikdo mne neobtěžuje. Našla jsem si tu pár přátel a to je jediné, co mi zůstalo. Kdo je na mne v Čechách zvědavý? Stará ženská. Většina lidí se mi bude stranou posmívat, jak dopadla kněžna Jitka. Tady v Uhrách jsem jen Jitka. Pro mě to znamená hodně. Asi to nechápeš, ale je to tak.“

Vratislav sklonil hlavu. Nebyl zvyklý se zabývat problémy jiných. Ale s matkou to bylo jiné. Co uprchli z Olomouce, našel k ní

cestu. Nikdy ji tolik nepotřeboval jako tady v Uhrách. Právě proto ji teď chápal. Dožít na uherském dvoře bylo opravdu to nejlepší, co ještě mohla od života chtít.

Dokud žil otec Břetislav, byl pro Vratislava svrchovanou autoritou on. Ale matka mu otevřela jiný svět. Teprve ona ho naučila, že je třeba hledět nejprve na vlastní zájmy, a teprve pak na ostatní. Otec tvrdíval opak. Na prvém místě vždy hovořil o zájmech knížectví a českého lidu. Teprve tady v Uhrách Vratislav pochopil, že to, co od otce slýchal, byla přetvářka. Neboť panovník jiný být nemohl. Mladý Vratislav byl naivní a udělal hodně chyb. Jen proto, že věřil svému otci.

Když v noci řekl Adlétě, že se možná brzy vrátí do Olomouce, nesmírně ho překvapila. Opět si uvědomil, jak je nemožné rozumět ženské duši. Žena jednala podle zvláštních pohnutek, které muž nemohl chápat.

Její tvář se rozzářila šťastným úsměvem. „Můj miláčku," řekla něžně a pohladila Vratislava po tváři. „Chci se s tebou milovat. Hned teď!" V jejím hlase nebyla ani stopa pánovitosti, ani stopa pohrdání, jímž ho v posledních měsících zahrnovala. Zastřený hlas zněl touhou odevzdat se mu.

I přes mateřství zůstala Adlétě pěkná postava, která dokázala vybičovat Vratislavovu vášeň. Prsa zůstala pevná, pouze tmavé dvorce bradavek se zvětšily kojením. Břicho zůstalo nepatrně povislé a pleť s jemnými nahnědlými chloupky již nebyla tak pružná. Nic však na plnoštíhlé Adlétě nepůsobilo rušivě.

Milovali se dlouho, jako ve šťastných týdnech před svatbou. Do Vratislavovy rozkoše se však vkrádala obava, jak dlouho tahle chvíle štěstí vydrží. Nepamatoval, kdy mu Adléta vycházela naposledy vstříc tak něžně. V jejích očích opět četl lásku.

Když žár vyprchal, leželi vedle sebe. Vratislav si opřel Adlétinu hlavu o rameno a hladil její vyčerpané tělo.

„Vratislave," zvedla oči, „až přijedeme do Olomouce, dovolíš, abychom vládli spolu?"

Ani teď nenařizovala. Vratislav si s pobaveným úsměvem uvědomil, že se najednou stal pro svou ženu jiným člověkem. Až dosud byl vyhnancem bez vlivu a moci. Ale najednou se stal knížetem a

Adléta se musela ucházet o jeho přízeň. Políbil ji. „Miláčku, copak nejsi má žena?“ dodal sice něžně, ale diplomaticky.

Adléta se s jeho prohlášením spokojila a rukou si přidržela jeho tvář u svých rtů.

12. KAPITOLA

Prostor chrámu tonul v posvátném šeru, i když venku sálalo slunce. Vratislav klečel před oltářem s hlavou pokorně skloněnou k zemi. Vzor na dlaždicích byl sešlapán stovkami nohou, které po nich kráčely. Malým okénkem zněly tlumeně hlasy lidu, čekajícího na nádvoří. Konečně byl doma! Po dvou dlouhých letech se vrátil do Olomouce.

Miloval olomoucký hrad. Na mírném návrší se za pevnou palisádovou hradbou rozkládal rozlehlý palác, spojený dřevěným můstkem s kostelem. Nádvoří lemovaly stáje a čeledníky, za nimi byly dřevěné stodoly s doškovými střechami a zahrady. Ještě dále stála obydlí služebnictva, řemeslníků a vojáků, sroubená ze dřeva. Bylo zde dokonce několik zděných domů. Po otcově smrti tady poprvé poznal, co to znamená vládnout. I když jen několik měsíců. Byl knížetem, kterého lidé poslouchali.

Dvířka vedle oltáře zavrzala. Vratislav zvedl hlavu. Vzpomínky zmizely. Vrátila se současnost. Cítil rozechvění, obavy, napětí. Vše bylo dohodnuto. Spytihněv poslal na uherský dvůr jako rukojmí několik synů předních českých velmožů, aby krále Ondřeje ujistil o své upřímnosti. Jenže dalo se mu věřit?

Když ráno přijel Vratislav do Olomouce, nesl hlavu hrdě vztyčenou. Ale teď ho napadlo, Bůh ví proč, že ta hlava na jeho krku by nemusela zůstat.

Biskup Šebíř držel v ruce hůl, zakončenou pozlaceným křížem. Do šera zářila štola, kterou si navlékl přes režnou košili, symbolizující jeho pokoru. Štola byla bílá stejně jako jeho vlasy. Šel pomalu, těžce, jako kdyby vlekl neviditelné závaží. Došel ke kamennému biskupskému stolci a usedl. Rukou pokynul Vratislavovi, aby přistoupil blíž. V chrámu byli sami.

„Vítám tě doma, synu," řekl laskavým hlasem, který byl rozhodně pevnější než jeho krok. Pravou rukou mu požehnal a pak se usmál.

Vratislav mlčky klečel na chladném stupni u biskupových nohou a čekal. Znal Šebíře a měl ho rád. Od starších členů otcovy družiny slýchával, že Šebíř byl v mládí vášnivým lovcem a o světské radovánky se staral horlivěji než o pražskou diecézi. Ale čas dokázal zkrotit větší bouřliváky.

„Náš kníže Spytihněv mi uložil, abych s tebou, ještě než se setkáte, projednal jistou nemilou povinnost. Jde o to," rozvláčně a neochotně vysvětloval biskup, „že jsi utekl do Uher, takže jsi vlastně zradil svou zemi. Na přímluvy mnoha vznešených mužů se kníže rozhodl odpustit ti, ale má podmínku. Až se setkáte, pokoříš se, padneš na zem do prachu a budeš prosit za odpuštění!" Když Šebíř skončil, neznatelně pokrčil rameny.

Vratislav prudce vyskočil a ruka mu bezděky sjela k dýce na opasku. Rychle se však ovládl. Přísně se podíval na biskupa, který seděl se sklopenou hlavou a tiše se modlil.

„O něčem takovém nebyla při jednání ve Stoličném Bělehradě ani zmínka!"

„Vyslanci knížete asi nepovažovali za vhodné probírat na uherském dvoře záležitost, která je, jak určitě uznáš, věcí výhradně domácí."

Spytihněv uměl druhé ponížit. Vratislav však dobře věděl, že mu nic jiného nezbývalo. Když o tom přemýšlel, byla to celkem obstojná cena za olomoucké knížectví.

„A ještě něco," dodal tiše Šebíř. „Kníže si vymiňuje, že ani teď, ani později nebudeš nikoho vinit ze smrti své manželky. Kateřina zemřela z vůle Boží. Pokud bys byl tak nerozumný a chtěl se mstít, mám ti vyřídit, že by kníže zapomněl na své dosavadní sliby."

Vratislav přikývl. „Pokud se dá taková hanebnost označit Boží vůlí, pak zemřela, jak říkáš. Poslechnu a budu mlčet. Ale nikdo, slyšíš, biskupe, nikdo mi nemůže zakázat, abych se jednou nepomstil!"

„Nerouhej se, Vratislave!" napomenul ho vlídně Šebíř. „Všechno je v rukou Božích. Odpuštění i odplata. Je na něm, aby trestal hříchy. Nikoli na nás, smrtelnících!"

„Jsem připraven," odvětil Vratislav pevně. „Odveď mne ke knížeti!"

Pomalu vyšli před chrám, kde se tísnil lid ze širokého okolí. Ve stínu paláce na pódiu, potaženém rudými koberci, seděl na knížecím stolci Spytihněv. Vratislav musel s překvapením uznat, jak zmužněl za ty dva roky, co se neviděli. Vysoká postava zesílila v ramenou, světlé vlasy zhoustly a v těžkých pletencích spadaly na ramena. Na čele se objevila první vráska a dříve trochu dětský obličej byl teď ostrý a pevný. Jediné, co se nezměnilo, byly oči. Chladné, nepřátelské, hrál v nich plamínek zlomyslné radosti.

Pohledy obou bratří se na okamžik střetly. Vratislav měl padnout před knížetem do prachu a pronést pokornou omluvu. Ale nikdo mu nemohl zakázat, aby měl v pohledu vzdor.

Spytihněv ten pohled zachytil a lehce se usmál. Pak oslovil shromáždění pevným hlasem, který rušil jen bzukot hmyzu a nedočkavé pokašlávání a šepot přihlížejících.

„Já, z Boží milosti dědičný vládce této země, jsem ochoten ve své neskonalé laskavosti vyslechnout mého nehodného bratra Vratislava. Nuže?“

Uplynul již více než týden od chvíle, kdy Vratislav obdržel zpět olomoucké knížectví. Přesto stále cítil, jak se mu ostré kamínky zarývají do kolenou, když prosil Spytihněva o odpuštění. Věděl, že tahle bolest asi nikdy nezmizí. V životě klečel mnohokráte. Před otcem a matkou, před uherským králem, před oltářem a dokonce i před svou ženou. Ale to bylo něco jiného. Vyjadřoval tím úctu lidem, s nimiž hovořil. Nyní se musel pokořit. Pokořit před někým, kdo si jeho úctu nezasloužil.

Byl podrážděný a vzteklý. Měl neodbytný pocit, že se mu každý za zády směje. Přistihl se, že pozoruje obličeje služebnictva, zda nezachytí úsměšek. Byl jako posedlý, až ho prudce rozbolela hlava. Když už to nemohl vydržet, po milování, z něhož vůbec nic neměl, se svěřil své ženě.

Adléta si položila jeho hlavu do nahého, milováním vonícího klína. Něžně mu čechrala nepoddajné vlasy. Přemýšlela a teprve po chvíli řekla: „Můj milý, tak už to v životě chodí. Když chceš něco získat, musíš něco obětovat. Tohle knížectví stojí, myslím, za víc, než za chvíli na kolenou před tvým bratrem!“

Vratislav se prudce vztyčil a skoro hrubě ji odstrčil. „Nesnesu to ponížení! Nenávidím Olomouc. Každý kámen se mi směje. Neměl jsem poslechnout tvého otce, neměl jsem se vracet. Ach...“ chytil se za hlavu, zacpal si uši, jako by chtěl uniknout neslyšitelnému smíchu. Těžce se zhroutil zpět do lože.

Adléta mu položila ruku na čelo, aby ho ujistila o své lásce. Vzápětí ji prudce odtáhla. Manželovo čelo hořelo jako oheň. Vyskočila a chvatně si přehodila přes nahé tělo plášť. Vratislav cosi říkal, ale nebylo mu rozumět. Nebyl při smyslech. Jeho oči zastírala mlha, jež sice bývala k nemocnému milosrdná, ale pro okolí krutá. Protože někdy věštila konec.

Vyběhla na chodbu a poslala strážné pro Eržiku, drobnou černovlásku, která s ní přišla z Uher. Adléta nevěřila místním ranhojičům. V divoké krvi po kočovných předcích stále živila zbytky pohanství. Pokud se cítila zle, obracela se raději k magii než k modlitbě. Adléta nebyla pokornou dcerou církve. O běhu věcí rozhodovala raději sama. Brala si, po čem toužila, než by čekala, zda jí to Bůh milostivě dá.

V následujících dnech nikoho k Vratislavovi nepustila. Jen Eržiku. Po hradu se šeptaly nejrůznější zvěsti. Ale nikdo nic jistého nevěděl. „Aby to tak byl mor!“ strachovali se jedni. „To ta uherská čarodějka ho uhranula!“ oponovali druzí. „Strážný říkal, že byl z ložnice cítit sladký kouř a několikrát slyšel zaříkání. Bůh nás ochraňuj,“ křižovali se i ti, kteří jinak tajně chodili prosit o pomoc duše pradědů k nedaleké studánce.

Adléta chodila po olomouckém hradu tiše, kruhy pod očima. Odmítala říci, jak Vratislavovi ve skutečnosti je. Dokonce ani panoši Martinovi nic neřekla. Ostře se s ním pohádala, když se snažil vniknout do ložnice, aby se podíval na svého pána.

Uplynulo deset dnů nejistoty. Právě v den, kdy ženci skončili sklizeň a sváželi poslední snopy do stodol, objevil se na ranní mši Vratislav. Byl bledý, šel pomalu a těžce jako stařec. Jeho oči však svítily chutí po životě. I když byl malátný, neztratil rozhodně nic ze své knížecí důstojnosti.

Prošel mezi ztichlými dvořany. Poklekl před oltářem, nikoho si nevšímal, nepočkal ani na zahájení mše. Se skloněnou hlavou se za-

čal vroucně modlit. Ostatní se přidali. Olomoucký hradní kaplan, který měl bohoslužbu celebrovat, usoudil, že taková upřímná pokora může být Bohu také milá. I když by se to určitě Římu nelíbilo. Věděl, jak nelibě nesli učení teologové, aby věřící hovořili s Bohem přímo a nikoli prostřednictvím kněží.

Hned po mši si Vratislav zavolal do své komnaty nejbližší členy družiny. Kromě panoše Martina tu byl olomoucký purkrabí Ješek a Oldřich z Plumlova, který se jako jeden z mála moravských pánů zachránil po masakru u Hrutova. Byla tu samozřejmě také Adléta.

Vratislav si unaveně povzdechl. „Ano, žiji. Asi by se slušelo říci, že mi byl Bůh milostivý. Možná to budete považovat za rouhačství, ale já říkám, že za svůj život vděčím Adlétě. Jí patří dík a má láska!“

Malátně pokynul sloužícímu, aby nalil do černých hliněných pohárů ohřáté hořké pivo. Sám se žíznivě napil a hned pokračoval. „Možná se ptáte, jaká nemoc mne skolila. I já se na to ptám,“ řekl přísně a jeho hlas byl najednou pevný jako břit meče. „Netrápily mne neduhy jako mor, neštovice nebo horkost. Neduh, který mne téměř zahubil, je zvláštní knížecí nemoc. Její příčinou je nenávist a zloba. A také zrada! Ptáte se, jak lze takovou nemoc dostat?“ křičel, až mu hlas přeskakoval.

„Vratislave...“ napomenula ho konejšivě Adléta.

„Já vím,“ odpověděl klidněji, ale v rozporu s tím měl v očích nenávist. „Jak může člověk ochořet a dokonce zemřít?“

Muži mlčeli a snažili se tvářit, jako by tu ani nebyli. Tušili, že prudký výbuch hněvu měl příčinu a že si je Vratislav nepozval, aby jen spílal osudu. Netušili však, kam mířil.

„Řekl jsem,“ pokračoval Vratislav, „že se možná rouhám, když necítím vděk za milost Boží. Určitě bych ji cítil, kdyby na mne Bůh seslal těžkou zkoušku v podobě nemoci. A kdyby pak ve své nekonečné laskavosti uznal, že mé hříchy nejsou ještě tak veliké, abych se za ně musel zodpovídat. Jenže nemoc na mne neseslal Bůh, nýbrž člověk!“

Vratislav se odmlčel a ostatní se ještě více schoulili. Pomalu jim docházel smysl jeho slov. Mohl se samozřejmě domnívat, že někdo z nich v tom měl prsty. Panoš ho při jídle obsluhoval, purkrabí odpo-

vídal za kuchyni a Oldřich z Plumlova byl do úřadu dosazen samotným knížetem Spytihněvem.

„Někdo mne chtěl otrávit!“ konstatoval Vratislav. „Ještě štěstí, že Adlétina služebnice zná nejen byliny a zaříkání, ale také jedy. To ona poznala, co mi hrozí. K mému štěstí našla rostlinu, která mne uzdravila. Jed, který použil travič, nepůsobí rychle. Pomalu spaluje krev, až člověka udolá.“

Mluvil klidněji a několikrát zabloudil očima k Adlétě. Život byl krásný a žádný člověk, dokonce ani Bůh, neměl právo ho o něj připravit.

„Můj bratr Spytihněv si pospíšil. Nikdy bych nevěřil, že by mohl být tak zákeřný. Ale někdo z vás mu pomáhal. Nikdo jiný se nemohl dostat k mému jídlu, aby do něho dal jed.“

„Já jsem nevinný,“ vykřikl bledý purkrabí a padl na kolena. Panoš Martin i pán z Plumlova ho vzápětí napodobili. Překřikovali se a prosebně vzpínali ruce střídavě ke knížeti a k nebesům.

Vratislav chvíli čekal, až se utiší. Ale když jejich přísahy nebraly konce, udeřil pěstí do stolu, až v masivní dubové desce zapraštělo. Vracela se mu bývalá síla.

„Ticho!“ rozkřikl se. „Purkrabí hned přivede kuchaře.“

Ješek s úklonou vycouval na chodbu. Pak bylo slyšet chvatné pleskání škorní o kamenné dlaždice. Čas ubíhal a purkrabí se nevracel. Nakonec Vratislav rozmrzele poručil panošovi, aby se po tom pitomci podíval.

Oba se vrátili teprve po delší době. „Vznešený kníže,“ blekotal purkrabí Ješek, „kuchař zmizel. Všude jsem se ptal. Vzal si věci a opustil hrad. Prý ten den, kdy jste onemocněl. Už jsem poslal vojáky, aby ho našli a přivedli zpět,“ dodal snaživě.

„Tak on je pryč? To je skoro jako doznání! Jak je možné, Ješku, že uteče kuchař a ty si toho všimneš až za několik dnů? Ty si vážně myslíš, že ho vojáci přivedou?“ opáčil ironicky. Pak tleskl, a když se objevila stráž, suše poručil: „Všechny tři do vězení. Zavolej kata!“ Pak se odvrátil, protože ti tři pro něho přestali existovat.

Pocítil neodolatelnou touhu sevřít Adlétu do náruče. Ještě než zapadly za naříkajícími služebníky dveře, začal jí nedočkavě vyhrno-

vat suknici. Mše mu očistila po přestálé nemoci duši a klín ženy mu měl vrátit mužskou sílu.

Ida Wettinská vstala od stolu a pomalu došla k oknu. Zamyšleně se dívala ven. Odtud byl krásný výhled na Prahu. Z výšin paláce vypadaly městské hradby, kostelní věže a domy měšťanů jako titěrná stavebnice, s níž si hrají obři.

„Co jiného vlastně jsme?“ napadlo ji. „Copak celé lidské hemžení tam dole není pro naši zábavu?“

Když sem před léty přišla, nenáviděla tu cizí zemi. Bylo tu chladno, nerozuměla lidem a oni nerozuměli jí. Knížecí dvůr jí připadal jako velká vesnice. Zvykala si pomalu, ale spokojená se cítila, teprve když usedla po boku svého muže na knížecí stolec. Všichni před ní klečeli se sklopenými hlavami a vzdávali jí hold. Tehdy poprvé pocítila radost a štěstí.

Přemýšlela, jak hovor začít. Cítila se nejistá. Než se stala kněžnou, všemožně pomáhala Spytihněvovi dosáhnout otcova souhlasu, aby po něm převzal vládu. Tehdy si s ním rozuměla. I beze slov. V poslední době však měla pocit, že se cosi změnilo. Spytihněv byl podrážděný, věnoval jí málo času a přestal se s ní radit.

„Musím s tebou mluvit,“ začala trochu formálně.

Spytihněv zvedl hlavu od mísy plné výtečného zaječího masa, pečeného na česneku se šalvěji. Mastné rty si otřel hřbetem ruky a vesele se usmál, aniž přestal žvýkat. „Inu, moje milá, co ti v tom brání?“

Ida se otočila od okna a nadechla se, jako by ji čekala namáhavá práce. Pak se zamračila na komořího a děvečky, kteří je obsluhovali.

„Neslyšeli jste? Zmizte!“ poručila netrpělivě.

V očích knížete se mihl údiv, protože se nestávalo často, aby vedli hovor mezi čtyřma očima. Pokud se zrovna nemilovali.

„Nebudu chodit kolem horké kaše. Dnes ráno mi jeden věrný muž přinesl zprávu z Olomouce. Kdosi se pokusil otrávit Vratislava. Tvůj bratr však dostal léčivé byliny a přežil. Veřejně se v Olomouci říká, že jsi to nastrojil ty!“

Spytihněv teprve teď přestal žvýkat. Prudce odstrčil mísu s masem a vyskočil. „Co že jsem udělal?“ optal se mrazivě.

„Pokusil ses otrávit Vratislava. Ne že by to nebyl dobrý nápad," pokračovala Ida, „ale zlobí mě, že ses o tom se mnou neporadil!"

„Nikoho jsem se nepokusil otrávit," odsekl Syptihněv. „Vůbec nechápu, proč bych se měl s tebou o všem radit. Já jsem kníže!"

„A já kněžna! Z Wettinského rodu! Mí přítele v říši..."

„Těmi se nechlub," přerušil ji hrubě Spytihněv. „Kdo se postavil za Vratislava? Císařovna a Jindřich. Tak mlč!"

Ida vztekle polkla. Věděla, že měl pravdu. Dokud žil starý císař, bylo vše jiné.

„Nu dobrá," dodala smířlivě. „Ale nemůžeš popřít, že říše není jen císařovna a Jindřich. Mí příbuzní stáli vždy na tvé straně a pořád hájí naše zájmy."

„To je pravda," dodal Spytihněv, který se zatím uklidnil. Vrátil se do křesla a zamyšleně si nalil ze džbánu kořeněné víno mísené s vodou. „Přísahám, Ido, o ničem nevím. Jsem kníže a kdybych se chtěl Vratislava zbavit, udělal bych to jinak. Čestně jako rytíř. A Bohem posvěcený vládce české země!"

Ida mlčela, protože si uvědomila, že Spytihněv mluvil pravdu. Znala ho dobře a věděla, že se obvykle choval tvrdě a bezohledně, ale vždycky přímo. Sama mu dokonce několikrát vyčítala, že by trocha diplomacie, lsti a uskoků jeho vládě prospěla. Ale Spytihněv byl jako lavina, která se řítila po příkrém svahu. Všechno, co stálo v cestě, rozbila, rozdrtila, aniž by na okamžik zpomalila.

„Dobrá, ale kdo se tedy pokusil Vratislava otrávit?"

„Není to snad jedno?" zamyšleně odpověděl Spytihněv. „Je jenom škoda, že se mu to nepovedlo. Hned pošlu do Olomouce svého zvěda, aby zjistil, o co vlastně šlo!"

„Během mučení se ani jeden nepřiznal," hlásil kat. „Ovšem," dodal trochu rozmrzele, „použil jsem jen lehkou torturu. Jak jste nařídil. Pokud dovolíte, abych ukázal, co umím, určitě viníka najdu!"

Vratislav přemýšlel. Že se ho bratr pokusil otrávit, byl fakt. Kuchař, který dal jed do jídla, zmizel. Najít se ho nepodařilo. Bylo klidně možné, že ani jeden z těch tří v tom prsty neměl. Panošovi věřil. Martin by určitě nic takového neudělal. Purkrabí Ješek byl svědomitý hospodář, ale jinak dosti mdlého rozumu. Jen těžko mohl být figur-

kou v tak vysoké hře. A pán z Plumlova? Odvážný, i když trochu zbrklý. Říkaly se různé věci, proč přežil vyvraždění moravských pánů a dokonce si udržel přízeň knížete, ale nikdo nic konkrétního nevěděl. I jeho znal Vratislav léta a neuměl si představit, že by se stal vrahem.

„Věřím ti," odpověděl katovi. „Určitě bys dokázal dostat přiznání ze všech tří. Kdyby to bylo nutné, tak třeba i z kněžny Adléty a možná i ze mě. Ale já nechci přiznání, já chci pravdu! Dokážeš ji zjistit?"

„Vznešený kníže," opáčil trochu zmateně kat, „všechny autority potvrzují, že tortura je totéž, co soud Boží. Pokud je vyslýchaný nevinný, necítí bolest. Pokud ale má v duši hřích, cítí dvojnásobnou bolest a přizná se."

„Hm," bručel Vratislav nerozhodně. „Ty sám jsi mučil už tolikrát, že máš zkušenosti. Věříš tomu? Co kdybych dal mučit tebe?" bleskl mu hlavou nápad. „Tys bez pochyby nevinný. Myslíš, že by tě to nebolelo?"

Kat mlčel a bylo vidět, jak usilovně přemýšlel. Pak zvedl oči a zmateně, skoro se strachem odvětil: „Asi bych cítil bolest jako každý člověk." Pak se spokojeně usmál, neboť došel k nezvratnému závěru. „Jenže já nejsem z žádného zločinu obviněn, takže nemohu být mučen. Pokud někoho obviníte, pak se jistě něčeho dopustil. Jste kníže a můžete udělat, co se vám zlíbí. Mým úkolem je pouze, aby se zločinec přiznal!"

Vratislav nechal kata odejít a pak nařídil všechny tři propustit. Od té doby se však jeho jídlo připravovalo jen pod Adlétiným dohledem.

13. KAPITOLA

Knížecí družina jela pomalu jarní krajinou. Sytě zelené stromy obalené novými listy kontrastovaly s hnědou barvou polí. Venkov voněl zoranou hlínou. Dlouhé hnědé brázdy, zvlhlé ranní rosou, připomínaly ženský klín. Úrodná moravská zem otevírala náruč, aby přinesla obživu všem, kdo do ní zasejí sémě. Podél cest se rozkládaly nevelké osady, v nichž vesničané připravovali brány k vláčení po jarním výsevu.

Vratislav vnímal krásu kolem sebe, ale nedokázal se z ní upřímně radovat. Co se vrátil do Olomouce, cítil se spíše jako šafář než vládce. Jeho jedinou starostí byl dohled na hospodářství. S nikým neválčil. Pokud propukly rozmíšky mezi šlechtou, řešily se v Praze.

Nejvíce ho trápilo, že se o něj přestali zajímat sousední vládci. Dokud žil v Uhrách, pravidelně ho navštěvoval vyslanec římského císaře, polského krále, papežští nunciové, jednal s posly benátského dóžete i chorvatského bána. Měl cenu, pokud mohl být kartou ve hře proti císaři. Po návratu přestal být zajímavý. Proč by vyslanci vážili dalekou cestu do Olomouce, když většinou ani netušili, kde ležela.

Bylo záhy po poledni, když se před nimi ukázala dřevěná palisáda, chránící rajhradský klášter.

Na nádvoří je vítal opat Wolfram, vysoký kostnatý muž v hnědém řeholním šatu. S jeho téměř asketickým zjevem a chudobným oblečením ostře kontrastoval nádherný zlatý kříž s rubíny a velikou perlou, který měl zavěšený na krku. Za ním se tísnil houf mnichů, podomků a dalších klášterních služebníků.

„Bůh ať provází tvoje kroky dnes i v časech budoucích," žehnal mu opat s rukou vysoko vztyčenou. Hned pokračoval věcně: „Mí lidé se postarají o tvou družinu. Prosím, následuj mě. Již čeká!"

Vratislav pružně seskočil a hodil uzdu do rukou jednomu ze zevlujících mnichů. Pak vyrazil za opatem, který se mlčky otočil a odcházel k budově klášterního konventu.

I když jaro teprve přicházelo, sluneční paprsky příjemně hřály. Jakmile však Vratislav vstoupil do klenuté křížové chodby, ovanul

Zasáhl ho syrový chlad. Úžeji se zahalil do vyrudlého pláště a spěchal po drsných kamenných dlaždicích. Sám nevěděl, proč se mu před očima vybavil zesnulý otec Břetislav. To on tento klášter založil.

Vratislav si dobře vzpomínal na jeden hovor, který s otcem vedl. Chválil otcovu zbožnost a velice ho tehdy udivilo, když se kníže usmál a odpověděl: „Pamatuj si, nejlépe upevníš svou moc, pokud si ostatní budou myslet, že ti nejde o vládu, ale o duši!“ Teď, po mnoha letech, otce pochopil. Ostatně ani on nepřijel zbožně meditovat.

Tíseň, již v šerých chodbách cítil, nedokázalo zaplašit ani teplo v opatové komnatě. Osvětloval ji nejen mohutný oheň v krbu, ale také řada smolných loučí v bronzových držácích na stěnách. Opat nechal Vratislava vejít, pak tiše zavřel dveře a rychle se vzdálil. Bylo lépe určité věci nevědět.

„Buďte zdráv, kníže,“ ozval se přátelský hlas a vstříc mu kráčel Kojata Hrabišic. Od té doby, co se viděli naposledy na uherském dvoře, se příliš nezměnil. Jen trochu zmužněl. Jarní slunce, které se do místnosti dralo malým okénkem u stropu, se na jeho černých vlasech lesklo jako toledská ocel. Mladíkova tvář zářila přátelským úsměvem.

Krátce se objali a pak se posadili co nejblíže ke krbu. Rychle a chvatně si vyprávěli, co je nového. Kdo se narodil a kdo zemřel. Která urozená panna je již jen urozená a kdo z přátel přijal svátost manželskou.

Vratislavova špatná nálada byla ta tam. Po dlouhé době se cítil šťastný. Miloval život na pražském dvoře a zajímaly ho osudy přátel. Tak dlouho stál stranou. Dychtivě se vyptával a Kojata ochotně odpovídal.

Teprve když si řekli vše zajímavé, vybídl Vratislav Kojatu, aby přešel k tomu, proč požádal o tajnou schůzku v rajhradském klášteře.

„Od posledního setkání v Uhrách se vlastně nic nezměnilo,“ konstatoval věcně Hrabišic. „Kníže Spytihněv pověřuje správou hradů své oblíbence a my, členové starých rodů, trpíme. Rádi bychom byli stejně vážení jako němečtí páni. Proto bychom viděli na knížecím stolci raději vás, kníže. Víme, že v srdci chováte úctu k tradicím a zemskému právu, na rozdíl od vašeho bratra.“

„Nemáš tak úplně pravdu," namítl tiše Vratislav. Chvíle opojného vzrušení byla pryč. Před ním se opět nacházela syrová a tvrdá realita. „Situace se přece jen změnila. V Uhrách jsem byl vyhnancem. Neměl jsem co ztratit. Teď jsem olomouckým knížetem. Mám panství, ženu, syna. Mám moc..."

„Odpusťte, kníže," skočil mu trochu neuctivě do řeči Hrabišic. „Jste na tom stejně jako my. Držíte olomoucký hrad, ale až se Spytihněvovi znelíbíte, nebo až se nebude bát uherského krále, vezme vám ho. Stejně jako bere hrady nám. Skutečně si myslíte, že lze Syptihněvovi důvěřovat?"

Vratislav mlčel a s obdivem sledoval, jak obratně Hrabišic řadil argumenty. Ano, Kojata byl vždy bystrý a jeho jazyk jako meč.

„Kromě toho," pokračoval Hrabišic, „nic ve zlém, kníže, ale jakou máte moc? Vládnete své družině, několika zemanům kolem Olomouce a zástupu špinavých sedláků. Papež, císař i polský král posílají své posly výhradně do Prahy. Tam se rozhoduje o všem. I o Moravě. Výhradně Spytihněv určuje, kdo bude náš spojenec a s kým budeme válčit. I uherský král má svého vyslance v Praze. Tohle je skutečná moc. Ale tu může mít v zemi jen jeden. Pražský kníže!"

Hrabišic se natáhl po džbánu, nalil si a pomalu upíjel nahořklé pivo. Odmlčel se a tiše sledoval Vratislava. Věděl, že zašel až na samou hranici.

Také Vratislav mlčel. Dostal vztek. Chtělo se mu vyskočit a udeřit toho drzouna do tváře. Ale věděl, že by to bylo hloupé. „I když se tvá slova poslouchají těžko a chutnají jako pelyněk, jsou bohužel pravdivá," odvětil s přemáháním. „Co navrhuješ?"

„Vznešený kníže," začal rozvážně Hrabišic. „My, tvoji věrní, vidíme jedinou možnost. Svrhnout Spytihněva. Kdysi v Uhrách jsme měli plán. Dobrý plán. Proč se k němu nevrátit?"

„Tehdy jsme počítali, že Spytihněv vtrhne s vojskem do Uher a tam ho zajmeme. To nepřichází v úvahu. Jaká síla by ho donutila, aby zaútočil na uherského krále?"

„Starý plán se musí trochu upravit. S pomocí uherského vojska obsadíte Moravu a vyhlásíte nezávislost na pražském knížeti. Spytihněv sebere zemskou hotovost a vytáhne proti vám. Zbytek

bude stejný. Bez Spytihněva se většina rodů přidá k vám. Stanete se pražským knížetem!“

Vratislav rychle uvažoval. Znělo to lákavě a plán měl při troše štěstí naději na úspěch. Měl však jednu slabinu. A to podstatnou. Vratislav věděl, že mu uherský král nemůže půjčit ani jediného vojáka.

Ondřej vyhnal svého mladšího bratra Belu. Podle staré dohody měl Bélovi připadnout po Ondřejově smrti trůn. Ale Ondřej se rozhodl udělat vše, aby ho zdědil syn Šalamoun. To byla ostatně hlavní podmínka spojenectví s římským císařem.

Bela sice utekl do Polska. Uchoval si ale vliv v Uhrách. Některé vlivné madarské rody se začaly od Ondřeje odvracet. Vadilo jim prosazování církve. Mnoho Maďarů odmítalo křest a zůstalo pohany. Ondřej neměl doma situaci lehkou a Vratislav věděl, že uherský král bude v nejbližších měsících naopak potřebovat Vratislavovu vojenskou pomoc.

„Vidím, že jsi mi stále oddaný a vážím si toho,“ ujal se slova po kratší odmlce. „Nezapomenu na to. Zatím však musím tento plán odmítnout. Nikoli, že bych nechtěl svého bratra odstranit. Ale proto, že to teď není možné. Nelze počítat s vojenskou pomocí z Uher.“

Kojata nedůvěřivě vrtěl hlavou. Vratislavovi nevěřil. Přemýšlel, co za odmítnutím vězí. Když jel do Rajhradu, byl skálopevně přesvědčený ve zdar jednání. Jinak by tolik neriskoval. Teď si v duchu spílal. Na Přemyslovce se skutečně nedalo spoléhat. Ostatní měli pravdu, když ho zrazovali.

„To je vaše poslední slovo, kníže?“

„Rád bych, aby nebylo. Ale obávám se, že je,“ odvětil Vratislav s nádechem smutku v hlase.

Rozloučili se chladně a Kojata Hrabišic se hned zvedl a kvapně odjel.

Vratislav zůstal sedět v opatově komnatě a popíjel pivo. Rozhovor s Kojatou mu dal téma k zamyšlení. V dohledné době nebylo reálné svrhnout bratra Spytihněva. Ale co mohlo být reálné, bylo přijít i o to málo, co si vybojoval. Kojata měl pravdu. Spytihněv byl bezohledný a na cestě k moci se nezastaví před ničím. Mladšímu Konrádovi a Otovi moravské úděly sebral. Držel bratry na pražském

dvoře jako rukojmí. Věděl, že nastal čas trpělivě jednat. Nic se nesmělo uspěchat!

Vrátil se na nádvoří. Blížil se podvečer a začaly se prodlužovat stíny.Zastavil se a s rozkoší se hřál v odpoledním slunci. Tu si všiml klášterních čeledínů, kteří vláčeli kolem chlévů po zemi drobnou dívku. Měla svázané ruce a v ústech roubík. Byla zoufale špinavá. Přes neupravený vzhled však Vratislav zaregistroval, že je krásná.

„Hej," houkl na ně, „co provedla?"

„Je to čarodějnice," odpověděl uctivě jeden z čeledínů. „Byla odsouzena k smrti a zítra ji upálíme!"

„Kdo ji odsoudil?" přísně se optal Vratislav. Svrchovaným soudcem v olomouckém knížectví byl přece on!

„Náš opat," trochu neochotně zabručel čeledín a pak se neuctivě otočil. Chvatně zavřel dívku do chléva.

Vratislav nařídil několika vojákům sehnat opata Wolframa. Sám se vydal k hospodářským budovám.

Aniž se podíval na klášterní služebníky, otevřel dřevěná dvířka. Vstoupil do nevelké temné kolny. Na podlaze pokryté slabou vrstvou shnilé slámy ležela spoutaná dívka. Vratislav k ní poklekl, odstranil roubík z úst a tesákem přeřízl řemen. Dívka se několikrát zhluboka nadechla a pak se chraptivě rozkašlala. Vratislav ji konejšivě pohladil po ušpiněných hnědorudých vlasech.

„Jak ti říkají?"

Neodpověděla. Vrhla jen ustrašený pohled, schoulila se do klubíčka a bezmocně naříkala. Teprve teď si Vratislav všiml, že má na zápěstí rudé šrámy a na nohou černé puchýře, jaké dokáže udělat jedině oheň. Měla za sebou kruté mučení.

„Ale urozený pane..." ozval se nejistě čeledín, s kterým před chvílí hovořil. „Ta žena..."

Vratislav ho neposlouchal. Vstal a přísně poručil: „Najdi mého panoše, ať se jí ujme. Odved ji ke korytu, aby se mohla umýt. Pak jí sežeň čistou košili a suknici. A dejte jí něco k jídlu!"

„Je to čarodějnice, pane..."

Vratislav udeřil čeledína přes tvář, až se zapotácel a měl co dělat, aby neupadl. „Slyšel jsi!" dodal. Pak se bez zájmu otočil a vyšel ven s jistotou vládce, který nepochyboval o splnění svých příkazů.

Přešel klášterní dvůr a vrátil se do konventu. U krbu na něho čekal opat Wolfram ještě s jedním mnichem. Byl oblečený do prostého řeholního šatu. Ale podle zlatého kříže a několika šperků se dalo soudit, že byl postaven mnohem výše než rajhradský opat.

„Dovolte, vznešený kníže," ukláněl se opat, „abych vám představil papežského nuncia Anselma. Zastavil se zde a pomohl mi vyřešit případ, o který se zřejmě zajímáte!"

„Papežský nuncius," zavrtěl hlavou Vratislav. „Taková vzácná návštěva a tys ho přede mnou ukrýval!"

„Ale kníže," rozhořčeně se ohradil opat, „sám jste mi kladl na srdce, že nechcete být při svém jednání rušen!"

Vratislav si uvědomil, že se musí mít na pozoru. Nedělal si iluze, že by Anselm nebyl informován, s kým se setkal. Vratislavovi nešlo o něho samého, ale o mladého Hrabišice. Na věrnost rajhradského opata se mohl spolehnout. Ale cizí papežský nuncius, to bylo něco jiného. Kdyby Spytihněv pojal podezření, mohlo by to s Kojatou dopadnout zle.

„Nedělo se nic, co by bylo nutno skrývat," odpověděl důrazně. „Přátelé si mají vždy co říci. Zvláště, pokud se neviděli tolik let."

„Ano," souhlasil chvatně opat Wolfram. „Vím, že jste s panem Kojatou dobří přátelé."

Protože Vratislav cítil, že hovořit dále o schůzce by bylo podezřelé, zatvářil se přísně a vrátil se zpět k odsouzené dívce. „Kdo se opovážil rozhodnout bez mého vědomí o jejím upálení?"

„Já," ozval se trochu chraptivým, skřehotavým hlasem papežský nuncius. Nebyl starý, ale přesto měl kolem očí hluboké vrásky. Měl zimničně nažloutlou pleť a unavená gesta. Zřejmě nedávno přestál těžkou nemoc.

„Kde bereš drzost rozhodovat v mém knížectví?" optal se Vratislav přísně.

„Církevní právo platí všude," odpověděl stejně chladně papežský nuncius. „V celém křesťanském světě! Ta žena je čarodějnice a protivila se víře!"

„Ta žena je především moje poddaná. Až se trochu vzpamatuje, vyslechnu ji a rozhodnu o vině!"

„Nelze měnit rozsudek jeho svátosti římského papeže!"

„Tak on tu byl i papež?“ optal se posměšně Vratislav.

„Víte dobře, jak to bratr Anselm mínil,“ chlácholil ho opat. „Jako papežský nuncius má právo jednat jménem jeho svatosti.“

„Ta žena pojede se mnou do Olomouce a tam rozhodnu,“ odsekl Vratislav a aniž se ohlížel na prelátovy námitky, vyšel na dvůr.

Opat i nuncius se za ním chvíli tiše dívali a pak bratr Anselm těžce vzdychl. „Bude to ještě dlouho trvat, než tihle lidé pochopí, že církevní pravda stojí nad světským právem.“

14. KAPITOLA

Během cesty z rajhradského kláštera vyslal Vratislav za Kojatou posla se zprávou o setkání s papežským nunciem. „Milý příteli," psal Vratislav, „protože se zřejmě naše setkání neutají, je nutné, abys byl na výslech připravený. Je rovněž nutné hovořit stejným jazykem."

Po návratu do Olomouce šel nejdříve pozdravit Adlétu. Čekala další dítě a protože byla v pokročilém stupni těhotenství, měla špatnou náladu. Vratislav neodporoval a trpělivě snášel její rozmary. S překvapením si uvědomil, že se mu při pohledu na její neforemné tělo vkrádal do myšlenek obraz zrzavé dívky, kterou zachránil v rajhradském klášteře.

Jmenovala se Rozárka a když ji později uviděl umytou a v čistých šatech, nevěřil svým očím. Vůbec se nepodobala venkovským holkám. Měla jemné rysy, veliké oči a překrásně vykrojená ústa. Mluvila tiše, rozpačitě a měla příjemný hlas. Vratislav před odjezdem z Rajhradu nařídil, aby jela na voze za nimi, protože byla mučením zeslábla. Doprovázeli ji dva vojáci. „Jestli jí některý z vás zkřiví jediný vlásek, stáhnu vás za živa z kůže," upozornil je.

„Co jsi říkala?" optal se roztžitě Adléty a honem se snažil zahnat vzpomínky.

„To je vrchol," zlobila se jeho žena. „Nechá mě tu takovou dobu samotnou. Když se konečně vrátí, vůbec mě neposlouchá! Co já to mám za život..."

„Nezlob se, má lásko. Mám starosti. Spytihněv zase něco chystá..."

„To by mu bylo podobné," vyštěkla Adléta. Vratislav věděl, jak rozmíšky tlumit. Adlétě byla moc nade všechno a kdykoli se objevil náznak ohrožení, okamžitě zapomněla na domnělé i skutečné Vratislavovy prohřešky. Podrobně musel vyprávět o jednání s mladým Hrabišicem i o roztržce s papežským nunciem. Jediné, co zatajil, byl dojem, jaký na něho udělala Rozárka. Ale Adlétu by to stejně nezajímalo. Copak se hodilo, aby se kněžna zabývala špinavou venkovankou?

Jakmile ji Vratislav opustil, zavolal si Oldřicha z Plumlova. „Mám pro tebe úkol," spustil zhurta. Krátce mu pověděl o soudu s půvabnou čarodějnicí. „Až ji přivezou sem do Olomouce, postaráš se o ni. Zacházej s ní slušně! Žádné vězení ve sklepě. Musí se zotavit. Dej jí pořádně najíst a vyber nějakou komůrku na hradě, kde bude mít čisto a klid."

„Odpusťte vznešený kníže, ale není to zbytečné? Jako čarodějnici ji stejně čeká smrt..."

Vratislav se na pána z Plumlova překvapeně zadíval. Chvíli přemýšlel, zda ho provokuje, či zda je skutečně tak hloupý. Protože jedině hlupák by mohl říci něco takového. Viděl přece, že se o dívku zajímá. „Bože můj," pomyslel si, „proč mám kolem sebe jenom tupce?"

„To není, myslím, tvá věc," řekl chladně. „Ta dívka ve skutečnosti není čarodějnice."

„Říkal jste, vznešený kníže, že ji církev odsoudila."

„Právo jsem já!" přerušil ho Vratislav a začal přecházet po místnosti. Pán z Plumlova se krčil u dveří, neboť teprve teď mu začalo docházet, že vše je asi jinak. Aby svou chybu napravil, vyhrkl: „Zajedu do Rajhradu a zjistím všechno kolem jejího procesu."

„Udělej to," souhlasil smířlivě Vratislav.

„Pak seženu svědky a přinutím je, aby změnili výpověď. A pak také..."

Vratislav zastavil jeho horlivé drmolení a hlasitě, uvolněně se rozesmál. „Ano," říkal si v duchu. „Tak chutná moc! Moc nad lidmi. Právo měnit nejen jejich život, ale i myšlení. Určovat, co je pravda. Dělat ze zločinců nevinné a poctivé posílat na popraviště."

Došel ke stolu a nalil do dvou pohárů trpké uherské víno. Nejdříve se napil a pak podal druhý pohár pánu z Plumlova. Ten ho uchopil a třímal jako symbol vykoupení.

„Napij se," vybídl ho Vratislav. „Chválím tvou horlivost. Ale ještě více bych ocenil tvůj rozum! Proces s tou dívkou proběhne za dva týdny. Odpovídáš za to, že bude shledána nevinnou. Jak to uděláš, mne nezajímá. Nařizuji však, abys jednal pouze podle práva. Ona není čarodějnice!"

Když o tomto rozhovoru o několik hodin později vyprávěl panoši Martinovi, ještě jednou se musel smát horlivosti pána z Plumlova.

„Vznešený kníže, dovolte mi otázku. Jak jste dospěl k přesvědčení, že ta dívka nepropadla peklu?“

„Milý Martine,“ rozmarně se usmál Vratislav. „Temné síly pekla už uchvátily tolik duší, že pro jednu víc nebo míň jistě zle nebude. Ale mně šlo o něco jiného. Kdo bude rozhodovat o vině lidí na zemi. O tom, kdo vstoupí na nebesa, ať rozhoduje církev. Ale ať se kněží nepletou do věcí pozemských. Vládnout může pouze jeden. Proto Bůh stvořil trojí lid. Pány, kteří vládnou, kněze, kteří se modlí, a lid, který pracuje. Jako pán jsem neměl na vybranou. Musel jsem se postavit proti papežskému legátovi. Proto musí být ta dívka nevinná.“

„Jen proto?“ optal se s nevinným výrazem Martin.

„Copak by tak mladé a krásné děvče mohlo být nástrojem pekla?“ přijal jeho tón Vratislav.

„Každé krásné děvče je tak trochu čarodějnice. Copak nedokáže zmást duši? Biskup Šebíř prý četl v jakési učené knize o muži, který se tak trápil marnou láskou, že se proměnil ve vlkodlaka.“

„Hloupé pověry,“ máchl rukou Vratislav. „A pak,“ dodal vesele, „kníže se marnou láskou trápit nemůže. Pokud se mu nějaká dívka líbí, vezme si ji.“

„To jistě,“ odpověděl Martin. „Není těžké ukojit touhu na krásném dívčím těle. Ale tím ji nezískáte. Kromě těla má ještě duši.“

„Duši přenechám církvi. Pokud by však chtěla církev rozhodovat i o těle, bylo by to špatné. Bůh však byl nanejvýš moudrý. Při stvoření světa svěřil péči o duše kněžím, ale věci pozemské přenechal vládcům. Já jsem pouze hříšný člověk, mně stačí její tělo!“

„Mluvíte jako učenec při disputaci,“ opáčil panoš. Pak se napil, aby si dodal kuráže a vyhrkl: „Vznešený kníže, vyslyšte mou poníženou prosbu. Víte dobře, kolik let vám oddaně sloužím. Za chvíli mi bude pětadvacet. V tomto věku už mají mí přátelé ženy a syny. Víte, já bych...“

Vratislav se cítil rozmrzele, protože mu bylo líto příjemného hovoru. Na každém kroku ho pronásledovaly knížecí povinnosti. Moc byla krásná a opojná. Ale také únavná. Nedala se odložit jako plášť, když si od ní chtěl odpočinout. Měl ji stále, provázela ho na

každém kroku. Vratislav těžce vzdychl. Toužil po moci, ale současně věděl, jak tíží.

„Milý Martine," odpověděl s hraným klidem, i když ho pořádně neposlouchal. Byl zaujatý sám sebou. „Jestli ti dobře rozumím, našla se dívka, od níž bys chtěl víc než jenom tělo. Toužíš mít vlastní rodinu. Hm… Nerad bych přišel o dobrého panoše. Budu o tvé prosbě přemýšlet. Pověz mi o ní něco. Znám ji?"

„Znáte," špitl Martin a sklopil oči. Ne z ostychu, ale proto, že ho v nich začaly pálit slzy. Znal Vratislava a věděl, že tohle je jeho způsob odmítnutí. Pokud slíbil vrátit se k prosbě později, bylo to totéž, jako kdyby řekl ne. Neboť Vratislav se dokázal rozhodnout okamžitě, pokud chtěl.

Soud s Rozárkou proběhl hladce. Ženy, které v rajhradském klášteře přísahaly na svou duši, že ji viděly lítat v povětří, že uhranula krávu a ta přestala dojit a že ji slyšely pronášet podivné magické zaříkání, si nyní na nic nevzpomínaly. Všechny potvrzovaly, že Rozárka je zbožná křesťanka.

Opat Wolfram do jednání nezasahoval. Věděl, co zasedání rajhradského soudu předcházelo. A také, kdo učil ty hloupé venkovanky původním výpovědím. Rozárka se nějak znelíbila místnímu faráři a ten proces zorganizoval.

Neměl rád pomluvy a nikdy si nedělal iluze o počestnosti duchovních. Bůh byl milosrdný a hřích byl na světě proto, aby s ním věřící bojovali. Důležité bylo válku vyhrát. Pokud však tu a tam někdo podlehl, co na tom? Vesnický farář se zřejmě mstil, že Rozárka odmítla jeho milostné návrhy. Tak už to na světě chodilo. Ale to ještě neznamenalo, že by byl onen farář špatným pastýřem.

Když sbor starců vynesl v Olomouci osvobozující rozsudek, opat Wolfram byl první, kdo šel k Rozárce a obejmul ji. „Trpěla jsi," hleděl jí pevně do očí. „Bůh tě podrobil bolestivé zkoušce, ale ty jsi obstála. Bůh se teď jistě raduje. Nikdo z nás neví, jaké jsou jeho záměry a věř mi, dcero, že nejtěžším zkouškám podrobuje ty, které miluje nejvíce." Pak jí ještě požehnal.

Laskavá slova neříkal kvůli ní. Pochopil, že o Rozárku měl zájem Vratislav. Měl knížete rád a chtěl mu vyjít vstříc. Ať si bratr

Anselm říkal o stíhání čarodějnic, co chtěl. Protože papež byl daleko a kníže blízko.

Vratislav pozoroval ze svého stolce přítomné. Pomalu se rozcházeli a živě diskutovali o soudu. Neušlo mu, že většina z nich byla upřímně ráda, když potvrdil osvobozující rozsudek. „Ano," opakoval si s potěšením, „sem moc Říma nesahá."

Ještě než se nádvoří olomouckého hradu vylidnilo, vřítil se do brány zaprášený jezdec s praporcem pražského knížete Spytihněva. Zarazil zpěněného koně. Rychle se rozhlížel a když si všiml Vratislava, obratně seskočil a chvatně před ním poklekl. Zadýchaně mu podal list. „Kníže Spytihněv vás pozdravuje, vznešený kníže olomoucký. Posílá vám tento list a nařizuje, abyste hned přijel do Prahy!"

Vratislav si pokynem ruky přivolal kaplana. Propustil posla a s vráskou na čele zvědavě čekal, co bratr píše. Kaplan projížděl očima řádky a pak přečetl vzkaz. Byl stejně stručný, jako zpráva, kterou už řekl posel.

„To jsem slyšel," netrpělivě zavrčel Vratislav. „Ale proč mám jet do Prahy. Co mi kníže chce, že to nesnese odklad?"

„Je mi líto," pokorně odpověděl mladý kněz, „ale v listu víc není. Jen to, co jsem vám přečetl."

15. KAPITOLA

Adléta Vratislava od cesty do Prahy zrazovala. Bála se, že je to past. Dokonce se s ním pohádala a dostala hysterický záchvat. Ale neposlechl ji. Pokud chtěl zůstat olomouckým knížetem, musel počítat, že navštíví Prahu. Bylo jedno, zda teď nebo později. Spytihněvovi se nedalo věřit nikdy. Najednou byl Vratislav rád, že tu nepříjemnou povinnost bude mít za sebou. S Adlétou se rozloučil chladně.

Než odjel, navštívil Rozárku. Když ho uviděla, padla se slzami v očích na zem a děkovala za záchranu.

„Kníže je tu přece proto, aby hájil právo a zastal se svého lidu," usmíval se Vratislav. Zvedl ji ze země na nohy. „A od svého lidu očekávám věrnost a vděk."

Rozárka stála, ruce svěšené podél těla, s lehkým ruměncem ve tváři. Pak sepjala dlaně a stiskla prsty, až zbělely. „Chtěla bych vám, můj kníže, vyjít vstříc. Jen... jen se trochu bojím..." Odmlčela se a než mohl Vratislav cokoli udělat, přetáhla si režnou košilku přes hlavou. Měla malá ňadra s hebounkým narůžovělým chmýřím. Podobala se zrajícím broskvím. Pak si začala nešikovně rozvazovat tkanice, které na štíhlých bocích držely hnědou suknici. Tohle Vratislav chtěl, ale najednou nevěděl, co má dělat.

Když ji zachránil před upálením, myslel především na boj o moc. Co mu bylo do nějaké špinavé venkovanky? Teprve když si všiml její krásy, rozhodl se s ní pomilovat. Teď to mohl udělat. Jindy by si rozepnul opasek, stáhl nohavice a ukojil touhu. Pokud by byl spokojený, dal by jí možná několik stříbrňáků a odešel by. Jenže teď mu připadalo, že to nejde.

Rozárka stála před ním nahá. Jednou rukou si cudně zakrývala ňadra a druhou klín. Hlavu měla skloněnou, hnědorudé vlasy jí v hustých pramenech spadaly na šíji a zakrývaly oči. Čekala bez hnutí a v jejím postoji nebylo nic vyzývavého, vypočítavého nebo lascivního. Byla připravená splnit svou povinnost.

Vratislav udělal dva nerozhodné kroky, pak se zastavil. Div se neotočil, aby jako malý kluk utekl. Připadlo mu hřích poskvrnit tu

krásu. Stáhl z ramenou plášť a přehodil ho přes Rozárčino nahé tělo. Pak ji posadil do křesla. Sám se uvelebil proti ní. Zavolal na sluhu a nechal přinést konvici s vínem a dva poháry.

„Jak to říkal Martin?“ vzpomínal na nedávný rozhovor se svým panošem. „Není těžké ukojit touhu na krásném dívčím těle. Ale tím nelze získat duši.“

Věděl, že by mu Rozárka podlehla oddaně a s vděkem. Přesto to tak nechtěl. Toužil, aby se mu vrhla kolem krku a zasypala ho polibky a něžnostmi. Aby se mu oddala z touhy. Ne z vděku.

„Co se děje, můj kníže?“ optala se neklidně Rozárka. Poprvé zvedla hlavu a rukou si odhrnula z očí husté měděné vlasy. „Udělala jsem něco špatně?“

„Neudělala jsi nic špatně. Napij se,“ řekl a podal jí pohár.

Dívka usrkla a pak zklamaně špitla: „Nelíbím se vám!“

„Líbíš,“ skočil jí do řeči. „Ale víš... za chvíli odjíždím do Prahy. Za svým bratrem. Vůbec nevím, jestli se ještě vrátím. Přišel jsem se jen rozloučit.“

Dívka zvedla ruku s pohárem, aby se napila. Přitom se plášť svezl stranou a odkryl část nahého těla. Prudce oddechovala, její malá ňadra se půvabně chvěla. V tom pohybu nebyl strach, jako když kníže přišel. Byla v něm touha.

Vratislav si dlaní přejel po bradě. Pak si klekl na zem a objal dívku kolem pasu. Tvář opřel o drobná ňadra a lehce je políbil. Ve vlasech ucítil dívčinu ruku, které ho s ostychem pohladila. „Můj kníže,“ špitla tiše, „i já po vás toužím. Jen prosím, buďte opatrný. Jsem ještě panna!“

Chýlilo se k večeru, když nevelká družina projela vsí Břevnovem, minula honosný benediktýnský klášter a začala stoupat po široké cestě k návrší. Nedaleko se objevily věže Pražského hradu. Vratislav zastavil a tiše si prohlížel dřevěnou palisádu. Skoro nic se nezměnilo. Střída nad bránou byla opravená, vedle svatojiřského kláštera stála nová stavba. Sídlo knížete působilo velkolepě. I když musel Vratislav přiznat, že už viděl větší hrady, pocítil nebývalý respekt. Nikoli proto, že tu vládl bratr Spytihněv. Ale proto, že to bylo pře-

myslovské sídlo. Hrad jeho otce, děda, praděda a praděda jeho praděda.

Za chvíli už podkovy koní klapaly po dřevěném mostu a družina vjela na nádvoří. Strážný ohlásil z věže příjezd olomouckého knížete. U paláce čekal pražský purkrabí Jan ze Zástřizlí. Vratislav sesedl, zběžně si upravil zbroj a od panoše Martina převzal truhličku s dary, které bratrovi přivezl.

U vchodu drželi stráž dva vojáci. Jeden nepatrně sklonil kopí na Vratislavovu počest. Ihned ho poznal. Sloužil jeho otci a Vratislav mu velel při několika vojenských taženích. „Vida," uvědomil si potěšeně a přátelsky se na něj usmál, „ani po letech nezapomněli!"

Spytihněv ho očekával v hlavním sále. Seděl na knížecím stolci, oděný do žlutého splývavého honosného šatu, vyšívaného stříbrným a rudým hedvábím. Na hlavě měl stříbrnou čelenku a u pasu meč s rukojetí, zdobenou stříbrem. Vratislav pocítil žárlivé bodnutí u srdce. Ten meč byl vzácnou relikvií jejich rodu. Patřil pradědovi svatému Václavovi. Tradice říkala, že se má nosit jen při výjimečných událostech.

„Jsem ta výjimečná událost já?" napadlo ho, když pomalu kráčel špalírem členů bratrovy družiny. Došel až ke stolci, poklekl na jedno koleno a sklonil hlavu. Od doby, kdy se vrátil do Olomouce, pochopil, že bude muset v životě ještě mnohokrát pokleknout.

Čekal, až ho Spytihněv osloví. Ten však mlčel a prohlížel si ho. Vratislavovi se zdálo, že spíše se zájmem než hněvivě. Kromě občasného zaštěkání psů venku a rozpačitého zakašlání některého z mužů panovalo v sále napjaté ticho. Vratislav pochopil, že nikdo netušil, proč ho Spytihněv povolal.

Teprve po hodné chvíli Spytihněv vstal, sešel dolů a zastavil se těsně nad Vratislavem. „Vstaň, milý bratře, a obejmi mne. Dlouho jsme se neviděli!"

Vratislavovi začalo prudčeji bušit srdce. Jakýsi šestý smysl ho varoval, protože takhle přátelsky s ním hovořil Spytihněv naposledy, když byli ještě dětmi. Nicméně poslechl. Obejmul ho a políbil na tvář.

„A teď všichni ven!" rozkřikl se Spytihněv. „Chci být s bratrem sám."

Přátelsky objal Vratislava kolem ramenou a odvedl ho k oknu, kde stála dvě křesla a stůl. Na něm byla připravena konvice s pivem, dva poháry a mísa se sladkostmi a ovocem. Vratislav si všiml, že poháry jsou již naplněné. Na okamžik se zarazil, než se posadil namísto, které Spytihněv určil.

To zaváhání Spytihněvovi neušlo. Usmál se a skoro laskavě řekl: „Ted jsme sami. Chci ti říci dvě věci. Jednu jako bratr, druhou jako kníže. Klidně se můžeš napít, to pivo není otrávené!“

Vratislav se ostře zahleděl do jeho tváře. „Skutečně?“ procedil pomalu.

„Skutečně!“ potvrdil chladně Spytihněv. „Slyšel jsem, co se ti stalo a chci, abys věděl, že já to neudělal. Já nejsem travič. Jako kníže se ti zpovídat nemusím, ale...“ zarazil se. „Jako tvůj bratr stojím o to, aby sis nemyslel, že jsem vrah!“

Vratislav mlčel a pro jistotu se nenapil. Spytihněv mlčel rovněž a pátravě se mu díval do očí. Pak se usmál a podal Vratislavovi svůj pohár, ze kterého nejprve upil. „Vezmi si můj a dej mi ten druhý! Já tušil, že mi věřit nebudeš!“

„Proč bych měl?“

„Jsme přece bratři. I když...“

„No právě, i když...“ přikývl Vratislav. „Ty jsi pražský kníže a já kníže olomoucký. Přesto se mnou jednáš povýšeně jako s posledním služebníkem!“

„Také jsi můj služebník!“ chladně odpověděl Spytihněv a jeho tvář zrudla hněvem. Měl vztek, že svého bratra přijal tak přátelsky. Ale ovládl se.

„Možná,“ připustil smířlivě Vratislav. „Chápu, že Morava je a bude součástí přemyslovských zemí. Chápu také, že vládu držíš ty. Ale nechápu, proč se mnou jednáš jako s někým ze své družiny!“

„Ó, to se mýlíš, můj milý bratře,“ ironicky se usmál Spytihněv. „Kdyby mi někdo z mé družiny dělal jenom zlomek problémů co ty, už dávno by přišel o hlavu.“

„Nedělal bych ti problémy, kdybys mne nevyhnal!“

„Nevím o tom, že bych tě vyhnal. Ty sám jsi utekl. K nepříteli, na to nezapomeň!“

„Nechtěl jsi mne náhodou uvěznit? Co jsem měl dělat?“

„Kdo mne takhle pomluvil? Jel jsem za tebou na návštěvu jako bratr a...“

„Spytihněve,“ ostře ho přerušil Vratislav. „Jsem ochotný ti odpustit tehdejší hanebnost. Chápu, že jsi potřeboval po smrti našeho otce upevnit moc. Ale neodpustím ti, pokud mi teď budeš do očí lhát!“

Spytihněv upil piva a chvilku přemýšlel. Nebyl diplomat a podobné rozhovory ho okamžitě přiváděly do varu. Chtěl vybuchnout, udeřit pěstí do stolu, potrestat každého, kdo s ním nesouhlasil. Ale umínil si, že rozhovor s Vratislavem dovede k zdárnému konci.

„Dobrá, když to potřebuješ slyšet, chtěl jsem tě na krátký čas uvěznit. Musel jsem zlomit odpor moravských pánů. Máš pravdu, už je to pryč a situace se změnila. Přesto znovu opakuji, ani já, ani nikdo z mé družiny se tě nepokusil otrávit!“

„Možná ti věřím,“ zabručel Vratislav. „A teď mi konečně řekni, co potřebuješ!“

Spytihněv dolil poháry, usrkl piva a pohodlně se opřel v křesle. „Chci, aby mezi námi skončilo nepřátelství. Dovolil jsem ti vrátit se domů. Vládneš v olomouckém knížectví. Zítra při ranní mši přečte mému lidu papežský legát důležitou listinu. Poselství svatého otce z Říma. Je možné, že se její obsah nebude líbit císaři. Ale to je moje věc. Od tebe chci bezpečí na uherské a polské hranici.“

„Co je v papežově poselství?“ optal se Vratislav zvědavě.

„Zítra se to dozvíš!“

„Ale mé slovo chceš hned?“

„Jistě,“ přikývl Spytihněv. „Slovo bratra, ale i knížete. Kromě toho chci záruky.“

„Když odmítnu?“

Spytihněv vstal apřísně se zamračil. Ruku položil na jílec meče a zabručel netrpělivě: „Pak se nikdy nevrátíš domů!“

„Vyhrožuješ mi? Před chvílí jsi tvrdil, že svou vůli nemusíš prosazovat podlými prostředky.“

„Nemusím,“ potvrdil Spytihněv trochu nesvůj. Takové rozhovory opravdu neměl rád a kdyby ho žena nedonutila, asi by s Vratislavem zatočil jinak. Ale věřil Idě, protože uznával, že se vyznala v

diplomacii lépe. „Co je podlého na tom, když kníže nechá uvěznit vzpurného služebníka?“

„Jistě, nic,“ klidně potvrdil Vratislav. Seděl a horečně přemýšlel. Bratr se stal spojencem papeže. Což znamenalo roztržku s císařem. Proč to Spytihněv udělal, Vratislav netušil. Vratislav však musel jako zeť uherského krále stát za císařem. Spytihněv ho proto musel donutit ke zradě, nebo se ho zbavit. Vratislav se už naučil dělat ústupky a nyní neměl na vybranou.

„Bratr by měl bratru pomáhat,“ usmál se široce. „Nemusíš držet ruku tak výhružně na svém meči, Spytihněve. Stačí přece upřímná bratrská prosba.“

„Já tě neprosím,“ vztekle odsekl Spytihněv. „Já ti poroučím!“

Vratislav pokrčil rameny. „Snad už bys mohl vědět, že mi olomoucké knížectví stojí za to poslechnout. I bez vyhrožování!“

Spytihněv se vrátil do křesla a zdálo se, že se uklidnil.

„Bože,“ divil se Vratislav, „vůbec se neumí ovládat. V jeho tváři se dá číst jako v žaltáři. Copak takhle se může chovat kníže?“

„Co Adléta? Jak se jí bude líbit, až opustíš jejího otce?“ optal se smířlivě Spytihněv.

„Já se nemusím manželky ptát, jak mám vládnout,“ neopomněl šlehnout Vratislav. „Ale hovořil jsi o zárukách. Co požaduješ?“

„Myslím, že by tvůj syn měl vyrůstat na mém dvoře. Mezi nejurozenějšími mladíky.“

Vratislav si lhostejně prohlížel Spytihněva. „Tak takhle si to bratříček vymyslel!“ říkal si. „Malého Břetislava by chtěl jako rukojmí. Měl by mě v hrsti a ještě by ho mohl kdykoli odstranit, pokud by překážel jeho dětem. Musím získat čas,“ uvědomil si. Natáhl ruku pro pohár a pomalu pil.

„To, co chceš, je pro mě bolestné. Víš, jak mám Břetislava rád. Jinou záruku bys nepřijal?“

„Znám tě příliš dobře, milý bratře,“ usmíval se chladně Spytihněv. Teď měl Vratislava konečně pevně v hrsti.

Vratislav bolestně vzdychl. „Adlétě se to nebude líbit!“

„Já myslel,“ jízlivě opáčil Spytihněv, „že ti žena nemluví do vladařských záležitostí.“

„To jistě ne! Ale syn by měl vyrůstat u matky. Jaké záruky mi dáš ty?“

„Nechám tě vládnout v Olomouci. Je ti to málo?“

Vratislav dospěl k rozhodnutí. Nelze žít v míru s jeho bratrem. Usmál se naoko nedůvěřivě: „Ne, jistě to není málo. Ale přece jen mi taková záruka nestačí. Co kdybys mi svěřil do výchovy dva nebo tři syny některých velmožů z tvé družiny? Adlétě by se tolik nestýskalo po Břetislavovi a členové mé družiny by viděli, že pražský kníže považuje Moravu za stejně důležitou, jako jsou Čechy.“

„O tom by se dalo uvažovat,“ odpověděl Spytihněv. Radoval se z vítězství. Nevěřil, že to půjde tak snadno.

„Ujednáno. Teď přísahej,“ řekl a tasil meč svatého Václava. „Slib, že mi zachováš věrnost, budeš chránit východní hranice a svěříš mi svého syna do výchovy! Já přísahám, že tě nechám vládnout v Olomouci.“

Vratislav vstal, položil obřadně na meč dva prsty a přijal bratrovy podmínky.

Když Spytihněv spokojeně vyprávěl o jednání své ženě, mračila se, až mu přestalo chutnat. Byl hrdý, jak rychle dokázal odbojného bratra zlomit. Brala mu radost z jeho vítězství.

„Ty mu věříš?“ ptala se Ida. „Tomu zrádci?“

„Ale Ido, přísahal na rodový meč!“

„Ať hned někoho pošle pro Břetislava v doprovodu několika našich spolehlivých mužů! Pamatuj, Vratislav nesmí odjet z Prahy, dokud tu nebudeme mít jeho syna! Nech ho hlídat.“

„Ty si myslíš, že jsem naivní hlupák,“ rozčiloval se Spytihněv. „Ido, nepodceňuj jeho slib! Nikdo z našeho rodu by neporušil přísahu na svatováclavský meč! Vy, Wettinové, máte určitě také své rodové tradice. Pro Přemyslovce je ten meč víc než svatý kříž!“

„Jen aby,“ bručela nespokojeně, ale přece jen se uklidila. Byla ráda, že Spytihněv udělal, co mu poradila. Až tu bude malý Břetislav, uvidí se.

Bazilika svatého Jiří byla od rána obležena prostými lidmi. I ve městě se proslýchalo, že mši bude přítomen nejen kníže, ale i nuncius papeže Mikuláše II. A že má přečíst pastýřský list věrným Čechům.

„To zase bude nějaká lumpárna," bručel vousatý muž rozložitých ramenou ve špinavé zástěře, která výmluvněji než jeho svaly říkala, že pracuje jako kovář.

„Ty neznabohu, kacíři," osopila se na něho starší, dobře oblečená měšťanka. Její cizí přízvuk dával tušit, že patřila mezi německé kupce z okolí Ungeltu.

„Už pamatuji hodně," potvrzoval kovářovy pochybnosti stařec s důstojným bílým vousem. Opíral se sice o hůl, ale jinak působil ještě mužně. „Zažil jsem už čtyři pastýřské listy z Říma. Ve dvou nás papež nabádal, abychom řádně platili desátky. V dalším nám poroučel, abychom neposlouchali knížete Břetislava, protože se protiví císaři. V posledním psal něco o duši. Ale nepochopili jsme co. Když jsme chtěli, aby nám bulu vysvětlil podolský farář, řekl, že jemu nepřísluší jakkoli komentovat slova Svatého otce. Takže si myslím, že bule taky nerozuměl."

„Protože jsi senilní dědek, který nechápe křesťanské ideály. Ale to ještě neznamená," šlehla po něm měšťanka káravým pohledem, „že budeš urážet víru!"

„Podívejte, už otevírají!" zakřičel najednou kdosi z davu vzrušeným hlasem. Těžká dřevěná vrata, pobitá širokými měděnými pásy se zelenkavou rzí, se pomalu pohnula. Dav se vrhl do majestátného šera chrámu. Uprostřed stála řada vojáků, chránících místa pro knížete a družinu. Dobře udělali lidé, kteří si ráno přivstali a dorazili na Pražský hrad hned po svítání. Na ty se dostala místa vpředu. Hodně věřících ale muselo zůstat před chrámem.

„Tady uvidíme dobře," liboval si kovář, který se díky hřmotné postavě protlačil skoro až k vojákům.

„Pověz mi," ozvala se za ním nezaměnitelným německým přízvukem měšťanka z Ungeltu, „proč se tak cpeš, když si myslíš, že jde o lumpárnu?"

Kovář se otočil a trochu popuzeně zavrčel: „Protože chci vidět knížete a kněžnu. Už mi dej pokoj, můro, a neruš!"

Ale trvalo to ještě chvíli, než mše začala. Sloužil ji biskup Šebíř za přítomnosti všech pražských prelátů, od plebánů a oltářníků až po faráře a děkany. Papežský nuncius Anselm seděl vedle oltáře na ka-

menném stolci, s hlavou pokorně skloněnou a rukama sepjatýma ve zbožném gestu.

Vratislav seděl na zvýšené kamenné tribuně hned za stolcem knížete Spytihněva a jeho ženy. Byl zde i císařský vyslanec Jochen z Riedenreuthu a několik nejvýznamnějších členů družiny. Biskup Šebíř měl již svá léta. Když hovořil, věřící na konci chrámu rozuměli jen málo a ti venku vůbec ne. Ale nikomu to nevadilo. Lidem stačila poutavá podívaná a členové knížecí družiny byli zvědaví, co přinesl papežský nuncius. Proto závěrečné „Amen!“ vyslovili radostně a s ulehčením.

Jeden z mladších kněží pomohl Šebířovi a doprovodil ho k biskupskému stolci. Roztřesenou rukou uchopil berlu s pozlaceným vrškem a ulehčené si oddechl. Pak zavládlo ticho, přerušované jen klapáním dřevěných sandálů mladého kněze, vracejícího se do hloučku ostatních.

Teprve když poklekl, vstal papežský nuncius a důstojně došel k oltářní mense. Poklekl, pokřižoval se a rychle se pomodlil. Pak mu jeho pomocník přinesl dřevěnou truhličkou okovanou zlatým plechem. Anselm se pokřižoval a otevřel ji, jako by obsahovala nejsvětější relikvie.

Za naprostého ticha vytáhl listinu se zlatou pečetí. Políbil ji a potom listinu rozbalil. Přečetl vždy několik slov a protože byl list napsán latinsky, jeho pomocník je rychle překládal do českého jazyka.

„Mé srdce se raduje, že pravá křesťanská víra zakořenila mezi milovanými věřícími v českém knížectví. Ještě více se však raduje nad projevy oddanosti k našemu Pánu nejvyššímu. Neboť co může být Bohu milejší než úcta k apoštolskému stolci svatého Petra? Proto s radostí přijímáme slib našeho oddaného syna, vznešeného pražského knížete Spytihněva, že nám bude dnes a po všechny časy budoucí odvádět roční plat sto hřiven stříbra. Za jeho oddanost svaté církvi mu já, papež Mikuláš II., uděluji právo nosit jako odznak důstojnosti mitru.“

„Vidíš,“ šťouchl kovář do sousedky, „co jsem povídal? Lumpárna!“

Tentokrát mlčela a ani se nesnažila předstírat, že by poznámku neslyšela. Ihned si spočítala, kolik denárů ji a ostatní pražské kupce bude papežská milost stát.

Vratislav sledoval obřad pozorně a skoro zapomněl na starosti, které mu bratr nehoráznými požadavky způsobil. Rychle uvažoval, co může nenadálý obrat české politiky přinést. S úsměvem si všiml, jak se císařský vyslanec nervózně ošíval a ještě dříve, než papežský nuncius dokončil čtení pastýřského listu, naklonil se k Vratislavovi a chvatně zašeptal: „Kníže, hned jak slavnost skončí, musím s vámi mluvit!“

16. KAPITOLA

Byla již skoro noc. Adléta seděla v lehkých plátěných šatech v jedné ze svých komnat a předla. Společnost jí dělalo několik urozených služebnic. Řeholnice Kunhuta seděla u vysokého svícnu s pěti tlustými voskovicemi a předčítala z bible.

Adlétě se mělo brzy narodit další dítě. Proto usilovně pracovala, aby měla dostatek povijanů.

Po Vratislavově odjezdu se cítila opuštěná. Když ho měla vedle sebe, štval ji a často se s ním hádala. Ale jakmile byl pryč, cítila, jak moc jí schází. Představoval bezpečí, jistotu a lásku. I když by se mu nikdy nepřiznala, cítila se s ním bezpečněji než se svým otcem.

Protože ji začaly bolet oči, chtěla skončit. Do komnaty vběhla jedna z děveček. Udýchaně prosila, aby přijala posla z Prahy. Adléta zbledla. Vratislav odjel teprve před několika dny. Proč přinesl posel zprávy tak brzy?

Služebné rychle posbíraly kužely, přeslice, lněnou koudel a zmizely. Pouze řeholnici zadržela, aby jí zprávu přečetla. Upocený a špinavý posel Adlétě tlumočil Vratislavovy pozdravy a předal zapečetěnou listinu. Pak se poroučel a spěchal do čeledníku na večeři.

Vratislav poslal jen pár řádků. Nařizoval, aby Adléta ihned poslala malého Břetislava k otci do Uher. Až dorazí další posel s lidmi knížete Spytihněva, musí se tvářit překvapeně. Syna poslala do Uher a sama tam odjíždí také. Rozhodla se narychlo, neboť dostala zprávu o otcově nemoci. Je důležité přesvědčit posly knížete Spytihněva, že Vratislav neměl o její cestě do Uher ani tušení.

Císařský vyslanec Jochen z Riedenreuthu byl vzteky bez sebe. Za jeho zády zradil český kníže císaře a uzavřel dohodu s papežem. Císař Jindřich ho určitě nepochválí. Proto se snažil zachránit na poslední chvíli, co se dalo.

Tajně se sešel s Vratislavem. Ale ať ho úlisně přemlouval nebo hrozil jako nemotorný medvěd, nepořídil nic. Vratislav se měl na pozoru, aby cokoli slíbil. Vůbec se nemínil míchat do sporu mezi

bratrem a císařem. Pokud by tak v budoucnosti učinil, musel by o tom jednat s někým mnohem významnějším, než byl pán z Riedenreuthu. Vratislavova podpora by měla vysokou cenu. Tu mu císařský vyslanec zaplatit nemohl. Jedině císař Jindřich mohl Vratislavovi nabídnout, zač byl ochotný riskovat - stolec pražského knížete.

„Co mám vyřídit vznešenému císaři? Že podporujete knížete Spytihněva?“ ptal se skoro nešťastně pán z Riedenreuthu.

„Ne! Předně mu vyřiďte mé upřímné pozdravy a dík za přízeň, kterou mi až doposud prokazoval. Řekněte mu, že jsem se stal hostem svého bratra Spytihněva. Proto by nebylo zdvořilé, abych jakkoli kritizoval jeho činy!“ Odpoledne pan z Riedenreuthu odjel do Norimberku. Do Prahy už se nevrátil.

Vratislav nadiktoval pod přísným dohledem pražského purkrabího dopis Adlétě. Nařizoval neprodleně poslat do Prahy syna Břetislava.

„Tak vidíš, milý Vratislave,“ hovořil k sobě v dobrém rozmaru, když stál na hradbách a díval se na oblak prachu za kopyty odjíždějících koní. „Stal ses křivopřísežníkem! Slíbil jsi na posvátný svatováclavský meč, že přivedeš Břetislava do Prahy. Ale neřekl jsi, kdy! Jednou ho sem určitě přivedeš. Vlastně jsi nelhal! Ale to už bude celá země tvoje!“

Ještě chvíli zůstal na ochozu palisády. Pozoroval město v údolí Vltavy pod sebou. „Copak na světě není dost místa pro dva bratry?“

Následujícího rána, ještě než se střídala první hlídka, se Vratislav sešel s Divišem ze Šternberka. Neviděli se spoustu let. Padli si přátelsky do náruče.

„Proč ty nejsi mým bratrem?“ povzdechl si Vratislav.

„Bůh uchovej!“ upřímně se vyděsil Diviš. „Já jsem úplně spokojený jako Šternberk. Nic ve zlém, kníže, ale kdybych byl Přemyslovec...“ zarazil se a s obavou si měřil urozeného přítele. Bál se, aby nezašel příliš daleko.

„Máš pravdu,“ souhlasil přátelsky Vratislav. „Kdybys byl Přemyslovec, musel by ses pořád ohlížet, jestli nemám náhodou v rukávu dýku či zda není ve víně jed. Takhle je nám určitě lépe.“

V paprscích ranního slunce pomalu kráčeli ke stájím. Čeledíni sedlali koně, vynášeli na dřevěných nosítkách hnůj a zakládali do

žlabů řezanku smíšenou s otrubami a trochou ovsa. Knížecí koně dostávali výtečnou pící.

Vratislav si prohlížel Diviše. Zdálo se mu, že pohubl. Jeho černé kučeravé vlasy prořídly. Kolem očí se objevily první, sotva znatelné vějířky vrásek.

Zastavil se a položil mu ruku kolem ramenou. „Diviši, zachránil si mi život. Já nezapomínám. Ani špatné, ani dobré. Až se stanu knížetem, budeš první mezi mými družiníky!“

„Můj kníže,“ zamyšleně odpověděl Diviš, „na mou věrnost se vždycky můžeš spolehnout. Ale neslibuj mi nic! Až se staneš knížetem, nech mne žít v klidu na Šternberku. Stejně jako mne nechává tvůj bratr. Myslí si, jak mne potrestal. Do Prahy mne pozval poprvé po dlouhé době. Jenom proto, aby se pochlubil mitrou od papeže. Není nic krásnějšího, než žít v klidu. Bez intrik, věčného osočování a podlézání. Co vlastně člověk potřebuje? Trochu pečené zvěřiny a pár sladkých koláčů, džbánek piva a hlt medoviny. Na noc mladé dívčí tělo. Všechno ostatní je zbytečnost a přetvářka!“

„Vždycky jsi byl požitkář. Ale neříkej mi, že ti tohle stačí? Co třeba moc, víra, spravedlnost? A co rodina... Oženil ses s Žofkou?“

Diviš sklopil oči a tiše přikývl. „Zemřela při porodu. I s mým prvním synem!“

Chvíli kráčeli vedle sebe tiše a Vratislav cítil, že dospělý Diviš je úplně jiný než lehkomyslný chlapec z doby mládí. Přesto nemohl uvěřit, že by chtěl žít jako venkovský zeman.

„To je mi líto,“ řekl po chvíli měkce. „Kateřina je také mrtvá. Oženil jsem se podruhé a mám Adlétu rád. Ale přiznám se ti, když jsem sám a nemohu spát, vzpomínám na Kateřinu a cítím zvláštní prázdno. Jako by si odnesla do nebe kousek mého srdce. Kousek, který mi teď chybí.“

„Žofka si odnesla moje srdce celé. I když se snažím, nezbylo ve mně nic, v čem bych mohl vypěstovat lásku novou... Ale,“ dodal najednou trochu drsně, „nebudeme tu fňukat jako plačky na pohřbu. Jsem rád, že tě vidím. Pojď, půjdeme se něčeho napít!“

Vratislav souhlasil. Vrátili se ke knížecímu paláci, obešli baziliku a pokračovali dolů z kopce po Opyši. Stálo tam několik měšťanských domů s docela útulnými šenky. I když bylo poměrně brzy rá-

no, našli jeden otevřený. Ospalá děvečka zametala podlahu a myla džbánky a poháry, ulepené nakyslými zbytky ze včerejška.

Pivo bylo hořké, nebylo zvláště silné, ale přišlo k chuti. „Hej," poručil Diviš, „přines něco k zakousnutí. Dal bych si slaninu, čerstvý chléb, až sem ho cítím z kuchyně, a pár ředkviček."

Vyprávěli si dlouho. Blížilo se už poledne, když krčmu opustili. Oběma se trochu pletl jazyk a nohy nechtěly poslouchat.

Jakmile prošli bránou na nádvoří, přiřítil se k Vratislavovi purkrabí. „Vznešený kníže vás už od rána hledá. Mám vás hned přivést. Dokonce..." zarazil se.

„Co dokonce," chytil ho hrubě za plášť Diviš.

Pán ze Zástřizlí tvrdě setřásl jeho ruku a pohrdavě se ušklíbl: „Vidím, pane ze Šternberka, že jste mezi špinavými sedláky načichl hnojůvkou a zapomněl jste, jak se má urozený muž u dvora chovat!"

„Ty měchu hlouposti!" procedil vztekle mezi zuby Diviš a sáhl po meči. Vratislav ho zadržel. „Diviši, prosím tě jako přítel, nehádej se a jdi se vyspat!"

Diviš cosi neurčitě zabručel a pak se vydal na nejistých nohou k domu vedle svatojiřského kláštera, kde byl ubytován.

„Co potřebuje můj bratr?" obrátil se Vratislav na purkrabího.

Pán ze Zástřizlí neochotně zavrtěl hlavou. Teprve za chvíli dodal: „To přesně nevím. Ale měl strach, zda se vám něco nestalo. Dokonce vyslal vojáky do okolí, aby vám pomohli."

„Bojí se, abych neutekl," usmál se hořce Vratislav. „Host a přitom vězeň! Konrád a Ota se také nesmějí vrátit na Moravu. Jenže já nejsem jako moji bratři!"

Za dva týdny dostal Vratislav po spěšném poslu z Uher smutnou zprávu. Matka Jitka zemřela. Smířena s Bohem, v klidu a míru. Využil její smrti a vzkázal Spytihněvovi, že se musí vrátit domů zařídit pohřeb. Na odpověď nečekal. Z Pražského hradu se nenápadně vytratil jen se svým panošem Martinem.

Nechytili ho, i když Spytihněv vyslal jízní hlídky a slíbil za Vratislava vysokou odměnu. Pražský kníže netušil, že se jeho bratr téměř týden ukrýval v jednom venkovském hostinci hned za pražskými hradbami. Teprve když zmatek přešel, vydal se Vratislav oklikou

přes Kutnou Horu a Jihlavu do Olomouce. Ani tam se nezdržel. Zařídil vše potřebné a pokračoval za svou rodinou do Uher.

Adléta ho uvítala se šťastným úsměvem a ukazovala mu malý uzlíček v náruči. „Podívej, Vratislave, tvoje dcera!“ Vratislav hleděl do tvářičky novorozeněte a nedokázal se ubránit dojetí. Strašně toužil mít dceru a Adléta mu ji dala. O důvod víc nepokořit se před Spytihněvem!

17. KAPITOLA

Z rovinaté krajiny jen tu a tam vystupoval nevysoký pahorek. Ve vzduchu byl cítit nakyslý zápach bahna, lemujícího jako černošedý koberec oba břehy řeky. Byla hluboká noc a komáři, jejichž pištění ještě teď znělo Vratislavovi v uších, konečně zmizeli v rákosí, aby v klidu trávili vypitou krev. „Takové hody určitě ještě nezažili," pomyslel si ironicky.

Zvedl hlavu a zamyšleně si prohlížel oblohu. Vysoko nad ním se prostírala modrofialová klenba protkaná malinkými světélky. Vratislav kdesi slyšel, že nebeská klenba je celá z křišťálu a na ní jsou zavěšené hvězdy. Otřásl se podivným strachem při představě, že by klenba nad ním popraskala a obrovské kusy křišťálu spadaly na zem. Přes tísnivý pocit však hleděl stále vzhůru. Najednou si připadal nicotný a bezvýznamný.

Zavolal na panoše, aby přinesl džbánek vína. Pak si sedl na velký plochý kámen pod košatý tis. Zády se pohodlně opřel o kmen a mlčky se rozhlížel. Kolem plály ohně a ve tmě byly vidět nejasné siluety lidí. Skoro všichni vojáci byli ještě vzhůru. Poslední noc před bitvou. To se obvykle nikomu nechtělo spát. Stažený žaludek, hořko v puse a neodbytná otázka: „Co když je to můj poslední večer?"

O kus dál, hned u brodu, hořely další ohně. Tam tábořil uherský král Ondřej. A na druhé straně za řekou vojáci jeho mladšího bratra Bely. Vratislav nemusel počítat, aby poznal, že nepřítel má více mužů. Zachvěl se a těsněji se zahalil do svého pláště. I když byla dusná letní noc, cítil po těle mrazení.

„Kníže, váš pohár," řekl tiše Martin a podal mu zeleně glazovanou číši s kořeněně vonícím rudým vínem. Pak nerozhodně přešlápl. Ani jemu se nechtělo spát. Věděl, že zítra ho čeká první skutečná bitva.

Vratislav se usmál a rukou mu ukázal, aby si našel místo. Chvíli mlčeli, pak už to Martin nevydržel.

„Odpusťte mou troufalost, kníže. Vyhrajeme?"

„Nikdo nejde do bitvy prohrát," odpověděl Vratislav. „I když to nemusí být pokaždé pravda. Podívej se na mě. Ať zítra vyhrajeme nebo prohrajeme, doma mohu všechno ztratit."

Znovu dostal vztek. Záhy po svém útěku z Prahy ho ještě v Olomouci zastihli poslové knížete. Vedl je Adam z rodu Buziců, jeden z nafoukaných mladíků z družiny jeho bratra. Přinesl list, který hovořil kupodivu smířlivě. Spytihněv jen v mlhavých náznacích hrozil, jinak jeho slova oplývala lítostí, že Vratislav nemohl déle užívat přátelského pohostinství v Praze.

Když děkan přečetl Spytihněvův list, Adam se uklonil a oznámil, že musí tlumočit ještě jednu důležitou záležitost. „Vznešený kníže vám kromě toho nařizuje, abyste zabezpečil moravskou hranici. Jak je známo, v Uhrách se schyluje k válce. Otec vaší manželky král Ondřej porušil slib, který dal mladšímu bratrovi. Protože je Bela v právu, přidal se na jeho stranu polský kníže. Kníže Spytihněv nařizuje, aby se nikdo z českých ani moravských pánů do té věci nemíchal. Je to uherský problém!"

Vratislav se klidně díval před sebe a ani náznakem nedal najevo rozhořčení. Před týdnem obdržel od krále Ondřeje žádost o pomoc. Vratislav by mu pomohl i bez ní. Na uherském dvoře žil syn Břetislav a Adléta. Když kvůli ničemu jinému, tak kvůli nim se musel do Uher vypravit.

„Děkuji, pane Adame," odpověděl chladně. „Buď ujištěn, že si budu pamatovat tvou horlivost. Mému bratrovi vyřiď, že moravští páni nepřekročí hranice Moravy!"

„Náš vznešený kníže si přeje," pokračoval mladý Buzic, „abyste potvrdil, že ani vy nepřekročíte hranice!"

„Slyšení je skončeno," usmál se Vratislav a tleskl do dlaní. „Až se najíš a trochu si odpočineš, můžeš odjet."

„Mám knížeti vyřídit, že se zdráháte uposlechnout jeho rozkaz?"

„Řekl jsem něco takového?" rozhořčeně zavrtěl hlavou Vratislav. „Pokud neumíš poslouchat, nemá tě kníže nikam posílat. Teď jdi!"

Adam Buzic nerozhodně odcházel a byl pořádně naštvaný. Jak to Vratislav myslel? Pojede do Uher nebo nepojede? Jak měl dát knížeti jednoznačnou odpověď? Co když Vratislav poslechne a zůstane

na Moravě. A on budu tvrdit, že odmítl poslechnout. Pak by ho mohl kníže potrestat. Prchlivý byl na to dost. Neměl však čas zjišťovat pravdu. Druhý den musel zpět do Prahy.

Vratislav samozřejmě nemínil poslechnout. Nechtěl zbytečně Spytihněva dráždit. Nedělal si však iluze, že by se bratrovi zavděčil, kdyby ho poslechl. Spočítal si, že musí uherskému králi pomoci. Kdyby zvítězil Bela, přišel by Vratislav o svého největšího ochránce. Bez krále Ondřeje by byla jeho pozice mnohem slabší. Teď hrál o všechno!

Jako z dálky slyšel hlas svého panoše. Rychle zahnal vzpomínky. Byl zpět pod temným nebem, jež se rozprostíralo nad vojenským táborem. „Promiň, Martine, co jsi říkal?“

„Rytíř přece odchází bojovat i do bitvy, která je ztracená. Co třeba Rolland? Copak raději nepadl, než by ustoupil a ohrozil císaře Karla?“

„Martine,“ ušklíbl se Vratislav, „hrdinové z legend se chovají sice vznešeně, ale hloupě. Dnešní svět není vznešený. Lidé jsou sobečtí a nikomu se nechce zbytečně umírat. Ani rytířům!“

Martin se usmál. „Takže zítra to dopadne dobře?“

Vratislav se napil a přemýšlel. Sám se necítil jistý a dostal neodbytnou touhu svěřit se s pochybnostmi. Pohovořit si o všem, co se mu honilo hlavou.

„Jen Bůh ví, jaký osud nás čeká,“ zamyšleně začal. „Víš, Martine, mohlo by to dopadnout dobře, kdyby... Král Ondřej stárne. Odpoledne jsme s ním probírali plán na zítra. Je tvrdohlavý jako beran. Bela má více mužů. Uherští vojáci jsou však vynikající a Ondřejova jízda by za normálních okolností snadno smetla polské oddíly. I moji Moravané umějí s mečem divy. Klidně bychom se vypořádali s polskou přesilou. Jenže...“

Martin seděl, rty sevřené, až mu skoro zbělely. Visel očima na rtech svého pána. Již dříve tušil, že zítřek nebude snadný. Ale nyní pochopil, že bude krvavý a možná poslední.

Vratislav nevzrušeně pokračoval. „V těch bažinách, co jsou kolem, nemůžeme jízdu rozvinout. Přitom jízda je jediná Ondřejova výhoda. Zítra ráno se chce přebrodit a zaútočit na Belu. Taková hloupost! Nazval mě zbabělcem, když jsem navrhoval, abychom na

Poláky počkali na našem břehu. Jednou už jsem zažil bitvu u řeky. Můj otec Břetislav dobře věděl, že kdo se brodí, ztratí sílu v útoku. Není kam uhnout, není kde se rozvinout. Počkal si na břehu a nepřítele ještě v řece bez problémů rozsekal. Tohle zítra čeká nás!“

„Copak to uherský král neví?“ zděšeně vykřikl Martin.

„Samozřejmě ví. Ale často je těžké řídit se rozumem, pokud tebou zmítají vášně. Ondřej Belu nenávidí. Možná ještě víc než já Spytihněva. To je co říci!“ dodal s ironickým úsměvem. „Ondřej udeří, hned jak to půjde!“

„A my?“

„My? Nu, splním, co jsem slíbil králi Ondřejovi. Naše oddíly zůstanou jako záloha a vyrazíme, až se hlavní síly dostanou na druhou stranu.“

„Alespoň že tak,“ oddechl si Martin.

„To vůbec není výhoda, Martine,“ oponoval Vratislav. „Až se budeme brodit na druhou stranu, dostane se král Ondřej pod tlak. Začne ustupovat. My se dostaneme do kleští. Mezi nás se zamotají jak jeho ustupující oddíly, tak nepřítel.“

„Takže zahyneme?“ vykoktal bledý Martin.

„Ale ne,“ konejšil ho Vratislav. „Někdo tam asi zůstane, ale nevěřím, že by se Bela hrnul přes řeku za námi. Na to nemá dost mužů.“

„Tak co vlastně zítřek přinese, vznešený kníže?“

„Já vlastně nevím,“ přiznal se Vratislav. „Vítězství jedině za předpokladu, že by se stal zázrak.“

Ještě než vyšlo slunce, nechal si Vratislav osedlat koně. Chtěl se u krále Ondřeje ujistit, že se nic nezměnilo. V noci toho příliš nenaspal.

Nepříjemně ho bolela hlava. V duchu si spílal, že se chová jako vyděšený nováček. Pomalu projížděl táborem. Vojáci už byli vzhůru. Seděli kolem ohnišť zachumlaní v pláštích a ohřívali si ruce. Končilo sice léto, ale rána již byla zatraceně chladná.

Rychle se ujistil, že hejtmani rozdělili mezi muže chléb se sýrem a dostatek piva. „Buďte zdráv, kníže!“ znělo od ohňů. Vratislav prohodil s několika vojáky pár slov a s potěšením zjistil, že nálada ve vojsku byla výtečná.

„Vznešený kníže, je to pravda, že Poláci mají s sebou v táboře rotu ženských?“ volal vousatý Ješek.

„Jenom aby nějaké zbyly taky na nás!“ strachoval se jeho soused, křivohubý Dobrota.

Vratislav znal oba dobře. Sloužili pod ním již za vlády jeho otce Břetislava. Zastavil koně, seskočil a došel k ohništi. Natáhl zkřehlé ruce k plamenům a těšil se z jejich tepla.

„Poláci s sebou vždycky vozí nějaké ženské. Problém je v tom, že si je hlídají. Jsou dost naštvaní, když se kolem nich točí jiní!“ popichoval Vratislav své muže.

„Copak nejsme pěkní mužští?“ smál se Dobrota.

„Zvlášť ty!“ ušklíbl se Ješek. „Kdybys neměl uši, který ti držej tlamu, tak ti huba upadne na zem!“

Vratislavovi se vybavila scéna mnoho let stará. Na moravských hranicích sváděl v čele Břetislavových oddílů půtky s uherskými útočníky. Jednou se dostal s několika vojáky do obklíčení, ale podařilo se mu probít. Dobrota byl zraněn a měl štěstí, že nezemřel. Současně měl ale smůlu, protože ho nepřítel sekl mečem přes tvář, že mu zůstala široká jizva. Navíc špatně srostla a pusa zůstala zkroucená do podivného šklebu.

„Pořádného chlapa nepoznáš podle tváře, ale podle něčeho úplně jiného,“ odpověděl Ješkovi Vratislav.

„Jasně,“ vyhrkl Dobrota a učinil oplzlé gesto, jež mělo jednoznačný význam. „Tohle dělá chlapa a v tom se nemusím vůbec stydět, protože...“

Vratislav si uvědomil dvojsmyslnost své odpovědi. Hlasitě se rozesmál. „Dobroto, Dobroto,“ pokáral ho. „Pořádného chlapa poznáš podle odvahy. Snad si nemyslíš, že tvůj kníže je stejné čuně jako ty?“

„To v žádném případě,“ rozpačitě se bránil Dobrota a zdálo se, že dokonce nepatrně zrudl rozpaky.

„Vznešený kníže, my všichni jsme vojáci, jak se patří. Uvidíte za chvíli!“ přispěchal svému příteli na pomoc Ješek. „Až se dostaneme do polského tábora, poznáte, jakým chlapům velíte. Pokud ty ženské neutečou včas, dáme jim co proto.“

Vratislav se upřímně smál, poplácal oba vojáky po ramenou a s potěšením si všiml, že se všichni kolem výtečně baví. Dobře věděl, že právě tohle je pro vojáky před bojem nejlepší povzbuzení. Vstal od ohně a vyšvihl se zpět na koně. „Ještě máte čas. Najezte se dobře, protože dnešní den bude dlouhý!“

Nálada se mu podstatně zlepšila. Měl dobré vojáky! Slunce zatím vyšlo nad obzor a podstatně se oteplilo. Vratislav cválal k táboru uherského krále.

„Pojď dál, Vratislave!“ vítal ho král Ondřej. Byl již v plné zbroji. Tmavý pancíř byl nádherně zdobený zlatým tordováním na okrajích. Dlouhá drátěná košile sahala skoro až po kolena a stehna i holeně mu kryly cizelované pláty.

Ve stanu už byli shromážděni uherští velmoži, kteří zůstali králi Ondřejovi věrní. Drželi v rukou poháry s vínem. K Vratislavovi přiskočil panoš a podal mu připravenou číši.

„Čekáme už jen na tebe,“ usmál se král Ondřej. Vratislav si s překvapením všiml, že v brnění vypadal jeho tchán mnohem štíhlejší, než byl ve skutečnosti.

„Chci si s vámi připít. Jménem Boha všemohoucího vás prosím, chovejte se jako rytíři! Jako uherští rytíři! Proti nám stojí tlupa Poláků. Nikdy jsme se Poláků nebáli, proto je pobijeme i dneska! Je s nimi můj zrádný bratr Bela. Ten zrádce patří mně! Byl bych velice nerad, pokud by ho zabil někdo jiný. Někdo z vás! Na vítězství!“ řekl Ondřej a zvedl číši.

Všichni vypili poháry do dna, uklonili se a opustili stan. Vratislav si všiml, že většina nesdílela královo nadšení. Mnozí byli skvělí vojáci, znal je z doby svého pobytu ve Stoličném Bělehradu. I oni měli zřejmě stejné obavy jako on.

Král Ondřej mlčel. Rukou zastavil Vratislava. Z jeho obličeje vyprchalo nadšení. „Stárnu,“ usmál se hořce. „Ale to neznamená, že by olysalý medvěd neměl dost síly!“

„Vznešený králi,“ začal opatrně Vratislav. „O vaší síle jistě nikdo nepochybuje. Ale když tu jsme sami, prosím ještě jednou zvážit, zda máme útočit my, když...“

„Ticho,“ nařídil dost netrpělivě král Ondřej. „To nech na mně! Chci s tebou teď mluvit o něčem jiném!“ Otevřel truhličku na stole a

vytáhl zlatý kříž zdobený rubíny. Vratislav ten kříž znal. Ve schránce z blyštivého křišťálu uprostřed kříže byl uložen zlomek z Kristovy trnové koruny. Tahle relikvie patřila mezi nejvzácnější, jaké jeho tchán vlastnil.

„Jen Bůh ví, jak dnešní den dopadne," řekl král tiše. „Přísahej, že budeš chránit mého syna Šalamouna, pokud by se stalo něco zlého. Jakmile bych padl, nebo bitva byla ztracená, nebudeš si hrát na hrdinu, ale otočíš se a budeš se svými vojáky uhánět do Stoličného Bělehradu. Šalamouna musíš odvézt k císaři Jindřichovi! Slib mi to!"

Vratislav uvažoval. To, co po něm chtěl uherský král, ho sice zavazovalo, ale současně vyhovovalo vlastním záměrům. Ve Stoličném Bělehradu nebyl jen malý Šalamoun, ale také Břetislav.

„Přísahám!" Pak se pevně zahleděl do Ondřejových očí. V duchu si vybavoval jejich první setkání. Uherský král byl mimořádná osobnost. Dokázal budit nejen respekt, ale současně obdiv a dokonce i lásku. Vratislav ho chtěl povzbudit. Měl by asi říci, že zvítězíme, a proto není třeba myslet na nejhorší, ale nedokázal to.

„Já vím, co si myslíš," usmál se král. „Ale pamatuj, Ondřeje nelze podceňovat!" Pak dolil poháry a vybídl Vratislava, aby se ještě napil. „Opatruj Adlétu," dodal a skoro ostýchavě natáhl k Vratislavovi ruku, v níž stále držel zlatý kříž s vzácnou relikvií. „Vezmi si ho. Ať tě provází na tvé cestě ke královské koruně!"

Když později Vratislav vzpomínal na poslední setkání s králem Ondřejem, neuměl si nikdy odpovědět, zda měl uherský král věštecký dar, či zda to byla jen vynikající politická předvídavost.

Jakmile si zmatený Vratislav vzal zlatý kříž, král Ondřej se otočil. Zvedl ze stolu přilbu s mečem a vyšel ven. Uvítal ho křik stovek hrdel. Král došel k rozloženému dubu, pod nímž stál provizorní oltář. Ostřihomský arcibiskup v nádherném ornátu čekal jen na něj, aby mohl začít celebrovat mši za vítězství.

Vratislav zůstal u vchodu do králova stanu. Zarazily ho dvě věci. Část vojáků zůstala sedět u ohňů a mše se nezúčastnila. Vratislav věděl, že ne všichni Madaři přijali křesťanskou víru a zvláště východní kumánské kmeny si podržely původní pohanské rituály. Ještě více ho překvapilo, že v táboře uherského krále bylo velice málo vo-

jáků. Určitě méně, než viděl v předchozích dnech. Ale neměl čas o tom přemýšlet.

Po mši se Vratislav vrátil do svého tábora. Panoš Martin byl bledý, protože v noci několikrát zvracel. Kníže se povzbudivě usmál. „Kolikrát ses na mne mračil, když jsem tě odmítl pasovat rytířem? Odpověz mi, může se rytíř chovat jako ty?“

Martin svěsil hlavu a těžce polkl. Musel uznat, že kníže měl pravdu. Nebál se, ale přitom se chvěl. Nechápal to.

„Martine,“ pokračoval Vratislav, „je prastarým zvykem udělat před bitvou dobrý skutek. Prý si tak zajistíš štěstí. Tak poslouchej! Je to už dost dlouho, co jsi mne žádal, abych ti povolil sňatek. Přemýšlel jsem o tom a rozhodl jsem se, že ti vyhovím. Pokud tu dívku stále miluješ. Ovšem s podmínkou, že se dneska zachováš jako rytíř!“

Martin zvedl překvapeně hlavu. Ale Vratislav se zatím už v sedle postavil do třmenů a co nejhlasitěji mohl, zvolal: „Rozdělím mezi vás tři hřivny stříbra, pokud zvítězíme! Navíc polovinu kořisti, která nám připadne! Bůh nás opatruj!“

Než slunce vystoupilo výše na oblohu, hnuly se k brodu oddíly uherského krále Ondřeje. První řady jezdců vjely do vody, až se bělostná pěna rozstříkla od kopyt. Proud v těch místech nebyl prudký, brod byl navíc dostatečně mělký. Uherská jízda byla pověstná svou obratností a bez zjevné námahy rychle překonala řeku. Na břehu čekaly polské oddíly, ale byly prudkostí útoku zaskočeny. Stačilo nepatrné zakolísání několika mužů s kopími a na břeh se podařilo prodrat prvnímu jezdci. Hned za ním se valili další.

Vratislav se svými muži pomalu sjížděl z nevysokého návrší, na kterém stál jeho tábor. Na druhé straně brodu zatím zuřila bitva. Bela si rychle uvědomil hrozící nebezpečí, pokud by se jízda krále Ondřeje zformovala v šiky. Proto vyslal pěším oddílům na pomoc ze zálohy elitní jízdu.

Vratislav pozoroval s obdivem uherské bojovníky. Po první srážce s Poláky zakolísali, ale právě v té chvíli přebrodil řeku král Ondřej. Byl obklopen družinou nejvěrnějších a jeho příchod uvítal jásot uherského vojska. Uhrům se podařilo odrazit nápor Bélových oddílů a metr po metru se probíjeli dál na břeh.

Řeka se pomalu začala barvit rudou krví. Výhled na bitvu se zhoršoval, protože se ze země zvedal prach. Bylo slyšet bolestivé ržání koní, chroptění umírajících mužů i jásot vítězů. Bojující oddíly se rozpadly na menší hloučky, které na sebe zarputile dorážely. Vzduchem se míhaly meče a kopí, byl slyšet kovový skřípot čepelí. Obě vojska byla do sebe těsně zaklíněná, a i když Uhři bojovali jako lvi, měli nevýhodu, že se stále ještě nepřebrodili všichni.

Na obsazeném břehu nebylo dost místa a Uhři se pletli navzájem. Poláci získávali navrch a pomaličku, krok za krokem, je přes houževnatý odpor začali zatlačovat zpět do řeky.

Když už se zdálo, že obrátí Uhry na útěk, ozval se za polským táborem ostrý ryk. Vratislav s údivem zvedl hlavu, ale kvůli zvířenému prachu neuměl rozpoznat, co se stalo. Teprve za chvíli pochopil. Král Ondřej v noci přesunul část vojska přes nějaký vzdálenější brod na opačný břeh a zezadu napadl Belu.

V tu chvíli pocítil Vratislav ke stárnoucímu králi úctu. Byl hrdý, že patřil do jeho tábora. Ondřejův tah byl manévr, o kterém se bude ještě po létech vyprávět! Uherská záloha bez problémů rozprášila zadní šiky polského vojska a nyní se rozvinula v útočný klín. Rychle vyrazila k řece na pomoc králi. Polákům hrozilo dostat se do smrtících kleští.

Bela, který rychle poznal nebezpečí, nechal zatroubit k ústupu. Své šiky vedl podél řeky k nedalekému lesíku, který skýtal dobrou ochranu před drtícím úderem jízdy. Uherští vojáci s vítězným křikem vyrazili za ním. Konečně se otevřela cesta přes brod pro další jezdce. Na polskou stranu se valil jeden oddíl za druhým. Také Vratislav s Čechy vjel do řeky a rychle postupoval.

Jenže ještě než dosáhl pevné země, došlo v bitvě k prudkému obratu. Zatímco čelní uherské oddíly pronásledovaly Poláky, zadní šiky, složené z kumánských jezdců, se obrátily proti vlastním. Část kumánů divokým útokem rozprášila Ondřejovu jízdu. Druhá část vpadla do zad pěším oddílům. Bela na tento obrat čekal, protože zradu pohanských kmenů již dříve dohodl. Zastavil ústup vlastního vojska a znovu zaútočil. Král Ondřej se dostal se svou elitní jízdou do obklíčení.

Bitva, která ještě před půl hodinou vypadala na skvělé vítězství, byla ztracená. Většina uherských vojáků se dala na útěk. Vratislav ještě zahlédl, že se králi Ondřejovi podařilo prorazit obklíčení a s hrstkou věrných uprchnout. Ale to nic neměnilo na zdrcující porážce.

Vratislav zastavil moravské vojáky. Uprostřed řeky se otočil a vrátil se na břeh. Sbalil tábor a tryskem uháněl ke Stoličnému Bělehradu.

Když Vratislav dorazil do sídelního města uherských králů, našel tu ke svému obrovskému ulehčení syna Břetislava. Ale Šalamoun byl pryč a nikdo nevěděl, kam odjel. Teprve později se Vratislav dozvěděl, že ho několik věrných dvořanů odvezlo do Bavorska a později ho svěřili císařovi. Král Ondřej byl při útěku z bitvy těžce zraněn a po několika dnech zemřel. Tak skončily pro Vratislava uherské události.

Do Olomouce se vrátil po žních. Blížil se podzim a úroda byla skvělá. Všichni se těšili na zimu, protože i na venkovských stolech bude dostatek jídla. Ale Vratislav byl zachmuřený. Jeho mocný ochránce zemřel. Cítil dojetí, protože měl krále Ondřeje rád. Stál před klíčovým rozhodnutím. Věděl, že brzy dojde k boji na život a na smrt s bratrem Spytihněvem.

18. KAPITOLA

Adléta měla Vratislavovu hlavu ve svém klíně a něžně ji hladila. Když přinesli zprávu o otcově smrti, nechtěla jí věřit. Král Ondřej byl pilíř, který ji vždy chránil. Představoval jistotu a bezpečí. Věděla, že kdykoli bude zle, on ji utěší, usměje se a zasáhne. Ale otec už nebyl. Jediné, co jí v životě zbylo, byl Vratislav.

Milovala ho a nedokázala si život představit bez něj. Ale nedokázala si ho představit rovněž bez moci a majetku. Spytihněv jim nesmí vzít, co mají! Adléta byla k sobě vždycky upřímná. Věděla, že by si nedokázala Vratislava vážit, pokud by ztratil postavení knížete. Ona mohla milovat jen silného a mocného muže.

„Vratislave, mám tě ráda. Prosím tě, vezmi si mě!“

Vratislav zvedl hlavu a trochu unaveně se usmál. „Adléto, vždyť jsme se milovali před chvílí!“

„Ale já chci ještě,“ protestovala. Pak něžně odsunula jeho hlavu a rukou si přejela po těle.

Vratislav ji roztržitě objal. V duchu se vracel k odpoledni, které strávil s Rozárkou. Ještě než odjel do Uher, věnoval jí Zálhotský dvorec nedaleko Olomouce. Rozárka se bránila, co bude dělat s tvrzí. Ale Vratislav ji chtěl zabezpečit, protože čekala jeho dítě. S úsměvem jí odpověděl, aby si nedělala starosti, o chod tvrze se postará pán z Plumlova.

Tvrz byla nová, prostorná. Rozárčinu světnici v patře nechal vybavit přepychovou širokou postelí s nebesy. Závěsy byly brokátové, protkávané stříbrnými nitěmi. V rohu jizby stál široký krb obložený hrubými kamennými deskami a u něho ve velkém kovovém koši dostatek suchého dřeva. U širokého okna byla dvě křesla pokrytá vlčími kožešinami. Tady Rozárka sedávala nejraději a pozorovala ruch ve dvoře. Když byl Vratislav pryč, seběhla dolů a pomáhala chvíli ve chlévě, chvíli ve stodole. Věděla dobře, že si kníže nepřeje, aby pracovala. Jenže mezi čeledí se cítila šťastná a svobodná. Pohyb jí nedělal problémy, naopak věřila, že jí spíše v mateřství pomáhá než škodí.

Odpoledne se s ní Vratislav opatrně pomiloval. „Můj kníže," smála se Rozárka roztouženě, „vždyť jsem teprve v pátém měsíci!" Vratislav byl okouzlen. Neustále hledala, čím dát urozenému milenci co největší rozkoš.

Adléta uměla při milování mnohem více než Rozárka. Byla zkušená a poznala, že Vratislav bloudí duchem jinde. Dokázala ho však trpělivou milostnou hrou zcela ovládnout. Teprve pak se mu oddala s prudkou vášní.

Rozárku měl Vratislav rád a přinášela mu odpočinek a rozptýlení, ale v Adlétině divoké náruči cítil sílu, již muž touží čas od času načerpat. Rozárka potřebovala ochranu. Adléta naopak dávala oporu.

Vášnivá hra skončila. Jakmile Adlétiny vzlyky prozradily vyvrcholení, odtáhla se stranou. Ještě než ve Vratislavovi odezněly krásné okamžiky, věcně se optala: „Jak to teď bude mezi tebou a Spytihněvem?"

Vratislav se rozmrzele posadil a vztekle odsekl, že by jí byl vděčný, pokud by alespoň v posteli dala s takovými otázkami pokoj. Znovu se mu vybavila Rozárka, jež se po milostné hře stulila do Vratislavovy náruče a vesele žvatlala roztomilé hlouposti. Ano, u ní si odpočinout mohl.

Adléta sklopila oči a přes husté řasy se jí začaly řinout slzy. Vratislav rozmrzele vyskočil a chtěl odejít. Ale když už byl u dveří, obrátil se a najednou mu jí přišlo líto. Měl vztek sám na sebe. Adléta vypadala jako malý tloustnoucí medvídek. Byla bezmocně schoulená na pokrývce, jež ještě voněla po milování. V témže loži ho Adléta ošetřovala dnem i nocí, když skoro umíral.

Vrátil se a pohladil ji po vlasech. „Promiň, nemyslel jsem to tak! Mám starosti, vždyť víš!"

„Ty můžeš o svých věcech hovořit se svými muži celý den. Jednáš, rozhoduješ, nařizuješ, trestáš. Ale co já? Ráno zkontrolovat kuchyni, pak dohlédnout na čeleď a nakonec mě čeká zábavné odpoledne se služkami. Předeme, vyšíváme a povídáme si o tak zajímavých věcech, jako že Miluta je zase v tom a Ludmilin Matěj se včera ožral jako prase. Čekám na tebe a těším se, že si popovídáme. Jenže máš čas až večer. Pomilujeme se a jdeme spát. Nediv se, že mi to nestačí!"

Vratislav neprotestoval. Vyrostla na královském dvoře. Byla nejen ctižádostivá, ale také bystrá a vnímavá. Potřebovala mnohem víc než jiné ženy.

Posadil se na pelest. „Nevypadá to dobře, Adléto," začal klidně. „Nechtěl jsem ti přidělávat starosti. Spytihněv mne obvinil jako zrádce a křivopřísežníka. Chystá se s družinou na Moravu. Osobně, aby mne potrestal. Prý tu zjedná pořádek."

Adléta si rukou setřela zbytky slzí, pak si přes nahé tělo přehodila plášť. Vstala a do dvou pohárů nalila pivo. Lačně do sebe jeden obrátila a smířlivě dodala: „Jsem jako troud. Po takovém milování. Ještě teď tě cítím. Vratislave, promiň mi to, ale mám jen tebe!"

„Já vím, má lásko," usmál se a než si vzal pohár, obejmul ji.

„Jaké jsou naše šance proti Spytihněvovi?" nadhodila se zájmem a vrátila se do lože.

Mlčel a přemýšlel. Snažil se ji zbytečně nepoplašit. Ale nechtěl také lhát. Ani sobě. Zatím s bezstarostným úsměvem odpovídal, že není čeho se obávat. Ale dobře věděl, že to tak nebylo.

„Špatné?" věcně konstatovala Adléta.

„Špatné," potvrdil. „Předevčírem jsem tajně jednal s mladým Hrabišicem. Ještě nedávno mě vybízel, ať se postavím proti Spytihněvovi a sliboval podporu českých rodů. Teď byl mnohem rezervovanější. Měl svým způsobem pravdu. Po smrti tvého otce moje šance klesly. Pro Spytihněvovy odpůrce jsem ztratil cenu."

„Dají se vůbec sehnat nějací spojenci?"

„Ale jistě. Nespokojených velmožů je v Čechách i na Moravě spousta. Jenže nikdo nebude chtít riskovat krk. Dokud nebude mít naději, že se mnou zvítězí. Kdybych dosáhl nějakého úspěchu, pohrnou se ke mně v houfech."

„Skutečných mužů bylo vždycky málo," konstatovala Adléta s úsměškem.

„Proti Spytihněvovi nemám v otevřeném boji šanci. Bratr mne rozdrtí dřív, než stačím postavit vojsko."

Adléta se znovu napila a pak tiše navrhla: „Vím o řešení. Rychlém a bezpečném."

„A to?"

„Zabít Spytihněva!"

Vratislav sebou trhl tak prudce, až mu číše vypadla na zem. Rozbila se a zbytek piva se rozlil po dlaždicích. „Ty ses zbláznila! Zavraždit bratra!“

„No a?“ opáčila klidně a zvedla oči. Teď hovořila směleji. „Copak se tě nepokusil otrávit? Pokud tě nechá popravit, copak by to nebyla svým způsobem také vražda?“

Vratislav mlčel. Jeho žena měla pravdu, ale přesto tu pravdu odmítal uznat.

„Copak Boleslav nezavraždil Václava?“ útočila Adléta. „Dnes uctíváte Václava jako svatého. Ale jak jsem slyšela, byl Boleslav mnohem schopnější vládce než jeho bratr. Kdyby Václava neodstranil, kdo ví, zda by dneska Přemyslovci ještě vládli v Čechách!“

„Mám i jiné možnosti než vraždit!“ namítl Vratislav. Natáhl ruku k Adlétě a ta mu podala svůj pohár. „Příští týden odjedu do Řezna. Bude tam císař Jindřich a myslím, že se mnou bude jednat. Vždyť Spytihněv podporuje papeže!“

„Udělej to,“ souhlasila Adléta. „A já pojedu do Uher.“

„K Bélovi?“ vykřikl Vratislav s nevolí.

„Strýc mi hlavu neutrhne. Když ještě žil s mým otcem v míru, měli jsme se docela rádi. Nejsem pro něho nebezpečná. Navíc... chtěla bych se pomodlit u otcova hrobu,“ odvětila prostě. „Nic víc. S Belou zkusím dohodnout, aby poslal do Olomouce vyslance a uzavřel s tebou mír. Pojistíš si východní hranici, pokud budeš válčit se Spytihněvem. A to není k zahození.“

„Proč by to Bela dělal? Jakmile začnu válčit, okamžitě Moravu napadne. Uhři i Poláci o ni vždy usilovali. Proč by se vzdával lákavé kořisti?“

„Já vím nejlépe, jaké má problémy. Všechny rody ho neuznaly. Zvláště ty, které se bojí vlivu jeho polských přátel. Část velmožů zůstala věrná mému bratru Šalamounovi. Je sice zatím nezletilý, ale až bude starší, císař mu určitě pomůže dostat se zpátky na uherský trůn. Kdo se dneska postaví proti Bélovi, může v nejbližších letech získat vysokou odměnu. Bela je teď mezi dvěma mlýnskými kameny. Musí se odvděčit polskému králi za pomoc a současně nesmí nikomu z uherských velmožů nic vzít. To nebude lehké, věř mi!

Kromě toho se o Uhry začal zajímat byzantský císař Konstantin. Paktem s tebou získá i můj strýc Bela.“

„To máš pravdu,“ řekl s uznáním Vratislav. „Jenže naše spojenectví bude spojenectvím slabých. Já bych měl raději někoho silného!“

„Tak si ho najdi,“ odsekla uraženě Adléta.

„Tak jsem to nemyslel,“ konejšil ji Vratislav. „Budu ti vděčný, pokud s Belou dohodu sjednáš. Některé moravské rody by mohla taková smlouva přivést do našeho tábora. Když je doma klid, sama víš, že se lehčeji bojuje jinde. Třeba v Čechách proti Spytihněvovi... Jenže já musím mít nějakého silného spojence. Jediný, kdo mi skutečně může pomoci, je císař Jindřich!“

„Jistě,“ souhlasila Adléta, i když bez nadšení. „I císaři Jindřichovi nastaly po smrti mého otce potíže. Bélovým vítězstvím se zhroutila jeho velkorysá východní politika. Rakouské rody podporují císaře v boji s odbojnými říšskými arcibiskupy. Pokud by se obnovilo nepřátelství mezi říší a uherským královstvím, vrhly by své síly na ochranu východní hranice. Císař Jindřich by přišel o spojence.“

Zavládlo ticho a bylo slyšet občasné zaržání koní v maštalích. Vratislav vstal a nervózně přecházel po místnosti. Levou rukou si hladil vousy. Adléta se usmála. Věděla, že tohle dělával bezděčně, když přemýšlel.

„Moje lásko,“ vrátil se k Adlétě. „Pokud bych nezískal silného spojence a Spytihněv nás chtěl zničit, musíme se bránit všemi prostředky!“

Adléta mlčela a čekala. Nemělo smysl cokoli říkat. Vratislav nikdy nepřijal cizí názor, pokud k němu sám nedospěl. Zpoza sklopených řas ho pozorně sledovala. V jeho tváři viděla vnitřní zápas, který sváděl rozum se ctí.

„Adléto, pokud bych souhlasil s bratrovou vraždou, musíme najít někoho, kdo ji provede. To nebude lehké! Nikoho z mých věrných si k tělu nepustí. A s lidmi z jeho družiny počítat nemůžeme.“

„To už nech na mně,“ usmála se Adléta s převahou.

„V žádném případě. Spytihněv je můj problém, já ho musím vyřešit!“

„To se velice mýlíš," něžně oponovala Adléta a vstala. Protáhla se, a protože se jí plášť svezl z nahého těla, odhalila křivku bělostných ňader. Beze spěchu se shýbla a znovu si ho přehodila přes ramena. „Spytihněv je náš společný problém. Mí lidé se k němu dostanou snáze než tvoji."

„To bych chtěl vidět," bručel nedůvěřivě Vratislav. „Ale i kdyby, probodnout někoho, to chce zkušeného člověka! Máš takového?"

Adléta se shovívavě rozesmála. „Jsi bojovník, a proto neumíš přemýšlet jinak. Copak se musí zabíjet pouze dýkou? Jak chtěl Spytihněv zabít tebe? Jedem! Stejně zemře i on!"

„Já jsem se uzdravil. Kde seženeš dobrý jed, po kterém se neuzdraví? A jak ho dostaneš do jeho jídla?"

„Uzdravil ses, protože jsem tě ošetřovala já. Eržika zná různé byliny, které pomáhají proti otravě. Zná ale také ty, které otravu způsobují. Proti nimž obrana není."

„Nebýt tebe a Eržiky, asi bych tu nebyl, to je pravda," zabručel Vratislav. Jen nerad připouštěl, jak úzká hranice může být mezi uměním život dávat a brát. „Ale i kdybys sehnala dobrý jed, jak to chceš udělat, aby ho Spytihněv snědl?"

„Znám na Spytihněvově dvoře muže, který sloužil mému otci už za vlády knížete Břetislava. Stál hodně peněz, ale vyplatil se. Proto jste nás nikdy nepřekvapili. Je to člověk postavený vysoko a nebylo by mu myslím po chuti, kdyby se mělo prozradit, jaké služby uherskému králi prokazoval. Poslechne, nebo ho zničím!" řekla Adléta s tvrdým leskem v očích. Ted to nebyla svůdná žena, ale ztělesnění zla.

„Jeď za císařem! Ale víš stejně jako já, že ta cesta je zbytečná, pokud zůstane Spytihněv žít. Císař Jindřich tě obejme a ujistí o svém přátelství. Víc od něho čekat nemůžeš. K tomu, aby nás to zachránilo před Spytihněvem, je to málo. Ale pokud by Spytihněv zemřel, je to dost na to, aby ses mohl ujmout vlády."

„Máš pravdu. Nelze dále riskovat. Věřím, že to dokážeš. Ať můj bratr zemře! Hm... Kdo je ten muž, který to udělá?"

„To je tajemství. Až budeš pražským knížetem, nechci, aby ses mu mstil. Donutím ho, aby tu věc vykonal. Odměnou mu bude to, že já navždy zapomenu jeho jméno."

19. KAPITOLA

Řezno již Vratislav navštívil se svým otcem. Překvapilo ho, jak se město za tu dobu rozrostlo. Na vysoké skále, kolem níž plynula řeka Regen, se skvěly nové zdi arcibiskupského paláce. Konečně byla dostavěna katedrála s vysokou štíhlou věží na náměstí. Městské opevnění, dříve z části dřevěné, bylo nyní celé z masivních kvádrů. Před hradbami se táhl široký příkop napuštěný vodou a na jeho březích se hrozivě tyčily šikmo zasazené zašpičatělé kůly. Na rozlehlém předměstí vně opevnění stály desítky domků, dílen, zájezdní hostince, stodoly a hospodářské dvory. Takový ruch Vratislav nezažil dokonce ani na největších jarmarcích v Praze.

Protože ve městě pobýval císař, byly všechny hostince obsazené do posledního místa. Dokonce i někteří urození velmožové museli spát v čeledníc̈h. Vratislav měl štěstí. Když projížděl se svým doprovodem městskou bránou, míjelo ho několik jezdců s praporci císaře Jindřicha. Doprovázeli honosně oděného císařského úředníka.

„Nešálí mě zrak," vykřikl překvapeně česky s hrdelním německým přízvukem. „Vy už si na mě nepamatujete, kníže?"

Vratislav nemusel přemýšlet dlouho. Wolfgang z Reuthu, jeden z pánů, kteří věrně sloužili jeho matce Jitce. Kolikrát si za uplynulá léta vzpomněl na jejich poslední rozhovor v Olomouci. Často dokonce litoval, že tehdy neposlechl Wolfgangovu radu postavit se s vojskem proti Spytihněvovi.

„Jak jste to tehdy řekl, vznešený kníže?" usmíval se pán z Reuthu. „Doufám, že už se nikdy nepotkáme?"

„Byl jsem mladý," bránil se rozpačitě Vratislav. „Nikdo nemůže vědět, jak si s ním osud zahraje."

„To tedy ne," souhlasil vřele Wolfgang. Pak zvážněl a řekl: „Jak vidím, právě jste přijeli. Pokud budete hledat nocleh, ušetřím vám marnou práci. Ve městě není jediný slamník, který by byl volný. Já teď sice musím něco důležitého zařídit, ale velice rád si s vámi zavzpomínám na staré časy. Třeba bych vám mohl pomoci. Prozatím snad tím, že vás ubytuji." Wolfgang křikl na jednoho ze svých vojá-

ků, aby Vratislava a jeho družinu odvedl do floriánského špitálu. „Já tam se svými lidmi spím rovněž," usmíval se přátelsky. Pak pobídl ostruhami koně a odjel z města. Vojáci s císařskými praporci za ním.

Vratislav chvíli zůstal mlčky stát a díval se za ním. „Hej," houkl na vojáka, kterého mu Wolfgang zanechal jako doprovod. „Jaký úřad zastává pan z Reuthu?"

„Je sekretářem nejmilostivějšího císaře Jindřicha," odpověděl voják s překvapeným výrazem ve tváři, neboť nemohl pochopit, že někdo tak důležitou věc nevěděl.

Vratislav cítil, že mu srdce poskočilo radostí. Císařský sekretář byl jedním z nejvlivnějších úředníků. Pokud chtěl Vratislav dosáhnout slyšení u císaře, sekretářova přímluva byla určitě tou nejlepší cestou.

Trvalo téměř čtrnáct dnů, než císař Jindřich svolil, že olomouckého knížete Vratislava přijme. Dva dny před oficiálním slyšením vyhledal Vratislava Wolfgang z Reuthu. Byl udýchaný a tvářil se nadmíru hrdě.

„Vznešený kníže," chrlil překotně a tak rychle, že do své už ne příliš dobré češtiny míchal tolik německých slov, že mu bylo stěží rozumět. „Zítra vás přijme před oficiálním slyšením císařovna Agnes!"

„Rád ji poznám," odpověděl diplomaticky Vratislav. „Podle toho, jak jsi zadýchaný, zdá se, že tomu slyšení přikládáš značný význam. Neznám poměry na císařském dvoře. Proč mne přijme císařovna zvlášť a její syn až později? Císařovna vládne přece společně se svým synem."

„Spíše místo něj," vysvětloval Wolfgang.„Na žádném oficiálním slyšení nelze projednávat důvěrné věci. Pokud císař někoho přijme před zraky družiny, nic to neznamená. V kruhu svých věrných vám milostivě pokyne, ujistí o své podpoře a případně se optá, jak můžete přispět k jeho věcem vy. Pokud by měl císař říci více, je to třeba předem dohodnout s císařovnou."

„Tak je to tedy," bručel Vratislav. Poděkoval a rychle se poroučel. Odebral se do své komnaty ve špitálu. Nebyla ani veliká, ani honosně zařízená. Ale z okna byl krásný výhled na řeku a celé město. Jen pomalu si zvykal na obrovský rozdíl mezi životem doma a v říši.

Uvelebil se na kamenném sedátku, které měl pro své pohodlí kryté kožešinou. Připravoval si vhodná slova pro zítřejší den.

V noci rozrušením skoro nespal. Byl nervóznější víc než před bitvou. Protože v boji věděl, co má dělat. Uměl se ohánět mečem a tohle umění pravidelně cvičil. Ale v tak vznešené společnosti se dosud nepohyboval. Jako každý muž byl Vratislav ješitný a jestliže se něčeho skutečně bál, potom to byl posměch. Měl strach, aby se nechoval jako venkovský balík. Ráno se oblékl do nejhonosnějšího šatu, který mu věnoval uherský král Ondřej ke svatbě. Plášť z hnědého sukna byl podšitý hedvábím, které benátští kupci přivezli až z daleké Číny. S marnivou pýchou si říkal, že takový oděv nevlastnil ani jeho bratr Spytihněv.

Císařovna Agnes přijala Vratislava ve svých soukromých komnatách. Na rozdíl od Vratislava byla oděna velice prostě. Měla na sobě obyčejnou jemně žlutou halenu, suknici a na ramenou krátký zelený plášť. Husté černé vlasy, které jí v bohatých pletencích spadaly na ramena, byly zakryty stříbrnou síťkou. Nezdobily ji žádné šperky a kdyby neměla na hlavě zlacenou císařskou korunku, mohl by si Vratislav myslet, že má před sebou císařovninu služebnou.

Zato komnata byla nádherná. Barevné fresky znázorňovaly výjevy se života císaře Karla Velikého. Okna zakrývaly dlouhé šály z rudého sukna, na nichž byly vyšiti císařští orli. Křesla, lavice i stolky byly z tmavého dřeva, bohatě zdobeného stříbrem.

Císařovna Agnes vstala a sama vyšla Vratislavovi několik kroků vstříc. Usmívala se, a i když již překročila čtyřicítku, měla stále půvabný obličej. Vratislav poklekl na pravé koleno, levou ruku si na znamení úcty přitiskl sevřenou v pěst na hruď a sklonil hlavu.

„Vstaňte, kníže," řekla melodickým hlasem a natáhla k němu ruku. Vratislav znejistěl, protože netušil, co se od něho očekávalo. Pak si vzpomněl, že na uherském dvoře slýchal některé pány s posměchem vyprávět, jak prý v Benátkách viděli muže líbat ženám ruce. Rozhodl se riskovat a políbil císařovninu ruku. Pak se hrdě vztyčil. Ihned poznal, že se nezmýlil.

„Pověst, že jste skutečný rytíř, nelhala. Kníže Vratislave, vítejte na našem dvoře!" Pak pokynula dvěma služkám, aby nalily víno do

nádherných pohárů. Takové Vratislav ještě neviděl. Na povrchu číší ze šedavě zabarveného křišťálu byly přilepené kousky modrého skla.

Císařovna si všimla jeho údivu a bylo vidět, že ji těší.

„Netušil jsem, že existuje modré sklo," podotkl omluvně Vratislav.

„Ty číše jsou dar od bagdadského chalífa. V Sýrii prý umějí vyrábět nejen modré sklo, ale dokonce i rudé jako krev."

Vratislav počkal, až se císařovna usadila do svého křesla. Teprve pak si sedl proti ní. Služebné s úklonou odešly. V místnosti zůstal jen Wolfgang z Reuthu, který Vratislava doprovázel. Kromě něj tu byl jakýsi zamračený postarší muž v hnědé kutně, zřejmě benediktýnský mnich.

„Nuže, s čím přichází olomoucký kníže?"

„Vznešená císařovno," začal Vratislav řeč, již si včera celé odpoledne připravoval. „Nikdy nezapomenu na vaši pomoc, jež mi umožnila vrátit dědictví po mém milovaném otci, zesnulém knížeti Břetislavovi. Dědictví, o které mne chtěl a bohužel stále chce připravit můj nehodný bratr kníže Spytihněv. Jak jistě víte, díky vaší vznešené laskavosti a s pomocí statečného uherského krále Ondřeje mi bylo olomoucké knížectví navráceno. Je však smutné, pokud mezi bratry, kteří jsou téže krve, povstane nepřátelství tak veliké, že..."

„Zadrž, kníže," přerušila ho s úsměvem císařovna. „Hovoříš krásně a vzletně, ale takový projev si schovej na zítra pro mé dvořany. Tady jsme jen my a mí rádci. Vynech vznešené obraty a přejdi k věci! Slyšela jsem, že jsi bojoval po boku uherského krále Ondřeje, i když ti to bratr Spytihněv zakázal. To tě šlechtí! Pražský kníže přijal od papeže mitru a pokud vím, podporuje papežovu politiku. Ty naopak hájíš naše zájmy. Dovedu ocenit věrnost. Ne každý se dokáže císařovi za jeho pomoc odvděčit. Máme mnoho nepřátel a zvláště teď, po smrti krále Ondřeje. Proto si vážíme všech přátel, ale naše možnosti, jak pomoci; jsou velice omezené. Z toho vycházej. A teď mi řekni, co žádáš."

Vratislav se již naučil, že přípitkem nemůže nikdy nic zkazit. A ještě získá čas k přemýšlení. Zvedl číši a s obdivem v hlase řekl: „Nejprve navrhuji připít na vaši moudrost a krásu, vznešená císařovno!"

Císařovna Agnes se trochu pobaveně usmála, ale v očích jí Vratislav četl spokojenost. I císařovna byla přece jen žena. Rozhodl se být upřímný. Cosi mu říkalo, má-li zvítězit, musí vsadit na jedinou kartu.

„Nepřátelství s mým bratrem Spytihněvem roste. On je na straně papeže, já jsem věrný císaři. Neříkám, že jen tohle nás rozděluje. Je bezohledný a chce stále víc. Brzy zřejmě dojde k boji. Za ním stojí většina české šlechty, se mnou je část moravských velmožů a snad i některé rody české. S uherským králem Belou jsem uzavřel dohodu o míru a mám na hranicích krytá záda. Pokud dojde v českých zemích k válce, nepůjde mi jen o to, zda uhájím olomoucké knížectví. Spytihněv se nikdy nesmíří s rozdělením země. Proto ho chci porazit a ovládnout celé Čechy. Když se Spytihněv stal českým knížetem, složil lenní slib zesnulému císaři Jindřichovi III. Současně s ním uzavřel dohodu. Pokud by zemřel, mají po něm knížecí stolec zdědit jeho děti. Jestliže zvítězím, bych byl skutečně nerad, aby české knížectví zůstalo z vůle císaře v rukou dětí mého nehodného bratra!“

Císařovna Agnes soustředěně poslouchala. Měla mírně stažené obočí, které propůjčovalo její tváři přísný výraz. Když Vratislav skončil, obrátila se na muže v kutně.

„Waltře, co ty o tom soudíš?“

Později se Vratislav dozvěděl, že Walter byl skutečně benediktýnským mnichem. Byl však současně císařovnin zpovědník a také jeden z nejučenějších mužů Evropy. Vystudoval v Itálii, procestoval celé Středomoří, žil v několika klášterech. Vždy jen tak dlouho, dokud nepřečetl knihy, které klášter opatroval. Pak odešel do jiného. Sám byl autorem traktátu O právu Božím a světském, který od základu vysvětloval rozdíl mezi právy papeže a císaře.

„Vaše císařská milosti,“ odpověděl bez dlouhého uvažování mnich, „kníže Spytihněv sice složil lenní slib vašemu zesnulému manželovi, ale dosud ho nepotvrdil ani vám, ani vašemu synovi. Proto nevidím důvody, proč byste nemohla veřejně prohlásit knížete Vratislava za přítele císaře Jindřicha IV.!“

„Tím se otevřeně postavíme proti Spytihněvovi,“ namítla císařovna.

„Spytihněv se otevřeně postavil proti císaři. Přijal od papeže mitru a zavázal se platit mu ročně značné množství stříbra. Proč poplatek nenabídl císaři? Pokud knížete Vratislava uznáme za přítele císařského dvora, pak současně potvrzujeme jeho nárok na olomoucké knížectví. Je to sice porušení českých zvyklostí, ale je to nejlepší způsob, jak ho oficiálně podpořit.“

Vratislav si uměl Walterova slova přeložit. Takové prohlášení nebude císaře nic stát, ale zaváže Vratislava. Bude současně hrozbou Spytihněvovi. Pokud by se nakonec český kníže rozhodl vrátit do císařova tábora a složit lenní slib, nic nebránilo zradit bez mrknutí oka olomouckého knížete. Vratislav se opět stal důležitou kartou ve hře. Větší pomoc od císaře v tuto chvíli stejně čekat nemohl. Mohl být spokojený. Potřeboval však ještě neoficiální příslib, co bude, až Spytihněv zemře.

Vděčně se uklonil a několika slovy poděkoval. Pak se pevně zahleděl na císařovnu a pokračoval: „Pokud budu jako olomoucký kníže stát věrně na straně císaře, věřím, že mne bude podporovat na Moravě. Ale vrátím se k důležité otázce. Co s dědickými právy k českému knížecímu stolci? Co se stane, pokud můj bratr Spytihněv v bojích nešťastně zemře a já se prohlásím českým knížetem? Uzná císař Jindřich můj nárok na české knížectví před nároky jeho dětí?“

Císařovna Agnes hleděla zkoumavě Vratislavovi do očí. Byla zvyklá jednat s bystrými muži, ale nebezpečnými jako had, stejně jako s muži odvážnými jako lev, ale neschopnými intrikovat. Vratislav v sobě neměl uhlazenost německých knížat. Ale přes upřímný pohled jeho modrých očí a přes důvěru vzbuzující úsměv nabývala pocit, že je mužem, který ví, co je diplomacie. A který je lvem i hadem současně.

Měla dostatek zkušeností, aby jí šestý smysl napověděl, proč se vracel k otázce, co bude po smrti jeho bratra. Vratislav byl v tuto chvíli jediným vládcem na sever a východ od Řezna, který stál bezvýhradně na straně císaře. Císařovna nikdy nemoralizovala, protože postavení, v jakém žila, vyžadovalo rozhodnost a nikoli ohledy. Pokud se chce Vratislav nějak Spytihněva zbavit, ať to udělá! Císař na tom mohl jedině vydělat.

„Máš pravdu, Vratislave, musíme se k té otázce vrátit," odpověděla s úsměvem, který naznačoval spolu s přátelským oslovením, že nyní hovoří neoficiálně. „Jsou dohody, které nelze probírat před celým dvorem. Pokud by se stalo to, co naznačuješ, mohu tě ujistit, že z naší strany nikdo ani náznakem nezpochybní tvé nároky na český knížecí stolec. Stejně tak se nikdo z našich věrných nebude zastávat dětí tvého bratra. Již proto, že Spytihněvova žena Ida pochází z Wettinského rodu, který dnes náleží, stejně jako tvůj bratr, do papežského tábora. Spokojen?"

Druhého dne přijal císař srdečně a přátelsky Vratislava před celým dvorem. Mladému Jindřichovi bylo jen deset let, ale vypadal starší. Vratislav se přesto cítil trochu nesvůj, když se ukláněl před dítětem a přísahal mu věrnost a oddanost. Teď ještě ale netušil, jak pevné pouto ho bude k němu vázat, až dospěje.

Spytihněv již dlouho tak nezuřil. Všichni se před ním ukrývali a čeleď raději podstupovala výprask, že nebyla po ruce, než aby se pohybovala v dosahu rozhněvaného knížete. Dokonce i jeho žena Ida se na několik dnů uchýlila do svých komnat a čekala, až se utiší.

„Ten zrádce!" soptil Spytihněv, když se dozvěděl o Vratislavově návštěvě u císaře Jindřicha. Téměř současně se mu donesla zpráva, že Vratislav uzavřel smlouvu s novým uherským králem Belou. Bylo toho příliš najednou. Kdyby to šlo, svolal by vojsko a hned zítra by vyrazil na Moravu.

Jenže shromáždit vojsko k tažení, to nebyla jednoduchá záležitost. Zvláště na začátku zimy. Spytihněv odmítal čekat do jara. Rozhodl, že vytáhne ihned po novém roce.

„Počkej několik měsíců," nabádala ho Ida. „V zimě budeme muset opatřit mnohem více jídla pro vojáky a hlavně píce pro koně. Bude to stát zbytečně moc peněz! Na jaře by nás tažení přišlo levněji!"

„Nebudu čekat, ať to stojí, co to stojí," vztekal se Spytihněv. „Přece se nebudu dívat, jak ten zrádce jedná s moravskými pány. Dozvěděl jsem se, že se dokonce snažil získat na svou stranu české rody. Slibuje jim všechno možné, jen aby se postavili proti mně!"

„Skoro nikde neuspěl. Všichni uznávají jako knížete pouze tebe. Do jara nám uškodit nemůže. Alespoň budeme vědět, na koho se můžeme spolehnout, a kdo je zrádce."

Spytihněv však nebyl ochotný uvažovat o důvodech své manželky. Dále pokračoval v přípravách na vojenské tažení. Nahrávalo mu, že úroda byla toho roku vynikající a knížecí sýpky plné.

Kolem Vánoc napadlo nebývalé množství sněhu. Krajina se topila v bělostných závějích a lidé na vesnicích měli co dělat, aby odházeli sníh alespoň od svých domů. Bylo ho tolik, že sahal vysoko nad okna.

Prázdnotou zely nejen kostely, ale dokonce i šenky. Hospodáři měli problém dostat se přes dvůr do chlévů a maštalí.

Spytihněv chodil palácem jako vlk lapený do jámy. Každou chvíli vyhlížel z oken, ale jediné, co viděl, byly bílé vločky, které bez ustání padaly z tmavě šedého nebe. Teprve po svatém Štěpánu se počasí trochu umoudřilo a na svatého Silvestra hřálo slunce tak silně, že sníh začal tát. Pražské domy na březích Vltavy měly zatopené přízemní mázhauzy. Zatímco pražští měšťané naříkali nad škodami, které utrpěli, Spytihněv si mnul ruce.

Den před Třemi králi odjel z Prahy v čele početného vojska. Doprovázel ho Ota. Příliš se mu nechtělo, ale nemohl odříci. Spytihněv rozhodl, že pojedou nejdřív do Znojma. Na jižní Moravě nebylo po sněhu ani památky.

V prostorném znojemském hradu si vojáci několik dní odpočinuli. Spytihněv dal svolat představitele nejvýznamnějších moravských rodů. Přísně hrozil všem, kdo by se odvážili pomáhat Vratislavovi. Jeden po druhém mu musel na kolenou přísahat věrnost. Nemile ho překvapilo, že se jich i přes hrozby dostavilo mnohem méně, než očekával. Mnozí vzkázali, že jim špatné počasí neumožňuje vydat se na cestu, jiní neodpověděli vůbec.

„Nu," říkal si, „až vyřídím svou věc s Vratislavem, já jim ukážu!"

Ráno před odjezdem přepadla Spytihněva zimnice. Na čele mu vyrazil pot, chvíli se chvěl zimou, chvíli blouznil ve vysokých horečkách. Srdce mu tlouklo prudce a nepravidelně. Záhy se dostavily prudké bolesti břicha. Před polednem již blábolil téměř beze smyslů. Zpovědník narychlo obstaral poslední pomazání a odpoledne Spytihněv zemřel.

Všichni ve Znojmě kroutili nad jeho smrtí nechápavě hlavou. Nikdo neslyšel o moru či jiné zákeřné nemoci, která by v okolí řádila. Ještě včera při večeři byl Spytihněv ve vynikající náladě. Chutnalo mu výtečně a nikomu se ani slovem nezmínil, že by ho něco bolelo. Zasvěcenější si mezi sebou tiše šeptali, že taková smrt nemůže být přirozená.

Slovo otrava padlo pochopitelně mnohokrát. Ale nikdy nahlas. Všichni pochopili, že se změnily poměry v českém knížectví. Bylo naivní se domnívat, že by vládu udržela Ida a její nezletilé děti. I kdyby měl Vratislav prsty ve smrti svého bratra, kdo by se odvážil obvinit ho? A potrestat? Vyslovit byť mlhavé podezření znamenalo upadnout v nemilost. To nikdo z členů knížecí družiny nechtěl.

III.
VĚRNÝ PŘÍTEL
(1061-1067)

20. KAPITOLA

O Hromnicích, čtyři dny po smrti bratra Spytihněva, vyrazil Vratislav s Adlétou a svými dětmi do Prahy. Doprovázela ho nejen družina, ale i mnoho moravských pánů se svými lidmi. Vojsko, které Vratislav shromáždil ještě za Spytihněvova života, mu nyní skvěle posloužilo.

Věděl, že ho čeká obtížná práce—převzít vládu v českém knížectví. I když si říkal, že mu vše hraje do karet a jen těžko se najde člověk, který by se mu odvážil postavit, zkušenost ho varovala. Situace v Čechách nebyla jednoduchá, Spytihněv dokázal za šest let vlády obsadit svými stoupenci nejen zemské úřady, ale i nejvýznamnější hrady. Jeho věrní byli mladí a ambiciózní.

Neuspokojené ambice, samolibé touhy i prostý strach mohly v lidech vyvolat nečekané reakce. Starší muži, kteří sloužili ještě knížeti Břetislavovi, očekávali, že jim Vratislav vrátí moc, o niž je připravil Spytihněv. Mladí členové knížecí družiny zase doufali, že Vratislav nebude mít dost síly, aby je omezoval, a snadno si udrží dosavadní vliv. Možná si dokonce vynutí další ústupky.

Vratislav se těsněji zahalil do hustého vlněného pláště, který skvěle chránil před nepříjemným chladem. Cítil nesmírnou radost a zvláštní ulehčení, ale současně na něho doléhal pocit nejistoty. Nebál se budoucnosti a věřil, že dokáže situaci zvládnout. Věděl, že je dobrým vojákem a byl přesvědčený, že se orientuje i ve složitých a často nepřehledných diplomatických kličkách. Jeho nejistota pramenila z jiného pocitu. Nedokázal ho přesně pojmenovat.

Intuice mu říkala, že každým krokem, kterým se blížil ku Praze, ztrácel část sebe. Miloval divokou jízdu, cval bez cíle, kdy jen stehny svíral šlachovitou koňskou šíji a uzda se mu bolestivě zařezávala do dlaní. Miloval vítr svištící kolem hlavy a krajinu, měnící se v barevnou skvrnu. S dychtivou touhou se těšil na chvíle, které bude trávit v náruči krásné Rozárky. Miloval mnoho věcí a obdivoval svět. Tušil, že většinu toho ztrácel. Ten, kdo měl moc, nemohl bez cíle cválat

krajinou a s dychtivou volností milovat. Vládce musel být ve střehu a vážit každý krok. Ale ani rozum nebo srdce nedokáží poručit zvláštní tajné touze, která ovládá každého muže - touze vládnout.

Vratislav houkl netrpělivě na své muže: „Rychleji! Ať už jsme v Praze!"

Konrád vyrazil na Moravu hned, jak se dozvěděl o Spytihněvově smrti. Chvatně si dal osedlat koně a jen se třemi služebníky zamířil do Znojma. Byl opatrný a chtěl se ukrýt, než se situace vyjasní. Věděl, že ve Znojmě zastihne bratra Otu a také zbytek vojska, které táhlo se zemřelým Spytihněvem. Bylo mu sice jasné, že se Ota neodváží žádného ukvapeného kroku, ale přesto bylo lepší mít bratra pod dohledem.

„Vítám tě," usmíval se Ota šťastně, když se Konrád nečekaně objevil. Vyskočil od stolu a obejmul ho. Za těch několik let, kdy spolu nedobrovolně sloužili na Spytihněvově dvoře, se velice sblížili. Říkali si o všem, co je potkalo. Konrád radíval Otovi, jak se zachovat v ošemetných situacích. Nejen proto, že byl starší a zkušenější. Dospívající Ota potřeboval občas otcovskou radu.

Usadili se ke stolu a sám Ota nalil z konvice horkou medovinu. „To je strašné, co se stalo, viď, Konráde?" začal nešťastně.

„Proč myslíš?" odpověděl nevzrušeně Konrád a s požitkem upíjel hořký nápoj. Cítil, jak mu klouže do žaludku a rozehřívá promrzlé tělo, rozlámané po několikadenní jízdě na koni.

„Tobě nepřipadá strašné, že Spytihněv zemřel?"

Konrád neodpověděl hned. Přemýšlel a zpytoval svědomí, co vlastně cítil. Pokud chtěl být k někomu upřímný, pak to byl Ota.

„Ne," odpověděl po krátké odmlce. „Nepřipadá mi to strašné. Spytihněv nás držel násilím v Praze. Naše knížectví na Moravě nechal spravovat svými lidmi. Odmítal uznat otcovu vůli a chtěl nás připravit o dědictví, které nám po právu náleželo."

„Takhle nemluv!" skočil mu do řeči popuzeně Ota. „Byl to náš bratr a i když nerespektoval otcovu vůli, nikdy nám neublížil. Pouze hájil své zájmy. Neudělal z nás obyčejné členy družiny. Měli jsme zvláštní postavení a zůstali jsme knížaty. Při jednáních, stejně jako u stolu."

„To ho nic nestálo," zavrčel rozmrzele Konrád. Sáhl po poháru a znovu se napil.

V komnatě zavládlo ticho, které rušilo jen praskání polen v krbu a syčení loučí na stěnách. Konrád si hlasitě pozdechl, ale nic neříkal. Musel s Otou v řadě věcí souhlasit. Nelze bez lítosti pochovat bratra jen proto, že se choval jako kníže. Se závistí musel Konrád uznat, že Spytihněv vládl dobře. V zemi byl pořádek, vyrostly nové hrady a kostely, lid netrpěl hladem. Slovo knížete bylo zákonem a nikdo se neodvážil o něm pochybovat. Jak by se asi zachoval jejich otec Břetislav, kdyby nebyl jedináčkem? Pokud chtěl Spytihněv udržet knížectví jednotné, nemohl se vůči bratrům chovat jinak.

„Promiň! Asi máš pravdu," řekl Konrád tiše a zvedl oči. Díval se do Otova obličeje a trochu se styděl. „Byl to přece bratr! Večer se půjdu modlit za jeho duši."

„Konráde, co bude dál?"

„Slyšel jsem různé zvěsti o Spytihněvově smrti. Tys byl při tom. Jak ve skutečnosti zemřel?"

„Abych řekl pravdu, nevím," začal Ota nerozhodně. „Ráno dostal prudké bolesti, chytla ho horkost a odpoledne zemřel. Jeho smrt byla rychlá, ale určitě ne přirozená. Myslím, že víš, co tím chci říci."

Konrád přikývl a usmál se, aby bratra povzbudil k dalšímu hovoru.

Ota na chvilku zavřel oči a vybavila se mu scéna, která se stala tak dávno. Jako mladík skoro zahynul vlastní neopatrností při lovu divokých sviní. Tehdy mu zachránil život Vratislav. Nikdo se o něho později nestaral s takovou láskou, jako tehdy on.

„Šeptalo se, že by v tom mohl mít prsty náš bratr," připustil Ota váhavě. „Ze Spytihněvovy smrti bude mít největší užitek Vratislav. Ale není jediný, komu prospěla. Ty i já získáme zpět své moravské úděly, papežská strana přijde o věrného spojence. Existuje hodně členů knížecí družiny, kteří měli důvod Spytihněva nenávidět. Víš přece, že bratr chtěl odejmout Borešovi správu plzeňského hradu." Podle Konrádova úsměvu poznal, že jeho argumenty bratra nepřesvědčily.

„To si vážně myslíš, že Vratislav je vrah?“ vybuchl Ota a vyskočil z křesla. „Jak by to udělal? Spytihněv jedl stejná jídla jako my ostatní!“

„Sám si jídlo nabíral z kotle? Sám si naléval víno? Sám si krájel maso?“

Ota mlčel. Ano, bylo mnoho možností, jak podat Spytihněvovi jed. „Vratislav tu nebyl,“ namítl chabě. „Byli tu jen nejvěrnější muži z družiny a...“

„Nejvěrnější,“ opáčil pochybovačně Konrád. „Co je věrnost?“

„Nemůžeš pochybovat o všem a o všech!“ namítl Ota.

„Takový je život! Ti, kteří nepochybují, doplatí na svou hloupost. Jako třeba Spytihněv.“

„Konráde,“ vykřikl vztekle Ota, „já nedovolím, abys bratra urážel! Toho zesnulého, ani toho živého. Mluví z tebe zášť.“

„Co mi dovolíš nebo nedovolíš, z toho si těžkou hlavu dělat nebudu,“ opáčil chladně Konrád. „Nebudeme se hádat o věci, které stejně nezvrátíme. Důležitější je, co bude dál.“

Konrád vstal, otočil se k Otovi zády a líně došel k oknu. Tiše upíjel nahořklou medovinu a díval se ven do šera. Na nádvoří padal lehký sněhový poprašek a zakrýval odpadky, kupící se u hradby za stájemi. Do maštale čeledín vlekl koš s obrokem. Z okna hradní kaple zářilo světlo zapálených svící u katafalku, na němž spočívalo Spytihněvovo mrtvé tělo. O mrtvého knížete ztratili všichni zájem. Jako by nikdy neexistoval.

Konrádova ramene se lehce dotkla jemná Otova dlaň. „Promiň!“

Konrád se otočil. Otova chlapecká tvář byla zalitá slzami. Obejmul mladšího bratra a políbil čelo, lemované zlatými kadeřemi. Ota vypadal jako cherubín, který truchlí nad špatností světa.

Vrátili se ke stolu.

„Už nejsme děti, Oto. Musíme vědět, co od Vratislava chtít. My ho samozřejmě přijmeme jako knížete, protože musíme. Je jediný, kdo udrží vládu našeho rodu v Čechách. Ale ne bez nás!“

Ida Wettinská ihned, jakmile přinesl zchvácený posel zprávu o nečekané smrti knížete Spytihněva, svolala zemský sněm. Na Pražském hradě v tu dobu pobývali většinou starší muži, předáci nejvý-

znamnějších zemských rodů. Mladší členové družiny byli se Spytihněvem ve Znojmě.

Když vstoupila ve slavnostním brokátovém šatu do přijímacího sálu, kde stál knížecí stolec, byla hluboce zklamaná. I když jí rozum našeptával, že to jinak dopadnout nemohlo. Sál byl téměř prázdný. Nikdo z domácích velmožů neuposlechl. Byla zde jen hrstka pánů, kteří s ním kdysi přišli do Čech, a několik nejvěrnějších stoupenců knížete.

Pomalu a unaveně došla ke kamenému stolci a usedla. Rozhlédla se a rukou pokynula klečícím mužům, aby vstali.

„Pojďte blíž," usmála se hořce a vyzvala je, aby se posadili.

„Ale kněžno," bránil se pan z Melzburgu, „nesluší se sedět při slyšení před knížecím stolcem..."

„Zadrž," přerušila ho Ida. „Už nejsem kněžna a tento stolec již není tím, čím býval." Gestem přerušila protesty a pokračovala: „V nejbližší době se stane kořistí zrádce Vratislava. Ani já, ani vy tomu nedokážeme zabránit. Když jsem svolávala tento sněm, naivně jsem si myslela, že sem přijdou zástupci nejvýznamnějších rodů, aby potvrdili nástupnická práva mých dětí. Bohem i císařem posvěcená. Mýlila jsem se. Český lid netouží po spravedlnosti. Je jako tchoř, který před vlkem zaleze do díry, aby se mu něco nestalo. Jen aby přežil! Proto se posvátný přemyslovský stolec změní v obyčejné křeslo, na němž budou sedávat zloději a vrahové."

Ida hovořila chladně, ale i když se výtečně ovládala, nedokázala potlačit slzy, které se jí draly do očí. Hřbetem ruky si je setřela a pokračovala: „Kolika prostým mužům věnoval Spytihněv přízeň a povznesl je mezi nejbohatší v zemi! Kde jsou tito muži dnes?" mávla znechuceně rukou. „Škoda mluvit. Měla bych říci, že mám povinnost vůči této zemi, ale já si myslím, že to není pravda. Mám povinnost hlavně vůči svým dětem. Ty musí žít. Nesmí tu zůstat ani minutu, aby nepadly do rukou Vratislavovi. Pán z Melzburgu svolá všechny věrné muže, na vozy naloží knížecí pokladnu a moje truhlice. Pro děti připraví dva vozy vystlané slámou a zakryté plachtami. Hned ráno odjedete do říše k mému otci."

„A co my?" otázal se z hloučku českých pánů Benedikt ze Želivi. Jeden z těch, které Spytihněv přijal do své družiny a kteří mu od-

daně a bezvýhradně sloužili. I v záležitostech, které nebyly vždy čisté. Proto jím staré zemské rody opovrhovaly.

„Milý Benedikte," řekla s povzdechem Ida, „již jsem řekla, že cítím povinnost vůči svým dětem. O vás se postarat nedokážu! Slyšení je skončeno!"

Vstala a těžce odcházela.

„Odpusťte, kněžno," zastavil ji pán z Melzburgu. „Jaký vůz si přejete? Nebo pojedete na koni?"

„Nepojedu vůbec," odpověděla Ida tiše. „Zůstanu!"

„Ale..."

Protesty přerušila velitelským gestem. Připadala si jako Kristus, který nesl na rameni kříž, na němž měl být ukřižován. Nejkratší cestou zamířila do ložnice. Služce nařídila přiložit do krbu a pak ji poslala pryč. Chtěla být sama. Jakmile za ní zapadly dveře, padla Ida v slavnostním šatu na lože. Otřásal jí záchvat pláče.

„Můj Spytihněve. Má lásko, proč?" naříkala.

„Smrt knížete Spytihněva nepřišla v příznivou dobu," konstatoval věcně papežský nuncius Anselm. „Právě teď! Když se schází koncil arcibiskupů, aby se vyslovil ke sporům o investituru. Měl by potvrdit, že jmenovat říšské biskupy a arcibiskupy je právem papeže a nikoli císaře. Spytihněvovou smrtí jsme přišli o významného spojence."

Biskup Šebíř přikyvoval, i když nesdílel obavy svého hosta. Jeho klidný život v pražské diecézi kráčel vlastní cestou. Vášnivé polemiky o nezávislosti církve na světské moci ho nezajímaly. O jeho právech, stejně jako o příjmech, rozhodoval český kníže.

Šebíř se zdvořile usmíval, ale v duchu přemýšlel, co bude dál. Věděl, že Vratislav uvažoval o zřízení samostatného moravského biskupství. Hlasitě si povzdechl.

„Tak vidíš, bratře v Kristu," končil Anselm. „Proto musíme společně usilovat, aby se do Prahy vrátil kníže Jaromír."

„Jaromír?" vyhrkl překvapeně Šebíř.

„Ano, Jaromír," potvrdil s převahou papežský nuncius. „Z toho, co jsem právě říkal, to jasně vyplývá. Nebo vidíš jinou možnost?"

Šebíř zaujatý vlastními problémy Anselmův výklad neposlouchal. Proto vůbec netušil, jaké argumenty ho k takovému závěru vedly. Nicméně důstojně přikývl: „Nevidím!“

Snad pro Šebířovu nepozornost se později stalo, že Jaromír nenalezl v pražském biskupovi takovou oporu, v jakou papežská kurie doufala.

21. KAPITOLA

Opět se setkali. Jen s tím malým rozdílem, že tentokrát na knížecím stolci seděl Vratislav a na zemi klečela Ida. Oděna byla do černého roucha, jemným tylovým závojem si zahalila obličej. Jediným šperkem byl veliký stříbrný kříž, který dostala od Spytihněva jako dar po prvním porodu. Měla unavené oči, kolem nich vějíře vrásek a ještě zřetelné stopy slz.

Vratislav seděl a mlčky si ji prohlížel. Včera se těšil, jak si vychutná vítězství. Ale najednou mu připadalo ubohé. Před ním klečela nešťastná žena, která přišla o muže, domov i majetek. Přesto nepocítil lítost. „Takhle kdysi před ní a Spytihněvem klečela Kateřina," připomínal si. „V očích měla stejné slzy. Přesto ji poslali na smrt. Ida vyhnala mou matku z Prahy. Nezaslouží slitování!"

„Zvítězil jsi," pronesla tiše. „Mohla jsem odjet, ale neudělala jsem to. Protože i přes všechno, co mezi námi bylo, věřím, že jsi muž spravedlivý!"

„To jistě jsem. Ale ruku v ruce se spravedlností kráčí trest!"

„Někdy také odpuštění," namítla nejistě. Snažila se ve Vratislavově obličeji vyčíst, jaké má šance. Nedokázala však proniknout jeho lhostejnou maskou.

„Odpuštění, milá Ido je řeč kněží. Komu jsi odpustila ty, když jsi ještě byla kněžnou?"

Mlčela a sklopila provinile hlavu. Tak si to včera připravila, neboť věděla, že příliš možností neměla. Tiše se rozplakala.

„Tvoje slzy mne nedojmou," opáčil vztekle. Sestoupil po kamenných stupních ze svého stolce. Pomalu přecházel mezi sloupy. „Pro tebe již není místo v českém knížectví!"

„Jako vdově po knížeti mi podle práva náleží Mělník. Kromě toho patří mým dětem odpovídající díl majetku. Jsou dědicové českého knížete!"

Vratislav se otočil a došel těsně k ní. Sklonil se, uchopil ji za bradu a donutil, aby zvedla hlavu. Zblízka se jí díval do obličeje.

„Nejsem nespravedlivý! Mé rozhodnutí nemá se spravedlností nic společného. Majetek a moc stojí nad spravedlností a já ti nehodlám dát ze svého majetku ani jediný stříbrňák. Ani tobě, ani tvým dětem! Stačí, žes odvezla bratrovu pokladnici. Zítra tě můj panoš Martin doprovodí na hranice země. Varuji tě. Dokud budu žít, neopovažuj se vrátit!“

Ida odstrčila Vratislavovu ruku a vztekle vyhrkla: „Jsi horší než ďábel!“

Vratislav sklopil pokorně hlavu a zkřížil ruce na prsou v ironicky hraném gestu bezmoci. Mlčel a už se těšil, až bude mít tuhle nepříjemnou věc za sebou. Vůbec ho nenaplňovala uspokojením.

Také Ida mlčela a nervózně přešlápla. Rozmýšlela se. Potom přistoupila ke knížeti a jemně, s ženskou naléhavostí, ho uchopila za ruku: „Vratislave, zítra ještě ne! Chci se zúčastnit Spytihněvova pohřbu!“

„Zítra odjedeš,“ opáčil chladně a hrubě vytrhl ruku z její dlaně.

„Prosím,“ nedala se Ida. Padla na zem a pevně uchopila spodní lem Vratislavova pláště. „Dovol mi rozloučit se s mým mužem!“

„Ne,“ odsekl břitce a pokusil se vymanit z jejího sevření. Idina ruka držela jeho plášť pevně. Několikrát jím zacloumal, až s ní smýkl po dlážděné podlaze. Přesto nepovolila.

„Nemohu jí vyhovět,“ šeptal si. „Pokud bude na pohřbu, přiznám jí veřejně právo vdovy po knížeti!“

„Vratislave, smiluj se, buď křesťan! Nic od tebe nechci, jen mi dovol rozloučit se s mým mužem! Prosím...“

Protože se nedokázal vymanit z jejího křečovitého sevření, rozepnul bronzovou sponu u krku, která plášť držela. Spustil ho na zem a rychle zamířil ke dveřím. U nich se otočil. Ida ležela na zemi, pevně třímala lem pláště a hořce naříkala. Slzy jí stékaly po obličeji a tělo se otřásalo trhanými vzlyky.

Vratislav kráčel unaveně zšeřelou chodbou. Konečně přivezli ze Znojma tělo jeho mrtvého bratra a uložili rakev do baziliky svatého Jiří. Cesta trvala déle, než předpokládal, protože cesty byly zaváté sněhem. Chtěl odbýt pohřeb co nejdříve. Snad to byla pověra, ale říkal si, dokud neuloží mrtvého do krypty, byl on sám knížetem jen polovičním.

Zamyšleně se blížil k masivnímu sloupu. Na chodbě bylo šero, smolná louč už před chvílí zhasla. Proto si nevšiml postavy, která se za sloupem ukrývala. Teprve když procházel kolem, vystoupil muž ze svého úkrytu. Byl zahalený do zarudlého pláště. Vratislav sebou prudce trhl a bleskurychle sjel rukou k opasku pro dýku.

„Tiše," sykl muž a poodkryl lem kápě, která mu halila obličej. „Poznáváte mne, kníže?" usmíval se vesele.

„Vidím, že se rád opakuješ," bručel polekaně Vratislav. „Pochopil bych, Kojato, proč ses skrýval na dvoře uherského krále. Ale proč tady?"

„Protože rod Hrabišiců stojí věrně při vás, vznešený kníže. A to, odpusťte, není v dnešní době právě bezpečné."

„To bys mi měl vysvětlit," přikývl Vratislav zvědavě. Pokynem ho vyzval, aby šel s ním.

Jako ložnici si Vratislav vybral místnost, kterou obýval za života svého otce. Byla prostorná a v zimě teplá. I teď tu bylo příjemně, i když se venku na promrzlých kamenech tvořily ledové krystalky a skučela meluzína.

Vratislav se posadil, pohodlně natáhl nohy ke krbu a obrátil se k mladému Hrabišicovi. „Nuže?"

„Vznešený kníže," uklonil se Kojata, až mu husté černé kadeře spadly přes obličej. Chvatně si je rukou upravil a s nedočkavým spěchem, který byl pro něho typický, začal vypočítávat, co vše rod Hrabišiců pro Vratislava udělal.

Kníže ho rozmrzele přerušil. „Mám díky Bohu dobrou paměť. Řízením osudu však většina z toho nevyšla. Nemyslím si, že bych byl Hrabišicům nějak mimořádně zavázán. Alespoň zatím."

„Připustíte však, vznešený kníže, že jsme se vždy snažili vám prospět. Tohle přání mají Hrabišicové i dnes. Stejně jako stále toužíme vyrovnat se německým pánům. Zvažte ještě jednou mé přání. Hrabišicové by rádi drželi své statky dědičně."

„Ne! Proč zrovna Hrabišicové a ne jiné rody?" zavrtěl Vratislav hlavou. „Teď není pro takové změny příznivá doba!"

„Doba teď je příznivá," oponoval Kojata. „Co jiného vzbudí v našich srdcích lásku k novému knížeti, než nebývalý projev šlechetnosti!"

Vratislav stiskl rty a rukou si hladil vousy. Kojata měl výmluvnost a duši kupce. Teprve po chvíli se optal: „Pokud bych Hrabišicům podobné privilegium udělil, co mi můžeš nabídnout? Kromě lásky a vděku?“

„Věrnost. Možná i stříbrňáky z našich ubohých pokladen, jež jsou sice nuzné, ale chvála Bohu, pořád jsou tučnější než knížecí.“

„O penězích bychom hovořit mohli,“ připustil smířlivě Vratislav. „Ale pořád nerozumím nabídce, že mi budete věrní. Chceš snad říci, že se najdou lidé, kteří mi věrní nejsou? Či nebudou?“

„Kdo se vyzná v lidech? Sám víte, že mnozí služebníci zemřelého Spytihněva pro vás nehorují.“

„Málo,“ věcně konstatoval Vratislav. „Chci slyšet pravdu, ne náznaky. Ty přenech kněžím. Co se chystá?“

Mladý Hrabišic se skoro bázlivě rozhlédl. Naklonil se ke knížeti a tiše začal.

„Vznešený kníže, vím, že se někteří páni smluvili a připravují vzpouru. Je mezi nimi Boreš z Chudenic, Ctibor z Oseka, Benedikt z Želivi a také Wolf z Přeštic. Přední členové družiny vašeho bratra. Ostatní neznám. Ale vím, že se tajně scházejí!“

„Kdy to chtějí udělat? Jak má povstání začít?“

„To nevím,“ pokrčil Kojata nešťastně rameny. „Nedůvěřují ani Hrabišicům, ani jiným starým rodům. Jen náhodou jsem se o tom doslechl.“

Vratislav přemýšlel. Kojata mohl mít pravdu. Ale také si to mohl vymyslet.

„Když nic nevíš,“ uzavřel po chvilce přemýšlení, „jak můžeš chtít, abych tvému rodu potvrdil tak mimořádné privilegium?“

„Nabízím obchod, vznešený kníže. Jsem si jistý, že k povstání dojde. V takovém případě všichni Hrabišicové, naši příbuzní, přátelé i služebníci, zůstanou na vaší straně. Jsme jeden z nejmocnějších rodů v českém knížectví. Až zvítězíte, vydáte nám listinu o dědickém právu.“

Vratislav uvažoval. Nabídka se mu zdála poctivá. Pokud ji přijme, neměl co ztratit. Pokud by družina povstala, jedno privilegium by představovalo mizivou ztrátu ve srovnání s tím, oč mohl přijít.

„Dobrá, Kojato," přikývl. „Pokud by došlo během dvou let k povstání a celý rod Hrabišiců by mi prokázal bezvýhradnou věrnost, privilegium obdržíš!"

Kojata tasil meč, položil ho před sebe a slavnostně pronesl: „Přísahám při Bohu všemohoucím, že rod Hrabišiců vám zachová věrnost, vznešený kníže. A nyní přísahejte vy!"

Vratislav stejně vážně položil dva prsty na jílec meče a potvrdil svůj slib. Pak se objali. Kojata se s úklonou zahalil do omšelého pláště, hlavu zakryl kápí a tiše se vykradl ven. Strážný u dveří knížecí ložnice nedokázal v šeru poznat, kdo byl tajemným nočním návštěvníkem. Kdyby člověk v plášti nebyl tak urostlý, hádal by spíše na nějakou urozenou pannu, která přišla zahřát knížecí lože.

Vratislav byl druhý den ráno unavený a hlava mu třeštila, jako by ho někdo udeřil těžkým kyjem. Kdo mohl, vyhnul se mu. Při obědě se pohádal s Adlétou pro bezvýznamnou malichernost. Odpoledne si na chvíli lehl a snažil se vyspat. Teprve k večeru si zavolal panoše Martina.

„Zítra pohřbíte mého bratra," nařídil přísně. „Kaplan Lanc odslouží krátkou mši a pak Spytihněva uložíte do krypty pod oltářem."

„Koho mám pozvat, vznešený kníže?"

„Nikoho," utrhl se vztekle. „Bude to jen prostý pohřeb. Nechci žádné oplakávání a truchlení pro mrtvého knížete. Rozumíš?"

Panoš Martin se uklonil a zabručel, že rozumí. Hned potom odešel.

Vratislav zůstal ve svém křesle. Zvolna upíjel dobré husté víno a líně sledoval, jak se za oknem šeří. Najednou ho cosi vytrhlo z malátnosti. Cítil, že v ložnici nebyl sám. Přitom si byl jistý, že nikdo nevstoupil. Otočil se, ale i u okna bylo prázdno.

„Chováš se jako zbabělec," vyčítal si. Upravil si plášť a obrátil se zpět ke krbu. V tu chvíli ztuhl zděšením. Na nízké stoličce seděla nezřetelná postava. Neměla určité obrysy, a co bylo nejpodivnější, skrze její tělo viděl oheň v krbu. A přece tu postava byla.

Rukou si protřel oči, aby se přesvědčil, že nespí. Nezřetelný stín se pomalu měnil v šedou mlhu, v níž poletovaly zlaté jiskřičky. Tvar nabýval na ostrosti, až Vratislav poznal urostlou postavu zahalenou v plášti.

„Kdo jsi?“ vyhrkl se staženým hrdlem.

„Ty mne nepoznáváš?“ odpověděl přísný hlas. Poté si host odkryl obličej. „Syn by měl poznat svého otce,“ řekl káravě Břetislav a trochu se usmál. I když tělo bylo stále průhledné jako mlha, obličej byl zřetelný.

„Otče,“ vyhrkl vyděšeně. „Proč se vracíš mezi živé?“

„Copak mohu dovolit, abys pochoval mého syn jako nějakou mršinu?“

Vratislav mlčel a sklonil hlavu. Tiše špitl: „Ty víš, že...“

„Že jsi ho otrávil?“ dokončil Břetislav. „Samozřejmě. Ale za to tě plísnit nebudu. V boji může zvítězit jen jeden a jako kníže tě chápu. Ale jako otec nedovolím zneuctít jeho památku!“

„Když ho pochovám s poctami jako knížete, budu mít ještě víc problémů, než teď!“

„To je možné,“ připustil Břetislav. „Ale ty to přesto uděláš!“ řekl a jeho oči se vpily do Vratislavova obličeje. Ten pohled bodal a pálil. Byl to pohled člověka, který si byl jistý, že ostatní poslechnou jeho příkazy, i když už neměl, čím by si poslušnost vynutil.

Vratislav nevydržel pohled mrtvého otce. Styděl se a bál současně. „Dobře, poslechnu tě,“ řekl chraptivě s hrdlem staženým strachem.

Postava se začala rozplývat. Jako z dálky ještě slyšel: „Pamatuj, že jsi kníže. Zvítězíš, pokud neustoupíš. Nebylo by nic trapnějšího, než poskvrnit svou duši vraždou bratra a pak knížecí stolec ztratit...“ Poslední slova zněla už tak tiše, že jim skoro nebylo rozumět. Vratislav byl opět sám.

Seděl bez hnutí, ochromený strachem. Teprve po hodné chvíli dokázal vstát. Ale musel se opřít o křeslo, protože nohy se mu chvěly, že téměř upadl.

Nechal si ihned zavolat panoše Martina. Přísně nařídil zastavit přípravy na zítřejší pohřeb. „Svolej přední muže mé družiny. Oznámím, kdy a jak proběhne velká smuteční tryzna za mého zesnulého bratra knížete Spytihněva!“

Panoš Martin vyslechl příkaz tiše, ale když odcházel, u dveří se otočil a s oddaností v hlase řekl: „Věděl jsem, můj pane, že se zachováte jako veliký kníže!“

Pražský purkrabí Jan ze Zástřizlí se uctivě ukláněl. I když stále vládla zima a hladina Vltavy byla spoutaná ledovým krunýřem, jeho čelo se perlilo potem. Nervózně poškubával ramenem.

„Vznešený kníže," drmolil, „omlouvám se, že ruším při jídle, ale tahle věc nesnese odklad."

„Co se stalo," usmál se Vratislav a otřel si mastnou bradu. Žvýkal maso ze stehna pečené koroptve. Pak odhodil kost do rohu, odkud ho pozorně sledovalo několik psů jeho smečky. „Hoří snad hrad? Nebo nás napadl nepřítel?"

„Kdyby jen to," pomyslel si purkrabí, ale nahlas řekl: „Právě dorazil váš bratr." Těžce polkl a provinile dodal: „Je tu Jaromír a chce s vámi mluvit."

Vratislavovi zmizel úsměv z tváře: „Kvůli tomu ses opovážil rušit? Měl bych ti napráskat. Nejdřív se najím..."

„Vidím, bratře, že právě večeříš," ozvalo se ode dveří. Přes odpor stráží se dovnitř prodral vysoký urostlý mladík, oblečený do módní kazajky ze zeleného sukna s dlouhými tylovými rukávci. Na hlavě měl slušivý hnědorudý baret se dvěma péry, který kontrastoval s dlouhými nakadeřenými vlasy. U pasu se mu houpal tesák se zlacenou rukojetí. Šedomodré oči hleděly potměšile a ani výrazem se Jaromír nepokoušel zakrýt povýšenou ironii.

Vratislav seděl tiše. Pak mu pokynul, aby si přisedl. „Vidím, že ses za ty roky, co jsme se neviděli, vůbec nezměnil. Umíš vždy přijít nevhod."

Jaromírovi se oči zúžily do úzkých štěrbin a chladně odpověděl: „Je smutné, že takhle vítáš svého rodného bratra. Ale chápu to. Mohl jsem tě o svém příjezdu spravit, ale neměl jsem čas. Jakmile jsem se dozvěděl, že zemřel náš vzácný bratr Spytihněv, vydal jsem se domů. Řeknu ti, proč jsem tak spěchal. Když náš otec Břetislav dělil majetek, jaksi na mě zapomněl. S lítostí jsem to přijal jako projev rodičovského nevděku. Ale teď, když je nás sourozenců o jednoho méně, chci svůj díl!" Vratislav se zamyšleně napil. Nenáviděl toho samolibého hejska, který se nenucené rozvaloval u stolu a s mlaskáním upíjel kořeněné víno. Skoro litoval, že ho před lety opravdu nezabil. Po všem, co se mezi nimi stalo, si Jaromír troufl přijít a dožadovat se

podílu na dědictví. Vratislav slyšel, že dělal vše, aby se nestal knězem.

„Dobrá, bratříčku," pomyslel si zlomyslně. „Církev svatá by neměla přijít o muže, jako jsi ty. Nevidím jediný důvod, proč bych ti měl něco dávat."

„Copak ses nezaslíbil Bohu?" zvolal nahlas s výrazem upřímného zděšení.

„Na to zapomeň, Vratislave," smál se Jaromír. „Já a kněz? Nepřipadá ti to hloupé?"

Ač nerad, musel s bratrem souhlasit. Jaromír měl do kněze daleko. Přesto se Vratislav zatvářil zarmouceně a začal ho kárat.

„O mou duši se nestarej! Nebudu knězem a chci díl dědictví, který mi náleží!"

Vratislav se smířlivě usmál. „Ráno bývá moudřejší večera. Jdi si odpočinout a zítra si o všem pohovoříme!"

„Není o čem hovořit," odsekl Jaromír a líně se protáhl. „Půjdu si odpočinout, ale zítra mi dáš, co mi patří!"

„To jistě," zabručel ironicky Vratislav. Jakmile za Jaromírem zapadly dveře, přestal jíst a nechal si přivést biskupa Šebíře.

Ráno Vratislav pozval Jaromíra k modlitbě za zemřelé rodiče. Jakmile bratři vstoupili do klidného šera svatojiřské baziliky, pocítil Jaromír zvláštní tíseň. Neuměl si vysvětlit strach, který na něho padl. Nepatřil však ke zbabělcům, proto šel k oltáři se vztyčenou hlavou.

Když poklekl, zaslechl za zády tiché zaharašení. Vzápětí ho pod rameny uchopily dva páry silných rukou. Chtěl vyskočit, otočit se, ale nemohl. Sevření bylo příliš silné.

„Co to má znamenat?" vykřikl hněvivě. „Snad mě nechceš, Vratislave, zavraždit na svatém místě? Jako Boleslav Václava? Pomoc!" křičel s panickou hrůzou.

„Mýlíš se, bratře," ironicky se usmál Vratislav. „Nikdo ti nechce ublížit. Nechci ani znesvětit tuto starobylou baziliku. Pouze cítím povinnost splnit přání našeho otce."

Ze sakristie vyšel biskup Šebíř v doprovodu několika kněží. Kráčeli důstojně se skloněnými hlavami a tiše se modlili. Jako první kráčel plebán se stříbrnou kadidelnicí v ruce. Tiše zpíval liturgický žalm a vykuřoval cestu, kudy se průvod duchovních ubíral. Nejstarší

z kněží nesl ve vztyčených rukou kalich, na jehož vršku ležel malý talířek patena s hostií. Poslední kněz v průvodu, biskupův jáhen, nesl podnos s prostou hliněnou miskou, v níž ležely nůžky.

Teprve ted Jaromír pochopil. „Ne," vykřikl a začal sebou trhat, co mu síly stačily. „Ne, to, Vratislave, neuděláš!" sípal námahou. „Pusťte mne. Všem se pomstím. Pro milost Boží, pusťte mne!"

Jaromírův hlas se lámal o kamenné stěny baziliky a dutě zanikal v šerém prostoru chrámové lodě. Na pokyn biskupa Šebíře zazněl z kůru chorál. Táhlá litanie na oslavu Boží prozřetelnosti naplnila baziliku a zcela přehlušila Jaromírův křik.

Šebíř zahájil mši. I když mu skráně zbělely jako sníh, který venku ležel na nádvoří, hlas měl stále znělý. Dnes však nedal vyniknout jeho sametové barvě. Chvátal a modlitbu drmolil rychle, že mu chvílemi bylo stěží rozumět.

Ke klenbě stoupal monotónní hlas chóru a až na dva urostlé vojáky, kteří pevně drželi klečícího Jaromíra, působilo vše mírumilovně. Chrám zel prázdnotou a lidem venku bylo divné, proč u vchodu stojí ozbrojená stráž a nechce nikoho pustit dovnitř. Ani nejhorlivěj ší věřící však neprotestovali. Věděli své a kdo chtěl přežít, raději se nepletl Přemyslovcům do jejich sporů.

Konečně Šebíř skončil. Po táhlém „Amen!" se rozhostilo povznášející ticho. Jaromír zatím přestal naříkat. Rezignovaně visel oběma vojákům v rukou a kdyby ho nepodpírali, zhroutil by se.

Biskup se slavnostně uklonil a pak došel k Jaromírovi. Důstojně zvedl pravou ruku a dvěma prsty mu požehnal. Potom pokynul jáhnovi. S nůžkami v ruce obešel Jaromíra a začal na jeho temeni stříhat vlasy. Jeden z mladších kněží se postavil vedle a odstřižené vlasy odebíral do hliněné misky.

Když jáhen vystříhal na Jaromírově hlavě kulatou tonzuru, ještě ji břitvou přeholili, aby byla hladká. Potom hladce vyholenou tonzuru namazal vonným olejem a mastí. Jaromír hlasitě protestoval, ale pohnout se neodvážil. Nakonec mu jáhen ustřihl nádherný pěstěný vous, který zdobil Jaromírovu bradu.

„Svatá církev se raduje a Bůh jásá, že do řad služebníků církve vstupuje nový muž," deklamoval Šebíř a kdo by ho neznal, myslel by, že stařec je pohnut dojetím. Ale biskup ovládal své řemeslo a

uměl hrát. „Co jiného než divadlo je mše," napadalo ho občas bezbožně v osamělých nocích.

Obřad se chýlil ke konci. Biskup Šebíř pokropil nového kněze svěcenou vodou a s pomocí vojáků ho donutil, aby políbil pacifikální kříž. Závěrem mu rozmáchlým gestem požehnal. Když skončil, uklonil se a obejmul Jaromíra na znamení, že církev přijala do svého lůna nového syna.

„Bratře Jaromíre," šeptal dojatě, „světím tě na jáhna. Bud dobrým knězem, k sobě přísným, k jiným laskavým. Nazapomínej, že naše světská pouť je krátká a po ní přichází spasení a radost věčná. Pomáhej lidem, aby nesešli z pravé cesty a aby dospěli milosti Boží. Bud dobrým pastýřem!"

Jaromír na maličký okamžik podlehl kouzlu Šebířových slov a bezděčně sklonil hlavu, aby vyjádřil svou pokoru. Ale hned jak ho vojáci pustili, vrátila se mu rozvaha. Vyskočil a hněvivě se rozkřičel na Vratislava. „Přísahám, tohle mi zaplatíš!"

„Nerouhej se," přísně ho napomenul Vratislav. „Jsi kněz a tvou povinností je odpouštět. Měl bys žít v chudobě stejně jako žili první křesťané. Dobře víš, že jako duchovní ztrácíš nárok vlastnit pozemské statky. I kdybych chtěl, nemohu ti přenechat nic z otcova dědictví. Jdi s pokojem!"

Ještě toho večera Jaromír opustil Pražský hrad. Slova, jimiž na nádvoří spílal hostitelům, by zněla oplzle i mezi nevzdělanými vojáky. S nikým se nerozloučil a se svou družinou zamířil na dvůr polského krále. Tam Jaromír odložil kněžské roucho a vrátil se k životu rytíře. Necítil se duchovním a jako kněz se nemínil chovat. Nenáviděl Vratislava, ale současně se ho bál. Jeho i biskupa Šebíře. Přísahal, že se do Čech nevrátí, dokud bude ten proradný biskup žít.

22. KAPITOLA

Jaro přišlo brzy. Jako by chtělo zahnat co nejrychleji vzpomínku na krutou zimu, která téměř pět měsíců svírala zem ledovým krunýřem. Koncem března se oteplilo a slunce hřálo s naléhavou dychtivostí. Sněhové závěje mizely před očima. Potůčky se měnily v řeky a pole v jezera.

Vratislav jel pomalu po bahnité cestě a cítil laskající doteky slunce. Zastavil se a otočil, aby na rozloučenou zamával bratrovi. Ota seděl na koni v čele družiny. Za ním se nejasně rýsovaly hradby Olomouce. Během včerejší mše mu ji Vratislav slavnostně udělil jako léno.

Oba věděli, jak Konrád toužil získat Olomouc. Ale Vratislav to odmítl. Měl Otu raději. To ale nebylo při rozhodování podstatné. S Olomoucí počítal v dalších plánech a věděl, že Konrád by jako olomoucký kníže mohl dělat potíže. Konrádovi muselo stačit, že k jeho brněnskému údělu připojil ještě znojemský.

Cválal s rozkoší, jakou cítí vězeň, když ho po týdnech propustí na svobodu. Uvolnil otěže a vrazil ryzákovi ostruhy do slabin. „Hou," vykřikl s mladickou rozpustilostí. „Za mnou!" Prudce vyrazil, aniž se ohlížel, zda mu jeho družina stačí. Hnal se rovinatou krajinou a vnímal její řeč. Cítil svou sílu a mládí. Měl radost a už se nemohl dočkat, až bude u Rozárky. Mohl předat úděly bratrům v Praze. Ale potom by neměl důvod jet na Moravu. Za Rozárkou a svým synem. Narodil se v lednu a on ho ještě neviděl!

Konečně se cesta stočila kolem lesa do údolí, kde stál Zálhotský dvorec. Vše bylo pečlivě uklizené a vyzdobené. Vratislav seskočil a hodil otěže šafáři. Rozběhl se ke vchodu tvrze, kde čekala Rozárka. Měla na sobě zelenou suknici s tmavým pláštěm a na krku stříbrný řetěz, který jí daroval k vánocům. Neobyčejně jí to slušelo. Vratislav si s obdivem stačil všimnout, že jí mateřství na kráse ještě přidalo. V ruce držela maličký bílý uzlíček.

Doběhl k ní zadýchaně a letmo ji políbil. Pak s bušícím srdcem opatrně nadzvedl cípek látky. Z povijanu hleděly dvě modré oči, za-

sazené do baculatého obličeje. Dítě se šťastně smálo a když se k němu Vratislav naklonil, natáhlo ruku a pokoušelo se chytit ho za vousy.

„Můj kníže," usmívala se šťastně Rozárka, „děkuji, že jste svolil, aby se váš syn jmenoval stejně jako vy."

Vratislav prožíval vzácný okamžik čistého štěstí. V bezděčném gestu lásky poklekl na zem a sepjal ruce, jako by se chtěl k Rozárce pomodlit.

„Můj kníže..." tiše protestovala, ale oči jí zářily něhou a láskou. „Vratislave," vzlykla toužebně.

„Ještě nikdy mi neřekla jménem," uvědomil si. Vždy ho oslovovala jako knížete, a to i ve chvílích milostné rozkoše.

Vstal a opatrně uchopil malý uzlíček do rukou. Zdvihl ho nad hlavu, otočil se do dvora, kam zatím dorazila na zpěněných koních jeho družina.

„Podívejte," oznámil hlasitě, „toto je můj syn! Nařizuji, abyste mu teď i pro časy budoucí vzdávali úctu jako synovi svého knížete."

Rozárka se rozplakala štěstím. Kníže veřejně uznal její dítě za svého syna! Od chvíle, kdy se stala Vratislavovou milenkou, si často kladla otázku, zda ji má rád, jak to v horoucích chvílí neustále opakoval. Nemohla uvěřit, že by právě ona mohla získat srdce velikého knížete. Trápilo ji svědomí, že smilní a není o nic lepší než placené doroty v zájezdních hospodách, které si za peníze lehnou pod každého formana.

S naléhavou žádostivostí chytila Vratislava za ruku a přes jeho odpor, který ovšem nebyl nijak silný, ho odvlekla do své komnaty. Kníže uložil malého Vratislava do kolébky a ještě se přesvědčil, zda je skutečně v bezpečí. Teprve pak se vrhl s nedočkavostí k Rozárce. V objetí padli do lože. Rozárka si jen vykasala suknici a Vratislav povolil opasek. Ještě zpola oblečení prudce uhasili palčivou touhu.

Leželi vedle sebe, Rozárka přitulená k Vratislavovu nahému tělu, s hlavou položenou na jeho rameni.

„Už jsem to nemohl bez tebe vydržet," šeptal Vratislav. Pak si na něco vzpomněl a uhodil se do čela. „Jsem to ale..." pokáral se a přes dívčiny protesty vstal. Z opasku, pohozeného na zemi na hro-

madě zmuchlaného šatstva, odvázal váček. Rychle se vrátil pod kožešinovou přikrývku.

Rozvázal váček a vyndal zlatý prsten s rudým rubínem. Obřadně ho navlékl Rozárce na prst. „Děkuji ti," usmál se. „Nejen za syna. Ale za to, že jsi. Moje lásko!"

„Můj kníže..." zajíkla se a polkla, aby se dokázala ovládnout. Ale nešlo to. Dodala si odvahy a řekla, co už dlouho toužila vyslovit: „Vratislave, miluji tě. Jsem jen tvoje a už nikdy nechci být jiného. Kdybys mě zavrhnul, umřela bych!"

Když za dva dny Vratislav odjížděl, cítil smutek. Nikoli, že by ho Rozárčina náruč očarovala a nemohl bez ní být. Ale proto, že u ní našel po dlouhých měsících klid a štěstí. Vše, co mu na knížecím dvoře chybělo.

Rychle se ho ale začalo zmocňovat rozechvění, jaké cítí lovec, než začne štvát kořist. Doma ho čekal boj. Spor s urozenými rody se přiostřoval. Jakmile zmizel Zálhotský dvorec, probudil se v něm válečník. V čele armády toho už prožil hodně. Téměř se na boj těšil.

Adléta seděla v křesle a cítila se nesmírně unavená. Poslední dobou ji zmáhala i kratší chůze a špatně spala. Nevěděla, co se s ní děje a měla vztek. Když se konečně stala kněžnou, neměla sílu vládnout. Těšila se na jaro. Věděla, že dlouhá a ledová zima jí vzala hodně sil. Na zdraví jí nepřidala ani dcera Ludmila, která se nedávno narodila. Dítě bylo slabé a zemřelo v šestinedělí. Stěží ho stihli pokřtít.

Adléta si vyčítala, že už neměla mít dítě. Malá Ludmila zemřela její vinou. Ale bylo trpkým údělem žen rodit děti, i ty, které nechtěly. Vše se dělo podle vůle Boží. A podle chutě muže. Mnohokrát si opakovala, že požádá Vratislava, aby byl opatrný. Neměli by mít další dítě. Ale styděla se. Chtít od manžela něco takového znamenalo popřít hlavní smysl ženského života. Teď však měla na sebe vztek, a po pravdě řečeno, i na Vratislava. Kdyby neotěhotněla, určitě by na tom byla se zdravím lépe.

„Až bude svítit slunce, bude zase všechno dobré," říkala si. Dokázala oželet spalující žár uherských stepí. Ale v poslední době jí chyběla láska. Často se ptala sama sebe: „Copak takhle začíná stáří?" Nechtěla být stará.

„Vznešená kněžno," ukláněla se její služebná, „paní z Kravař prosí o přijetí!"

„Ať jde dál," pokynula netrpělivě. Paní z Kravař byla obstarožní hubená vdova, nepříjemná každému, kdo se rád bavil a smál. Upjatě kárala s asketickou přísností hříšníky. Adléta byla ochotná tohle všechno překousnout, protože Anežka z Kravař dokázala opatřit cenné informace.

Vratislav měl na ni v poslední době stále méně času a Adléta tušila, že v tom nejsou jen knížecí povinnosti či občasné zálety s děvečkami.

„Vznešená kněžno," ukláněla se nemotorně vdova. Přes hrubou režnou košili kajícnice si přehodila staromódní plášť neurčité hnědočervené barvy. Neměla žádné šperky kromě masivního bronzového kříže, pověšeného kolem krku na hrubém provaze. Provazem byla rovněž opásaná.

Adléta ji ne příliš laskavě vybídla, aby se posadila proti ní. „Taková čest, taková čest," drmolila s hranou skromností vdova.

„Přejdeme k věci," přerušila Adléta pokrytecké divadlo. „Co víš o povstání proti knížeti?"

„Není snadné dostat se mezi urozené pány. Vznešené dámy obvykle mnoho nevědí. Občas něco zaslechnu, to je pravda. Něco mi také řeknou sloužící z různých družin. Zvláště, když jim za to věnuji pár denárů. Získávat zprávy není lehké. Ani laciné!"

Adléta byla na podobnou žádost připravená, protože hamižné vdově vždy platila. Byla jen zvědavá, jak si o peníze řekne tentokrát. Usmála se a podala jí připravený váček se stříbrňáky.

„Ó, nejvznešenější kněžno," rozplývala se vdova. Adléta si ironicky uvědomila, že od chvíle, kdy paní z Kravař přišla, byla její radost poprvé upřímná.

„Nevypadá to dobře, vznešená kněžno, věřte zkušené ženě. Kníže nechal uvěznit pana Mstiše. Vím," rychle přerušila Adlétiny námitky, „Mstiš utrápil jeho první manželku Kateřinu. Ale to mu přece nařídil kníže Spytihněv! Mstiš je navíc příbuzný s pány z Chudenic, z Oseka i z Přeštic. Jeho přátelům není jedno, že skončil v žaláři. Kníže mu navíc zabavil hrad Bílinu. To jeho přátelé trápí jistě mnohem více. Proslýchá se, že ho chce svěřit svému bývalému panošovi.

To se nelíbí dokonce ani těm, kteří by jinak zůstali knížeti Vratislavovi věrní. Mnozí mají dospívající syny a tahle kořist je příliš lákavá!“

Adléta chladně přikývla. Nesouhlasila, když se Vratislav rozhodl svěřit Bílinu Martinovi. Ale věděla toho o světě dost. Nemyslela si, že by Mstišovo uvěznění mohlo být příčinou ke vzpouře. Došlo by k ní stejně.

„Co se chystá? A kdy?“ optala se po chvilce přemýšlení. Paní z Kravař se zatvářila smutně a s falešnou pokorou sklopila oči. „Nevím, vznešená kněžno. Ale počkejte,“ klidnila se strachem v hlase vzteklou Adlétu. Vše, co zatím řekla, si již štěbetali i vrabci na střeše paláce. Za to nemusela dávat Adléta měšec stříbrňáků!

„Vzbouřenci se mají sejít v Žatci na den svatého Filipa a Jakuba. Budou jednat. Teprve tam se asi rozhodne. Nikdo víc, na mou duši, neví! Ještě nemají hotový plán.“

„Hm,“ zabručela Adléta, „dobrá. A co víš o...“ zarazila se a trochu rozpačitě se jí zadrhl hlas. Připadlo jí podlé sledovat Vratislava, ale chtěla znát pravdu. Nedokázala by žít v nejistotě vůči jedinému člověku, který jí po smrti otce zbyl. Chtěla znát pravdu, ale přitom se jí bála.

Anežka z Kravař pomalu, jako když odvažuje šafrán, vyprávěla o jeho lásce k jakési venkovské dívce z Moravy. O tom, že jí věnoval tvrz a má s ní pancharta, kterého veřejně uznal za svého.

Adléta vše mlčky vyslechla. Pak paní z Kravař vykázala pryč. Vdova se ukláněla a přitom couvala pozpátku ke dveřím. Teprve na prahu se obrátila. Proto nemohla kněžna zahlédnout škodolibý záblesk v jejích očích.

Ale i kdyby si ho všimla, bylo jí to jedno. Byla zvyklá na falešnou přetvářku svých služebníků. Proč by ji měli mít rádi? Nikdy nad výrazem jejich tváří nepřemýšlela. Pokud se jí někdo nelíbil, nechala mu napráskat. Tím to bylo vyřízeno.

Seděla tiše a zírala do šera. Dveře zatím zapadly s hlasitým prásknutím. Na černých dubových fošnách tancovaly zlaté odlesky plamenů smolných loučí. I když oheň v krbu skomíral, necítila chlad přicházející noci. Zimu obvykle nevnímal člověk, jehož duši sežehnul mráz.

Adléta milovala Vratislava a cítila se s ním šťastná. Měla veliký podíl na jeho úspěchu. Její otec mu pomohl, když ho ostatní opustili. Radila mu, povzbuzovala ho a dávala mu sílu ve chvílích, kdy ztrácel naději. Neváhala dokonce spáchat strašný hřích, aby mu otevřela cestu ke knížecímu stolci.

Vratislava brala takového, jaký byl. Rád se zabýval sám sebou, svými problémy a starostmi. Ostatně jako každý muž. Ani nepamatovala, kdy se jí naposledy optal, zda něco netrápí ji. V poslední době spolu mluvili výhradně o problémech knížectví. Bavilo ji to a byla šťastná. Až dosud si byla jistá, že má v jeho srdci pevné místo.

Adlétě se zhroutila jediná jistota, která jí v životě po otcově smrti zbyla. Moc kněžny jí najednou připadala zbytečná a malicherná. Tu noc se poprvé pohroužila do nekonečných modliteb, dokud vyčerpáním neusnula na klekátku před malým oltářem.

Začala se bránit Vratislavovým pokusům o milostnou hru. Jeho ruce studily a polibky bolely. Spalující rozkoš z milostného vyvrcholení se nedostavovala a po milování se Adléta cítila špinavá a ponížená. Otevřela duši Bohu a pochopila, že na tomto světě už není nic, co by ji těšilo.

Jediné, co ji ještě udržovalo při životě, byl strach ze smrti. Kdyby předstoupila před Nejvyššího, musela by se zpovídat. Vždyť spáchala smrtelný hřích! Ale ani teď ho nelitovala. Spytihněv musel zemřít! Proto se usilovně modlila, aby si vyprosila odpuštění.

Vratislav pánovitým gestem propustil členy družiny, kteří uctivě stáli či klečeli kolem. „Ty ještě počkej," zastavil Diviše ze Šternberka. Snažil se, aby jeho hlas zněl klidně. Ale nedokázal zakrýt zklamání. Právě jeho považoval za nejlepšího přítele. Proto zněl jeho příkaz mnohem úsečněji, než měl v úmyslu. Všiml si, že se většina přítomných schoulila a ve strachu opouštěla sál. To mu trochu zvedlo náladu.

Diviš se vrátil a uctivě poklekl před knížecím stolcem. „Bože," uvědomil si Vratislav, „kdo se může v jeho očích vyznat?" O Divišově věrnosti nepochyboval. Přesto cítil, že mu tenhle mladík nepatřil tak, jako většina ostatních.

Před dvěma lety mu zemřela žena a dítě. Diviš se tvářil ve společnosti bezstarostně, ale Vratislav cítil jeho smutek a samotu. Nej-

horší rána osudu ho již potkala a Vratislav rozmrzele věděl, že se Diviš nebojí ničeho, čím by ho on mohl potrestat.

Nevěděl proč, najednou se před ním mihl Adlétin obličej. Její oči měly stejný výraz jako Divišovy. Oči uštvaného zvířete, které se přestalo bránit, protože rezignovalo. Dostal strašný vztek. Na sebe, na svou ženu, na odbojné šlechitce, na Diviše.

„Proč jsi mne urazil?“ rozkřikl se hněvivě.

„Odpusť, vznešený kníže, nevím o tom, že bych tě jakkoli urazil. Pokud jsem to však nevědomky udělal, prosím pokorně za odpuštění!“ V jeho hlase nebylo nic podlézavého ani ironického. Vratislav vyskočil, protože už nedokázal ovládnout napětí, které mu bušilo ve spáncích. Jako zbavený smyslů seběhl po stupních dolů. Zvedl ruku a nečekaně Diviše udeřil. Bušil by do něho dál, kdyby se jeho přítel nesvalil na kamennou dlažbu.

„Proč jsi to udělal?“ křičel Vratislav. „Proč? Copak chceš, aby se mi všichni smáli?“

Diviš si hřbetem ruky setřel krev z rozseknutého rtu a pomalu se sbíral ze země. I když nebyl vysoký, měl silná ramena a vypadal jako mladý býček, odhodlaný postavit se komukoli. Rukou si upravil husté černé vlasy, které mu spadaly přes obličej. Ještě jednou si setřel krev ze rtu a pak klidně odpověděl, jako by se vůbec nic nestalo.

„Pouze jsem odmítl nabídku převzít od pána ze Zástřizlí úřad pražského purkrabího. To přece není urážka!“

„Nic jsem ti nenabídl,“ skočil mu do řeči Vratislav. „Já jsem ti ten úřad svěřil. Chtěl jsem tě poctít. A tys mne potupil!“

„Kdyby ses mne nejdříve zeptal, řekl bych ti, že to není dobrý nápad. Neuraz se, ale každé závažné rozhodnutí bys měl nejprve probrat s lidmi, jichž se týká. Pak by se nestalo, že někdo musí odmítnout. Nikoli proto, že by tě chtěl urazit. Někdo se prostě na určitou práci nehodí. Třeba já pro úřad purkrabího!“

„Služebník musí poslouchat svého knížete. Jak by to vypadalo, aby si každý dělal, co chce?“ křičel Vratislav. „Jdi mi z očí, ať už tě nevidím. Nemáš v mé družině co pohledávat!“

Diviš hlouběji sklonil hlavu a tiše se optal: „To myslíš vážně?“

„Zmiz, než si to rozmyslím a potrestám tě. Kdo chce žít na mém dvoře, bude poslouchat!“

„Sbohem," smutně odpověděl Diviš. Udělal několik kroků, ale než opustil sál, obrátil se ještě. „Pokud bys mne někdy potřeboval, víš, kde mne najdeš. Stačí vrátit oblázek ze Sázavy." Pak zapadly dveře.

Vratislav vztekle kopl do křesla, až odletělo k nejbližšímu sloupu. Z chodby slyšel tlumeně doznívat Divišovy kroky.

„Nevděčník," zakřičel do opuštěného sálu. Hlas se lámal o kamennou klenbu a vracel se v několikanásobné ozvěně: „...děčník ...děčník ...děčník..."

„Pojedeš také?" optal se Adam Buzic svého švagra Jana ze Zastřizlí.

„Kam myslíš?" ptal se s hranou nevědomostí pražský purkrabí.

„Nedělej se hloupější, než ve skutečnosti jsi," zlobil se vytáhlý mladík. Nedokázal pochopit, jak může být někdo ještě tak zpozdilý a poslouchat českého knížete. Nenáviděl Vratislava. Od té doby, kdy mu nesl do Olomouce Spytihněvův příkaz nezasahovat do bojů v Uhrách. Vratislav ho povýšeně odbyl a příkazu neuposlechl. Adam pak upadl v nemilost.

„Proč bych tam jezdil?" opáčil klidně pán ze Zástřizlí. „Úřad purkrabího mi zůstal. Můžeš mi nabídnout víc?"

„Hlupáku! Copak si myslíš, že ho máš do smrti? Až Vratislava vyženeme, potrestáme všechny, kteří se k nám nepřipojili. To platí i o tobě!"

„Adame," přešel purkrabí do důvěrného tónu, „ani já nic od Vratislava nečekám a jsem ochotný se k vám přidat. Až budeš v Žatci, slib přátelům mou pomoc. Za určitých podmínek, pochopitelně. Chápej, já tam jet nemohu! Jsem pražský purkrabí. Až se vrátíš, řekneš mi co a jak, platí?"

„Platí," neochotně zabručel Adam a v duchu proklínal svého švagra. „Je opatrný a hraje to na obě strany," říkal si. „Povím přátelům, jaký je. Když to půjde, využijeme ho. Ale co bude dál, to se uvidí. Proč bych úřad pražského purkrabího nemohl zastávat třeba já? Mám zkušenosti, a pokud se v boji osvědčím... Uvidíme," těšil se. Budoucnost mu připadala růžová.

23. KAPITOLA

Schůzka odbojných pánů dopadla podle očekávání. Posíleni dobrým žateckým pivem si navzájem přísahali věrnost. Shodli se, že kníže Vratislav nedodržuje starodávná práva, urazil řadu domácích rodů, hrubě pošlapal čest kněžny a synů zesnulého knížete Spytihněva, neprokazoval dostatečnou úctu církvi, byl smilník a urážel dobré mravy paní a dívek. Kromě toho ještě požadoval vysoké daně. Bylo toho hodně, co se dalo vytknout knížeti Vratislavovi.

Ráno vytáhli vzbouřenci s ozbrojenými družinami ku Praze. Nebylo proč otálet, i když horké hlavy zatím vychladly a první nadšení ochablo. Povstala sice řada předních českých rodů, ale zdaleka jich nebylo tolik, jak si představovali. Mnozí pozvaní, kteří na schůzku nepřijeli, odpověděli velice mlhavě. Někteří na výzvu neodpověděli vůbec a pár jich dokonce vzkázalo, že stojí věrně za novým knížetem.

„Pokud nám přátelé nepošlou vojáky, jsou jejich přísliby jenom zbytečné gesto," zlobil se Boreš z Chudenic. „Ať si nemyslí, že my budeme riskovat a až bude po všem, přihrnou se a budou chtít podíl z naší kořisti. Túdle," naznačil neuctivým gestem, co mohou váhaví přátelé očekávat.

Cesta trvala dva dny a celou dobu se povstalci ujišťovali, že se nemají čeho obávat. I když jich bylo méně, než počítali, měli nad knížetem početní převahu. Vítězství je nemohlo minout.

Tábor postavili téměř na dohled Pražského hradu na Zderaze. Nešlo o žádné provizorní ležení. Vojáci vyhloubili mělký příkop a stany obklopili pevnou, i když ne příliš vysokou palisádovou hradbou. V táboře bylo rušno. Vzbouřenci věřili, že mají nad posádkou Pražského hradu dostatečnou přesilu. Přesto nebyla nálada tak optimistická jako v Žatci. Ve tvářích některých velitelů se zračily obavy.

„Je jasné," zahájil poradu nejstarší z účastníků, bělovlasý Ctibor z Oseká, „že musíme zaútočit co nejdříve. Nebo chce někdo vyjednávat?"

„Zvědové potvrdili, že Vratislav je na hradě," upozornil Adam Buzic.

„Vyjednávání nemá smysl," vyjádřil názor všech Benedikt z Želivi. „Byla by to zbytečná ztráta času. Nikdo z nás nechce Vratislava za knížete. Proto jsme povstali. Musíme ho porazit a zajmout. Pak se dohodneme s Konrádem nebo Otou. Pokud splní naše podmínky."

„Když nebudou chtít, zbývá ještě Spytihněvův syn a jeho matka," připomněl Boreš z Chudenic. „Můj panoš hovořil v pražském Ungeltu s německými kupci. Přislíbili pomoc, pokud by se do Čech vrátila kněžna Ida."

„Dobrá," uzavřel Ctibor z Oseká. „Zítra za svítání udeříme. Já a Wolf z Přeštic od Břevnova, Benedikt z Želivi a Adam Buzic od Strahova. Boreš z Chudenic zůstane jako záloha pod Opyší. Boreši, ať se tví muži nehrnou do útoku. Do kopce by to byla sebevražda. Máš důležitější úkol. Musíš zastavit každého, kdo by jel knížeti na pomoc. Dávej pozor, aby Vratislav neuprchnul. Hlavně knížete musíme zajmout! Udělal chybu, že se nechal obklíčit. Až padne do našich rukou, bude země naše. Pokud by ho nešlo zajmout," dodal chladně, „zabte ho! Mrtvý škodit nemůže! Kdyby padl v boji, bylo by to pro nás nejlepší!"

Vratislav se radil se svými nejvěrnějšími. Byl tu jeho bývalý panoš Martin z Bíliny, purkrabí Jan ze Zástřizlí, velitel vojenských oddílů Markvart, biskup Šebíř a starý Držislav z významného rodu plzeňských Drslaviců. Obsluhoval je Jacek, stařičký komoří, původem Polák, který sloužil již knížeti Břetislavovi. Jemu jedinému mohl důvěřovat.

Markvart dokončil stručný výklad. Měl dokonalou síť špehů a věděl, co se dělo v Žatci, stejně jako o čem se právě radili v táboře vzbouřenců na nedalekém Zderaze.

„Většina rodů se k povstání nepřihlásila," hlásil Držislav. „Ale stejně nám jich moc nepomůže. Čekají, jak to dopadne. Mí vojáci obsadili Vyšehrad. Na druhém břehu Vltavy je ale úplný klid. Osobně si myslím, že by moji muži byli užitečnější tady. Boj se povede o Pražský hrad. Nechtěl bych, aby se říkalo, že Drslavici jsou zbabělci a ukrývali se za řekou."

„Může někdo z věrných dorazit do zítřka?“ optal se Vratislav a s chutí se napil hořkého piva. Večer byl mimořádně horký a dusný.

„Diviš ze Šternberka táboří někde u vsi Krče,“ začal chvatně vypočítávat Markvart. Zarazilo ho, když uviděl na tváři knížete chladné odmítnutí. „Kdo se vyzná v pánech?“ pomyslel si. Věděl o roztržce, ale nenapadlo by ho, že se v ošemetné situaci bude Vratislav chovat tak nerozvážně. Každého vojáka bylo přece třeba! Rychle pokračoval. „Pak je tu pan Přech. Je s družinou u Kobylis. Před chvílí dorazil posel Měška z Písku. Tomu zbývají do Prahy ještě dva dny cesty.“

„To není mnoho,“ zabručel Vratislav. „Je čas, abych vám vysvětlil plán. Pražský hrad s hrstkou mužů neudržíme. Doráželi jste na mne, proč nestáhnu do Prahy zbytek vojska. Teď vám mohu říci, proč jsem to neudělal. Zítra nebo pozítří udeří mí vojáci na Osek, Chudenice, Přeštice a další hrady vzbouřenců. Myslím, že je obsadí snadno, protože jsou téměř bez posádek. Povstalci jsou teď na Zderaze. Pokud by se přesto někdo bránil, dokáží si mí lidé poradit. Někdo z obránců jim jistě pomůže.“

„Odpusťte, vznešený kníže,“ namítl Držislav nedůvěřivě. „Myslíte, že se v posádkách nepřátel najdou lidé, kteří vám zůstali věrní?“

„To si nemyslím,“ potvrdil Vratislav. „Ale určitě se najdou lidé, kteří zůstali věrní plnému měšci. Mohu tě ubezpečit, že jsem pár kop stříbrňáků rozdal. I když nemám peněz nazbyt.“

„Rytíř by měl bojovat, a ne podplácet,“ bručel tiše Držislav. Ale tak, aby ho Vratislav neslyšel. Povzdechl si. Nerozuměl nové době. Překročil šedesátku a jen úcta k synovi knížete Břetislava ho přiměla, aby opustil se svou družinou domov. Tradice velela, aby jeho rod pomáhal knížeti. On tuhle zásadu neporuší.

„Odpusťte, vznešený kníže,“ namítl Martin, „ale pokud neubráníme Pražský hrad, k čemu vám budou hrady vzbouřenců? Jestli vás zajmou, bude to konec! Jenom vy reprezentujete knížecí moc! Jste cennější než všechny české hrady!“

„Martin má pravdu,“ potvrdil biskup Šebíř, který až dosud mlčel. Nezasvěceným se mohlo zdát, že dřímá. S chutí do sebe obrátil číši piva a prázdnou nastavil, aby do ní Jacek ještě nalil. „Pražský hrad těžko ubráníme. Vše je ale v rukou Božích. Pamatuji si, že váš

děd, slovutný kníže Oldřich, dokázal odrazit přesilu mnohem větší. Budu se modlit za úspěch!“

„Ani s tvou přímluvou u Všemohoucího, milý Šebíři,“ usmál se Vratislav, „bychom vzbouřence neodrazili. Hradby jsou příliš dlouhé a nás je málo. Můj plán počítá s něčím jiným. Musí ale zůstat tajný! Nesmíte o něm s nikým mluvit. Opakuji s nikým! Pokud by se cokoli doneslo k nepříteli, potrestal bych vás bez milosti jako zrádce,“ dodal výhružně.

Napil se a přísně se rozhlédl. Teprve za chvílí pokračoval. „Hned jak skončíme, odjedu na Vyšehrad. Tajně. Víte o tom jenom vy. Posádka si musí myslet, že jsem tu zůstal. Ale hlavně si to musí myslet nepřítel. Jinak by nezaútočil. Martine, ty si ráno oblékneš mou zbroj s přilbou a poneseš knížecí praporec. Obranu bude ve skutečnosti řídit Markvart. Rozumí jí lépe. Martine, sklop hledí a chovej se jako já! Až se nepřítel dostane za hradby, dej se hned poznat. Žádné hloupé hrdinství! Chci, abys zůstal naživu!“

„Odpusťte, vznešený kníže,“ namítl Držislav, „ale má šedivá hlava už asi zhloupla, že vám vůbec nerozumím. Kdo to kdy viděl, aby kníže utekl z boje? Navíc tajně! Opustit starobylé sídlo Přemyslovců. Když sem přesunete z Vyšehradu moje oddíly a vzkážete Přechovi do Kobylis, máme šanci se ubránit!“

„Co myslíš, Markvarte?“ obrátil se Vratislav na velitele. Znali se od mládí a prožili spolu spoustu vojenských tažení. Markvart byl statečný voják a na rozdíl od ostatních i bystrý. Rozuměl taktice, uměl vojákům zalichotit a povzbudit je, ale také je přísně trestat.

Odpověděl po chvilce uvažování. „Nemyslím si, že bychom se dokázali udržet. Ani kdyby přišly posily. Oddíl pana Držislava není veliký. Aby se dal hrad spolehlivě bránit, potřebovali bychom vojáků nesrovnatelně víc.“

„Teď hrajeme o čas,“ vysvětloval Vratislav. „Pro mne je hlavní obsadit hrady zrádců. Co získám, pokud bych ubránil Pražský hrad a vzbouřence odrazil? Zalezou do hradů a ani do zimy je nevykouřím. Takhle je ale zbavím útočiště. Nikoho z nich by ani ve snu něco podobného nenapadlo. Netuší, kolik jsem ve skutečnosti shromáždil mužů. Navíc mám v záloze Konráda a Otu. Vyšehrad je ve srovnání s Pražským hradem menší. Přitom má lepší polohu. Ze dvou stran

jsou strmé skály, hřeben kopce není široký a přetínají ho dva pásy hradeb s příkopy. Takovou pevnost dokáže ubránit i hrstka vojáků. Dokonce proti velké přesile. Mám pravdu?“

„Jistě máte, vznešený kníže,“ přisvědčil Držislav. „Proč se tedy nebráníte rovnou tam?“

„Už jsem řekl, hrajeme o čas. Musíme síly povstalců co nejvíce oslabit. Vyšehrad je sice bezpečný, ale není velký. Nelze tam umístit početnou posádku. Na Vyšehradě se ubráníme, ale nezpůsobíme vzbouřencům větší ztráty. Těžko se dá předpokládat, že by udělali chybu a útočili bezhlavě.“

„Ctibor z Oseka není špatný voják,“ potvrdil Markvart. „ Při dobytí polského Krakova vedl naši jízdu.“

„Dobýváním Pražského hradu ztratí spoustu mužů. O to jde,“ vysvětloval Vratislav. „Proto bude zítřejší boj jiný, než na jaký jste zvyklí. Není důležité udržet hrad, ale zabít co nejvíce nepřátel! Žádné zajatce! Pokud se někdo vzdá, bez milosti ho utraťte!“

„To máme zapomenout na křesťanské milosrdenství?“ protestoval Šebíř. Byl ze staré školy stejně jako Držislav. Za jeho mládí se ani v těch nejurputnějších bitvách nezabíjelo zbytečně. Poražený nepřítel byl zajat a pak se sjednalo výkupné. Bojující netoužili po krvi a ani ve snu by je nenapadlo zabít nepřítele, který se vzdal. Navíc to bylo rozmařilé, protože mrtvý výkupné nezaplatil, ale zajatec ano.

Vratislav pochopil, že musí vysvětlit, proč chce tak krutě jednat. Zásady rytířské cti, vštěpované od mládí, mohly jeho mužům svazovat ruce.

„Může poctivý muž porušit slib věrnosti, který dal knížeti? Učinil jsem během své krátké vlády cokoli, čím bych vzbouřence urazil? Pokusili se ti zrádci se mnou vyjednávat? Vyzvali mě napravit křivdy, pokud jsem nějaké spáchal? Opověděli mi nepřátelstvím, jak by se na poctivé muže slušelo? Nic takového! Smluvili se tajně a vtrhli do Prahy jako horda lupičů. Zítra napadnou bez vyhlášení války sídlo svého knížete. Ještě si myslíte, že bojujete proti poctivým mužům? Co povíš, Držislave?“

Stařec sklonil hlavu. Argumenty knížete chápal, ale přesto se jim bránil. S Ctiborem z Oseka prožil dětství. Přátelil se i s dalšími pány, kteří teď stáli proti Vratislavovi. Posléze smutně přisvědčil.

Pod rouškou noci opustil Vratislav v doprovodu starého Jacka Pražský hrad. Šel pěšky, zahalený do tmavého roztrhaného pláště s kápí, jaký nosívali mniši a potulní studenti. Těžko mohlo napadnout člověka, který by dva pozdní pocestné potkal, kdo se pod omšelým šatem ukrýval.

U Poříčskému brodu čekalo několik vojáků s koňmi. Vratislav s Jackem se snadno dostali na staroměstský břeh a před půlnocí byli na Vyšehradě. Sem kníže odstěhoval už před několika dny Adlétu a děti.

Ještě než Vratislav ulehl, zašel se na ně podívat. Všichni spali. Zatímco Adlétina tvář, lemovaná bohatými černými kadeřemi, se ve tmě skoro nedala poznat, hlava malého Břetislava se slámovými vlasy svítila jako měsíc za úplňku. Vratislav chvíli stál na prahu a zamyšleně je pozoroval. Usmál se a pak tiše zavřel dveře.

Vojsko vzbouřenců si dalo ráno na čas. O útoku za svítání nemohlo být ani řeči. Velitelé však věděli o své převaze, a proto neměli důvod spěchat. Počasí se zdálo skvělé, i když teprve začínal květen. Slunce příjemně hřálo a lehký větřík čechral koruny stromů, které se obalovaly zelenými šťavnatými listy a drobnými bílými květy.

Sedláci, kteří projížděli kolem s volskými potahy, si vojsko prohlíželi sice zvědavě, ale hlavně s obavami. Neměli s ozbrojenci dobré zkušenosti a bylo jedno, zda šlo o cizí nebo vlastní. Vojákům, šikujícím se na pláních před Pražským hradem, se raději vyhnuli oklikou.

Povely velitelů, ržání koní a řinčení zbroje přehlušily zvony svatojiřské baziliky, ohlašující konec mše. Poté začal na hradbách Pražského hradu čilý ruch. Obránci obsadili palisády a čeleď vytahovala na věže kádě s vroucí smůlou. Tu a tam se mezi opálenými špicemi kůlů zableskl hrot kopí či meče. Ranní idyla vzala za své. Obou táborů se zmocnilo vzrušení. Čekalo se na povel k útoku. Na pláni se rozprostřelo tíživé ticho. Nebyl slyšet ani zpěv ptáků, kteří snad instinktivně vytušili nebezpečí a odletěli do zahrad za Strahovem.

První útok vedl od Břevnova Ctibor z Oseka lesnatým svahem ke klášteru svatého Jiří, kde se opravovalo opevnění a nebylo ještě

hotové. Sotva se jeho oddíly srazily s obránci, vyrazil od strahovského kláštera Benedikt z Želivi a v patách za ním Adam Buzic. Jejich vojáci nesli desítky žebříků a veliká beranidla. Několik volů táhlo dvě narychlo stlučenené obléhací věže na velkých kolesech. Vojáci utíkali, co mohli, a plnou silou zaútočili na hlavní bránu.

Přes početní převahu útočníků bylo brzy jasné, že boj nebude snadný. Opevnění Pražského hradu bylo dostatečně vysoké. Bezpečně krylo obránce a znemožňovalo útočníkům proniknout dovnitř. Většina útočících mužů neměla vůbec zkušenosti s obléháním. Znali jen boj v otevřené krajině. Proto obránci odrazili první útok bez větších problémů. Útočníci přitom ztratili několik mužů.

Také druhý a třetí útok nepřinesl úspěch. Protože se blížilo poledne, stáhli se útočníci do bezpečné vzdálenosti, aby si odpočinuli a najedli se. Velitelé se svými panoši cválali do tábora na poradu. V zaprášených tvářích se zračilo zklamání. Nepředpokládali, že by měli při dobývání knížecího sídla takové potíže.

Odpoledne přeskupili síly a rozvinuli se do větší šířky. Každá družina bojovala na svém úseku, daleko od sousedů. Na různých místech probíhala jedna šarvátka za druhou. Nebyl to zápas podle rytířské regule.

Útočníkům přinášel mnohem větší ztráty, než kdyby bojovali v jednotném šiku a mohli se navzájem krýt. Ale byla to taktika účinná, protože obránci museli neustále přeskupovat síly. Bylo jen otázkou času, kdy konečně některý z útočících houfů pronikne za hradby.

Velitelé povzbuzovali útočící vojáky až do ochraptění. Bylo nejen věcí cti, kdo první překoná hradby. Všichni věděli, že na prvého připadne nejtučnější část kořisti. Slunce stálo vysoko na obloze a nemilosrdně pražilo. V kožených kabátcích, drátěných košilích a železných přilbách bylo nesnesitelné vedro. Mužům stékaly po zádech lepkavé praménky potu. Únava rostla, zvednout meč či napnout tětivu luku vyžadovalo daleko více námahy než ráno. Pohyby byly pomalejší a někdy vypadaly skoro odevzdaně.

„Hoří," ozvalo se najednou z hradního nádvoří. Martin oděný do knížecí zbroje bojoval právě u hlavní brány. Jen z posledních sil odrážel lavinovité útoky nepřítele. Rychle se ohlédl a meč mu zděšením téměř vypadl z ruky. Střechu svatojiřské baziliky zachvátily plame-

ny, které rychle stravovaly vyschlé trámy. Hořící dřevěné šindele praskaly, uvolňovaly se a padaly dolů. Několik zapadlo ke stájím a čeleď s krajním úsilím hasila plameny, vyrážející z kůlny s pící pro koně.

„Tohle je konec," uvědomil si Martin. „Část mužů musíme stáhnout z hradeb a hasit, jinak bude za chvíli hořet celý hrad."

Rychle seběhl po žebříku z palisády na zem. Na nádvoří potkal Šebíře, který stál se sepjatýma rukama a tiše se modlil. „To je strašné," šeptal bělovlasý biskup. „Bůh je potrestá. Za to musí skončit v pekle. Každý den se budu modlit, aby jim neodpustil! Můj kostel," naříkal se slzami v očích. „Martine," chytil ho najednou naléhavě za ruku a ve tváři měl potměšilý výraz. „Když už chrám hoří, musíme toho využít!"

„Jak můžeme využít požáru?" nechápal Martin.

„Pojď," přikázal Šebíř a rychle vlekl Martina do sakristie. Sem oheň ještě nepronikl. „Tady nás nikdo neuvidí," řekl spokojeně. „Rychle se svlékni!"

„Proč ?" chtěl protestovat Martin. Vzápětí mu došel biskupův nápad. Bleskově ze sebe shodil knížecí zbroj. Přes sebe přehodil jeden z omšelých plášťů, které visely na stěně. Jedině knížecí meč si ponechal a pečlivě ho ukryl.

Pak biskup přivolal kněze a společně odnášeli liturgické nádoby, iluminované kodexy, relikviáře a truhly, v nichž byly listiny a peníze.

Martin se zatím v knížecím paláci převlékl do své zbroje a vrátil se na hradby. Ale přišel pozdě. Útočníci už přelezli palisádu a vojáci Adama Buzice právě zvedali závoru u hlavní brány, aby do hradu vpustili zbytek. Boj byl ztracený.

„Hej, pane," uslyšel za sebou Markvartův hlas. „Sem, ke mně!"

Otočil se a uviděl starého vojáka, jak kolem sebe seskupuje zbylé muže. „Probijeme se," křičel ochraptěle.

Útočníci, kteří se jako lavina valili na nádvoří Pražského hradu, se o zbylé obránce nestarali. Měli jediný zájem. Dostat se co nejdříve do knížecího paláce, aby je při drancování nepředstihli ostatní. Všichni pátrali po knížeti Vratislavovi, neboť za jeho chycení byla vypsána odměna. O špinavé a unavené obránce zájem neměli. Z nich žádný zisk nekynul.

Tak se stalo, že se ještě ten večer houfec unavených, potlučených a vyhladovělých mužů dostal šťastně na Vyšehrad. Zachránil se Martin, velitel Markvart i starý Držislav. Jedině biskup Šebíř chyběl, neboť odmítl opustit ostatní kněze. A především nešťastné jeptišky, jimž spolu s katedrálou vyhořel klášter. Ostatní budovy Pražského hradu se však podařilo zachránit.

Vzbouřenci nechápali, kam mohl Vratislav zmizet. V oddíle, který se probil z obklíčení, nebyl. Nebyl ani mezi zajatci a zabitými. Nikdo ho neviděl, ani o něm neslyšel. Jako by se do země propadl. Na chvíli se vzbouřenci dokonce radovali, že zahynul při požáru a jeho tělo shořelo. Zvláště když našli ve spáleništi knížecí přilbu. Ale druhý den se dozvěděli, že se kníže uchýlil se silnou vojenskou posádkou na Vyšehrad. Nikdo nechápal, jak se tam mohl dostat.

Nepřicházelo v úvahu, aby povstalci se zdecimovanými oddíly udeřili hned. Během dvou dnů se přesunuli na planinu před Vyšehradem a postavili nový tábor. Záhy pochopili, že Vratislav má dostatek zásob a těžko lze doufat, že ho vyhladoví. Prorazit nedávno dostavěné a zesílené opevnění na úzké šíji bylo i s obléhací technikou skoro nemožné.

Vzbouřenci se mezi sebou několikrát pohádali. Nervozita rostla. Adam Buzic dokonce tasil meč na Boreše z Chudenic pro bezvýznamnou nesrovnalost při dělení kořisti. Povstalci zaháleli v táboře na dohled Vyšehradu a netušili, co mají podniknout. Jediné, na čem se shodli, bylo vyslání poslů do okolí, aby získali čerstvé síly. Jenže jejich příbuzní a nejbližší přátelé nacházeli nejrozmanitější výmluvy, proč nemohou přijet.

Několikrát se povstalci pokusili o nečekaný výpad, ale sázka na náhodu neměla šanci na úspěch. Vyšehrad byl dobře střežený a proti hradbám by si vylámalo zuby i silnější vojsko. Vratislav byl dobrý voják a při obraně neponechal nic náhodě. Hlídky o několika mužích se pravidelně střídaly a Markvart je stále kontroloval.

Asi po deseti dnech se do tábora vzbouřenců přihnal na zpěněném koni posel v barvách pána z Oseká. Ještě než sesedl, udýchaně volal: „Urozený pane, Osek byl dobyt!“

„Kým, pro Boha?“ zděšeně se ptal bělovlasý Ctibor.

„Knížecími oddíly spolu s vojáky pana Hrabišice! Slyšel jsem, že se bojuje i jinde. V obležení jsou další hrady.“

Asi za hodinu opustil Ctibor z Oseka vojenský tábor před Vyšehradem. Do druhého dne bylo ležení prázdné. Po vzbouřencích zbyl jen polámaný plot a mělké příkopy, několik rozedraných stanů a veliká hromada odpadků. Všichni chvátali domů zjistit, co se děje.

Tím skončilo povstání proti Vratislavovi. Kníže však dokázal potlačit uraženou ješitnost. Kdyby trestal přísně, mohlo by vítězství přinést spoustu problémů a třeba i další povstání. Proto téměř všem prominul. Mnohé si velkomyslností zavázal a v dalších letech ho věrně podporovali. Jedině Wolf z Přeštic, jehož oddíl zapálil při útoku na Pražský hrad svatojiřskou baziliku, byl popraven.

24. KAPITOLA

Léto a podzim prvního roku vlády strávil Vratislav v sedle koně. S družinou objížděl Čechy a na mnoha hradech vyměnil správce. Všude byla cítit jeho pevná ruka. Navštívil rovněž císaře Jindřicha v Norimberku. Po složitých jednáních dosáhl uznání českým knížetem. Přitom ani nemusel složit lenní slib. Jediným ústupkem z jeho strany byl závazek, že vyplatí odškodnění dětem bratra Spytihněva. Účast v chystaném boji proti uherskému králi však Vratislav slíbil velice mlhavě. Šalamoun dospěl a císař mu udělil Uhry v léno. Chystal se prosadit jeho vladařské nároky proti Bélovi vojensky. Císařovna Agnes byla však příliš zkušená, aby pochopila, že v uherské válce nemůže s českým knížetem počítat. Nechápala sice proč, vždyť Šalamoun byl bratrem Vratislavovy ženy, ale nenaléhala.

Když se Vratislav vrátil do Prahy, byly stopy po obléhání Pražského hradu skoro zahlazené. Zničené stavby byly opravené a vyhořelá svatojiřská katedrála měla nový krov. Vysoko nad zemí dělníci přitloukali k trámům šindelovou střechu. Protože se dozvěděl, že jeho žena byla nemocná, pospíchal. Hned na nádvoří svlékl zaprášený plášť, uzdu koně hodil čeledínovi a běžel do paláce. Když vstoupil do ložnice, zděsil se.

Adléta byla pohublá a neobyčejně bledá. Její dříve jasné oči byly zastřené, podobaly se tůním, které na podzim zahaluje chladná a vlhká mlha. Od služebných se dozvěděl, že většinu času trávila na loži. Skoro celý den mívala u sebe děti. Malému Břetislavovi vyprávěla pohádky, a pokud byla příliš unavená, jen se dívala, jak si na zemi hrál s druhorozeným Vratislavem a Juditou. Mladší sourozenci byli slabí a živému Břetislavovi nemohli stačit.

„Co je s tebou, Adléto?“ šeptal Vratislav zděšeně a padl před jejím ložem na kolena. Stiskl její hubenou ruku. Jak byla titěrná v jeho silné dlani s drsnou opálenou kůží a mozoly od otěží koně! Ať měl s Adlétou jakékoli rozepře, miloval ji. Před očima se mu jako podivný masopustní rej odvíjely obrazy z jejich společného života.

„Vratislave," unaveně se nadzvedla a pohladila ho něžně po rameni. „Bůh trestá moje hříchy. Mám jich hodně a ty to víš. Ale," zajíkla se a do očí jí vstoupily slzy, „ale já ještě nechci zemřít. Bojím se! Bojím!"

„Nenamáhej se," uklidňoval ji. Sedl si na pelest a opatrněji hladil po bledé tváři. „To nic není, Adléto! Můj kaplan je dobrý ranhojič. Uzdravíš se. Proč jsi mi neposlala zprávu?"

Adléta se slabě usmála. „Proč? Abych ti přidělávala další starosti? Ani kaplan, ani nikdo jiný mi nepomůže. Všichni jsme v rukou Božích. Mne Bůh zatratil!"

„Co to říkáš za nesmysly," rozzlobil se Vratislav. „Neudělala jsi nikdy nic, na čem bychom se nedohodli. Odpovědnost za smrt mého bratra nesu především já. Není to tvá vina a není to tvůj hřích! Všechno před tváří Boží beru na sebe."

„Jsi hodný," utřela si slzy. Pomalu ztrácely mlžný nádech a vracela se do nich hnědá barva. Také hlas měla živější. Jako by jeho příchodem načerpala novou sílu. Unaveně pokračovala: „Jenže není na nás, ubohých smrtelnících, abychom posuzovali své hříchy. Jedině On nás bude soudit. Já vím," těžce polkla a zajíkla se, „že mne trest nemine."

Vratislav seděl tiše. Chtěl by ji rozptýlit, zahnat její obavy, ale nevěděl jak. Cítil, že se ho zmocňuje beznaděj a vztek. Mezi ním a Adlétou stála neviditelná hradba a on nevěděl, jak se přes ni dostat.

Vůbec poprvé pocítil skutečnou lítost, že byl Adlétě nevěrný. Sám si nerozuměl. Až dosud ho nikdy svědomí netrápilo. Byl přece kníže! Těch pár děveček, které měl na cestách v zájezdních hostincích, a dcery, jimiž se mu správci snažili zalíbit při kontrole knížecích hradů, ty jako by nebyly. Tělo se zahřálo, ale v duši zůstalo stejně málo, jako po dobrém obědě. Na všechny ještě ten den zapomněl. Ani jejich tváře by si nedokázal vybavit. Pálilo ho jediné jméno - Rozárka. Tušil, že Adléta o ní ví.

Sklonil hlavu ještě níže a tiše, bez logiky zašeptal: „Promiň!"

Adléta vzhlédla. V uslzených očích se mihl záchvěv porozumění. Věděla, za co se jí omlouval. Přivřela víčka a povzdechla si, až se jí rozvlnila již dosti povislá ňadra. „Chtěla bych ti prominout. Asi to udělám, protože tě mám ráda. Vratislave, moc bych chtěla, abys mi

byl věrný. Stačí do té doby, než umřu! Pak si dělej, co chceš. Ale dokud budu ještě žít, chci, abys byl jen můj!“

„Slibuji, má lásko,“ vyhrkl bez rozmyšlení. Věděl, že to neříkal, aby ji ukonejšil. Slib mínil vážně. Ještě včera se těšil, že před Vánoci navštíví Rozárku a svého syna. Teď věděl, že to neudělá. K Adlétě ho poutalo hodně. Teprve když ji měl ztratit, vyděsil se prázdnoty, která ho čekala. Nikdo, ani krásná Rozárka, ji nemohl nahradit. Byla jediným člověkem, kterému bezmezně věřil. A jehož autoritě byl ochotný se v určité míře podřizovat.

V následujících dnech trávil Vratislav s Adlétou všechen volný čas. Odkládal i důležité věci a chvílemi to vypadalo, že země je bez vládce. Kněžna trochu pookřála a chvílemi se dokonce smála a zářila štěstím. I když její služebné věděly, že v bezesných nocích naříkala a chvěla se bolestmi.

S Adlétou strávil i večer před Štědrým dnem. Podle jejího přání osvětlovalo ložnici jen několik loučí, které tiše praskaly. Oheň v krbu příjemně hřál a jizba tonula v poklidném šeru. Byli sami a vzpomínali. Čas rychle utíkal, byla už skoro půlnoc. Vratislav vstal, aby se odebral do své ložnice. Ale Adléta ho při něžném polibku na dobrou noc pevně objala kolem krku a naléhavě přivinula k sobě.

„Neodcházej, lásko,“ zaprosila. V očích jí svítily zlatavé ohníčky. „Vezmi si mne,“ zaprosila. Noční ticho rušilo jen občasné klapnutí škorní stráže na chladné chodbě a Adlétin prudký, vášnivý dech.

Vratislav se na okamžik zarazil. Věděl, že Adléta je těžce nemocná a musí se šetřit. Kaplan ho varoval, že jí už mnoho času nezbývá. Stravovala ji jakási vnitřní choroba, proti níž bylo veškeré lidské vědění bezmocné. Vratislav se nechtěl milovat jen z milosrdenství. Ale jakmile ji opatrně uchopil do náruče, zaplavila ho prudká touha.

Vzal si ji něžně a vášeň v srdci se přetavila v prožitek, jaký mu nedokázala dát žádná jiná žena. Tu noc zůstal u Adléty až do rána. Když usnula, vyčerpaná rytmickými pohyby těla, opřel se o předloktí a prohlížel si její obličej. Dlouho, tiše a zasmušile. Modlil se k Bohu, aby se smiloval a nebral mu jediného člověka, na kterém mu záleželo.

I když se Adléta s pootevřenými rty ve spánku usmívala, trhaný dech a občasný křečovitý záchvěv těla svědčily, že nemoc neustoupila. Druhého dne Adléta zářila štěstím a služebné si šeptaly, že Bůh zřejmě učinil zázrak. Po Vratislavově boku se zúčastnila štědrovečerní hostiny a slavnostní mše, kterou o půlnoci celebroval v téměř dokončené svatojiřské katedrále biskup Šebíř.

To bylo naposledy, kdy se objevila po jeho boku. Ještě tu noc ji přepadly prudké křeče a tělo se zmítalo horkostí. Neměla sílu vstát a její stav se prudce zhoršoval. Téměř nejedla a byla tak zesláblá, že většinou spala.

Nastal nový rok. Vratislav se nezúčastnil oslav, které bývaly vždy tak bujaré. Spolu s biskupem Šebířem trávil mnoho času na modlitbách. Prosil se svěšenou hlavou Boha, aby udělal zázrak. Občas se však rouhal, protože přestával věřit v jeho milosrdenství.

Ani modlitby, ani léky, ani cokoli jiného, co bylo v moci knížete, nedokázalo zastavit Adlétu na její pomalé a bolestivé cestě, kterou musí projít každý smrtelník. Koncem ledna požádala o poslední pomazání. Vyzpovídala se biskupu Šebířovi a potom vyhnala všechny ze své ložnice. Chtěla, aby u ní zůstal jen Vratislav. Klečel vedle jejího lože a modlil se.

„Prosím," řekla unaveně, „nech toho. Musím ti říci ještě něco, než umřu." Zarazila se, těžce se rozkašlala, ale i přes svou slabost dokázala pánovitým gestem přerušit Vratislavovy námitky. „Mlč! Nemám už moc času. Nosím ve své duši ještě jeden hřích, o kterém nevíš. Neřekla jsem o něm ani Šebířovi. Jedině ty mi můžeš dát rozhřešení."

„Copak jsem kněz?"

„Týká se tebe, proto ty mě musíš soudit. Pamatuješ, když jsme spolu přišli do Olomouce a ty ses ujal vlády, jak jsi onemocněl? Všichni si mysleli, že tě chtěl otrávit tvůj bratr Spytihněv. Ostatně ty sis to myslel také! Ten jed jsem ti podala já!"

„Proboha proč?" nervózně sebou trhl. V žaludku ucítil hořké pálení a v hrdle palčivé sucho.

„V Uhrách mnohé ženy podávají svému manželovi po svatbě jed. Je to naše ženské tajemství a žádný muž se o něm dosud nikdy

nedozvěděl. Na ten jed existuje spolehlivý lék. Tím jsem tě uzdravila.“

„Adléto,“ skočil jí do řeči zmatený Vratislav, „proč jsi to udělala?“

„Je to nápoj lásky. Chtěla jsem, abys patřil jenom mně. Abys mi byl věrný. Protože jsem tě milovala. A miluji tě. Můžeš mi odpustit?“

„Adléto, já...“

„Odpustíš mi?“ skoro neslyšně opakovala Adléta.

„Odpouštím ti. Miluju tě!“ vykřikl Vratislav chraptivě.

Hlava jeho ženy spadla ke straně a Adléta zavřela oči. Trhaný dech se uklidnil a záhy utichl úplně. Druhá Vratislavova žena, uherská princezna Adléta, zemřela. Končil nejstudenější měsíc druhého roku Vratislavovy vlády.

Svatojiřská katedrála byla plná. Ranní slunce se dovnitř prodíralo obtížně úzkými okny a na bíložlutých opukových kvádrech kreslilo pruhy lesklé jako zrcadla. Celý prostor chrámu ozařovaly stovky svící v rukou lidí. Světlo se lámalo v šedohnědém dýmu z kadidelnic, který stoupal v hustých chuchvalcích ke klenutému stropu. Před oltářem leželo na katafalku ve stříbrné rakvi tělo mrtvé kněžny Adléty. Oděná byla do zlatavého brokátu, který měla na sobě jen při korunovaci českou kněžnou. To bylo před necelým rokem.

Biskup Šebíř dokončil zádušní mši. Jako první přistoupil k rakvi a na prsa mrtvé položil malý železný křížek. „Pán s tebou, ať najdeš klid v blaženosti věčné!“ Tiše se uklonil a odstoupil, aby se mohl s kněžnou rozloučit Vratislav.

Kníže tiše poklekl. Nemodlil se, jen hleděl do mrtvé tváře. Nestaral se, zda služebníci uvidí v jeho očích slzy. Bez hnutí setrval několik minut. Teprve až kdosi v chrámu netrpělivě přešlápl a jiný zakašlal, vytrhl se ze své strnulosti. Vstal, sklonil se nad rakví a naposledy políbil ledové Adlétino čelo.

Pak téměř nepřítomně přijal soustrast z rukou bratrů Konráda a Oty. Za nimi následovala nekonečná řada předních českých velmožů, kteří přijeli do Prahy navzdory tuhé zimě. Roztržitě děkoval nepatrným pohybem hlavy.

Najednou sebou prudce trhl. „Ty?“ optal se, jako by nevěřil svým očím.

„Ano, vznešený kníže, já!“ potvrdil klidně Diviš ze Šternberka. Ztloustl ještě více od té doby, kdy se viděli naposledy. „Je mi jí líto. Měl jsem Adlétu rád,“ řekl měkce. „Nikdy bych si neodpustil, abych se s ní nerozloučil.“

Vratislav se chtěl na něho obořit, co si to dovoluje. Vždyť ho vyhnal. Ale zadrhlo se mu hrdlo.

„Můj kníže,“ pokračoval Diviš, „vím, jak ti je. Mně umřela žena před třemi lety. Když jsi sám, teprve pak poznáš, v jak prázdném světě žijeme. Když navíc ztratíš přátele...“ prohodil do ticha, které v chrámu panovalo. Lidé úkosem sledovali, jak vše dopadne.

Vratislav stál a přes kudrnatou Divišovu hlavu viděl rakev s mrtvou Adlétou. „Diviši,“ zajíkal se a pak chytil přítele do náruče. Obejmuli se. Nějako děti, které objevují nový a opojný cit přátelství. Ale jako muži, kteří mají za sebou hořkost porážek a smutek vítězů.

Když se po zádušní mši členové knížecí družiny rozcházeli, tiše si šeptali, že bude lepší vycházet s pánem ze Šternberka v dobrém. Protože se opět stal Vratislavovým oblíbencem a tedy jedním z nejmocnějších mužů knížectví.

25. KAPITOLA

Od Adlétiny smrti se Vratislav vyhýbal s neurčitým strachem svým dětem. Zvláště těm nejmladším. Spílal si, že jsou přece jeho krev, ale nedokázal se přemoci. Stále v nich viděl Adlétu. Judita, drobná černovláska s velikýma zvědavýma očima, se jí neuvěřitelně podobala. Holčička však byla slabá a neustále naříkala. To Vratislav nesnášel. Druhorozený Vratislav zase trpěl dýchavičností a občasnými záchvaty dusivého kašle. Jediný, kdo zdědil Vratislavovu sílu, byl nejstarší Břetislav. Bylo mu šest let a byl právě v tom věku, kdy děti dělají otcům největší radost. Začal poznávat svět a všetečností nezřídka přiváděl Vratislava do rozpaků. Copak lze znát odpovědi na všechny dětské nesmysly?

Jaro se překonávalo a nezasvěcený by řekl, že již nastalo léto. Blížil se svatopetrský jarmark, jímž se Praha honosila po celé zemi. Sjížděli se trhovci nejen z celého knížectví, ale stánky tu měli i obchodníci němečtí, italští a dokonce osmahlí kupci v podivných pestrých šatech, brebentící neznámou řečí, která nepřipomínala nic z toho, co kdo kdy slyšel.

Lidé se připravovali na nadcházející svátek. Hostinští sváželi obilí a maso, aby měli dostatek pro své hosty. Pivovarníci vařili i dvě várky denně a soudků a kádí se silným ječným pivem utěšeně přibývalo. Knížecí vojáci hlídkovali na všech cestách téměř až k zemské hranici. Proto se lapkům podařilo přepadnout a vyrabovat jen několik povozů.

Všichni kupci uznale pokyvovali hlavami a chválili bezpečí, které v českém knížectví panovalo. Jediné, na co mezi sebou žehrali, byla mýta. Díky bdělosti knížecích vojáků se jen výjimečně podařilo některému z nich objet mýtnici a vyhnout se placení. Inu, každá dobrá věc s sebou nesla i věci špatné. Na cestách bylo bezpečno, ale stálo to peníze. Jejich, kupecké peníze. Kupci však byli na takový život zvyklí a lamentování a naříkání na cla a mýta patřilo k jejich práci.

„Můj knížecí otče," řekl důležitě jednoho rána malý Břetislav, když vklouzl do Vratislavovy ložnice. „Musím s vámi hovořit v důležité záležitosti, jež nesnese odkladu!"

Vratislav se nadzvedl, změřil si svého syna a stěží potlačoval smích. Bůh ví, kde to to dítě slyšelo?

„Když to nesnese odkladu, musím tě vyslechnout," řekl na oko vážně a odsunul se ke stěně. Rukou naznačil, aby si k němu jeho syn lehl. Tohle malý Břetislav miloval. Zvláště teď, když zemřela matka a on neměl nikoho, s kým by se mohl pomazlit.

Vratislav viděl, jak chlapec svádí těžký boj mezi dětskou touhou stulit se do teplého pelíšku a vážností, s níž přišel. Touha mazlit se nakonec zvítězila a Břetislav skočil do lože a přitiskl se k Vratislavovi. Prosebně šeptal: „Že mne vezmeš na jarmark?"

Vratislav rychle přemýšlel. Neměl v úmyslu tržiště navštívit, ale nakonec, proč by se nepodíval?

Usmál se na syna a řekl: „Pokud je to tvá vůle, mně nezbývá, než poslechnout. Ale něco za něco, Břetislave. Říkal mi biskup Šebíř, že zanedbáváš školu. To není správné. Pokud chceš vidět jarmark, musíš mi slíbit, že se polepšíš!"

Břetislav se přestal usmívat. Neměl chuť věnovat se škole více než dosud. „Ale co," řekl si, „ať má otec radost. Hlavně abych viděl jarmark! Kdo posoudí, jestli se kněžskému drmolení věnuju víc nebo míň?"

Zvedl oči a s upřímným úsměvem odpověděl: „Ano, budu se škole více věnovat! A... půjdeme na jarmark?"

„Půjdeme," řekl Vratislav a pohladil ho po hlavě. „Začíná v sobotu a vyrazíme hned ráno. Dokud mají kupci ještě co prodávat!"

Již několik dní před zahájením svatopetrského jarmarku se rozneslo, že ho navštíví sám kníže. Zvláště němečtí kupci z Ungeltu se starali, aby o tom každý věděl. Kdo měl z trhu největší zisk? Oni. Přítomnost knížete přivábí mnoho lidu a většina něco utratí. Kníže nejde na procházku, to je jisté. Bude nakupovat!

Sobotní ráno po svatém Petru bylo stejně vlídné jako předešlé dny. Na modré obloze ani mráček, jen zářivé slunce.

„Ani se nedivím," říkal si Vratislav, „že lidé na venkově uctívají slunce skoro stejně, jako by to byl Bůh. Šebíř sice tvrdil, že je to smr-

telný hřích. Ale copak může být něco tak krásného, jako slunce, hříšné?“ Cítil, jak ho sluneční paprsky hladí. Již dlouho se na nic tolik netěšil. Připadalo mu, že je zase malým chlapcem a byl zvědavý, co budou kupci nabízet.

Uprostřed Staroměstského rynku kolem kašny stály kupecké vozy, na nichž bylo vystaveno drahé cizokrajné zboží. Po obvodu náměstí se v podloubí domů ukrývaly menší stánky místních trhovců a řemeslníků. Všechno vřelo a i když už od úsvitu lidé obcházeli tržiště, nikdo nic nekupoval. Oči všech se zvědavě obracely k Platnéřské ulici, odkud měl kníže se svým doprovodem přijet.

Konečně heroldi v křiklavě červených a žlutých šatech zatroubili fanfáru, která s vřískavou kakofonií přehlušila hluk na rynku. Lidé utichli a v napjatém očekávání se hrnuli k domu bohatého platnéře Gottschalka. Od brodu se blížila knížecí družina.

Nejdříve vjeli na rynek vojáci v kožených kazajkách a drátěných košilích. Na čelech pod špičatými přilbami se jim perlil pot, protože bylo parno. V rukou drželi kopí s malými trojhrannými praporci, na nichž byla přemyslovská orlice. Lidé se sami rozestupovali, aby uvolnili cestu knížecímu průvodu.

V jeho čele klusal Vratislav na bělostném hřebci. Oděn byl do zlatem vyšívané tmavě modré kazajky a fialového pláště. U pasu se mu houpal tesák se zlatou rukojetí, zdobenou velikým rubínem. Nádherný červený kámen lemovaly zlaté listy, které se na koncích proplétaly a vytvářely křížek. Na hlavě knížete se skvěla stříbrná čelenka, vyrobená podle obřadního klenotu.

Již dlouho se Vratislav neoblékl tak okázale. Vlastně od smrti své ženy Adléty. Dnes udělal výjimku. Chtěl svému lidu ukázat, jakého má knížete. Ale to nebyl jediný důvod. Ač si to nepřiznal, chtěl se blýsknout také před svým synem.

Malý Břetislav jel po jeho boku na černém koni. Oděný byl poměrně prostě, protože kníže uznal, že nemá cenu dítě trápit v takovém horku obřadním oděvem. Trval však na tom, aby měl na hlavě malou stříbrnou čelenku. Podobnou té jeho. Vždyť bude jednou jeho nástupcem na knížecím stolci!

Dojeli ke kašně uprostřed náměstí. Tam na ně čekal rychtář Pavlíček s nejváženějšími měšťany. Poklekli a hluboce se uklonili.

Rychtář knížete přivítal zvučným hlasem a vyjádřil radost všeho lidu nad takovou poctou. Když skončil, vstal jeden z kupců a s rukama vysoko vztyčenýma nad hlavu podal knížeti truhličku s dary.

Vratislav několika vlídnými slovy poděkoval. Pak pružně seskočil a pomohl malému Břetislavovi. Na něho byl kůň ještě příliš vysoký. Břetislav se trochu zaraženě rozhlížel a potom skoro bezděčně uchopil Vratislava za ruku. Zástupy kolem mu připadaly cizí a nebezpečné. Přesto se dalo těžko říci, kdo vykročil k nejbližšímu kupeckému vozu dychtivěji.

Kupci stáli u svého zboží a ukláněli se skoro až k zemi. Jakmile se kníže u některého zastavil, aby si prohlédl jeho nabídku, rozzářil se poctěný obchodník. Lidé na náměstí sledovali z uctivé vzdálenosti vznešenou družinu a ukazovali si ty, které znali jménem.

Vratislav pomalu míjel kupecké vozy a byl překvapený, jak nádherné zboží se tu dalo koupit. Díky cizelované stříbrem, zelenavé, zlatavé a červené brokáty, hedvábné šátky z daleké Číny, truhličky z jakéhosi těžkého černého dřeva, okované zlatými plíšky, nepřeberné druhy orientálního koření. „Pražský trh není o nic horší než v Bavorsku či Porýní," říkal si pyšně.

V podloubí kolem rynku nabízeli domácí zboží místní trhovci. Nebylo tak luxusní jako ušlechtilé výrobky na vozech cizích kupců. Přesto vynikalo výtečným provedením. Tvary působily drsněji, ale byly na pohled důvěrně známé. Měly v sobě krásu, která vyumělkovanému stylu cizokrajného zboží chyběla. Čeští kupci se ukláněli stejně uctivě jako cizí, a přece trochu jinak. Ukláněli se před svým knížetem. A to byl rozdíl!

Práce pražských stříbrotepců, pasířů, mečířů, kovářů, soukeníků a řady dalších řemeslníků, ať již z německého Ungeltu, uliček kolem židovského města, dílen na rynku, či z druhého břehu Vltavy lahodily oku. Často byly levnější, než cizí zboží.

Pražští mistři se znali s členy knížecí družiny. Vždyť pro ně často vyráběli. Věděli, koho oslovit, na co upozornit, jakou slevu nabídnout. Proto se kolem krámků v podloubí tísnil zástup bohatě oblečených mužů, kteří horlivě smlouvali.

Cizí kupci, zvláště ti, kteří byli na svatopetrském jarmarku v Praze poprvé, kroutili nechápavě hlavami. V okolních zemích bývali

středem pozornosti. Lidé toužili po jejich zboží. Ale v téhle studené a drsné zemi, lemované skoro neprostupnými horami, jako by lidé žili jen sami pro sebe.

„Můj kníže," zatahal Vratislava za rukáv malý Břetislav. Když si zjednal jeho pozornost, dodal prosebně: „Že mi koupíš koníka?" V ruce držel jednoduchou dřevěnou hračku. Představovala zručně vyřezaného koně, na jehož hřbetě seděl rytíř. Figurka byla zakouřená v peci, černá jako uhel, ještě z ní byl cítit dým.

Vratislav rozpačitě přešlápl. Pomalu se vracel ke kašně, kde zboží nabízeli cizí kupci. Stánky pražských trhovců ho nezajímaly. Jejich výrobky mohl mít, kdykoli si vzpomenul. Ale cizokrajné a neobvyklé věci ho lákaly. Takové se v Praze tak často neviděly. Trochu mu připomínaly lesk císařského dvora.

„Cože?" trochu roztržitě se obrátil ke svému synovi, který ho neustále tahal za rukáv.

„Toho koníka bych chtěl! Prosím!"

„Ne," bez rozmyšlení vyhrkl Vratislav. Císař by svému synovi také nekoupil obyčejnou dřevěnou hračku.

Slzy, které se vzápětí objevily v očích malého Břetislava, žalovaly, že nerozhodl správně. Ale kníže přece nemohl vzít své slovo zpět!

„Břetislave," sklonil se k chlapci a s úsměvem ho pohladil po tváři. Přátelsky začal vysvětlovat, že by se měl jako syn knížete a budoucí vládce obklopovat věcmi, které odpovídají jeho postavení. „Takového koně si může koupit skoro každý," dodal s pohrdáním v hlase. „Jak bych vypadal před svým lidem, kdybych ti koupil něco tak obyčejného? Vidíš, jak nás všichni sledují? Mysleli by si, že tě nemám rád, a proto ti kupuji levnou hračku. Víš co," vzal ho za ruku a zamířil k vozu, kde bylo vystaveno nejdražší zboží jednoho z norimberských zlatníků. „Vyber si tady!" Vzal chlapci z ruky černého koníka a podal ho panošovi, aby hračku vrátil.

„Ale já ho chci!"

„Už dost," zamračil se Vratislav.

„Tatínku, táti!" naříkal chlapec a snažil se odtáhnout Vratislava za plášť zpátky do podloubí. Tam, kde v hromadách dřevěných ná-

sad, štoudví, dlabaných misek a kol k vozům zmizel vytoužený dřevěný koník.

Vratislav si ho nevšímal. „Podívej," ukazoval na nádherně tepané stříbrné figurky rytířů, pěšáků i zvířat, z nichž některé ani neznal. „Pokud tedy vůbec podobné po zemi chodí," napadlo ho při pohledu na zavalité zvíře s dlouhým nosem, který sahal skoro až na zem, a se dvěma hrozivými kly u tlamy.

Ale Břetislav se na vystavené stříbrné figurky ani nepodíval. Smutně se ohlížel za panošem, který odnesl dřevěnou hračku.

Vratislav prudce trhl jeho rukou, až chlapec skoro upadl. „S tebou mluvím, Břetislave," upozornil ho přísně. „Posloucháš mě vůbec?"

„Ano, můj kníže," se vzlykáním odpověděl.

Vratislav zuřil. Cítil, že ho drahocennými věcmi neohromí. Ale právě proto, že byl kníže, nemohl dát přednost zboží, které by si koupil i žebrák. Musel syna vést, aby byl vládcem ve všem všudy. Za každou cenu!

„Vyber si, Břetislave," pokusil se ještě jednou o přátelský tón.

Malý Břetislav utřel slzy a bez většího zájmu si prohlížel vystavené stříbrné figurky. Pak ukázal na rytíře na koni, který se trochu podobal tomu dřevěnému. Vratislav vzal figurku do ruky a musel uznat, že byla zhotovená dokonale. I spoje na kroužkové košili byly naznačeny. Jen chviličku váhal a pak ukázal na několik pěšáků a ještě jednoho rytíře. Vše si nechal zabalit do krabičky spletené z dřevěných loubků. Pokynul purkrabímu, aby zaplatil. Netrpělivým gestem zahnal kupce, který se před ním ukláněl a cosi vděčně drmolil.

„Líbí se ti?" ptal se skoro s dětskou dychtivostí a podal synovi zabalené stříbrné figurky.

Chlapec se sklopenýma očima přikývl a krabičku si vzal. Pak se rychle otočil a zamířil k ústí Platnéřské ulice, kde čekali koně.

„Břetislave!" zastavil ho Vratislav. „Okamžitě se vrať. Ještě jsme neskončili!"

„Ale já ano," odpověděl s dětskou tvrdohlavostí. Stáli od sebe několik kroků, proto je slyšeli lidé kolem.

Kníže výhružně došel k synovi a vrazil mu pohlavek. Břetislav nebyl na něco podobného připravený. Klopýtl a upadl obličejem k

zemi. Upustil krabičku, která se otevřela a stříbrné figurky se rozsypaly po dlažbě. Jeden z vojáků narazil na kámen a rozbil se.

„Seber to," křičel Vratislav rudý vzteky.

Břetislav se těžce zvedal ze země. Odřel si koleno a bolestivě narazil čelo. Skoro hned mu naskočila modrofialová boule.

V tu chvíli se objevil Diviš ze Šternebrka a postavil se mezi ně. Stál těsně u Vratislava a vyčítavě se mu díval do očí. „Kdyby mi Bůh nevzal syna," řekl tiše, aby to slyšel jen on, „nikdy bych ho zbytečně nebil. Určitě ne za to, že si vybral nějakou hračku!"

Vratislavem lomcoval prudký vztek. Před očima se mu míhala rudá a černá kola. Byl skoro nepříčetný. Klidně by zabil nejen Diviše, ale možná i malého Břetislava. Podvědomě sáhl po tesáku, ale chlad zlaté rukojeti mu vrátil soudnost.

„Odjíždíme," křikl chraptivě na družinu a obrátil se ke koním. Malý Břetislav klopýtal za ním.

V neděli po ranní mši kráčel Vratislav v doprovodu biskupa Šebíře pomalu z baziliky do paláce. Starý kněz se těžce opíral o prostou dřevěnou hůl, již si před chvílí vzal místo honosné biskupské berly. Vratislav si pozval několik předních členů své družiny a Šebíř byl jediný, kdo tušil, o čem se bude hovořit.

Již před měsícem se o to s knížetem pohádal. Nechtěl ustoupit, ale nakonec přikývl. Byl starý. Příliš starý na to, aby bojoval bez naděje na úspěch.

V sále byl připravený dlouhý dubový stůl. V jeho čele stálo honosné křeslo pro knížete a kolem lavice. U sloupu čekali dva panoši se džbány. Vratislav pozdravil lehkým úklonem nejprve bratry Konráda a Otu, teprve pak ostatní.

„Chci se s vámi poradit, protože patříte k mým nejvěrnějším služebníkům," začal laskavě. „Rozhodl jsem se zřídit v Olomouci nové biskupství. Bude působit pod patronací pražské diecéze, ale jinak bude samostatné. Moji bratři potvrdí, jak je obtížné, aby biskup Šebíř řešil církevní záležitosti na Moravě. Mé knížectví si zaslouží druhou diecézi!"

Pobaveně si všiml, že si většina velmožů nenápadně prohlížela biskupa Šebíře. V jejich tvářích se však dala číst spíše škodolibost než obava, jak biskup zásah knížete do svých práv přijme.

„Ještě že mám Šebíře," mihlo se Vratislavovi hlavou. Starý biskup se vždycky podvolil. I když se teď tvářil nepřívětivě, aby si před ostatními nezadal.

„Všechny moravské statky a platy, které vlastnil biskup Šebíř, připadnou moravské diecézi," pokračoval Vratislav. „Protože však nechci poškodit mého milovaného biskupa, obdrží v Čechách odpovídající náhradu." Skončil a s rozkoší se napil dobrého, i když trochu trpkého vína z Porýní.

První se ujal slova kníže Konrád. Hovořil květnatě a dlouze jako vždy, pokud s něčím nesouhlasil. Od dětství se bál říci jasně a krátce, co si myslí. „Proto je zřejmé, můj vznešený knížecí bratře, že by mé Brno mohlo být stejně dobře sídlem biskupa jako Olomouc. Možná ještě lepším. Proto tě žádám, abys své rozhodnutí ještě zvážil," skončil a prosebně si měřil Vratislava.

Ota se zamračil. Ani on neměl rád hádky. Zvláště se svými bratry ne. Vůbec netušil, jaké výhody by mu mohlo přinést zřízení biskupství. Vratislav mu však včera vysvětlil, že tím nesmírně vzroste význam Olomouce.

„Já myslím," začal nerozhodně, ale Vratislav ho rázně přerušil. Tušil, že Ota by byl schopný Konrádovi ustoupit. Proto odpověděl za něho. „Olomouc leží v srdci Moravy. Je od hranic dostatečně vzdálená. Co by nám mělo ležet na srdci více než bezpečí nového biskupa? Kromě toho," rozhlédl se přísně po přítomných, „bylo posledním přáním mé milované Adléty, aby k její věčné památce byla založena v Olomouci nová diecéze."

Konrád polkl, stiskl rty a nedůvěřivě zamrkal. Tušil, že si to jeho bratr vymyslel. Ale co mohl dělat? Proti poslednímu přání umírající kněžny se stěží mohl postavit. Ač nerad, musel se smířit s tím, že Brno zůstane ve stínu Otovy Olomouce.

Odpoledne šel Vratislav navštívit syna Břetislava. Měl po včerejší návštěvě jarmarku špatný pocit. Chtěl mu znovu vysvětlit, že jsou povinnosti, kterým se kníže nevyhne. Strážný se uklonil a uctivě otevřel.

Břetislav seděl na zemi zády ke dveřím. Byl zcela zabraný do hry, takže si otce nevšiml. Vratislav opatrně našlapoval, aby ho překvapil. Ale pod nohama mu zapraskalo prkno. Chlapec se vyděsil.

Jakmile uviděl Vratislava, pokusil se ukrýt svou hračku. Bylo však pozdě. Kníže zahlédl neuměle vyřezaného černě zakuřovaného koníka s rytířem na hřbetě.

Chvíli se vztekle díval na syna, který hračku s panickým strachem tiskl k hrudi. Pak mu ji vyrval z rukou. Rudý vztekem křičel: „Kdes ji vzal? Copak jsem ti včera nezakázal...“ Zajíkl se, protože nenacházel vhodná slova. Křehká figurka nevydržela křečovitý stisk dlaní. Ozvalo se prasknutí a tělo rytíře se odlomilo. Vratislav mrštil vší silou polámanou hračkou na zem.

„Kdo ti ji dal?“ řval, až mu přeskakoval hlas. Chytil Břetislava za rameno a prudce jím cloumal. „Mluv!“

Syn stiskl rty a dětské oči, ještě před chvílí rozšířené strachem, hleděly chladně a s nenávistí. Vratislav mu nařezal, ale jméno muže, který hračku tajně koupil, neprozradil. Nakonec Vratislav nařídil, aby Břetislava zavřeli v jeho pokoji a nedali mu nic jíst, dokud se nepřizná.

Knížetem lomcoval vztek. Byl si skoro jistý, že v tom musel mít prsty Diviš. Ale bez synova doznání nechtěl nikoho obviňovat. Chvíli dokonce uvažoval, že pozdrží poselstvo, které měl pán ze Šternberka vést. Alespoň do doby, dokud nezjistí, jak to s dřevěným koníkem bylo. Pak si to rozmyslel. Poslové měli nejvyšší čas, aby stihli císaře na synodu v Augšpurku. V družině by zdržení poselstva vyvolalo zbytečné řeči.

Břetislav mlčel i po odjezdu Diviše ze Šternberka. Když odmítal i po čtyřech dnech hladovění říci pravdu, Vratislav kapituloval. Nechtěl mu ublížit. Protože trest by zasloužil spíše ten, kdo hračku tajně koupil.

Synovo trucování urychlilo Vratislavovo rozhodnutí, že Břetislav opustí Pražský hrad. Nepovažoval za správné, aby se chlapec po matčině smrti pohyboval bez dozoru mezi lidmi z jeho družiny. Mohl pochytit jen špatné mravy. Bylo třeba začít s přísnější výchovou. U někoho, komu mohl důvěřovat. Kdo by udělal z jeho syna skutečného muže.

Volba padla na Martina z Bíliny. Jeho hrad byl dostatečně pevný a přitom pohodlný. Břetislavovi tam nehrozilo žádné nebezpečí. Na-

víc nechal Vratislav posílit posádky v okolních hradištích. Kdyby někdo Bílinu napadl, bylo po ruce dost mužů.

Martinovi zcela důvěřoval. Věděl, že synovi nebude říkat nic, co by bylo proti jeho zájmům. Mohl se spolehnout, že Břetislavovi věnuje nejlepší péči a možná i trochu lásky, kterou na Pražském hradě mít nemohl. Že v případu s dřevěným koníkem neměl prsty Diviš, zjistil Vratislav až po mnoha letech.

26. KAPITOLA

„Vznešený kníže," ukláněl se udýchaně Jan ze Zástřizlí, „přijel posel. Je to naléhavé! Velice naléhavé!"

Vratislav, zadýchanější ještě více než purkrabí a zpocený tak, že na něm plátěná košile visela splihle jako studený krunýř, přerušil souboj. Mečem pozdravil velitele Markvarta, s nímž cvičil. Rychle se převlékl. Věděl, že dříve nebo později bude meč potřebovat a nemohl si dovolit, aby příliš zpohodlněl a ruka mu ztěžkla.

„Mluv! Co se stalo?"

„Poláci," vyhrkl purkrabí. „Poláci nás napadli! Právě dorazil posel z východních Čech. Král Boleslav překročil hranice v Kladsku a táhne na Opavu!"

Vratislav si mnul ruce, aby uvolnil drobnou křeč po vysilujícím zápase. Skoro se mohlo zdát, že si je mne spokojeností. Ale vrásky na čele hovořily o něčem jiném. Již dříve zvědové přinesli zprávy, že se polský panovník připravoval k útoku. Také Šebíř ho varoval, neboť dostal přesné informace od polských prelátů. „Boleslav hledá nepřítele. Jeho muži jsou nespokojení a kořistí z války by je uklidnil. Jenže proti komu se má obrátit? S uherským králem jsou příbuzní a přátelí se. Na západ proti spojencům císaře Jindřicha si netroufne. Ani na východ. Tam je nepřítel příliš silný, divoký a navíc chudý. Ale vy, kníže, připomínáte Polákům jejich hanbu. Váš otec vyplenil Hnězdno. Ročně vám platí spoustu stříbra. Je logické, že se chystá proti vám."

Vratislav se nebál polského vojska. Znal jeho taktiku z Uher. Poláci byli silní, ale nedokázali se podřídit velení. Každý se snažil prosadit jako hrdina. Poláci se slepě vrhali do každé šarvátky. Jakmile se jim však nedařilo, obraceli koně a utíkali. Nebyli zbabělci, prostě si na takový způsob boje zvykli.

Rychle počítal, na které rody se mohl spolehnout. Během dvouleté vlády si dokázal většinu zavázat. Nakonec si řekl, že doma problémy nebudou. Jeho vojsko bylo mnohem silnější, než bývalo

Spytihněvovo či otcovo. Měl dost peněz a snadno uživil stovky mužů.

S úsměvem vzpomínal na finanční potíže, se kterými se potýkal na počátku vlády, když Ida odvezla bratrovu pokladnici. Těžba stříbra utěšeně rostla. V duchu chválil bratrovu šikovnost, který do Čech přivedl saské horníky. Vratislav byl dnes silný. S přátelským úsměvem objal Markvarta kolem ramenou: „Dáme Polákům za vyučenou!“

Odpoledne se po celé zemi rozjeli poslové. Kromě vzkazů nesli pruty svázané pevnou houžví, starobylé znamení, že kníže svolával zemskou hotovost. Následujícího dne vyrazil Vratislav s družinou do Pardubic, které určil jako místo srazu.

Bylo jasné ráno a pohoda letním sluncem prozářené krajiny se přenesla i na vojáky. Smáli se a volali na sebe oplzlé posměšky. Po dlouhých týdnech zahálky bylo příjemné cítit pod sebou hřbet koně, slyšet řinčení zbroje, pozorovat prašnou cestu a cítit dráždivé vůně. A doufat v tučnou kořist.

Jen Vratislav byl trochu zachmuřený. Nechtěl dát před vojáky najevo svou náladu, ale nemohl si pomoci. Těsně před odjezdem onemocněl druhorozený syn Vratislav. Zdálo se, že vážně. Měl vysoké horečky a dítě, které se teprve učilo mluvit, opakovalo žízní rozpraskanými rty: „Tatínek...“

Zemská hotovost se sešla s neuvěřitelnou rychlostí. Během několika dnů dorazili všichni, které kníže povolal. Nikdo se nevymlouval, dokonce se ani neopozdil. Také mladší bratři poslali z Moravy posily. Náladu mu zkazila jedině zpráva, již přinesl posel z Prahy. Malý Vratislav zemřel.

Vratislav neměl příliš času truchlit. Až se vrátí, vypraví mu důstojný pohřeb. Co ale mohl smrtelník dělat proti vůli Boží? Svět šel dál a kníže se musel starat především o živé!

Zvědové přinášeli denně zprávy o pohybu polského vojska. Vratislav se plně soustředil na válku. Vracely se mu vzpomínky na mládí. Mezi vojáky zažil řadu nebezpečných, ale přece krásných dnů. Ze všech knížecích povinností bylo velení vojsku tou nejpříjemnější.

„Boleslav je hlupák,“ hodnotil postup Poláků Markvart.

„Proč tak přísně?“ napomínal ho s úsměvem Vratislav. „Sám jsi mě kdysi učil, že se nepřítel nesmí podceňovat.“

„To jistě ne,“ rozmrzele se bránil starý voják. „Ale je vždycky nutné udělat si na protivníka názor. Pokud Boleslav táhne na Opavu, je to chyba. Veliká chyba. Co tím získá? Pokud chtěl naloupit kořist, měl rychle vyplenit pohraničí a zmizet. Na víc jeho vojsko nemá. Jestliže mají zvědové pravdu, není Poláků ani polovina, co nás.“

„Boleslavovi nejde jen o kořist,“ připomněl Martin. Skoro samozřejmě se staral během tažení o řadu věcí, které by měl jinak zajišťovat nový knížecí panoš Vítek. „Polský král chce ukázat, že je dobrý válečník. Doma si nechá říkat Boleslav Smělý. Rád by odčinil dobytí Hnězdna. Pokud chce slávu a stříbro, musí útočit na hrady.“

„Jenže to by jeho vojsko muselo postupovat rychleji,“ namítl Markvart.

„Boleslava ani ve snu nenapadlo, že se česká zemská hotovost sejde tak rychle,“ usmíval se Vratislav. Dosud si pamatoval, jakou dobu trvalo, než se sešlo uherské vojsko. A Poláci bývali ještě liknavější. Boleslav nedokázal odhadnout, jak málo času bude mít, než se mu české vojsko postaví v plné síle. Jeho plány vycházely z polských zkušeností. Za takové chyby se platilo.

K večeru vyrazilo několik jízdních oddílů na pomoc obráncům Opavy. Ráno se hnulo celé vojsko. Vratislav ovšem nepostupoval přímo na Opavu, ale zamířil na severovýchod. Rozhodl se odříznout nepříteli cestu domů. Vzhledem k přesile si mohl podobný manévr dovolit. Vratislav se nemínil bránit. Hodlal Poláky pokořit.

České vojsko postupovalo rychle. Markvart již dříve poslal dopředu vozy s obilím, aby vojáci neměli po cestě hlad. Neztráceli čas rabováním ve vesnicích. Během dvou dnů dorazili k polské hranici. Teď stáli Boleslavovi v zádech.

Přes početní převahu neponechal Vratislav nic náhodě. Zvědové projížděli krajinou, aby je zbloudilý polský oddíl nepřekvapil. Podařilo se však zajmout jen několik poslů a dva vojáky, kteří se odtrhli od vojska a loupili. Vratislav nechal všechny pověsit.

Následujícího odpoledne dorazilo české vojsko k opavskému hradu. Vratislav ukryl většinu oddílů v lese. Jen několik stovek mužů postupovalo dál. Vypadali jako malé vojsko, ale nemohli vyvolat

respekt nebo dokonce strach. Na nízkém návrší, odkud bylo vidět na polský tábor, se ukázněně rozestavěli do řad. Zněly hlasité povely, jako by se chystali k bitvě.

To již Boleslav věděl, že se Češi blíží. Ale zprávy si značně protiřečily. Podle jedné šlo o malý oddíl, který zahlédl jeden zvěd v lese. Jiný zvěd přinesl zprávu, že sem táhne český kníže s celou zemskou hotovostí. Ale knížete Vratislava ve skutečnosti neviděl. Že by někde mohl být, usuzoval jen podle praporců.

Boleslav zůstal ve stanu a přemýšlel. Opavu začal obléhat před necelými dvěma týdny. Ještě neměl hotové ani obléhací zařízení a žebříky, bez nichž neměl útok smysl. Nezdálo se, že by obléhání rychle skončil. Potřeboval čas.

Zprávy o Češích ho příliš nezneklidnily. Vojáci na návrší u lesa nebudili počtem respekt. Těžko se dalo věřit, že by Vratislav tak rychle po polském vpádu shromáždil početnější vojsko. Oddíl poslal zřejmě na pomoc Opavě. Vojáci asi dostali úkol probít se do obloženého hradu a rozšířit počet obránců.

„Tak to bude!“ rozhodl Boleslav. Zavolal velitele a sdělil jim plán. Část vojáků bude dál střežit cesty k bránám, aby do obležené Opavy neproklouzla ani myš. Hlavní síly se připraví k boji proti Čechům. „Rozprášíme je. Ať Vratislav vidí,“ dodal Boleslav výhružně.

Vratislav s Markvartem pozorovali z bezpečného úkrytu pohyb v polském táboře. Za jejich zády tiše odfrkovali nedočkaví koně, kteří neomylným instinktem cítili nadcházející boj. Jezdci je konejšivě poplácávali po šíjích a když domluva nepomáhala, ovázali jim tlamy povříslem slámy.

Pěšáci se pohodlně opírali o kopí nebo prostě seděli v mechu. Pár jich dokonce v příjemném odpoledním slunci dřímalo. Zkušenost jim říkala, že tahle bitva bude rychlá a hlavní práci udělá jízda. Všichni věděli, jakou past kníže Polákům uchystal. Byli šťastní, že mají tak skvělého velitele. Jít do boje a vědět předem, že snadno vyhrají, bylo nádherné.

„Markvarte,“ usmíval se Vratislav, „pamatuješ na poslední bitvu v Uhrách?“

„Jak bych nepamatoval, vznešený kníže," uklonil se starý voják. „Král Ondřej použil stejného manévru. Vylákal nepřítele a pak mu vtrhnul do zad. Skvěle jste to vymyslel!"

„Markvarte, lichotit můžeš hloupé ženské," usmíval se Vratislav. „Ale ve válce je třeba nazývat věci pravými jmény. Tos mě také učil ty. Já krále Ondřeje jen napodobil. Jemu patří obdiv za ten nápad."

Markvart si s potěšením všiml, že Vratislav už dlouho neměl tak vynikající náladu. To bylo dobré znamení. Jako každý voják byl pověrčivý. Zkušení válečníci věděli, když se velitel usmívá, bitva dopadne dobře.

Z polského tábora se ozval křaplavý ryk rohů. V proutěných zátarasech, které chránily tábor jako provizorní hradba, se otevřelo několik širokých průchodů. Polská jízda vyrazila na pláň, jež se mírně zvedala k lesu, kde čekal český houfec. Na nádherném ryzákovi v čele cválal polský král Boleslav. Jeho zbroj, lemovaná zlatem, svítila v letním slunci jako pochodeň. Nad hlavou mával mečem. „Za Polsko," povzbuzoval ostatní. Jeho muži se za neuvěřitelného hluku řítili vpřed jako železná lavina. Jakmile se jízda rozvinula do řad, vyběhli z tábora pěšáci s kopími v rukou. Utíkali za rytíři, co jim nohy stačily.

Český oddíl u lesa stál nehnutě. Velel mu mladý Hrabišic. Spolu s ním zde bylo ještě několik předních velmožů. Dobře věděli, že je čeká nejtěžší úkol. Klidně však pozorovali Poláky. Někteří se dokonce potutelně usmívali, když si představili, co se za chvíli stane. Byli to ostřílení harcovníci a boj jim přinášel potěšení a zábavu. Nikdo si nepřipouštěl, že by mohl padnout. Pokud rytíř utržil nějaký šrám, nevídáno! Alespoň bylo o čem hovořit za dlouhých zimních večerů při hostinách.

Poláci se s tasenými meči hnali vpřed. Jejich řady se rozpadly a rytíři se slabšími koňmi se opožďovali. Ale o to usilovněji bodali svá zvířata do slabin. „Za Polsko, za Polsko!" křičeli s tvářemi zrudlými úsilím. Údery kopyt a ryk byly stále silnější, takže si zpočátku nikdo nevšiml hluku, který se ozval zprava.

Teprve když z lesa vyjela první řada českých jezdců s Vratislavem v čele, několik Poláků zpomalilo a pak zastavilo. Trvalo ještě

chvíli, než se v polském vojsku rozneslo, že to je past. Ale to se již nejrychlejší jezdci z první řady v čele s králem Boleslavem srazili s českými vojáky na návrší u lesa.

Boleslav se vztyčil v třmenech, aby zjistil, co se stalo. Ve víru boje neviděl a neslyšel. Ohlédl se a nevěřil vlastním očím. Jeho jízda byla rozprášená po celém návrší. Část rytířů obrátila koně a utíkala zpět do tábora. Většina však stála nerozhodně v hloučcích, jako by čekala na ránu z milosti.

Kolem polského krále zůstalo několik desítek rytířů, nejvěrnějších členů družiny. Pěší oddíly se rozprchly. Poláci odhazovali kopí a překotně se snažili ukrýt v nedalekém lese. K dovršení zmatku provedli obránci opavského hradu výpad. Bez větších nesnází rozprášili obléhatele a obsadili polský tábor. Mezi Boleslavem a jeho ležením se hemžily houfy Čechů. I když se dalo ve zvířeném prachu těžko poznat, kolik jich ve skutečnosti je, bylo na první pohled zřejmé, že Češi měli výraznou početní převahu.

Boleslav se několikrát na koni otočil a odrazil útok jednoho z českých vojáků. Rychlým švihem meče mu rozpoltil lebku. Pak bodl koně do slabin. „Za mnou, urození páni!“ volal na své muže. „Za Polsko! Nic není ztraceno. Rychle do tábora!“

Vratislavovo vojsko však bylo skvěle vycvičené. Každý oddíl měl úkoly, které vojáci svědomitě plnili. Poláci byli rozprášení a jejich houfce se dostávaly jeden po druhém do obklíčení. Boj byl ztracen vlastně ještě dříve, než vůbec začal. Další a další Poláci zahazovali v hrůze zbraně a padali na kolena, aby si zachránili život.

Zbytkům Boleslavovy zdecimované jízdy se nepodařilo prorazit obklíčení. Asi sto metrů před plotem svého ležení vytvořili zbylí polští rytíři kruh, aby chránili krále. K nim se přidalo několik pěšáků s kopími, kteří se ještě nevzdali nebo neutekli. Nevelký hlouček obklopili Češi v bezpečné vzdálenosti jako živá hradba.

Vojska mlčela. Slyšet bylo jen těžké oddechování koní a chroptění raněných mužů. Ale těch nebylo mnoho, protože nečekaný útok Čechů rozhodl bitvu rychle. Jen málo Poláků se bránilo. Ostatní se vzdali bez boje, jakmile zjistili, že nemají naději.

Před české vojsko vyjel Vratislav. „Králi Boleslave," zvolal hlasitě. „Vzdej se! Ušetři životy svých mužů, boj je marný. Slibuji ti rytířské zacházení a nejvyšší možnou milost, jaké je vítěz schopen!"

Boleslav Smělý věděl, že je konec. Vše se v něm vařilo. Taková potupa! Když odjížděl, přísahal v katedrále na krakovském Wawelu, že pomstí pohanu svých předků. A jak dopadl? celé Polsko se mu bude smát! Bezděčně přejel prstem po ostří svého meče. Byl jako břitva a na prstu se mu objevilo několik krůpějí rudé krve. chvíli se na ně díval a pak svěsil hlavu. Stiskem stehen popohnal koně a vyjel vstříc Vratislavovi. Zastavil před ním a na znamení porážky mu podal meč.

Byl večer. České vojsko odpočívalo unavené mnohem více rychlým pochodem než krátkou bitvou. Vojáci seděli kolem ohňů a slavili. Na rožních se peklo volské maso. V polských spížních vozech našli veliké zásoby. Dokonce i chutnou zeleninu. Vratislav nechal vyvalit ze sklepů opavského hradu několik sudů piva a lahodné medoviny.

Do hluku hrubých mužských hlasů se mísil divoký rytmus tamburín, trubek a fidulí, doprovázejících písně k oslavě hrdinství a lásky. Protože to byly hlavní věci, které vojáky kromě kořisti zajímaly. Dnes nebylo, čím se chlubit, co to bylo za hrdinství, vyřítit se z lesa a rozehnat houf zmatených a popletených Poláků? Nepřítel odhazoval zbraně ještě dřív, než Češi dorazili! Proto se více než holedbání věnovali pití a několika povětrným holkám.

Vratislav seděl ve stanu s předními členy své družiny. Pil na vítězství. Měl však před sebou ještě jednu důležitou povinnost. Musel rozhodnout, jak rozdělit kořist. Tohle bývalo po každé bitvě předmětem svárů. Proto čekal, až jeho muže trochu otupí silné pití a budou smířlivější. Nemínil je ošidit. Ale na druhou stranu si nemyslel, že by měli dostat přehnaně moc. Protože jedině bohatý kníže byl silný kníže.

27. KAPITOLA

Několik dnů po vítězné bitvě propustil Vratislav zajaté Poláky. Bez koní a zbraní se vydali se svěšenými hlavami domů. Urození do svých dvorců, ostatní za rodinami do vsí a městeček. Pouze krále Boleslava a několik předních velmožů si Vratislav nechal v zajetí.

O polské velmože příliš nestál. Jejich rodiny nabídly hned po bitvě slušné výkupné. Ale Vratislav naoko váhal. Zajatí Poláci byli pojistka, aby někoho v Polsku nenapadlo svrhnout Boleslava. Polský král byl sice nepřítel, ale současně vzácná kořist. Vratislav měl své plány. Jednání se však protáhlo až do podzimu.

„Je strašně zpupný. Schází mu pokora, jako by ani nebyl v zajetí," stěžoval si biskup Šebíř. Vedl s Boleslavem jménem českého knížete jednání. Vratislav měl své důvody, proč pověřil starého biskupa. Jedině jemu mohl v tak delikátní záležitosti věřit.

Většina členů družiny si marně lámala hlavu, proč s Boleslavem jednal unavený stařec. Českého knížete by měl podle jejich názoru zastupovat někdo mladší. Šebíř měl sice mimořádné znalosti. Byl obratný řečník a skvělý diplomat. Ale to byly vlastnosti, které nikdo z knížecí družiny nedokázal ocenit. Pro většinu bylo podstatné, že starý Šebíř chodil těžce a pokud by se neopíral o biskupskou berlu, možná by i upadl. Měl slabý hlas a představa, že by měl zápasit s mečem v ruce, byla směšná.

„Už jsi mu tlumočil můj návrh?" ptal se Vratislav s trochu hraným nezájmem.

„Dneska jsem mu řekl, jaká je vaše představa," přikývl důstojně biskup. „I když mu bylo jasné, že je to velkorysý návrh, vzal si čas na rozmyšlenou. Dokonce chtěl poslat do Polska list, aby se optal na mínění své sestry!"

„Proč tak otálí?" vrtěl nechápavě hlavou Vratislav. „Co by ještě chtěl? Prohrál a musí platit. Podmínky vždy diktuje vítěz."

„Myslím, že jednání nezdržuje, aby získal výhodnější podmínky. Ale aby mu doma nemohli vyčítat, že ustoupil rychle. Počítá se

svými spojenci. Dneska přišel list od nejsvětějšího otce papeže Alexandra, abyste jednal se zajatým polským králem velkoryse.“

„Ten aby do všeho nestrkal nos,“ opovržlivě opáčil Vratislav. „Už delší dobu mám pocit, že se církevní hodnostáři starají spíše o vlastní zájmy než o duše věřících.“

Na chvíli se zarazil a s pobavením si všiml nesouhlasu v biskupových očích. Usmál se a přátelsky pokračoval: „Promiň, Šebíři. Uznávám, že jsou výjimky, a nechtěl jsem tě urazit. Jenže tebe počítám ke své družině. Kritizoval jsem říšské arcibiskupy a biskupy. A hlavně papeže. Ať se stane cokoli, hned posílá pastýřský list. Dokonce panovníkům nařizuje, jak by měli vládnout. Jako by byl víc než císař!“

„Některé církevní autority dokazují výlučné postavení papeže,“ rozpačitě začal vysvětlovat Šebíř. „Opat Remigius v Traktátu o vládě Boží a lidské výslovně uvádí, že moc králů a knížat pochází od císaře. A císařská moc od papeže. Ten jediný může z Boží vůle vložit na lidskou hlavu císařskou korunu. Copak sám Karel Veliký nepřijal císařskou korunu z rukou papeže Hadriana? Jestliže tak učinil první císař, musí ho následovat i ostatní!“

Vratislav mlčel a nelaskavě si Šebíře měřil. Věděl, že podobné názory byly v říši moderní. Ale ve snu by ho nenapadlo, že mu je bude doma připomínat vlastní biskup. Učené disputace pro Vratislava nebyly. Podle jeho názoru nemělo učenecké tlachání valnou cenu, protože rozhodující byla síla. Pokud by sebral papež silnější vojsko, bude jistě císařská moc pocházet od papeže. Pokud by silnější armádu postavil císař, zůstane papež císařovým služebníkem, jak tomu bývalo kdysi. Boží milost v tom nehrála žádnou roli. Moc byla výhradně záležitostí boje lidí.

„Tak už i ty hlásáš zrádcovské myšlenky o reformě církve?“ ušklíbl se Vratislav.

„Znáte mě,“ hájil se smířlivě stařičký biskup. „Vždy jsem věrně sloužil přemyslovskému rodu a v té službě, když Bůh dá, chci i čestně zemřít. Ale nemůžete zavírat oči před tím, co hýbe křesťanským světem!“

„To samozřejmě nemohu. Ale světem vždy hýbal meč, to si pamatuj, Šebíři!“

„Jen aby,“ pochybovačně vrtěl hlavou biskup.

Začal podzim. Ve dne ještě svítilo slunce, ale večery byly chladné. Občas se přehnal déšť a k ránu mrzlo, ale plískanice nikomu nevadily. Úroda byla mimořádně dobrá a sedláci ji včas svezli z polí do stodol. Navíc skončila válka s Poláky. I to byl důvod k radosti.

Zájezdní hostinec U zlatého kola na cestě z Opyše k poříčskému brodu byl vyhlášený skvělou kuchyní a obsluhou. Šenk byl prostorný a vždy ho osvětlovalo několik loučí. Pro jeho útulnost si tu sjednávali schůzky nejen pražští měšťani, ale i mnozí členové knížecí družiny. Pro ně byl vyhrazen stůl v rohu u okna, ke kterému se obyčejný člověk neodvážil vůbec přiblížit.

Venku se již šeřilo a ze staroměstského břehu oznamoval hlas trouby uzavření městských bran. Do krčmy vstoupili tři muži v dlouhých soukenných pláštích, lemovaných kožešinami. Bez rozmyšlení zamířili ke stolu v rohu. Hubený vyzáblý šenkýř se uctivě ukláněl a celkem zbytečně ukazoval cestu. „Tudy, vznešení pánové, tudy!“

„Matěji, když tě vidím, vždycky dostanu hlad,“ smál se Kojata Hrabišic hubenému hostinskému.

„Já zase začnu pochybovat, jestli vůbec umíš něco kloudného uvařit, když jsi tak vychrtlý,“ oponoval mu se smíchem Martin z Bíliny.

„Dnes budete mými hosty,“ trochu rozpačitě upozorňoval třetí. „Já vás pozval. Potřebuji s vámi mluvit a během dne na to není čas.“

„Věřím, pane Jane, že úřad purkrabího přináší spoustu starostí,“ přikývl Martin z Bíliny. I když patřil mezi nejvýznamnější členy knížecí družiny, stále si uchoval něco se zdvořilosti panoše.

Hlučně se posadili ke stolu a hostinský spěšně přinášel džbán s medovinou. „Nevěděl jsem, že dnes budu mít tak vznešené hosty,“ drmolil nervózně. „Majdalena už dala péct kýtu, ale bude to ještě chvilku trvat.“

„Nevadí,“ rozhodl pán ze Zástřizlí. „Přines zatím placky, pár jelítek a sýr.“

Když se hostinský vzdálil, důležitě si změřil své hosty. „Dozvěděl jsem se, o čem jedná biskup Šebíř s králem Boleslavem. Vy o tom něco víte?“

„Jsem v Praze teprve týden," bránil se trochu rozmrzele Martin. Vratislav se mu nesvěřoval zdaleka tak často jako dříve. Kojata Hrabišic pouze pokrčil rameny.

„Vratislav si chce vzít za ženu Svatavu, sestru polského krále!" dychtivě vyhrkl purkrabí,

„Něco takového jsem tušil," zkazil mu radost Martin. Ani Kojata Hrabišic nevypadal udiveně. I on měl své zprávy.

Purkrabí se rozmrzele napil a pokračoval: „Pokud to udělá, co to bude znamenat pro nás?"

Oba mlčeli a tvářili se, že přemýšlejí. Ani jednomu se nechtělo do tak ožehavého hovoru. S pražským purkrabím už vůbec ne. Dobře si pamatovali, jak horlivě sloužil Spytihněvovi a po jeho smrti se jako jeden z prvních klaněl až k zemi Vratislavovi. Posměšně se o něm říkalo, že by byl ochotný líbat novému knížeti škorně třeba několikrát denně, jen aby si udržel výnosný úřad.

„Co by měla ta svatba znamenat?" odpověděl po chvilce ticha bezstarostně Kojata. „Kromě Vratislava se budeme klanět ještě kněžně. Třeba s sebou přivede mladé dvorní dámy. Slyšel jsem, že Polky jsou mimořádně vášnivé. Husičky na hradě už mě nudí. Měl bys, pane ze Zástřizlí, v téhle věci udělat pořádek!"

Pražský purkrabí se snažil odpovídat ve stejně lehkomyslném tónu. Ale nebyl dobrým hercem. V jeho tváři se zračilo rozčarování. Doufal, že se dozví více. On sám vídal Vratislava denně, ale měl na starosti zásobování a opravy hradu, proto hovořili jen o hospodářství. Kníže nikdy nezapomněl na jeho minulost. Jan ze Zástřizlí nepatřil mezi oblíbence.

„A co ty, Kojato?" nadhodil po chvíli žertování Martin. „Netoužíš po vlastní ženě?"

„Nebo po synovi?" dychtivě dodal purkrabí. „Takový majetek máš. Měl bys myslet na dědice!"

„Už jsem řekl, nechci žádnou holku, která se dokáže jenom smát, modlit a příst," odpověděl Kojata. Pak stiskl rty a na okamžik odvrátil oči stranou.

„Ale, ale, copak?" provokoval ho Martin. „Snad si na nějakou nemyslíš? Jestli není místní, tak odkud?"

„Uvidíte," odsekl mladý Hrabišic. Další špičkování přerušil hostinský, který se objevil s dcerou v patách. Nesl na rožni napíchnutou opečenou kýtu, z níž kapal vyškvařený tuk. Kůrka se leskla, jako by byla pozlacená a skvěle voněla kořením.

„Máš šikovnou dceru," pochválil Martin a několikrát významně nadzvedl obočí, aby Kojatovi naznačil, jakým pokladem by byla dívka ze šenku. Mladý Hrabišic trochu našpulil rty a lehce přikývl na znamení, že souhlasí. Oba se výtečně bavili a purkrabí se cítil ještě rozmrzelejší. Rychle si spočítal, kolik ho večeře bude stát. Přitom mu bylo jasné, že se nic nedozví.

„Svatavo," ozval se přísný ženský hlas, „kde jsi zase byla?"

„Nemusíš všechno vědět, Miško," smála se polská princezna. Pohodila vzpurně hlavou, až jí dlouhé copy, zlaté jako zralé klasy, přelétly přes ramena. V dívčině kulatém obličeji, posetém vějířem pih, zářilo štěstí. Konečně! Dneska ji Wlodimir poprvé políbil.

Obtloustlá chůva s chytrýma šedýma očima se mračila. Oblečená byla v tmavém plášti a staromódních hnědých šatech. „Vznešená princezno, nemůžeš si lítat po Krakově, jak tě napadne. Stráže tě ještě teď hledají po celém Wawelu. Měli jsme strach, že se ti něco stalo!"

„Proč? Co by se mi mohlo stát, chůvo?"

„Milé děvče," pomyslela si stará žena a bezděčně zavrtěla hlavou. „Co ty víš o životě? Kolem sebe máš ochotné služebné a na co ukážeš, to dostaneš. Jsi příliš mladá, abys znala skutečný život. Vůbec netušíš, jakou máš cenu. Královské dcery jsou vzácné zboží, aby se jimi mohlo plýtvat."

Teprve v poslední době měla Svatava více svobody. Po odjezdu krále Boleslava bral pořádek na jeho dvoře vždy za své. Zvláště teď, kdy upadl do zajetí.

„Pověz mi, chůvo, máš přece zkušenosti. Tři muže jsi pochovala, vnuků máš víc, než je na Wawelu vojáků." Důvěrně se přivinula ke staré ženě a pokračovala: „Pověz, jak chutná láska?"

„Vznešená princezno," polekaně sebou trhla chůva, „proč se ptáš? Co víš o lásce?"

„Všechno!“ rozesmála se Svatava, rozpažila ruce, jako by chtěla obejmout celý nádherný svět a zatočila se divoce dokola. „Láska je to nejkrásnější na světě!“

„To jistě,“ přikývla roztržitě chůva. „Teď alou! Převlékneme se a půjdeme na večerní mši!“

Zatímco dvorní dámy pomáhaly Svatavě s oblékáním, chůva odběhla za jejím bratrem Vladislavem Heřmanem. V nepřítomnosti krále zastával úřad kancléře a řídil správu země i rodinné záležitosti. Jako králův mladší bratr byl jediný, komu se mohla s delikátním problémem svěřit. Radili se krátce. Věc byla jasná a řešení jednoduché.

Druhý den nechala chůva Svatavu bez dozoru. Aby nevzbudila podezření, omluvila se, že musí něco neodkladného zařídit. Pak se ztratila. Princezna ještě chvíli počkala, až bude vzduch čistý. Potom se rychle vydala do města. Nevěřila, že útěk bude tak snadný. Patnáctiletému děvčeti připadal svět stejně čistý, jako byla její duše. Nepojala ani náznak podezření. Proto si nevšimla dvou stínů, které ji sledovaly.

Proběhla kolem pasířských a zlatnických dílen u brány a vyhnula se rynku. Pak se srdcem bušícím strachy pospíchala tmavou a špinavou uličkou kolem chudobince a špitálu. Jen na okamžik se zastavila u šlojířníkova krámku. Pevně si umínila koupit ten fialový šátek, až půjde s chůvou do města.

Syn bohatého krakovského soukeníka Wlodimir ji očekával v zahradě za děkanským chrámem. Přesně na místě, kde se včera políbili.

Princezna se nedočkavě rozběhla po prašné cestě mezi záhony, sotva ho uviděla. Vrhla se mu kolem krku. Ke včerejšímu dětskému polibku přidala další. Mladík už měl s ženami zkušenosti a princezna se rychle učila, jak přetavit cit ve vášeň. Ruce dychtivě objevovaly slast, kterou skýtala mladá těla.

Opojení trvalo krátce. Vyrušil je hluk, řinčení zbraní, hrubé hlasy a dupot nohou. Do zahrady vtrhl oddíl vojáků, vedený kancléřem Vladislavem Heřmanem.

„Vidíte,“ triumfovala chůva. „Taková opovážlivost!“

Svatava se otočila, v obličeji rudá studem. Přesto zůstala princeznou. „Co si to dovolujete?“ vykřikla a dupla nohou, aby zdůraznila svůj hněv.

Wlodimir znal život lépe. Teď litoval, jak nebezpečnou hru začal. Otočil se a jako zajíc vyrazil do úzké uličky, která se rýsovala na druhé straně zahrady vedle špitálu. Byl bledý strachy. Ale královští vojáci nebyli nezkušení nováčci. Dva bleskově natáhli luky. Než mladík dorazil k prvnímu stromu, ozvalo se zadrnčení tětiv a vzduchem zasvištěly šípy. Oba se hluboko zaryly do jeho zad. Pálily a sály z těla sílu i odvahu.

Wlodimir klopýtl a padl na zem.

„Ne! Ne....!“ vy křikla Svatava zděšeně. Její povýšená vznešenost byla pryč. Do očí se jí draly dětské slzy. Chtěla se rozběhnout, ale jakési silné ruce ji pevně sevřely a proti její vůli odváděly pryč. Stačila se ještě ohlédnout. Jeden z vojáků právě vrážel do ležícího těla kopí. Na vadnoucím trávníku se rozlévala tmavá kaluž červené krve. Bezmocný Wlodimirův výkřik a bolestné chroptění již neslyšela. Omdlela.

Několik dní se Svatava zmítala v horečkách a blouznila. Krakovský biskup Stanislav strávil na modlitbách se svými jáhny mnoho hodin, aby se Bůh obměkčil a odpustil princezně hříchy. Nejlepší ranhojič pouštěl Svatavě žilou a několikrát denně vykuřoval princezninu komnatu směsí léčivých bylin. Nikdo neuměl později rozhodnout, čí zásluhou se polská princezna uzdravila. Ale po dnech plných strachu nakonec zesláblá Svatava vstala. Biskup všude velebil nekonečnou Boží milost a lidé uznale přikyvovali. Ale když se vrátil polský král Boleslav ze zajetí, odměnil pouze ranhojiče. Dal mu měšec se stříbrňáky a zcela nekrálovsky dodal: „Před biskupem Stanislavem se s odměnou chlubit nemusíš!“

Když se Svatava úplně zotavila, celebrovala se děkovná mše. Po jejím skončení doprovodila chůva princeznu k bratrovi Vladislavu Heřmanovi. Rozhovor se konal v královském kabinetu, který Boleslav užíval pro důvěrná jednání. Proto byla Svatava nervózní. Tušila, že půjde o něco nepříjemného.

Kancléř Vladislav Heřman sestru gestem vyzval, aby se posadila do bohatě vyřezávaného křesla. Pak otevřel stříbrnou truhličku a vy-

táhl pergamen s královskou pečetí. I když byla pečeť rozlomená, obřadně ji políbil. Pak pergamen rozvinul. Pomalým hlasem začal číst. Svatava ho vnímala jako ve snu. Měla se vydat do Prahy a stát se manželkou českého knížete Vratislava.

„Ne! Nikdy, nikdy!“ křičela. Ruce se jí chvěly a nohy ztěžkly strachem. „Za toho barbara? Pochoval už dvě ženy. Má spoustu dětí. A...“ zarazila se, „říká se, že je to vrah!“

„Je to mocný vládce,“ odpověděl klidně bratr. S omluvným úsměvem pokrčil rameny na znamení, že se s tím nedá nic dělat. „Milá sestro, i kdyby měl psí hlavu, oslí uši a ďábelské kopyto, zajal našeho bratra Boleslava. Vratislav je vítěz a diktuje podmínky!“

Ať Svatavě vysvětloval důvody, prosil i vyhrožoval, odmítala. Nakonec ji tedy vypravil do Prahy proti její vůli. Pod spolehlivým dohledem chůvy, dvorních dam a početného zástupu ozbrojenců. Princezna chápala, co po ní chtěli, ale srdce odmítalo zradit první lásku. Naříkala, že chce vstoupit do kláštera. Jako by její srdce zůstalo v Krakově. Do Prahy jelo pouze tělo.

Nikdy se nedozvěděla, kde byl Wlodimir pohřben.

Zvony všech pražských kostelů slavnostně vyzváněly. Ulice byly plné lidí, kteří se tísnili podél cesty od Poříčské brány k brodu přes Vltavu. Početné davy bylo vidět i na druhém břehu u cesty k Opyši. Tudy měl slavnostní průvod projet. Protože však nikdo přesně nevěděl kdy, už od svítání stáli zvědavci v ulicích, aby jim nic neuniklo. Nevadil ani ranní mrazík, který ohlašoval příchod zimy.

Teprve před polednem se ozval dusot koňských kopyt a řinčení zbroje. Rytíři v čele průvodu odháněli kopími zvědavce. Ale většinou to bylo zbytečné, protože každý se raději klidil, aby neskončil pod kopyty koní. Vojáci nesli praporce s přemyslovskou orlicí. Ale oddíl, který průvod uzavíral, měl na praporcích označení cizí.

„To jsou Poláci,“ šeptali si lidé vzrušeně.

Uprostřed pomalu drkotal veliký vůz. Byl úplně jiný, než jaký znali Pražané. Nepodobal se ani žebříňákům venkovanů, kteří přiváželi na trhy obilí a zeleninu, ani kupeckým vozům s cizokrajným zbožím. Byl to zvláštní veliký vůz s dřevěnou střechou. Z ní splývaly

zaprášené závěsy z hnědého sukna. Byly stažené a lehce se vlnily v poledním větru.

Pražané vydechli zklamáním. „Takovou dobu tu čekám," posteskla si obtloustlá měšťanka, „nohy mi mrznou, doma stojí práce, a nic!"

„Co jsi čekala, Apoleno?" ušklíbla se její sousedka.

„No, že ta Polka pojede na koni. Jako každá slušná ženská. Kdo to kdy viděl, aby se nechala vézt na voze jako dobytče?"

„To víš," smála se sousedka, „tohle není obyčejná zemanka, ale princezna."

„Kněžna Adléta, dej jí Bůh nebe, byla taky princezna. Viděla jsi ji někdy na voze? Vždycky jen na koni!"

„Mlčte a dívejte se," napomínal je muž vedle nich. „Kvůli vašemu drbání vůbec nic neslyším!"

„Co bys chtěl slyšet?" osopila se na něho obtloustlá měšťanka. „Klapou podkovy a vytrubují rohy. To je toho!"

„Kdybys držela klapačku," utrhl se muž vztekle, „tak bys slyšela, že heroldi něco vyvolávají. A..."

Větu nedokončil, protože průvod zastavil a k princezninu vozu přistoupil jeden z členů družiny. Byl oděný do nádherného černého šatu vyšívaného stříbrem. Zvedl závěs a cosi říkal starší obtloustlé ženě, ukryté v šeru vozu.

Přihlížející utichli a natahovali krky, aby viděli co nejvíce. Pak kdosi zvolal: „Ať žije princezna Svatava!"

„Sláva!" přidali se další.

Téhož dne večer zpečetili Vratislav s polský král Boleslav svatební smlouvu.

Svatava dávala českému knížeti od prvních okamžiků okázale najevo nezájem. Při prvním setkání pyšně zdůraznila, že je sestrou krále, zatímco Vratislav pouhým knížetem. Vratislav se urazil a stěží se ovládl, aby tomu namyšlenému dítěti nenapráskal. „Co si ta polská coura dovoluje?" rozčiloval se vztekle.

„Každá mladá kobylka hází zadkem a vzpíná se, dokud ji pán neosedlá," smál se Diviš ze Šternberka.

Svatava se zatím mračila s dětskou úporností. Vratislavovi odpovídala jednoslabičně, nebo vůbec ne.

Krejčí, ševci a platnéři měli před nadcházející svatbou plné ruce práce. Většina členů knížecí družiny si objednala pro sebe a své ženy nové šaty. Mnozí si dali zhotovit zdobené dýky nebo zbroj a ženy trávily nekonečné hodiny vybíráním šperků. Povozy svážely do Prahy zásoby pro nadcházející svatební hostinu. Vratislav rozhodl, že pohostí veškerý pražský lid. Na staroměstském rynku měly stát stoly s plackami, medovinou a pivem.

Dorazili také vyslanci s dary. Mezi prvními papežský legát, usměvavý kardinál Fabiáni. Všem okázale žehnal rukou v červené rukavici, zdobené prstenem s obrovským briliantem. Ani císařův vyslanec nešetřil projevy přízně a přátelství. Ale přes okázalost příprav si lidé na Pražském hradě tajně šeptali, že svatba dopadne špatně. Svatava prý odmítne říci před oltářem ano.

Vratislav měl na Svatavu stále větší zlost. Teď už nešlo jenom o čest, ale i o jeho mocenské plány. Vztek si vybíjel na všech Polácích, které na Pražském hradě hostil. Zajatý Boleslav zůstal nadále pod dohledem stráží. Krále se to nemile dotklo, protože doufal, že se konečně zbaví ponižujícího postavení. Poláci z princezniny družiny dostali ubytování v několika mizerných komorách vedle čeledníku. Na slavnostních hostinách jim byla vyhrazena místa až v rohu, daleko od českého knížete.

„Jak si to vlastně Vratislav představuje?“ rozčiloval se polský král, když ho navštívil biskup Šebíř.

„Vy se mu divíte? Jak byste jednal, kdyby vámi nevěsta tak okázale pohrdala?“

„Ženu bych si uměl zkrotit,“ bručel Boleslav nepřívětivě. „Jestli to váš kníže neumí, ať si nevylévá vztek na mně. Splnil jsem, co požadoval. Uzavřel jsem svatební smlouvu, přivedl jsem Svatavu a na vozech je přesně tolik zlata, kolik určil. Všechno ostatní je jeho věc. Řekni to svému knížeti. Chci, aby se mnou jednal jako se švagrem, a nějako s vězněm. A teď k naší věci,“ dodal polský král střízlivěji.

Večer, ač nerad, tlumočil biskup Šebíř slovo od slova jeho stížnosti. Velice ho překvapilo, když Vratislav nevybuchl vzteky. Zůstal tiše sedět a přemýšlel.

Šebíř nevěděl, že ráno poslal Vratislav nevěstě nádherný zlatý náhrdelník se dvěma rubíny, který nechal vyrobit zlatníky až v No-

rimberku. Svatava si náhrdelník bez zájmu prohlédla a pak ho vrátila. Vzkázala, že neví, proč by měla od cizích mužů přijímat takové dary.

„Proč vlastně o tu Polku stojím?“ ptal se Vratislav sám sebe. Tohle přece nebyl sňatek z lásky. Stále vzpomínal na své mrtvé manželky. Obě miloval.

„Sňatkem se snad zlepší vztahy s Polskem,“ počítal. „Ale to není tak důležité. Potřebuji urozenou manželku, která mi dá dalšího syna. Jediný dědic je málo. Co kdyby se Břetislavovi něco stalo? Svatava přinese slušné věno. To také není k zahození. Kdyby tak dokázala ještě dát trochu lásky...“

Vratislava už život poučil, že se za vše platilo. Polská politika měla před láskou přednost.

Vstal, dolil si z konvice tmavé červené víno a vypil ho jedním douškem. Pak zamířil ke komnatám, vyhrazeným polské princezně.

Když otevřel dveře a vešel do příjemně vyhřáté ložnice, zastoupila mu cestu princeznina chůva. „Promiňte, vznešený kníže,“ drmolila rychle, „ale princezna odpočívá. Jak vidíte, už je ve svém loži a nehodí se, aby...“

Vratislav ji hrubě odstrčil a když se dál pokoušela zabránit mu vejít, sáhl k opasku a tasil dýku. Chůva váhala jen okamžik. Zjevně teď nebylo radno překážet. Rukou naznačila služkám, které rovnaly u okna do truhlice princezniny šaty, aby ji následovaly. Vratislav si toho všiml a zapamatoval si, že tahle tělnatá Polka nebyla hloupá.

„Co si přejete, kníže?“ optala se překvapeně Svatava. Opřela se o loket a nepatrně se na loži vztyčila. Cudně se zakryla až ke krku přikrývkou ze zlaceného brokátu. Oči měla chladné a na rtech jí hrál opovržlivý výraz.

Vratislav se zastavil dva kroky před ní. Tiše si ji prohlížel a zdálo se, jako by přemýšlel. Neříkal nic, pouze si mnul ruce, až mu praskaly klouby. Z nádvoří byly slyšet tlumené hlasy čeledi.

Také Svatava si Vratislava prohlížela. Cítila jeho sílu, vůli a moc. Její sebejistota byla rázem pryč. Skoro bezděčně se pokusila schoulit do bezpečí v rohu lůžka. Dostala strach.

Vratislav si ji ještě chvíli prohlížel. Pak došel k lůžku a jediným pohybem z ní shodil pokrývku. Drsně popadl okraj noční košile a rozerval ji. Princezna zrudla a rukama se pokoušela zakrýt ňadra a

klín. Její drobné, skoro ještě dětské dlaně nedokázaly však zakrýt plné ženské tvary.

Vratislav odepjal opasek a meč dopadl s řinčením na podlahu. Neobtěžoval se svlékáním. Pouze si stáhl nohavice a dopadl na Svatavu. Dívka zaječela strachy a pokusila se uniknout, ale byla příliš slabá. Vratislav ji chytil za vlasy a strhl zpět. Hrubě Svatavu přitiskl na záda a snadno jí roztáhl štíhlé nohy. Klekl si mezi stehna, jednou rukou stiskl dívčino hrdlo a druhou laskal ňadra. Svatava hystericky křičela o pomoc a rukama se ho snažila shodit. Prosila o smilování, zapřísahala ho ve jménu Božím, ale Vratislav si jí vůbec nevšímal.

Na chvíli přestala křičet a sbírala síly. Pak vší silou udeřila Vratislava do obličeje. Rána nebyla nijak prudká a vůbec s ním nehnula. Pouze ještě o něco silněji stiskl její hrdlo. Druhou rukou opatrně vnikl do jejího klína a spokojeně se dotkl panenské blány.

Teprve pak povolil stisk hrdla. „Máš štěstí," zabručel. Od zvědů se doslechl, že princezna měla v Krakově milence. I když šlo o politický sňatek, nemohl připustit, aby ho někdo předešel. Popadl Svatavu za ruce, přitiskl je vedle její hlavy a vtlačil se pevněji mezi stehna. Svatava ucítila tlak, který najednou s jemným prasknutím povolil. Následovalo cosi divného a neznámého. Neuměla to ani pojmenovat.

Když kníže skončil, vstal a beze slova si natáhl nohavice. Ze země sebral opasek a připnul si meč. Svatava ležela se zavřenýma očima, v klíně ji pálila řežavá bolest. Cítila, že na prostěradlo skanulo několik kapek krve. Točila se jí hlava, nedokázala přemýšlet, křičet, ani nenávidět. V tu chvíli nedokázala nic. Jediné, co chápala, byl fakt, že se stala ženou českého knížete. Jako ve snu slyšela klapnutí zavíraných dveří. Klesla jí víčka a Svatava usnula se slzami v očích.

Za týden při slavnostním obřadu v bazilice svatého Jiří slíbila být věrnou a poslušnou manželkou českého knížete Vratislava. Dokonce se usmívala. Z rukou biskupa Šebíře přijala čelenku české kněžny.

28. KAPITOLA

Koně zastavili na nevysokém návrší. Vratislav nařídil, aby jezdci i vozy pokračovali dál, ale sám zůstal. Na obzoru se objevila Olomouc. Mohutná dřevěná palisáda obehnaná dvěma příkopy. Za ní vystupovalo několik obranných věží a o něco dále kamenná věž ze žulových kvádrů.

K Olomouci měl zvláštní vztah. Tady poprvé vládl a byl to jeho domov. Rychlým cvalem dohnal družinu. Zpomalil u vozu, který kodrcal se skřípěním loukotí po kamenité cestě. Nadzvedl zaprášený závěs a křikl, aby přehlušil hluk kol: „Už budeme v Olomouci.“

Svatava zvedla hlavu, z níž se svezl závoj a odhalil husté slámové vlasy, spletené do dvou copů. Obrátila unavený obličej k Vratislavovi. Rukou si upravila plášť, který jen stěží zakrýval zvětšené břicho. Čekal ji první porod.

„To je dobře, všechno mě bolí.“

„Já ti říkal, abys zůstala v Praze,“ bručel Vratislav.

„Víš, že to nešlo,“ usmála se. „Už se nemohu dočkat, až uvidím bratra. Doufám, že splní slib a přijede. Jsem zvědavá, co je nového v Polsku.“

„To mě zajímá také,“ usmál se ironicky. „Neboj, za chvíli si odpočineš.“ Rukou ve vzduchu naznačil, jako by ji chtěl na dálku pohladit. Pak spustil závěs a ostruhami popohnal koně. Vyslal jezdce oznámit příjezd.

Bylo to však zbytečné. Již dávno je očekávali. Město bylo slavnostně vyzdobeno praporci s přemyslovskými orlicemi a zástavami olomouckého knížete Oty. U hlavní brány stál veliký dřevěný kříž, na němž se skvěl papežský znak. Hlavní ulice zdobilo chvojí, květy a pestré fábory.

Město praskalo ve švech. Všechny zájezdní hostince byly plné. Obsazeny byly i komory ve špitálech. Téměř každý měšťan měl hosty. Všude se hemžili urození muži, moravští a bavorští preláti, kupci, venkovani, lidé počestní i bez cti, kejklíři a truvéři, prostitutky, lapkové a žebráci. Nikdo si nechtěl nechat takovou slávu ujít. Papež

souhlasil se zřízením nové diecéze v Olomouci a Vratislav měl provést investituru prvního moravského biskupa.

Ota je očekával před palácem. „Vítej, bratře," usmíval se šťastně. S otevřenou náručí mu kráčel vstříc. Vratislav se nepatrně zamračil. S Otou ho vždy pojil vřelý vztah. Ale slušelo se, aby ho při oficiálním uvítání oslovoval jako knížete. Již proto, aby všem potvrdil, že uznává jeho svrchovanost. Až bude příležitost, musí si s ním vážně promluvit.

„Vítejte, vzešená kněžno," ukláněl se Ota galantně Svatavě a sám jí pomáhal vystoupit z vozu. „Opatrně," ukazoval na špinavou kalužˇ. Netrpělivým gestem si přivolal starší ženu v tmavém plášti. „Postarej se o kněžnu," nařídil.

Teprve pak se věnoval Vratislavovi. „Už hořím nedočkavostí, až mi představíš mého biskupa," dodal s přátelským úsměvem. Ale tón hlasu nedokázal zakrýt jemnou ironii. Tohle už nebyl ten mladý a naivní Ota. Čas vše neúprosně měnil.

Vratislav si rukou bezděčně uhladil husté vousy.

„Biskup Jan je již starší člověk. Jede ve voze za námi. Je to vzdělaný a bystrý muž, určitě nebudeš zklamaný. Teď pojď, nebudeme probírat naše záležitosti na dvoře!" Hodil uzdu jednomu z vojáků a vykročil k paláci. Přes rameno ještě dodal: „Doufám, že jsi splnil moje přání, abych spal ve své staré komnatě ve věži!"

Svatava seděla ve výklenku u okna, v ruce hliněný pohár s osvěžující ovocnou šťávou. Pozorně poslouchala svého bratra Vladislava Heřmana. Tiše vyprávěl, co vše se v Polsku za poslední rok stalo.

„Doma to nevypadá dobře," hovořil s hořkostí. „Boleslav jednal vždycky ukvapeně. Ale co se vrátil ze zajetí, je jako posedlý. Kdybych byl pověrčivý, myslel bych si, že ho Vratislav uhranul. Myslí na jedinou věc. Jak si napravit pošramocenou pověst. Víš, jak se vždycky snažil, abychom obdivovali jeho statečnost. Teď je pořád zamračený. Nikoho neposlouchá a dělá si, co chce. Muži z jeho družiny reptají. Nemá dost peněz, protože všechno, co bylo v pokladnici, musel odevzdat jako výkupné. Církev ho několikrát napomenula, aby hájil zájmy polských křesťanů. Mezi ním a krakovským biskupem Stanislavem to jiskří."

„A ty? Jak se daří tobě?“ optala se bez úsměvu Svatava. Opatrně si poposedla, aby trochu uvolnila ztuhlému tělu. Před blížícím se porodem ji všechno bolelo, ale nenaříkala. Cítila v sobě nový život. Tu zvláštní sílu, která dávala smysl ženskému utrpení.

„Musím říci, že už jsem se na to nemohl dívat,“ pokrčil rameny. „Dělat dál kancléře nemělo smysl. Odjel jsem na sever, do Mazovska. Boleslav mi svěřil Plock a tam teď vládnu. Je to tak lepší pro oba.“

Odmlčel se a chvilku přemýšlel. Pak se naklonil ke Svatavě a šeptal: „Ale je tu ještě něco. Někdo by to mohl vykládat jako zradu krále a Polska. Ale já ti o tom musím povědět. Boleslav sebral vojsko a chystá se plenit české pohraničí. Jenom aby ho Poláci nepovažovali za zbabělce. Boleslav také prohlásil, že přestane odvádět Vratislavovi roční poplatek, k němuž se v Praze zavázal. Ale stejně by na něj neměl.“

Svatava nebyla tak naivní, aby se domnívala, že jí to říkal z bratrské lásky. Vladislav Heřman měl široký obličej a světlé kudrnaté vlasy jako většina mužů z piastovského rodu. Zdobily ho blankytně modré oči a chlapecký úsměv. Na první pohled z něj vyzařovala upřímnost a přátelství.

Ale Svatava věděla, že se za dobrosrdečnou maskou skrýval sobec. Starší Boleslav byl možná prudký, vzteklý, ale vždycky přímý. Od dětství ho měla raději. Jenže nyní byla českou kněžnou a sympatie musely stranou.

Tiše upíjela ovocnou šťávu a čekala. Věděla, že nemá cenu spěchat. Bratr toho měl určitě na srdci více a na hovor se dobře připravil.

„Víš, Svatavo, chtěl bych, aby Vratislav věděl, že se na mne může spolehnout. Teď, i v budoucnosti.“

„Každého spojence v Polsku můj manžel uvítá. Zvláště, pokud by se otevřeně postavil na českou stranu,“ odpověděla a zkoumavě si ho měřila. Dobře věděla, že tahle odpověď ho neuspokojí.

„V Polsku to nemám jednoduché,“ zabručel rozmrzele. „Jsem bez vojska a podporuje mne jen pár rodů. Kdyby se ještě proslechlo, že hájím zájmy českého knížete, nevím...“ zavrtěl pochybovačně hlavou. „Myslel jsem to jinak. Tys mě určitě pochopila, jenom mne

škádlíš," usmál se přátelsky a položil jí ruku s naléhavou důvěrností na koleno.

„Jde o to, že Boleslav může přijít o svou moc. Pak by měl Vratislav možnost ovlivňovat události v Polsku." Z jeho hlasu zmizela bezstarostná důvěrnost. „Pokud by se rozhodovalo, kdo převezme po Boleslavovi vládu, chci, aby tvůj muž věděl, že já bych byl vděčnější spojenec!"

„Ujišťuji tě, že mu všechno povím," slíbila Svatava. „Odpověď se dozvíš dřív, než se vydáš domů."

Ota byl rozmrzelý. Konrád měl pravdu, když tvrdil, že Vratislav není o nic lepší než Spytihněv. „Ty si myslíš, že se vzdá vlivu na Moravě v náš prospěch?" ptával se ironicky.

„Milý Oto," vytrhl ho z přemýšlení důrazný Vratislavův hlas. „Měl bys pozorněji poslouchat svého knížete! Chápu, že ta Polka, které si včera věnoval svou vznešenou přízeň, tě vyčerpala."

„Promiň, ale křivdíš mi. Myslím na blaho Moravy."

„Kněžna Svatava si stěžovala," pokračoval po krátké odmlce Vratislav. „Nelíbí se jí, že si taháš do postele její služebné. Mlč!" zarazil ho pánovitým gestem. „Není omluva, že jsi svobodný. Ani to, že se před tebou nakrucují a samy si vyhrnují suknice. Se svými děvečkami si dělej, co chceš. Ale služebnice mé ženy necháš na pokoji. To je má knížecí vůle, rozumíš!"

Ota seděl se sklopenou hlavou a čekal. „Tohle už Vratislav skutečně přehání!" říkal si. Hrátky s ženami miloval skoro stejně jako hon. To byl jeho život.

„Jen se nenaparuj," zabručel Vratislav. Rukou si pohladil vousy na bradě a zavrtěl hlavou. „V tom ses vůbec nezměnil!" Usmíval se a Ota pochopil, že je po bouřce. Zvedl hlavu a oba se hlasitě rozesmáli. Smích se lámal o kamennou klenbu a vrátil mezi ně důvěrnou pohodou. Snad poprvé, co Vratislav přijel do Olomouce.

„Vím," pokračoval Vratislav, „že se ti nelíbí má vláda. Ale to nemáš ze své hlavy. Konrád tě popichuje, viď?" Mluvil laskavě, ale Ota byl znovu ve střehu.

„Mám svou hlavu a nepotřebuju, aby mi radil."

„Skutečně?“ protáhl Vratislav. Jeho pohled byl opět přísný. „Dívej se mi do očí!“ nařídil, když chtěl Ota v rozpacích sklopit hlavu. „Uzavřeli jste dohodu o společném postupu proti mně. Vyháníte z Moravy muže, kteří jsou mi věrní. Chcete obsazovat hrady svými lidmi. Tvrdíš, že máš svůj rozum. Znamená to, že i ty mě chceš zradit?“

„Tak to není,“ prostestoval Ota. Bál se Vratislava. Cítil jeho převahu a vždy se mu tak trochu obdivoval.

„Tak jak to tedy je?“ nemilosrdně pokračoval. „Nemůžeš popřít, že jsi před dvěma měsíci navštívil v Brně Konráda. Domlouvali jste se, kým obsadíte Bludov, Kroměříž a dokonce i hrad v Přerově.“

„Obsazovat hrady přece patří do pravomoce knížete...“

„Samozřejmě,“ ostře ho přerušil. „A to jsem, milý bratře, já!“

„Jak se mohl o mém jednání s Konrádem dozvědět?“ honilo se Otovi hlavou. I když to nebylo podstatné, přece jen ho to trápilo.

„Má knížecí vůle je tato,“ řekl Vratislav, vstal a zvedl ruku, aby dodal svým slovu váhu. „Všechny jmenované hrady bude spravovat Kojata Hrabišic. Je to dobrý bojovník a skvělý rytíř.“

„A tvůj oddaný sluha,“ trpce si doplnil Ota. Nesměle namítl: „To se moravským pánům nebude líbit, protože...“

„To jsi takový slaboch, že ti poroučejí už i moravští páni?“

Ota mlčel a polekaně přemýšlel. Konrádovi slíbil, že hrady u důležitých cest do Čech a Polska obsadí jejich věrnými spojenci. Teď ho Vratislav postavil před těžké rozhodnutí. Bylo jen na něm, zda knížeti ustoupí. Jak jinak, opakoval si vztekle. Konrád v Brně neriskoval. Nechal Otu, aby se s Vratislavem hádal sám. To byl celý Konrád. Vždy to dokázal zaonačit, aby si za jeho zájmy pálili prsty jiní.

„Tak kdo vládne na Moravě?“ opakoval Vratislav a sestoupil z knížecího stolce dolů. Chytil Otu za bradu a zvedl mu hlavu. Vratislavovy oči byly chladné. Ota ten pohled znal.

„Ty, samozřejmě,“ vykoktal. „Ty jsi český kníže.“

„Takže?“

Ota polkl. Už neváhal. „Kojata Hrabišic je vynikající muž. Bude určitě dobrým správcem.“

„Zítra uspořádáš slavnostní hostinu, protože pozítří odjíždím.“

„Jak si přeješ," přikývl tiše Ota. Cítil, že se mu ulevilo. Neměl chuť bojovat. Vratislav nebyl nevděčný. To Konrád ho vždycky takhle popletl! Život přinášel tolik rozkoší. Proč se o ně připravovat malicherným handrkováním?

Svatavu poslal Vratislav s družinou napřed. Sám nespěchal. Zastavil se u Rozárky a strávil s ní týden vášnivého milování. Ale i poklidného štěstí, jaké mohl dát pohodlný zemanský dvorec daleko od všech zmatků. Starosti nechal za dřevěnou palisádou. Hrál si se synem a s otcovskou pýchou sledoval jeho první nesmělé krůčky. Poslouchal dětské žvatlání a smál se jeho odvážným výpravám, během nichž malý Vratislav zkoumal okolní svět. Kdyby mu někdo řekl, že všechny malé děti jsou stejné, se zlou by se potázal. Nemohl se nabažit malého tvorečka, který se mu batolil pod nohama. V noci ho bral k sobě pod přikrývku. Ve tmě vnímal se vzrušením přítomnost dítěte.

Když po týdnu odjížděl, už se těšil do Prahy. Zamával Rozárce na rozloučenou, ale již přemýšlel, jak zajistit obranu severních Čech proti polskému králi. Vracel se do svého světa, který byl jiný než Rozárčin. Byl drsný a krutý, ale přece fascinující.

Přemýšlel také o svém synovi. Až malý Vratislav dospěje, otevře mu tenhle svět. I kdyby byl život v zapadlé tvrzi sebepříjemnější, pro skutečného muže to nic nebylo. Muž potřeboval nekonečné dálky, hrady a města. Musel válčit s jinými muži a ne orat a sít. To ať dělají hloupí venkovani. Jedině bojovník byl svobodný. A šťastný.

Svatava s družinou na něho čekala v sázavském klášteře. Když vyjel z lesa na planinu, svažující se k Sázavě a mělkému brodu, zastavil. Klášter vypadal z dálky velkolepě. Ale když přijel blíže, s údivem si všiml, jak jsou stavby zchátralé. Za mohutnou dřevěnou palisádou stál nízký kamenný kostelík s masivní hranolovitou věží. Šindelová střecha byla prohnilá a na několika místech se propadla. Stodoly a sýpky na spadnutí, stejně jako špitál. Pouze kamenný konvent, v němž bydleli mniši, se zdál v lepším stavu. Jak tu všechno zpustlo za pár let, co odsud Spytihněv vyhnal mnichy.

Vratislav jim sice během uherského vyhnanství slíbil, že se postará o jejich návrat. Jenže když se ujal vlády, zjistil, že to nebude tak snadné, jak si představoval. Nestačilo prostě říci, vraťte se!

Sázavští mniši konali bohoslužby ve staroslověnském jazyce. To se nelíbilo mnoha církevním hodnostářům. Řezenský arcibiskup dokonce tvrdil, že duchovní, který neslouží liturgii v latině, je kacíř. Přesto nakonec Vratislav vymohl od papeže souhlas klášter obnovit. V bule se sice nic neříkalo o slovanské liturgii, ale také se výslovně nezakazovala. Protože stařičký Šebíř chtěl mít klid, raději přimhouřil obě oči.

Teprve pak se mohli sázavští mniši vrátit. Žili tu již několik měsíců, ale až dnes jim měl Vratislav slavnostně potvrdit vrácení majetku. Kromě kláštera jim patřilo několika vsí, dva dvorce a právo vybírat clo u brodu přes řeku. Vratislav se na slavnost těšil, protože se mu líbila slovanská liturgie. Jí alespoň rozuměl. Ale když vjížděl do klášterního dvora, zle se mračil.

V bráně visela půlka dřevěných vrat na jediném pantu. Člověk by se bál, že se s žuchnutím poroučí k zemi. Dvůr byl zarostlý bodláky a plevelem. Ve zdech hospodářských budov chyběly shnilé trámy. Roh stodoly dokonce spadl. Doškové střechy byly porostlé mechem a děravé. Stranou se popelila drůbež a zem rylo několik vychrtlých špinavých prasat. V ohradě s polámanými plaňkami pobíhalo pět krav.

Uprostřed dvora stáli mniši v tmavomodrých pláštích. Kolem krku měli zavěšené stříbrné kříže. V jejich čele se ukláněl opat Božetěch. S rozevřenou náručí vítal knížete a žehnal mu za dobrodiní, které klášteru prokazoval.

Vratislav sesedl. Ani nenechal opata domluvit slavnostní řeč a přísně se rozkřikl. „Tohle má být uvítání?“

„Nevěděli jsme, že přijedete tak brzy, vznešený kníže. Nestihli jsme svolat lid a...“

„O to mi nejde,“ netrpělivě ho přerušil kníže. „Rozhlédni se kolem sebe! Žijete tu už skoro půl roku. A jak klášter vypadá? Jako by tu řádila rota lupičů, kteří všechno vydrancovali. Nic jste neopravili. Všechno je zanedbané, dokonce i kostel!“

„Škody na našem skromném majetku byly obrovské,“ pokorně se omlouval opat Božetěch. „Jsme chudí a těžko hledáme peníze na opravy.“

„Peníze s tím nemají co dělat," rozčiloval se Vratislav. „Nejste chudí! Jste jenom hrozně líní. Ještě dneska začnete opravovat klášter. Vy osobně, jeden jako druhý. I ty, opate!"

Božetěch rozpačitě přešlápl, ale pak si dodal odvahy. „Já a mí bratři věnujeme veškerý čas modlitbám a službě Bohu. V řádu kláštera, který sepsal náš patron svatý Prokop, není místo pro to, co žádáte, vznešený kníže! Nejsme dělníci, ale sluhové Boží."

„Mniši řádu svatého Benedikta také pracují. Každý den. I když jsou sluhové Boží. Přesto je nikdo nemůže podezřívat, že by našemu Pánu sloužili nedbale," ironicky opáčil kníže. „Slouží dokonce pět mší denně. Upravíš denní řád, abyste mohli i vy pracovat. Večer mi řekneš, co jste během dneška udělali. Pracovat budete každý den kromě neděle. Zahálka je matkou hříchu. To bys měl vědět. Copak ďábel nepokoušel svatého Prokopa? Pamatuješ, jak se mu váš zakladatel ubránil? Zapřáhl ho a s jeho pomocí oral! Když mohl pracovat svatý Prokop, můžete i vy!"

Opat raději nic nenamítal. Nevyvracel knížeti jeho zkomolený výklad legendy o svatém Prokopovi. Bez nadšení přikývl a pak doprovodil Vratislava do vyhrazených komnat. Ty místnosti jindy obýval on.

Svatava již na Vratislava čekala. Mračila se, protože tušila, co ho zdrželo. Že spal s tou venkovskou courou by ji tolik netrápilo, jako spíše zpráva jejího důvěrníka, jakou pozornost věnoval svému bastardovi. Právě čekala první dítě a byla rozhodnutá dát Vratislavovi další. Vyžadovala, aby jeho náklonnost patřila výhradně jejím dětem. Nenáviděla Břetislava z předchozího manželství, stejně jako ty nemanželské. Nechtěla se však hádat. Aby zakryla svou rozmrzelost, spustila hned: „Nemůžeš takhle jednat se sluhy Božími, protože..."

„Ale můžu!" přerušil ji Vratislav přísně, ale nijak zle. „Jsou tu z mé milosti. Nedovolím, aby tak krásný klášter pustl jenom proto, že jsou banda lenochů! Kdybych sem místo nich povolal benediktýny, viděla bys, jak rychle by to tu opravili."

Svatava v duchu souhlasila. Ale cítila hořkou pachuť ponížení podvedené ženy.

„Myslíš jako sedlák a ne jako urozený kníže," odsekla zlomyslně. „Král Boleslav by se nikdy nesnížil, aby se handrkoval s mnichy o stav stodol a sýpek!"

Vratislav se na těhotnou manželku shovívavě usmíval. Věděl, že ženy bývají před porodem svárlivé a rády se přou. Proto ji nebral vážně.

„Tvůj bratr Boleslav," odpověděl ironicky, „nerozumí více věcem. Že se nevyzná v hospodářství by tolik nevadilo. Ale že nerozumí ani válce, to poškozuje Polsko podstatně víc. Jenže bez toho bych tě asi nezískal, Svatavo! A to by byla škoda."

Kněžna tiše zvažovala, co Vratislav řekl. Pak vztekle dupla nohou, otočila se a beze slova odešla. Slyšela ještě, jak za ní volá: „Nezapomeň přijít večer na slavnostní mši, Svatavo!"

Diviš ze Šternberka se na rozdíl od kněžny výstupu s mnichy smál, až se za břicho popadal. „Můj kníže, do dnešního dne jsem si myslel, že klášterní řády určují jen světci a papež."

Vypili několik číší vína a probrali všechny novinky. Od hádek mezi mladým císařem Jindřichem a jeho matkou Agnes, až po pitku, která skončila soubojem Jana z Miletic a Petra z Doudleb. Naštěstí se jen zranili a oba už zase chodili.

Diviš chvíli mlčel a pak tiše začal. „Roky přibývají a občas se ptám, co bude. Co po mně zůstane? Možná to zní směšně, ale bojím se stáří. Chci mít syna. Pokud by mi ho dala žena, která by mě uměla potěšit, co víc bych si mohl přát?"

Vratislav si ho překvapeně měřil. „Mluvíš, jako by sis už nějakou vyhlédl."

Diviš se trochu ošíval. Pokud by se měl znovu oženit, potřeboval Vratislavův souhlas.

„Nebudu chodit okolo horké kaše. Kněžně slouží jistá urozená panna. Jmenuje se Dobroněha. To jméno ji dobře vystihuje. Poznal jsem ji před několika dny, ale jsem si jistý, že je ta pravá," řekl Diviš. Na chvilku zaváhal. „Protože mne rovněž miluje, slíbili jsme si přijmout svátost manželského požehnání. Pokud dovolíš, vznešený kníže."

Vratislav si prohlížel obličej svého přítele a rychle uvažoval. Dobroněha byla druhorozenou dcerou polského velmože a Svatavě

sloužila již řadu let. Byla to štíhlá světlovlasá dívka s velikýma modrýma očima a nádherně vykrojenými rudými rty. I když nebyla přehnaně krásná, dokázala upoutat. Nevinný dívčí obličej však tajil vášnivou smyslnost a pokud Vratislav věděl, mělo již několik mladíků z jeho družiny možnost okusit, co by měla poctivá dívka úzkostlivě chránit.

„Diviši," začal váhavě a u srdce ucítil lehké bodnutí. Je tak těžké zklamat přítele. Vratislav uměl být tvrdý, pokud šlo o jeho zájmy a zájmy knížectví. Ale zdráhal se ubližovat tam, kde to bylo zbytečné. V Divišových očích četl strach a naději současně.

„Jsem povolán, abych soudil hříchy jiných?" ptal se Vratislav rozmrzele sám sebe. „Rozřešení ať dávají kněží. Copak neznám spoustu žen, které se nechovaly v mládí cudně, ale pak se staly dobrými manželkami? A výtečnými matkami?"

Vratislav příliš nevěřil milostnému vzplanutí Dobroněhy. Vycítila příležitost, jaká se neopakuje. Diviš nebyl žádný krasavec, byl mírně obtloustlý a začal stárnout. Ale manželství byl obchod jako cokoli jiného. Vratislav nepochyboval, že Diviš už měl možnost zjistit, že není panna. Pokud mu to nevadilo, nebyl důvod příteli bránit. Bude na Divišovi, aby Dobroněhu osedlal a zkrotil.

„Milý příteli," usmál se po krátkém přemítání. „Souhlasím, ale se dvěma podmínkami. Nevěstu povedu k oltáři místo otce já a stanu se kmotrem tvého prvního syna!"

Později přemýšlel, zda jednal správně. Kníže by neměl dělat svým poddaným radost, ale měl by ukazoval cestu. Jenže kdo může poznat v lásce, která cesta je správná?

IV.
ODBOJNÝ BISKUP
(1067-1073)

29. KAPITOLA

„Je zajímavé, že staří lidé obvykle umírají v zimě," napadlo Vratislava, když pomalu kráčel přes zasněžené nádvoří ke klášteru svatého Jiří. Protože se již stmívalo, doprovázeli ho dva vojáci s loučemi.

„S lidmi je to podobné jako s rostlinami," uvažoval. „Ty také na podzim zvadnou, aby před příchodem jara uvolnily místo novým. Komu uvolní místo Šebíř?" Už dlouho se trápil, co se stane, až stařičký biskup zemře. Ani přes jeho chatrné zdraví si však nepřipouštěl, že by ta chvíle mohla přijít tak brzy. Najednou před ní stál a nemohl na tom nic změnit.

Biskup Šebíř představoval pro Vratislava poslední pouto se starými časy, s jeho zesnulým otcem Břetislavem. Byl vždy věrný a Vratislav věděl, že se může díky jemu vždy a ve všem na církev spolehnout. Domácí duchovní nedělali potíže a poslušně sloužili knížeti. Byla to Šebířova zásluha.

„Šebíř byl veliký muž," rozhodl Vratislav, když vcházel do klášterní formy, kde na něho čekala abatyše Hildegarda. Uctivě ho uvítala a rukou ukázala, kudy jít. V refektáři, největším sále kláštera, odpočíval na improvizovaném loži bledý a vysílený Šebíř. Měl horečnatý pohled, sípal a těžce kašlal. Těžký zápal plic vysílí i mladíka, natož starce.

Lože s umírajícím biskupem bylo obklopeno členy knížecí družiny, duchovními i čeledí. Protože všichni stáli tváří k umírajícímu, nikdo si příchodu knížete nevšiml. Teprve když Vratislav odstrčil několik lidí, aby se dostal k loži, poděšeně uskočili a hluboce se v rozpacích uklaněli. Nevšímal si jich. Poklekl u lože, uchopil hubenou, třesoucí se ruku umírajícího biskupa, pohladil ji a tiše řekl: „Můj milý Šebíři, Bůh ať nad tebou bdí!"

Stařec se pokusil vztyčit, ale prudce se rozkašlal.

„Lež," napomenul ho Vratislav.

„Můj pane," tiše sípal Šebíř. „Už brzy odejdu k Pánu nejvyššímu. Nechce se mi odejít, a je to možná rouhání. Ale miloval jsem

život, každodenní starosti a své věřící. Vždycky jsem s tebou nesouhlasil, ale měl jsem tě z Břetislavových dětí nejraději.“

Vratislav mlčel a upřeně se díval do vrásčité starcovy tváře. Cítil, že ho pálí v očích. Viděl už smrt tisíckrát. Věděl, že patří k životu a pro křesťany byla začátkem nového, blaženějšího života. Přesto rozuměl Šebířovi a cítil bolestnou marnost snažení a pomíjejícnost lidského bytí. Nebylo co říci. Nemělo smysl utěšovat stařičkého biskupa. Šebíř o sobě vždy přemýšlel a byl se smrtí smířen.

Stařec zavřel oči a zdálo se, že usnul. Najednou pohnul rty, těžce zvedl víčka a vyhasínající pohled upřel do Vratislavovy tváře. „Snad ještě něco, můj kníže,“ tiše zasípal. „Toho dřevěného koníka jsem na svatopetrském jarmarku koupil já. Já ho dal tvému synu Břetislavovi. To byla jedna z těch věcí, kdy jsem s tebou nesouhlasil. Už je to stejně pryč,“ řekl a přes záchvat kašle, který vysával z těla zbytek síly, zněla v jeho hlase hořkost osamění.

„Šebíři,“ zadrhl se Vratislavovi hlas, „nemohu pro tebe už nic udělat. Ale jednu věc ti mohu slíbit. Budeš mít knížecí pohřeb. Nechám tě uložit do naší rodinné krypty, vedle mého otce. Je to tak správné a kníže Břetislav by s tím jistě souhlasil.“

Starcovy rty se pohnuly a přes křečovité záchvaty kašle se roztáhly v nepatrný úsměv. Oči zjihly a hleděly kamsi do minulosti.

Vratislav vstal a rozhlédl se přísně po přítomných. „Všichni ven, náš biskup si potřebuje odpočinut.“ Pokynem ruky dal znamení kaplanu Lancovi, aby udělil umírajícímu poslední pomazání.

V noci pražský biskup Šebíř skonal.

Tři dny po svaté Lucii se konal Šebířův pohřeb. Ještě nikdy se do Prahy nesjelo tolik lidí. Nejen členové družiny s rodinami a početným doprovodem, ale i zemani a rytíři, správci hradů a především zástupy prostého lidu. Někteří přišli až od Mělníka, Rokycan a Kutných Hor.

Bazilika svatého Jiří byl již za rozbřesku plná a na nádvoří Pražského hradu se tísnily houfy opozdilců, kteří se nedostali dovnitř. Lidé se strkali, každý se snažil prodrat k chrámovým dveřím. Občas padlo i hrubější slovo, nadávka a dokonce několik políčků a neurvalých šťouchanců.

„Netrmácel jsem se až od Berouna, abych nic neviděl," rozčiloval se podmračený hřmotný sedlák. Měl na sobě soukennou kazajku obšitou liščinou. Jeho usedlost nebyla chudá.

„Všichni chceme vidět," bránil se hubený muž před ním. Tělem bránil sedlákovi předběhnout ho, ale přitom se sám snažil prosmeknout mezerou v davu blíže k chrámu.

I když se lidé strkali a spílali si, byli všichni zaražení. Hlasy zněly o poznání tlumeněji než jindy. Žádná žena nevřískala, nikdo z mužů hlasitě neklel. Do jednoho cítili smuteční posvátnost chvíle. Stařičký dobrý biskup Šebíř byl mrtev.

Když z věže chrámu zazněl zvon a hlasy věřících se slily v mohutnou modlitbu, zvhly oči nejen ženám, ale i některým mužům. „Pater noster, qui est in coellis," duněl Pražským hradem chorál hlasů. Lámal se mnohonásobnou ozvěnou a vracel se. Jako memento pomíjejícnosti lidského života a nesmrtelnosti duše. Lidé naříkali a rukama sevřenýma v pěst se bili v hruď. Se skloněnými hlavami se káli. „Mea culpa, mea maxima culpa," naříkali nad svou špatností, nad svými hříchy a slibovali, že se polepší. Potom vyšel z baziliky smuteční průvod s rakví zesnulého Šebíře. Dav padl na kolena a nikdo se nedíval, zda je pod ním sněhová břečka či tvrdý led.

V čele průvodu kráčel kaplan Lanc. Nesl honosný pacifikální kříž. Za ním šlo dvacet jáhnů. Na dřevěných márách, krytých červeným suknem, spočívala rakev s tělem mrtvého biskupa. Nesl ji tucet předních členů knížecí družiny. Byli na znamení pokání a smutku oblečeni do bílých řasnatých košil, splývajících až na paty. Za rakví kráčel kníže Vratislav. Byl prostovlasý, bez jediného šperku, pouze v ruce držel kříž. Doprovázela ho kněžna Svatava, oděná stejně prostě jako on. Průvod obešel pomalým krokem celé nádvoří a pak zamířil zpět do baziliky.

Přemyslovská krypta byla otevřená. Těžká kamenná deska ležela stranou, ovázaná čtyřmi silnými konopnými lany. Ze tmy vydechovala teplá zatuchlina. Kaplan Lanc se zastavil. Jáhni, kteří ho doprovázeli, zapálili připravené louče. Protože bylo v chrámu vlhko, praskaly do ticha a jejich kouř stoupal líně ke kamenné klenbě. Pak začali opatrně spouštět rakev do podzemí.

Okna zakrývaly dřevěné okenice a soukenné závěsy, které bránily mrazivému větru proniknout do sálu. Z nádvoří bylo slyšet povykování čeledi a lidu. Vratislav nařídil vystrojit podle starého mravu smuteční hostinu. Dal rozčtvrtit dva voly a upéct je na rožních. V dřevěných neckách nechal přinést z hradní pekárny placky a sklepníkovi nařídil vyvalit na nádvoří celý tucet sudů s pivem. V sále se však podávaly vznešeným hostům vybranější lahůdky a ze džbánů vonělo kořeněné víno.

Vratislav skoro nejedl. Nebylo mu příliš do řeči. Bezmyšlenkovitě odpovídal a téměř nevnímal smích kolem. Nikdo z přítomných velmožů a kněží na Sebíře již nemyslel. Pohřeb byl důstojný, tělo bylo uloženo do krypty a zbožná mše zajistila biskupově duši přijetí v nebi. Živí splnili vůči mrtvému svou křesťanskou povinnost a on již neměl právo zasahovat do jejich života.

Ani Vratislava netrápil smutek. Netížily ho vzpomínky na minulost, ale obavy z budoucnosti. Starost mu dělali bratři. Věděl, že koketují s myšlenkou pozvat domů Jaromíra a nabídnout mu úřad pražského biskupa. V této hře nešlo o práva vyhnaného bratra. Ani Konrád ho nemiloval. Jaromíra bral jako vítaného spojence.

Vratislav seděl, popíjel horkou medovinu a přemýšlel. Jsou jeho bratři dost silní, aby se mu postavili? Odvážili by se vzpoury?

„Nebud tak zasmušilý," ozval se za ním Diviš ze Šternberka. „I mně je biskupa Šebíře líto. Ale na poslední cestu se vydáme jednou všichni. Někdy si říkám, že bychom měli spíše truchlit pro pozůstalé, kteří se trmácejí pozemským slzavým údolím, než pro ty, kteří zemřeli a spočívají v milosti Boží."

Vratislav si přejel dlaní obličej, zhluboka se napil a teprve pak se otočil. Bylo vidět, že Divišovi manželství svědčilo. Zmizely vrásky, které dříve dávaly jeho ústům výraz zatrpklosti. Oči se usmívaly a z Diviše vyzařovala spokojenost.

„Posad se," ukázal Vratislav na volné místo vedle sebe. „Třeba mne rozptýlíš."

Diviš se obřadně uklonil a zvedl džbánek na znamení pozdravu. Otřel si ústa, upravil plášť a posadil se, až křeslo zapraskalo.

„Jen aby tě uneslo," ironicky nadhodil Vratislav. „Ztloustl jsi, brachu!"

Diviš přimhouřil oči, naklonil hlavu mírně do strany a chvilku si tiše knížete měřil. Pak lehce zavrtěl hlavou. „Ne, tebe netrápí smrt biskupa Šebíře," konstatoval. „Ale podívej," máchl rukou a v širokém gestu ukázal na hosty v sále. „Ti všichni, nebo skoro všichni, hrají ve stejné hře jako ty. I oni jsou součástí budoucích věcí. A přece se dokáží smát a pít, dokud nespadnou pod stůl. Nebo sáhnout děvečce do výstřihu a pak se poprat se sousedem, aby se za chvíli udobřili. Život není jenom boj!"

„Zapomínáš, Diviši," zabručel Vratislav rozmrzele, „že na rozdíl ode mne nemají odpovědnost knížete!"

„A kníže se nemůže smát?"

„Jistě, pokud má důvod. Ale jaký mám já důvod ke smíchu?"

„Důvod se najde vždycky," namítl rozverně Diviš a popadl malou, obtloustlou děvečku, která právě chvátala kolem s mísou pečeného masa. Pevně ji obejmul, prohnul a políbil, až překvapením skoro ztratila dech. Hliněná mísa jí upadla a roztříštila se. Plátky pečeného masa, vonící jalovcem a zázvorem, se rozlétly po dlaždicích.

„Promiňte," omlouvala svou nešikovnost. Padla na kolena a rychle sbírala maso a střepy, aby byla co nejdříve z dosahu knížete. Diviš stál nad ní, a když měla všechno konečně posbírané, sehnul se a zdvihl jí sukni. Odhalil velkou nahou zadnici. Dívka překvapeně vypískla a vyskočila. Přitom všechno upustila a maso se znovu rozlétlo po dlaždicích. Rudá studem a současně vyděšená, co provedla, zůstala stát a cosi koktala.

Diviš dívku zdvihl, jako by byla pírko, a lehce s ní zatočil. Když ji postavil zpět na zem, dlaní ji udeřil do široké zadnice, až to hlasitě plesklo. „Koukej to posbírat, nešiko," řekl s hranou přísností.

„Ano, ano, urozený pane," koktala, padla na zem a vše znovu sbírala. Přitom ho po očku sledovala. Diviš naznačil, že se chce shýbnout a znovu zvednout sukni. Jakmile to zpozorovala, vyskočila a uprchlá bez ohledu na to, že na podlaze zůstaly ještě nějaké plátky masa.

Vratislav se smál, až se zakuckal. Také Diviš se spokojeně usmíval. „Pěkná, že?" popichoval. Věděl, že se knížeti líbily dívky spíše plnoštíhlé. A tahle nebyla marná.

„Diviši," smál se Vratislav a káravě kroutil hlavou. „Kdy ty dostaneš rozum?"

„Co s rozumem?"

„Co by tak tomu řekla tvoje Dobroněha? Nemyslím si, že by tě pochválila!"

„Neženíme se, aby nás manželky chválily," bezstarostně se zubil Diviš.

„Slyšel jsem," zlomyslně nadhodil Vratislav, „že v poslední době muselo Šternberk opustit několik děveček. Nelíbily se tvé ženě. Nahradila je prý staršími a hodně ošklivými služkami z okolních vesnic. Také jsem slyšel, že klíče od vinných sklepů má jenom ona."

Diviš rozhodil rukama v bezmocném gestu a pokrčil rameny. „Proč mít rozbroje se svou ženou? Zvláště, když to se mnou myslí dobře," dodal a napil se. Chvíli mlčel a pak pokračoval vážněji: „Nechci, můj kníže, aby sis o ní myslel něco špatného. Vrátila mému životu smysl. Dala mi krásnou dceru. Ale jsem takový, jaký jsem. Nic mi není na světě tak drahé jako ona!"

„To je dobře, Diviši," přikývl Vratislav. „Musím ti poděkovat, protože se ti skutečně povedlo mě rozesmát. Máš vlastně pravdu. Život není jenom boj a lidé nejsou jen ctižádostiví chamtivci." Přejel si dlaní po čele a vstal. „Hej," křikl na hudebníky, kteří postávali v rohu a dojídali zbytky. „Přestaňte se cpát, lenoši, a hrajte!"

Hltavě si cpali do úst, co se dalo. Pak se chopili píšťal, fidulí, trumšajtů, tamburín a bubínků. Přešli k malému pódiu u okna, které bylo vyhrazeno pro ně. Spustili rozvernou píseň o svedené panně a podvedeném ženichovi.

Vratislav zůstal stát, podupával nohou do rytmu a rozhlížel se. Pak se obrátil k Divišovi, který seděl a ze džbánu si doléval pohár. Věděl, že tanec nemiloval. Byl těžkopádný a jeho pohyby postrádaly eleganci. Chvíli si ho měřil a pak řekl: „Jdeme tančit! Hudba už hraje."

„Víš, že takovou zábavu mít nemusím."

Vratislav přešel sál a našel děvečku, s níž Diviš před chvílí necudně laškoval. Uchopil ji za ruku a pánovitě vlekl zpět ke svému místu. „Tak, Diviši," usmíval se potměšile, „tady ti vedu tanečnici!"

Protože se Diviš neměl k dílu, postrčil dívku až k němu a řekl se vztyčeným prstem: „Je to přání tvého knížete!“

Diviš s těžkým vzdycháním vstal. Dívku čekající se sklopenýma očima nemotorně uchopil kolem pasu a dal se do křepčení. Vratislav ho chvilku pobaveně sledoval a pak se vydal ke stolu, kde seděly dcery urozených pánů. Byl rád, že Svatava odešla hned po pohřbu odpočinout si. Byla po nedávném porodu ještě slabá a rozbolela ji hlava. Jinak by se slušelo, aby první tanec věnoval jí. Takhle měl volnou ruku.

Zastavil se před sedícími dívkami a bezostyšně si je prohlížel. Znal je všechny a bavilo ho, jak se tvářily. Každá se snažila zakrýt toužebné přání, aby si vybral právě ji. Obešel nízký stůl a natáhl ruku k Markétě, dceři lovčího Jana z Miletína. Tahle pihatá dívka s vlasy zrzavými jako měď a robustními proporcemi se mu vždycky líbila. Vyskočila, jako by ji vystřelili prakem. Povýšeně se ohlédla přes rameno na své přítelkyně a pak s úsměvem, sladkým jako medový koláček, vložila ruku do knížecí dlaně.

„Jak to jen děláš, Markéto,“ usmál se Vratislav, „že jsi pořád krásnější a krásnější?“

„Ale můj kníže,“ zachichotala se potěšeně, „já přece nejsem žádná krasavice!“

„Snad si nemyslíš, že by kníže tancoval s nějakou šeredou?“ popichoval ji.

„Tomu já nerozumím,“ klopila s hranou skromností oči.

„Ale mládenci ano. Určitě máš spoustu nápadníků!“

„Jak bych mohla? Já, svobodná dívka...“

„Copak se nemohou mládenci obdivovat svobodné dívce?“

„To mohou,“ připustila neochotně, „ale nehodí se to! Pro počestnou dívku určitě ne.“

„Ono se toho nehodí. Poslyš, Markéto,“ vyzvídal pobaveně, „slyšel jsem, že tě viděli s Břenkem ze Stodu. Prý to nevypadalo moc počestně!“

Markéta mlčela a jen vzpurně pohodila hlavou. Co je knížeti do toho? Přece si nemohl myslet, že by dívka v jejím věku byla ještě panna?

Vratislav si to skutečně nemyslel. Při tanci se k ní přitiskl. Cítil její pevné vnady. Rukou sjel níže. Dívka se lehce předklonila, právě tak, aby se špičkou prsu dotkla jeho hrudi. Vratislava ta výzva vzrušila. Ucítil bolestný tlak v nohavicích. V hlavě pulzoval vypitý alkohol a před očima mu bezděčně vyvstal obraz děvečky s nahou zadnicí, když jí Diviš před chvíli zvedl suknici.

„Pomiluju se s Markétou. Stejně o tom už delší dobu přemýšlím," rozhodl se.

Jeho touha byla příliš prudká. Nechtěl čekat, až skončí tanec. Pánovitě ji chytil za ruku a zamířil k východu. V tu chvíli přestala hudba hrát a sálem se rozlehl divoký křik, vřeštění ženských hlasů a řinčení kovu.

Vratislav se rychle otočil. Ale pořádně neviděl, co se dělo. Výhled mu zakrývala záda mužů. Sledovali s nadšenými výkřiky jakousi rvačku. Rukama si razil cestu davem. Na zemi se válel Diviš ze Šternberka s Přechem, nejmladším synem Přibíka z Chlumu. Obličeje měli rudé a zpocené, oba byli do krve poškrábaní. Drželi se pod krky a bili do sebe pěstmi. Opodál ležely dva tesáky, které jim zřejmě vypadly.

„Okamžitě toho nechte," nařídil Vratislav hlasitě. „Váš kníže poroučí!"

Ještě chvilku se zmítali se supěním po zemi, než pochopili, co říkal. Pustili se a s prudkým oddechováním se zvedli. Zůstali stát před knížetem provinile, se sklopenými hlavami.

„Proč se rvete?" vyštěkl Vratislav. Neměl to na hostině rád. Přes hlavy přihlížejících zahlédl Markétu, která chvíli rozpačitě přešlapovala u východu a pak zmizela. Bylo jí jasné, že to dnes nevyjde. Nemohla čekat u dveří, to by bylo ponižující. Byť by šlo o knížete.

„Tak co se stalo?" opakoval Vratislav vztekle. Chytil Diviše za rameno a nešetrně jím cloumal.

„Milý bratře," ozval se Konrád, „nestalo se celkem nic. Přece si nebudeš pro takovou maličkost kazit večer. A mohl být velice příjemný," dodal potměšile.

To Vratislava rozhněvalo ještě víc. Jeho bratr už i sledoval, s jakou holkou se chtěl pomilovat. To už přestávalo všechno!

Vratislav pustil Diviše a chytil pod krkem mladého Přecha. „Tak dozvím se, co se stalo? Nebo se, přísahám Bohu, neznám!“

„Můj kníže,“ chrčel mladík, „já nic, to on. Zákeřně mě srazil na zem.“

„Tak to nebylo,“ rozmrzele namítl Diviš. „Při tanci jsem do něho omylem trochu vrazil. Nic zlého jsem tím nemyslel. Ani jsem si nevšiml, co se stalo. Najednou se na mě vrhnul a...“ zmlkl a sklopil hlavu. Nikoli ze strachu. Ale bylo mu to trapné. On, vážený člen družiny, se pere s panošem skoro o deset let mladším.

Vratislav Přecha pustil a zamračeně se díval z jednoho na druhého. Přemýšlel a vztek ho pomalu opouštěl. Jako tanečník byl Diviš nemožný. To ovšem neznamenalo, že ho bude kdejaký bezvýznamný mladík napadat. Diviš patřil mezi přední muže země.

Přech, rozpálený medovinou a rvačkou, nedokázal mlčet. Byl mladý a nezkušený. Ještě teď ho bolela noha, na niž mu Diviš nejprve dupnul, pak do ní vrazil kolenem a nakonec ho bokem skoro srazil k zemi. Netušil, že mlčet je mnohdy více. Nikdo neumí číst v knize svého osudu, aby se vyvaroval omylů. Přech měl pocit, že je v právu.

„Tancovat ses nenaučil,“ sykl pohrdavě, „a chovat se také neumíš. Není divu, že o tebe žádná slušná ženská nestála!“

„Jak jsi to myslel?“ třásl se bledý zlostí Diviš.

Přech se sebevědomě usmál a podíval se k hloučku přátel, aby se ujistil, jestli vidí, jak je statečný. „Jak?“ protáhle opakoval. „Když už nikoho z nás Dobroněha nebavila, protože ji tu měl skoro každý, vzala si tebe!“

„Za to mi zaplatíš,“ vykřikl Diviš.

„A proč?“ s převahou provokoval Přech. „Já za to nemůžu, že sis vzal děvku!“

Vratislav stáhl oči do úzkých štěrbin a bleskurychle přemýšlel, jak toho drzého mladíka potrestá. Protože tohle už přesahovalo všechny meze slušnosti.

Diviš stál a v očích měl vztek a slzy. Pak provedl něco, co se dalo od obtloustlého velmože jen těžko očekávat. Bleskurychle se sehnul pro tesák, který ležel na podlaze. Pevně ho chytil a vrazil až po rukojeť do Přechova srdce. Přech vykřikl spíše překvapeně než bo-

lestí. Vzápětí se zhroutil. Podlaha se rychle zbarvila karmínově rudou krví. Zíral do stropu otevřenýma očima, v nichž se ještě zračila zlomyslná ironie. Ale oči byly vyhaslé, bez života.

Všichni stáli ohromeně kolem, jako by nevěřili. Ticho prolomil hněvivý výkřik Přibíka z Chlumu, mladíkova otce. Tasil meč a vrhl se na Diviše. Ale cestu mu zastoupil mladý Buzek Drslavic, který tasil rovněž. Zbraně se s řinčením srazily, čepele zajiskřily a odskočily od sebe se zlověstným zaskřípěním. V následující vteřině tasili zbraně téměř všichni v sále. Rozdělili se na dva tábory, které se srazily s divokou vášní a nenávistí.

Vratislav stál ohromeně ve středu vřavy. Bylo mu jasné, že knížecí autorita měla teď pramalou cenu. Kdokoli mohl rvačky využít a vrazit mu dýku do zad.

S mečem v ruce si proklestil cestu ke vchodu. Strážné poslal pro další vojáky. Za chvilku vběhl do sálu oddíl ozbrojenců. S kopími v rukou snadno oddělili bojující hloučky.

Všichni, kteří se zúčastnili šarvátky, byli na několik týdnů uvězněni. Byl mezi nimi i bratr Ota. Konrád zůstal stranou mezi opatrnými velmoži, kteří meče netasili.

Diviš ze Šternberka zaplatil po dlouhém jednání Přibíkovi z Chlumu jako odškodné za zabití syna deset hřiven stříbra. Vratislav ho za porušení úcty ke knížeti zatratil a vyhnal pryč od svého dvora. Když Diviš odjížděl na Šternberk, Vratislav se ani nepřišel rozloučit.

Nikdo, i kdyby to byl nejbližší přítel, neměl právo znevažovat knížete. A ohrozit jeho život. Bylo na Vratislavovi, aby rozhodl o Přechově vině. Jak by to vypadalo, kdyby začal práva hájit každý se zbraní v ruce? Nač by tu byl kníže? Pořádek v zemi byl nad jakékoli přátelství.

30. KAPITOLA

Skřiváncí zpěv dokázal potěšit duši a rozptýlit zlobu. Byl čistý a zněl z nebe, jako by samotní andělé povzbuzovali věřící křesťany. Protože nastávající den nebyl obyčejný. Měl být zvolen nový pražský biskup.

Vratislav stál na návrší, za zády měl chatrné dřevěné dvorce malé vesnice Dobenína. Netrpělivě vyhlížel do údolí, k lesnímu průseku, kudy vedla zemské stezka. Po ní měli přijet jeho bratři.

„Ano," potvrdil Konrád, když se před dvěma týdny objevil nečekaně spolu s Otou v Praze, „Jaromír je nyní naším hostem. Odložil rytířský pás i meč a oblékl se jako duchovní. Hlavu mu opět zdobí tonzura. Většinu času tráví na modlitbách a připravuje se na nelehkou službu. Už jsi zapomněl? Na sněmu přísahal lid našemu otci, že ho přijme po Šebířově smrti za svého biskupa. To chceš porušit přísahu a dát přednost nějakému cizákovi před rodným bratrem?"

„Tím cizákem myslíš mého kaplana Laňce?"

„Samozřejmě," opáčil Konrád. „Jedině Jaromír může být pražským biskupem! Bude to dobrý biskup."

„Dobrý biskup," odsekl Vratislav vztekle. „Jaromír a dobrý biskup! Můj Bože, to už si nepamatujete, že přijal svěcení proti své vůli? Ani zpustlý zhýralec nenadělal tolik ostudy jako on."

„Co přísaha?" tvrdošíjně opakoval Konrád.

„Ať je po tvém," rozhodl Vratislav. „Protože náš otec zavázal lid přísahou, nechť zemský sněm zváží, zda je lepší stará přísaha nebo dobrý biskup. Já trvám na kaplanu Lancovi. Sněm uspořádáme v Dobeníně. Tam je většina mé družiny. Bojujeme s Poláky. Už několikrát překročili hranice a rabovali."

Vratislav nyní čekal na své bratry. Slunce se již blížilo k nejvyššímu bodu na obloze, ale stezka zůstávala prázdná. Rozmrzele přešlápl a zavolal panoše, aby mu přivedl koně. Vyšvihl se do sedla a odcválal do tábora. Byl čas oběda.

Během jídla vpadl do stanu zaprášený zvěd a zadýchaně volal: „Obklíčili nás!"

Vratislav odstrčil stůl a miska s kaší i džbán s chutným kvasem spadly na zem a rozbily se. „Kdo nás obklíčil? Poláci? Kde jsou?“ chrlil a chvatně si s pomocí panoše navlékal přes hlavu drátěnou košili.

„Od Opavy táhne vojsko!“

„Od Opavy?“ zarazil se. „Tudy Poláci přijít nemohou. Máme všude stráže. Ty jsi je viděl?“

„Viděl. Tedy viděl a neviděl,“ chvatně odpovídal zvěd, když si všiml, že se kníže mračí.

„Tak jak?“ netrpělivě vyštěkl Vratislav a zarazil panoše, který mu podával krunýř.

„Slyšel. Viděl jsem zvířený prach a slyšel koně. Hodně koní. Jede sem vojsko a...“

„Měli praporce polského krále?“

„To nevím, byli ještě daleko. Nechtěl jsem ztrácet čas. Jakmile jsem je zahlédl, běžel jsem vás varovat!“

Vratislav ho propustil ne zrovna přívětivě. Pak nařídil vyslat zvědy a svolal velitele. Ale ještě než se vojsko zformovalo k obraně, vrátil se jeden ze zvědů. Už z dálky dával smluvené znamení, že nebezpečí nehrozí. Když dorazil do tábora, usmíval se od ucha k uchu. „Žádní Poláci. Knížata Konrád a Ota se svými družinami. A spoustou moravských pánů. Jedou na sněm.“

Vratislav pocítil u srdce ledové bodnutí. Poláci by mu v tu chvíli byli milejší. Nepředpokládal, že by jeho bratři přijeli s početným doprovodem. „Co je moravským pánům do volby pražského biskupa?“ Uměl si však spočítat, proč je jeho bratři vzali. Ale stejně tomu nerozuměl. Členů své družiny měl u Dobenína nejméně dvakrát tolik. Na sněmu nemohli mít Moravané převahu.

Jakmile Konrád a Ota dorazili, dal Vratislav zahájit sněm. Čím dříve ukončí tohle trapné divadlo, tím lépe.

Po dlouhých letech se opět setkal s Jaromírem. Vůbec se nezměnil. V jeho šedých očích stále hrála uštěpačná ironie, kterou Vratislav tak nesnášel. Oblečen byl tentokrát střídmě. Na sobě měl tmavě fialové nohavice a kazajku, kolem krku masivní stříbrný kříž. Byl prostovlasý a na temeni zářila vyholená tonzura, znamení duchovní-

ho stavu. Vratislav dobře věděl, že prosté oblečení bylo jen hrou na pokorného služebníka Božího.

Vratislav zamyšleně usedl na knížecí stolec, který si dal postavit na náspu před stanem. Po stranách byla místa pro jeho bratry a nejbližší členy družiny. Kolem prostranství se rozestavili v širokém kruhu účastníci sněmu.

„Urození mužové," začal Vratislav. „Smrt ctihodného Šebíře nás nutí, abychom rozhodli, kdo usedne na uprázdněný biskupský stolec. Nemusím vám jistě připomínat, jak závažné je to rozhodnutí. Proto slyšte mé přání." Pokynul hubenému kaplanovi. Lanc trochu ostýchavě opustil hlouček za zády knížete. Přešel na volné prostranství porostlé prořídlou zdupanou trávou.

„Tvoje věrnost," pokračoval Vratislav, „mne přiměla, abych ti svěřil pražskou diecézi. Milý Lanci, zde máš biskupskou berlu a prsten. Buď dobrým otcem věřících."

Lanc poklekl před knížetem, aby přijal odznaky úřadu. Muži kolem mlčeli, někteří nejistě pokašlávali, jiní klopili oči k zemi. Ale nikdo mu nezačal podle tradice provolávat slávu. To ticho bylo nepřátelské a skrývalo v sobě hrozbu. Bylo jen otázkou času, kdy se zvednou stavidla nespokojenosti. Vratislav si překvapeně uvědomil, že proti jeho rozhodnutí byli i členové vlastní družiny.

Začalo se ozývat reptání, které rychle sílilo. Lanc ustrašeně převzal biskupskou berlu. Jeho pohyby přesto nepostrádaly na důstojnosti. I on cítil napětí. V obličeji byl bledý a v očích měl dokonce strach.

Právě když se chystal požehnat, ozval se hlasitě Všeborův syn Božislav. Obrátil se na knížete Otu a aby zdůraznil, co říká, rýpl ho loktem do boku: „Co stojíš? To si myslíš, že tenhle osel bude hrát na housle? Proč se nezastaneš svého bratra? Tobě je jedno, že odstrkují muže z knížecího rodu? Místo něj tu povyšují cizáka, který přišel s holou zadnicí!"

Pak se rozhořčeně obrátil k ostatním. „Jestliže náš kníže chce porušit dávnou přísahu, spácháme hřích i my? Až se jednou setkáme s našimi zesnulými předky, co jim povíme? Kníže Břetislav určil, že po Šebířově smrti se má stát biskupem jeho syn Jaromír! Pryč s Lancem!"

Vratislav vyskočil bledý vzteky. Nedokázal se ovládnout. Hněvivě křičel na Božislava, že nemá do volby právo zasahovat. „Nedovolím, aby se otcem věřících stal v českém knížectví člověk tak nízkých mravů, jako je Jaromír. Jako kníže vám nařizuji, přijměte biskupa Lance!“

„Kníže nemá právo sněmu cokoli nařizovat,“ ozvalo se hned z několika míst.

Vratislav stál a podmračeně si měřil muže kolem. Pomalu přejížděl očima z jednoho na druhého, ale téměř všichni před ním uhnuli pohledem. V jejich tvářích četl nespokojenost, nesouhlas a většinou také vzdor. Nejen mezi moravskými, ale i mezi českými pány. Pozdě si uvědomil, jak silná byla tradice a jak nerad přijímal jeho lid do zemských úřadů cizince.

V tu chvíli vstal správce žateckého hradu Smil. Došel ke Konrádovi s Otou a hlasitě, aby ho všichni slyšeli, řekl: „Pojďte pryč. Uvidíme, zda bratrská jednota zlomí jeho tvrdohlavost. Navíc s námi půjde i většina vojáků,“ dodal s netajenou výhružkou.

Skoro to vypadalo, jako by byl celý výstup předem pečlivě nacvičený. Většina mužů začala hlasitě volat: „Do zbraně, do zbraně!“ Chovali se, jako by tábor napadl nepřítel. Sešikovali se do oddílů a spořádaně odpochodovali na protilehlé návrší, kde o něčem rokovali. Pak začali stavět tábor.

Vratislav osaměl jen s několika desítkami nejvěrnějších členů své družiny. Rychle přemýšlel. Většinu vojska poslal pod Markvartovým velením do pohraničních lesů pátrat po Polácích. Trvalo by několik dnů, než by je jeho posel našel a přivedl. V tuto chvíli byl zjevně boj ztracený.

Nebyl si vůbec jistý, kam až by mohli vzbouřenci zajít. Nechal rychle sbalit stany a se svými věrnými kvapně odjel z Dobenína pryč. Zamířil do Prahy, aby se vzbouřenci nakonec nezmocnili Vyšehradu. Netušil, co měli Konrád s Otou za lubem. Možná chtěli prosadit na biskupský stolec Jaromíra. Ale co když zamýšleli svrhnout Vratislava a věc s Jaromírem si vzali jako záminku?

V noci dorazil do Pardubic. Protože už byla tma, chvíli trvalo, než strážný otevřel bránu. Vratislavovi se nechtělo spát a na jídlo neměl chuť. Zůstal sedět o okna v ložnici, roztržitě pil medovinu a

přemýšlel. Vzpomněl si na Adlétu a zaplavil ho smutek. S Adlétou se mohl dělit i o své obavy.

„Co by mi poradila?“ napadlo ho. „Určitě by řekla, že nejde porazit všechny najednou. Ráda citovala svého otce. Dobrý vládce by neměl být jako vichřice. Vichřice proletí krajem a jak rychle přijde, tak rychle odejde. Zůstanou po ní jen škody. Dobrý vládce by měl být jako vítr. Nic nezničí, ale fouká neustále. Jen hlupák si mohl myslet, že vichřice je silnější. Zvítězil ten, kdo vydržel déle. Tohle by mi Adléta poradila.“

Hned ráno vyslal Vratislav svého posla zpět do tábora vzbouřenců. Už před obědem se udýchaný muž ukláněl před Konrádem, Otou a Jaromírem. „Vznešený kníže vzkazuje, že učiní vše, jak si to žádá bratrská láska. Chce splnit otcovo přání. To, co se včera stalo, nebylo ze zlé vůle, ale vinou špatných rádců. Již se to nebude opakovat. Své rádce kníže potrestal. Vás zve do Prahy, protože je třeba obnovit bratrskou jednotu. Vznešený kníže souhlasí,“ dodal nakonec tak hlasitě, aby to všichni slyšeli, „že se pražským biskupem stane Jaromír.“

Ve tvářích většiny mužů se objevilo ulehčení. Nesouhlasili, aby se Lanc stal biskupem. Ale báli se otevřené roztržky s knížetem. Když vychladly po včerejšku horké hlavy, strachovali se, že vše skončí válkou. Věděli, jak byl Vratislav tvrdohlavý. Ted jásali. Zvítězili bez boje!

Jen několik horkokrevných mladíků dávalo hlasitě najevo zklamání. „Nevěřte Vratislavovi,“ nabádali. „Chce nás rozdělit a pak potrestat!“ Konrád byl stejného názoru. Ale pochopil, že se mínění většiny mužů změnilo. Ti, kteří byli ještě včera ochotni zvednout meč proti knížeti, stáli opět věrně na jeho straně. Ač nerad, musel ocenit Vratislavovu kličku, jak důstojně vyklouznout z nepříjemné situace. Jen si v duchu říkal: „To by mě zajímalo, kdo byli ti špatní rádci a jak je nechal potrestat.“

Když odbojní čeští a moravští páni přitáhli ku Praze, postavili si opevněný tábor u vesničky Hostivař. Pak vyslali na hrad posly. Chtěli záruky pro nadcházející jednání. Vratislav však prokázal dobrou vůli a sám vyšel bratrům vstříc. To již měl situaci pevně v rukou. Tak

se ocitli všichni čtyři bratři u jediného stolu. Po tolika dlouhých letech!

„Nuže," zahájil Vratislav lehce, jako by si přišel s bratry přátelsky poklábosit, „jak hodláte dále pokračovat?" Byl klidný a z jeho hlasu zněla převaha knížete.

„Tváří se, jako by vyhrál," divil se v duchu Konrád. „Vratislav byl vždycky dobrý herec. Jenže," hlodaly v něm pochybnosti, „co když má něco za lubem?"

Situace mezi vzbouřenci se navíc rapidně změnila. Čeští i moravští páni oceňovali, že kníže dbal starých mravů a dokázal ustoupit přání sněmu. „Je to moudrý kníže," říkali blahosklonně. Kníže, který je poslechl, se jim neobyčejně zamlouval.

Slova se ujal Jaromír. S náznakem ironie řekl: „Není nic snadnějšího, jak pokračovat. Dej mi, Vratislave, co mi podle práva náleží. A cos mi chtěl zlovolně vzít!"

Konrád zakroutil nespokojeně hlavou. Měl pocit, že by měl s Vratislavem vyjednávat on. Byl starší a odboj na sněmu zorganizoval také on. Navíc ho popudil tón Jaromírovy řeči. Pokud chtějí po dobrém něco získat, nemělo smysl Vratislava hned na začátku naštvat. Ota měl pravdu. Jaromír byl nafoukaný hlupák. Jenže co se dalo dělat? Byl to jejich bratr a bude pražským biskupem.

Vratislav se mírně usmíval a dlaní si uhlazoval vousy na bradě do dvou spořádaných pletenců. Pak lhostejně odpověděl: „Copak ti něco upírám, Jaromíre? Slíbil jsem sněmu, že budeš pražským biskupem a své slovo dodržím. Tak proč se k tomu vracet?"

„Je proč se vracet," skočil mu do řeči Jaromír. „Svévolně jsi zmenšil pražskou diecézi. V Olomouci sedí samozvaný biskup, kterého neuznávám. Musí okamžitě pryč ze země! Moravu budu spravovat já!"

„Tak to tedy ne," polohlasně zasáhl Ota. Za dobu, co měl svou moravskou diecézi, vzrostl význam Olomouce. A také jeho příjmy. Jaromír dosud ani jednou nenaznačil, že bude mít tento neslýchaný požadavek. „Olomoucké biskupství schválil císař i arcibiskup!" připomněl ještě.

„Ale já ho neschvaluji," opáčil pyšně Jaromír.

„Nepřeháníš to, Jaromíre?“ snažil se uklidnit situaci Konrád. Přitom sledoval usmívajícího se Vratislava. „Dohodli jsme se, že budeš pražským biskupem. O ničem jiném jsme nemluvili!“ Konrád dostal vztek. Hájil moravského biskupa, protože jinak by byl i on podléhal bratru Jaromírovi. To se mu vůbec nezamlouvalo.

„Ale já na tom trvám!“ vykřikl Jaromír se zarputilostí vzteklého dítěte. Aby dodal svému prohlášení váhy, udeřil pěstí do stolu.

„Jak vidím,“ začal klidně Vratislav, „nejste vůbec jednotní. Navrhuji, že se Jaromír stane pražským biskupem, ale moravská diecéze zůstane zachována. Pokud nesouhlasíte, nemáme o čem jednat! Můžeme se znovu obrátit na zemský sněm. Jsem si jistý, že čeští a moravští páni posoudí můj návrh stejně upřímně jako váš v Dobeníně.“

„Počkej, Vratislave,“ začal rychle Konrád, „já i Ota s tebou souhlasíme. Jaromíre, nechtěj víc, než ti náleží!“

„Jen Bůh rozhoduje, co je spravedlivé. Zvláště ve věcech církevních. Vaše kupčení je mi odporné. Trvám na vrácení Moravy!“

„Nu, to bude asi těžká věc,“ usmíval se přátelsky Vratislav. „Měl bys lépe poslouchat své starší bratry, Jaromíre! Takže dohodnuto! Moravské biskupství zůstane, jak je. Jaromír převezme pražskou diecézi...“

„To se ještě uvidí,“ vyskočil Jaromír od stolu, až zvrhl stolici, na níž seděl.

„Tak dost,“ chytil ho Konrád za ruku. „Bud okamžitě zmlkneš, nebo já i Ota tady na místě dáme za pravdu Vratislavovi. Že by kaplan Lanc byl konec konců lepší biskup než ty. Nechtěj vědět, co by se pak stalo!“

Jaromír se jen těžko ovládal. Posadil se, ale ostentativně se díval stranou. Až do konce jednání už nepromluvil.

Ota si spokojeně oddychl. „Ještě bychom se měli dohodnout, kdo doprovodí Jaromíra k císaři a...“

„Ne,“ přerušil ho Vratislav. „Je to pražský biskup. Tedy můj biskup. Proto nechte tyhle starosti mně. Ale musíme si promluvit o něčem jiném. Mnohem důležitějším!“ Jeho přátelský úsměv se změnil v přísnou výčitku.

„Hrajete si s ohněm, milí bratři! Kdo to kdy slyšel, aby si Přemyslovci vyřizovali spory mezi sebou na sněmu? A dokonce aby Přemyslovci nabádali družinu ke vzpouře proti vlastnímu knížeti!“

„Ale Vratislave,“ namítl Konrád opatrně, „sněm se postavil za stará zemská práva sám. My jsme se jen přidali k mínění ostatních! Ani Ota, ani já jsme na sněmu neřekli ani slovo!“

„Ano, dobře jsem viděl,“ přísně pokračoval Vratislav. „Tvrdíte, že jste proti mně nic nepřipravovali. V tom případě mluvili Božislav a Smil jen za sebe? Od vás předem žádnou radu nedostali?“

„Nedostali,“ zalhal neochotně Konrád. „Řekli, co si mysleli. Sami a svobodně. Jak mají podle zemského zvyku na sněmu právo.“ Lepší lež před Bohem, než pravda před rozhněvaným Vratislavem, říkal si Konrád v duchu. Hlavně, že jsme zvítězili!

„Na vzpouru proti knížeti nemá podle zemského zvyku právo nikdo ani na sněmu! Copak je správné, aby bezvýznamný správce hradu veřejně urazil svého knížete? Vždyť ti dva vás donutili opustit jednání sněmu!“ horlil Vratislav.

„Hovořili za všechny! Cítili se pohoršeni, jak se pošlapávají zemská práva a...“ bránil se Konrád. Ale Vratislav ho přerušil.

„Tak pošlapávají? Co by tomu řekl otec, kdyby vás viděl? Zemská práva jsou to, co děláme my, Přemyslovci. Nic víc a nic míň. Jste hlupáci!“ rozkřikl se. „Pokud jste nesouhlasili, měli jste přijít za mnou! Určitě bychom nějakou cestu našli!“

Konrád se podíval na Otu a ušklíbl se. „Tím jsme si nebyli jistí, Vratislave!“

„Ale to celkem není podstatné,“ pokračoval Vratislav. „Pokud dovolíme, aby do našich věcí zasahovali členové našich družin, vzdáváme se části své moci. Uvědomujete si to vůbec? Konrád potvrdil, že Smil a Božislav jednali o své vůli. Postavili se proti mně. Veřejně urazili knížete. Je jedno, zda měli pravdu či nikoli. Já trvám na jejich příkladném potrestání!“

„Ale to přece nejde,“ vybuchl vztekle Konrád. „Co by tomu řekli ostatní?“

„Nic,“ ušklíbl se Vratislav. „Každý se stará jen o svůj prospěch. Věřte mi, většina bude dokonce ráda, že se našel viník a jim už trest nehrozí. Takový je náš lid.“

„Je to podlé," vstoupil do debaty Ota. „Přece nevydáme Smila a Božislava k potrestání? Za to, že pomohli dobré věci."

„Tak už to, bratře, na světě chodí," odpověděl bez úsměvu s unaveným výrazem ve tváři Vratislav. „Urazili knížete, pošlapali Přemyslovskou čest. Mou i vaši. Až jednou umřu, a ty se, Konráde, staneš knížetem, pochopíš, jak nebezpečná věc se v Dobeníně stala. A co by z toho mohlo vzejít, kdybychom ji v zárodku neudusili!"

„Ale to nejde! Co řeknou lidé..."

„Znovu opakuji, nic!" netrpělivě ho přerušil Vratislav. „Co je vám do poddaných? My jsme Bohem předurčeni vládnout. A tak se také budeme chovat. Pokud chcete, abych Jaromíra přijal za pražského biskupa, vyhovím vám. Ale žádám jako ústupek jedinou, jedinou věc. Malinkatou, bezvýznamnou. Chci potrestat Božislava a Smila!"

Diskuse se protáhla, ale Vratislav nakonec bratry přesvědčil. Když dospěli k dohodě, obejmuli se na znamení smíru. Jaromír velice chladně a neochotně. Společně pak vyšli ven. Vratislav ve středu a jeho bratři po stranách. Drželi se za ruce, aby dokázali jednotu přemyslovského rodu.

Ještě toho večera uprchli Božislav a Smil ze země. Přátelé je varovali. Vratislav zuřil, protože tušil, že v tom měl prsty některý z bratrů. Ale byli pryč a s tím se musel smířit.

Nakonec mohl být spokojený. Jmenování Jaromíra pražským biskupem za ústupek, že může potrestat zrádce Božislava a Smila, se ukázalo jako Vratislavova velká výhra. České i moravské rody si ten hanebný případ pamatovaly léta. Většina pochopila, že není radno plést se do sporů mezi Přemyslovci. Již nikdy se nepodařilo Konrádovi získat větší počet vlivných rodů na svou stranu. Pozdě si uvědomil chybu. Jenže ta se již odčinit nedala. Je ironií osudu, že právě Vratislavova porážka na sněmu v Dobeníně upevnila jeho knížecí moc.

Ihned po svém zvolení odjel Jaromír do Mohuče za císařem Jindřichem. Od něho přijal biskupský prsten a berlu. Na znamení, že se stal novým člověkem, přijal jméno Gebhard. Tak byl také vysvěcen jako biskup.

Ale nebyl by to Jaromír, aby při té příležitosti neprovedl jeden z mnoha svých zlomyslných kousků. Jednoho z členů své družiny,

který odpočíval na břehu Rýna, srazil nečekaně do řeky. Rozpustile pak na topícího se muže volal: „Podruhé tě křtím, Viléme!“ Řeka byla v těch místech hluboká a proud silný. Bylo štěstí, že voják uměl plavat. Po vyčerpávajícím boji se dostal zpátky na břeh. Svalil se do trávy, lapal po vzduchu a z úst plival špinavou vodu. Přitom vztekle syčel: „Pokud takhle hodláš křít, biskupe, tak jsi blázen!“

Jaromír se tomu smál a v dobrém rozmaru odešel na večeři do nedalekého šenku. Když se vrátil do Prahy, dozvěděl se o incidentu Vratislav. Nechal si toho muže zavolat a dal si celou příhodu podrobně vylíčit. Pak mu dal hrst mincí. „Tady máš od svého knížete. Ty peníze ti dávám, nikoli, abys zapomněl, ale proto, abys všem vyprávěl, co jsi zažil!“

„Rozumím,“ zabručel voják. Stříbrňáky chvatně uložil do váčku a snažil se knížeti vyhovět, seč mu síly stačily. Nejen kvůli darovaným penězům. Jaromír mu byl krajně nesympatický. Záhy nebyl sám.

31. KAPITOLA

Bývalý knížecí kaplan Lanc klečel na zemi a jeho hubená postava se zdála ještě menší. Krčil se strachem. Vratislav seděl zamračeně na svém stolci, dlaní si uhlazoval vous a přísně si ho měřil. Biskup Jaromír požadoval, aby Lance vyhnal. Z toho by si moc nedělal a na zlost bratrovi by si ho ponechal. Ale s požadavkem, aby Lanc odešel, přišli i zástupci zemských rodů. Vlastně skoro všichni, kteří byli v Dobeníně. To nemohl brát na lehkou váhu. Lanc byl bezvýznamnou figurkou a obětovat ho nic neznamenalo. Přesto Vratislav váhal.

Lanc byl podobný psu. Byl věrný, oddaný a zcela bezbranný. Vratislav dokázal bez mrknutí oka poslat na smrt kteréhokoli poddaného, ale vždy se mu příčilo zabít bezbranné zvíře. Teď měl stejný pocit vůči svému bývalému kaplanovi.

Tenhle hubený mužík s ním prožil hodně. Ochotný v kteroukoli denní nebo noční hodinu posloužit. Měl laskavý hlas a mnohokrát vrátil při zpovědi do Vratislavovy duše klid. Bral na svá bedra těžší stranu knížecí vlády. Nikdo neznal skutečného Vratislava tak dobře jako Lanc. Proto mu najednou připadalo, jako by trestal sám sebe.

„Zklamal jsi mne, Lanci," začal přísně.

Hubený kaplan se nešťastně přikrčil a tiše špitl: „Je mi to líto, můj kníže. Ale přísahám, nechtěl jsem vám ublížit!"

„Ublížit," opakoval Vratislav vztekle. „Zachoval ses jako..." zarazil se a hledal vhodné slovo. Měl říci jako zbabělec? Vždyť to byl on, kníže, kdo z Dobenína utekl a nepotrestal vzbouřence.

„Já vím," pokračoval Lanc se sklopenou hlavou. „Zachoval jsem se zbaběle. Ale co jsem mohl dělat?"

Vratislav si vzpomněl na rozhovor, který měl s Lancem hned po Šebířově smrti. Tehdy mu oznámil, že ho jmenuje novým pražským biskupem. „Nemyslím si, že by to byla dobrá volba. Ale poslechnu vás," odvětil tenkrát tiše.

Byly však chvíle, kdy si i kníže musel vážit sám sebe. Nemohl Lance prostě vyhnat. Vděčnost zdobila velké vládce.

„Byl jsi mi vždy věrný, milý Lanci. Ale v Praze zůstat nemůžeš. Nemůžeš ani zpátky mezi své bratry do litoměřické kapituly. Odjedeš na pár měsíců do Uher. Požádám krále Belu, aby tě poslal do nějakého klidného kláštera. Až se to tady uklidní, vrátíš se. Pak tě ustanovím děkanem u některého z mých věrných pánů.“

Lanc zvedl oči a vděčně se usmál. V jeho pohledu zachytil Vratislav zvláštní světlo. Ano, vyplatilo se udělat občas dobrý skutek. „Vstaň,“ nařídil a sestoupil ze svého stolce. Silnýma rukama obejmul kaplanovo neduživé tělo a zabručel: „Bůh tě provázej, Lanci!“

Ohře se v těch místech ostře stáčela a rozlévala až ke skalní stěně na opačné straně mělkého údolí. Louky kolem byly porostlé sytě zelenými travinami. Byly bahnité a Ohře je často zaplavovala. Stačil delší déšť a údolí se proměnilo v mokřinu či dokonce rybník.

Na mělkém kameni, vyčnívajícím z vody kousek od břehu, seděl Martin z Bíliny spolu s nejstarším knížecím synem Břetislavem. Martin ztloustl za těch pár let, co přestal sloužit jako panoš. Na svém panství byl šťastný a dělal vše, aby se vyhnul knížecí družině. Měl hodnou ženu a miloval ji. Trápilo ho jen, že dosud neměli dítě. I když s Markétou dělali všechno možné. Zkoušeli byliny, zaříkání, amulety, ale nic nepomáhalo. A tak byl malý Břetislav jakousi náplastí na bolavém místě jejich duší.

„Můj kníže,“ volal Martin vesele, „musíš udicí víc švihnout a hodit ji, aby se háček dostal do proudu. Vidíš, takhle,“ ukazoval. Obratně nadhodil vlasec do líně tekoucí zpěněné vody. „Potom opatrně přitahuj, aby si ryby myslely, že návnada je živá. Pak máš větší šanci... Vidíš!“ vykřikl radostně a zasekl. Obratně přitáhl, povolil a hned zase přitáhl. Netrvalo dlouho a úlovek se ocitl v podběráku. Nádherný akvamarínově zbarvený pstruh.

„Teda Martine,“ špitl chlapec obdivně, „tys ho snad vyčaroval. To já takové štěstí nemám.“

„To nemá se štěstím nic společného,“ vysvětloval Martin. „Musíš být trpělivý. Chytat ryby je věda. Desetkát, stokrát to musíš opakovat, než zjistíš, jak máš nadhodit vlasec, jak potáhnout udici, jak zaseknout. A taky kde lovit. Některá místa jsou dobrá brzy ráno, ale večer tam už nic nechytneš. A pak...“

„Dost," bránil se malý Břetislav. „Už mě z toho poučování bolí hlava." Vytáhl háček s návnadou z vody a vlasec omotal kolem prutu. Pak se skokem přenesl z kamene na břeh. Opřel prut o nízkou vrbu a sedl si do trávy. Sáhl po brašně, kterou měli pověšenou na větvi. Vytáhl krajíc chleba se sýrem a s chutí se do něho zakousl.

Martin znovu nadhodil udici, ale tentokrát bez úspěchu. Nakonec se vzdal i on. V dřevěné štoudvi měli čtyři pstruhy, malou štiku a několik bělic. Dnešní lov byl mimořádně úspěšný. Posadil se vedle chlapce a vzal si druhý krajíc.

Tiše žvýkali a očima pozorovali líně plynoucí Ohři. „Martine," ozval se po chvíli mlčení Břetislav, „proč můj otec není jako ty?"

„Cože?" vyhrkl překvapeně, až se zakuckal. S kašláním a hekáním vyplivl poslední sousto, které se mu vzpříčilo v krku. „Jak jsi to myslel?"

„No," pokračoval Břetislav a odvrátil pohled stranou. „Myslel jsem, proč nemohu chodit na ryby se svým otcem. Proč s ním nemohu chodit na lov a vůbec, proč ho vídám tak málo?"

„Tvůj otec je kníže," odpověděl Martin opatrně. Vedli podobné hovory často. Vratislav měl řadu povinností. Ale to, proč neměl na syna čas, tkvělo v něčem jiném. Svatava žárlila. Nechtěla ho na knížecím dvoře. Zvláště teď, když se jí narodil syn Boleslav. Obě děti byly malé, ale už se začala hra o to, kdo zdědí knížecí stolec. V tomhle byla Svatava neoblomná. Vládnout budou její děti!

„Kníže nemůže být otcem?" optal se s hranou vážností, ale tón hlasu prozrazoval lítost.

„Já ti nestačím?" opáčil na oko uraženě Martin. „Mám tě rád jako vlastního, to přece víš!"

„Vím," usmál se Břetislav a v návalu dětského citu obejmul Martina kolem krku a políbil na tvář. Martin ho pevně sevřel do náruče. Zvedl ho ze země a vyhodil do vzduchu nad hlavu. Rozesmátého a červeného vzrušením ho pak opatrně postavil do trávy.

„Martine," řekl vážně malý Břetislav, „až budu knížetem, staneš se mým rádcem. Ne, budeš vládnout spolu se mnou. Protože, protože..." zajíkl se vzrušením. Nemohl najít vhodná slova. U Martina a jeho ženy se po letech osamění cítil dobře.

„Můj kníže," odpověděl Martin stejně vážně. „Vážím si tvé nabídky, ale já patřím sem. Dříve nebo později se budeme muset rozejít. A ted hajdy domů!"

Markéta je netrpělivě čekala. Jakmile se objevili, spustila, kde se zase tak dlouho toulali, oběd že už bude studený.

Biskup Jaromír se ujal diecéze s rozhodností, jakou od něho nikdo nečekal. Vyměnil nesvědomité duchovní. Sebemenší přestupky kněží tvrdě trestal. Pranýřoval každého a těm, kdo ho neznal, se mohlo zdát, že přišel horlivý otec věřících. Ale Jaromírova horlivost měla jiné důvody. Byl ctižádostivý, toužil po moci a prahnul pomstít se Vratislavovi.

Jeho píle si záhy všiml papežský nuncius Anselm. Jaromír obdržel přímo od papeže Alexandra pastýřský list, ve kterém ho svatý otec chválil a nabádal, aby nic neslevil ze svého úsilí o očistu církve. Proto první veliký konflikt s českým knížetem na sebe nedal dlouho čekat.

Strážný probudil Vratislava včas. Ale ještě se mu nechtělo vstát z teplého lože do sychravé zimy. V krbu už sice praskala borovicová polena, ale komnatu nevyhrála. Příjemně však voněla smůlou a uklidňující praskání plamene Vratislava znovu uspalo. Teprve za dlouhou dobu ho vyburcoval panoš.

„Sakra," klel Vratislav, „kolik je?"

„Dobrá hodina po první hlídce," hlásil panoš. „Mše už začala a..."

„Cože?" vykřikl Vratislav rudý hněvem. „Mše už začala? Beze mne? Kdo to dovolil?"

„Probošt chrámové kapituly chtěl počkat, ale biskup Jaromír odmítl. Sám začal zpívat Oremus. Víc nevím, protože jsem hned běžel pro vás," chrlil panoš se sklopenou hlavou. Tušil, že bude jedním z těch, které český kníže potrestá, že zaspal.

Vratislav se nechtěl zdržovat. Chvatně si přehodil přes bílou lněnou noční košili zelenou kazajku a suknici. Už v běhu si zapínal stříbrný pás s nádhernou zlacenou dýkou.

Do chrámu se vřítil, jako by cválal v čele jízdy proti nepříteli. Dunivé prásknutí chrámových vrat se rozlehlo zšeřelým prostorem a

přehlušilo chór mladíků, kteří zpívali hymnus ku chvále Hospodina. Shromáždění věřící poděšeně ustupovali, aby se dostali co nejdále z dosahu rozzuřeného knížete. Mladíci na chóru zmlkli. Chrámem zněly pouze Vratislavovy kroky.

Kníže došel k oltáři. Jaromír se celou dobu ani nepohnul. Jako by v adoračním gestu zkameněl. Kolem stál tiše hlouček kněží. Vratislav si s nelibostí všiml, že ani jeden z nich se netvářil provinile nebo vyděšeně.

Došel ke svému stolci vedle oltáře. Byl prázdný a jako by všem v chrámu žaloval, že jedna z nejslavnějších mší celého roku k uctění památky patrona přemyslovského rodu, svatého Václava, začala bez knížete Vratislava.

„Co to má znamenat?“ zařval vztekle.

Teprve teď se Jaromír pohnul. Výsměšně opáčil: „Bůh nebude čekat. Ani na tebe, vznešený kníže.“ Ještě chvíli se pásl na jeho hněvu a pak pokračoval v celebrování mše. Klidně, jako by se nic nestalo.

Vratislavem lomcoval vztek. Bezděčně sjel rukou k dýce, aby ji vrazil do toho samolibého drzouna. Stejně, jako to udělal děd Boleslav svému bratrovi. O Václavově vraždě slyšel Vratislav od rodičů. Dobře si pamatoval, jak jednou v nějaké hádce otec Břetislav prohlásil, že kdyby byl na Boleslavově místě, udělal by to také. „Světci ať vládnou na nebesích. Ale tady na zemi musí mít vládu v rukou skuteční muži!“ uzavřel tehdy rouhavě svou hádku.

Nakonec se Vratislav ovládl. Otřásl se při představě, že by se z Jaromíra mohl stát další mučedník a světec. Snažil se modlit, ale nešlo to. Nedokázal ani sledovat mši. Již dlouho neodcházel od oltáře s tak černými myšlenkami, jako po mši k uctění památky svatého Václava.

Kojata Hrabišic byl velice unavený. Musel jet několik dní a to nebyla v sychravém podzimu žádná maličkost. Cesty byly po dlouhých deštích rozmáčené. Kopyta koně se bořila do bahna a jezdec musel být neustále ve střehu. Kojata se ani nestačil pořádně umýt. Jen si kusem ne příliš čistého plátna otřel tvář a oblékl si suchou košili a suknici. Pak se hnal ke knížeti.

Vratislav přecházel nervózně po místnosti. U krbu seděla kněžna Svatava s malým Boleslavem v náruči. Kníže měl špatnou náladu, jako ostatně poslední dobou často. Denní roztržky s biskupem Jaromírem, neustálé starosti s oběma bratry na Moravě a navíc ho nesnesitelně bolely zuby.

„Tak mluv. Jak jsi pořídil v Polsku?“

„Špatně,“ odpověděl provinile Kojata. „Král Boleslav odmítl zaplatit. Nevidí prý žádný důvod, aby odváděl slíbené stříbro. Kdo to prý kdy slyšel, aby král platil nějakému knížeti. Vyhrožoval, že nás napadne a vyplení, neboť si stejně nic jiného nezasloužíme. Vás, kníže, nazval nejproradnějším z křesťanských panovníků a...“

„Tak dost!“ vykřikl vztekle Vratislav. Došel ke stolu a jediným douškem vypil pohár horké medoviny. Zavřel oči a vychutnával hřejivý pocit tepla, který se mu rozlil po těle. Pak se nelaskavě obrátil na Svatavu.

„Tak tohle jste vy, Poláci! Když je vám úzko, slíbíte cokoli. Ale jen se trochu oklepete, zradíte.“

„Ne všichni Poláci jsou jako můj bratr,“ bránila se Svatava. „Ostatně sis to zavinil sám! Kdyby ses u Dobenína raději věnoval válce místo hádce s bratry, mohlo být všechno jinak!“

Vratislav zbledl a na krku mu hněvem naskočila žíla. Tichým hlasem se optal: „Co jsi říkala?“

Kdo ho znal, věděl, že v takovém hlase, pro hřmotného Vratislava tolik neobvyklém, se ukrývala hrozba. I Svatava to věděla, ale nedokázala potlačit uraženou ješitnost.

„Říkala jsem,“ opakovala se vzdorem v očích, „že kdybys raději bojoval s Boleslavem, než se hádal s Jaromírem, nestalo by se...“ Nedořekla. Vratislav nepříčetně zavyl a jediným skokem se ocitl u ní. Tvrdě ji udeřil hřbetem ruky do obličeje.

Svatava leknutím vykřikla a svalila se na zem. Nemluvně jí vypadlo z ruky a skutálelo se stranou. Drobné tělíčko, zabalené do plátěné loktuše, se zarazilo až o trámy pod oknem. Boleslav se probudil a začal řvát leknutím a bolestí. Svatava si rukou setřela krev z obličeje a rychle se sbírala ze země. Utíkala k dítěti. Konejšila ho a současně soucitně prohlížela drobné tělíčko, zde není zraněno.

Vratislav měl před očima rudou mlhu. Lomcoval jím vztek, umocněný ještě křikem dítěte. „Co si to dovoluješ, ty polská čubko?“ Rozpřáhl se a chystal se ji znovu udeřit.

Svatava k sobě přivinula malého Boleslava, aby ho ochránila. Druhou rukou sáhla do záňadří a vylovila malou dýku. Než Vratislavova ruka dopadla na její hlavu, bleskurychle položila hrot dýky na jeho krk. Pohyb byl tak prudký, že ho lehce škrábla. Na Vratislavovu hruď skanulo několik kapek krve.

„Jestli ublížíš našemu synovi, zabiju tě,“ sykla chladně. „Přísahám při Bohu všemohoucím, zabiju tě!“

Vratislav se zarazil. Ne proto, že by dostal strach. Nedělal si nic z malé dýky, navíc v ruce ženy. Jako by nevěřil, co právě udělal. Měl

Svatavu rád. Byla to dobrá manželka. Dala Vratislavovi syna a vždy oddaně hájila jeho zájmy.

Vratislavovi klesla ruka, svěsil hlavu a tiše špitl: „Promiň, Svatavo!“ Pak ji opatrně obejmul a něžně k sobě přivinul. Kdyby nepustila dýku, která s cinknutím dopadla na podlahu, nabodl by se na ni.

Svatavě se zalily oči slzami. Vratislav jí opatrně vzal malého Boleslava. Kývl na strážného. Za chvilku se objevila chůva a řvoucího chlapce odnesla. Pak se obrátil na Kojatu a téměř laskavě řekl: „Děkuji ti za zprávy. Teď si jdi odpočinout. Ještě si promluvíme!“ Přitom hladil velkou dlaní Svatavu nemotorně jako nezkušený panic po vlasech. „Promiň mi to, lásko,“ opakoval tiše.

Sehnul se, uchopil ji do náruče a zvedl ze země, jako by nic nevážila. Odnesl ji přes chodbu až do ložnice. Vlhkou rouškou smyl krev z jejího obličeje. Jemně a něžně. Mlčel, pouze oči se stále omlouvaly.

„Mám dobrého muže,“ uvědomovala si Svatava šťastně.

Když chtěl odejít, zadržela ho. S naléhavostí nevyzpytatelné ženské duše ho přivinula k sobě. „Chci se s tebou milovat,“ šeptala vášnivě. Ňadra se jí dmula prudkou touhou a aniž čekala, co Vratislav udělá, začala mu rozepínat opasek. S uspokojením zjistila, že i on po ní touží.

32. KAPITOLA

Vratislav se neustále rozhlížel a jako malé dítě si dychtivě prohlížel krajinu, jíž s družinou projížděl. Byl v říši dosud dvakrát, ale vždy jen kousek za hranicemi. Nyní jel poprvé celou tou nekonečnou zemí k Rýnu. Vesničky byly všude stejně špinavé. Selské usedlosti chatrné, někdy až bizarně poslepované ze dřeva a hlíny. Ale na pastvinách viděl dobře živený dobytek. Rozlehlá pole byla ohrazená nízkými zídkami z volně na sebe naskládaných kamenů. Krajina v něm zanechala pocit blahobytu.

Nemyslel si, že by české knížectví bylo chudé. Právě naopak. Stříbrné doly utěšeně plnily knížecí pokladnici. Již několik let dával Bůh vesničanům dobrou úrodu a lid nehladověl. Navzdory tomu cítil v německé krajině cosi majestátného.

Co se ho bolestně dotklo, byla výstavnost hradů a především měst. Dosud viděl několik velikých, ale skoro nevěřil očím, když projížděl Norimberkem a Wiirzburgem. Se závistí si šeptal: „Co je proti tomu moje Praha?“

Trápilo ho to. Nebál se silného nepřítele. Ve vojenských věcech si věřil. Výstavné hrady nemusely ještě ukrývat silnou a zkušenou posádku. Záviděl z jiného důvodu. Uvědomoval si, že bez podobné okázalosti není slávy. A po slávě toužil.

„Proč se mračíte, můj kníže? Stalo se něco?“ zeptal se Mareš. Jeho příslušnost k mocnému rodu Buziců symbolizovala černá sviní hlava na praporci i štítě. Protože sám měl silnou šíji a široký, tupý nos, smával se mu Vratislav, že se podobá zvířeti svého rodového erbu.

Mávl neurčitě rukou. Chvíli jel tiše. I když si nebyl jistý, zda mu bude Mareš rozumět, pomalu začal.

„Víš, co mě trápí? Sotva jsme přejeli hranice, nic pro místní neznamenáme. Když před nějakým hradem herold ohlašuje, že přijel český kníže, ve všech očích vidím otázku, proboha, kde to české knížectví je?“

„Bůh stvořil příliš veliký svět, aby člověk mohl znát všechny země," chlácholil ho Mareš.

„To máš jistě pravdu," souhlasil Vratislav. „Člověk nemůže znát všechno. Ale každý zná nejmocnější země, největší města, nejslavnější panovníky."

„Hm," zabručel mladík, „rozumím, můj kníže. Ale jak by nás mohli znát? Neválčili jsme s nimi, co jsem na světě!"

„Vidíš," trpce mu skočil do řeči Vratislav. „Neválčili jsme, takže nás neznají. Ale přitom my je ano. Že existuje říše, ví u nás doma i sprostý sedlák."

„Jistě," připustil Mareš. „Jenže říše je," zarazil se, protože najednou nevěděl, jak to říci. „Tady vládne císař. To je přece něco úplně jiného." „Přemyslovci vládli v Čechách dávno předtím, než Karel Veliký získal titul císaře," oponoval Vratislav tiše, skoro by se zdálo, že jen pro sebe.

Chvíli jeli vedle sebe tiše. Bylo slyšet jen zvonění podkov a občasné koňské odfrknutí. Cesta byla pohodlná, široká a dobře udržovaná. Nechali uzdy volně viset, koně řídili jen lehkým stiskem kolenou.

„Také mě to štve," ozval se najednou Mareš. „Předevčírem jsem se zastavil v jedné krčmě. Obsluhovala tam moc pěkná číšnice, slovo dalo slovo…" Zarazil se a na vysvětlenou rychle dodal: „Jsme z domova víc než tři týdny. No a když jsem jí řekl, že jsem z Čech, dívala se na mě soucitně, jako na vyhnance bez domova. Vůbec netušila, o čem hovořím. To mě teda dožralo," řekl pobouřeně.

Vratislav přikývl a umiňoval si, až se sem někdy vrátí, budou místní vědět, kde leží česká země. Ale ještě lépe, budou se Čechů bát.

Zvlněnou krajinou s lesnatými návršími a řekami v údolích jeli ještě několik dnů. Míjeli hrady a opevněné osady. Nocovali v zájezdních hostincích, kterých byla po cestě spousta. Stačilo si jen vybrat. Některé byly velice výstavné a ve dvorech skýtaly útočiště i desítce povozů, natož nevelké družině jezdců.

Pak se krajina začala měnit. Ubylo lesů a mírné kopce přešly v rovinu, která jako by ani nekončila. Pouze v dálce ji lemovala hradba mlžného oparu. Řek bylo méně, ale byly mnohem větší. Vratislavovu

družinu vedl jeden z vojáků, který tudy již kdysi projížděl. Ale hned u první širší řeky se objevil problém, protože nemohl najít brod. Na místě, které se zdálo vhodné, zapadl první kůň do bahna. Měli co dělat, aby ho dostali zpátky na pevnou zem. Nakonec řeku přebrodili skoro o míli výše proti proudu. V nevelké osadě pod malým hradem, postaveným z bílého kamene, najali důvěryhodně vypadajícího mladíka. Znal cestu a slíbil je za slušnou cenu doprovodit.

Po několika dnech dorazili k neuvěřitelně široké řece, jejíž šedavá kalná voda líně plynula k severu. „Rýn, milosti," oznámil hrdelní němčinou průvodce. Jmenoval se Wolf a spolu s otcem, zámožným kupcem, procestoval říši křížem krážem. Uměl zajímavě vyprávět a Vratislav ho rád poslouchal. Snad poprvé si vzpomněl na Šebíře, který ho jako dítě vyučoval. „Můj kníže," říkával stařičký biskup trpělivě, „už apoštol Pavel tvrdil, že vědění je síla. A já dodávám, že bez vědění ti bude meč málo platný!"

Vratislava Rýn nijak nenadchl. Zato ho zaujala kolínská městská hradba a masivní kulaté věže se šindelovými střechami. Hradba se jako nekonečný náhrdelník obtáčela kolem změti střech domů, mezi nimiž čněly k nebi štíhlé špice kostelních věží. Nevěřil svým očím. Celá hradba byla z červených cihel.

„Takové mrhání," vrtěl hlavou nevěřícně Mareš. „Když už jim nestačilo na hradby dřevo, proč je nepostavili z kamene?"

„Odpusťte, pane," vmísil se do hovoru Wolf, „ale vidíte tu někde kolem skály, kde by se dal lámat kámen?"

„Máš pravdu," vmísil se mezi ně Vratislav. „Ale kámen se dá přivézt."

„To jistě dá," uklonil se mladík, „ale nejbližší lomy jsou více než deset mil daleko. Cihlářskou hlínu najdete podél celého Rýnu. Od nepaměti se tu všechno stavělo jen z cihel. Už Caesarovy římské legie stavěly z cihel..."

„Jak můžeš vědět, z čeho stavěli Římané?" přerušil ho kníže nedůvěřivě.

„Otec vyprávěl, že jeho bratranec kopal nedávno základy pro nový dům. Pod zemí našel zdi starodávné stavby. Mezi hrnci, polámanými zbraněmi a šperky byla deska s latinským nápisem. Hrozně

špatně se dal přečíst a ještě hůře mu bylo rozumět. Ale ta starodávná stavba měla také hradební zdi z cihel.“

„To jsou věci,“ vrtěl hlavou Mareš. Vratislav mlčel. Pak si tiše, s nádechem obdivu v hlase, pro sebe zabručel: „Tak tohle je Kolín...“

Cesta před nimi se vinula mezi poli a vinicemi podél řeky k vysoké hranolovité věži, jež chránila jednu ze čtyř městských bran. Tady se už zabloudit nedalo. Vratislav sáhl do váčku a hodil Wolfovi hrst mincí. Bylo to víc, než kolik s ním původně sjednal.

Vratislav poklekl ne příliš ochotně před mužem majestátného vzezření, oděným v nádherný ornát. Přes dlouhou bílou košili albu z jemného plátna měl kolínský arcibiskup navlečenu kasuli, vyšívanou zlatým dracounem a lemovanou na okrajích perličkami a barevnými kamínky. Přes ramena měl přehozen dlouhý plášť pluviál ze silného sukna, který připomínal krovky obrovského brouka. Sahal až na zem. Pluviál měl na hrudi sepnutý velikou stříbrnou sponou. Na krku mu visel masivní zlatý kříž, zdobený ve všech čtyřech rozích tmavě fialovými ametysty.

Kolínský arcibiskup Hanno byl mohutný muž se širokou zarudlou tváří, robustním nosem a unylým pohledem. Působil dojmem apatické lenosti, ale to zdání klamalo. Hanno byl jedním z nejctižádostivějších církevních prelátů v říši. Tvrdě a většinou bezohledně hájil své zájmy. Přitom mu bylo jedno, zda je to ku prospěchu papeže nebo císaře. Jeden z jeho dvořanů kdysi trefně řekl, že v Kolíně platí nad pravdu Boží pravda Hannova. Měl ale smůlu, protože se jeho výrok rozšířil, a proto raději uprchl z dosahu rozzuřeného arcibiskupa.

„Vítám tě, synu,“ vlídně se usmíval Hanno. S hranou únavou podal Vratislavovi ruku, aby mohl políbit prsten s obrovitým rubínem, který nosil na znamení své hodnosti.

Vratislav si odbyl povinný obřad a chvatně se vztyčil. Ještě dříve, než mu arcibiskup milostivě požehnal a pokynul. Hanno se zamračil. „Není třeba tolik spěchat,“ dodal s ironií. „Milostivý císař Jindřich ještě nedorazil. Nic ti neuteče. Zatím budeš muset vzít za vděk společností ostatních vznešených mužů. A také mé nehodné maličkosti. Jako kolínský arcibiskup zastávám všechny povinnosti

hostitele. Věřím, že neodmítneš mé pozvání povečeřet dnes se mnou a dalšími hosty.“

Vratislav si v duchu spílal kvůli zbytečnému spěchu, jímž mohl pyšného arcibiskupa urazit. Vyloudil na tváři přátelský úsměv. „Bude pro mne nesmírnou ctí usednout k jednomu stolu s tak vznešenými muži, důstojnosti!“

„Tak, tak,“ souhlasil blahosklonně Hanno, zvedl ruku a požehnal mu. „Tvrdohlavý, ale chytrý. A ctižádostivý,“ hodnotil českého knížete. Měl takové lidi rád, protože s jejich pomocí se dalo intrikovat. Hanno miloval šachy a své spojence i nepřátele si představoval jako figurky na šachovnici.

Vratislav odcházel v doprovodu několika prelátů a obdivoval kolínský hrad. Chodba byla tak široká, že by vedle sebe mohlo kráčet klidně pět mužů. U stěn s barevnými freskami stály na kamenných krakorcích busty světců a předchůdců arcibiskupa Hanna. Kolín byl arcibiskupským městem již řadu staletí. Proto byla galerie podobizen početná.

„Máte již nějaké ubytování, kníže?“ optal se na nádvoří spíše pro pořádek jeden z průvodců. Pak si uvědomil, že se ještě nepředstavil. Chvatně se uklonil a rozpačitě zadrmolil: „Já jsem Beno, podjáhen chrámu svatého Maura.“

„Ubytoval jsem se kousek odsud. V hostinci U dvanácti pomocníků,“ usmál se pobaveně Vratislav. „Jistě víš, kde to je!“

Beno se znovu uctivě uklonil a v předklonu počkal, dokud Vratislav nenasedl na koně. Pak dal netrpělivým gestem znamení veliteli, aby otevřel bránu.

Vratislav byl rozladěný. Nepředpokládal samozřejmě, že by ho na hostině Hanno usadil vedle sebe. Ale ani na okamžik nepochyboval, že dostane některé z čestných míst. Jenže skutečnost byla jiná. Poté, co ho arcibiskup srdečně uvítal, ukázal mu místo až na opačném konci dlouhého stolu. Daleko od křesel, kde seděl on s několika preláty a třemi staršími velmoži. Vratislav nikoho neznal. Jeho sousedé se mezi sebou živě bavili a jemu nevěnovali víc než zdvořilé pokynutí hlavou. Jinak je nezajímal.

Hodovní sál byl okázalý, stejně jako celý kolínský hrad. Na stěnách byly nádherné barevné fresky. Představovaly výjevy z antické

mytologie, některé až rozpustile frivolní. Protože se Vratislav nudil, alespoň si je prohlížel. Tři téměř nahé dívky se zlatým jablkem v ruce, poskakující satyr obtěžkaný bizarně vztyčeným symbolem své mužné síly, opilec se zarudlou tváří pobryndanou vínem, mladík objímající dívku, s rukou zasunutou hluboko do otevřeného výstřihu. S křesťanskou cudností měly tyto fresky jen málo společného. Ostatně jako sám arcibiskup Hanno. O svých současnících však máme obvykle jiné mínění, než ti, kteří přicházejí po nás. Asi by se Vratislav velice podivil, kdyby věděl, že jeho hostitele prohlásí církev později za svatého.

Vratislavův zrak padl na hubeného ryšavého muže středního věku, který seděl poblíž arcibiskupovi. Ten muž si ho již delší dobu prohlížel. Teprve teď ho poznal. Byl to Wolfgang z Reuthu! Přátelsky pokynul, když si všiml, že ho Vratislav poznal. Zvedl číši nad hlavu a úklonem mu dával znamení, že připíjí na jeho počest. Jediný, kdo si toho gesta všiml, byl arcibiskup Hanno. Zvedl vysoko obočí, pak se obrátil k Vratislavovi a hlasitě, aby překřičel hluk ostatních, řekl: „Vidím, kníže, že i daleko od své země máš přátele a obdivovatele. Pozoruhodné!“ „Pán z Reuthu sloužil mé matce, kněžně Jitce!“ „Tak vida,“ podivil se arcibiskup a jako děcko, když se dozvídá něco nového, zavrtěl hlavou. „Pán z Reuthu má zřejmě zálibu sloužit ženám, které by chtěly vládnout.“ Jeho slova zněla v rozporu s naivním gestem tvrdě a vůbec ne laskavě. „Pokud ti mohu poradit, synu,“ pokračoval k Vratislavovi, „vyslechni někdy svého zpovědníka. Ať ti poví, co soudil evangelista Marek o ženách. Jejich místo je u domácího krbu.“ Tohle už byla zjevná urážka císařovny Agnes. Přesto ani v nejmenším nepřipravila pána z Reuthu o úsměv.

U stolu zavládlo ticho, přerušované jen mlaskáním a srkáním. Všichni věděli o nevraživosti mezi mladým císařem Jindřichem a jeho matkou. Císařovna Agnes rozhodovala za svého nezletilého syna. To se teď mělo změnit. Jindřich dosáhl šestnácti let a měl být prohlášen dospělým. Arcibiskup Hanno stál na straně mladého císaře. Proto svolal Jindřich svůj první říšský sněm do Kolína.

Pán z Reuthu zastupoval v Kolíně císařovnu Agnes. Byl pro arcibiskupa ideálním terčem. Mohl do něho vystřelovat své šípy, aniž by se bál, že bude jeho střelbu opětovat. Císař Jindřich nemínil pone-

chat významné říšské úřady v rukou příznivců své matky. Všichni věděli, že pán z Reuthu v úřadu kancléře zřejmě skončí.

Kancléř se tvářil sklíčeně, ale veselé oči ho usvědčily z přetvářky. „Je mi líto, vznešený arcibiskupe, že tak nelichotivě soudíte o císařovně Agnes. Ale sám víte, jak to chodí. Když rodiče předávají dospívajícímu synovi vládu, není to snadné ani pro jednu stranu. Tím více však oba, matka i syn, ocení, až se nedorozumění urovnají a vášně pohasnou, kdo jim zůstal věrný."

Vratislav musel obdivovat hladkost, s níž Wolfgang odpověděl arcibiskupovi. Neurazil ho, ale současně dokázal obhájit čest své paní. Arcibiskup Hanno cosi nespokojeně zabručel, ale jeho oči prozrazovaly, že se výtečně baví.

„Pán z Reuthu sloužil na vašem dvoře?" obrátil se na Vratislava robustní, asi čtyřicetiletý muž s hrubými rysy v ostře řezané tváři. Malé oči měl posazené blízko sebe, zato nos a rty byly plné, výrazné jako zobák dravce. Oblečený byl v prosté roucho z tmavého sametu. Aby však nikoho nenechal na pochybách o své zámožnosti, na krku měl zlatý řetěz se safíry a rubíny. Tak masivní zlatý šperk Vratislav v životě ještě neviděl. Ani si netroufl odhadovat jeho cenu. „Odkud vlastně jste?" pokračoval muž a se zájmem si ho povýšeně prohlížel.

Vratislav polkl hořkou slinu. Už měl dost toho stálého vyptávání, kdo je a odkud. „Jsem Vratislav, dědičný kníže českých zemí. A vy?" otázal se, i když podle barev poznal, že jde o Sasy.

Muž povytáhl obočí, aby dal najevo překvapení. Pak shovívavě odpověděl: „Zajisté jste si kníže všiml mé standarty," zvedl ruku a ukázal na svého panoše, který stál nedaleko. „Jsem saský markrabě Ordulfus a pocházím ze slavného rodu Billungů. Náš rod ustanovil vládcem v Sasku před více než sto lety císař Ota. Toto je," ukázal na mladíka po pravici, „můj syn Magnus."

Vratislav ta jména znal. Ale nedokázal si vybavit, zda je slyšel chválit nebo hanět. Byl si však jistý, že Ordulfus musel poznat přemyslovskou zástavu. Jeho povýšený dotaz měl jediný smysl. Chtěl ukázat, oč výše stál on, saský markrabě.

„Těším mne, že Bůh zkřížil naše cesty," usmál se. „A co víc, že bylo jeho přáním, aby se zkřížily v dobrém. Neboť s těmi, kdo mi přišli do cesty ve zlém, jsem si vždy dokázal s pomocí Boží poradit,"

dokončil s tím nejsladším úsměvem, jaký dokázal vykouzlit. Věděl, že to je jenom malé vítězství, ale měl z něj radost.

Mladý Magnus odstrčil křeslo a chtěl vyskočit. Vratislavova odpověď byla o to urážlivější, že tu neznamenal nic. Na rozdíl od saského markraběte. Ale jeho otec Ordulfus ho zatlačil zpět. Chvíli si upřeně prohlížel Vratislavovu tvář. V malých potměšilých očí se nedal vyčíst žádný výraz. Vratislav jeho pohled vydržel. Souboj pohledů netrval dlouho, protože Ordulfus se najednou rozesmál. Hlasitě, uvolněně, jeho mohutná postava se otřásala, až se rozkašlal.

Když se uklidnil, udeřil mohutnou rukou Vratislava do ramenou. „Jste statečný rytíř, to se mi líbí. Mám rád muže, kteří se nebojí tasit meč. Kteří nejsou jako ten zástup kněžourů tady kolem. Samý úsměv a faleš. Než by se vám postavili se zbraní, raději si někoho najmou, aby vám vrazil dýku do zad. Dám vám příležitost, proslavit se.“ Jeho hlas zněl najednou břitce. V očích měl potměšilou radost.

„Příští týden se tady koná turnaj na počest císaře. Doufám, že se ho zúčastníte. Nikoli jako divák, samozřejmě. Rytíř má sedět na koni, ne na tribuně. Prokáži vám tu čest a utkám se s vámi.“

Ordulfus chvíli pátral ve Vratislavově tváři. Když nenalezl ani stopu po úleku, rozmrzele pokračoval, aby zakryl zklamání: „Teď se spolu napijeme, kníže!“ Neuměl si odpovědět, zda je tenhle na pohled trochu nemotorný Čech tak statečný, nebo jen hloupý. Ordulfus byl nejproslulejším rytířem v říši. Věděl to každý a markrabě se zdráhal uvěřit, že by v Čechách o jeho skvělé pověsti neslyšeli.

Jejich sousedé je pozorně poslouchali a hned se začali mezi sebou přít, zda má český kníže proti proslulému Sašovi šanci. Dva mladší rytíři vstali a šli si s Vratislavem připít. Urozená společnost ho rázem přijala mezi sebe. Všichni se už těšili na turnaj. Konečně se Vratislav přestal nudit.

S přibývajícími hodinami ztrácel hovor na obsahu. Ale byl o to hlasitější. Většina hostů již byla dost opilá. Arcibiskup Hanno nebyl výjimkou. Vratislav si ani nevšiml, kdy přišel tucet křiklavě oblečených dívek. Štíhlá světlovláska s hubeným obličejem seděla na arcibiskupově klíně, obtloustlá bruneta zase obšťastňovala Ordulfova syna Magna. Ordulfus chrápal s hlavou položenou na stole.

Vratislavovi se trochu točila hlava z vypitého vína, ale opilý nebyl. Rukou odstrčil ordinérní brunetu, která mu začala bez uzardění rozepínat opasek. Měl ženy rád a při hostinách na Pražském hradě nebyli muži o mnoho zdrženlivější. Ale on sám považoval podobnou zábavu u stolu před zraky ostatních za zhovadilou. Vstal.

Blondýna na arcibiskupově klíně si zatím svlékla halenu a Hanno laskal její ňadra. O okolí jevil zájem pramalý a Vratislav usoudil, že určitě nebude považovat za nezdvořilé, pokud se s ním nerozloučí. Ještě chvilku přešlapoval ve dveřích, pak se otočil a odešel.

Ve zšeřelé chodbě ho zastavil Wolfgang z Reuthu. „Ani já nemám takovou zábavu rád. I když je velice užitečná. Alespoň pro nás dva. Teď je všem jedno, jestli bude vládnout císař nebo císařovna. Plný džbánek a rozkrok těch flunder je momentálně pro výkvět říšské šlechty to nejdůležitější. O nás se nikdo nebude starat!“

Vratislav se zastavil a s úsměvem si prohlížel jeho přísný obličej.

„Zestárl jsi,“ konstatoval přátelsky a obejmul Wolfganga jako dávného přítele. Vratislav si uměl získat muže, které považoval za užitečné. „Doprovodíš mě. Určitě najdeme nějaký šenk, kde se dá v klidu vypít ještě džbánek. Pokud ho sneseš a neporazí tě,“ dodal provokativně.

Hned u brány arcibiskupského hradu narazili na veliký hostinec. Nové patrové stavení bylo hrázděné. Hostinský přinesl dva džbánky bílého moselského a mísu se sýrem, paprikami a černým chlebem. Pán z Reuthu začal vyprávět. S mírnou nadsázkou, ale výstižně popisoval život na dvoře císařovny Agnes.

Vratislav pozorně poslouchal. Oběma bylo jasné, že v šenku neskončili náhodou. Vše, co pán z Reuthu sděloval, nebylo opilým žvatláním, ale obchodem. Wolfgang ukazoval, co může nabídnout, a Vratislav posuzoval, jakou může mít pro něho takový člověk cenu.

Dohodli se rychle. Jakmile bude pán z Reuthu propuštěn z úřadu kancléře, vstoupí do Vratislavových služeb. Jako kancléř českého knížectví. Takový úřad zatím neexistoval. Proto se Vratislav nemusel bát, že by vyvolal odpor členů jeho družiny. Konečně získal člověka dokonale obeznámeného se zákulisím říšské politiky. A jemuž mohl současně důvěřovat. I pán z Reuthu měl důvod ke spokojenosti. Udr-

žel si vysoký úřad a navíc slušný příjem. Vratislav mu slíbil ves Vinoř u Prahy.

Až když se loučili, začal pán z Reuthu o saském markraběti Ordulfovi. Ale Vratislav bezstarostně mávl rukou. „Věřím, že je statečný rytíř."

„Neurazte se, vznešený kníže, nerad bych ztratil pána dřív, než má služba vůbec začne!"

„Příliš svému knížeti nevěříš, a to je chyba." Pak se Vratislav zamyslel. „Dobře, dostaneš svůj první úkol. Velice důvěrný. Nesluší se, aby si rytíř opatřoval informace o svém soku. Přesto chci vědět, jak Ordulfus bojuje. Zjistíš, jak vypadaly jeho předchozí souboje. Jak útočí, jak se pohybuje, jaké jsou jeho oblíbené údery, jak se kryje. Prostě chci vědět vše. Umíš takové informace získat?"

„Samozřejmě," uklonil se pán z Reuthu. „To je maličkost!" Vratislav odvázal od opasku váček a vytáhl hrst mincí. „Aby se lidem, s nimiž budeš hovořit, lépe vzpomínalo. A teď dobrou noc!" Sám se vydal temnou uličkou ke svému hostinci U dvanácti pomocníků. Opatrně se vyhýbal nečistotám, jichž byla noční ulice plná. „V něčem se německá města od Prahy neodlišují ani v nejmenším," napadlo ho.

33. KAPITOLA

„ Na příjezdové cestě ke hradu stál špalír velmožů se svými družinami. Nádherně vyhřebelcovaní koně, kovově se lesknoucí zbroj, barevné praporce. V sedlech urostlí rytíři s tasenými meči, obrácenými hroty k jasnému nebi. Vratislav se cítil trochu nesvůj. Byl zvyklý, že tím, koho vítají, býval on. Ale se zájmem sledoval celé to divadlo a srovnával. Bylo to úplně stejné jako v Praze. Jen s tím rozdílem, že všeho bylo více. Větší město, širší ulice, početnější zástupy lidu a samozřejmě také mnohem více velmožů. Co vlastně reprezentovalo moc? Pouze mít všeho co nejvíce.

Ještě před zahájením říšského sněmu se měl konat turnaj. Vybrána byla planina před městem, lemovaná z jedné strany kolínskými hradbami, z druhé Rýnem. Během několika dnů zde vyrostl improvizovaný tábor pod nejmohutnější klenbou světa, nekonečným nebem. Vedle malé branky, jíž se dalo z katedrálního náměstí vyjít přímo k řece, stála mohutná tribuna z pevných trámů. Byla pokrytá rudým suknem, kolem se tyčil tucet korouhví s erby sálského rodu, z něhož císař pocházel.

Pod baldachýnem z fialového brokátu stál ve středu pódia císařský trůn. Šlo o starobylé křeslo z leštěného dubového dřeva, pobité zlatými hřeby. Trůn kdysi patřil císaři Otovi a Jindřichův děd císař Konrád II. ho získal jako kořist při dobytí Cách.

I když slunce stálo již dosti vysoko na obloze, byla tribuna stále prázdná. Zato planina byla plná lidí. Hučelo to zde jako v úlu. Davy lidu oddělovaly od pódia a míst pro šlechtu tři řady vojáků s kopími. Paprsky slunce se občas zablyštěly na hrotech jejich zbraní. Vojáci stáli uvolněně, mnozí měli kopí skloněná k zemi a opírali se o ně jako o dlouhé hole. O císařské pódium se lidé zatím starali pramálo. Nic zajímavého tam nebylo k vidění. Tísnili se hlavně kolem stánků, kde kolínští pekaři prodávali křupavé preclíky. Ještě větší zájem byl o sudy s pivem, které přivezlo několik šenkýřů na čtyřech fasuňových vozech s mohutnými koly, okutými širokými železnými ráfy.

Čekání se protahovalo a Vratislav už byl nervózní. Ráno vstával hned po prvním troubení, aby nezmeškal. Stál tu už dobré dvě hodiny a pořád nic. Většina šlechticů živě diskutovala, proč takového zpoždění. Byli zvyklí, že slavnosti málokdy začínaly včas, ale dnes se to protahovalo příliš.

Vratislav si zavolal panoše a hodil mu hrst mincí. „Přines pár preclíků a džbánek piva.“ Když odběhl, zabručel rozmrzele: „To je ale život!“

Ryšavý mladík, který stál vedle Vratislava, se s úsměvem lehce uklonil a ukázal na svou standartu. Držel ji v rukou hřmotný voják s rudou jizvou na tváři. „Mé jméno je Heřman a otec je falcký markrabě. Vy jste ten kníže, který se má utkat s hrabětem Ordulfem?“

„Jsem to já,“ potvrdil s úsměvem. „Je ten váš Ordulfus skutečně tak nebezpečný, jak se povídá?“

„Je,“ potvrdil vážně ryšavý mladík. Pak se naklonil důvěrně k Vratislavovi a tlumeně řekl: „Bylo by lepší se mu vyhnout. Postavte za sebe někoho ze své družiny!“

„Já jsem čestný rytíř,“ odsekl Vratislav a chtěl se od nevychovaného mladíka odvrátit. Ale ten ho naléhavě chytil za ruku.

„Neurážejte se, kníže, u nás je to běžné. U vás ne?“

„Ne!“ zabručel Vratislav. Protože se právě vrátil panoš, napil se nahořklého piva a rukou si setřel pěnu z vousů. „Radíte mi, abych utekl bez boje?“

„Ordulfus nebojuje, aby zvítězil. Ale aby sokovi co nejvíce ublížil. Pokud soupeře zabije, září spokojeností! Viděl jsem to. Nemá v sobě křesťanskou pokoru a už vůbec ne rytířské srdce.“

Vratislav si přejel dlaní zpocený obličej. Obloha byla jako čistý křišťál. I když si ještě neoblékl těžkou turnajovou zbroj, cítil, jak mu pod plátěnou halenou stékají po zádech lepkavé praménky potu. V dálce se ozvalo tlumené hřmění a obzor se začal zatahovat černými mraky.

„Vidíte,“ usmál se Vratislav bezstarostně. „Ani tomu nahoře se naše čekání nelíbí. Přijde bouřka!“

„Řekl bych, že se rouháte,“ zamračil se hrabě Heřman., Ale já vás varoval!“ Protože ale stejně nebylo co dělat, přátelsky pokračoval: „Slyšel jsem, že se včera císař pohádal s arcibiskupem Hannem.

Arcibiskup prý chtěl, aby ho jmenoval rýnským markrabím a říšským kancléřem. Jenže císař nerad dává úřady do rukou kněží. Tady asi narazila kosa na kámen. A co je ještě zajímavější, usmířil se s matkou. To může být důvod, proč tu čekáme."

Trvalo ještě skoro hodinu, než se za zvuku trub a bubnů objevil císařský průvod. Vratislav si hned všiml, že v něm chyběl arcibiskup Hanno a někteří významní velmoži. Roztržka mezi nejmocnějšími muži říše byla na obzoru.

Jakmile Jindřich zaujal místo na trůnu, vyzval Ludvík Durynský jeho jménem přítomné šlechtice, aby dle starobylého zvyku složili slib věrnosti císaři. Heroldi začali vyvolávat jména pánů, kteří předstupovali před císaře, poklekali a odříkávali prastarou formuli slibu. Za sebe i svůj rod. Jindřich obvykle každému řekl několik přátelských vět, s některými se dokonce obejmul. Vždyť mnozí byli dávnými přáteli jeho otce a znal se s nimi od dětství. Ostatní alespoň pozdravil, laskavě se usmál, jak se od nového panovníka očekávalo.

Konečně přišla řada na Vratislava. Když došel k pódiu, zvědavě si mladého císaře prohlížel. Zmužněl od té doby, co ho naposledy viděl v Řezně. Byl vytáhlý, hubený, s řídkým chmýřím na bradě, které mělo do pořádného vousu ještě daleko. Ve výrazném obličeji měl živé oči a masité rty, které se dokázaly laskavě usmívat. Na pohled sice vypadal trochu křehce, ale kdo ho znal, věděl, že to bylo pouze zdání. Jindřich měl šlachovité tělo a houževnatou povahu po otci. Uměl být vzteklý, náladový, stejně jako velkorysý a laskavý. Ale vždy byl neuvěřitelně tvrdohlavý a naprosto neústupný.

Když se Vratislav ukláněl, nějaký velmož císaři právě cosi šeptal. Jindřich skoro nepřítomně pokynul českému knížeti a bez úsměvu řekl, že ho rád vidí. To bylo vše. Vratislav odcházel a měl zlost. Pro císaře neznamenal vůbec nic. Ani se nesnažil tvářit laskavě, natož přátelsky. Jako na jiné významné muže říše.

„Jak to říkával otec?" napadlo ho. „Místo na slunci si musíš, chlapče vybojovat sám. Ve světě mocných ti nikdo nedá nic zadarmo." Vratislav tohle věděl, ale stejně ho mrzelo, že setkání proběhlo tak chladně. Byl přece českým knížetem!

Diváci netrpělivě čekali na zahájení turnaje. Stále bylo dusno, v dálce hřmělo a na nebi se několikrát zablýsklo. Ale šedé mraky se

trhaly a mezerami mezi nimi se prodíraly kužely jasného slunečního světla.

Panoš s několika vojáky pomohl Vratislavovi obléci brnění. Na kolbišti se zatím odbyly dva rychlé zápasy. Doprovázel je nadšený křik diváků. Konečně heroldi zatroubili fanfáru a oznámili očekávaný souboj. Vratislav pobídl koně, ale vzápětí mu přitáhl uzdu, protože zvíře vyrazilo vpřed příliš nedočkavě. Měl skvělého koně, divokého, silného, bystrého. Zvíře jako by cítilo nadcházející boj. S nedočkavostí hrabalo kopyty do prašné země.

Ordulfus se vynořil ze stanu na opačné straně kolbiště. Seděl na mohutném černém hřebci. V tmavé zbroji, vrhající na slunci šedomodré záblesky, vypadal ještě mohutnější, nezbyl ve skutečnosti. Najeho hranaté přilbě vlál téměř metrový černý chochol. V ruce třímal turnajový dřevec tak lehce, jako by třímetrový kůl téměř nic nevážil.

Dojeli před tribunu a zastavili vedle sebe. Skloněnými dřevci pozdravili císaře. Jindřich si je beze spěchu prohlížel. Teprve nyní Vratislav cítil, že ho císař vzal na vědomí. Vzápětí si ale v jeho očích všiml shovívavosti. Už předem Vratislava odepisoval. Prohlížel si českého knížete stejně, jako se díváme na hloupé děcko, které bude za svou tvrdohlavost potrestáno. Pak vstal, ze širokého rukávu vytáhl šátek a hodil ho Ordulfovi.

„Budeš bojovat pod zástavou svého císaře," oznámil. „Urození páni, bojujte čestně, jak se na rytíře sluší!" Chtěl dát znamení, aby souboj začal. Ale císařovna Agnes ho jemným gestem zarazila. Vstala, došla na okraj tribuny a zastavila se před Vratislavem.

„Vzpomínám si na tebe," řekla s úsměvem. „V Řezně ses choval jako skutečný rytíř. Věřím, že se jako rytíř budeš chovat i teď. Už proto, že nebudeš bojovat jen za sebe. Budeš hájit také mé barvy!" Pak stáhla z ramenou okrový šátek s vyšitým rodovým erbem a podala mu ho.

Vratislav ho mlčky přijal. Pohledem se ponořil do jejích hlubokých očí, které byly i přes přibývající věk nádherné. „Vznešená císařovno," vyhrkl, ale hlas se mu zadrhl, protože si s hrůzou uvědomil, že neví, co říci. Byla to obrovská pocta. O to větší, že ho všichni odepisovali. Jediná císařovna se veřejně postavila na jeho stranu.

Ordulfus cosi potěšeně zabručel. Souboj teprve teď dostal ten správný náboj. Na jedné straně zástava mladého císaře, na druhé císařovny.

„Vidím, matko," usmál se Jindřich pobaveně, „že se ráda stavíš proti mně. Když ne v politice, tak alespoň na turnaji!"

„Ó ne, můj synu," opáčila císařovna Agnes. „Nesnažím se stavět proti tobě. Pouze sázím na tu stranu, o které si myslím, že je lepší."

„Neurazte se, vznešená císařovno," ozval se trochu nakvašeně Ordulfus. „Ale tenhle souboj vyhraju já. Věřte, bude mi skutečně líto, že to bude proti vašim barvám."

„Uvidíme," usmála se Agnes. Pak se vrátila do svého křesla. Jindřich pokynul rukou, že klání může začít.

Soupeři odklusali na vyhrazené konce kolbiště, označené jejich praporci. Vratislav si v duchu opakoval, co zjistil Wolfgang z Reuthu o způsobu Ordulfova boje. Obvykle se snažil zvítězit hned během prvého střetu. Měl úžasnou sílu a dřevec vedl s naprostou lehkostí. Říkalo se však, že někdy nebojoval čestně. Útočil i pod pás, kam by dřevec neměl při střetu podle pravidel směřovat. Alespoň v dobré společnosti.

Trubky a bubny utichly. Zadní diváci se tlačili tak, že prorazili na dvou místech řadu vojáků, oddělující je od prostoru pro šlechtu. Teprve po kratším strkání se podařilo obnovit pořádek.

Vratislav sklopil hledí a průzory v přilbě sledoval protivníka. Konec dřevce zapřel o pravé rameno, v levé ruce sevřel štít s přemyslovskou orlicí. Soustřeďoval se na zápas a ještě jednou si opakoval připravený manévr.

Jako první vyrazil Ordulfus. Vzápětí i Vratislav povolil svému koni uzdu. Bodl ho ostruhami do slabin a vyrazil. Zvuk kopyt trochu tlumila silná vrstva pilin, jimiž bylo kolbiště vysypáno. Přesto se zdálo, jako by zaduněla bouře. Kovové skřípění zbroje doprovázely údery kopyt a prudké oddechování koní. Rytíři se rychle blížili k sobě.

Vratislav odhadoval vzdálenost. Věděl, že nesmí promeškat vhodný okamžik. „Teď!" uvědomil si. Ordulfus se mírně předklonil, pevně se zapřel ve třmenech, jemně sklonil špici dřevce a připravil se na prudký náraz. Vratislav však lehkým stiskem pravého kolena ne-

patrně vychýlil koně z původní dráhy. Ordulfus si toho manévru všiml pozdě. Nepochopil navíc, co Vratislav zamýšlel. Snad se zalekl, mihlo se mu hlavou. Ale uhnout bylo zbabělé, tohle by žádný rytíř neudělal.

Vratislav však věděl své. Proti hřmotnému Ordulfovi neměl při přímém střetu šanci. Proto použil trik. Tím, že jeho kůň nepatrně vybočil z dráhy, narazila špice Ordulfova dřevce nikoli do Vratislavova těla, ale svezla se po štítu. Ordulfus se navíc před střetem předklonil v očekávání nárazu. Teď ztratil rovnováhu a div nepřepadl svému koni přes hlavu. Při normálním souboji by takové zakolísání bez větších problémů vyrovnal, nebylo to nic hrozného. Ale Vratislav současně uhnul dřevcem do strany, takže minul Ordulfovo tělo. Vzápětí jím prudce švihl. Boční úder zasáhl Sasovo rameno. I když nebyl nijak prudký, stačil k tomu, aby srazil kymácejícího se Ordulfa ze sedla.

S řinčením a těžkým žuchnutím se saský markrabě poroučel k zemi. Jeho kůň zakolísal rovněž, ale Ordulfus byl natolik zkušený, že si dokázal v pádu uvolnit nohy z třmenů. Proto se kůň nepřevalil na něj. Zvíře zdivočelé strachem vyskočilo a cválalo pryč. Na okraji kolbiště ho zachytil za vlající uzdu jeden z diváků a zastavil ho. Černý hřebec těžce oddechoval, z nozder mu vycházela pára. Otočil se a hledal svého pána.

Ordulfus se těžce sbíral ze země. Většině rytířů by takový pád stačil. Ale Ordulfovi ne. Byl to tvrdý chlapík. Shodil z hlavy přilbu, jejíž hledí se pádem promáčklo o kámen, a teď byla k nepotřebě. „Můj meč!“ křikl vztekle na svého panoše.

Vratislav zastavil koně, poplácal ho konejšivě po šíji a seskočil. Sám, bez pomoci svých mužů. Od panoše si vzal meč. Pomalu se vrátil do středu kolbiště. Zastavil se několik kroků od svého soka. Rovněž si sundal přilbu a rozmáchlým gestem ji zahodil. Přihlížející začali pochvalně křičet, protože se tím rytířsky vzdával výhody.

Ordulfus nepřívětivě zabručel: „Nechci žádnou milost. Nějak moc si věříš!“

Vratislav neodpověděl a zaútočil. Ordulfus byl po pádu přece jen otřesený a Vratislav chtěl svou výhodu využít. Souboj netrval dlouho. Český kníže byl mistrem v ovládání meče a snadno zatlačil

těžkopádného Ordulfa do obrany. Několika dobře volenými údery a klamavými výpady ho přiměl, aby začal ustupovat. To byl první krok k vítězství. Nyní musel Ordulfus kromě soupeře ještě sledovat, kam couvá. Vratislav na něho bez oddechu dotíral, úder stíhal úder.

Saský markrabě působil dojmem těžkopádného medvěda a měl potíže s levou rukou, v níž držel štít. Vratislav po jednom z mnoha výpadů nečekaně odskočil s lehkostí do strany a celkem snadno vyrazil Sasovi meč z ruky. Nečekal, až ho zvedne. Plochou stranou meče srazil Ordulfa na kolena. Pak zvedl zbraň nad hlavu. Ordulfus se nepokoušel uniknout. Složil ruce na prsou na znamení, že se vzdává.

I když od začátku souboje uplynulo jen pár minut, oba těžce oddechovali. Vratislav cítil, že ho bolí každý sval. Chvíli bylo ticho. Pak diváci propukli v hlasitý jásot. Takový souboj už dlouho nikdo neviděl.

Vratislav se otočil a pomalu kráčel k tribuně. Poklekl a sklonil hlavu. Jindřichovi se sice příliš nechtělo, ale nemohl jinak, než ho prohlásit vítězem. Císařovna Agnes zářila a přijímala blahopřání od svých dvořanů. Vratislav sundal císařovnin šátek, který měl uvázaný kolem předloktí, aby zástavu vrátil.

„Nech si ho," usmála se. „Zasloužíš si, aby byl tvůj. Už dlouho jsem neviděla rytíře, který by dokázal bojovat jako ty. Jsi skutečný muž!"

Vratislav se pokradmu rozhlížel. Jen stěží zakrýval pýchu. V očích ostatních viděl závist a věděl, že konečně si budou říšští velmoži pamatovat, kdo je český kníže.

34. KAPITOLA

Český kancléř Wolfgang z Reuthu vešel do klenuté síně nového biskupského paláce, který si Jaromír nechal postavit hned za zdí svatojiřského kláštera. Stál v místech, kde se cesta stáčela k brance v boční hradbě nad svahem. Stavba nebyla ještě hotová. Zatím byla dokončena jen velká síň a několik komnat. Ostatní bylo pod lešením, na němž se mrštně pohybovali zedníci a tesaři.

S úklonou uměřenou svému postavení pozdravil Wolfgang pražského biskupa. Pak si se zájmem prohlížel jeho tvář.

Jaromír se tvářil přísně a vlažný Wolfgangův pozdrav mohl brát jako urážku. Host zastupoval nenáviděného knížete. Teprve po chvíli zabručel vlídněji, než měl v úmyslu: „Tak se opět setkáváme!“

„Opět,“ potvrdil kancléř klidně. Byl zvědavý, proč ho biskup pozval.

„Co má znamenat to všechno kolem Vyšehradu?“ vyštěkl Jaromír, teď už s netajeným vztekem.

„Jaké dění máte na mysli, vznešený biskupe?“

„Jaké?“ zuřil Jaromír. „Copak se nezvyšují hradby? A nerozšiřuje se opevnění? Staví se nový palác. Jak mi tohle vysvětlíš?“

„Nijak. Není to vaše věc. Vám se nemusím zpovídat!“ klidně odpověděl pán z Reuthu. „Kníže má právo budovat, co uzná za vhodné. Pokud však máte nějaké otázky, optejte se raději Vratislava. Jste přece jeho bratr!“ dodal ironicky.

Jaromír vyskočil z křesla rudý hněvem. Ruka mu bezděčně sjela k opasku, kde měl nádhernou dýku. Ale udivené pohledy jáhna a dvou kněží, kteří se účastnili slyšení, ho trochu uklidnily. Sedl si a pokračoval ve výslechu. „Minulý týden se konala na Vyšehradě slavnost. Účastnil se jí papežský legát. Kníže prý s nůší na zádech vynesl od úpatí kopce až nahoru dvanáct nákladů kamenů. To bych rád viděl. Určitě funěl jako nákladní mezek. Snad proto mě nepozval.“ Ušklíbl se, ale mluvil už klidně. „Říká se, že na Vyšehradě hodlá založit kostel a novou kapitulu. To je věc, která se mne týká. To snad uznáš?“

Wolfgang energicky zavrtěl hlavou. „Odpusťte, vznešený biskupe, ale ani to se vás netýká. Zřejmě nevíte, že papež Alexandr vydal bulu, v níž souhlasil se žádostí knížete Vratislava. Nová vyšehradská kapitula se vyjímá ze správy pražské diecéze a ve všech věcech bude podřízena přímo papežské kurii. Je mi líto!“ dodal s lehkým úsměvem.

Biskup Jaromír nevěřil tomu, co se právě dozvěděl. Papež, který ho neustále ujišťoval svou podporou a vybízel ho ke křesťanské horlivosti, pomohl jeho největšímu nepříteli. Taková nespravedlnost! Samozřejmě, že mu hned došlo proč. Pokud bude vyšehradská kapitula podřízena papežské kurii, nebudou se odevzdávat příjmy z desátků a dalších platů do pokladnice pražského biskupa, ale římského papeže. I když měl Jaromír s pokrytectvím světa zkušenosti, nechtěl uvěřit, že by byla papežská kurie tak chamtivá. Pro pár stříbrňáků papež veřejně pošlapal práva domácího biskupa. „Jidáš také zradil Krista pro třicet stříbrných,“ zabručel polohlasně. Aniž se rozloučil, Wolfganga z Reuthu propustil.

Wolfgang z Reuthu rychle stoupal úzkou stezkou, která se mezi šedavými skálami vinula od Vltavy vzhůru k Vyšehradu. Blížil se večer, ale podzimní slunce ještě příjemně hřálo. Měl hlad a už se těšil na svou misku kaše. Těžce oddechoval a jak spěchal, zakopl o vyčnívající kámen. Hlasitě zaklel, protože se přes koženou škorni bolestivě uhodil. Zastavil se, ohnul a mnul si naražený palec. V tom zaslechl smích. Zvedl hlavu a na skalním výčnělku nad sebou uviděl sedět knížete Vratislava.

„Kleješ jako sprostý sedlák,“ vrtěl káravě hlavou. Pokynul Wolfgangovi, aby k němu po travnatém svahu vylezl.

„Vidíš tu krásu,“ řekl, když se k němu kancléř se supěním vyškrábal. Rukou opsal široký oblouk. Řeka zpěněná po dlouhé cestě úzkými soutěskami se rozlévala do klidné a majestátní šíře. Přes klidné zátočiny plynula dál na sever. Dole pod skálou byly slyšet údery seker a skřípění pil. Tesaři tu zpracovávali dřevo, dopravavované voraři z lesů v dalekých horách na rakouských hranicích. Dřeva se na stavbu paláce i na rozšíření opevnění spotřebovalo neuvěřitelné množství. Kolem Prahy rostlo pořádného málo. Proto se po řece plavilo až ze Šumavy.

Jakmile se Wolfgang posadil vedle knížete a rukávem si otřel zpocené čelo, ozval se zdola poděšený křik. Vzápětí ho vystřídal srdečný smích. Jeden z mladých vorařů spadl při přistávání po hlavě do řeky. Protože uměl plavat, byl za chvilku na břehu.

„To je můj lid," řekl s hrdostí v hlase Vratislav. „I když pracuje, baví se."

Pán z Reuthu mlčel a nechápal, co Vratislava tak uchvacuje na těch špinavých chlapech. Smrděli kyselým potem a cibulí.

Vratislav ho úkosem pozoroval a pak zavrtěl hlavou, protože pochopil, co si kancléř myslel. „Jistě, jsou to jen venkovani. To máš pravdu. Jenže já jsem kníže. Mým lidem není jen družina, ale i ti dole. Jako křesťanský panovník musím spravedlivě vládnout všem." Povzdechl si a jeho tvář zvážněla. „Ale proto jsem tě nevolal. Mám pro tebe úkol. Ráno přišla zpráva z říše. Císař Jindřich upadl do zajetí."

„To se dalo čekat."

„Možná dalo, zrádce najdeš všude," souhlasil Vratislav. „Hned zítra ráno odjedeš k císařovně a ujistíš ji o mé plné podpoře."

„Promiňte, vznešený kníže," přerušil ho Wolfgang. „Na čí straně stojí císařovna?"

„To právě nevím," usmál se Vratislav. „Zatím vím jen, že císaře zajal kolínský arcibiskup Hanno a hrabě Ota z Northeimu."

„Pokud je to tak," řekl po chvilce přemýšlení Wolfgang, „téměř vylučuji, že by císařovna patřila ke vzbouřencům. Pamatujete, jak ji arcibiskup tupil, když jsme byli v Kolíně? A Ota z Northeimu, i když je ze Saska, ji před několika lety vyhnal z Bavorska. Stále ho drží."

„To je pravda," souhlasil Vratislav. „Ale kdo se vyzná v ženách? Můžeš si být jistý, že touha vládnout není pro ni silnější než drobné ústrky, kterých se jí ze strany těch dvou dostalo?"

„Vyhnání z Bavorska nebyla drobná ústrka," namítl Wolfgang.

„Chci mít jistotu," řekl Vratislav.

„My ovšem stojíme na straně císaře Jindřicha," ujišťoval se kancléř. Ještě si nezvykl, že český kníže nebyl jako většina říšských velmožů. Vratislav byl konzervativní a někdy až naivně věrný.

„Jak jinak!“ zamračil se Vratislav. „Vezmi si s sebou pár vojáků a vrať se co nejdříve. Můžeš jít!“ Pak zase začal pozorovat hemžení dole u řeky.

Přistával další vor. Prameny z tlustých svázaných kmenů se táhly jako had až do středu řeky. Na posledním stálo několik mužů a pádly v masivních sloupcích hnali konec voru ke břehu. I když byl proud Vltavy v těch místech silný, snadno přistání zvládli.

Jakmile přivázali konec voru ke břehu, běželi s veselým pokřikem k ohni. Čekaly na ně misky s kouřící prosnou kaší. V tu chvíli Vratislav pocítil hlad. Zvedl se a nerozhodně přešlápl. Pozoroval pána z Reuthu, jak supí po cestě nahoru k Vyšehradu. Pak se usmál a vydal se opačným směrem.

V Podskalí byl za pár minut. Hloučkem udivených mužů se prodral k ohni. Většina dělníků knížete neznala. Ale pochopili, že přišel někdo vznešený. Teprve když Vratislava přeuctivě pozdravil pražský měšťan Matyáš, pověřený vedením stavby, rozlétlo se rychlostí blesku, kdo přišel. Všichni padli na kolena a hlasitě mu vzdávali hold.

„Dej mi trochu kaše,“ usmál se Vratislav na překvapeného Matyáše. Šlachovitý, hubený měšťan odstrčil špinavou děvečku, které se starala o kotel s jídlem. Sám velikou dřevěnou lžící naložil do černé hliněné misky pořádnou porci a na vršek přidal kus loje, který se rychle rozpouštěl v mastná kola. Přitom se rozpačitě omlouval: „Je to jen kaše pro nás. Kdybych tušil, že náš kníže...“

Vratislav ho zarazil. Dřevěnou lžící si nabral a ochutnal. Kaše byla hustá a poctivá. „Výtečná,“ usmál se. Pak se obrátil na voraře. „Odkud jste?“

Ale muži klopili zraky, zmatení strachem. Teprve po chvíli si jeden z nich dodal odvahy a zadrhlým hlasem odpověděl: „Vznešený kníže, jsme ze Zataví. To je taková malá ves u Písku.“

„Umíte svou práci,“ řekl Vratislav a uznale ho poplácal po rameni. Pak se obrátil zpět na měšťana Matyáše. „Vaříš poctivě, to je dobře. Na mém Vyšehradu se nesmí šetřit. Pošli pár mužů do dvorce v Nuslích. Ať jim dají ovci a sud piva. To je pro vás.“

Pak se posadil na rozviklanou dřevěnou lavici pod nevysokou lípou. Muži kolem se zaraženě krčili. Proto jim Vratislav pokynul,

aby šli za svou prací. Pouze měšťana Matyáše zastavil a vyzval ho, aby si přisedl.

Během jídla se vyptával na řadu věcí, souvisejících se stavbou. Tenhle měšťan se mu líbil. Byl věcný a dílu skvěle rozuměl. Když se zabral do výkladu, jaké dřevo je nejlepší a jak se musí máčet a pak opálit, aby vydrželo co nejdéle a nehnilo, rozohnil se, jako by ani nehovořil s knížetem.

Vratislav měl misku už dávno prázdnou, ale stále bylo o čem hovořit. Přitom ho napadly změny, které hned s Matyášem probíral.

Teprve za šera se vydal zpátky na Vyšehrad. Matyáš mu sice nabízel svého koně, ale Vratislav se chtěl projít. Navíc si byl jistý, že pěšky bude po strmé stezce nahoře dřív, než kdyby jel přes Nusle cestou, po které se dalo jet na koni.

Stoupal a v duši cítil zvláštní klid. Kancléř byl hlupák, pokud se díval na dělníky jako na obtížný hmyz. Ti lidé měli také duši. V tu chvíli si vzpomněl na Rozárku a svého syna. Už je skoro rok neviděl. V tom shonu po zvolení Jaromíra pražským biskupem si ani neuvědomil, jak čas rychle letěl. Kdyby mohl, ještě teď večer by osedlal koně a vyrazil. Jenže byl kníže a nemohl se chovat jako zamilovaný mladík. Ale hned jak to půjde, vydá se za nimi.

Vysvěcení kostela svatého Martina na Vyšehradě bylo pro Vratislava významnou událostí. Kostel sice nebyl nijak veliký - kruhová rotunda v tradičním domácím stylu. Šedobílé opukové zdi ještě voněly pískem a maltou. Tmavá střecha z poctivých trámů krytá šindeli se leskla ranní rosou. I když se stavitel snažil, aby byl vnitřek kostela co největší, stejně se bohoslužeb nemohla účastnit ani celá knížecí družina. Ale nějak to budou muset jeho lidé vydržet.

Kostel svatého Martina byl ve srovnání se svatojiřskou bazilikou na Pražském hradě titěrný. Ale církevně nepodléhal pražskému biskupu Jaromírovi. Vratislav byl rozhodnutý postavit na Vyšehradě další kostely. Už teď se vedle nového knížecího paláce rýsovaly základy velkoryse budované kapitulní baziliky. Měla být se souhlasem papeže zasvěcena svatému Petru a Pavlovi. Na svém Vyšehradě nemínil šetřit.

Vratislav nedokázal otevřít duši Bohu, pokud stál před oltářem ve zlatém ornátu Jaromír. Doufal, že na Vyšehradě se mu vrátí ztra-

cený klid. Tady snad zase uvěří, že Bůh je dobrotivý a chrání věřící. Když o tom kázal Jaromír, Vratislav pocítil nedůvěru. Nemohl se jí zbavit a poprvé v životě začal opravdu pochybovat. Bylo to možná směšné, ztratit víru kvůli nepovedenému bratrovi. Ale Vratislav odmítal uvěřit, že by ho chtěl Bůh takto zkoušet. Kladl si otázku, zda Bůh je všemocný. Třeba nedokázal řídit vše. Nevěřil, že by jinak mohl připustit, aby ho v českém knížectví zastupoval Jaromír. Ale ani sebekrásnější kostel nedokázal vrátit klid duši, v níž se uhnízdily pochybnosti.

Od úsvitu se sjížděli vznešení hosté, stejně jako davy poutníků z okolních vesnic a z Prahy. Všichni dychtili zúčastnit se slavnosti. Zvláště ti nejchudší nesměli chybět. Vzpomínali si ještě, jak kníže hostil lid při podobné události na Pražském hradě. Mnozí nebyli na Vyšehradě řadu let. Když teď stoupali od dřevěné lávky přes Botič po svahu z Nuselského údolí na pláň před starobylým hradiskem, zůstávali stát v němém údivu.

Představba nebyla zdaleka hotová, přesto brala dech. Před starým valem vyrostlo mohutné předhradí, opevněné hliněným náspem s příkopem vysekaným do skály. Za ním se tyčila několikametrová hradba z masivních dřevěných kůlů, jež přehrazovala napříč celé návrší. Brána se dvěma hranatými věžemi byla postavena na opačném konci hradby. Všichni, kteří chtěli vejít do hradu, museli projít po úzké cestě podél hradeb, na dostřel lučištníků, stojících na hradebních ochozech ve slavnostně vycíděné zbroji.

Za hradbou bylo rozlehlé předhradí, kde vyrostly domy pro členy knížecí družiny, stáje a chlévy, stodoly a kolny. Nízkým proutěným plotem byly od světského ruchu knížecího dvora odděleny skromné příbytky bratrů vyšehradské kapituly. Nedaleko brány, na skalní terase, se tyčila nová rotunda svatého Martina. Byla vyzdobená praporci se znakem českého knížete a římského papeže.

Ale to, co všechny uchvátilo, byl pohled nakonec ostrohu. Staré dřevěné opevnění bylo strženo a na jeho místě vyrostla hradba z velkých kamnenných kvádrů. Něco takového ještě nikdo neviděl. Jen ti zasvěcenější věděli, že s podobným opevněním se knížecí družina setkala v říši. Teď stálo u nich doma, na Vyšehradě!

Pražský biskup Jaromír se nedostavil. Ostatně Vratislavovo pozvání bylo tak vlažné, že nebylo těžké odmítnout. Zato jiných vznešených hostů byl celý zástup. Urostlého rytíře Magnuse z Lowensteinu, císařovnina vyslance, doprovázeli zástupci několika říšských markrabí. Byl tu i vyslanec uherského krále a co Vratislava potěšilo zvlášť, vyslanec saského markraběte Ordulfa. Svou porážku v souboji přijal Ordulfus bez hořkosti a zdálo se, že právě díky jí pocítil k Vratislavovi určité sympatie. Spolu s papežským legátem Anselmem se dostavil i jáhen světícího mohučského arcibiskupa.

„Vidíš," trpce se usmála kněžna Svatava, „jak je můj bratr hloupý? Jedině Poláci nikoho neposlali."

„Proč by někoho posílal?" usmál se její naivitě Vratislav. „Jsme ve válce. Boleslav odmítá plnit své závazky a mí vojáci už dvakrát plenili v jeho pohraničí."

Kněžna se usmála. Milovala ty chvíle, kdy stála po Vratislavově boku před zástupy, které se jí klaněly. A milovala také chvíle, kdy se ráno probouzela s údy ztěžklými únavou po divokém milování. Dnes v noci byl Vratislav mimořádně něžný. A nenasytný.

„Přesto někoho poslat měl!" řekla rozhodně. „Nikoli kvůli tobě, ale kvůli sobě. Kde jinde by se mu naskytla tak vynikající příležitost, aby mohl před ostatními obhájit, co dělá? Kdyby sem někoho poslal, vypadal bys ty před světem jako ten, kdo se nechce usmířit."

Vratislav mlčel. Uvědomil si, že Svatava měla do jisté míry pravdu a trochu překvapeně si ji prohlížel. Že byla ctižádostivá a cílevědomá, to věděl již dříve. Ale během života v Praze se z naivní a rozmazlené polské princezny stala skutečná česká kněžna. Pohladil ji po tváři a něžně políbil. „Jsi chytrá. Tys měla být králem v Polsku!"

Vzal ji za ruku a vyšli ven z paláce. Pomalu kráčeli špalírem dvořanů k rotundě svatého Martina. Mši celebroval nový kaplan Bartholomeus. Původně byl mnichem v italském Boromeu. Rychle se naučil česky a nikdo by podle přízvuku nepoznal, že je cizinec. Byl vzdělaný a pokorný. Chápal, že jeho povinností bylo sloužit knížeti. Proto s ním včera pečlivě probral dnešní kázání. Společně vybrali podobenství o nehodném bratrovi. I když ponaučení mělo mnoho významů, každý se mohl dovtípit. Vratislav splácel Jaromírovi zlomyslnosti, jež musel snášet na mších, které celebroval biskup.

35. KAPITOLA

Podvečerní ticho uspávalo. Do večeře již mnoho času nezbývalo a Vojen, který držel u brány stráž, byl rád, že má v ruce kopí. Mohl se o něj alespoň pohodlně opřít. Léta cviku ho naučila dřímat i ve stoje. Sloužit knížeti jako voják nebylo snadné živobytí, zvláště pokud měl někdo smůlu jako on. Jeho kamarádi žili vesele a v blahobytu na Vyšehradě, ale on, Vojen, musel skončit v takové díře, jak byl Podivín.

„Vznešeně tomu sice říkají hrad," bručel si pod vousy, „ale je to jen starý dvorec, pár chlévů a stodol, dva domy pro posádku a dost. Navíc patří moravskému biskupovi. Kněži byli vždycky lakotní a s jídlem se nepředají. Správce má oči všude, ani s děvečkami se nedá pošpásovat. Zatracený život!"

Tu ho z podřimování cosi vyrušilo. Ostražitě si prohlížel les a křoviny, lemující cestu k bráně. Nic neviděl, ale přece ho něco znepokojilo. Pevněji sevřel kopí a o krok ustoupil. Právě v té chvíli se za hustými keři zablesklo znova. Nebylo pochyb, někdo se tam schovával se zbraní v ruce.

Vojen bleskově uskočil a právě v té chvíli zadrnčela tětiva luku a těsně ho minul šíp, vystřelený z nedalekého lesa. S tupým zaskřípěním se šíp svezl po hliněném náspu. Vojen se zděšeně pokřižoval. Pak srazil křídla brány a zajistil je silným břevnem. „Přepadení," křičel, až zrudnul námahou.

To již něčí silné ruce začaly zvenku tlouct do brány, ale bylo pozdě. Vstup byl uzavřen a k Vojenovi dobíhalo pět mužů, kteří s ním tvořili posádku podivínského hradu. Nebylo třeba dlouhého vysvětlování. Bleskurychle se rozmístili na vrcholu palisády. Opatrně vykukovali za silnými kládami, z nichž byla palisáda postavená. Pozorovali prostranství před hradem.

„Vzdejte se," ozval se pánovitý hlas.

Před bránou stál urostlý muž v nádherné zbroji, cizelované stříbrem. Na svém štítu nesl přemyslovský erb.

„Kdo jsi a co od nás chceš?“ ujal se slova hradní správce, bratr František, vikář moravského biskupa. Vyzáblý klerik s tváří podobanou od neštovic, věčně nervózní a bledý, jako by v nejbližší chvíli mělo přijít něco strašného.

„Jsem tvůj brněnský kníže Konrád. Jestli hned neotevřeš, dám ti napráskat!“

„Vznešený kníže,“ namítl klerik suše, „mým pánem je biskup Jan.“

„Já jsem tady knížetem,“ hřímal Konrád a tasil meč. Hrozivě jím zamával nad hlavou. „A ty mi hned otevřeš!“

„Neotevřu! Nepřicházíte ani jako poutník, ani jako přítel. Přikradl jste se jako lupič a jako lupič se zřejmě hodláte i chovat. I když jste kníže!“

Konrád oněměl nad tou drzostí. Vojen se ohlédl po vyzáblém klerikovi a poprvé, co ho znal, k němu pocítil úctu. Proč by se měli pokořit, vždyť za nimi stál kníže Vratislav.

„Toho budeš litovat,“ zařval Konrád rudý vzteky. Pak se otočil a zamířil k družině, která ho doprovázela. Měla více než třicet mužů.

První útok dokázala podivínská posádka odrazit. Ale při druhém přelezli dva útočníci hradbu v místech, která zrovna nikdo nechránil. Zbytek byl už jen otázkou krátkého času. Právě nastával soumrak a z hradní kuchyně voněl pražený oukrop. Jenže tentokrát si na něm hradní posádka nepochutnala.

Všech šest mužů bylo přivázáno ke kůlům plotu, který ohraničoval výběh prasat. Vikáře Františka útočníci spoutali a zavřeli do komory vedle brány.

„Co s nimi?“ ptal se zamračený vousáč knížete Konráda. „Nejraději bych je, vznešený kníže...“ nedořekl, jen prstem po krku naznačil, jaký osud by považoval za nejlepší. „Kubašu zabili a polovička z nás utržila pořádně bolestivé šrámy. Kdyby tenhle,“ řekl zlostně a udeřil Vojena pěstí do obličeje, „kdyby nezavřel bránu, nemuselo se nic stát!“

„Ani já bych se s nimi nemazlil,“ odpověděl rozvážně Konrád. „Jenže ti lidé nepatří moravskému biskupovi, ale knížeti Vratislavovi. Ať si můj bratr Jaromír říká co chce, tyhle pustíme. A hned. Vy-

hoď je z hradu a pak zavři bránu! Chceme spravedlnost pro pražského biskupa, ale neválčíme proti knížeti Vratislavovi. To si pamatuj!“

S prázdnými žaludky, pobití a unavení, klopýtali propuštění vojáci noční tmou pryč z Podivína. Byli rádi, že to nakonec takhle dopadlo. Kdyby je ale přepadli jenom o hodinu později, nemuseli přijít o oukrop. „Inu život je těžký!“ vzdychali. Pak narazili na širokou kupeckou stezku. Se svěšenými hlavami se po ní vydali. Teprve když zašel měsíc, stočili se pod hlohovými keři do měkkého mechu a usnuli.

Olomoucký kníže Ota, zadýchaný po dlouhé jízdě na koni, odstrčil pánovitým gestem dva muže, kteří mu zastoupili cestu. Pokoušeli se mu zabránit ve vstupu. Když si ale všimli jeho hněvu, přestali s ním zápasit.

Konrád seděl u stolu se dvěma muži a o něčem horlivě rokoval. Když uslyšel rámus a pak zaskřípění dveřních pantů, zvedl pobouřeně hlavu. Ale jeho výraz se rychle změnil v hrané přátelské překvapení.

„To jsi ty,Oto?“

„Ano, jsem to já,“ odpověděl s chladnou ironií olomoucký kníže. „Co to má znamenat, Konráde? Jak ses mohl opovážit?“

„Už vás nebudu potřebovat,“ pokynul brněnský kníže svým společníkům. Chvatně vstali a s úklonami couvali ke dveřím, aby byli rychle pryč. Pokud se bratři dostali do hádky, nebylo radno se zdržovat poblíž.

„Myslím, že chceš hovořit o Podivínu?“ řekl klidně Konrád a vstal od stolu. Věděl, že bude lepší, když bude ve střehu. Člověk nikdy nevěděl, co mohlo jeho bratra napadnout.

„Ano, chci hovořit o Podivínu. Jak jsi ho zrádně přepadl a uloupil mému biskupu Janovi!“

„Tvému biskupu Janovi?“ ušklíbl se Konrád. „Tak za prvé, Jan není žádný tvůj biskup. To, že sedí v Olomouci, bylo rozhodnutí našeho bratra Vratislava. Ať sedí kdekoli, je to především jeho biskup. Nato nezapomeň!“

„Překrucuješ slova! Jan je moravský biskup a já jsem olomoucký kníže. Tím to pro mne končí,“ vztekal se Ota, který zrudl

nad tou urážkou. Jak si mohl zrovna Konrád dovolit nadhazovat, že Ota vládl z vůle staršího bratra? Copak Konrád na tom nebyl stejně?

„Jak chceš. Ale nemůžeš popřít, že hrad Podivín byl se všemi vesnicemi kolem od nepaměti majetkem pražského biskupa!“

„Byl,“ zdůraznil Ota. „Jenže biskup Šebíř svolil s výměnou. Vzdal se Podivínu a za to dostal od Vratislava několik vesnic v Čechách a ještě roční plat. Tak co mi to tu povídáš?“

„Plat,“ nadhodil ironicky Konrád. „Od chvíle, co převzal pražskou diecézi náš bratr Jaromír, nezaplatil mu Vratislav ani stříbrňák z toho platu, o kterém hovoříš.“

„Polské platy váznou, to ví každý!“

„Polské platy, říkáš. Copak to je jediný příjem knížecí pokladny? Kdyby Vratislav chtěl, zaplatil by, a ještě by mu zbylo. Nikdy nebyla knížecí pokladna tak plná, jako je teď.“

„I kdyby přetékala penězi, co to má, Konráde, společného s přepadením Podivínu?“

„Vratislav neplní slovo. Pražský biskup přichází o příjmy. Protože Podivín leží na mém území, obrátil se Jaromír na mne, abych sjednal průchod právu. Rozhodl se vzít si Podivín zpět a zrušit tu starou a nesmyslnou smlouvu. I já si myslím, že to, co Šebíř podepsal, nebylo správné. Věřím, že nás podpoříš. Stejně, jako jsi u Dobenína podpořil Jaromíra. Nemusím ti přece vykládat, oč tu jde. Nemůžeme přece...“

„Mlč!“ vztekle ho přerušil Ota. „Nebudeš mi říkat, co mám a nemám dělat. A nebudeš rozhodovat o právu. Od toho máme soud stařešinů. Konráde, tobě nejde o právo. Vždy ti šlo jen o sebe!“

Konrád se odmlčel a přemýšlel. Už dlouho neviděl svého mladšího bratra tak vzteklého. Musel jednat opatrně, protože kdyby Otu nepřesvědčil, mohl by ho ztratit. A to by bylo pro Konráda nebezpečné.

„Oto,“ začal přátelsky. „Můžeme mít na některé věci různý názor, ale to ještě neznamená, že nejsme spojenci. A bratři,“ dodal důrazně.

„Vratislav je také náš bratr,“ odsekl chladně Oto.

„To jistě,“ souhlasil Konrád. „Copak si nepamatuješ, co jsme si my dva slíbili nad tělem nebohého Spytihněva? I ten byl náš bratr!

Jedině spolu budeme dost silní, abychom přežili!“ Pak se významně odmlčel.

„To už je dávno,“ lhostejně odpověděl Ota, „Bud hned vrátíš mému biskupovi Podivín, nebo budeme nepřátelé!“

Teď už se ani Konrád nedokázal ovládnout. Ota, dítě bez vlastního názoru, rozmazlený mladíček, kterého vždycky zajímaly jen ženské sukně a to, co bylo pod nimi, mu tady bude vyhrožovat?

„Mám to považovat za opovězení nepřátelství?“

„Jistě!“ opáčil Ota chladně.

Konrád si všiml, že vůbec nezaváhal. Pochopil, že tenhle rozhovor si jeho bratr pečlivě připravil. Situace na Moravě se změnila. Stejně jako v Čechách tu najednou byly dva tábory - Vratislavův a Jaromírův. Konrád už couvnout nemohl. Najednou dostal strach, jestli situaci nepodcenil. Nenapadlo ho, že se Ota chytře přidá k Vratislavovi.

Jakmile se za bratrem zavřely s bouchnutím dveře, začal Konrád přemýšlet, jak z té šlamastyky ven.

I když byl teprve srpen, podle počasí by se dal hádat spíše konec podzimu. Od rána se nízko při zemi válely husté chuchvalce mlhy. Tráva byla vlhká a nepříjemně studila. Ale Vratislavovi s Otou ranní chlad nevadil. Tiše se plížili nevysokým porostem mladých buků. Ota si přiložil prst ke rtům. Upozorňovat Vratislava, že má být potichu, bylo úplně zbytečné. Byl stejně zkušeným lovcem jako jeho mladší bratr.

U bahnitého jezírka stála bachyně a nedůvěřivě sledovala okolí. Protože se oba plížili proti větru, nevšimla si jich. Občas natočila hlavu, porostlou tvrdými štětinami, a s pýchou sledovala pět malých selat, hrajících si s radostným kníkáním v bahně.

Lovci se zastavili. S napětím, jež se měnilo ve vzrušující mravenčení v konečcích prstů, potěžkávali oštěpy. Vratislav němě ukázal, že obejde křoviny zleva. Ota se proto vydal na opačnou stranu. Zbývalo jim posledních třicet nebo čtyřicet kroků. V tu chvíli se vítr obrátil. Bachyně zavětřila a divoce zachrochtala. Prudce vyrazila do hlubokého lesa se selaty v patách. Stačil mžik a zvířata byla pryč.

„To je ale smůla,“ bručel rozmrzele Ota. „Chvilka a měli jsme je!“

„Takový je život," opáčil Vratislav. „Nejtěžší je vždycky poslední krok. Když už si myslíš, že jsi vyhrál. A najednou bác. Přijde průšvih a můžeš začínat od začátku."

„Pamatuješ na náš první lov?" zasnil se najednou Ota.

„Abych se nepamatoval," usmál se Vratislav. Na mýtině u tůně leželo několik padlých stromů. Posadil se na jeden, vytáhl z brašny chléb s tvarohem a s chutí se do něho zakousl. „Tehdy jsi mi nahnal strach," dodal po chvíli.

„Já vím," řekl Ota a tváří se mu mihl zvláštní úsměv. Chvíli mlčel a pak dodal: „Vlastně jsem ti nikdy pořádně nepoděkoval..."

Vratislav zvedl hlavu a chvíli si ho prohlížel. „To je v pořádku. Jsme přece bratři."

„Víš, Vratislave," pokračoval Ota tiše, „v poslední době se vídáme málo. Pokud se potkáme, tak spíše ve zlém. Je mi to líto. Chtěl jsem se ti vlastně omluvit. Omluvit za to, že jsem se v Dobeníně postavil proti tobě."

Vratislav mlčel a zkoumavě si ho měřil. Hlavou se mu mihla otázka, co Otu přimělo k omluvě. Chce něco? Nebo to myslí upřímně? Vratislav najednou dostal na sebe vztek. Seděl se svým bratrem a v duchu kalkuloval, co může za společnými vzpomínkami z dětství stát. Místo aby se usmál a řekl něco přátelského.

„Co se stalo?" neklidně se ošil Ota. Díval se zaraženě do Vratislavovy tváře, v níž četl rozladění.

„Nic, Oto, nic," rychle si pospíšil Vratislav. „Také mě to mrzelo, ale co se stalo, to už nezměníš!"

„To vím," přisvědčil Ota. „Vratislave," vyhrkl spontánně, „slibuji, že už se nic podobného nestane! Už vím, jak je těžké být knížetem. Byl jsem osel, že jsem nepřemýšlel. Chci s tebou žít v klidu a míru. Chci spokojeně spát a mít radost z věcí kolem sebe. A chci, aby mi věřili lidé, kterým věřím já!"

Vratislav si bezděčně hladil vousatou bradu a zamyšleně si ho prohlížel. Spor o hrad Protivín rozdělil zájmy Oty a Konráda. Ale to nemohlo hrát roli v nabídce, kterou Ota udělal. Nabízel spojenectví. Ale nehovořil o majetku, nýbrž o duši a citu. Vratislava napadlo, že snad může i v panovnickém rodu existovat něco jako bratrská láska.

Vstal a natáhl ke svému bratrovi šlachovitou ruku. Ota ji pevně stiskl. Oba cítili, že tahle chvíle má větší váhu než deset listin.

Teprve kolem poledne se jim podařilo vystopovat jiného kance. Tentokrát byli úspěšnější. Kořist předali lovčímu, který je s několika honci doprovázel. Domů ho poslali napřed, aby kuchař stihl kance vyvrhnout. Sami ještě chvíli bloumali lesem. Vratislav vyprávěl o své cestě do říše a Ota na oplátku vzpomínal na některé z dívek, které v poslední době svedl. Byl to příjemný den a Vratislav po dlouhé době usínal s úsměvem ve tváři.

Ráno vyrazil s družinou v Otově doprovodu k Podivínu. Hrad obsadil bez boje. Konrád svůj oddíl stáhl už před několika dny a dva muži, které tu měl biskup Jaromír, neměli na boj ani pomyšlení.

„Tak vidíš, Oto," řekl Vratislav a zavrtěl hlavou. „Jaký to mělo smysl vyhánět odtud mé muže? A když už to Jaromír a Konrád udělali, měli sem dát silný oddíl a bránit se. Zachovali se jako nezkušení hlupáci. A jako hlupáci dopadli! Co udělali, bylo naprosto zbytečné gesto. Přesně takové, na jaké si bratr Jaromír potrpí! Inu, každý dostane, co si zaslouží!"

„Tatínek!" ozval se nadšený dětský výkřik. „Maminko, maminko, otec přijel!" Vzápětí se dítě opravilo. „Vznešený kníže je tu!"

Vratislav se rozesmál, div nespadl z koně. Jakmile zastavil, seskočil a popadl malého Vratislava do náruče. Vyhodil ho nad hlavu a pak láskyplně postavil na zem. „Vratislave," dodal překvapeně, „ty jsi ale vyrostl! Kolik ti je vlastně let?"

„Ani tohle si nepamatujete, můj pane?" ozval se jemně vyčítavý hlas. Vratislav se rychle otočil. Právě včas, aby mohl obejmout Rozárku, která přiběhla v umaštěné sukni a bosá, jak byla v kuchyni.

„Pamatuju," zabručel rozpačitě a v duchu rychle počítal. „Vratislav se narodil ve stejném roce, kdy jsem se stal knížetem. Vládnu už devátý rok, takže..."

„Nu tak, kolik?" škádlila ho Rozárka, objímajíc ho kolem pasu.

„Devět," řekl Vratislav hlasem, který nepřipouštěl odmluvy. „Ale vypadá na víc. Co se ti stalo?" vyhrkl překvapeně. Teprve teď si všiml modré podlitiny pod synovým levým okem.

„Znáte děti, můj kníže. Jaká byla cesta?“ odváděla řeč Rozárka. Ale malý Vratislav hrdě vypnul dětskou hruď.

„To mám z boje!“ Pak zatahal Vratislava za rukáv, aby se k němu sklonil. Šeptem pokračoval: „Napráskal jsem Adamovi. To je syn našeho šafáře. I když je starší než já!“

„To je správné, nesmíš nikomu ustoupit! Proč jste se prali?“ optal se Vratislav se zájmem.

„Ale, tak,“ mávl chlapec neurčitě rukou. „Už se nepamatuju! Co jsi mi přivezl?“

Vratislav se usmíval. Tenhle hoch měl skutečně jiskru. I když ho vídal strašně málo, třeba celý rok ne, syn se k němu choval, jako by odešel před pár dny. Vratislav se rozhodl rychle. Jeho syn musel dostat lepší výchovu, než jakou mohl mít ve venkovské tvrzi. Odstěhuje syna i Rozárku do Čech. Na nějaký větší hrad. Aby měli vedle sebe nejen zkušené dvořany, ale i nějakého vzdělaného člověka. A aby to k nim měl také on z Prahy blíž.

„Tak co jsi mi přivezl?“ poskakoval nedočkavě malý Vratislav. Nezapřel v sobě otce. Byl stejně jako on spíše menšího vzrůstu, ale podsaditý a rozložitý. Už teď se na jeho dětských rukou rýsovaly svaly. Světlé oči a široce vykrojená ústa nenechávaly nikoho na pochybách, že je synem knížete. Byl skoro jeho zmenšenou kopií.

Vratislav sáhl do koženého vaku u sedla a vytáhl nádherně cizelovanou dýku. Koupil ji na trhu v Olomouci od jednoho polského kupce. Měl ji původně pro sebe, ale když viděl dychtivost v synových očích, bylo mu trapné vytáhnout pár dřevěných hraček, které přivezl.

Malý Vratislav zůstal jako opařený. S otevřenou pusou si prohlížel nádhernou dýku a pak zvedl veliké oči a smutně se podíval do otcova obličeje. „Proč si ze mě utahuješ?“

„Neutahuju si z tebe,“ ujišťoval ho Vratislav vážně. „Ta dýka je skutečně tvoje. Jsi přece synem knížete!“ V jeho hlase zněla pýcha.

Chlapec ještě chvilku zvažoval tu neuvěřitelnou zprávu. Pak se vrhl po dýce, chytil ji, přitiskl na prsa, otočil se a upaloval za humna, aby se tou nádherou potěšil v některé ze svých tajných skrýší.

„Ten hned tak nepřijde,“ špitla Rozárka a sklopila oči, jak se začervenala pod Vratislavovým pobaveným pohledem. I jeho napadla

stejná myšlenka. Hodil uzdu svého ryzáka nejbližšímu pacholkovi a pak se dlouhými kroky vydal k patrovému domu. Rozárka běžela za ním. Chtěla, aby to nevypadalo příliš hloupě, ale neunikly jí pobavené pohledy mužů z knížecí družiny. „Ať si," pohodila vzdorovitě hlavou.

Když se jejich těla uklidnila a odpočívali vedle sebe na loži pod plátěnou přikrývkou, začala Rozárka tiše vyprávět, jak to bylo s rvačkou jejich syna. Šafářův syn Adam tvrdil, že nejvyšším pánem země je olomoucký kníže Ota. Malý Vratislav mu oponoval, že tady vládne jeho otec, kníže Vratislav. A protože ani jeden nechtěl ustoupit, skončilo to soubojem na pěsti.

„Tak náš syn se rval, aby hájil mou čest?" usmíval se Vratislav a cítil se šťastný. Jako vždy, když ležel vedle Rozárky.

Po večeři si Vratislav posadil svého syna na klín a pomalu přivedl řeč na jeho nedávnou rvačku. „Abys věděl," řekl po chvíli vyptávání, „šafářův Adam měl v něčem pravdu. Téhle zemi skutečně vládne můj bratr, olomoucký kníže Ota." Když si ale všiml jeho hlubokého zklamání, rychle dodal: „Ale já stojím nad ním. On mě musí poslouchat."

„To je dobře," šťastně se usmíval malý Vratislav. „Já už se bál, že by byl někdo nad tebou!" Pak otce obejmul, políbil a zívl, neboť už bylo po klekání. Dnešní den byl mimořádně vyčerpávající. „Pojď se mnou," prosil. Popadl Vratislava za ruku a táhl ho do komory vedle Rozárčiny ložnice. Rychle si lehl a sepjal ruce. „Vyprávěj mi něco!"

Vratislav se posadil na pelest lůžka a v hlavě lovil, jak začínala legenda o Rollandovi. Ale sotva začal, chlapci klesla víčka a usnul se šťastným úsměvem. Když ho chtěl přikrýt, projela mu dlaní palčivá bolest. Řízl se o ostří dýky, kterou synovi daroval. Malý Vratislav si ji přivázal na provázek a zavěsil na krk. Opatrně ji sundal a položil vedle postele.

Když se vrátil do ložnice, seděla Rozárka u okna. Přes plátěnou košili měla přehozený soukenný plášť. Zamyšleně se dívala do tmy. Otevřeným oknem proudil do místnosti svěží vzduch, vonící pryskyřicí a pokoseným senem, smíšený s kyselým zápachem chléva. ,

„Můj kníže," špitla se skloněnou hlavou. „Proslýchá se, že nás chceš odvézt pryč."

„Je to tak," potvrdil Vratislav. „Už jsem nařídil panošovi, aby vám zabalil věci. Zítra odjíždíme!"

„Já nechci," špitla tiše.

„Jak nechceš?" podivil se. „Pojedeme do Čech. Rozhodl jsem se, že budete žít v Roudnici. Tam se ti bude líbit. Je to velké hradiště, má nový palác. A je pohodlný. V Roudnici je děkanský kostel a škola. Vratislav se musí začít učit. Budu to mít k tobě blíž. Uvidíme se častěji," vysvětloval trpělivě. Ale cítil zklamání. To, co mu připadalo jako vynikající nápad, Rozárka odmítala.

„Nezlobte se, můj pane, ale nechte nás tady!" prosila znovu a do očí se jí draly slzy.

„Proč?" nechápal Vratislav.

„Bojím se," špitla a úžeji se zahalila do pláště, jako by jí v dusné letní noci byla zima.

„Čeho, jsem přece kníže!"

„Nikoho tam neznám. Mám zlé tušení. Prosím!"

„Už jsem se rozhodl," řekl Vratislav zlostně. Vstal a odešel spát do jiné komnaty.

Rozárka se za ním dívala se slzami. Chvěla se a před očima se jí míhaly divné obrazy, které ji děsily. Úplně jim nerozuměla, ale poznala, že představují zlo. To, co do ní pronikalo jako ostrý meč, nebylo poselství Boží, ale děsivé varování ďábla.

V jednu chvíli ji dokonce napadlo, aby ještě teď v noci tajně utekla i se synem pryč. Svět byl veliký, proč by je měl Vratislav najít? Ale pak tu myšlenku zavrhla. Třeba se mýlila. Třeba byla jen rozrušená z toho, že měla opustit domov. Možná měl kníže pravdu a pro jejich syna to bude lepší. Usnula až po půlnoci, ale děsivé sny ji pronásledovaly dál. Probudila se ještě před rozedněním, celá zpocená a rozlámaná.

Vstala a tiše sešla do přízemí. Tam na ni ospale mžoural voják, který držel u vchodu stráž. Vzápětí začal zase klimbat. Rozárka se vyplížila ven a zamířila do lesa. Ve studánce u staleté lípy, téměř skryté pod obrovskými lopuchy, se nejprve omyla. Pak rozdělala oheň a v něm spálila několik snítek zeměžluče a upolínu, které zahá-

něly zlé duchy. Polohlasně zaříkala síly země i nebe, aby stály při ní. Nakonec rozdrobila na zem jako oběť předkům kus pohankové placky, kterou schovala od večeře. Přesto necítila ve své duši klid. Propukla v trhaný pláč. Schoulila se do mechu pod trnkový keř a tam únavou a vyčerpáním usnula.

36. KAPITOLA

Slunce vystřídal podzimní sychravý déšť, který studil a pronikal až na kůži. Občas zavál nepříjemný poryv větru, který ze stromů strhával žloutnoucí listy. Krajina ztichla, nastával podvečer. Do šera blikaly oranžové plameny ohnišť, loučí a lamp za okny domů, které řídce lemovaly cestu do kopce k brněnskému hradu. Obrysy dřevěných palisád v šeru skoro splývaly s hustými křovinami, jimiž byl porostlý celý svah Špilberku. Cesta se mezi křovinami téměř ztrácela a kdyby ji přijíždějící neznali, možná by ji ztratili.

„Otevřte bránu," zakřičel muž v tmavém plášti, který družinu vedl.

Jezdci zastavili koně pod rozložitým dubem, který rostl těsně u příkopu. Před nimi se ve tmě rýsovaly dvě věže s doškovými špičatými střechami. Mezi nimi byla brána z letitých tmavých klád, teď ovšem zavřená. Ticho za hradbami nesvědčilo o tom, že by je někdo spěchal přivítat. Ale jezdci byli trpěliví. Dub je alespoň trochu chránil před deštěm a oni věděli, jako to chodilo. Jakmile se jednou zavřela brána, vždy trvalo dlouho, než dal kníže souhlas k otevření.

Konečně se ozval z vrcholu palisády ospalý hlas: „Kdo jste a proč přijíždíte? To nemůžete počkat do rána?"

Slova se ujal robustní muž, který seděl na skvostném ryzákovi. „Jsem biskup Jaromír a jedu navštívit svého bratra. Řekni Konrádovi, ať si pospíší, umírám hlady a žízní!"

I přes toto prohlášení trvalo ještě chvíli, než se vrata se skřípěním pootevřela.

„Můžete vstoupit," ozval se z palisády hlas velitele posádky. „Ale vjíždějte postupně a po jednom. První jeho biskupská milost! Mějte na paměti, že na vás míříme šípy. A střílet umíme, to mi věřte!"

Jaromír se ironicky ušklíbl. „Bratříček se bojí Vratislava. Slyšel jsem, že se opevnil a čeká, co se stane. Asi tě, milý Konráde, moc nepotěším." Ostruhami pobídl svého koně.

Bez ohledu na to, že brána byla pootevřená jen na škvíru, projel do hradu bravurně v plné rychlosti. Teprve před palácem koně zastavil. Uzdu hodil čeledínovi, který tu okouněl. Bez jediného slova vstoupil. Věděl, kde měl Konrád komnaty a nemínil čekat, až se někomu uráčí uvést ho.

Na chodbě u schodů potkal Konráda, který si chvatně u krku zavazoval šněrování haleny.

„Vidím, stále nedočkavý," usmíval se na Jaromíra, i když trochu křečovitě. Objali se a políbili na tvář.

„Rychle něco k jídlu," odstrkoval ho Jaromír. „Vítání počká!"

Seběhli do přízemí a prošli do sálu. To byla Konrádova nejhonosnější komnata. Na bíle omítnutých stěnách byly již trochu zašlé fresky s motivy z antických bájí. Konrád se vždy poťouchle usmíval, když se jeho bratr mračil na scény, zobrazující necudně svlečené pohanské bohyně. Ne že by biskupovo lože občas nezahřála mladá dívka, ale na veřejnosti pranýřoval vše, co se příčilo křesťanské morálce. A navíc připomínalo pohanství.

V krbu skomíraly oranžově rudnoucí řežavé uhlíky, na které jeden ze sluhů naložil dobře vyschlá březová polena. Chvíli do nich foukal, aby se rychleji rozhořela. Druhý přinesl z kuchyně pohankovou kaši, omaštěnou narychlo opraženou slaninou, zbytek skopového se slabým povlakem stydnoucího loje, kus sýra a krajíc tmavého chleba.

Jaromír se s chutí zakousl do pozdní večeře. Konrád zatím s ustaraným výrazem vyprávěl, že bratr Ota přešel do Vratislavova tábora. A že někteří moravští páni ho nechtějí v poslední době poslouchat, protože by rádi sloužili ve Vratislavově družině.

„Tak," přerušil ho v půli věty Jaromír, hřbetem ruky si otřel mastná ústa a lačně se napil ječného piva. „Co tě znám, pořád jenom naříkáš. Abys věděl, na Moravě je konec s Vratislavovým poručníkováním. Čí je brněnské knížectví? Tvoje, ne?"

Konrád ostražitě mlčel. Jaromírovo veselí mu nahánělo strach. „Proboha, co zase provedl?" ptal se v duchu.

„Když se neumíš Vratislavovi postavit ty, o Otovi vůbec nemluvím," pokračoval biskup, „rozhodl jsem se, že zjednám pořádek sám.

Nikdo nesmí zadržovat majetek církve. I kdyby to byl kníže. Hrad Podivín patří mně a já se nehodlám dělit. Vzal jsem si ho zpátky!“

„Zpátky?“ zakoktal se Konrád a zbledl. „Tys ho....“

„Včera odpoledne jsem ho dobyl. Myslíš, že se vzdám jen proto, žes ho nedokázal před Vratislavem ubránit ty? To mě tak málo znáš? Podívej,“ řekl slavnostně a vytáhl z rukávu listinu. „To je nález mohučského arcibiskupa. Říká, že se o vlastnictví Podivínu mají dohodnout biskupové. Tedy ten stařec Jan a já. O pražském knížeti tu není ani slovo!“

„To sice není,“ namítal věcně Konrád. „Jenže kolik vojáků má Vratislav? A kolik by jich sem poslal mohučský arcibiskup, kdyby Vratislav jeho výnos nerespektoval? No, kolik myslíš?“

„Síla církve není v tom, kolik vojáků může poslat,“ chladně opáčil Jaromír. „Zítra jedu do Olomouce, abych se s biskupem Janem o Podivínu dohodl. Ještě mi nalej,“ obrátil se na panoše, který držel veliký zelený džbán s uraženým uchem.

Zatímco pivo s tichým pleskáním plnilo Jaromírovu číši, Konrád rychle uvažoval. Snad poprvé si přiznal, že kdysi udělal chybu, když boj o moc spojil s podporou bratra Jaromíra. To, co Jaromír udělal, bylo veřejné vyhlášení války Vratislavovi. Jaromír byl jako balvan, který se řítil ze stráně do údolí a strhával vše kolem.

„Proboha,“ šeptal si. „Lze se vojensky Vratislavovi postavit?“ Věděl, že Jaromír měl v říši mocné ochránce a některé české rody ho tajně podporovaly. Najednou se nedokázal rozhodnout, na čí straně bude v tuto chvíli pro něho výhodnější stát. „Ještě štěstí,“ pomyslel si, „že se Jaromír přišel jen pochlubit. Kdyby přijel dřív, než dobyl Podivín a chtěl mou pomoc, bylo by to horší! Takhle je to vlastně jenom na něm,“ uvědomil si radostně a poprvé se spokojeně usmál. Podruhé následujícího dne, když uslyšel zapadnout vrata za družinou svého bratra.

Olomoucký biskup Jan klečel před oltářem, zasvěceným Panně Marii. Jeho staré, kostnaté tělo jako by odumřelo už před mnoha lety. Necítil ani chlad kostela, ani tvrdost kamenných dlaždic. Měl na sobě žíněné roucho kajícníka a modlil se. Každé první pondělí v měsíci věnoval pokání. Jak říkával, očišťoval svou hříšnou duši. Držel přís-

ný půst, vstával před rozedněním a u oltáře rozjímal a modlil se až do soumraku.

Jeho kostnaté prsty si bezděčně pohrávaly s růžencem a téměř bezzubé dásně tiše šeptaly: „Ave Maria, gracia plena, Dominus tecum...“ Tu ho z rozjímání vytrhl hluk u dveří. Hluk, který se k tomuto posvátnému místu nehodil.

„Tady ho máme,“ uslyšel hlas, který svou pýchou a arogancí přetrhl starcovo rozjímání. Biskup Jan se s nelibostí otočil. U dveří stál robustní muž v tmavém plášti, doprovázený početnou družinou. Dveřmi pronikalo do kostela jasné sluneční světlo a Jana oslnilo, že nebyl schopen poznat, kdo si to dovolil ho vyrušit.

Ale to již stál vedle něho jáhen Lucius. Jemně ho uchopil za ruku a pomohl mu vstát. „Vznešený biskupe,“ šeptal neklidně, „přijel pražský biskup Jaromír!“

„Co počít,“ rozhodl se Jan rychle. Chytil se předloktí svého jáhna a trochu se zakymácel. Lucius mu podal prostou dřevěnou hůl, kterou si stařec odložil vedle klekátka ke sloupu. Jan ji uchopil a pomalým krokem se vydal vstříc hostům.

„Buďte vítáni, bratři v Kristu!“ roztáhl hubené ruce, žehnaje příchozím. Pak se chystal pražského biskupa obejmout. Ale silná Jaromírova ruka ho hrubě odstrčila, až se stařičký biskup zapotácel. Kdyby neměl hůl, upadl by. Jáhen starostlivě zachytil biskupa Jana kolem pasu. Když zjistil, že neupadne, postavil se před svého biskupa. Bledý hněvem křičel na Jaromíra: „Co si to dovolujete?“

Jaromír se ušklíbl a otočil se na své muže. „Bohato, zbav mě ho. Obtěžuje!“

Než se Lucius vzpamatoval, voják s černými vousy na tváři poďobané od neštovic ho chytil za ruce a zkroutil je. Prudce jím smýkl, až jáhen upadl na kolena. Pak ho ještě kopnul do obličeje. Lucius ucítil prudkou bolest a uslyšel křupnutí praskající nosní přepážky. Začal polykat teplou, sladkou krev. Vzápětí ztratil vědomí.

„Už toho všeho mám dost,“ křičel Jaromír na moravského biskupa. „Vzal jsem si Podivín zpět a tak to zůstane! Neopovažuj se dělat nějaké problémy!“

„Oba jsme synové církve,“ namítl Jan pokorně. „Také můj jáhen je synem církve. Nechápu, proč se chováš jako barbar, bratře!“ Pak

se otočil, aniž se staral, co hosté dělají, těžce poklekl na zem. Cípem svého roucha setřel krev z jáhnova obličeje a s potěšením zjistil, že kromě rozbitého nosu se mu nic vážného nestalo. Za chvíli bude při vědomí.

Jenže než stačil vstát, něčí silné ruce ho hrubě chytly za ramena a zvedly ho. Jeden z Jaromírových vojáků ho otočil jako loutku zpět proti pražskému biskupovi.

„Teď se budeš věnovat mně," řekl Jaromír chladně. „Jsem přece host. Doufám, že vzácný," dodal s ironickým úšklebkem. „Jak jsem řekl, ode dneška je Podivín můj, je ti to jasné?"

„Podivín patří svaté matce církvi," namítl Jan., A ta ho svěřila mně, abychom z něho nuzně vyžili. My, kteří tady na Moravě šíříme pravdu Boží. Z čeho budou žít kněži mé diecéze, když nám vezmeš Podivín?" podivil se.

„Copak si vážně myslíš, že mě to zajímá?"

„Ale," Jan se zajíkl, „tady přece jde o víru. O křesťanství. Každého poctivého věřícího by mělo zajímat, z čeho budou žít služebníci Boží, aby mohli plnit své poslání!"

„A z čeho mají žít mí služebníci Boží," opáčil vztekle Jaromír.

„Můj biskupský bratře," dodal nesmlouvavě Jan. „Je přece známo, že k tvé diecézi patří v Čechách více než tři desítky vsí, platy z mýta a cel, dostáváš desátky. Jsi bohatý. My jsme chudí. Podivín je to jediné, co máme!"

„Podivín byl také můj, dokud ho Vratislav neukradl. Opakuji ti, je mi jedno, z čeho budeš žít. Já tvé biskupství v Olomouci nepotřebuji. Dokonce ho ani neuznávám, protože hlava církve v celé zemi jsem já. Jen já a nikdo jiný!"

„V tom se mýlíš, bratře," zvedl stařec hlavu a mluvil najednou ostře. „Tuto diecézi schválily nejvyšší církevní autority včetně papeže. Rouháš se, můj mladší bratře!"

Jaromír chvíli zůstal zkoprněle stát. Těkal očima po vráscitém obličeji moravského biskupa a přemýšlel. „Je ten stařec blázen? Nebo si z něj dělá legraci? Copak nechápe, o co tu jde?"

„Ať mne tvůj pohůnek pustí," pokračoval biskup Jan ostře.

Zatímco spolu hovořili, seběhla se téměř desítka kněží a almužníků. Jeden z nich pomohl vstát zraněnému jáhnovi a odváděl ho pryč. Ostatní sledovali hádku biskupů.

Jaromír pokynul jednomu ze svých mužů, aby vytáhl z torny pergamen. Ukázal ho moravskému biskupovi. „To je listina, v níž se vzdáváš hradu Podivínu a panství kolem něj v můj prospěch. Výslovně vracíš, co bylo mé diecézi ukradeno. Jménem Božím mne prosíš za odpuštění, že ses tak hanebně zachoval a podivínské panství užíval bez mého souhlasu!“

„To přece nejde,“ zavrtěl hlavou stařec. „Podivín patří církvi a já ho jen spravuji. Nemohu ti vrátit něco, co jsem ani nevzal a ani mi nepatří.“

„Nemluv nesmysly,“ sykl Jaromír, rukou zajel k opasku a vytáhl dýku. „Podepíšeš?“

„Nepodepíšu!“ pevně odpověděl biskup Jan. „Tebe a tvé muže vyzývám, abyste okamžitě odešli. Nejste již hosty v mém domě!“

„Ty mne vyháníš?“ ušklíbl se Jaromír bledý vzteky. Pak pokynul vojákovi, který moravského biskupa držel. Sevřel starce kolem hubené hrudi, až biskup ztratil na chvíli dech.

„Podepíšeš?“ opakoval Jaromír s potlačovanou zuřivostí.

„Budu si na tebe stěžovat, protože takhle se kněz nechová!“

„Komu, jestli se smím ptát? Že by se svatý otec v Římě zabýval takovými malichernostmi?“

„Nebudu si stěžovat papežovi. Nevedeme spor o liturgii. Tady jde o právo. V tom ať rozhodne náš pán, kníže Vratislav!“

Jaromír zbledl a pak biskupa Jana udeřil. Jednou, dvakrát, třikrát. Silnou rukou tloukl starce do hlavy a do hrudi. „Já ti dám, ty dědku, protivit se mi!“ křičel jako smyslů zbavený. Když stařec upadl, ještě do něj několikrát kopl, než se uklidnil. Moravský biskup ležel na zemi v krvi, těžce sípal, stočený do klubíčka, roucho roztrhnuté, a vzlykal. „Ne, ne, nech mě!“

Přihlížející kněží se rozprchli, hned jak začal Jaromír zuřit.

„Vznešený biskupe,“ vběhl dovnitř jeden z Jaromírových mužů. „Blíží se vojáci olomouckého knížete!“

„Kolik jich je?“ obrátil se k němu Jaromír klidně, jako by se nic nestalo. Potlučeného starce mu líto nebylo. Dostal, co si zasloužil.

Mrzelo ho jen, že ho nedokázal přimět, aby podepsal listinu o Podivínu. Tím by se všechno zjednodušilo.

„Jejich více než nás!“ hlásil voják. „Neměli bychom ustoupit?“

Tohle Jaromír slyšel nerad. Ale chápal, že se v tuto chvíli nedalo nic jiného dělat. Podíval se na ztlučeného biskupa Jana a vztekle do něho ještě jednou kopl. „Tohle si pamatuj!“ dodal povýšeně. Pak se otočil a vyběhl z kostela. Nasedl a zamířil se svou družinou k bráně, kterou hlídali dva jeho muži, aby jim někdo neodřízl cestu ven.

37. KAPITOLA

Hagenovi se nechtělo jet až do Řezna. Zbývala ještě skoro celá míle a on už byl po celodenní jízdě unavený. Kromě toho měl kdysi v Řezně spor s jakýmsi klerikem a kdo ví, zda se na něj už zapomnělo. Projel lesem, kde se cesta stáčela mezi zasněžená a tichá pole. Jako na zavolanou se objevil výstavný zájezdní hostinec U páva. Podle vývěsního štítu patřil řezenskému měšťanu Romboldovi.

Vjel do dvora, kde se mu uctivě ukláněl podomek. „Buďte zdráv, pane, hned se vám postarám o koně.“ Mlel tak rychle, že Hagen měl co dělat, aby mu rozuměl. A to byl rodilý Němec. Žil sice léta v Praze, ale do říše jezdil ve službách knížete Vratislava často. Pokud měl s nějakým jazykem potíže, pak to byla spíše čeština.

Vešel do prostorného šenku. Byl příjemně vytopený a voněl pečenou slaninou, česnekem a čerstvým chlebem. Hagen polkl a uvědomil si, jaký měl hlad. V břiše mu kručelo a do úst se sbíhaly sliny. „Hej, šenkýři,“ houkl nedočkavě, „kde jste kdo?“

„Ano, pane, tady jsem,“ volal ochotně malý kulatý mužík se šilhavýma očima, který sbíhal po rozvrzaných schodech z patra. Široký úsměv odhaloval křivé zuby, podobné zaječímu chrupu. „Neračte se hněvat, urozený pane, jsem vám k službám!“

„Jen aby,“ bručel Hagen. Ale jeho nálada se za chvíli výrazně zlepšila. Jídlo bylo na stole skutečně hned, bylo teplé, čerstvé a chutnalo výtečně. Také hostinský byl příjemný muž. Po jídle si sedli k jednomu stolu, neboť šenkýř neměl nic na práci. Kromě pár vesničanů a několika poutníků byl šenk prázdný. Veškerou práci hravě zastala děvečka s čeledínem. Hagen objednal džbán ječného piva a připili si.

Vyprávěli si o všem možném. Co se kde seběhlo, co viděli a slyšeli. Hagen věděl, že se vždy nejvíce dozví v šenku. Hostinský si byl vědom, že nemůže očekávání hostů zklamat. A tak semleli kdeco. Od zajetí císaře Jindřicha a jeho osvobození, přes války v Polsku, Uhrách a Normandii až k požáru řezenského předměstí.

Hagen dal k dobrému noviny z českého knížectví. Když vyprávěl, jak biskup Jaromír ztloukl moravského biskupa Jana, všiml si, že hostinskému zasvítily oči zájmem.

„Bodejť ne," usmíval se Hagen. „To bude sousto pro další hosty, až jim bude o Jaromírovi vyprávět. Pořád se někde válčilo, to tak zajímavé nebylo. Ale aby biskup ztloukl biskupa? Kdo to kdy slyšel?"

Když Hagen skončil, optal se ho malý tlustý šenkýř se zájmem, kam má namířeno. „Vidím, že jste vysvěcený kněz. Budu hádat. Určitě jedete na koncil do Říma. Nevěřící obsadili Sicílii. Křesťanům hrozí nebezpečí, urozený pane!"

Hagen se v duchu zamračil. Samozřejmě, že se chystal koncil. Ale na to, aby pozvali jeho, byl příliš bezvýznamný.

„Nejedu na koncil," odpověděl s hranou důležitostí. „Nesu do Říma poselství svého pána. Sloužím přímo knížeti Vratislavovi. Zarazil se a přemýšlel, zda se má svěřit. Stále v sobě cítil hořkost vlastní bezvýznamnosti. Jak rád by nosil na hlavě pozlacenou biskupskou mitru. Věřící by mu líbali ruce a on by žehnal zástupům křesťanů. Místo toho jezdil jako posel pražského knížete. Pravda, Vratislav platil dobře, na to si stěžovat nemohl. Ale cítil, že má na víc. Skvěle ovládal latinu, vyznal se v teologii a ještě dobře zpíval. Kdyby byl na Jaromírově místě, určitě by byl lepším biskupem. Zasnil se a slyšel svůj hlas stoupat v čistém tónu ke klenbě svatojiřské baziliky.

„Není vám něco, urozený pane?" ozval se s obavou v hlase šenkýř.

„Přemýšlel jsem," zabručel Hagen a napil se. „Má cesta vlastně souvisí s tou věcí v Olomouci. Co si dovoluje pražský biskup, to přesahuje všechny meze. Proto mne poslal kníže Vratislav za papežem Alexandrem do Říma, abych vznesl na biskupa Jaromíra žalobu. Jak by to vypadalo, kdyby se biskupové mezi sebou rvali jako čeledíni?"

„No," usmál se hospodský, „v Čechách na to asi zvyklí nejste. Ale rozhlédni se v říši. Biskupové a arcibiskupové válčí s markrabími a knížaty. A když něco získají, bojují mezi sebou. Aby si nahrabali co nejvíc. Na chvíli se zamyslel a pak dodal. „I když uznávám, že tu rozdíl je. Naši preláti se nefackují na potkání. Každý má svou družinu a ta bojuje za ně."

Hagen rozlil zbytek do pohárů a zavolal na čeledína, aby přinesl ještě jeden džbán.

„Snad máš pravdu," řekl po chvíli přemýšlení Hagen. „Ale starci by se bít neměli!" Zavdal si s mlasknutím a pokračoval. „Máš dobré pivo."

„Aby ne," pýřil se hostinský. „V Řezně se vaří slušné, ale takhle dobré ne. Tohle," ukázal na sud, který stál na masivní dřevěné trnoži vzadu u dveří, „tohle je z Klatov. Od vás, z Čech. Tenhle ležák je nejlepší na světě. Proč si myslíš, že se tu zastaví každý forman, který jede kolem. Mé pivo je vyhlášené široko daleko," dodal hrdě.

„Tak z Klatov?" podivil se Hagen a dolil si. „Nevybral jsem si špatně," řekl si pak spokojeně, „když jsem se usadil v Čechách."

Spát šli pozdě v noci, dlouho po půlnočním troubení. Ale tady nehrozilo, že by sem rychtář přišel kontrolovat, zda hostinský zavřel šenk podle městských předpisů včas. Sem to bylo z Řezna tak daleko, že by se v zimě, jaká venku byla, do hospody trmácel v noci jenom blázen.

Druhý den si Hagen přispal. Včerejší večer byl příjemný, ale ráno ho bolela hlava. Klatovský ležák musel být zatraceně silný. Táhl se jako med a chutnal skvěle, ale Hagen věděl, že za všechno dobré se v životě musí zaplatit. Proto vůbec nežehral na svůj osud. Opatrně vstal a pomalu, aby ještě víc nerozbouřil dunění v hlavě, sešel do šenku v přízemí. Štoudev s vodou stála hned vedle dveří. Sundal z ní dřevěné víko, do malé dížky si nabral vodu a vylil si ji na hlavu. Štípala a řezala, ale pomohla. Pak se vrátil do komory a oblékl se. Za chvíli již seděl u stolu. Rychle posnídal a vyptal se hostinského na cestu. Pak spokojeně vyrazil. I kůň si odpočinul a tak pádil jiskřícími sněhovými závějemi, jako by chtěl dohnat ranní zpoždění. „Jak to říkal hostinský?" vzpomínal Hagen na první křižovatce. „Na první doprava a na další doleva. Ano, tady to je." Spokojeně se usmál a pobídl koně. Jenže neujel daleko. Hned za zatáčkou na něj čekali tři lapkové s kápěmi přetaženými přes obličej. Jeden na něho mířil lukem, druzí dva měli kyje. Zarazil koně, ale než stačil cokoli udělat, jeden z lupičů ho kyjem srazil ze sedla na zem. Hagen dopadl do čerstvé závěje, která ztlumila krutý pád Chtěl se rychle odvalit z do-

sahu dalších ran, ale sníh mu bránil v pohybu. Proto si jen zoufale zakryl rukama hlavu. Pršela na něho jedna rána za druhou.

To je můj konec," naříkal v duchu a věděl, že nemůže nic dělat. „Ti lotři mě zamordují a kníže se možná ani nedozví, kam jsem zmizel!" Pak rány ustaly. Čísi ruce ho zručně prohledávaly. Tady je," uslyšel. Ucítil, jak mu jeden z lapků vytahoval z váčku, který si pro bezpečnost přivázal přímo na tělo, listiny knížete Vratislava. Jimi se měl prokázat v Římě. Byla mezi nimi žaloba, kterou na biskupa Jaromíra sepsal český kancléř. Zavřel oči ještě pevněji a neodvážil se ani pohnout. Zůstal ležet jako mrtvý. Slyšel, že lupiči odjíždějí a přitom odvádějí jeho koně. Teprve po hodné chvíli pootevřel jedno oko. Byl sám.

„Tak to bylo," končil Hagen výpověď před řezenským rychtářem. „Bylo to hrozné," dodával bolestně, neboť si všiml, že ani rychtář, ani písař v jeho vyprávění nic mimořádného neshledávají. Dokonce se mu zdálo, že se potutelně usmívají. „Co mohu čekat od Němců?" blesklo mu hlavou. Vzápětí si uvědomil, že se také narodil v Německu. Jenže tady platil za Čecha. S tím se nedalo nic dělat.

„Přišel jsem o všechny peníze a koně. Také mi vzali důležité dokumenty!"

„Bez nich nemá cenu, abyste v cestě do Říma pokračoval, že?" ujišťoval se rychtář.

„Samozřejmě," utrhl se vztekle Hagen.

„Tak tím se to vysvětluje," dodal rozšafně rychtář s širokými, červenými lícemi.

„Co se vysvětluje?" nechápal Hagen.

„Abyste rozuměl, měl jste štěstí. Nepřepadli vás obyčejní lupiči. Ti, co tady v okolí přepadávají kupce, si obvykle nezakrývají obličej. Nebojí se, že by je někdo poznal, protože oběť vždy zamordují. Tihle ale chtěli jen vaše věci. Nechtěli vám ublížit."

„Tomu moc nerozumím," zabručel Hagen. Pak se napil piva, které rychtář nabídl. Hospodský měl včera pravdu. Řezenské nebylo špatné, ale kam se hrabalo na klatovský ležák! Jenže měl žízeň a tak si zavdal ještě jednou.

„To, co vám teď řeknu," usmíval se pobaveně rychtář, „zůstane samozřejmě jen mezi námi. Protože nic z toho, co se dozvíte, stejně

nemohu dokázat. Ale dám ruku do ohně, že to tak bylo. Jistě víte, že si mnozí velmoži platí některé hospodské, zvláště ty, kteří mají šenky na kupeckých stezkách. Tudy zpravidla jezdívají poslové se zprávami a významní mužové. Hospodští sbírají zprávy. Nikde se toho nedozvíte tolik jako v šenku. Proč by si hospodský nepřivydělal, na tom není nic špatného?“

„Když někomu stojí za to platit za tlachy opilců,“ připustil Hagen, který stále netušil, kam řezenský rychtář míří.

„Inu, názor na cenu takových zpráv se může lišit. Ale ať je to tak či onak, říká se, že pan Rombold, kterému patří hospoda U páva, kde jste včera přenocoval, podobnou práci dělá. Jedním z jeho patronů,“ pokračoval rychtář a teď už se skoro kuckal smíchy, „je pražský biskup Jaromír. Vím dokonce, že mu za dobré služby platí třicet hřiven ročně!“ Rychtář i písař se smáli, až zrudli a nemohli popadnout dech.

Hagen je nakvašeně sledoval. „Nevím, co je na tom k smíchu,“ bručel otráveně.

„Co?“ smál se rychtář. „Jenom to, že jste hostinskému, jak vy říkáte při bezvýznamném opileckém tlachání, vyzradil své úmysly. Snadno si domyslíte, že poslal pár chlapů, aby vás obrali. Ty ukradené dokumenty jsou už jistě na cestě k pražskému biskupovi. Určitě za ně dobře zaplatí. Mimochodem, ta cesta, kterou vám hostinský poradil, není nejkratší. Proto po ní jezdí málo lidí. Pro přepadení byla ideální!“

„Hlavně, že se dobře bavíte,“ bručel Hagen. „Takže půjdeme a zatkneme hospodského.“

„To asi nepůjde,“ zvážněl rychtář. „Pan Rombold je vážený měšťan. Přepadení se mu nedá dokázat. Ostatně, on u toho určitě nebyl. Poznal jste někoho? Výslech právem útrpným není v tomto případě možný. Rovněž hospodský od Páva patří mezi vážené sousedy. Ani on mezi lupiči určitě nebyl. Ani by to nestihl. Vždyť jste se s ním loučil, když jste z hospody odjížděl. Je mi líto, pane Hagene.“

„Můj kníže si bude stěžovat,“ vykřikl vztekle Hagen. „To je nějaká spravedlnost? Víte, kdo to udělal, proč to udělal, a odmítáte něco podniknout? Kdo tu tedy hájí právo? A jaké právo tu vůbec je?“

„Jen klid, pane Hagene," mírnil ho rychtář. „Pokud si bude váš kníže stěžovat, může. Ani já, ani písař, si na tenhle hovor nepamatujeme. Kdo ví, kam jste ty peníze zašantročil? Jsem si jistý, že v hostinci všichni potvrdí, že jste se včera večer opil tak, že si nic nemůžete pamatovat. Z hostince jste odjel v pořádku. Navíc, kdo to kdy slyšel, aby lupiči přepadeného nezamordovali? Asi jste si to všechno vymyslel. Jak prokážete, že ti lupiči existují? Třeba jste listiny prodal pražskému biskupovi sám."

Rychtář se odmlčel a pak pohlédl na Hagena o něco laskavěji. „Vidíte, není vše tak jednoduché, jak si představujete. Jste kněz. Můžete alespoň věřit ve spravedlnost Boží, když už ji nenacházíte tady na zemi. Ale abyste neřekl, půjčím vám z městské pokladny pět hřiven stříbra na cestu domů. Až tudy pojede někdo ze služebníků knížete Vratislava, ať nám ty peníze s úrokem vrátí. A ještě něco. Poraďte mu, aby se vyhnul šenku U páva. Bůh vás opatruj!"

38. KAPITOLA

Martin z Bíliny kráčel pomalu ke knížecímu stolci a usmíval se. Vedle něho šel o poznání nervózněji mladý Břetislav. Svého otce neviděl již hodně dlouho. Ale dnes to bylo poprvé, kdy se na setkání s ním těšil. Když mu posel přinesl před měsícem otcův příkaz, aby se ujal velení vojska a vytáhl na Moravu, nevěřil tomu. Otec, pro kterého po léta nic neznamenal, ho najednou nečekaně vyznamenal. Dal mu přednost před zasloužilými členy své družiny!

Když posel v síni bílinského hradu zopakoval, že má táhnout na Moravu a dobýt Podivín a pak zkrotit strýce Konráda v Brně, uvěřil Břetislav, že to není krutý žert. Spolu s Martinem pak celý večer dlouho do noci sestavovali plán. Nakonec vše dopadlo skvěle. Podivín padl po dvou dnech obléhání a Konrád jim vyšel vstříc až před bránu, aby je uvítal. Souhlasil se všemi podmínkami a horlivě Břetislava ujišťoval o své věrnosti jeho otci. „Nezapomeň mu to vyřídit," kladl mu na srdce, když se s ním loučil. Mladý Břetislav se vracel jako vítěz. Poprvé v životě poznal, co je sláva vojevůdce a jak chutná moc.

Vratislav se rovněž usmíval a v duchu se divil, jak syn vyrostl. Ještě mu nebylo patnáct, ale vypadal mnohem starší. Byl urostlý a štíhlý. Postavou se vůbec nepodobal svému otci. Společnou však měli umíněnost a tvrdohlavost.

„Břetislave, vítám tě na svém dvoře," řekl obřadně a objal ho. Mladík se snažil, aby jeho stisk byl co nejpevnější. Chtěl otci ukázat, že už je dospělý muž. Ale když se kolem něho ovinuly otcovy šlachovité paže, jen si vzdychl a chvíli nemohl popadnout dech. „Otec má sílu jako medvěd," konstatoval překvapeně.

Vratislav stisk rukou uvolnil, ale Břetislava nepustil. Objímal ho dál a zblízka se mu díval do očí. Usmíval se a pak řekl měkce: „Vítám tě doma. Teď mi budeš vyprávět o všem, co jsi na Moravě zažil. Jsem na tebe hrdý!" Pak Břetislava pustil. Jemu to stejně už začínalo vadit, protože nebyl na takové důvěrnosti zvyklý.

Než vyšli ze sálu, obrátil se na členy své družiny a přísně řekl: „Pamatujte si, Břetislav je nejstarším synem vašeho knížete. Podle toho mu budete prokazovat odpovídající úctu!“

Jakmile se Vratislav dozvěděl, jak ostudně dopadla Hagenova cesta do Říma, zuřil tak, že Hagen raději uprchl ze země. Kníže si pak dal zavolat svatojiřského probošta Petra a uložil mu, aby žalobu na Jaromíra projednal na papežském dvoře on. Aby se neopakovaly nesnáze, které mohly vyslance potkat, přidělil mu ozbrojený doprovod pod velením falckraběte Rapoty.

Končila zima, sníh rychle tál a začala se zelenat tráva. S příchodem jara ožil také obchod. Téměř denně se z okolních vesnic sjížděly do Prahy vozy se zásobami. Záhy se objevily i těžké povozy, v nichž bylo zboží z daleké ciziny. S velkou družinou italských kupců přijel do Prahy papežský nuncius Rodolfo.

Jenže spěchal příliš. Do Prahy dorazil dříve, než se z Říma vrátil probošt Petr. Kníže proto setkání s ním oddaloval. Chtěl nejdříve vědět, jak Řím rozhodl. Rodolfa ubytoval v jednom z nejlepších hostinců v Ungeltu. Přidělil mu několik vojáků, aby se mu nestalo nic zlého. A také aby se nesetkal s biskupem Jaromírem.

Teprve za týden se do Prahy vrátil probošt Petr. Jeho mise dopadla dobře. Papež Alexandr přijal s úsměvem četné dary a stříbro, které přivezli. Hned pak se začal zabývat případem pražského biskupa. Papežská kurie uznala stížnost českého knížete jako oprávněnou.

Jakmile se Vratislav dozvěděl papežovo rozhodnutí, nařídil s úsměvem, který ani nezakrýval, aby na následující den pozvali ke slyšení papežského nuncia. Pozval rovněž svého bratra Jaromíra. Večer dlouho pozoroval z oken vyšehradského paláce Pražský hrad. Vzpomínal na vše, co Jaromír v jeho životě znamenal. Ale ať se snažil sebevíc, nenašel nic, co by vzbuzovalo alespoň stín přátelství.

Ráno si zavolal Mareše Buzice. Od té doby, co ho doprovázel k císaři Jindřichovi do Kolína nad Rýnem, mu důvěřoval.

„Mám pro tebe úkol,“ uvítal ho, jakmile přijal jeho povinný hold. „Nebude však jednoduchý. Ale pokud ho dobře splníš, můžeš očekávat mou knížecí vděčnost. Vezmi si dva oddíly, vojáky si vyber sám. Co nejrychleji obsadíš všechno, co vlastní biskup Jaromír. Tvrze, vesnice i poplužní dvory. Zajmeš jeho muže a nahradíš je mými

lidmi. Hlavní je, aby se o tom biskup dozvěděl co nejpozději. Během útoku ti žádný biskupův muž nesmí uniknout. Je to jasné?“

„Jasné, vznešený kníže,“ uklonil se Mareš. Jásal, protože dostal příležitost ukázat knížeti, co umí.

Jakmile odešel splnit příkaz, dal si Vratislav přinést z pokladnice honosný diadém ze stříbra. Na sebe si oblékl aksamitové roucho a přes ramena plášť lemovaný bobří kožešinou. Chvíli váhal, zda si má vzít meč svatého Václava. Pro Přemyslovce znamenal mnoho, ale jinak byl na pohled obyčejný. Po krátké úvaze si připnul k opasku menší, zato mnohem honosnější dýku s velikým rubínem. Tu papežský nuncius ocení jistě více.

V přijímacím sále bylo plno. Hlasy mužů se navzájem mísily v družném hovoru. Jakmile Vratislav vstoupil, všichni utichli, poklekli na jedno koleno a podle tradice sklonili hlavy. Jediný muž, menší tlouštík v brokátovém ornátu s rudým kardinálským kloboukem na hlavě, zůstal stát s hrdě vztyčenou hlavou. Kolem krku mu visela žlutá štola na znamení, že přichází jako papežský vyslanec.

Jakmile Vratislav usedl na svůj stolec a herold ohlásil, že český kníže zahajuje slyšení, chvatně se uklonil a aniž čekal na vyzvání, předstoupil. „Jsem papežský legát Rodolfo z Verony,“ oznámil důležitě trochu pisklavým hlasem. „Svatý otec všech křesťanů, papež Alexandr, vyslyšel tvou prosbu, vznešený kníže. Vyslal mne, svého bezvýznamného služebníka, urovnat spor, který je ostudou celého křesťanstva. Zde jsou mé pověřovací listiny a plné moci,“ oznámil hlasitě a pokynul sluhovi, který v uctivém předklonu přistoupil ke knížeti. Zvedl nad hlavu rudý aksamitový polštář, na němž ležel svinutý pergamen s přivěšenou zlatou papežskou pečetí.

„Touto bulou,“ pokračoval legát hlasitě, aby ho všichni v sále slyšeli, „mi svatý otec uděluje všechna práva, která jinak náležejí při rozhodování sporů římské kurii.“

Teprve teď jako by se Vratislav vzpamatoval ze záplavy slov, kterými ho obtloustlý legát zahrnul. Pokynul mu laskavě rukou a odpověděl: „Vítám tě na svém dvoře. Věřím, že ukončíš svévoli pražského biskupa Jaromíra. Doufám rovněž, že obnovíš klid mezi věřícími. Je mým upřímným přáním, aby náš pastýř byl dobrým otcem svého stáda, jako kdysi býval biskup Šebíř. Pokud se však do

stáda vloudí místo pastýře vlk, je třeba rychle zasáhnout, aby škody byly co nejmenší!“

Legát si bystře prohlížel knížete. Věděl, že tím by mělo oficiální slyšení skončit. Ale nedokázal přemoci uraženou ješitnost. Téměř bezděčně vyhrkl: „Je škoda, vznešený kníže, že jsi mne nechal čekat déle než týden. Zvláště pokud je vlk ve stádě tak nebezpečný, jak sám říkáš!“ Pak se důstojně uklonil a aniž čekal na Vratislavovo svolení, otočil se, až za ním zavlál konec žluté papežské štoly. Pomalu se vydal k východu ze sálu.

Vratislav se zlostně ušklíbl nad tou nestoudností. I na členech své družiny viděl pobouření. Urážku knížete od cizince brali všichni osobně.

Rozhodl se, že tohle papežskému legátovi tak snadno neprojde! Pokynem ruky dal znamení strážím u vchodu, aby nedovolily Rodolfovi odejít. Urostlí vojáci v drátěných košilích sklonili kopí a udělali úkrok k sobě. Svými těly zatarasili dveře.

Papežský legát se zarazil. Prudce se otočil a Vratislav zahlédl v jeho očích na zlomek vteřiny paniku. Rodolfo znal poměry v papežské kurii a věděl, že nepohodlná osoba nemusela z audience odejít živá. Jednou viděl, jak byl jistý odbojný prelát přímo před svatým stolcem ubodán dýkami. To bylo v Římě. Tady byl mezi barbary. Kdo ví, co se mohlo stát!

Kníže rychle zakryl své veselí a do tváře se mu vrátila přísná strnulost.

„Nemusíš tolik pospíchat, Rodolfo,“ řekl bezvýrazně. „Sedni si někam na lavici a počkej, neboť se ještě budeme případem pražského biskupa zabývat. Teď mne omluv, nejprve musím vyřídit několik záležitostí, které nesnesou odkladu.“ Pak se bez zájmu odvrátil. Ještě však zahlédl, že ho papežský nuncius přes zjevné pobouření poslechl.

Pak začal Vratislav projednávat případ nedodržení svatební smlouvy, již uzavřely dva vlivné rody. Nyní se ale nemohly dohodnout na jejím plnění. Ač šlo o běžný spor, Vratislav mu věnoval více času, než si zasloužil. Teprve když se podařilo nalézt právo, vynesl rozsudek.

Po očku sledoval papežského legáta. Seděl nasupeně, rudý ve tváři, ale přesto si nedovolil přerušit jednání. Vratislav neměl ve

zvyku příliš řečnit. Jenže dnešní den ho přímo vyzýval, aby udělal výjimku.

„Muž má svatou povinnost chránit svá práva, nedat ani píď půdy, ani mědák ze své pokladnice někomu jinému," začal klidně. Postupně přidával na síle hlasu. „Je tedy nejvyšší povinností hájit vlastní zájmy a jmění před chamtivostí druhých. Ale současně je třeba poslouchat knížete a dodržovat zemské zákony. Tito dva vážení muži přijali mé rozhodnutí, třebaže mohou mít pocit, že jsem nalezl právo na úkor jejich majetku. Ale vědí, co je zákon. Stejně musí jednat veškerý český lid. Neboť z mé vůle užívá svůj majetek. Podobně jako ho užívá pražský biskup. Ani on nesmí porušovat dobré mravy a zemské zákony," končil ostře.

Papežský legát sebou nesouhlasně trhl. Řadu let bojovala papežská kurie proti podobným tvrzením. Stejně i Rodolfo odmítal názor, že by církev držela svůj obrovský majetek z vůle světských vládců. Co vlastnila, to držela z vůle Boží a bylo jedno, v které zemi se její majetek nacházel. Jedině církev měla právo o něm rozhodovat. Ani tentokrát se však neodvážil dojednání zasáhnout.

Vratislav zatím hněvivě křičel. „Proč se může zákonu podrobit člen mé družiny a biskup Jaromír ne? Je snad lepší než vy? Či snad já rozhoduji proti právu? Ne! Je to proto, že biskup Jaromír je podlý muž zpustlých mravů. Stydím se, že vzešel ze sémě mého otce! Jeho duše je zlá. Biskup Jaromír nechce poslouchat naše zemské právo, a proto nemůže žít v naší zemi. Je to pro mne bolestné, neboť je to bratr. Ale právo nezná bratrů. Právo je slepé a hluché k přáním lidí, neboť hájí pravdu Boží. Věřím, ctihodný Rodolfo," řekl vážně Vratislav a poprvé se obrátil na papežského nuncia, „že se mnou souhlasíš?"

Tlustý prelát se zajíkl, neboť nečekal, že ho kníže osloví. Než stačil odpovědět, Vratislav pokračoval: „I papežská kurie musí souhlasit, že právo je dar Boží. Nerespektovat právo je hřích. Pražský biskup Jaromír takový hřích spáchal! Viním ho, že svévolně porušil smlouvu, uzavřenou biskupem Šebířem. Viním ho, že přepadl a uloupil hrad Podivín. Viním ho, že zákeřně zbil moravského biskupa Jana. Starce a svatého muže! Viním ho, že se nedostavil k tomuto slyšení, ač byl pozván. Viním ho, že nerespektuje zemské právo a

škodí českému lidu! Proto ho prohlašuji z moci českého knížete zemským škůdcem a zabavuji jeho majetek!“

V sále nastalo tíživé ticho. Mnozí se ještě nedávno biskupa Jaromíra zastávali. Vždyť si v Dobeníně vynutili jeho jmenování. I když Jaromír vděčný být neuměl. Mnohým působil potíže, ať již ustavičným handrkování o desátky nebo spory o obsazování venkovských kostelů svými lidmi. Nebylo jednoduché s ním vycházet. Jenže poté, co téměř zmrzačil stařičkého moravského biskupa, se za něho žádný slušný muž veřejně postavit nemohl. Zabavit majetek pražského biskupa! To bylo jako vyhlásit mu válku.

Nuncius Rodolfo byl stržen vypjatým Vratislavovým proslovem. I když s ním v mnohém nesouhlasil, musel uznat, že byl velice výmluvný. Navíc měl od papeže jasný pokyn, že má stát na straně českého knížete a ujmout se práv moravského biskupa Jana. Když už ne kvůli darům, které Češi do Říma přivezli, tak proto, že Jan býval bibliotekářem kláštera v italském Monte Cassinu, kde si dnešní papež odbýval svůj noviciát.

Tlustý prelát vstal a zamířil do středu sálu. Kráčel pomalu, důstojně, s očima upřenýma kamsi mimo čas a prostor, jako by byl očarován. Zastavil se několik kroků před knížecím stolcem a pravou rukou uchopil masivní kříž, který mu visel kolem krku. Zdvihl ho tak vysoko, jak jen dovoloval řetěz, na němž byl kříž upevněn.

„Biskup Jaromír hrubě porušil povinnosti, které ukládá svatý otec všem pastýřům věřících. Proto na něho z moci Boží uvaluji klatbu. Ode dnešního dne budiž vyvržen ze středu křesťanů a ti, kteří by ho chránili, nechť jsou vyvrženi s ním!“ Pustil kříž a oběma rukama uchopil tlustou voskovou svíci, jež hořela v masivním svícnu vedle kamenného sloupu. Jediným prudkým pohybem ji uhasil, přelomil a odhodil ke dveřím. „Finito est!“ pronesl pochmurně formuli, jíž klatbu uvedl v život. Nejstrašnější církevní trest, před nímž se třásla celá křesťanská Evropa, stihl biskupa Jaromíra.

39. KAPITOLA

Strop z mohutných trámů ještě voněl pryskyřicí, nestačil ani ztmavnout. Komnata dosud nebyla dokončena, chyběly četné drobnosti. Ale v krbu se již topilo a oheň vydával příjemné teplo. U masivního stolu z hrubě tesaných prken seděl pražský biskup Jaromír se dvěma preláty. Byl vzteky bez sebe.

„To mi chcete namluvit, že si kníže dovolil obsadit veškeré mé statky?“ soptil hněvem. „Statky pražského biskupa? Majetek svaté matky církve?“

„Je to tak, vznešený biskupe,“ potvrzoval klidně hubený muž. Byl oblečen jako voják, pouze vyholená tonzura na hlavě svědčila, že je knězem. „Byla to náhoda, zrovna jsem jel do Košíř. Slyšel jsem dusot kopyt a ani nevím proč, napadlo mne, že se schovám v lese. Říkal jsem si, podívám se, kdo jede. Byli to knížecí vojáci. To se mi nezdálo. Opatrně jsem je sledoval a zbytek už znáte. Poslal jsem naše muže, aby se podívali, jak to vypadá na ostatních statcích. Vratislav je zabral všechny.“

„Co radíš, Bohato?“ obrátil se Jaromír na hubeného preláta. Přitom nervózně vstal z křesla, došel ke krbu a natáhl zimomřivě štíhlé pěstěné ruce k ohni. „Kolik vojáků můžeme sehnat?“

„To záleží na tom, vznešený biskupe, které zemské rody se postaví na vaši stranu. Také kolik vojáků poskytne váš urozený bratr Konrád. A samozřejmě, kolik peněz bude k dispozici. Pro tuto chvíli, myslím, že snadno seženu tak stovku jízdních a nejméně třikrát tolik pěších.“

„To není mnoho,“ zabručel Jaromír a vrátil se ke stolu. Zatleskal, aby sluha přinesl konvici horkého vína, svařeného s muškátem a skořicí. Naučil se ho pít v mládí, když pobýval v Magdeburgu v arcibiskupské koleji. „Panečku,“ zasnil se, „tam bývaly zimy!“

Jakmile sluha rozlil víno do krásně cizelovaných stříbrných pohárů, zmizel biskupovi z tváře úsměv. „Co zmůže takový malý oddíl proti knížecímu vojsku?“

„S knížecím vojskem stejně nemá smysl bojovat. Ale pokud by náš oddíl vyrazil nenápadně z Prahy, mohl by rychle obsadit vaše statky a vyhnat odtud Vratislavovy muže. Osvobodil by naše muže, na vozy by naložil úrodu a všechno, co má nějakou cenu, a přivezl by to sem na Pražský hrad. A samozřejmě sem přižene dobytek.“

Jaromír přimhouřil oči a přemýšlel. „Máš pravdu, Bohato. Pokud statky osvobodím, stejně je dlouho neuhájím. Stejně jako Podivín.“ Vztekle udeřil pěstí do masivní desky stolu, až poháry poskočily a trocha rudého vína se vylila. Oba preláti vrhli unavený pohled na svého biskupa. Znali ho a věděli o jeho prudkosti. Ale přesto si ho vážili. Vždy se snažil s úpornou, někdy až křečovitou snahou rozšířit vliv církve v zemi. To jim imponovalo.

„Odpusťte, vznešený biskupe,“ vpadl do komnaty udýchaný muž. „Musím s vámi hned mluvit! Nesu důležité zprávy!“

Jaromír vztekle vyskočil. „Proč nás rušíš? Nechám tě zpráskat jako obyčejného čeledína, protože se tak chováš. I když jsi jáhen!“

„Vím, milosti,“ zkroušeně drmolil vyděšený jáhen. „Ale stalo se něco hrozného, co musíte hned vědět. Na Vyšehradě proběhlo slyšení u knížete a...“

Jaromír pohrdavě opáčil: „Co má být? Kníže mne také pozval. Ale myslíš, že jsem tak hloupý, abych vlezl do pasti? Vratislav utekl jako zbabělec ze sídla našich předků. Pokud mi něco chce, ať přijde na Pražský hrad!“

„O to teď nejde,“ chvatně ho překřikoval jáhen. „Přijel papežský legát Rodolfo a dal knížeti Vratislavovi ve všech jeho stížnostech na vás za pravdu. Nakonec na vás, vznešený biskupe, uvalil klatbu!“

V komnatě se rozhostilo ticho, přerušované jen praskotem polen v krbu. Muži seděli zaraženě a těžce oddechovali. Cítili, jak jim na zádech vyráží ledový pot. Církevní klatba! Být prokletý bylo totéž, jako zemřít. Čím dosud hrozili neposlušným věřícím oni, to teď bylo uvaleno na Jaromírovu hlavu. A na jejich vlastně také, neboť byli služebníky prokletého biskupa.

„To není možné," vykřikl hněvivě biskup Jaromír, když se trochu vzpamatoval. „Bez souhlasu mohučského arcibiskupa nemůže ani papež, natož nějaký legát vyhlásit nade mnou interdikt. To je nesmysl! Rodolfo, nebo jak si ten chlap říká, překročil svá práva. Nevěřím, že mu to papež povolil."

„To teď není podstatné," opáčil tiše Bohatá. Dobře se vyznal v církevním právu. „Ať už měl Rodolfo k tomu právo či nikoli, klatba platí, dokud papež nerozhodne jinak. Ale než se, vznešený biskupe, dovoláte práva u Svatého otce v Římě, může být pozdě!"

„Pozdě, pozdě," vztekal se biskup Jaromír. „Pozdě k čemu? To si myslíš, že mne Vratislav nechá upálit nebo ukřižovat?"

„To samozřejmě ne. Ale v boji o majetek pražské diecéze těžko teď získáme jediného vlivného muže. Uteče nám i spousta vojáků. A ti, kteří zůstanou, budou chtít zaplatit víc. Vždyť budou sloužit prokletému muži."

„Tenhle boj jsme prohráli díky tomu proklatému Rodolfovi dřív, než jsme ho vůbec začali," dodal rozmrzele druhý prelát.

Biskup Jaromír založil ruce za záda a nervózně přecházel po místnosti. S očima upřenýma k zemi přemýšlel. Bylo zle, o tom nebylo pochyb.

Minuty míjely a preláti čekali, k čemu se biskup rozhodne. Nakonec se Jaromír vrátil ke stolu, hřmotně usedl, zvedl prst na znamení důležitosti toho, co bude říkat. „Klatba není příjemná, ale je to nesmysl. Okamžitě obešlete všechny naše věrné, preláty, děkany, jáhny, opaty, prostě všechny poctivé syny církve. Musí se postavit proti té svévoli. Rychle připrav, Bohato, list, v němž zdůvodníš, že takto vyhlášený interdikt je proti právu lidskému i Božímu. Ten list ať se čte ve všech kostelech."

Odmlčel se a pak si, spíše pro sebe, bručel: „Dát biskupa do klatby, kdo to kdy slyšel? Pro takovou maličkost, jako je rozmíška s jiným biskupem. Vratislav uplatil kurii, ale já mám peněz také dost. Ještě uvidíme! A český lid se postaví za mě!"

Pak se zase obrátil na své muže. „Co se týká majetku pražské diecéze, pokračuj, Bohato, jak jsme si řekli. Najmi další vojáky, osvoboď naše muže a odvez sem na Pražský hrad všechno, co má nějakou cenu. Dej opravit opevnění a zesil stráže. Připrav se na oblé-

hání a třeba i dlouhý boj. Já se zatím vypravím za Konrádem do Brna.“

V šenku U kamenného zvonu bylo toho večera rušno. Ostatně jako skoro každý den. Scházeli se tu kupci z Ungeltu a bohatí měšťané, kteří měli domy kolem rynku. Černooká Marika z Uher, doprovázená zarostlým loutnistou s jizvou ve tváři, který by však mohl být stejně tak dobře náčelníkem lupičů jako hudebníkem, dnes seděla otráveně v rohu u stolu. Nikdo neměl o její písně a tanec zájem. A že jindy uměla chlapy rozpálit. Dneska všechny zajímalo něco úplně jiného. Na pražského biskupa Jaromíra byla uvalena klatba!

„To už přestává všechno,“ rozčiloval se ševcovský mistr Wolf. „Nakonec nám bude Řím nařizovat, koho smíme na ulici pozdravit, a koho ne!“

„Proč se vztekáš?“ klidnil ho šenkýř Tobiáš, který přenechal obsluhování hostů podomkovi. Přisedl si ke stolu, aby mu ze zajímavého hovoru nic neuniklo. „Jaromír je přece biskup. Kdo rozhoduje o církevních hodnostářích? Papež!“

„Papež, papež,“ bručel Wolf. „Třeba ten jeho nuncius. Nos nahoru, odpovědět na pozdrav kloudně neumí. Když přišel ke mně nakupovat, prohraboval se ve škorních, jako by to bylo smetí. Nakonec si nic nevybral!“

„Ty se mu diviš?“ smál se s pusou od ucha k uchu krejčí Vítek. „Já teda ne. Vybrat si u tebe dobré škorně je umění, protože...“

„Ty mlč, packale,“ zrudl hněvem Wolf. „Kazajku, kterou jsi mi ušil, musela moje Apolena ani ne po měsíci přešít!“

„Protože ti narostlo břicho a nevešel ses do ní,“ smál se dál Vítek. Teprve když Wolf sjel rukou výhružně k pasu, kde měl dýku, krejčí přestal špičkovat. Napil se z korbele dobrého ječného piva a smířlivě dodal: „No nic ve zlém, Wolfe. Nemusíš se pro žert hned vztekat!“

„Nemám rád takové hlouposti, kterým ty říkáš žerty,“ opáčil ševcovský mistr pohoršené. „Kde jsme to přestali?“

„U toho Itala,“ napovídal šenkýř Tobiáš. Rukou si přivolal podomka, aby přinesl další korbele.

„Ano, u toho Itala," potvrzoval Wolf. „Ať je biskup Jaromír jaký chce, je to náš biskup. A nějaký tlustý nafoukanec z Říma nám ho nebude brát. Až se nám nebude náš biskup líbit, vyženeme si ho sami, no ne?"

Krejčí Vítek chtěl sice ševcovskému mistru poradit, aby už raději nepil, ale pak si to rozmyslel. Nechtěl zbytečně provokovat. Jenže tentokrát se na Wolfa sesypali i ostatní.

„Ty si opravdu myslíš, že o tom, kdo bude naším biskupem, rozhoduje nějaký umolousaný švec?" optal se trochu kostrbatou češtinou kupec Kressel, který vlastnil dům na rynku hned vedle Wolfova.

„Dneska se tě nikdo ani neoptá, kdo má být kostelníkem, natož biskupem!" tepal dál rychtář Pavlíček.

„No," odpověděl trochu nakvašeně Wolf, „copak jsme už pár nepovedených prelátů z Prahy nevyhnali?"

„Ale to byli většinou žebraví mniši. Podvodníci, co tahali z lidí peníze. Nebo ten opilec z fary Panny Marie pod Řetězem. Ale nikdy biskup, Wolfe!"

„Tak vidíš," odpověděl spokojeně ševcovský mistr a zhluboka se napil. „Mám pravdu!"

Ještě dřív, než mohli ostatní proti jeho nehoráznému prohlášení protestovat, otevřely se dveře a dovnitř vešlo několik vojáků. Na pláštích měli barvy pražského biskupa Jaromíra. Muži u stolu si dali očima znamení, že by asi nebylo dobré vést před nimi řeči, jakými se dosud bavili.

Šenkýř Tobiáš vyskočil a úslužně se jim ukláněl. „Račte dál, vznešení pánové. Kam jen vás posadím? Takoví hosté, od samotného biskupa!"

„Odešli jsme od biskupa Jaromíra," lakonicky prohodil jeden z nich. Pak sáhl do měšce u opasku a hodil na stůl několik stříbrňáků. „Přines něco pořádného k jídlu. A džbán piva. Nebo lekneme žízní."

„Hned to bude, vznešení pánové," ukláněl se šenkýř. „Odpusťte mi mou zvědavost, ale..."

„Nebudeme bojovat za biskupa," skočil mu do řeči nejvyšší z nich. „Ne proto, že ho papež proklel. Ale proto, že už nás to u něho nebaví. Tak pohni zadkem!"

Teprve když se vojáci pořádně najedli a napili, osmělil se rychtář Pavlíček a přisedl si k nim. Nakonec se dohodli. Vojáci vstoupili do městských služeb. Rychtář nutně potřeboval několik biřiců a tihle se zdáli pro tu službu jako stvoření. Společně úmluvu zapili. Proto se pitka v šenku U kamenného zvonu protáhla dlouho přes noční troubení.

Vratislav cítil škodolibou radost. Právě ho opustil posel, který přinesl list bratra Konráda. Sděloval, že ho navštívil pražský biskup Jaromír a žádal o pomoc. Ale protože Konrád prý vždy hájil práva nejstaršího bratra Vratislava, jak psal ve svém listu, Jaromírovy prosby odmítl. „Můj bratře a kníže," psal na závěr, „je to již dávno, co jsme se neviděli. Proto jsem považoval za důležité informovat tě o těchto závažných událostech. Ber tento list jako výraz mé oddanosti vůči tobě."

„Tak i Konrád už Jaromíra opustil," usmíval se Vratislav. „Inu, po těch zmatcích kolem podivínského hradu nebylo divu. Jaromír už nemá nikoho, kdo by se ho tady doma zastal. Je na čase připravit poslední úder." Zamnul si ruce, zhluboka se napil teplé medoviny a vstal od stolu. Zavolal panoše, nechal si podat plášť a vyšel ven. Zamířil do přijímacího sálu, kde na něho čekalo několik předních členů jeho družiny.

Jednání bylo velice krátké. Jeho muži byli jednotní a předem se dohodli, co budou požadovat. „Vznešený kníže," začal Kojata Hrabišic, který často vystupoval jako mluvčí ostatních. Jeho vliv v družině rostl. „Všichni stojíme zcela na vaší straně. Nikdy jsme nepodporovali vašeho nehodného bratra Jaromíra. Proto se můžete spolehnout na naši věrnost i nyní. Uděláme vše, aby byl biskup Jaromír vyhnán ze země, jak si to ostatně zasloužil již dávno!"

„Na to jste přišli dost pozdě," zabručel Vratislav.

„Nelíbí se nám ale," pokračoval Kojata věcně, „aby na něho byla uvalena klatba. Stejně tak se nám nelíbí, jak se tu roztahuje nuncius Rodolfo. Požadujeme, aby se vrátil do Říma. Jakmile opustí Prahu, nikdo ze zemských rodů nebude Jaromírovi pomáhat. I bez klatby!"

Vratislav přimhouřil oči a prohlížel si Kojatovu tvář. Tenhle muž, s nímž už toho tolik prožil, ho vždy znovu a znovu dokázal překvapit. Vždy byl vlastně věrný, ale stálým tlakem postupně prosazoval v drobnostech své zájmy.

„Nabízíš mi obchod?“ usmál se Vratislav. „Zradíte Jaromíra za to, že já si pohněvám papeže?“

Hrabišic zavrtěl pohoršeně hlavou. „Tak to není, vznešený kníže. Jde nám o českou zemi. Chceme ji chránit před arogancí mužů, jako je Rodolfo z Verony. Lidu vadí a dělá zbytečně zlou krev!“

„Tvůj jazyk je mrštnější než veverka, která přeskakuje z větve na větev,“ přikývl Vratislav. „Souhlasím. Připravte list, v němž poděkuji papežovi za pomoc. Zítra pozvěte nuncia Rodolfa, abych se s ním rozloučil. Kojato, osobně mi ručíš, že můj bratr Jaromír opustí co nejdříve české knížectví!“

Hrabišic se usmál a uklonil se. „Můj kníže, víte dobře, že jsem nikdy nemluvil do větru!“

Ještě před Velikonocemi odešel pražský biskup Jaromír z Čech. V té době stáli proti němu jeho tři bratři, většina zemských rodů a dokonce i prostý lid. Nakonec ho opustili i ti, za něž tak bojoval. Preláti české diecéze. Zůstal sám.

Jen jednou se v sedle hořce ohlédl, aby se rozloučil s Prahou. Nikoli s jejím lidem, ale s městem a Pražským hradem. Nezbylo nic, co by ho k Praze ještě poutalo. Nenáviděl malost Čechů, jejich upocené snažení a pokryteckou zbabělost. Putoval do Říma, neboť jedině odtud mohl pokračovat ve svém boji. Za pražskou diecézi. Proti knížeti Vratislavovi, proti moravskému biskupství, proti vší té nespravedlnosti, která ho provázela celým jeho životem. Jaromír se však nemínil vzdát.

V.
CTIŽÁDOSTIVÝ PAPEŽ
(1073-1077)

40. KAPITOLA

Kardinál Paulus z Brescie stál u vysokého okna a zamyšleně pozoroval Řím, rozkládající se za zdmi papežského paláce. Málokdo věděl tak dobře jako on, jaký Řím skutečně byl. Hříšný, zkažený, podlý, rozmařilý. A přece nádherný a důstojný. Prožil s ním dny slávy a vítězství, stejně jako utrpení, porážek, drancování a zabíjení. Viděl slavnostní korunovace císařů, stejně jako žalostné průvody malomocných. Ale ať to byl císař nebo malomocný, vždy obracel své oči v naději sem, k Lateránu. K sídlu papeže, k nástupci svatého Petra a hlavě všech křesťanů. Papež Alexander II. zemřel a na nich, sboru kardinálů, teď leželo těžké břímě, zvolit papeže nového.

„Nu, bratře kardinále?“ ozval se za ním tichý hlas kardinála Severina. „Už ses rozmyslel?“

Paulus z Brescie zavrtěl hlavou a tiše dodal: „Ještě chvíli. Musím se ptát svého svědomí. Snad mi Bůh pomůže!“

„Jak myslíš, bratře, jak myslíš,“ přikývl kardinál Severin laskavě. „Ale nezapomeň, že tu jsme zavřeni už sedmý den. Římský lid a veškeré křesťanstvo čeká. Nemůžeme zneužívat trpělivost věřících do nekonečna!“

„Ničí trpělivost nezneužíváme,“ odpověděl ostře kardinál Paulus a na svůj věk - bylo mu více než sedmdesát let - se rychle otočil. „Odnepaměti se sbor kardinálů zavíral při volbě nového papeže do těchto komnat. A dveře se neotevřou, dokud se nedohodneme. Jednomyslně. Všichni věřící chápou, jakou odpovědnost neseme. Sám, bratře, ze starých letopisů víš, že to někdy trvalo celé týdny, než byl nový papež zvolen! Takový je prostě řád.“

„Máš jistě pravdu,“ souhlasil s úsměvem kardinál Severin a dlaní si přejel po neholené bradě, jako by se omlouval za neupravený zevnějšek. Pak se ostře zadíval do starcova obličeje. „Jenže ty jsi sám. Jediný proti nám ostatním.“

„Volba musí být jednomyslná. Jenže já mám pochybnosti. Veliké pochybnosti. Kardinál Hildebrand je učený muž. Je také zbožný, ale já si myslím, že je posedlý touhou po moci. Bojím se, aby se spí-

še než o duše věncích nestaral o hašteření, kdo má vládnout. To může křesťanstvu jen uškodit! Musíme obnovit autoritu římského papeže. Je třeba skončit se svatokupčením. Církev byla kdysi chudá a pokorná, dnes se topíme ve zlatě. A ještě je nám to málo. Ne, kardinál Hildebrand není mužem, který by vrátil stolci svatého Petra jeho původní smysl!“

Diskusi tiše sledoval hlouček honosně oblečených prelátů u stolu. Na něm bylo na dřevěných dlabaných mísách jídlo a v hliněných džbánech víno ředěné vodou. Kardinál Severin se k nim obrátil: „Bratr Paulus mi působí starost. Jak tohle může skončit? Copak můžeme ustoupit? My všichni, kteří čekáme? Když jsme se shodli, že kardinál Hildebrand je tím nejvhodnějším mužem. Copak rozum jediného muže je lepší než mínění nás ostatních?“

„Bratr Paulus je už starý muž,“ nadhodil kardinál Giulliani zamyšleně.

„Jsem nejstarším z vás,“ souhlasil Paulus z Brescie důstojně. „To mi snad dává určitá práva, nemyslíte? Zažil jsem toho mnohem víc než většina z vás. Vždy v pokorné službě matce církvi!“

„On neustoupí,“ konstatoval kardinál Severin věcně.

„Ne, neustoupí,“ potvrdil kardinál Giulliani a pomalu přešel k nim. Za ním se loudali ostatní. Preláti obklopili starce jako hradba. Jejich pohledy nebyly přívětivé. Tady šlo o hodně. Mnohým slíbil kardinál Hildebrand výnosné prebendy, pokud ho podpoří.

„Doufám, bratře,“ začal zase kardinál Severin, „že tu nebudeme muset být zavřeni až do té doby, než nás opustíš?“

„Nikdo nemůže opustit naše kolokvium, dokud neoznámíme světu, že jsme zvolili nového papeže,“ opáčil stařec popuzeně a pokusil se rozrazit kruh mužů. Ale nepodařilo se mu to. Zůstal mezi nimi, jako by byl spoutaný okovy. Přepadl ho strach.

„Nemusím ti, bratře, připomínat, že se již staly případy, kdy si Bůh k sobě povolal některého v kardinálů v době jednání kolokvia,“ začal chladně kardinál Severin. „Často tak Bůh rozhodl spor, který neuměli — nebo nechtěli - ukončit lidé,“ pokračoval s líbezným úsměvem. Obešel starce a otevřel okno, u kterého Paulus z Brescie stál. Podíval se ven a zavrtěl hlavou. „Nikdy by mě nenapadlo, že je to dolů taková výška,“ řekl jakoby roztržitě.

Paulus z Brescie si vybavil zprávy, které tajně kolovaly Laterá-nem. Říkalo se, že při kolokviích byl zabit nejeden kardinál, pokud se odmítl podrobit většině. Podrobné zápisy o tom by se určitě našly v zaprášených foliantech papežských archivů. Jenže ty byly veřejnosti nepřístupné. Ani kardinálové neměli právo do nich nahlížet. Jedině papež, jím určený kancléř a snad několik archivářů mohli listovat pergameny, které v sobě ukrývaly lesk i špínu papežské moci.

Stařec žil příliš dlouho v Římě, aby nepochopil. Mohl být dokonce svým způsobem rád, že ho ostatní kardinálové varovali a dají mu šanci. Byl jistě dobrým křesťanem, ale neuměl by být svatým mučedníkem.

„Tak dlouho bychom asi čekat neměli," řekl smířlivě. „Dobrá, ať je tedy po vašem. Souhlasím, aby se novým papežem stal Hildebrand!"

Jako prvý objal starce kardinál Giulliani. „Věděl jsem," řekl s úsměvem, „že jednota svaté matky církve zůstane zachována! Zapal oheň, bratře. Ta pocta ti přísluší!"

Kardinál Paulus z Brescie došel k obrovskému krbu, kde byla připravena hromada suchých větví. Z police na stěně vzal bronzové křesadlo a několikrát zakřesal. Ruce se mu třásly, a tak chvíli trvalo, než do troudu dopadly jiskry. Oheň se rozhořel rychle. Ostatní kardinálové přihodili několik polen. Do komína se valil šedavý dým, který stoupal vzhůru, nad střechy papežského paláce. Znamení, které znali všichni věřící. Jakmile se z komína začal valit dým, měl křesťanský svět nového papeže. Kolokvium dospělo k jednomyslnému rozhodnutí.

Tak se stal papežem kardinál Hildebrand. Přijal jméno Řehoř VII. Ihned po svém nástupu se začal starat o moc kurie, o spáse duše hovořil jen zřídka. V tom měl kardinál Paulus z Brescie pravdu. Ale zmýlil se v jiné věci. Řehoř VII. se stal nejslavnějším papežem středověku. Boj o moc totiž inspiruje pero kronikáře spíše než skromná pokora.

Na oslavy do ústeckého hradu přijel kníže Vratislav o den dříve. Ne snad, že by spěchal na hostinu, o jejíž přípravě si lidé jeho družiny vyprávěli už předem legendy. Ale čekalo ho důležité jednání s Kojatou Hrabišicem. Chtěl vše probrat beze spěchu. Navíc se těšil na

den lenošení, který pobyt v pohodlném, nedávno opraveném hradu vysoko na skále sliboval. Hrabišicovu ženu Lenku znal jen letmo, ale pamatoval si ji jako příjemnou společnici.

Věděl, co se od něho očekávalo. Jestliže slíbil stát se kmotrem Kojatova prvorozeného syna Hrabiše, musel křtu věnovat přiměřený čas. Hrabišicové byli přece jeden z nejváženějších rodů v zemi. A Kojata jeden z nejvýše postavených velmožů jeho družiny.

Nejdříve převzal svůj díl peněz, vybraných Kojatovými lidmi na ústecké celnici. Truhlici téměř po víko plnou saských a míšeňských stříbrňáků předal purkrabímu, který ho doprovázel. „Je toho zase o nějakou hřivnu více než loni," konstatoval spokojeně.

„Kupci ze severu se teď do Čech jen hrnou," usmál se Hrabišic. „Nedivte se, můj kníže. V Sasku se válčí a obchody asi moc nejdou. Pražská tržiště jsou přitom vyhlášená široko daleko!"

„Od kdy ty se zajímáš o obchod?" smál se Vratislav v dobrém rozmaru. Spolu s Kojatou kráčel pomalu od brány s knížecí celnicí k paláci na opačném konci nádvoří.

„Byl bych dobrým správcem kraje," řekl Hrabišic a zastavil se. „Víc než dobrým," opakoval důrazně.

Vratislav se zastavil také. Jeho dobrá nálada byla pryč. Kdysi Kojata usiloval, aby mu Vratislav přenechal bílinský hrad. To bylo správní středisko severních Čech. Když kníže rozhodl, že ho dostane bývalý panoš Martin, mladý Hrabišic se tvářil uraženě. Ale rozhodnutí musel respektovat. Teď přišel se svým požadavkem znovu. Přitom Vratislav právě teď potřeboval Kojatovu podporu. Proto také slíbil stát se kmotrem malého Hrabiše.

„Jsi dobrý rytíř," usmál se kníže smířlivě a chtěl pokračovat dál, ale Kojata ho zastavil. „Odpusťte, můj kníže," hovořil chvatně a Vratislavovi se zdálo, že v jeho hlase slyší napětí. Takový tón ho vždy varoval. Pokradmu se rozhlédl. Copak by se mohl v Kojatovi tak zmýlit? Nečekal někde zákeřný střelec s lukem? Neměl Kojata v rukávci dýku?

„Můj kníže, vždy jsem stál věrně na vaší straně. Nebudu opakovat, co sám dobře víte. Kdysi jste mi slíbil privilegium, které jsem nedostal. Když se některé rody postavily proti vám, byl jsem jedním z prvních, kteří tasili meč na obranu vašich práv. Nakonec jste mi

svěřil ústecký hrad a celnici na Labi. Já i má žena jsme vám neskonale vděčni. Ale takových pomezních hradů je v Čechách spousta. Správních středisek, jakým je Bílina, je jen pár. Já si myslím, že mi ve vaší družině náleží významnější postavení, než spravovat pouze celnici na Labi. Křest mého syna Hrabiše by byl k vyjádření vaší knížecí vděčnosti tou nejlepší záminkou. Nemyslíte, můj kníže?“

Vratislav pozorně poslouchal. Neměl by stát uprostřed nádvoří jako terč. „Probereme to u číše,“ odpověděl netrpělivě a ucítil pálení v žaludku. Přitom si myslel, jak si tu odpočine!

„Tak málo mi věříte?“ řekl vyčítavě Kojata, kterému okamžitě došly Vratislavovy obavy. Zvedl ruce nad hlavu a zaklepal rukávci, aby ukázal, že jsou prázdné. „Kdysi jsem vám řekl, že rod Hrabišiců spojil vlastní úspěch s vámi. Když si ale přejete, pojďme!“

Za chvíli seděli v nevelké, ale útulné a vkusně zařízené komnatě. Měla jediné okno, z něhož byl nádherný výhled dolů na řeku. V slunečních paprscích se leskla jako roztavené zlato. Ve vzduchu byla cítit vůně lipových a jasmínových květů, jimiž byly obaleny stromy u zdi paláce. Vratislav si zamyšleně pohrával s pohárkem ze silného nazelenalého skla. Číška byla těžká, trochu křivá a hodně neuměle zhotovená. Ještě takovou neviděl. Byl zvyklý na drahé a jemné poháry, dovážené cizími kupci z Byzance.

Hrabišic chvíli Vratislava s úsměvem pozoroval. Pak s pýchou řekl: „Tohle sklo je naše, české! V kopcích nedaleko odsud se usadil jeden saský sklář a začal foukat číše. Pravda, nejsou jako korintské nebo byzantské, ale mně se líbí. A co je podstatné, jsou mnohem levnější. Medovina z nich přitom chutná stejně jako z těch nejdražších.“

Vratislav se pomalu napil. Ne proto, aby posoudil rozdíl, ale aby získal čas. Mladý Hrabišic měl svým způsobem pravdu. Vždy mu byl věrný a příliš poct zatím nezískal. Jenže bílinský hrad spravoval Martin. I ten mu byl vždy věrný. Zelená číše v ruce příjemně chladila. Možná ten německý sklář nebyl tak šikovný jako byzantští mistři. Ale odvážil se přijít do Čech a určitě jednou vydělá slušné peníze.

Byl Kojata Hrabišic šikovný? Šikovnější než Martin z Bíliny? Kdo ví, ale odvaha mu nescházela. A ctižádost! Stejně jako tomu

skláři. Co ostatně záleželo na tom, jestli byl schopnější než Martin? Kojatu teď Vratislav potřeboval více. Na Martinovi stejně chtěl, aby se zdržoval především v Praze. Nedávno zemřel správce kolínského hradu. Pro Martina byl jako stvořený. Když o tom přemýšlel, bylo to dobré řešení. Pokud Kojatovi nyní vyhoví, jeho knížecí autorita tím určitě neutrpí.

Vratislav se rozhodl rychle. „Budiž! Narození prvního syna se neopakuje. Vzpomínám si," zasnil se, „když se narodil malý Břetislav a já ho poprvé choval v náručí..." zarazil se a jeho pohled ztvrdl. Měl na sebe zlost, že dával najevo své city. „Bílina bude tvoje," slíbil věcně. „Ale nebude to zadarmo!"

„Co můj kníže požaduje?" optal se opatrně Kojata. Protože číše už byly prázdné, sám nalil ze džbánu medovinu. Nechtěl, aby u tohoto hovoru byl jeho panoš. V duchu se divil, že se Vratislav nechával i u nejdůvěrnějších hovorů obsluhovat. Jako by si neuvědomoval, jak upovídaní bývají lidé. Díky jednomu z nich tušil, co od něho bude kníže chtít. Vratislav ten plán probíral několikrát s panem Wolfgangem z Reuthu.

Hrabičic hrál ovšem opatrného. Věděl přesně, kam až může zajít a byl rozhodnutý nenechat se nachytat na nějaký mlhavý slib. Ostatně trumfy držel v ruce on.

„Jistě víš, co se ve světě děje," začal rozvážně Vratislav a pohodlně se opřel v křesle. „Když loni nečekaně zemřel saský markrabě Ordulfus, začaly císařovi potíže. Mimochodem," usmál se samolibě, „byl jsem poslední a vlastně jediný, kdo ho dokázal na turnaji porazit. Do poslední chvíle byl silný jako medvěd a najednou si ho Bůh povolal k sobě. Nikdo nevíme dne ani hodiny," zavrtěl hlavou a v očích se zaleskla upřímná lítost. Měl saského markraběte rád.

„Bůh jistě ví, co dělá. Nám smrtelníkům nepřísluší o jeho skutcích pochybovat. Tak to alespoň říkají kněží. Ale někdy mi připadá nespravedlivé, aby muži v plné síle umírali na mizernou horečku. Když zemře rytíř v boji, je to jeho úděl. A jeho čest. Ale takhle?"

„Smrt si nevybírá," zabručel Kojata. I on měl v duši čerstvou ránu. Nedávno zemřel v požehnaném věku jeho otec Všebor. Skonal v míru a pokoji, daleko od lidí, pouze v péči služebnictva. V posledních letech už téměř nikoho nepoznával. Bůh mu zastřel rozum a

Kojata se často rouhal, že tak dlouhý život byl od Boha spíše trestem než požehnáním. Všebor byl zbožný a neprovedl nic špatného. Proč ho Bůh v stáří tak trápil? Teď byl hlavou rodu Kojata.

„Smrt vždycky přinášela problémy," souhlasil Vratislav. Otočil se k oknu a vyhlédl ven. Po Labi táhl právě zástup mužů na laně loď plně naloženou nějakými sudy. „Ale život se kvůli smrti nezastaví. Magnus převzal po svém otci vládu v Sasku a císař ho uznal. Jenže někteří páni se postavili proti němu. A také proti císaři. V čele mají Otu z Northeimu. Chce se císařovi pomstít, že mu sebral Bavorsko. Před pár týdny spáchali Sasové neslýchanou věc. Po nějaké pitce zpustošili v opilosti královské hroby na Harzburgu! Jen si to představ, ani k mrtvým neměli úctu. Takovou svatokrádež nemůže nechat císař Jindřich bez potrestání. České vojsko potáhne jako spojenec do Saska!"

Hrabišic pozorně poslouchal a přikyvoval. O zpustošení královských hrobů ještě neslyšel. Okamžitě si ale uvědomil, jaká to byla od Sasů hloupost. Ti, kteří dosud váhali, zda se přidat k císaři, neměli teď na vybranou. „Mám táhnout se svými muži do Saska, můj kníže?"

„Nikoli, Kojato," zavrtěl hlavou Vratislav. „České oddíly povedu já sám. Pro tebe mám jiný úkol. Už mám plné zuby Poláků a především švagra Boleslava. Znovu mi vyhlásil válku. Jako by si nepamatoval, jak dopadl před pár lety. Obávám se, aby nechtěl využít mé nepřítomnosti a nenapadl Čechy. Proto se svou družinou a dalšími vojáky, které si opatříš, vytáhneš do Polska. Chci, abys Boleslava na pár měsíců zaměstnal. Musíš mu ukázat, že se nevyplatí nedodržovat sliby českému knížeti. Nikoho v Polsku nešetři. Všechno znič a spal. Nepřítele nech mučit a pak dej popravit. Až odtáhneš, musí se každý Polák třást strachy i při pouhé vzpomínce na české vojáky. Je ti to jasné?"

„Taková výprava není levná záležitost," namítl Kojata opatrně.

„Kořist nebude malá. Přitom jsem ochoten se pro tentokrát vzdát podílu, který by mi jako knížeti náležel. Ovšem jen pro tentokrát!" dodal Vratislav důrazně. „Poláci mi dluží několik ročních platů. Z kořisti si ten dluh uhradím. Ale nic víc! Všechno ostatní bude tvoje a pánů, kteří s tebou pojedou."

„Polský dluh jsou stovky hřiven stříbra," počítal Hrabišic. „Nikde není řečeno, že naše kořist bude tak veliká. Ve vesnicích toho moc nenajdeme. Na to, abychom dobyli nějaké město nebo hrad, nás bude málo. Obléhání by se mohlo protáhnout a já bych se nerad střetl s Boleslavovým hlavním vojskem."

„Musíš mít dost mužů," nařizoval Vratislav a zamračeně si prohlížel Kojatův obličej. Hrabišic odporoval, to neměl rád. Ještě více mu však vadilo, že Kojata vůbec nepřemýšlel. Podezřele rychle dokázal odhadnout slabiny plánu. Jako by měl všechno předem promyšlené. Vratislav pochopil, že se bude muset trochu rozhlédnout kolem sebe, až se vrátí na Vyšehrad. Teď však nebyl čas o tom podrobněji přemýšlet. Musel přimět Hrabišice, aby se postavil do čela polského tažení.

„Nejedeš tam jako loupeživý rytíř, ale velíš vojsku českého knížete!"

„V mých truhlicích není vidět dno. Lhal bych, kdybych tvrdil, že jsem chudák. Ale určitě nemám tolik, kolik by bylo pro takové tažení potřeba."

„Proto jsem ti slíbil hrad Bílinu. Podíl za správy severních Čech je tak vysoký, že žádnou škodu neutrpíš," věcně připomněl Vratislav. „A nezapomeň na kořist!" Připadal si jako kupec na trhu. On, kníže, smlouval s členem své družiny. Ale život už ho poučil, že nelze jen přikazovat. Ani služebníkům.

„Kdy dostanu Bílinu?" nedočkavě vyhrkl Hrabišic.

„Jakmile se vrátíš z Polska."

„Neurazte se, vznešený kníže," povzdechl si Kojata, „ale pokud mám sebrat vojsko a táhnout do Polska, Bílinu chci hned! Příjmy do mé pokladnice začnou plynout okamžitě. A během letošního léta nebudou malé." Nebyl však dobrým hercem. Vratislavovi neušlo, že nedůvěřuje slovu českého knížete.

„Dobře," zabručel nepřívětivě. „Bude po tvém! Ale ručíš mi za to, že v Polsku zvítězíš."

Když se s prásknutím zavřely za Vratislavem dveře, napjatý Kojatův výraz se změnil v úsměv šťastného dítěte. Radostí křepčil po místnosti, jako by ztratil rozum.

Křest se konal před hradní kaplí svaté Maří Magdaleny, neboť urozených hostů bylo tolik, že by se dovnitř nevešli. Mši celebroval probošt litoměřické kapituly Armin. Vratislavovi neunikly kyselé pohledy ústeckého děkana Hermana, který při mši asistoval. Chápal jeho rozladění. Kdyby mši celebroval on, peníze, které Hrabišic věnoval církvi, by zůstaly Hermanovi. Vratislav si toho obtloustlého mužíka pamatoval ještě z doby, kdy byl jako oltářník členem vyšehradské kapituly. Už tehdy měl rád peníze a kvůli nim usiloval stát se ústeckým děkanem.

Když konečně zaznělo závěrečné „Amen!“, vstal Vratislav a pomalu kráčel ke kamenné křtitelnici. Rodiče malého Hrabiše, zabaleného v brokátové látce, už hrdě čekali. Probošt Armin odříkal litanii a pak dítě s pomocí rodičů vybalil z látky. Uchopil ho pod paží a nahého ponořil do svěcené vody. Chlapec se rozplakal. Rozčileně šermoval malýma rukama. Kněz však byl na dětský pláč při křtu zvyklý. Nijak ho nevyvedl z důstojného klidu. Zvedl mokré dítě nad hlavu, aby bylo co nejblíže Bohu.

„Buď dobrým křesťanem, Hrabiši. Ať Bůh provází tvé kroky!“ S pomocí matky ho osušil bělostnou rouškou a zabalil do brokátu. Pak ho podal knížeti Vratislavovi. Věděl, co se slušelo. Aby se knížeti zalichotil, upravil liturgickou křestní formulaci. „Vznešený kníže, přijměte toto dítě a buďte mu opatrovníkem a druhým otcem. Nechť vaše vznešenost ochrání jeho kroky!“ Pak se pokřižoval a ustoupil do stínu oltáře. Jeho práce skončila.

Vratislav držel dítě v náruči. Malý Hrabiš přestal plakat a zvědavě si ho prohlížel. Vzápětí se začaly malé černé oči zavírat. Na Hrabiše toho bylo za celý den přece jen hodně. S usínajícím dítětem v náruči popošel několik kroků před klečící dav věřících. Vratislav věděl, že na podobných shromážděních uměl svým silným hlasem vzbudit úctu.

„Bývá zvykem věnovat svému kmotřenci dar,“ začal rozvážně. „Já však chci vyznamenat celý Hrabišův rod, neboť si ho mimořádně vážím. Svůj dar mám sice přichystaný. Není to ale věc, kterou bych unesl!“ Udělal malou přestávku a s potěšením herce se rozhlížel. Ve tvářích četl napjatou zvědavost. Ale také závist. Kojata Hrabišic si to uměl zařídit! Mít za kmotra pro syna samotného knížete!

Když se včera Vratislav setkal s Martinem z Bíliny, překvapilo ho, že jeho bývalý panoš vůbec neprotestoval. Zdálo se, že je dokonce rád. Nedávno se mu narodilo vlastní dítě, po kterém s ženou tolik toužili. Teď s ním mohl trávit více času. „Martin se vůbec nezměnil," uvědomil si s potěšením.

„Jako český kníže," pokračoval Vratislav ke shromážděnému lidu, „věnuji malému Hrabišovi tuto dýku," řekl a pokynul panošovi, aby přinesl nádhernou zbraň s čepelí z toledské oceli. „Jak jsem ale řekl, chci dát současně dar celému rodu. Proto jmenuji Kojatu Hrabišice správcem severních Cech a svěřuji mu bílinský hrad."

Kojata zachytil v očích některých bývalých přátel z mládí zlost a dokonce nenávist. Věděl, že tak to chodí. Čím více toho od knížete získal, tím více přátel ztratil. Ale Bíliny by se nevzdal ani za všechny přátele, co jich kdy měl.

41. KAPITOLA

„Před týdnem jsem řekl ne, Svatavo. Svůj názor jsem nezměnil!“ rozčiloval se Vratislav.

Jeho žena si rukou unaveně pohladila břicho. Opět čekala dítě. Už páté! Ještě štěstí, že měla dost sil a porody jí nedělaly žádné potíže. Povzdechla si a dlaní podepřela čelo. Nechala klesnout víčka. Uměla hrát. Jinak to s Vratislavem nešlo. Věděla, že rozumným argumentům nebyl ochotný naslouchat. Ale měla své ženské zbraně a znovu a znovu si s potěšením ověřovala, že fungují.

Vratislav seděl mlčky a zamračeně si ji prohlížel. Kolikrát si v poslední době vzpomněl na Adlétu! Při jedné z dávných hádek mu Svatava vmetla do tváře, že svou druhou ženu zabil, protože mu musela rodit jedno dítě za druhým. Svatava na tohle už určitě dávno zapomněla. Ale Vratislav ne. Jak stárl, vyčítal si, že měla pravdu.

Nechtěl by ublížit ještě Svatavě. Mnohokrát si umiňoval, že bude opatrnější. Ale když ji objal, zapomněl na svá předsevzetí. Dokud neuhasili vášeň, neexistovalo nic jiného. Nedokázal opustit její lůno včas. Věděl, že Svatava dostávala od starších a zkušenějších žen různé bylinky, ale jak bylo vidět, jejich účinek nebyl spolehlivý.

Nechtěl by jí ublížit, ale teď měl pocit, že ustoupit nesmí. V poslední době se Svatava starala o uherské problémy až příliš. Když to dělávala Adléta, chápal to. Svatava tvrdila, že to dělá kvůli Otově ženě Eufémii. Prý jí byla tahle věčně rozcuchaná uherská kněžna sympatická. Ale Vratislav tomu nevěřil.

„Svatavo, probereme to ještě jednou,“ začal trpělivě. „Nemohu Otovi dovolit, aby jel na pomoc Bélovým synům proti králi Šalamounovi. Jednak je Šalamoun Adlétin bratr...“ Zarazil se, když si všiml vzteklého záblesku v jejích očích. Někdy s pobavením sledoval, jak se Svatava uměla přetvařovat. Ale jednu věc nikdy nehrála. Nenáviděla Adlétu a jejího syna Břetislava. Raději rychle pokračoval.

„Ale to není hlavní důvod. Šalamoun má za manželku sestru císaře Jindřicha. Císař udělá všechno, aby udržel Šalamouna na uher-

ském trůně. Postavit se za Bélova syna Gejzu je totéž, jako postavit se proti císaři. Co bych z toho měl? Gejzu navíc podporují i Poláci. Nakonec by Ota bojoval po boku Poláků proti císařovi."

„Poláci nejsou jen Boleslav," opáčila Svatava. „Máš pravdu, ale jen částečně. Eufémie je nejen Otova manželka, ale je to i Gejzova sestra. Boj proti Šalamounovi je pro Otu věcí cti. I on má své rodinné závazky."

„Ota je můj poddaný! Pokud něco není moje věc, není to věc žádného z mých poddaných. To samozřejmě platí rovněž pro Otu. Že jsem mu dovolil vzít si Eufémii, byla má dobrá vůle. Abych toho nakonec ještě litoval. Český kníže zůstane věrný císaři a jeho spojencům!"

„A co Nitransko?" nadhodila nevinně.

„Co je s ním?"

„Já jen, že kdysi patřilo k českým zemím. A teď už ne."

„A dál?" zpozorněl Vratislav. Co zemřel král Ondřej, přestaly ho uherské události zajímat. Nebýt Oty a Eufémie, skoro by zapomněl, že uherské království ještě existuje. I když momentálně rozdělené.

„Ty jsi kníže," sklopila Svatava pokorně oči. „Proč se vzdávat příležitosti obnovit český vliv v Uhrách? Od císaře nebo Šalamouna bys Nitransko nedostal. Tím jsem si jistá!"

„Budu o tom přemýšlet," smířlivě souhlasil Vratislav. Jakmile Svatava odešla, zavolal si písaře a nechal připravit odpověď svému bratrovi. „Nemohu souhlasit, aby české vojsko podporovalo odpůrce krále Šalamouna," zakončil svůj list. „Ale ty, jako údělný kníže olomoucký, odpovídáš za bezpečí mé východní hranice. Udělej se svou družinou, co uznáš za vhodné, aby bezpečí moravského lidu bylo zajištěno!" V ústním dovětku sdělil Otovi posel Vratislavovo požehnání k vojenskému tažení na pomoc jeho švagru Gejzovi.

Následujícího dne přijal kníže na Vyšehradě Anselma. Papežský nuncius čekal v Praze již skoro měsíc. Vratislav však jednání oddaloval, protože tušil, že se bude týkat biskupa Jaromíra. Bratr odjel po útěku z Čech do Mohuče. Když zjistil, že si ani arcibiskup, ani císař nemíní pálit prsty v jeho sporu s českým knížetem, pokračoval do Říma.

Vratislav si gratuloval, že Anselma nepřijal dříve. Otovo tažení do Uher mu teď mohlo posloužit.

Nuncius Anselm nebyl o mnoho starší než Vratislav. Přesto nevypadal dobře. Měl pohublé a vpadlé tváře, kolem očí hluboké vrásky. Tělo měl divně nahrbené a kráčel nejistě. Jako by měl problém pohybovat pravou rukou. Toporně mu visela podél těla. Pouze oči zůstaly stejné. Živé, neupřímně chladné, ironicky posměšné, ale bystré. Přesně takové, jako byl Anselm sám.

Papežský nuncius obtížně poklekl před knížecím stolcem. Jáhen, který ho doprovázel, položil na stupeň trůnu truhličku. Sám ji otevřel, aby se Vratislav mohl podívat na listinu se zlatou pečetí, která ležela uvnitř.

Anselm rychle tlumočil papežův pozdrav. I když mu hlas trochu zadrhával a nebylo všemu rozumět, pochytil Vratislav smysl. Nepřívětivě se zamračil. Nový papež Řehoř si zřejmě liboval v silných slovech. Kromě úvodní zdvořilostní fráze, užívané ve všech pastýřských listech, obsahoval jeho pozdrav pouze napomenutí. Ale nikoli laskavá, jaká kdysi Vratislav slýchával od Šebíře. Papež nemluvil o víře. Napomínal knížete jako přísný otec neposlušného syna. Nařizoval, koho má podporovat a proti komu se postavit. A také, jak má napravit křivdy, které spáchal na svém biskupu Jaromírovi.

Když Anselm skončil, pokynul Vratislav jáhnovi, aby papežovu poslu pomohl vstát. Sešel z knížecího stolce dolů a rukou nuncia vybídl, aby se posadil na lavici u okna. Pak si sedl proti němu.

„I když oficiální část slyšení ještě neskončila," usmál se, „můžeme hovořit zde. Nechci, otče Anselme, aby ses zbytečně unavoval. Doufám, že nejsi nemocný? Nevypadáš dobře!"

Anselm si přísně měřil Vratislava, aniž dal jakkoli najevo vděk. „Oceňuji křesťanskou ohleduplnost, vznešený kníže," řekl pak. „Nejsem nemocný. Alespoň ne tak, jak si myslíš. Ruka a záda mi zchromly při mučení. Natahovali mne na žebřík. Slyšel jsi jistě o patarii? Ne?" podivil se upřímně, když Vratislav zavrtěl hlavou.

„Již léta řádí v Itálii tlupy kacířů, které nenávidí klér, stejně jako poctivé měšťany a šlechtu. Ničí jejich majetek a hlásají, že lidé by měli žít v chudobě. Jen zázrakem jsem jim nakonec unikl. Sám vidíš, vznešený kníže, že situace křesťanského světa volá po okamžité ná-

pravě. Zpytovat vlastní duši musíme všichni. Nikdo není bez viny! Kdybychom nehřešili my, nezmocňovaly by se prostého lidu kacířské bludy. Křesťanství teď neohrožují pohani tolik jako naše vlastní hříchy!“

„To jistě,“ souhlasil klidně Vratislav. „Věřím, že i můj nehodný biskup Jaromír přestane hřešit a nalezne ve svém srdci cestu, jak napravit, co spáchal.“

Nuncius Anselm lehce zavrtěl hlavou a přísně pokračoval. „O tom, zda se biskup Jaromír provinil či nikoli, rozhodne svatý otec v Římě. Tobě, vznešený kníže, nepřísluší zasahovat do církevních záležitostí. Pokud hovořím o nápravě hříchů, mám na mysli celé křesťanstvo. Prostého sedláka, stejně jako císaře. Všichni lidé by měli žít podle nařízení svatého otce papeže. I ty, vznešený kníže!“

Vratislav si dlaní přejel trochu roztržitě po svých vousech na bradě a přimhouřil oči. Drzost papežské kurie překračovala všechny meze. V tom měl císař Jindřich pravdu. Přesto si na rozdíl od císaře nemyslel, že by se nedalo s papežem Řehořem jednat. Nepatrně se ušklíbl a s hranou nesmělostí se optal: „Já myslel, že křesťanský svět by měl žít především podle božích přikázání?“

‚Papež je zástupcem Krista na zemi,“ přísně připomněl nuncius Anselm.

„Až dosud jsem slýchal, že papež je jen náměstkem apoštola Petra,“ divil se Vratislav. V duchu si opakoval, že musí dávat pozor, protože církev začala být nebezpečná. „Ale nebudeme vést učené rozpravy. To přenechme teologům. Vraťme se k tomu, proč jsi vážil tak dlouhou cestu z Říma sem do Prahy. Určitě ne proto, abys mi tlumočil laskavé pozdravy papeže Řehoře,“ neodpustil si jemnou ironii.

„Dobrá,“ souhlasil věcně Anselm. „Zatím nebudeme hovořit o biskupu Jaromírovi. Soud ještě nebyl uzavřen. Ale v loňském roce nepřišly do Říma peníze, které se český kníže zavázal platit Jeho Svatosti papežovi. Zřejmě nedopatřením tvého správce.“

„Peníze se zavázal platit můj předchůdce kníže Spytihněv,“ připomněl Vratislav.

„To jistě. Ale v jeho listině se uvádí, že tak činí na věčné časy. Ročně sto hřiven stříbra. Za to mu papež propůjčil milost nosit na hlavě při slavnostních příležitostech mitru.“

„Již tvému předchůdci kardinálu Rodolfovi jsem tlumočil mou prosbu, aby Jeho Svatost potvrdila mitru i mně. Pak bych neviděl problém s placením závazku mého bratra. Mimochodem, co se stalo s kardinálem Rodolfem? Od té doby, co zde v Praze vyhlásil klatbu nad mým nehodným bratrem Jaromírem a vrátil se do Říma, jsem o něm neslyšel. Jak se mu daří?“

„Byl spolu s dalšími nepoctivými preláty uvězněn,“ suše opáčil Anselm. Bylo vidět, že mu toto téma nebylo příjemné. Rychle pokračoval: „Jeho Svatost nebude kupčit! Nikdo ti, kníže, nezakazuje mitru užívat. Nosil ji kníže Spytihněv, nos ji i ty! Ale ať už ji budeš nosit nebo ne, plat papežovi odvádět musíš!“

„Nikdo nechce kupčit,“ hněval se na oko Vratislav. „Ale nevidím jediný důvod, abych užíval něco, co obdržel můj zesnulý bratr. Stejně tak nevidím důvod, abych za to platil. To je moje poslední slovo,“ řekl přísně a rukou zarazil Anselmovy protesty.

„Je tu ještě něco. Chtěl bych dokázat, že jsem dobrým synem církve. I když se na mě zrovna mračíš. Původně jsem chtěl vyhovět žádosti synů uherského krále Bely a poslat jim vojenskou pomoc proti Šalamounovi. Ale vidím, že mezi mnou a papežem nepanuje shoda. Proto by nebylo dobré, abych ještě dráždil císaře! Má duše prahne pomáhat svaté víře. Zapomenu na roztržku v Uhrách a pomohu císaři v jeho spravedlivém boji proti Sasům. Každého upřímného křesťana musel rozhořčit barbarský čin Sasů, když poplenili královské hroby v Harzburgu.“

„Nebudeme kupčit,“ souhlasil po krátké odmlce Anselm a poprvé se usmál. „Když jako spravedlivý muž přemýšlím, musím uznat, že je hodně pravdy na tvém požadavku, dostat od Jeho Svatosti papeže Řehoře nové privilegium. Tvému bratrovi povolil užívání mitry zesnulý papež Alexandr. Od té doby se hodně změnilo. V Římě i v říši. Třeba by se našli lidé, kteří by mohli slova papeže Alexandra zpochybnit. Věřím, že Jeho Svatost papež Řehoř uzná tvé argumenty a brzy zpečetí bulu, v níž splní, co požaduješ.“

„Ihned potom zaplatím sto hřiven stříbra," souhlasil Vratislav. „Nikoli ovšem jako Spytihněvův závazek, nýbrž jako projev pokory knížete Vratislava. Zítra také dám příkaz svému bratru Otovi, aby s družinou vyrazil do Uher."

Nuncius Anselm mlčky přikývl a vstal. Jeho práce skončila. Už se těšil zpátky do lože. Ranhojič, kterého s sebou přivezl, mu bude muset připravit nějaké utišující byliny. Záda měl v jednom ohni a bolest vystřelovala až do nohou. Toporně se uklonil a s pomocí jáhna zamířil ke dveřím.

„Vznešený kníže," ukláněl se probošt vyšehradské kapituly. „Podle vašeho příkazu jsem poslal dva kapitulní bratry do Stadic. Koupili lýčené střevíce, o nichž tamní sedláci tvrdí, že patřily knížeti Přemyslovi. Tady jsou. Ale nevím," dodal opatrně.

Pokynul rukou a mladý oltářník, který ho doprovázel, položil před Vratislava balíček, pečlivě ovázaný čistým plátnem. Rozvázal uzle a vytáhl pár ošlapaných střevíců, upletených po starobylém způsobu z lýka. Podobné se snad ještě nosily ve vzdálených lesnatých krajích. Ale kolem Prahy měli už všichni kožené škorně.

Vratislav vzal střevíce opatrně do ruky, zvedl je a ze všech stran si je prohlížel. Teprve po zevrubné prohlídce je vrátil mladíkovi.

„Tví lidé udělali dobře," přikývl. „Vzácná a starobylá památka. Ani se věřit nechce, že tak obyčejné střevíce nosíval muž, který založil knížecí rod." „Odpusťte," rozpačitě pokračoval probošt. „Nejsem vůbec povolaný k tomu, abych jakkoli pochyboval o věcech kolem sebe. Neboť vše pochází z vůle Boží, které nemohu rozumět. Ale v případě těchto lýčených střevíců mám jisté pochybnosti."

„Jaké pochybnosti?" zamračil se Vratislav.

„Jde o to," vysvětloval probošt neochotně, „že rychtář ze Stadic tvrdí, že se ty střevíce uchovávají v obci od nepaměti. Ale přitom nikdo z okolí o nich nikdy nic neslyšel. Dokonce ani místní farář o nich nevěděl. Ptal jsem se jedné ženy, která pochází ze Stadic a provdala se do sousední obce. Ani ona o těch střevících nikdy neslyšela."

„Určitě se o ně rychtář bál. Proto nikomu nic neřekl," usmál se Vratislav trpělivě. „Pusť zbytečné pochybnosti z hlavy! Hlavní je, že se střevíce knížete Přemysla podařilo najít! Můžeš jít."

Jakmile za proboštem zapadly dveře, ozval se Wolfgang z Reuthu, který jednání mlčky sledoval. „Pokud měl probošt pravdu, pak jde o podvrh. Mělo by se to vše ještě jednou prověřit!"

„Je zbytečné cokoli prověřovat. Probošt měl samozřejmě pravdu. Jde určitě o podvrh," souhlasil Vratislav. „Jenže není podstatné, zda ty střevíce kníže Přemysl opravdu nosil. Podstatné je, aby si to myslel můj lid. Aby bylo tady na Vyšehradě uloženo něco, co bude knížete Přemysla navždy připomínat. Povím ti jedno malé tajemství."

Rukou vykázal stráže ze sálu, pak pokynul Wolfgangovi, aby se posadil k jeho nohám na stupně knížecího stolce.

„Když se stal knížetem můj otec Břetislav, dostal se do sporu s císařem kvůli své výpravě do Polska. Válka byla nevyhnutelná. Ale otcovým mužům se nechtělo bojovat. Většina družiny reptala, že by bylo lepší se pokořit a odevzdat císaři část kořisti, kterou můj otec přivezl z Polska. Z cizího se dává snadno. Českým družiníkům bylo jasné, že válka s císařem bude stát mnoho životů a kořist nebude žádná. Pak se ale jako zázrakem objevila přilba knížete Václava. Náhodou ji našel jeden z dělníků na Pražském hradě při kopání studny. Biskup Šebíř ihned prohlásil, že jde o zázrak. Všude se začalo říkat, že svatý Václav vzkazuje Čechům, aby neklesali na mysli. Když můj otec svolal družinu a vyhlásil císaři válku, všichni muži nadšeně souhlasili. Na Šumavě u Brůdku pak můj otec vlákal otce dnešního císaře do pasti. Jeho vojsko pobil a císař se musel zachránit útěkem. Všichni čeští vojáci později přísahali, že na vlastní oči viděli stát při boji za mým otcem svatého Václava v té nálezné přilbě."

„Stávají se takové věci," souhlasil Wolfgang. „Blázen, kdo popírá boží znamení!"

„To je možné," usmíval se Vratislav. „Ale tu přilbu koupil můj otec v Bamberku na trhu od jednoho kupce z Dánska. Pak ji nechal zakopat právě tam, kde se stavělo."

Wolfgang z Reuthu zavrtěl hlavou a pak se hlučně rozesmál. „Váš otec si uměl poradit. Vymyslel to skvěle! Ale co hrozí vám, že se chcete spokojit s podvrhem?"

„Nechci se už nikdy vrátit na Pražský hrad. Mé sídlo je a bude na Vyšehradě. Pro většinu mužů z mé družiny je to ale nepochopitelné. Ptají se jak jsem mohl opustit sídlo svých předků. Už chápeš? Musí si zvyknout na myšlenku, že i Vyšehrad byl sídlem mých předků. Možná ještě dříve, než stál Pražský hrad. Tady sídlil kníže Přemysl. Proto zde potřebuji jeho střevíce.“

„Co říkal kníže?“ ptal se děkan Kosmas, mladík s vážnou tváří. Právě on přišel s pochybnostmi o pravosti lýčených střevíců.

„Milý bratře,“ zavrtěl hlavou probošt vyšehradské kapituly, „kníže rozhodl, že střevíce jsou pravé.“

„Řekl jsi mu, bratře probošte, co jsem zjistil?“

„Samozřejmě. Ale kníže mne odbyl.“

„To přece nejde! Každý musí vidět, že je to podvod. Stadický rychtář si akorát nepoctivě napěchoval truhlici stříbrem.“

„Bylo to stříbro našeho knížete. Když je se střevíci spokojený, proč si pálit prsty?“

„Jde o pravdu. Jak by to ve světě vypadalo, kdyby si každý podvodník upravoval minulost, jak se mu zlíbí?“

„Vím, bratře Kosmo, o tvé zálibě v historii. Ale,“ proboštův laskavý hlas zněl najednou přísně, „zakazuji ti cokoli v té věci podnikat. Kníže Vratislav založil naši kapitulu a je naším největším příznivcem. Za střevíce zaplatil svým stříbrem. Je to jeho věc. V poznámkách, které si vypisuješ pro svou kroniku, se o pochybnostech ani slovem nezmíníš. Pokud bys mé nařízení porušil, přísně tě potrestám. Můžeš jít!“

Kosmas se pokorně pokřižoval a sklopil hlavu. Kníže Vratislav ztratil jeho sympatie. Jako každý, kdo zavíral oči před pravdou.

42. KAPITOLA

V Itálii byl Vratislav poprvé. Cesta přes Alpy v něm zanechala nezapomenutelný dojem. Ještě teď, kdy jel sluncem prozářenou rovinou podél řeky Pádu, otřásl se při vzpomínce na strmé černé stěny a nekonečná sněhová pole, lemující cestu průsmykem svatého Gottharda. Zažil divokou vichřici a nebýt mnichů z malého horského kláštera, kdo ví, zda by jeho družina vyvázla živá. Když se mu vysoko v horách zapichovaly do tváře ostré krupičky ledu a mráz pálil při každém nadechnutí, vybavila se mu skoro už zapomenutá scéna z doby, kdy ještě žil jeho otec. Ve stejně kruté sněhové vichřici se jedné noci před Vánoci vracel na Pražský hrad. Přistihl svou první ženu Kateřinu v náruči bratra Jaromíra. Jak rád by na ten den zapomněl. Ale copak mohl, když Jaromír stále žil? A stále dělal potíže. Možná si za to mohl Vratislav sám. Podle slibu poslal papežovi stříbro. Řehoř vydal bulu, v níž obnovil právo českého knížete nosit na znamení zvláštní milosti na hlavě biskupskou mitru. Ale to bylo vše. Vzápětí ostře pohrozil Vratislavovi, že musí přijmout zpět vyhnaného biskupa Jaromíra a vrátit mu majetek. Jinak vyhlásí nad českými zeměmi klatbu.

Vratislav si spílal, že jen na okamžik koketoval s myšlenkou podporovat papeže. Byl bláhový, pokud očekával, že by se papež postavil proti zájmům pražského biskupa. Ač nerad, musel nakonec souhlasit sjednáním o Jaromírově návratu. Zprostředkování smíru se ujala jejich vzdálená prateta Matylda z Tuszie. Byla nesmírně bohatá a v severní Itálii vlastnila desítky hradů. Bezmezně obdivovala papeže Řehoře. K ní mířil Vratislav v čele své družiny.

Projížděl mezi olivovníkovými sady, vinicemi a zahradami, se strmou hradbou Alp za zády. Do Parmy dorazil bez potíží. V bohatém městě jen přenocoval a pokračoval dál. Následujícího večera se před ním konečně objevily zdi Canossy. Sice nevelkého, ale výstavného a skvěle opevněného hradu. Nad cimbuřím vlál praporec s Matyldiným znakem. A vedle druhý ze žlutého hedvábí se znakem tří klíčů na znamení, že na hradě dlel zástupce papeže Řehoře.

Vratislav zastavil koně, opřel se rukama o hrušku sedla, protáhl ztuhlá záda a zamračeně si Canossu prohlížel. V podvečerních paprscích vypadala mírumilovně. Zdi hradu byly postavené ze šedavých kamenných kvádrů, svahy kopců na druhé straně údolí zase porostlé nízkými stromy se sytě zelenými listy. Do podvečerního ticha znělo údolím bekání ovcí, sháněných pastýři do ohrad. Najednou se z věže hradu ozvala křaplavá fanfára. Hlídka si všimla přijíždějící družiny. Vratislav si povzdechl. Věděl, že nemá cenu otálet. Popohnal koně ostruhami a vyrazil k hradní bráně.

Matylda z Tuszie byla už starší žena. Měla drobnou postavu a neobyčejně živá gesta. Byla přesně ten typ, jaký Vratislav nesnášel. Měl rád chytré ženy. A to Matylda nesporně byla. Ale nesnášel, když žena neuměla zmlknout. Zvláště, když jí dal najevo, že obtěžuje. Matylda měla navíc zlozvyk, že neustále upozorňovala na svou zbožnost a důvěru, kterou jí papež věnoval. To byla poslední věc, která by Vratislava dojala.

Dokázal ovšem ocenit její hostitelský takt. Po příjezdu mu ukázala nádhernou komnatu ve věži, kde ho ubytovala. Nechala mu přinést výtečnou večeři a řekla, aby si po dlouhé cestě odpočinul. Nenutila ho účastnit se nudné večeře s papežovým legátem a svými velmoži. Vratislav spokojeně jedl u okna a díval se, jak za kopci pomalu zapadalo slunce. Italská krajina mu učarovala.

Ráno mělo hned po snídani začít jednání. Vratislav ještě trochu rozespale sestupoval po točitém schodišti ze své ložnice a přemýšlel, jak se má zachovat, až uvidí Jaromíra. „Nejlepší by bylo hned ho uškrtit," říkal si.

Když vstoupil do velkého sálu, nedočkavě se rozhlížel. Byl zvědavý, jak teď Jaromír vypadá. Ale nikde ho neviděl. Proto se nerozhodně zastavil. V honosně vyřezávaném křesle seděla u okna Matylda v prosté košili kajícnice. Vlevo bylo prázdné křeslo, za nímž stál voják s praporcem českého knížete. Po Matyldyně pravici seděl papežský nuncius. Byl oblečený do rudého kardinálského oděvu, na krku mu visel zlatý kříž. V odulé tváři měl netečný výraz, jako by si Vratislava vůbec nevšiml. Zamyšleně otáčel kolem prstu masivním prstenem, navlečeným přes rudou rukavici.

„Vítej, kníže Vratislave," vyskočila Matylda a běžela mu vstříc. Stoupla si na špičky, objala ho a políbila na tvář. Pak ukázala na preláta: „Jeho Eminence kardinál Benedikt z Pavie, kancléř pro ochranu víry v zaalpských zemích."

Teprve teď zvedl prelát oči. „Žehnám ti, synu," řekl místo pozdravu a unaveně natáhl ruku s prstenem k Vratislavovi, aby ho mohl políbit. Ale Vratislav pokynul hlavou a jako by kardinálský prsten přehlédl, posadil se do svého křesla.

Kardinál Benedikt nechal ještě chvíli ruku trčet do prázdna. Pak zavrtěl hlavou a řekl: „Ctihodný biskup Jaromír měl pravdu, když si u svatého otce stěžoval. Vidím, kníže, že příliš nedbáš na úctu, kterou by měl každý křesťan prokazovat svaté matce církvi."

„Ruce nelíbám ani krásným ženám, natož tlustým prelátům," ušklíbl se v duchu Vratislav. Neřekl však nic. S hranou lhostejností se obrátil k Matyldě: „Kde je můj nehodný bratr? Nikde ho tu nevidím."

Matylda z Tuszie stála se svěšenými rameny a tvářila se nešťastně. „Byl tu, ale vrátil se do Říma."

„To se mě tolik bál?" ušklíbl se Vratislav ironicky.

„Nikoli," ozval se chladně kardinál Benedikt. „Útrap si vytrpěl nebohý biskup Jaromír v tvém knížectví už dost a dost. Přesto dokázal chránit zájmy církve. Vrátil se do Říma, protože už ho tady nebylo třeba."

„Tak proč jsem se trmácel přes Alpy?" skočil mu vztekle do řeči Vratislav a vstal.

„Biskupa Jaromíra jsem vyslechl," klidně pokračoval kardinál. „Teď vyslechnu tebe, kníže. Teprve pak může papežská kurie vynést rozsudek."

„Copak nemá Jaromír ani kousek cti v těle, aby se hájil sám?" rozčiloval se Vratislav, ale posadil se zase zpět. Také Matylda se vrátila do křesla.

„Biskup Jaromír se nemusí hájit. Spor, kníže, nevedeš s ním, ale s církví! Copak byl majetek na Moravě, který jsi svévolně odejmul pražské diecézi, osobním jměním biskupa Jaromíra?"

Vratislav si vzpomněl na jeden list, který nedávno dostal z papežské kanceláře. Tam se psalo něco podobného. Ale teologický vý-

klad byl tak složitý, že mu ho neuměl pořádně vysvětlit ani stařičký moravský biskup Jan, který patřil mezi nejučenější muže země. Proto listinu uložil do truhlice a dál se o ni nestaral. Pochopil však s nelibostí, že v jeho sporu došlo k zásadní změně. Hádat se s pražským biskupem bylo něco úplné jiného, než se soudit s papežem.

„Čechy jsou má země a já o ní budu rozhodovat," chladně poznamenal Vratislav. „Když jsem obnovil moravské biskupství, dohodl jsem se s pražským biskupem Šebířem. Vzal jsem si jeho moravské statky a věnoval mu jako náhradu jiné v Čechách. K větší slávě Boží jsem zřídil diecézi v Olomouci. Se souhlasem mohučského arcibiskupa, pod něhož česká diecéze spadá. Nevím o ničem, co by se v této věci dotýkalo majetku svaté církve!"

Asi po půlhodině si začal Vratislav spílat, že jednání vedl jako teologickou rozpravu. Protože celou dobu hovořil pouze kardinál Benedikt. Pomalu a důrazně citoval právní spisy, traktáty a papežské buly. S jakýmsi vnitřním uspokojením vršil názory dávných autorit. Vratislav věděl, že udělal chybu. Měl prostě říci, čeho je ochotný se vzdát a kde nemíní ustoupit. Nač tohle filozofování?

Když večer vyprávěl Wolfgangovi z Reuthu o prvním dnu jednání, měl mizernou náladu. Ale jeho kancléř ho uklidňoval. „Vznešený kníže, tohle je způsob, jak římští preláti jednají. V říši to všichni vědí, proto se jim každý vyhýbá. Lidem z papežské kurie nejde o to, dohodnout se, ale zdůraznit svou nadřazenost. Myslíte, že Řehořovi jde o práva nějakého pražského biskupa? Vůbec ne! I jemu jde o jeho prestiž. Aby ukázal, že může rozhodovat o všem, co se v křesťanském světě děje."

„Nedávno mi jeden papežský posel vyčetl, že smlouvám jako na trhu. Ale Bůh ví, že bych raději smlouval jako trhovec, než poslouchal tyhle učené řeči."

„Kardinál Benedikt se tváří jako vznešený diplomat. Ale nedejte se zmást! I to je obyčejné kupčení. Jako cokoli jiného. Jen zabalené do učených řečí. Nakonec dojde na smlouvání, vznešený kníže. Jen musíte vydržet, než se vypovídá."

Rozhovory trvaly ještě několik dnů. Vždy sklouzly k teologické disputaci. Naštěstí byl ve Vratislavově družině moravský biskup Jan, který se stal kardinálu Benediktovi zdatným oponentem. Vratislav je

nechával většinou samotné, ať si popovídají, jak ironicky říkal. Jenže nikam to nevedlo. Vratislav neměl co dělat a nudil se. Nakonec Matyldě oznámil, že po neděli odjede. Pokud chce kardinál Benedikt uzavřít spor, ať přestane s učenými řečmi a předloží jasný a přijatelný návrh.

Bylo zřejmé, že Vratislav bude muset přijmout zpět pražského biskupa Jaromíra. Přesto se moravskému biskupu Janovi podařilo alespoň částečně obhájit své postavení. Papežský legát nemohl popřít, že nová diecéze byla pro křesťanstvo užitečná. I když neustále opakoval, že každé biskupství musí schválit papež, a moravské neschválil. Jan ovšem oponoval, že papežova souhlasu nebylo třeba, protože nešlo o zřízení nové diecéze, ale o obnovení staré, založené na Moravě před mnoha lety věrozvěstem Metodějem. Nakonec se dohodli, že obě strany předloží listiny, aby se zjistilo, kde je skutečně pravda. Sám kardinál Benedikt navrhl lhůtu deseti let, protože znal kuriální archiv v Římě a věděl, že hledat v něm vyžaduje spoustu času. Vratislav musel oplátkou za tento ústupek souhlasit, že desátky a další příjmy z Moravy se budou až do uzavření sporu dělit rovným dílem mezi biskupy Jana a Jaromíra.

Cesta domů přes průsmyk svatého Gottharda byla tentokrát mnohem příjemnější. Celou dobu byla obloha jasná a slunce sálalo, že všichni měli spálené obličeje. „Vypadáte jako pohanští Saracéni," dobíral si kníže své muže. I když sám na tom nebyl o moc lépe.

Mířili do Wormsu, kde se měl Vratislav setkat s císařem Jindřichem. Po vojenském neúspěchu v Uhrách se císař rozhodl, že na čas pustí problémy svého chráněnce Šalamouna z hlavy a zlomí saské povstání. Na Vratislavovu neposlušnost při uherském tažení byl císař ochotný zapomenout. Teď se měl stát český kníže jedním z hlavních spojenců. Proto se musel císař ucházet o jeho přízeň.

Do Wormsu dorazil Vratislav v rozbouřené atmosféře. Ve všech kostelech právě předčítali novou papežovu bulu. Podle začátku listiny jí nikdo neřekl jinak než papežský diktát.

Řehoř zahájil boj za nápravu církve. To nebylo nic nového. Téměř všichni jeho předchůdci vydali nařízení, v nichž hovořili o zlepšení mravů, kritizovali sňatky kněží a odsuzovali nemravnost. Papež Řehoř si však liboval v silných slovech. Nemravnost prý vrhla

církev do ďáblových spárů. Co však Jindřicha a jeho stoupence znepokojilo, byla druhá část buly. Řehoř tvrdil, že císař nesmí do církevního života zasahovat. Obsazovat církevní úřady měl mít právo jedině papež. Protože papež korunoval císaře, došel Řehoř k závěru, že papež byl nadřazený císaři. Hlava křesťanstva nebyl Jindřich, ale Řehoř.

„Já bych měl poslouchat papeže?“ rozčiloval se Jindřich. „Arcibiskupské úřady vždycky obsazoval císař. Zbláznil se snad?“

„Nezbláznil, vznešený císaři,“ oponovali s obavami v hlase jeho rádci. „Má po celé říši řadu příznivců. A nejen mezi arcibiskupy! Oslabit vaši moc by rádi i mnozí markrabí a knížata.“

V rozbouřené atmosféře se ve Wormsu mluvilo víc o papežovi než o vzbouřených Sasech. Přesto se Vratislav s Jindřichem dohodl snadno a rychle. Pomůže císaři a za to obdrží jako léno některé z dobytých území. Vratislav mohl být s výsledkem spokojený. Ještě nikdo z jeho předků nezískal léno v říši. Byl na dosah velikého úspěchu. Jeho první krok do velkého světa.

Při večeři na rozloučenou si Vratislav stěžoval císaři také na svého bratra Jaromíra. „Ustoupit papežovi byla chyba,“ nesouhlasně vrtěl hlavou Jindřich. „Zrovna teď. Pokud by to udělal každý, začne se papež roztahovat po celém světě. Ale s tím diktátem to Řehoř přehnal! Až se vypořádám se Sasy, ukážu mu, kde je jeho místo! Pak se vrátím i ke stížnosti tvého biskupa!“

Po skončení večeře se Jindřich ptal svých rádců, kde vlastně Vratislav jednal. V životě neslyšel o hradu Canossa. Takové divné jméno. Kdo by si ho pamatoval?

43. KAPITOLA

Sázavský opat Božetěch se uctivě ukláněl před bránou svého kláštera. Zamyšleně pozoroval odjíždějící muže. Nevěděl, co si má myslet. Kníže Vratislav přijel bez ohlášení včera. Skoro celou noc strávil v kapli svatého Prokopa. Vyhnal všechny mnichy, dokonce i opata. Chtěl být sám. Božetěch ho během noci tajně pozoroval větracím okénkem z presbytáře. Kníže nejdřív klečel před hrobem zakladatele kláštera, pak si sedl do lavice a tam už zůstal. Většinou měl zavřené oči. Božetěch netušil, zda se modlil. Skoro to vypadalo, jako by dřímal. Ráno se kníže chvatně rozloučil a odjel.

Božetěcha překvapila ještě jedna věc. Večer přijel kníže z Prahy. Teď jeho družina mířila zpět k brodu přes Sázavu. Nepokračoval dál na Moravu. Rychle popoběhl k lípě na nedalekém ostrohu, odkud byl dobrý výhled. Zaclonil si oči před slunečními paprsky a snažil se dohlédnout k rozcestí za řekou. Byl zvědavý, kam kníže zamíří. Zelená hradba habrů, dubů, olší a buků mu sice bránila ve výhledu, ale tolik poznal, že se Vratislav vracel do Prahy.

„Rozumíš tomu?“ vrtěl hlavou, když o všem hovořil s hubeným převorem. „Co tu kníže chtěl?“

„Třeba přijel vzdát hold našemu patronu,“ nadhodil převor nesměle.

„Vratislav?“ zabručel skoro neuctivě opat. „Těžko! Rád bych věděl, o co mu ve skutečnosti šlo!“ V hlase byla slyšet obava. Neměl rád, když se stalo něco, co nechápal. Kníže byl jejich velikým příznivcem, o tom nebylo pochyb. Ale že by přijel, jen aby tu sám meditoval? To se ještě nestalo. Obvykle se přihnal jako vítr a jediné, co v klášteře dělal, prohlídl, jak pokračují opravy budov. Dneska si jich ani nevšiml. Dokonce opata ani jednou nepokáral. To Božetěcha zneklidnilo nejvíce.

„Vznešený kníže,“ upozorňoval velitel Markvart, „odbočil jste špatně. Teď musíme vlevo do údolí.“

„Já vím,“ opáčil chladně Vratislav a pokračoval po kamenité stezce k zalesněnému hřebenu.

„Ale tudy se jede na Šternberk," namítl znovu starý voják.

„Já vím," opakoval kníže.

Lesem projeli rychle a než začalo letní slunce skutečně pálit, objevily se pálisády hradu. Brána byla otevřená a padací most spuštěný. Příkop lemoval nevysoký val, chráněný zašpičatělými kůly. Před mostem stáli dva vojáci s praporci pana Diviše, jako by už knížete čekali.

Knížecí družina zastavila až na nádvoří. Ale ještě než stačil Vratislav ze svého ryzáka sesednout, objevil se Diviš. Sbíhal od horního paláce dolů ke stájím po strmé cestě, dlážděné plochými kameny. Několikrát o ně zakopl a měl co dělat, aby se neskutálel dolů. I když to všechno vypadalo směšně, nikdo z družiny se nezasmál. Všichni napjatě čekali, proč přijel kníže navštívit člověka, který byl už řadu let v nemilosti.

„Vítej, kníže," zadýchaně ze sebe vyrážel Diviš. Zastavil se a stíral si z čela pot. Potom se nemotorně uklonil.

Vratislav zůstal v sedle a s lehce přimhouřenýma očima si ho prohlížel. „Přijel jsem tě navštívit," řekl po chvíli trochu nedbale.

„Čekal jsem tě, můj kníže," odpověděl klidně Diviš. Sám přidržel Vratislavova ryzáka za uzdu, aby kníže mohl pohodlně sesednout. Potom hodil uzdu svému správci a tlumeně mu nařizoval, co vše musí zařídit. Vratislav na Diviše nepočkal. Začal rychle stoupat po strmé cestě k hornímu paláci. Byl zvědavý, kolik se toho změnilo oproti časům, kdy tu býval častým hostem.

Teprve u vchodu do paláce ho Diviš dohnal. Vratislav se zastavil a s nelibostí si uvědomil, že je zadýchanější než tlustý Šternberk.

„Mám cvik," usmál se Diviš. „Když už byl můj otec tak nerozumný, že postavil hrad na tak příkré skále, nezbývá mi, než pořád běhat nahoru a dolů. Co mám dělat, když jsem na všechno sám?"

„Kdo ti řekl, že sem přijedu?" zabručel Vratislav. Zastavil se a oddechoval. Od paláce byl nádherný výhled do údolí, kudy se lesem vinula cesta k nedaleké vesnici.

„Tušil jsem to. Jakmile jsem se dozvěděl od jednoho mnicha, který jel kolem, že jsi přijel do sázavského kláštera."

„Do kláštera jezdívám často. Nikdy předtím jsem se tu nastavil. Proč sis myslel, že to teď udělám?"

„Tušení," usmál se neurčitě Diviš a rukou vybídl Vratislava, aby vstoupil.

„Počkej," chytil ho za rameno kníže. Neměl rád hádanky. O plánu navštívit Šternberk nikdo z jeho družiny nevěděl. Dokonce ani on sám si ještě včera večer nebyl jistý, zda to skutečně udělá. „O tušení vykládej děkanovi. Pokud ti uvěří. Kdo ti o tom řekl?"

„Nikdo," kroutil se Diviš. Vratislav ho však držel pevně. Zesílil svůj stisk, až Divišovi začalo brnět v rameni. Nevydržel to dlouho. „Pusť mě," zaprosil. „Žádná záhada to není. Kněžna Svatava naznačila mé ženě, že uvažuješ o usmíření. Když jsem zjistil, že míříš na Sázavu, doufal jsem, že to uděláš."

Vratislav přikývl a Diviše pustil. Tomu se dalo věřit. Vešli do mázhauzu paláce. Tam už čekalo několik sloužících, kteří rychle připravovali pohoštění. U sloupu proti dveřím čekala Dobroněha. Vratislav by ji na první pohled snad ani nepoznal. Ztloustla stejně jako Diviš. Její dříve vyzývavý obličej nebyl nalíčený a připomínal spíše dobromyslnou selku, než jednu z nejkrásnějších dívek jeho dvora. Za jejími dlouhými sukněmi se schovávalo světlovlasé děvčátko s velikýma očima.

„Moje dcera Jitka," usmál se Diviš hrdě. Uchopil dítě za ruku a přitáhl si jej k sobě. „To je náš kníže," ukazoval vážně.

Dítě trochu zklamaně ohrnulo rty. „Říkal jsi, že je to nejlepší český bojovník." Chtěla říci ještě něco, ale Dobroněha pleskla dceru po zádech a s trochu rozpačitým smíchem se začala omlouvat. Hlas měla stále krásný a když se jí Vratislav podíval do očí, zahlédl kdesi hluboko na jejich dně ohníček, který upozorňoval muže, že mají před sebou ženu. V tom se nezměnila.

„Tak tys říkal své dceři, že jsem nejlepší český bojovník?" obrátil se Vratislav potěšeně na Diviše. V duchu cítil hrdost. Říkalo se, že ústy dětí promlouvá Bůh.

Ale dříve, než ji mohli rodiče zarazit, vyhrkla dívenka ještě: „A taky táta říkal, že jsi ten nejnevděčnější kníže v Evropě!"

V mázhauzu zavládlo tísnivé ticho. Pak chytila Dobroněha dítě dost neurvale za rameno, smýkla jím a chtěla ho udeřit. Ale než její ruka dopadla na dívčinu tvář, Vratislav k ní přiskočil a zachytil ji. Přitom se nahlas smál.

„Nech ji. Ona za to nemůže! Alespoň vím, na čem jsem. Tak ty se jmenuješ Jitka?“ obrátil se na děvčátko. „Taky mám dceru Jitku.“

„Já se jmenuji Jitka podle jedné kněžny,“ odpověděla dívka důležitě. „Byla to prý největší česká kněžna. Ale to už je dávno. Teď je mrtvá.“

„Dávno!“ mihlo se Vratislavovi hlavou. „Byla to moje matka. Ale pro tohle dítě je to už dávno. Stárneme.“

„Omluv ji, vznešený kníže,“ bručel Diviš. „Je to ještě dítě!“ Přes rozpačité omluvy se tvářil pyšně. Byl na dceru hrdý. Pak přivolal jednu ze služebných a nařídil, aby odvedla Jitku do ložnice.

Když děvčátko odcházelo, ve dveřích se ještě otočilo a důležitě se Vratislavovi uklonilo: „Bylo mi potěšením, kníže!“ To už nevydržel v sále nikdo, dokonce ani služebné. Malá Jitka se stydlivě mračila a nechápala, proč se všichni hlasitě smějí.

„Přijel jsem se usmířit,“ začal trochu nesvůj Vratislav. Usadil se ke stolu a teplým pivem zahnal žízeň. „To ti nabízím jako přítel, ne jako kníže.“

„Já se na tebe nikdy neurazil. Pokud se ale chceš usmířit, budu rád,“ připomněl s náznakem výčitky Diviš. Pak se obrátil na Dobroněhu, které přinesla na veliké míse kousky pečeného masa v šípkové omáčce a ošatku s žitnými plackami. Otřela si ruce o suknici a chystala se přisednout. Diviš ji zarazil. „Nech nás teď samotné.“

Dobroněha se uraženě otočila a s vyzývavým pohupováním v bocích odešla. Teprve když za ní zapadly dveře, ujal se slova Vratislav: „Doufal jsem, že naše setkání bude příjemnější.“

„Co jsi čekal? Přijedeš a tváříš se jako přítel, který se chce usmířit. Přitom nemáš ani tolik odvahy, abys přiznal pravdu, že jsi přijel jako kníže a něco potřebuješ. Proto se chceš usmířit. Nikoli kvůli mně, ale kvůli sobě.“

Vratislav zlostně stiskl rty. Čím laskavěji s lidmi jednal, tím byli drzejší. Laskavost se vládcům nikdy nevyplatila. Ač nerad musel však přiznat, že měl Diviš pravdu. Ani tady, v hradě na skále obklopeném lesy a vesnicemi se špinavými sedláky, neztratil nic ze svého obdivuhodného postřehu. A protivné prostořekosti.

„Jak vidím, tvá dcera Jitka je celá po tobě,“ zabručel po chvilce přemýšlení. „Dobře, Diviši. Ať je tedy po tvém. Tvůj kníže tě potře-

buje. Ale v jednom pravdu nemáš. Jsi jediný, komu důvěřuji. Proti ti nebudu poroučet. Chci tě požádat o pomoc. Jako dávného přítele.“

„Víš jistě,“ trochu rozpačitě bručel Diviš, „že se na mne můžeš kdykoli obrátit!“

„Nezajímá tě, co potřebuji?“

„Poslouchám!“ klidně přikývl Diviš. Dvěma prsty vytáhl z mísy kostku masa a snědl. Potom ulomil kus placky, otřel si o ni mastnotu z prstů a pak ji namočil do šípkové omáčky. S požitkem ji vložil do úst.

„Určitě víš, že se chystám táhnout s císařem do Saska. Bude to těžká válka, ale Sasy porazíme. Svatava bude zatím s mým bratrem Konrádem spravovat zemi. O to strach nemám. Starosti mi dělá můj syn. Mezi Břetislavem a Martinem to v poslední době neklape. Já Martina chápu. Narodil se mu vlastní syn a jemu se teď věnuje. Břetislav možná na to dítě žárlí. Jinak si neumím vysvětlit, proč se najednou chová k Martinovi tak hanebně. Hůře než ke sluhovi. Nevím si s ním rady. Nemohu ho nechat bez dozoru. A nemohu ho ani svěřit Svatavě,“ dodal tiše a skoro rozpačitě uhnul pohledem.

„Chápu,“ přikývl Diviš. „Když byl Břetislav malý, měli jsme se rádi. Na Šternberku mu bude dobře.“

„Nedávno mu bylo osmnáct. V jeho věku jsem byl ženatý a bojoval jsem včele vojska.“

„Slyšel jsem, že i Břetislav už vedl vojsko. Na Moravě. Počínal si prý dobře.“

„To ještě poslouchal Martina. Nemá dost zkušeností, aby mohl velet sám. Potřebuje dozrát. Je pořád jako vzteklé dítě. Jeden den by mi chtěl pomáhal a druhý den hystericky křičí, že mu všichni ubližujeme. Pokud ho přijmeš pod svou střechu, nebudeš to s ním mít lehké. Ale Šternberk je jediné místo, kde snad bude v bezpečí. Před cizími i před mou Svatavou.“

„Přijmu ho,“ prostě přikývl Diviš.

44. KAPITOLA

České oddíly pomalu stoupaly úzkou pěšinou do hor k zemské hranici. Zalesněné údolí se zužovalo a končilo nevelkou, dobře chráněnou oválnou roklinou. Byla zarostlá vysokou trávou a protékal jí mělký potok. Voda s tichým šuměním přeskakovala ohlazené kameny. U vysokého buku na palouku stála ztrouchnivělá chatrč. Na první pohled ji už dlouho nikdo neobýval.

„Za světla se dneska do průsmyku nedostaneme," obrátil se na Vratislava ustaraně velitel Markvart. „Měli bychom tu zůstat. Je tu voda a píce pro koně."

„Už takhle máme dva dny zpoždění. Císař na nás čeká," bručel nespokojeně Vratislav. Ale jako zkušený voják věděl, že se riskovat nevyplácí. Tady měli bezpečné tábořiště. Na druhé straně hor čekaly na cestách záseky. A někde možná číhali i nepřátelé.

„Možná to ještě stihneme," počítal Markvart na prstech. „Znám cestu do Lipska dobře. Budeme postupovat rychleji."

„Dobře," souhlasil Vratislav po krátké úvaze. „Přenocujeme tady. Ale tábor stavět nebudeme. Pošli do okolí hlídky, to musí stačit. Až přijedou vozy se zásobami, dohlédni, aby se všichni najedli."

Přes ramena si přehodil plášť s vyšitou orlicí. I když byl počátek léta, večery byly v horách chladné. Vydal se ke ztrouchnivělé chatrči.

Zvědavě nahlédl od okna. Zdálo se mu, že se v šeru něco hnulo. Teprve když se podíval pořádně, uvědomil si, že to byl stín dveří. Visely na jediné kožené veřeji a se skřípáním se občas ve větru pohnuly. Pomalu si zvykal na šero uvnitř. Rozeznával jednotlivé kusy nábytku. Chatrč patřila nějakému pastýři nebo uhlíři, který tu pálil milíře. Pak si všiml lidské kostry. Ležela na lůžku a byla částečně přikrytá chatrnou pokrývkou.

Jeden z vojáků zapálil louč a posvítil mu. Vratislav vešel dovnitř. Vedle lůžka stála prostá kolébka z hrubých prken. V ní ležela malá kostřička dítěte.

Nechal zavolat ranhojiče. Když udýchaně přiběhl, zarazil se na prahu.

„Snad se nebojíš?“ ušklíbl se Vratislav.

„Mám raději živé než mrtvé,“ odpověděl se zadrhlým hlasem, jehož přízvuk dával tušit, že se narodil v Uhrách. Kdysi přišel s princeznou Adlétou. „Kdo ví, co se jim stalo. Třeba měli mor,“ dodal vyděšeně.

„Prohlédni je!“ přikázal přísně kníže a ukázal na lůžko.

Ranhojič měl přes rameno zavěšený kožený vak. Vytáhl z něj podivnou masku z plátna. Na místě nosu měla našitý dlouhý zobák vyplněný nejrozmanitějšími bylinami. Nasadil si ji na obličej a potom si vzal kožené rukavice. Vratislav ho ironicky pozoroval.

Ranhojič ohmatal lebku zabitého a jeho kostru. Pak opatrně prohlédl i zbytek těla nemluvněte. Když se narovnal, stáhl z obličeje masku a ulehčeně oznámil: „Byl to muž a někdo mu rozbil hlavu. Myslím, že přímo na lůžku, když spal. To dítě vrah asi uškrtil. Bylo to ale dávno. Moc se z těch koster poznat nedá.“

Vratislav nechal svolat vojáky. Protože se zásobní vozy na cestě těžkým terénem opozdily a večeře ještě nebyla připravená, shromáždilo se vojsko rychle. Před chatrčí ležely na plátěných rouchách kostry, připravené k pohřbu.

„Vidíte, co udělali proradní Sasové?“ hřímal Vratislav. „Zabili bezbranné Čechy. Ani před nevinným dítětem se ti lotři nezastavili! Vypravíme jim křesťanský pohřeb a já slibuji, že je pomstíme. Až budeme v Sasku, vzpomeňte si občas na to, co teď vidíte. Chci, aby se vaše duše zatvrdily. Nedejte se obměkčit slzami nepřátel! Sasové pošlapali všechno, co je křesťanům drahé. Proto zabíjejte, palte a ničte! Nechejte za sebou v Sasku slzy a pláč. Za to vás čeká bohatá kořist. Bůh tomu chce!“

Když později, už za soumraku, vojsko večeřelo, obrátil se Mareš Buzic na Kojatu Hrabišice. „Jak náš kníže poznal, že ty dva zavraždili Sasové? Pořád o tom přemýšlím, ale nemohu na to přijít. Vždyť v té chatrči nebylo kromě koster vůbec nic!“

Kojata si chvíli útrpně mladého Buzice prohlížel a pak se usmál: „Asi proto je kníže. Že vidí víc než my ostatní! V každém případě ti ale doporučuji, abys o zločinu Sasů nepochyboval. Nebo aby ses nato ptal někoho dalšího!“

Průsmykem prošli teprve před polednem. Poslední úsek se vinul strmým kamenitým svahem a dal jim zabrat. Ale hned jak překonali hřeben, postup vojska se znatelně zrychlil. Koně i lidé natahovali nohy a cesta z kopce příjemně ubíhala. Za soumraku dosáhli úpatí. Před nimi se otevírala mírně zvlněná krajina míšeňského markrabství.

Tábor tentokrát postavili pečlivě. Několik oddílů vyrazilo sehnat v okolních vesnicích jídlo. Vratislav mínil, že by bylo mrháním zbavovat se vlastních zásob. Kdo ví, co je čekalo dál. Tady panoval klid. Osady byly na pohled výstavné. V chlévech se určitě dal najít dobytek, který vesničani nestačili ukrýt do lesů. Velké stodoly s doškovými střechami sice před žněmi nepřetékaly hojností, ale jak si velitelé vojska stačili všimnout, prázdné nebyly.

Další den vyrazili brzy ráno, záhy po úsvitu. Vratislav chtěl dohnat zpoždění. Oddíly jely v zástupu po široké pohodlné cestě. Byla zpevněná plochými kameny, aby po ní mohly jezdit i těžké kupecké vozy. Když se čeští vojáci brodili přes první říčku, ozval se za stěnou hustých olší a vrb divoký ryk. Vzápětí z úkrytu vyrazil nevelký oddíl jezdců s luky. Zasvištěly tětivy a několik Čechů bylo zasaženo šípy.

Ale Markvart byl na podobné výpady připravený. S vojskem pochodovalo několik malých oddílů v lehké zbroji, připravených okamžitě zasáhnout. Nemusel nic říkat. Vojáci v barvách míšeňského markraběte nestačili ani vytáhnout z toulců další šípy, když proti nim vyrazil oddíl s tasenými meči. Češi se přikrčili k hřbetům koní a před sebe nastavili štíty. S bojovným pokřikem se hnali proti útočníkům.

Míšeňští byli zaskočeni. Nečekali, že by pochodující vojsko mohlo být připraveno k okamžitému boji. Bývali zvyklí, že rytíři jeli nalehko a zbraně s těžšími součástkami výzbroje se vezly za nimi na vozech. Doufali, že projedou před čelem českého vojska, vystřelí několik šípů a rychle se stáhnou do bezpečí. Teď najednou nevěděli, co mají honem dělat.

Míšeňští sice vystřelili ještě několik šípů, ale ani jeden blížícím se jezdcům neublížil. Většina se svezla po štítech nebo jen lehce škrábla koně. Teprve teď si uvědomil štíhlý mladík s jemným obličejem, který útočníkům velel, že je zle.

„Zpátky!“ vykřikl a v hlase měl strach. „Rozprchněte se!“

Hon netrval dlouho. Čeští jezdci snadno pochytali všechny útočníky. Většina z nich byla možná dobrými lučištníky, ale na koních toho příliš neuměla.

Odzbrojené a potlučené muže, svázané provazy, přivedli před Vratislava.

„Jsem bratranec hraběte Manneharda," hrdě oznámil mladík, který útočníkům velel.

„Neznám," odpověděl chladně český kníže. „Ale i kdybys byl bratrancem samotného císaře, nepomohlo by ti to!"

„Zaplatí za mne výkupné! Za moje muže také. Je bohatý. Dá, co si řeknete!"

„Nepotřebuji tvoje stříbro. Mám ho dost. Zabil jsi mi tři vojáky. Zákeřně jsi nás přepadl. Jako lupič. A jako lupiče tě potrestám."

„Včera jste nám vyplenili pět vesnic!"

„Nemám čas s tebou diskutovat. Zemřeš."

„Milost," zbledl mladík a padl na kolena. „Vezměte si mé stříbro. Dám všechno, co mám!"

Vratislav si ho nevšímal. Obrátil se k Markvartovi. „Všem dej useknout pravou ruku, vypíchnout oči a pak je naraz na kůl někde u cesty. Až budeš hotový, dožeň nás. Nemůžeme se zdržovat! Císař Jindřich čeká."

České vojsko se připojilo k císaři v Lipsku. Nebylo však zdaleka poslední. Řada spojenců byla stále ještě na cestě. Tažení proti Sasům vyhlásil císař na poslední chvíli a někteří nestihli tak rychle shromáždit vojsko.

Když se Vratislav vracel ze slyšení u císaře, zastavil ho honosně oblečený mladík. Měl robustní postavu, krátkou nazrzlou bradku a nepoddajné kučeravé vlasy. Nepatrně se uklonil.

„Vznešený kníže, jsem Viprecht z Grojče. Byli jsme na slyšení u císaře společně. Určitě jste si mne nevšiml. Ale já vás ano. Chtěl jsem vám říci, že si velice vážím vašeho vojenského umění. Proto jsem rád, že vznesený císař rozhodl zařadit mou nevelkou družinu k vašemu vojsku."

Vratislav se zamračil. Viprechta neznal a u císaře si ho skutečně nevšiml. Nebyl ani důvod. Teprve teď si vzpomněl. Císař mu na začátku slyšení řekl, že hodlá pod jeho velení svěřit několik menších

družin místních velmožů. Ale víc o tom Vratislav nepřemýšlel. Nerad bojoval po boku rytířů, které neznal. Nevěděl, co od nich může v bitvě očekávat.

Mladík v honosném oděvu si zvědavě Vratislava prohlížel. Jako by uměl číst myšlenky, dodal: „Nemusíte se bát, vznešený kníže. Já i mí lidé umíme bojovat. Až narazíme na Sasy, uvidíte sám.“

„Nevypadáš na to, že mlátíš prázdnou slámu. Ale rytíři, kteří prošli bojem, mívají skromnější oděv. Více železa a méně hedvábí. Ale možná máš pravdu,“ přikývl uštěpačně Vratislav. Viprecht působil dojmem silného muže. Takové měl raději na své straně. „Asi bychom se měli lépe poznat, pokud je to tak, jak říkáš. Zvu tě na číši vína.“ Objal mladíka kolem ramenou a přátelsky, jako by se znali léta, ho odváděl do svého stanu.

45. KAPITOLA

Ve stanu bylo ještě šero. Plamen v olejové lampě prskal a na plátně tančily odlesky stínů. Venku bylo slyšet rachocení kol, frkání koní a řinčení kovu. Do toho se mísily hrubé mužské hlasy. Tábor se probouzel. Dnes ale mnohem dříve než jindy. Vojsko čekala veliká bitva. Možná rozhodující.

„Jak že se jmenuje ta řeka?“ vrtěl hlavou Vratislav, když mu panoš pomáhal dopnout přezky zbroje.

„To ani není řeka,“ usmál se Wolfgang z Reuthu, který dohlížel na přípravu snídaně. „Obyčejný bahnitý potok. Jmenuje se Unstrut.“

„Fuj,“ řekl Vratislav a naznačil, jako by si chtěl odplivnout. „Nechtěl bych, aby se říkalo, že český kníže padl u Unstruty. Nebo Unstrutu? Když už zemřít, tak někde, kde se to jmenuje trochu lidsky. Unstrut,“ opakoval vesele. „To by si ani žádný kronikář nepamatoval!“

Měl dobrou náladu a už se na boj těšil. Byl zvědavý, jak bude bitva probíhat. Ještě nikdy se ničeho tak velikého nezúčastnil. Na každé straně stály tisíce jezdců a pěších oddílů s lukostřelci bylo dobře deset tisíc. To bylo něco jiného než potyčky doma nebo boje s Poláky a Uhry. Tohle byla bitva. Skutečná, o jaké se zpívalo v rytířských romancích.

Dokonce i Vratislav podlehl přes své zkušenosti všeobecnému nadšení. Svrběly ho dlaně a celý se třásl, aby už sevřel jílec meče. Byl nesmírně zvědavý, jaký úkol mu císař svěří. Porada velitelů se měla konat hned po ranní mši.

Vojsko císaře Jindřicha nebylo špatné. Při cestě do Harzu úspěšně vybojovalo několik bezvýznamných šarvátek. V jedné z nich se střetly se Sasy i české oddíly. Po boku s nimi bojoval Viprecht z Grojče. Jeho vojenské umění si Vratislav nemohl vynachválit.

Být součástí silného vojska byl povznášející pocit. Jako by síla těch tisíců mužů v táboře kolem vstoupila do Vratislava. Fyzicky ji cítil a i když se o odvaze Sasů vyprávěly legendy, nic si z nich nedělal. Věřil, že dneska rozdupou Sasy jako švábы.

Tábor českých oddílů se nacházel až na levém křídle. Proto Vratislavovi chvíli trvalo, než dojel na koni k císařovu stanu. Stál za nevysokým zalesněným pahorkem na dohled městečka Homburgu. Vládl tady nepopsatelný zmatek. I když podobný panoval před bitvou v každém táboře, vycítil Vratislav šestým smyslem válečníka, že není všechno, jak má být. Na to, že bitva měla za několik hodin začít, byl zmatek příliš veliký.

Císařův stan měl střechu z rudého plátna, stěny ze žlutého hedvábí a vchod lemovaly zlacené třásně. Před ním byly do země zaražené dřevce, na nichž vlály praporce s císařskými orly. Napravo od vchodu stálo nízké roubené pódium s trůnem. Přes něj byla přehozená medvědí kožešina. Před pódiem byl o veliký balvan opřený válečný štít císaře Oty, vzácná relikvie, která patřila spolu s císařskými insigniemi mezi poklady římské říše.

Herold u vchodu do stanu oznámil příchod českého knížete. Když Vratislav vstoupil, císař Jindřich vstal a vyšel mu vstříc. Byl vyšší než Vratislav, měl šlachovité tělo a v obličeji trochu hrubé rysy. Byl ještě mladý, přesto působil důstojně. Nezapřel svého otce. V očích, jindy povýšeně chladných, postřehl Vratislav vděk. Ale současně i nejistotu. Pevně se objali na znamení spojenectví.

„Buď vítán, statečný kníže," řekl prostě císař Jindřich a ukázal na lavici. Ve stanu už byli skoro všichni významní muži jeho vojska. Chyběl jen lotrinský vévoda Gottfried a lucemburský markrabě Konrád. Oba se objevili skoro vzápětí. Přišli spolu v družném hovoru.

Porada byla krátká. Sasové byli početně slabší než vojsko, které shromáždil císař. Proto se Jindřich rozhodl vést bitvu obvyklým způsobem. Hlavní útok povede jízda na saský střed. Pravé křídlo provede současně obchvat do boku nepřítele. Levé křídlo se bude držet stranou jako záloha a zaútočí na Sasy, teprve až jízda rozpráší střed jejich armády.

„Vznešený císaři," ozval se markrabě Magnus. „Kdo jiným než já by měl znát Sasy? S některými z nich jsem kdysi válčil bok po boku. Znám jejich vojenské umění a myslím, že bychom měli útočit jinak. Pokud zaútočíme na střed, budeme mít obrovské ztráty. Sasů je méně než nás a neumějí tak dobře manévrovat. Ale žádný saský vo-

ják neustoupí ani o píď. Pokud mu useknete pravou ruku, přehodí si meč do levé a bude se jím ohánět, dokud nevykrvácí. Nebo dokud mu neuseknete i tu levou!“

„Pokud se, Magne, bojíš svých krajanů,“ ozval se císař Jindřich hněvivě, „můžeš zůstat v táboře a hlídat vozy se zásobami! Útoku mých rytířů nemohou Sasové odolat.“

Vedle Vratislava seděl štýrský markrabě Otakar, starší muž s jizvou ve tváři. Bojoval již ve vojsku císařova otce. Naklonil se k Vratislavovi a tiše zabručel: „Tohle o Uhrech tvrdil loni Jindřich také. Měli jsme co dělat, abychom ho z té vřavy dostali vůbec živého!“

Vratislav přikývl. Nemínil se do sporu velitelů míchat. Ale kdyby se ho někdo zeptal na jeho názor, asi by souhlasil s Magnem. Také vedl útok raději rychlým manévrem z boků, než se slepě hnát proti pevnému středu. Vletět do kotle a doufat, že vlastní meč bude rychlejší než nepřítelův, bylo riskantní. Ranní nadšení z něj pomalu vyprchalo. Nejdřív měl vztek, že ho císař nechal v záloze. Ale nakonec byl rád. Jak to říkával ne zrovna uctivě jeho velitel Markvart? Tenhle mladík může být možná dobrým císařem, ale určitě nemůže být bez zkušeností dobrým válečníkem.

Před císařovým stanem zastavil Vratislava lotrinský vévoda Gottfried. Jeho armáda dorazila před několika dny. Měl to sem ze severní Itálie nejdále ze všech císařových spojenců.

„Tak tys český kníže Vratislav,“ usmál se přátelsky. „Dnešní bitva bude na nás! Čeká nás pěkný masakr.“

Vratislav si vzpomněl, že císař vyčlenil lotrinské oddíly na levé křídlo do zálohy spolu s ním. Rychle přejel pohledem vysokého urostlého muže v nádherné zbroji z černé lesklé oceli, zdobené stříbrnými pásky. Pak diplomaticky odpověděl: „Jsme jen v záloze. Útok povede císař s jízdou.

„No právě,“ smál se vesele lotrinský vévoda, jako by nešlo o válku. „Až přijde náš čas, přijeď k mému stanu. Poradíme se. Pokud máme dneska Sasy porazit a zachránit císaře, tak se pěkně zapotíme.“ Pak zvedl meč na znamení pozdravu, vyšvihl se na koně a odcválal.

Vratislavovi zkazil náladu úplně. Věděl totiž, že vévoda Gottfried měl pravdu. Uvědomil si, že se z hlediska taktiky velké bitvy

nebudou příliš lišit od malých. Bude jen více mrtvých. Vlastně to věděl dávno. Jenom na chvíli podlehl lesku císařských standart. Zavrtěl hlavou, nasedl na svého ryzáka a pomalu cválal přes pahorek zpátky do svého ležení. Mračil se, ale současně si umiňoval, že jeho vojáci na něm nesmí nic poznat. Stačilo, že měl po náladě on sám. Pokud by i jeho muži začali pochybovat, nemělo cenu do bitvy vůbec vyjet.

Během jízdy řídkým lesem se uklidnil. Když přijel do českého ležení, mával bojovně mečem a volal, že za chvíli zadupou Sasy do země jako šváby. Mezi svými se mu nálada opravdu zlepšila.

Ranní slunce stálo ještě nízko nad obzorem a z travnatých luk stoupaly cáry mlhy. Ve stínu stromů bylo dosud chladno, ale jasná obloha slibovala horký den. Císař Jindřich se rozhodl pro drtivý útok dříve, než přijde polední vedro. Věděl, že nic tak neoslabuje sílu jízdy jako horko. Hlavně koním vadilo. Lidé museli vydržet všechno, ale zvířatům se poručit nedalo.

Sasové rozmístili hlavní síly napravo od Homburgu. Byla zde rozlehlá plochá rovina. Půda byla tvrdá a vyschlá. Koním se lehce prášilo od kopyt a podkovy dutě zněly po udusané půdě. Místo pro bitvu si Sasové vybrali již dříve. Proto měli dost času připravit se.

Za řadami jízdy stály oddíly pěšáků s dlouhými kopími. Před kopiníky byl vykopán mělký příkop, z jehož dna hrozivě trčely zašpičatělé kůly. O kus dále u lesa byli soustředěni lukostřelci, kteří mohli podle potřeby bránit hlavní síly, stejně jako levý bok armády. Pravý bok Sasů kryly dřevěné ploty a stodoly Homburgu.

Nad praporci, které se jako barevný les tyčily nad hlavami jezdců, vynikala veliká standarta velitele Oty z Northeimu. Zkušeného válečníka, který ještě nedávno bojoval po boku císaře Jindřicha. Snad proto, že tušil, jak bude císař uvažovat, vybrali si Sasové tohle místo. Bylo pro ně výhodné. Protože byli početně slabší, bylo na císaři, aby jejich rozhodnutí přijal a zaútočil první.

Jindřich nechal rytíře na koních rozestavit se do pěti řad. I když jezdci stáli těsně vedle sebe, byla šíře útočné linie tak veliká, že krajní se ocitli téměř mimo planinu, kde se měl vést boj. Vzniklo z toho hádání a strkání. Nakonec se jezdci z krajních míst přesunuli dozadu a vytvořili šestou řadu.

Do středu postavil císař své nejlepší muže, kteří měli jako klín prorazit saskou obranu. Lucemburské a falcké pěší oddíly se přesunuly na pravou stranu formace. Měly obejít Homburg a z boku zaútočit na pěší saské zálohy. Až císařská jízda rozpráší saský střed, měly zabránit ustupujícím nepřátelům uniknout. Lukostřelce rozmístil v nevelkých hloučcích hned za jízdu. U velitelského stanu si ponechal několik tisíc pěšáků s kopími, meči a sekyrami. Ti měli zasáhnout později, až jízda prorazí obranu nepřítele a vnese zmatek mezi saské rytíře.

Vratislav se přesunul trochu blíž k planině, na níž se měla bitva odehrát. Našel si pohodlné místo pod velikým habrem, odkud měl vynikající výhled. Nařídil, aby jeho rytíři sesedli a koně odvedli do stínu. Hustých stromů byl kolem dostatek. Panoši se vydali s vědry k potoku přinést vodu a napojit koně. Ostatní vojáci se pohodlně rozložili do sytě zelené a příjemně vonící trávy. Někteří si ještě chvíli zdřímli, jiní pro zkrácení dlouhé chvíle vytáhli kostky. Ráno se dobře najedli a teď mohli lenošit v příjemném letním dopoledni. Tomu nejhoršímu prvnímu útoku se vyhnuli. Byl důvod ke spokojenosti. Zálohy na tom byly v každé bitvě nejlépe. Nenadřely se tolik, mrtvých a zraněných bývalo málo, ale právě zálohy se často dostaly jako první ke kořisti.

Císař Jindřich v pozlacené zbroji a s rudým pláštěm na ramenou se vyšvihl na svého nádherného černého hřebce, kterého loni dostal jako dar od bagdádského chalífa. Ještě jednou se přísně rozhlédl, zda jsou všichni na svých místech. Pak pokynul rukou heroldům, aby zatroubili do útoku.

Rytíři sklopili hledí přileb a od panošů si vzali útočná kopí. Pevně je sevřeli v rukou, dřevce zaklesli v podpaží a někteří se ještě pokřižovali. Pak s hlasitým křikem povolili uzdy koní. První řada se pomalu hnula vpřed. Podle troubení heroldů postupně vyrážela jedna linie rytířů za druhou. V krátké době se planinou neslo dunění tisíců koňských kopyt, rachocení kovové zbroje a křik, jímž si útočící rytíři dodávali odvahy.

Zpočátku jeli rytíři ve vyrovnané linii, ale jak koně zrychlovali, dostávali se někteří více dopředu. Pár se zase začalo opožďovat. Všech se zmocnilo bojové vzrušení. Teď už se jen málokdo ohlížel,

kde má souseda. Každý bodal ostruhami koně do slabin a hnal se plnou rychlostí vpřed. Ti nejrychlejší poočku sledovali ostatní. Kdo bude první? Kdo narazí na nepřítele? Alespoň pro ty nejlepší v první řadě to byla otázka cti. Rytíř, který zahájil bitvu, dostal od císaře dvojitý podíl z kořisti. A ještě se o něm v celé říši vyprávělo.

Saská jízda ještě chvíli otálela. Přitom musel Ota z Northeimu vidět, že útok začal. Teprve když rytíři s korouhví císaře Jindřicha cválali v plné rychlosti, první řada saských rytířů se pohnula a jakoby neochotně vyrazila vpřed. Jindřich sledoval Sasy a nedůvěřivě vrtěl hlavou. „Nač čekají?“ obrátil se vztekle na své pobočníky. „Přece nemohou mít strach hned na začátku? Pokud nevyrazí do cvalu proti nám, jsou bez šance. Stojící jezdec na koni je jenom vyšší pěšák. Chápete někdo, o co jim jde?“

„Hannibalova ulička smrti,“ zabručel markrabě Magnus. Kdyby v té bitvě nešlo také o něho, mohli by ho ostatní podezřívat, že v jeho hlase slyšeli ironii.

Císař Jindřich po něm zlostně šlehl pohledem a pak si s hrůzou uvědomil, že Magnus bude mít pravdu. I jemu četl vychovatel římské letopisy o vyčerpávající válce s Kartágem. Tehdy punský vojevůdce Hannibal provedl geniální strategický tah. Proti silnějšímu římskému vojsku postavil své oddíly tak, aby římské legie prolomily střed a rychle postupovaly, ale současně elitní jednotky na křídlech sevřely postupující Římany z boků a do jednoho je pobily.

„Zatrubte k ústupu,“ vykřikl na heroldy a než mohl některý z přihlížejících velmožů trubače zastavit, ozval se křaplavý hlas, který neměla žádná armáda ráda. Jenže to všechno bylo zbytečné. Rytíři vpředu byli příliš daleko a rozpálení bojem neslyšeli přes dunění kopyt vůbec nic. Zastavily se jen pěší oddíly, které běžely za jízdou. Okamžitě mezi nimi zavládl nepopsatelný zmatek. Nikdo nechápal, proč by měli ustoupit, když boj ještě nezačal.

„Rozjetou jízdu nezastaví nic na světě,“ káravě se na císaře obrátil stařičký štýrský markrabě Otakar. „Pokud dovolíte, vznešený císaři, zařídím, aby se pěší oddíly rychle zformovaly a pokračovaly dál. Stejně nemáme jinou možnost. Nechat jízdu bez pomoci pěšáků je to nejhorší, co bychom mohli udělat.“

Císař Jindřich byl bledý a beze slova přikývl. Neměl strach ani si nic nevyčítal. Pouze ho dusil divoký vztek. Hněvivě se obrátil na markraběte Magna, jako by on mohl za všechny potíže. „Zmiz mi z očí!“ zařval skoro nepříčetně. Pak odešel do svého stanu.

Nikdo z velitelů, kteří tu s ním byli, se ani nepohnul. Zůstal i markrabě Magnus. Znali už císaře Jindřicha a věděli, že bude za chvíli zpátky. Ujme se dalšího velení, jako by se nic nestalo. Pouze zvednutým obočím a lehkým zakroucením hlavy si mezi sebou sdělovali, že císař byl stejně ještě nedospělý chlapec. Protože muž se takhle nechoval. O rytíři ani nemluvě.

Na bojišti se zatím přeskupovaly saské síly přesně tak, jak předpovídal Magnus. Saska jízda se náporu císařských rytířů bránila jen chabě. Především bojovníci uprostřed linie se začali rychle stahovat na křídla. Do mezery ve středu saských řad se jako klín hrnul proud císařských rytířů. Museli se vtěsnat do nevelkého prostoru, ale krok za krokem se probíjeli kupředu. Konečně prorazili řadami saských jezdců. Vyrazili vítězný pokřik a chtěli pokračovat dál. Rádi by se na volnějším prostoru otočili a napadli Sasy znovu. Jenže hned za saskou jízdou narazili na příkop s kůly, hájený pěšími oddíly. Na hlavy císařských se snesla první sprška šípů.

Přední jezdci zarazili koně. Rytíři se překřikovali a snažili se dohodnout, co dál. Část chtěla pokračovat v útoku na pěšáky, ale většině zkušenějších bojovníků bylo jasné, že dostat se za příkop by znamenalo obrovské ztráty. Navíc by přišli o čas. Nakonec se v rychlosti dohodli, že se probijí zpět. Jenže to nebylo takjednoduché. Do mezery mezi saskými křídly najížděli další a další císařští rytíři. Zmatek rostl.

Jezdci se na koních otáčeli v kruhu. Krajní zápasili s těmi Sasy, kteří byli nejblíž. Ale kromě pár šarvátek na křídlech jako by se bitva zastavila. Sasové ustupovali do stran a ve středu pláně se tísnily hlavní síly císařské armády. Většině rytířů už bylo jasné, co jim hrozí. Jenže zastavit pohyb zadních oddílů nebylo v silách žádného z nich. Proto vyrážely malé oddíly rytířů do protiútoku různými směry proti oběma saským křídlům. Jedině tudy vedl únik z pasti.

Vypukly krvavé šarvátky, v nichž početní převaha císařského vojska nehrála žádnou roli. Zatímco část saských jízdních a pěších

oddílů zápasila s císařovými rytíři, zbytek saské jízdy se na pravém křídle zformoval a zaútočil v sevřeném šiku na nechráněné pěší jednotky, které postupovaly za jízdou. Asi by je Sasové úplně zničili, kdyby se neobjevily doslova v poslední chvíli na okraj i Homburgu lucemburské a falcké pěší jednotky. Jejich velitelé ihned zaútočili proti pravému saskému křídlu. Ota z Northeimu sem musel přesunout ze středu část sil. Tím se trochu ulehčilo obklíčeným hlavním silám Jindřichovy armády.

Všude teď zuřil neúprosný boj. Z pláně se ozývalo ržání raněných koní, nářek umírajících mužů, řinčení zbraní a chraptivé hlasy velitelů, které ale stejně nikdo neposlouchal. Na dálku to mohlo vypadat, že se poměr sil vyrovnal. Císař Jindřich se dokonce začal opět trochu usmívat. Ale nikdo ze zkušenějších velitelů se mu neodvážil říci, jak velice se mýlí. Císařské oddíly byly sevřené ve středu a zoufale se bránily. Muži neměli čas ani na vteřinu si vydechnout. Rychle jim docházely síly.

Sasové na tom byli mnohem lépe. Ale výhodu, kterou získali skvělým manévrem na začátku bitvy, nedokázali beze zbytku využít. Mnozí rytíři místo aby v sevřeném šiku svírali nepřítele, raději se vrhali do šarvátek s protivníky. S mnohými měli nevyřízené osobní účty. I v krutém boji obě strany respektovaly právo hájit čest. Když vjel některý rytíř mezi nepřátele a volal jméno soka, s nímž se chtěl utkat, udělali mu ostatní místo, aby umožnili souboj.

Ota z Northeimu si ponechal na pravém křídle u lesa jen několik záložních oddílů a také lukostřelce. Kdyby teď nasadil všechny své muže, asi by boj na pláni rozhodl. Ale zkušený válečník se bál vrhnout do boje zbytky sil, neboť věděl, že i císař si ponechal nějaké zálohy.

U křesla, v němž seděl Vratislav, se objevil lotrinský vévoda Gottfried. Seskočil z koně a vděčně přijal pohár s ředěným vínem. Blížilo se poledne a slunce nemilosrdně pálilo.

„Vidíš, kníže," ukazoval přes řeku. „Ota z Northeimu ponechal zálohy stranou. Proti nám."

Vratislav připil lotrinskému vévodovi na zdraví. Byl polichocený, že právě české oddíly mají postupovat společně s ním. Gottfried

patřil k nejlepším válečníkům křesťanského světa. Vratislav o něm slyšel celé legendy. Mlčel a čekal.

„I když by Ota teď mohl vyhrát, bojí se," vrtěl nesouhlasně hlavou Gottfried. „Myslí si, že je opatrný. Ale ve skutečnosti je hloupý."

Vratislav zaujatý bitvou bezděčně vyhrkl: „Každý zkušený velitel by udělal totéž. Já taky!"

„Zkušených velitelů už po světě chodilo! Nakonec stejně prohráli. Ale Karel Veliký byl jediný. Ten by nenechal vojáky zahálet, když se na bojišti rozhoduje o osudu celé bitvy. A možná celé války. Kdyby teď napadly čerstvé záložní síly císařské oddíly, bylo by po bitvě dřív, než by se Jindřich vzpamatoval. Než bychom se my dva dostali přes řeku, Sasové by už jen dobíjeli zraněné. Moc bychom tam platní nebyli."

„Přesto by to bylo riskantní. Ota neví, jaké máme rozkazy," oponoval Vratislav. V jeho hlase bylo slyšet rozladění. Uvědomil si, že Jindřich stojí na pokraji porážky. Ostuda padne i na něho, i když do boje třeba ani nezasáhne. Nebo ještě hůře, zasáhne ve chvíli, kdy už nebude nic platný. Od císaře stále žádné rozkazy nepřicházely.

„Štěstí přálo vždy odvážným, kníže Vratislave. Ota udělal chybu a je teď na nás, abychom mu ukázali, jak se správně válčí."

„Císař už poslal rozkazy?"

„Ten?" usmál se ironicky Gottfried. „Určitě si pořád myslí, že se nic neděje. Než pochopí, jak si stojí, bude pozdě. Mám tam pár dobrých přátel a myslím, že je na čase, abychom jim pomohli!"

„Bez rozkazu?" nedůvěřivě se optal Vratislav. Ale souhlasil s Gottfriedem. Teď, nebo nikdy!

„Pokud bitvu vyhrajeme, nebude se císař starat, zda jsme dostali rozkaz. A pokud prohrajeme, bude to stejně jedno!"

„Pojedu," řekl Vratislav bez rozmýšlení. „Jak to uděláme?"

„Obráceně, než to měl udělat Ota z Notrheimu. Myslí si, že drží zálohy na střetnutí s námi dvěma. Až přebrodíme tu strouhu, co jí hrdě říkají řeka, bude na nás čekat u lesa. Tak se to má přece dělat. Jeho zálohy proti našim zálohám. Abychom ho nezklamali, vyrazíme proti nim. Ale v půlce louky zahneme vlevo a vrhneme se do zad jeho hlavním silám. Než se saské zálohy vzpamatují a přesunou, uvolníme náš střed. Hlavně musíme za tu krátkou chvíli, kterou bu-

deme mít k dispozici, pobít co nejvíc Sasů. Až k nám dorazí saská záloha, nebudeme na ni útočit. Postavíme jen obranu. K tomu stačí pár oddílů. My dva se s našimi družinami probijeme k saskému táboru , a když to půjde, zajmeme Otu z Northeimu a velitele. Jedině tohle může přinést vítězství.“

Vratislav sklonil hlavu, aby zakryl úsměv. Byl nadšený. Tohle byl čin, který ho mohl proslavit v celé římské říši. Získat mu pocty. A pokud ne císařovu vděčnost, tak alespoň slušnou odměnu.

Drtivý útok a neočekávaný manévr českých a lotrinských oddílů rozhodl bitvu u Homburgu. Zraněnému Otovi z Northeimu se podařilo s družinou uprchnout, ale většina ostatních saských vůdců v bitvě buď zahynula, nebo byla zajata. Veliké ztráty měla i císařská armáda. Na bojišti zůstaly stovky mrtvých rytířů a tisíce pěšáků.

Císař Jindřich přesto zářil spokojeností. I když Ota z Northeimu uprchl, bylo zřejmé, že je se saským povstáním konec. Císař osobně poděkoval lotrinskému vévodovi Gottfriedovi a českému knížeti Vratislavovi. Oběma slíbil bohatou odměnu. Před celým vojskem je označil za vzor rytířské odvahy.

Vítězní rytíři celou noc pili a do tmy zněly písně o válečném hrdinství. Jejich služebníci zatím ošetřovali na pláni raněné a odnášeli je do provizorně zřízených špitálů. Čeleď svážela na kárách k velikým jámám mrtvé, císařovy stoupence, stejně jako odbojné Sasy. Kněží v ušpiněných ornátech hroby vykropovali svěcenou vodou a žehnali mrtvým. Zemřeli, aniž svou duši očistili zpovědí a dostali poslední pomazání. Nikdo ale nepochyboval, že dojdou spasení, protože zemřeli za křesťanskou věc.

46. KAPITOLA

Vratislav dlouho váhal, kde s císařem Jindřichem jednat. Jenže v severních Čechách neměl příliš na výběr. Bílina byla určitě nejlepším místem, i když se nemohla měřit s říšskými hrady v Řeznu, Norimberku nebo Cáchách. Ale valy s palisádovými hradbami byly dostatečně vysoké, věže u bran Hrabišic nedávno opravil a všechna stavení měla nové střechy. V tom si určitě Bílina nezadala s většinou zanedbaných pevností v Sasku, které před několika týdny obsadil císař Jindřich po vítězné bitvě u Homburgu. O smír ho dokonce požádal i poražený Ota z Northeimu. Vše nasvědčovalo, že povstání rychle skončí. Jenže pak se proti císařovi postavil míšeňský markrabě Ekbert. Teprve v loňském roce dosáhl zletilosti. Jeho rádci se zřejmě cítili ohroženi Jindřichovými úspěchy v sousedním Sasku.

„Kdyby všichni chtěli mír, nač bychom tu byli my?“ mudroval u vína Vratislavův velitel Markvart. „Císař je jako uhlířů milíře. Když na jedné straně vyšlehne plamen, přiběhne tam s drny v ruce a udusí ho. Ale jen to udělá, už vyšlehne plamen na druhé straně. A tak pořád dokola.“

„Už raději nepij,“ dobíral si ho Martin. „Nebo tě pro tvou moudrost udělají kaplanem!“

„Proboha, to snad ne,“ protestoval ztěžklým jazykem Markvart.

„I kdyby byl Markvart moudrý jako sám papež, nikdo by ho kaplanem neudělal,“ řekl na oko vážně Wolfgang z Reuthu. Seděl spolu s dalšími u stolu a čekal, až se kníže Vratislav vrátí od císaře. „Podívejte se na jeho obličej. Jedna jizva vedle druhé. A to, o čem říká, že mají být vousy, vypadá hůř než štětiny divočáka. Jednou v zimě jsem viděl zblízka výt vlka. Jeho tlama vypadala přátelštěji, než když se Markvart usměje. Toho by se lekl i Pán nejvyšší. K oltáři, kde by Markvart celebroval mši, by raději vůbec nesestoupil.“

„Nerouhej se,“ ohradil se Matouš, nový Vratislavův zpovědník. Měl na sobě hnědé roucho benediktýnského řádu, na několika místech polité vínem. Jen těžko držel víčka otevřená a skoro nebylo rozumět, co říkal.

„Jen se smějte! Co vy o tom můžete vědět, čumáci?“ bručel si Markvart pro sebe. Ještě cítil rozbouřenou krev, kterou mu před večeří rozproudila Gudrun, nejhezčí z prodejných holek, které doprovázely na vojenském tažení české oddíly. „Já jsem náhodou chlap, jak má být!“

Dál se ale ve své obhajobě nedostal, protože do jizby vešel Vratislav. Všichni včetně opilého zpovědníka vyskočili a uctivě se uklonili.

Vratislav měl starosti. Poprvé během jeho vlády navštívil císař Jindřich české knížectví. Část svého vojska nechal v Sasku a se zbytkem se přesunul do severních Čech. Chtěl si tu několik dní odpočinout. Potom plánoval tažení proti Míšni. Vratislav měl jet s ním. Protože se Češi osvědčili, požadoval císař, aby Vratislav s sebou vzal více vojáků, než měl předtím v Sasku. Kníže měl doma mužů dost, ale nevěděl, proč by to dělal zadarmo. Teď bylo na císaři, aby ukázal, nakolik si cení jeho spojenectví.

Jenže jak byl císař Jindřich na bojišti neobratný, tak byl při jednání u stolu horší než úhoř. Teprve po několika dnech se zdálo, že Vratislav dovede vše ke zdárnému konci. Rýsovalo se přijatelné řešení, které bylo zatím tajné. Jediný, kdo o něm věděl, byl Wolfgang z Reuthu. On sám ostatně na ten nápad přišel.

„Není to ovšem řešení ideální,“ upozorňoval neustále Vratislava. „Ale je za dané situace nejlepší. Určitě má okamžitý zisk sporného území větší cenu než slib jistějšího v budoucnosti. Chtějte odměnu hned, vznešený kníže. Protože o našem císaři se právem říká, že nikdo vám nemůže dát tolik, kolik vám náš císař může slíbit.“

Když Vratislav vstoupil do jizby, trochu unaveně se usmál a kývl směrem k Wolfgangovi na znamení, že vše je na nejlepší cestě. Pak se natáhl po poháru a žíznivě se napil. Teprve potom se rozhlédl po svých mužích. Všiml si, jak je velitel Markvart načepýřený. Káravě se na něho podíval a řekl: „Markvarte, ty ale dneska vypadáš hrozně...“

Dál se nedostal. Nechápavě a dokonce trochu uraženě pozoroval své muže, kteří dostali tak prudký záchvat smíchu, že se někteří museli posadit na lavici, aby neupadli na zem.

Vojsko se jako dlouhý had pomalu sunulo údolím k horskému průsmyku. Tentokrát vojáci postupovali mnohem rychleji než při tažení proti Sasům. Míjeli chatrč zavražděného uhlíře. Hlína na hrobě byla ještě čerstvá, ani nestačila zarůst trávou. Překvapeně si všimli, že na hrobě ležel svazek uschlých květů.

Cesta na druhé straně hor z průsmyku dolů byla zatarasená záseky a pokácenými stromy. Místy ležely ve vysoké trávě rozházené kovové hvězdice. Pokud si je kůň zabodl do kopyta, většinou zchroml a byl k nepotřebě.

Vojsko proto postupovalo pomalu a opatrně. Dalo se předpokládat, že se míšeňský markrabě Ekbert bude chtít utkat někde tady v horách. Na úzké cestě lemované hustým lesem nebylo možné vojsko rozvinout. Početní císařova výhoda by nehrála velkou roli. Míšeňský markrabě musel zastavit útočníky na hranicích, aby zachránil zemi před pleněním. Pokud by císař pronikl s vojskem do podhůří a teď přede žněmi vyraboval míšeňské vesnice a města, znamenalo by to totéž jako porážka.

Blížil se večer a císař Jindřich rozhodl postavit vojenský tábor. Byli ještě dost vysoko v horách, jen těsně zaprůsmykem. Našli poměrně rovnou louku, kterou vojáci ohradili provizorním plotem a mělkým valem. Půda nebyla kamenitá a daly se postavit i stany. Malou studánku vypili koně za chvíli a to byla jediná voda, kterou našli. Proto císař rozhodl poslat několik vozů s koženými měchy zpět, k potoku na české straně.

„Co navrhuješ, kníže?“ obrátil se mladý císař na Vratislava. Pokynul shromážděným pánům, aby se posadili ke stolu, na němž byla přichystána pozdní večeře. Vratislavovi se mihla hlavou otázka, zda císař zdědil po svém otci jeho příslovečnou šetrnost, nebo zda skutečně nebyl čas připravit něco lepšího. Na císařově stole byly placky od rána, sýr a trocha studeného masa.

„Můj otec kníže Břetislav porazil kdysi na Šumavě v podobném terénu vašeho vznešeného otce císaře Jindřicha,“ začal Vratislav a přes nesouhlasný výraz v císařově obličeji pokračoval. „Říkám to proto, aby bylo zřejmé, že v horách může i slabší vojsko rozdrtit početně silnějšího nepřítele. Zvláště pokud se velitelé ukvapí. Proto navrhuji zůstat na tomto místě ještě zítra. Vyšleme do okolí zvědy a

zjistíme, kde přesně ukryl markrabě Ekbert své oddíly. A co na nás chystá.“

„Není tu voda,“ zavrtěl hlavou nesouhlasně hrabě Ruprecht, velitel císařovy vojenské družiny. „Vojsko má bojovat, a ne se povalovat! Kromě toho nemáme už žádné zásoby. Zítra nebudeme mít co jíst.“

Vratislav si opět uvědomil, oč lepším velitelem byl jeho Markvart. Ten dbal, aby za vojskem jelo několik vozů s jídlem. Když mu ostatní vyčítali, že to je mrhání peněz, smál se. Kolikrát se už tahle opatrnost českým oddílům vyplatila! Vratislav jen pokrčil rameny, uklonil se a řekl: „Lepší radu nemám, vznešený císaři.“

Jindřich si zamyšleně ulomil kus placky, strčil ji do úst a pomalu žvýkal. „Ruprechte, kolik máme jídla?“

„Pouze váš vůz s pár bečkami naloženého masa, něco sýra a deset pytlů mouky. Ale to jsou zásoby pro vás, vznešený císaři. A pro vaši družinu. Pro vojáky nemáme už nic. Spížní vozy jsou prázdné.“

„Co navrhuješ?“

„Zítra ráno vyrazí nejdřív oddíl jezdců prozkoumat cestu. Vojsko pojede za ním. Večer už můžeme být pod horami. Ve vesnicích najdeme jídla dost. I kdyby nás někde markrabě Ruprecht napadl, nemá dost vojáků, aby nás zastavil.“

Císař dojedl, rukou si hladil rašící mladické vousy a bylo vidět, že přemýšlí. Potom se znovu obrátil na Vratislava: „Souhlasíš s mým velitelem?“

„Něco podobného navrhovali kdysi vašemu vznešenému otci jeho rádci. Ještě dnes nacházejí dřevorubci v lesích u Brůdku kostry nepohřbených německých vojáků.“

„To nezní příliš uctivě,“ zabručel císař Jindřich.

„Uctiví zemřou často dřív než ti, kteří přemýšlejí. Pravda a uctivost jsou dvě různé věci.“

Císař přikývl a pak se usmál. „Kníže Vratislav má pravdu. Zítra zůstaneme tady. Rozdělte zásoby z mého vozu a zmenšete příděly, aby se dostalo na všechny.

„Pokud dovolíte, vznešený císaři, nebude to nutné,“ ozval se Vratislav. „Mé oddíly si vezou dostatek jídla. Myslím, že mohu poskytnout mouku a sýr i vašim mužům.“

Ráno vyslal hrabě Ruprecht silný oddíl jezdců, doprovázený zástupem kopiníků, aby prozkoumal cestu. „Zbytečné zdržování," bručel si pro sebe. Nařídil, aby zabili každého, kdo by vypadal jako voják míšeňského markraběte. S nelibostí si všiml, že i Vratislav vyslal na výzvědy několik vojáků. Jeho lidé ale nezamířili po cestě dolů. Vrátili se do sedla a pak se vydali kamsi po hřebenu.

Ruprecht měl vztek, že císař poslechl českého knížete. Před ostatními dal najevo, že mu nevěří. Jemu, který prošel už tolika bitvami. Kdo byl Vratislav proti němu? Náhodou se u Homburgu přimotal k útoku lotrinských oddílů a teď se naparuje, jako by všechno byla jeho zásluha. Vztekle si odplivl a pak nakopl jednoho z vojáků, který se mu nešťastně připletl do cesty.

Mareš Buzic kráčel zatím s pěti vojáky po kamenité cestě zpět do sedla. Šli pěšky. Na sobě měli jen kožené haleny, aby postupovali rychle. Kopí a štíty nechali v táboře. Vzali si jen meče pro neočekávané případy.

„Vidíte, urozený pane," ukazoval hubený blondák s rozčepýřenými vlasy. „Tady začíná stezka, o které jsem mluvil." Narodil se v jedné vesnici nedaleko a jeho otec tu sbíral smůlu, vyráběl louče a prodával je. Proto znal mladík lesy kolem jako své škorně.

„Za tímhle vrškem je další sedlo a tam se cesta stáčí dolů. Cizí jí ale nepoužívají, protože je dost strmá a vozy po ní neprojedou. Pokud by ji chtěl vznešený kníže použít, rytíři by museli sesednout a vést koně za uzdu. Cesta se neupravuje, je samý vývrat a kořeny. Koně by si mohli polámat nohy. Ale jinak je mnohem rychlejší než kupecká stezka, po které jede císař."

Muži se museli občas přikrčit, aby podlezli spadlý strom, ale jinak postupovali rychle. Cesta byla lepší, než se na první pohled zdálo.

„To je ona?" zeptal se Mareš, který malému oddílu velel. Ukazoval na poměrně širokou stezku, která odbočovala mezi mladé habry a buky a stáčela se po svahu dolů.

„Kdepak, urozený pane," vrtěl hlavou hubený mladík. „To je nějaká cestička, kterou si vyšlapala zvěř. Víte, voda je jenom na české straně. Musíme ještě kus po hřebenu."

„Jenom jestli si nevymýšlíš," bručel černovlasý voják. Byl o poznání tlustější než rozčepýřený mladík a v dusném ránu se pěkně potil. V obličeji měl naštvaný výraz. Ostatní kamarádi se válejí v táboře a zrovna on musel dostat takovou službu.

„Podle čeho poznáš, že jdeme správně?" vrtěl nedůvěřivě hlavou Mareš. „Vždyť je to tady všechno stejné!"

„Kdybyste se tu narodil, urozený pane, tak vám to všechno stejné připadat nebude. Vidíte, tady odbočujeme," řekl spokojeně. Z cesty po hřebenu odbočovala další stezka, úplně stejná jako to předešlá. Vydali se po ní.

Těsně před polednem ucítili kouř. Neklamné znamení, že někde poblíž měli nepřátelé tábor. Tiše se plížili listnatým podrostem. Vyhýbali se místům s příliš vzrostlými stromy, protože tam nebylo kde se ukrýt. Za chvíli narazili na mýtinu, na níž odpočívala asi stovka mužů. Na veliké hranici si opékali na prutech napíchnuté srnčí maso, rozporcované na plátky. Koně měli uvázané na dlouhých kožených řemenech, aby se zatím mohli pást.

Mareš vrtěl hlavou a očima naznačoval svým mužům, že Míšeňští jsou hlupáci, když ani nepostavili stráž.

Vrátili se zpět do míst, kudy vedlo koryto dávno vyschlého potoka. Nepřátelský oddíl opatrně obešli velikým obloukem a pokračovali napříč lesem, aby se dostali k hlavní kupecké cestě. Tam někde musely být hlavní síly markraběte Ekberta.

Několikrát narazili na malý oddíl, který budoval záseky. Ale i když prošli lesem několikrát, nikoho dalšího nepotkali. Nakonec se stáhli do hustějšího lesa v bezpečné vzdálenosti od hlavní cesty. Našli si mělkou prohlubeň, krytou ze všech stran křovinami. Jeden z Čechů vylezl na jedli, aby hlídal. Ostatní se pohodlně rozložili na zem. Vytáhli z kožených brašen placky se sýrem a s chutí se pustili do jídla.

„To není možné, aby se tu ukrývalo vojsko, a my ho nenašli," vrtěl hlavou mladý Mareš Buzic. „Co když se náš kníže mýlí a markrabě tu není?"

„Jestli se vznešený kníže mýlí, to nevím," odpověděl s plnou pusou světlovlasý mladík. „Ale vím jistě, že ten, kdo tyhle hory zná, tu klidně ukryje tři vojska. A my tu budeme kroužit celý týden a ne-

najdeme nic. Vůbec si neumíte představit, jak jsou tyhle hory obrovské. Kolik je tu stezek, mýtin, vršků a roklin.“

„Co tedy budeme dělat? Večer se musíme vrátit.“

„Navíc se musíme prodírat tímhle hrozným lesem,“ bručel černovlasý tlouštík. Teď, když odpočíval, vypadal mnohem spokojeněji.

„Napadlo mě,“ zamyšleně se usmál světlovlasý voják, „že markrabě potřebuje vodu. Stejně jako my. Ať už se ukrývá, kde chce, musí vodu odněkud dovážet. Tady nahoře žádný potok neteče a pokud vím, není tu ani větší studánka. Jediná voda je o pořádný kus níže. Je tam paseka a na ní stojí pár chatrčí. V létě tam přespávají dřevorubci. Já s otcem jsem tam také několikrát spal.“

„Vynikající nápad,“ nadšením skoro vykřikl mladý Buzic. „Až tam markrabě někoho pošle, budeme ho sledovat a najdeme jeho tábor.“ Rychle si nacpal do úst velký kus placky, aby vyrazili co nejdříve.

Měli štěstí. Na pasece s chatrčemi našli nevelký oddíl vojáků, nabírajících vodu do kožených měchů. Ty pak uvazovali na hřbety koní. Opatrně je sledovali. Ale Míšeňské vůbec nenapadlo, že by mohli mít v patách nepřítele. Hlučně žertovali, pokřikovali na sebe a rychle vedli koně po cestě zpět do kopce. Ani jednou se nerozhlédli. Byli tu přece doma.

Stoupali poměrně dlouho. Potom odbočili z hlavní cesty na zarostlou stezku, kterou nebylo skoro vidět. Zamířili ke strmé skále, v níž byl úzký průchod. V něm zmizeli.

„Za nimi nemůžeme,“ rozmrzele bručel hubený mladík. „Určitě mají stráže. Nějak to obejdeme.“

Nemuseli pátrat dlouho. Vlevo od skály byl svah pozvolnější. I když byl zarostlý trnitými keři, podařilo se jim po něm vylézt až na vršek skály. Odtud měli skvělý výhled.

Skála kryla údolí, v němž byl tábor míšeňského markraběte. Na první pohled měl s sebou mnohem více vojáků, než se císař domníval. Kdyby Ekbertovo vojsko napadlo ze zálohy Jindřicha, zvítězilo by bez větších obtíží.

„Vidíte, urozený pane,“ ukazoval rukou hubený mladík. „Nikde žádný oheň, aby se neprozradili. Jsou chytří.“ Zarazil se a pak trochu ostýchavě pokračoval: „Určitě víc než vojáci vznešeného císaře.“

„Podívejte," ukazoval rukou jeden z vojáků. Od hlavní cesty se do míšeňského tábora přihnal udýchaný jezdec. Překotně něco vysvětloval. Na dálku mu rozumět nebylo, ale vzápětí vypukl v táboře shon. Veliký pěší oddíl se rychle postavil do bojové formace a vyrazil. Proběhl skalnatou soutěskou a kryt lesem pospíchal k hlavní cestě.

„Za nimi!" zavelel Mareš.

Protože se museli skrývat, postupovali mnohem pomaleji. Proto se dostali k cestě, když už zuřil boj. Oddíl, který hrabě Ruprecht poslal na výzvědy, byl obklíčený a sevřený v úzkém místě mezi stromy. Míšeňští s dlouhými kopími měli drtivou převahu. Císařští většinou ani nestačili tasit meče. Rytíři bodali koně do slabin, aby unikli ze smrtící pasti. Ale nikomu to nebylo nic platné. Kdo se rychle nevzdal, toho Míšeňští bez milosti zabili. Neunikl ani jediný muž.

Císař Jindřich seděl na provizorním trůnu. Na sobě měl drátěnou košili a přes ramena přehozený rudý plášť s vyšitými orly. Z obličeje se dal číst hněv. Občas trochu bezděčně poškubával ramenem. Zuřil.

Před trůnem klečel hrabě Ruprecht, Vratislav a ještě pět dalších velmožů, kteří císaře na vojenském tažení doprovázeli. Všichni se dívali raději k zemi, protože se vznětlivého císaře báli. Když Jindřich vypadal takhle, mohl provést cokoli.

„Už bude skoro tma," křičel vztekle. „Kde je můj oddíl? Proč se nikdo nevrátil?"

„Vojáci zřejmě narazili na nepřítele," vysvětloval velitel Ruprecht. „Zdržel je boj. Poslal jsem jim naproti několik jezdců."

„Jak prozíravé!" kousavě odsekl císař. „Takže my tu budeme sedět a čekat, až se jim uráčí vrátit?"

„Nevrátí se," řekl tiše Vratislav a zvedl hlavu. „Míšeňští celý oddíl pobili."

„Nesmysl," vyskočil hněvivě hrabě Ruprecht. „Vždyť to bylo několik desítek mužů. Ubránili by se!"

„Zaskočili je. Padli do pasti."

„Kdyby to tak bylo, jak je možné, že jsme nikde nenašli jejich těla?"

„Míšeňští je odtáhli do lesa a ukryli," klidně vysvětloval Vratislav. „Markrabě Ekbert se schovává s velkým vojskem kousek od

cesty v jedné roklině. Kolem jsou zátarasy a pasti. Pokud mu naše armáda padne do rukou, dopadneme stejně jako ten oddíl.“

„Jak to, že to všechno tak dobře víš?“ zpozorněl císař.

„Vznešený císaři, poslal jsem několik mužů, aby se kolem rozhlédli. Našli hlavní tábor Míšeňských a viděli také, jak pobili vaše vojáky.“

„Proč jim nepomohli?“ vykřikl Ruprecht a sáhl výhružně k opasku pro svůj meč.

„Hlupáku, mlč!“ opravdu se rozhněval císař. „Těm tvým pitomcům se stalo po právu! Neměli se nechat zaskočit. Kníže Vratislave, kolik bylo tvých mužů?“

„Šest, vznešený císaři.“

Jindřich se ještě jednou opovržlivě podíval na velitele Ruprechta a pak rukou přivolal dva vojáky. „Odeberte mu meč a než rozhodnu, co s ním, hlídejte ho, aby neutekl.“

Ruprecht tasil zbraň, protože se nemínil vzdát. Ale než mohl cokoli podniknout, Vratislav vyskočil a pěstí ho udeřil do obličeje tak prudce, že se svalil. Meč mu přitom se zařinčením vypadl z ruky.

„To mi zaplatíš!“ křičel Ruprecht a rukou si stíral krev z rozbitého rtu.

Vratislav si ho nevšímal. Obrátil se klidně k císaři a s převahou začal vysvětlovat, kde ležel tábor míšeňského markraběte.

„Kdybychom zaútočili přímo, budeme mít obrovské ztráty, vznešený císaři. Ale jeden z mých mužů, který to tu zná, tvrdí, že ví o cestičce, kterou můžeme projít lesem a dostat se do toho údolí zezadu. V noci obejdeme Míšeňské a ráno na ně zaútočíme. Nebudou nás čekat a proto si myslím, že to bude snadný boj.“

Císař Jindřich po krátkém přemýšlení přikývl. Ještě jednou se přísně podíval na klečící velmože. „Škoda, že nejste tak skvělí vojáci jako kníže Vratislav. Oceňuji vaši věrnost, ale jak vidíte, pro válku je to málo. Věřím, že se alespoň zítra vyznamenáte!“

„To se českému knížeti před císařem vytahuje,“ bručel rozmrzele anhaltský vévoda. „Kdybych měl mezi svými muži někoho, kdo se tu narodil, taky bych si uměl poradit!“

Bylo příjemné odpoledne. Císař Jindřich seděl na svém provizorním trůnu. Tvářil se spokojeně, ale oči měl chladné. Na zemi klečel zaprášený a zpocený chlapec, míšeňský markrabě Ekbert. Za ním se sklopenými hlavami několik desítek předních členů jeho družiny. Stranou u lesa čekali jeho vojáci, spoutaní provazy vždy po šesti. Zajatce hlídali císařovi muži s kopími výhružně obrácenými proti nim. U vchodu do skalní soutěsky leželo několik mrtvých. Nebylo jich mnoho. Útok do zad byl tak překvapivý, že se Míšeňští prakticky nezmohli na odpor. Boj byl krátký.

„Milost, vznešený císaři," řekl chraptivě Ekbert a se slzami v očích padl do trávy císařovi k nohám. Byl skoro ještě dítě a doufal, že císaře obměkčí. Jeho muži udělali totéž.

47. KAPITOLA

Na počest císaře Jindřicha připravoval Vratislav na Vyšehradě turnaj. Blížil se podzim. Sedláci dokončili sklizeň obilí a rytíři porazili nepřátele. Letos se žně vyvedly všem. Sedlákům i vojákům.

V Míšeňsku zanechal císař několik oddílů a postupně dobýval hrady, jejichž páni se odmítli podrobit. Ale nebylo jich mnoho. Markrabě Ekbert zůstal zatím v císařově zajetí. Vše ale nasvědčovalo, že brzy dosáhne odpuštění a vrátí se domů. Císař měl skvělou náladu a byl mimořádně velkorysý. Zvláště, co se mu jménem saských vzbouřenců vzdal Ota z Northeimu. Veřejně se mu pokořil. Císař rozdělil Sasko na dvě marky. Otovi z Northeimu odpustil a ustanovil ho správcem jedné z nich. Druhou větší ponechal Magnovi.

Také Vratislav dostal vytouženou odměnu. Na jaře zemřel markrabě Dedi, správce Východní saské marky. I když měl dva syny, císař rozhodl, že jeho panství dostane český kníže. „Stejně tam žijí lidé, kteří hovoří tvým jazykem," usmíval se císař Jindřich dobromyslně. „Pokud vím, pocházela odtud tvoje prabába svatá Ludmila."

„To je pravda, vznešený císaři," připustil Vratislav. „My té zemi říkáme Lužice a kdysi skutečně patřila lidu našeho jazyka. O to více si vážím vaší velkorysosti. I když vím, že mne tam vítat nebudou."

„Jako všude jinde," zabručel císař. „Pokud máš vládnout, není důležité, aby tě lid vítal. Musí se tě bát. To pro dobrou vládu stačí. Jak jsem tě ale poznal, s tím problém mít nebudeš. Před tvými vojáky každý raději zaleze deset sáhů pod zem."

„To přeháníte, vznešený císaři!" bránil se šťastný Vratislav.

Převzít Lužici nebylo jednoduché. Dediho synové dělali vše, aby dostali ztracený majetek zpátky. Ale Vratislav měl silné vojsko. A to rozhodovalo. Sídelní hrad v Budyšíně svěřil Bůžkovi Drslavicovi.

„Vznešený kníže," naléhal na Vratislava Kojata Hrabišic. „Jak jste mi poručil, vyplenil jsem celé polské pohraničí. Dokonce jsem se střetl s Boleslavem a porazil ho na hlavu. Mohl jste se přesvědčit, že jsem dobrý válečník. Proč nesvěříte správu Budyšína mně? Z Bíliny

je to tam blíž než ze západních Čech. Mám víc vojenských zkušeností než Buzek.“

Vratislav jen zavrtěl hlavou a ani později se k Hrabišicově prosbě nevrátil. Právě proto, že byla Bílina a Budyšín blízko, svěřil správu Lužice raději Draslavicům. Kdo ví, co by se mohlo ctižádostivému Kojatovi začít honit hlavou? Moc vždy lákala a rod Hrabišiců byl jeden z nejdravějších.

Právě když Vratislav míjel dveře jizby, kde mezi službou odpočívali vojáci, zaslechl tlumený hlas velitele Markvarta. Protože si byl jistý, že velitel neseděl se svými vojáky na sucho, dostal před spaním chuť na pohár piva.

Dveře nikdo nehlídal, kdo by je knížeti otevřel. Vratislav se usmál, jako by mu udělala radost práce, které byl obvykle ušetřen. Nadzvedl závoru a tiše pootevřel dveře. Dával pozor, aby panty nezavrzaly. Chtěl své muže překvapit.

Sotva pootevřel dveře, úsměv mu rychle zmizel z tváře. Škvírou mezi okrajem dveří a kamenným ostěním zahlédl několik vojáků a velitele Markvarta, ale i Ruprechta, velitele císařovy družiny. Když císař porazil markraběte Ekberta, odpustil Ruprechtovi a svěřil mu opět velení. Takový už císař Jindřich byl. Prudký a vznětlivý, ale když měl dobrou náladu, i velkorysý.

Vratislavovi by tenhle hloupý a nafoukaný hrabě nevadil. Určitě by mu nezkazil chuť vypít pohár dobrého ležáku. Ale jako šlehnutí bičem zabolelo, co zaslechl.

„Váš kníže je ukřičený prcek!“ důležitě vykládal Ruprecht. „Každý chlap, který pořádně nevyrostl, se vytahuje. Prý statečný bojovník? Zkus dát křečkovi meč. Bude prskat a mávat tím mečem. Přitom bude sám se sebou spokojený, že se ho ostatní bojí. Jenže myslíš, že si medvěd prskajícího křečka vůbec všimne? No řekni, Markvarte. Ty se bojíš knížete?“

Markvart těžce zvedl kalné oči. Vypil toho už víc, než snesl. „Já?“ odpověděl. Snažil se pomalu vyslovovat, aby mu ostatní rozuměli. „Já se nebojím nikoho!“

„Počkejte, vznešený hrabě,“ ozval se jeden ze starších vojáků, který tam seděl a poslouchal. „Náš kníže porazil markraběte Ordulfa. Jako jediný v křesťanské Evropě. To je vám málo?“

„Byl jsi u toho?“ opáčil Ruprecht se zlomyslným úsměvem. „Slyšel jsem, že tehdy nebojoval čestně.“

„Co je to čestně?“ namítl znovu voják. „Vyhrál a dost!“

„Stejně je to vzteklý křeček,“ smál se opile Ruprecht a nastavil prázdný pohár, aby mu jeho panoš dolil.

Vratislav zesinal hněvem a tiše dveře zavřel. Dlaní si přejel po obličeji. V hlavě mu hučelo a srdce prudce bilo. Jen jednou mu kdysi řekl jeden přítel, že je prcek. Tehdy bylo Vratislavovi šest a jeho druhovi devět let. I když byl o hlavu menší, vrhl se na něj a kdyby je neroztrhli, asi by ho uškrtil. Jakmile se Vratislav stal knížetem, vyhnal toho mladíka z knížecí družiny. Našel i dobrý důvod. Jeho dávný přítel věrně sloužil knížeti Spytihněvovi.

Vratislav stál tiše na chodbě a několikrát se zhluboka nadechl. Rozhodl se rychle. Otočil se a vydal ke schodišti, které vedlo ven z paláce. Přešel nádvoří a vstoupil do proboštského paláce, kde momentálně bydleli nejvýznamnější členové jeho družiny. Martin už spal.

„Vzbuď ho,“ vyštěkl netrpělivě na strážného. „Ať přijde za mnou. Čekám venku.“ Pak se otočil a vrátil se do příjemně chladné noci. Posadil se na dřevěnou lavici pod košatou lípou a zavřel oči, jako by dřímal.

„Vznešený kníže,“ udýchaně se ukláněl Martin a v chvatu si dopínal přezku opasku. „Nevěděl jsem, že mne ještě budete potřebovat.“

„Martine,“ řekl dutě Vratislav. „Mám pro tebe úkol. Je důvěrný a nikdo kromě tebe se o něm nesmí dozvědět. Jde o mou čest!“

Bývalý panoš se uklonil. Nic neříkal, ale v očích se dala číst zvědavost. Znal Vratislava jako nikdo jiný. Dnes byl Vratislav divný. Muselo se stát skutečně něco mimořádného.

„Posaď se,“ řekl Vratislav přátelsky. „Musíš nějak přesvědčit hraběte Ruprechta, že jsem ho pomlouval. Že jsem se mu posmíval, urazil ho. Vymysli si, co chceš. Čím víc ho naštveš, tím lépe!“

„Ale proč, vznešený kníže?“ nechápavě vrtěl hlavou Martin.

„Vnukni mu nápad, že jediný způsob, jak může očistit svou čest a potrestat mé hanebné chování, bude souboj pozítří během turnaje. Ať se ukáže, kdo je nejstatečnější rytíř císařství! Ruprecht je mladší

než já, urostlejší a vyšší," dodal hořce. Ale Martin si tónu jeho hlasu nevšiml. „Je zkušený bojovník, určitě se mě nebude bát."

„Ale co když..." zajíkl se Martin. Nedokončil, protože Vratislav mu skočil do řeči. „To není tvá věc!" řekl nepřívětivě. Vstal a ještě než odešel, výhružně dodal: „Pokud bys někomu o tomhle úkolu vyprávěl, přijdeš o hlavu!"

Kolbiště pro turnaj se nacházelo na rovné pláni před hradbami Vyšehradu. Dráhy pro koně byly vysypané pilinami a ohraničené barevně natřenými sloupky. Všude vlály praporce s císařskými orly a také se znakem českého knížete. Lidé z okolí se scházeli už před svítáním, aby zabrali dobrá místa. Mezi nimi se proplétali preclíkáři a nabízeli své zboží. Šenkýři přivezli sudy s pivem a čepovali pod stromy přímo na pláni.

Uprostřed kolbiště stála honosná tribuna se třemi křesly, potaženými rudým suknem pro císaře, českého knížete a jeho ženu. Baldachýn nad pódiem byl zhotovený z nařaseného žlutého tylu. Naproti stála druhá větší tribuna, ale méně okázalá. Tam byly lavice pro přední velmože a jejich ženy. Všichni již byli na svých místech. Hosté na pódiu polohlasně hovořili, smáli se a připíjeli si vínem, které roznášeli panošové ve velikých hliněných džbánech. Rytíři, kteří se přihlásili do turnaje, čekali seřazení na kraji kolbiště. Jejich brnění svítila v dopoledním slunci jako zrcadla a odrážela bodavé odlesky. Čekalo se na panovníka.

Konečně se objevil Vratislav. Těsně za ním kráčela kněžna Svatava. Měla na sobě modré splývavé šaty pošité malými perličkami. Perly měla vpletené i do účesu. Velice jí to slušelo. Knížecí manželský pár uvítal nadšený křik lidu.

Vzápětí zazněly fanfáry, v zadní stěně pódia se odhrnul závěs a vstoupil císař Jindřich. Energicky došel ke svému křeslu, letmo se usmál, pokynul rukou a rychle se posadil. Teprve pak si uvědomil, že slíbil pronést pár vět před zahájením turnaje. Usmál se nad svou roztržitostí. Včera dlouho do noci slavil a cítil se trochu unavený. Vstal, zvedl ruku, aby si zjednal ticho.

„Já Jindřich, císař říše římské, děkuji za pohostinství mému příteli knížeti Vratislavovi. Líbí se mi v české zemi a věřím, že Bůh

bude nad ní držet svou ochrannou ruku, jak to činil dosud. Rytířům, kteří přijeli na tento skvostný turnaj, připomínám, aby bojovali statečně a čestně. Vítěz obdrží tento meč a deset hřiven stříbra. Bůh vás opatruj!“

Jakmile skončil, propukli všichni v nadšený jásot. Turnaj mohl začít. Heroldi vyvolávali jména přihlášených rytířů, kteří projížděli před pódiem a zdravili císaře. Lidé si ukazovali na jejich koně a nádherně zdobená brnění. Urození členové družiny hodnotili umění rytířů, protože je znali. Rychle se uzavíraly sázky na vítěze.

Když defilé skončilo, předstoupil Jan ze Zástřizlí. Byl pověřený organizací turnaje a rozhodováním sporů. Chtěl přečíst jména vylosovaných dvojic, které se postupně utkají. To byla jedna z nejdůležitějších věcí pro výsledek turnaje. Bylo by špatné, pokud by se v prvním kole střetli ti nejlepší. Pak by musel jeden vypadnout. Z toho důvodu se los přísně tajil až do posledního okamžiku.

Pán ze Zástřizlí důležitě rozbalil pergamen, ale než se dostal ke slovu, vstal hrabě Ruprecht a předstoupil před císaře. Jan se mrzutě zamračil, pak zase pergamen svinul.

„Vznešený císaři,“ uklonil se urostlý Ruprecht. „Existuje prastarý zvyk, podle něhož může kterýkoli z rytířů vyzvat při turnaji k souboji jiného rytíře. Já tvrdím, že jsem s mečem mnohem lepší než kníže Vratislav. Pokud by nebyl vznešený kníže ochotný uznat, co říkám, může své pochybnosti dokázat na tomto kobišti,“ řekl s potměšilým výrazem a ukázal rukou za sebe, na plochu vysypanou pilinami.

Císař Jindřich se trochu nerozhodně ohlédl přes rameno na Vratislava a tiše navrhl: „Jako císař mohu tuhle věc rozhodnout i bez zápasu. Vím, že jsi lepší rytíř a klidně to veřejně vyhlásím. Nevím, co to mého velitele napadlo. Nerad bych přišel o tak skvělého spojence, jako jsi ty.“

Vratislav zavrtěl hlavou a stejně tiše odpověděl: „Vznešený císaři, pokud se skutečně domníváte, že jsem lepším rytířem, neobával byste se, že přijdete o spojence.“ Pak vstal a nahlas oznámil: „Výzvu přijímám. Jsem lepší než hrabě Ruprecht!“

Císař zvedl meč a oba s prsty na jeho ostří přísahali, že se utkají jako čestní rytíři. Potom se odešli připravit. Současně začalo prvé

kolo rytířského klání. I když někteří bojovníci podávali skvělé výkony a dokázali vyhodit soka ze sedla hned při prvním nájezdu, nikdo je příliš nesledoval. Většina mezi sebou diskutovala o nadcházejícím souboji. Kníže Vratislav se bude bít!

Konečně skončilo první kolo. Za vlažných ovací se vítězové seřadili před císařovou tribunou a Jan ze Zástřizlí je rozdělil do dvojic pro další klání. Skoro všichni se přitom zvědavě dívali na opačnou stranu. Na cestu, jež vedla k Vyšehradu. Konečně se na koni objevil Vratislav. Byl v plné zbroji a doprovázelo ho několik členů jeho družiny s praporci. Z císařského tábora před hradbami, kde bylo ubytováno Jindřichovo vojsko, vyjel na silném černém vraníku hrabě Ruprecht. Potkal se s Vratislavem na začátku kolbiště a bok po boku, skoro jako přátelé, předjeli před tribunu.

Císař Jindřich přijal jejich hold a pak se optal, zda se nemíní usmířit. Tak to vyžadovaly tradiční regule. Ale dobře věděl, že ani jeden necouvne. Teď by to byla větší ostuda než porážka. Císařův kaplan požehnal zbraně obou soupeřů a panoši odvedli koně.

Vratislav a Ruprecht se pozdravili svými meči a potom zaujali bojový střeh. Zatímco z Ruprechta vyzařovalo odhodlání a pýcha, Vratislav vypadal zkroušeně. Jeho sebevědomí, které dával najevo, když Ruprechtovu výzvu přijímal, bylo pryč. Ale bylo to jen zdání. Vratislav věděl, že právě taková taktika měla zaručený úspěch. Zvláště proti rytířům, kteří ho neznali.

První zaútočil Ruprecht. Ťal mečem, ale přitom zůstal v bezpečné vzdálenosti. Svého soupeře jen zkoušel. Vratislav úder snadno odrazil a naznačil výpad. Ale ani on se nijak nepřiblížil k Ruprechtovi. Rovněž jeho úder byl neškodný. Chvíli kolem sebe pomalu kroužili a naznačovali výpady.

Vratislav si pozorně prohlížel Ruprechtův obličej. Hlídal si jeho oči. Bedlivěji než jeho pravou ruku s mečem. Naučil se, že dříve, než nepřítel opravdu zaútočí, pohne očima, aby našel místo, kam chce udeřit. Ale hrabě Ruprecht nespěchal. Pomalými krůčky kroužil kolem Vratislava a v pravidelných intervalech prováděl výpady. Sílu úderů pomalu zvyšoval, ale po každém tnutí mečem se okamžitě stahoval do obrany a kryl se. I on měl z Vratislava podvědomý respekt.

Ani Vratislav nespěchal. Věděl, že někteří rytíři byli zvyklí bojovat podobným pomalým způsobem. Slyšel o soubojích, které trvaly několik hodin. Teprve když měl rytíř pocit, že soka dostatečně unavil, začal skutečný zápas. Tolik času ale nebyl ochotný Ruprechtovi věnovat. Provokativně sykl: „Myslel jsem, že umíš víc!“ Současně se vrhl do útoku, ale jenom tak, aby neriskoval. Ruprecht ho snadno odrazil. „Také jsem myslel, že jsi lepší,“ opáčil Ruprecht pohrdavě.

Vratislav se s hraným vztekem rozmáchl a vší silou sekl do meče, jímž se Ruprecht kryl. Nestáhl se ale hned do obrany, pokračoval dál v útoku. Ruprecht byl na malý okamžik zaskočen divokostí útoku a měl co dělat, aby neklopýtl dozadu a neupadl. Musel udělat několik rychlých úkroků a další výpady stačil odrážet jen nastavením meče. Ocitl se najednou v defenzívě. Vratislav ho zatlačoval krok za krokem k okraji kolbiště. Rychlost a síla Vratislavových výpadů se nezmenšovaly a Ruprecht na malý okamžik podlehl panice.

„Co se to proboha děje?“ mihlo se mu hlavou. „Vždyť má kratší ruce než já a je menší. Výhoda je na mé straně. Udělal jsem chybu, že jsem na něho neudeřil hned. Teď mu narostl hřebínek. Však ty dlouho nevydržíš!“ utěšoval se.

Vratislav se oháněl mečem ještě chvíli, ale pak jako by ochabl. Síla úderů byla menší. Těžce dýchal a při jednom z útoků dokonce klopýtl. Na to Ruprecht čekal. V obličeji se objevil vítězoslavný úsměv. Odskočil a provedl rychlý výpad. Jenže Vratislava nezasáhl. Stalo se něco, co by ho ani ve snu nenapadlo. Klopýtající Vratislav se bleskurychle otočil a obrovkou silou odrazil jeho meč. Vzápětí se rozmáchl a než Ruprecht stačil cokoli udělat, vrazil mu meč do hrudi.

Poslední, co si Ruprecht uvědomil, byla palčivá bolest naplicích. Zaslechl ještě, jak Vratislav tiše zabručel: „Já ti dám vzteklého křečka!“ Pak se zhroutil na kolbiště a z úst mu vytryskla krev. Jásot českého lidu už neslyšel.

„Ať žije náš kníže!“

Toho večera, kdy se Vratislav rozloučil s císařem, nechal si zavolat velitele Markvarta. Chladně si ho měřil. Chvíli mlčel a znovu zvažoval své rozhodnutí. Nikdo si nesměl myslet, že je lepší. Ale hlavně to nesměl tvrdit mezi lidmi.

„Markvarte, stárneš," začal přísně. „Zbavuji tě velení své družiny. Nehodíš se už na vojáka. Od zítřka budeš žít v kapitulním špitále, kde dostaneš lůžko a budou ti dávat najíst."

„Ale vznešený kníže," zajíkl se překvapeně Markvart. „Já přece ještě nejsem žádný stařec, abych žil ve špitále. S mečem v ruce nemá proti mně většina vojáků šanci. Proč..."

„Skončili jsme," zarazil ho Vratislav. „Pokud se ti mé rozhodnutí nelíbí, můžeš odejít, kam budeš chtít."

Markavrt zůstal stát jako opařený. Nevěřícně se díval do lhostejných Vratislavových očí. Pak zavrtěl hlavou. „Proč, kníže?" Odpovědi se nedočkal. Svěsil ramena a pomalu odcházel. Neměl kam spěchat. Všechno už měl za sebou. Právě zemřel.

48. KAPITOLA

Odpoledne se vyčasilo, přestalo sněžit a ustal vítr. I počasí lidem přálo. Vratislav stál pod přístřeškem vedle stájí a smál se. Kolem křepčily masopustní maškary. Čeleď si nikdy nedala ujít tuhle rozpustilou zábavu. Dokud kníže sídlil ještě na Pražském hradě, brojil biskup Šebíř proti podobným veselicím. Vratislav tehdy míval pocit, že by ho měl podpořit v jeho křesťanském snažení.

Často nechal potrestat muže, kteří se chovali nejoplzleji. Ale když se přestěhoval na Vyšehrad, přestalo ho chování čeledi trápit. Proč by ulehčoval biskupovi v jeho práci? Kníže měl vládnout a o duše ať se starají knězi, co bylo na tom špatného, když se čeleď občas pobavila?

Líbil se mu rej pitoreskních masek. Vzrušovalo ho bláznivé poskakování, kvílivé skřípání fidulí, vysoké hlasy píšťal, tlukot bubínků a hlavně zpěv. Texty písní byly většinou hodně rozverné a jindy se zpívávaly jen v hostincích, kde se scházela nejhorší spodina. Ale o masopustu zněly i na knížecím Vyšehradě. Probošt kapituly v ten den pečlivě zavřel okenice své komnaty a neobjevil by se na nádvoří ani za nic. Zvláště k večeru, kdy již byli muži i ženy alkoholem notně zmožení a dávali bez zábran průchod svým touhám.

Kolem přístřešku prošlo několik pištců, oblečených do šedých pytlů, vycpaných slámou, k nimž měli vzadu přišité růžové ocasy. Na hlavy si navlékli šedavé čapky s velikýma špičatýma ušima, aby vypadali jako myši. Kolem nich tančila mladičká dívka v přiléhavé černé košili, pomalované bílými pruhy. Vzadu měla dlouhý chlupatý ocas a přes oči černou škrabošku, která jí zakrývala skoro celou tvář. Jen kolem rtů, zvýrazněných červenou rumělkou, měla uhlím namalované kočičí vousky. Tloukla do malého bubínku.

Prohýbala se pružně dozadu a lehce tančila na špičkách, jako by vůbec nic nevážila. Vratislav si celé skupinky všiml jen letmo. Ale když se pištci zastavili před ním a dívka se o něj při tanci několikrát otřela, prohlédl si je pozorněji. Muže poznal hned, ale dívku si neuměl nikam zařadit. Většina děveček, které tu sloužily, byla robust-

ních postav. Dcery členů jeho družiny nebyly tak šikovné. Kdyby to byla některá z nich, určitě by ji poznal. Netušil, kdo to mohl být. Přesto mu byla povědomá. Nepatrně zavrtěl hlavou a když se dívka opět přiblížila, natáhl ruku, aby ji chytil.

Dívka uhnula, prudce se přikrčila k zemi a podklouzla pod jeho rukou. V jejím gestu byla hravost a výzva současně. Vratislav se rozzlobil. Pokud se mu nějaká holka chtěla nabídnout, pokora by jí určitě slušela lépe. Vzápětí ucítil, že ho dívčina ruka zezadu něžně pohladila po krku. Ale než se stihl otočit, byla už zase z jeho dosahu. Tohle bylo příliš!

Vratislav se vrhl se za ní. Dívka se smíchem prchala a kníže, bláznivě jako kluk, ji honil po nádvoří. Rychle se zadýchal, ale dívku nechytil. Zastavil se, snažil se rychle uklidnit rozbouřený dech. Zrudl, protože si připadal trapně. Ale nikdo si ho nevšímal. Kníže jako by mezi maskami ztrácel svá práva. Zezadu do něho neobratně vrazil tlustý muž, obalený slámou. Ale místo aby se pokorně omluvil, jen něco vesele zabručel a křepčil dál.

„Pojď sem," křikl Vratislav na maskovanou dívku.

„Mně se nechce," odpověděla se smíchem. Měla velice jemný a melodický hlas. Vratislav ho znal, ale nemohl si za žádnou cenu vzpomenout odkud.

„Kdo jsi?" vyhrkl netrpělivě.

„Nevidíš, kníže? Rozpustilá kočka!"

Vratislav vyrazil, ale dívku nečekala. Hon začal znovu. Obratně se proplétala mezi tanečníky a stále si udržovala dostatečný náskok. Pak zamířila k otevřené bráně a proklouzla by na most, kdyby jí do cesty neskočil jeden k vojáků, který držel hlídku. S potutelným úsměvem sledoval hon. Pevně ji sevřel a i když byl o hlavu vyšší a urostlejší, měl co dělat, aby se mu nevykroutila.

Vratislav k nim zadýchaně doběhl, kývnutím hlavy ocenil jeho pohotovost a pak chytil pevně dívku za zápěstí. Trochu neurvale jí smýkl k sobě. Ale než stačil natáhnout ruku k jejímu obličeji, sňala si masku sama. Na Vratislava se dívaly dvě rozesmáté hluboké černé oči v souměrném, i když trochu plochém snědém obličeji. Kolem rtů rašily dívce skoro neznatelné zlatavé chloupky. Stejné, jaké mívala její matka Adléta.

„Ty, Judito?“ vyhrkl zaraženě Vratislav a pustil dívčinu ruku.

„Ano, můj knížecí otče, já!“ smála se dívka. Pak se postavila na špičky a políbila Vratislava na tvář. „Jak dlouho jsi za mnou nebyl?“ řekla s výčitkou v hlase.

„Nebyl čas,“ bručel trochu rozpačitě. Honem ji popadl kolem ramen a odváděl od brány, aby je vojáci nemohli poslouchat.

„Přes řeku to není na hrad daleko. Když už jsi mne zavřel do kláštera k jeptiškám, mohl bys mi občas pomoci rozptýlit tu strašnou nudu, která tam je.“

„Jakto, že jsi vůbec tady?“

„Utekla jsem,“ řekla dívka prostě a setřela si pot z čela. „Minulý týden jsem dosáhla plnoletosti. Dárek jsi mi sice poslal, ale přijít jsi mohl, řekla a v jejím hlase už neznělo rozpustilé veselí. Byla smutná. „Já vím, že máš Svatavu raději, než si měl moji maminku. Staráš se jenom o vaše děti. Mne i Břetislava zanedbáváš. Ale já tě mám stejně ráda,“ vyhrkla a skočila mu kolem krku. Zasypala ho polibky, které byly tak vášnivé, že nebýt to jeho dcera, opětoval by je Vratislav stejně dychtivě. Rychle se vymanil z její náruče a rukou ji odstrčil.

Měl by jí vynadat. Co se mu plete do jeho života? A jakým právem se otírá o Svatavu? Jenže nějak nenacházel vhodná slova. Dokonce se mu mihla hlavou pochybnost, zda neměla jeho dcera tak trochu pravdu. Nakonec ji rozpačitě uchopil za ruku a odváděl do paláce. „Pojď, pohovoříme si, Judito.“

Dva týdny po masopustu se na Vyšehrad vrátil Wolfgang z Reuthu. Jako Vratislavův vyslanec se zúčastnil synodu, který svolal císař Jindřich do Wormsu. Vratislav chtěl jet původně sám. Jenže skoro celý předešlý rok strávil mimo vlastní zemi. Nejdřív na vojenské výpravě do Saska, pak proti míšeňskému markraběti Ekbertovi. Nakonec hostil císaře skoro dva týdny na Vyšehradě. Byl z něj a jeho vznešené družiny unavený. Proto vyslal Wolfganga a sám se vymluvil na nemoc. Stejně s císařem na Vyšehradě dohodl vše, na čem mu v tuto chvíli záleželo. Nepředpokládal, že by byla jeho účast ve Wormsu důležitá.

„Vznešený císař Jindřich se zbláznil,“ oznámil suše Wolfgang, když ho Vratislav přijal.

„Copak?“ usmíval se. „Snad vám nevystrojil bohatou hostinu? Nebo vás dokonce pohostil vínem?“ žertoval Vratislav na účet pověstné císařovy šetrnosti.

Wolfgang němě ukázal na svou vyhublou postavu. „Vypadám jako někdo, kdo se leskne mastnotou od přejídání?“

„Tak co císař provedl? Doufám, že se to nějak netýká nás,“ zvážněl Vratislav. Podal Wolfgangovi pohár s hustým červeným vínem, které nedávno přivezl jeden pražský kupec z Konstantinopole. Tvrdil, že pocházelo z Kypru.

„Koncem loňského roku jmenoval papež Řehoř několik biskupů bez císařova vědomí. Záhy poté zemřel milánský arcibiskup a císař jako odvetu jmenoval na jeho místo svého stoupence. Se silným vojskem ho poslal do Milána a město obsadil. Totéž udělal s biskupstvím ve Spoletu a ve Fermu. Vůči papežovi šlo o zjevnou provokaci. Pokud papež Řehoř na něčem lpí, pak je to jeho vliv v severní Itálii.“

Vratislavův obličej se zachmuřil. Husté obočí měl stažené a pozorně poslouchal. Cokoli dělal, dělával s plným nasazením. Vládl stejně soustředěně, jako se uvolněně smál nebo vášnivě miloval.

„Jeho svatost papež by rád poroučel všude. Nejen v severní Itálii,“ pokračoval pán z Reuthu ironicky. „Slyšel jsem, že Řehoř dokonce hrozil fracouzskému králi Filipovi, že ho sesadí z trůnu, pokud nebude vládnout jako poslušný křesťan. Což v překladu znamená, pokud nebude Filip vládnout tak, jak chce papež. Totéž udělal Jindřichovi. Jeho poselstvo přineslo císařovi bulu, v níž mu papež hrozil věčným zatracením. Tohle byla poslední kapka.“

„Co se vlastně ve Wormsu dohodlo?“ netrpělivě mu skočil do řeči Vratislav. „Vyhlásil císař papežovi válku?“

„Udělal něco úplně jiného. Co se zatím v křesťanském světě nikdo neodvážil. Sesadil Řehoře z papežského stolce. Na císařovu stranu se postavili nejvlivnější němečtí arcibiskupové a většina markrabích a knížat. Jindřich obvinil Řehoře, že papežský úřad nezískal právoplatně. Hovořil o výhružkách, které jeho stoupenci použili k prosazení volby. Podle císaře je papež překážkou míru v křesťanském světě. Všichni přítomní ve Wormsu dosvědčili, že papež chce císaře oloupit o jeho stará práva v Itálii. Je totiž pravda, že biskupy

kdysi za Karla Velikého jmenoval císař a papež je pouze uváděl do funkce. Ale to už je dávno.“

„Jistě, to už je dávno,“ potvrdil zamyšleně Vratislav. Bylo mu jedno, jestli si budou vyřizovat účty papež s císařem. Přemýšlel, jak by mu mohla tahle roztržka pomoci ve sporu s bratrem Jaromírem.

Wolfgang z Reuthu zatím mlčky klečel před knížetem a čekal, co řekne. Narozdíl od Vratislava byl přesvědčený, že to je začátek obrovských zmatků. V nejbližších měsících očekával roztržku v celém křesťanském světě. A protože ve Wormsu slyšel nejen to, co němečtí arcibiskupové a knížata veřejně prohlašovali před císařem, ale i to, o čem tajně jednali mezi sebou, sázel spíše na papeže Řehoře.

Někdy se Wolfgangovi zdálo, že Vratislav uměl číst myšlenky. Kolikrát už byl svědkem toho, že se neomylně optal právě na to, o čem lidé přemýšleli. Stejně i teď.

„Ty, Wolfgangu, císaři nevěříš?“ zabručel Vratislav a zdánlivě lhostejnýma očima si pána z Reuthu měřil.

„Papež Řehoř má ve skutečnosti podporu obrovského množství duchovních. Ve všech zemích. Od Sicílie po vikingské Dánsko. To, co chce, je vlastně všem prelátům sympatické. Jen se to někteří bojí říci nahlas. Zatím. Vždyť vlastně bojuje za ně. I za biskupa Jaromíra,“ připomněl důrazně.

„Mého bratra nechme zatím stranou,“ chladně opáčil Vratislav a nespokojeně se ošil. „Zajímá mě něco jiného. Co udělají němečtí páni?“

„Tak jako vždycky. Pokud jim to něco přinese, budou podporovat císaře. Alespoň většina z nich. Ale jakmile se naskytne příležitost, zradí ho. Zvláště pokud jim někdo nabídne víc.“

„Co víc by jim mohl papež nabídnout?“ vrtěl nesouhlasně hlavou Vratislav. „Další panství? Nebo z nich také udělá arcibiskupy?“

„To samozřejmě ne, vznešený kníže. Ale papež může nechat zvolit nového císaře. Ten by pak těm, kteří by mu pomohli porazit Jindřicha, rozdělil majetek poraženého císaře a jeho stoupenců. To by nebyla kořist malá!“

„Až tak daleko si myslíš, že to všechno zajde? Vždyť to by bylo rozbití řádu křesťanského světa,“ bručel s obavami Vratislav.

„Obávám se, že žijeme v těžké době," uklonil se Wolfgang. Pak se trochu rozpačitě nadechl a ostýchavě pokračoval: „Odpusťte mi, vznešený kníže, mám otázku. I když mi vůbec nepřísluší. Pokud by skutečně došlo k tomu, co se zdá nevyhnutelné, kam se postavíte vy?"

„To zatím nevím," odpověděl zamyšleně Vratislav. Vůbec se na pána z Reuthu nezamračil. Byl problémem zcela zaujatý. Teprve po chvíli zabručel: „Možná to udělám jako ostatní. Zůstanu na té straně, kde víc vydělám. Jenže, milý Wolfgangu, umíš mi s jistotou říci, která strana zvítězí?"

Bylo před Velikonoci. Na Vyšehrad se sjeli přední velmožové, aby společně s knížetem oslavili Kristovo vzkříšení. Objevil se i Diviš a Kojata. Vratislav si je po večeři pozval na číši vína. Seděli pohodlně na lavicích u krbu, v němž praskala březová polena. Bez většího zájmu se dali do hry v kostky, ale příliš se jí nevěnovali. Měli si co vyprávět a Vratislav na chvíli skoro zapomněl, že je knížetem. Smáli se a vzpomínali.

Do večerní pohody vtrhl purkrabí, který se uctivě ukláněl, s omluvou, že ruší. „Před chvílí přijel Vladislav Heřman, bratr naší kněžny. Spolu s ním celá jeho družina. Na vozech přivezl několik desítek truhel. Jeho lidé se utábořili před Vyšehradem, ale kníže chce s vámi mluvit hned. Kdyby nešlo o něj, asi bych se neodvážil vyrušovat. Čeká na vás v komnatách kněžny Svatavy."

Vratislav s povzdechem zamíchal kostkami v hliněné misce a naposledy hodil. Na obou se objevilo šest ok. „Vidíte," řekl lítostivě, „právě mi začaly padat."

Diviš pokrčil rameny a usmál se: „Počkáme na tebe, kníže. Snad to nebude nic vážného. Máš vynikající víno. Rád si dám ještě džbánek."

Za chvíli vcházel ke kněžně Svatavě. Vladislav Heřman zestárl. Měl stále stejný kulatý obličej, něžné modré oči a kudrnaté vlasy světlé jako sláma. Ale nejistý chlapecký úsměv byl dávno pryč. Kolem rtů se rýsovaly první vrásky. Trochu napadal na levou nohu. Když Vratislav vešel, vstal a obřadně se uklonil. Jeho záliba dodržovat okázalé dvorské mravy mu zůstala. „Zůstala mu i jeho ctižá-

dost?“ mihlo se Vratislavovi hlavou, když se s ním obejmul. Políbili se na znamení přátelství. Neviděli se už několik let.

„Můj kníže,“ začala s pobouřením v hlase Svatava, „to, co si dovoluje bratr Boleslav, to už překračuje všechny meze!“

„Mám ho také plné zuby,“ usmál se Vratislav v dobrém rozmaru. Posadil se do křesla, pohodlně si natáhl nohy a pak se zvědavě zadíval na pozdního hosta. „Co provedl tentokráte?“

„Nic menšího, než že mě vyhnal z plockého knížectví,“ rozmrzele zabručel Vladislav Heřman.

„To jsi mohl čekat,“ pokrčil rameny Vratislav a rukou si přivolal služebnou své ženy, aby přinesla medové koláčky. Dostal chuť na něco sladkého.

„Jak teď můžeš myslet na jídlo?“ rozčilovala se Svatava.

„Počkej,“ klidnil ji bratr. „Žiju, a to je hlavní. Dozvěděl jsem se o tom naštěstí včas. Stihl jsem si vzít peníze i listiny. Boleslav mě chtěl nechat uvěznit. Ale mám hodně příznivců. I mezi jeho lidmi,“ dodal hrdě.

Vratislav přemýšlel. Vladislav Heřman mohl být důležitou postavou v jeho dalších plánech. Musel si ho ale zavázat. Připoutat ještě více k českému knížectví. Neboť Vratislavovým snem bylo Polsko.

„Co uděláš?“ dorážela na něho Svatava. Toužila, aby její bratr viděl, jakého má skvělého manžela. Kdyby nebylo Vratislava, kde by teď byl císař?

„Co udělám? Půjdu spát!“ řekl klidně Vratislav. „Vítám tě, Vladislave, v Praze. Přijmi mé pohostinství. Určitě něco vymyslíme. Ráno je moudřejší večera.“ Vstal a pokusil se Svatavu políbit. Ale ta se mu vysmekla. Vratislav unaveně pokrčil rameny, otočil se a odešel.

49. KAPITOLA

Judita seděla na kamenném sedátku v rajské zahradě svatojiřského kláštera. Měla na sobě nenáviděnou režnou tuniku, která nepříjemně štípala po celém těle. Protože byla drobné postavy, připadala si v ní neohrabaně jako v kovovém brnění. Kolem kvetly plané růže a sladce voněly, ale nevnímala je. Čekala, kdy se v portálu ambitu objeví její otec. Byla zvědavá, co jí chce.

Od masopustu, kdy mu vyvedla žert s maskou, za který ji abatyše potrestala týdnem půstu, zjistila, že si jí otec všímá mnohem více. Dokonce ji občas pozval na Vyšehrad. Jak se vždycky těšila, až se alespoň na chvíli zbaví řádových sester. Jak záviděla děvečkám na otcově dvoře. Pobíhaly si rozesmáté a v lehkých plátěných halenách venku a mohly dělat, co chtěly. Hned by vyměnila svůj osud za jejich. Co jí bylo platné, že byla dcerou knížete? Když jejími jedinými společnicemi byly pobožnůstkářské stařeny, které hovořily jen o smrti a spasení duše.

Konečně se objevil! O podobném muži snila. Urostlém, silném. Takovém, který by dokázal její štíhlé tělo sevřít, až by ztratila dech. S nímž by měla děti. Toužila se smát. Když přemýšlela o svém dosavadním životě, asi by vydržela všechno. Režné látky, studenou celu, dlouhé půsty a nudné litanie modliteb. Ale bez čeho nedokázala žít, byl smích. V klášteře se smát nesměla. Většinou stejně nebylo čemu a s kým.

„Otče!“ vykřikla nedočkavě, vyskočila a běžela po kamenných dlaždicích. Její dřevěné sandály klapaly tak hlučně a rychle, že skoro neslyšela, co Vratislav říkal. Teprve když mu skočila kolem krku, pochopila, že si z ní utahuje. Trochu se zamračila, ale nepustila ho. Odvedla ho ke svému oblíbenému sedátku pod hustým šípkovým keřem a tam ho usadila. Sama si sedla na zem k jeho nohám a bradu si opřela o jeho klín. Toužila, aby ji pohladil.

„Milá Judito,“ začal Vratislav obřadně, ale jeho oči prozradily, že se nadýmá ješitnou hrdostí. Pochopila hned, že nese dobré zprávy. „Mám pro tebe smutnou zvěst. Velice smutnou!“

Judita se šťastně usmívala a nedočkavě mu skočila do řeči: „Jakou?“

„Proč se usmíváš, když nesu špatnou zprávu,“ durdil se s hranou přísností.

„Protože neumíš lhát!“

„Aby ses nemýlila, děvče,“ odpověděl Vratislav. Judita se trochu zachvěla, protože tohle byla první věta, kterou myslel vážně. I Vratislav si to uvědomil, protože chvatně dodal: „Ale tobě bych opravdu lhát neuměl.“

„Tak už mě nenapínej,“ vykřikla nedočkavostí a vyskočila, protože už nedokázala klidně sedět.

„Dobře. Sbalíš si věci a pojedeš se mnou na Vyšehrad. Ale nikoli na dnešní večer. Ta špatná zpráva je, že se totiž nestaneš jeptiškou! Provdám tě.“

Judita zalapala po dechu, potom padla Vratislavovi kolem krku a rozplakala se štěstím.

„To tě ani nezajímá, koho si vezmeš?“ pobavaně se usmíval.

„To je jedno. Hlavně že mohu odejít pryč!“

„Nejsi zrovna vděčná. Abatyše se tě ujala po smrti tvé matky a vychovala tě.“

Judita Vratislava pustila a sedla si zase na zem. Snad měl otec v něčem pravdu. Když byla dítě, poslouchla ráda abatyši. Čítávala jí z bible a vyprávěla o životě svatých a utrpení mučedníků. Jenže to byla ještě malá. Pak pochopila, že život může dát mnohem víc. Abatyše nebyla zlá. Ale její svět nebyl světem Juditiným. Proto si nemohly rozumět.

„Kdo si mne chce vzít?“ věcně se vrátila k tématu.

„Vlastně ještě nikdo,“ začal Vratislav a v očích měl zase ty potměšilé ohníčky. „Našel jsem ti ženicha. Ale on to ještě neví. Mohl bych mu samozřejmě říci, že si přeji, aby si tě vzal. Ale byl bych raději, kdyby sis ho dokázala získat sama. Aby sám přišel prosit o tvou ruku.“

Judita chvilku přemýšlela. Bylo toho najednou tak moc! Pak se nedůvěřivě optala: „V čem je problém? Nezlob se, můj knížecí otče, ale nezdá se mi, že bys takhle jednal, kdyby to bylo tak snadné, jak říkáš!“

„Když nechceš, nevadí," zabručel s hranou lhostejností. „Mám i jiné dcery."

„Ale ještě malé," bránila se Judita. „Neřekla jsem, že nechci. Chci a ty to víš. Chci jen vědět, co za tím vězí. Čím bych ti mohla být prospěšná."

„Ty v sobě nezapřeš Adlétu," něžně přikývl Vratislav. Pak vstal ze sedátka, protáhl se a sedl si na trávník vedle Judity. „Jsi bystrá. Zvolil jsem dobře," přikývl. „Tak poslouchej. Vezmeš si Vladislava Heřmana. Bratra mé ženy Svatavy. Bude se ti líbit. Vysoký, urostlý. Ještě mu není ani třicet. Nedávno musel utéct z Polska do Čech. Teď žije na Vyšehradě. A bude tam určitě žít ještě dlouho. Alespoň budu moci na tebe dohlédnout."

Judita se usmívala. Znělo to lépe, než doufala. „Proč si ho mám vzít?"

„Určitě ne proto, abys mu zpříjemnila vyhnanství," bručel vesele Vratislav. „Až jeho bratr Boleslav zemře, mohl by se stát polským králem. Chci, aby stál na mé straně. Musíš si získat na něj vliv. Proto chci, aby o tvou ruku požádal on. Aby se do tebe zamiloval. A kromě toho," zarazil se a tiše dodal: „Svatava nebude se svatbou souhlasit. Proto musí o tvou ruku požádat on sám, chápeš?"

„Chápu," přikývla Judita. Znovu si uvědomila, jak svou nevlastní matku nenávidí. Tím víc se bude snažit, aby získala jejího bratra. Ukáže Svatavě, co je v ní, v Juditě!

„Takže já budu královna?" zasnila se.

„Jednou ano," přikývl Vratislav. V duchu si umiňoval: „A já zase král!"

S císařem Jindřichem to nevypadalo dobře. Přesně jak to předpovídal Wolfgang z Reuthu. Papež Řehoř přešel do protiútoku. V odpověd na své sesazení proklel císaře Jindřicha a jeho poddané zbavil povinnosti dodržovat vůči němu přísahu věrnosti. Přes počáteční sympatie k císaři pochopila většina německých prelátů, jaké nebezpečí pro ně představoval rozkol v církvi. Postupně se od Jindřicha odvrátili. Už v květnu do Wormsu a o měsíc později do Mohuče přijelo za císařem jen několik bezvýznamných biskupů. Všichni preláti,

kteří měli nějaký vliv, se pokorně podřídili papežovi. Řehoř triumfoval.

Marně císař burcoval spojence. Vydal bulu, v níž prohlašoval, že klatba, vyhlášená nad ním ústy falešného mnicha Hildebranda, je neplatná. Přesto se stále častěji stávalo, že duchovní zlomili za účasti věřících svíce a zavřeli kostel tam, kde právě pobýval. Jako černý mrak se s ním táhlo prokletí, že ho Boží milost opustila. Stal se zavrženým císařem.

Bylo jen otázkou času, kdo z velmožů proti němu povstane jako první. Nakonec to byli opět Sasové pod vedením Oty z Northeimu. Záhy mu nepřátelstvím opověděli další markrabí. Počet vzbouřenců rychle rostl. Jindřich si zpočátku nechtěl přiznat, že situace je opravdu vážná. Ale když svolali vzbouřenci na říjen sněm do porýnského Triburu, pochopil, že se ocitl nepatrný krůček od porážky.

V září se v Praze neočekávaně objevil švábský vévoda Rudolf z Rheinfeldenu. S Vratislavem se znal z vojenského tažení proti Sasům.

Právě díky švábským oddílům se císařské vojsko v bitvě u Homburgu udrželo během počátečního saského obklíčení. Vratislavovi se vévoda Rudolf líbil. Byl menšího vzrůstu, stejně jako on. Měl husté obočí, široký nos a masitá ústa, která se však neustále usmívala.

„Zítra pokračuji za míšeňským markrabětem a potom do Saska," vysvětloval překotně. „Proto nebudu chodit kolem horké kaše. Promluvíme si otevřeně. Jako rytíř s rytířem."

Vratislav se uklonil na znamení souhlasu a počkal, až jeho panoš nalije víno. Zbyla mu ještě trocha skvělého kyperského. Původně ho chtěl schovat na Vánoce, ale neodolal, aby se nepochlubil.

Rudolf upil, poválel víno po jazyku a spokojeně mlaskl. „Můj obdiv, kníže. Je výtečné. Věřte mi, vím, co říkám. Kolem Rýna mám několik vinic. Ale stěží se na nějaké urodí hrozny, které by dávaly tak ušlechtilý nápoj."

Vratislav horečně přemýšlel, čím by mu poklonu oplatil. „Stejně jako obdivujete mé víno, já obdivuji vaši statečnost. Nápor, který jste dokázal odrazit u Homburgu, by nikdo jiný nevydržel. Jste skromný. Určitě máte stejně skvělé víno jako své muže."

Švábský vévoda trochu lítostivě přikývl. „Vy, kníže, jste zkušený válečník a umíte poznat, co se na bojišti děje. Bohužel císař Jindřich vaše zkušenosti nemá. Proto odměnil po bitvě jen některé. Mé zásluhy pominul. Stejně jako spravedlivé nároky jiných.“ Napil se a pátravě se díval do Vratislavova obličeje. Dobře věděl, že největší odměnu za porážku Sasů získal právě český vládce.

„Vznešený kníže,“ usmál se Vratislav. „Slíbili jsme si, že budeme hovořit otevřeně. Žádný císař nemůže odměnit všechny. Tolik nikdo a nikdy neměl, aby uspokojil nároky všech. Je pravda, že císař by měl být spravedlivý. Ale je to člověk jako vy nebo já. Kdo jsme bez chyby?“

Rudolf z Rheinfeldenu uvážlivě přikyvoval. Pak povytáhl obočí a široce se usmál. „Jste dobrý s mečem v ruce, stejně jako při jednání, kníže. Tak dobrá! Nač náznaky? Já a mnoho mých přátel nechceme Jindřicha jako císaře. Proto jsem svolal do Triburu sněm všech, kterým leží na srdci osud říše a celého křesťanstva. Chceme Jindřicha sesadit a zvolit lepšího císaře.“

„Dosud jste stál věrně při císařovi,“ namítl opatrně Vratislav. „Co se změnilo, že je Jindřich najednou špatný?“

„Císař nebyl nikdy dobrý,“ hlučně začal vysvětlovat švábský vévoda. „Dokud byl chlapec, snažil jsem se mu pomáhat. Už proto, že jsem si vážil jeho otce. Ale teď, kdy ho papež proklel, nemohu stát v táboře člověka, kterého křesťané zavrhli. Až příliš si vážím své duše. Nebudu podporovat někoho, koho nepodporuje Bůh!“

„Snad papež?“ ironicky připomněl Vratislav.

„To je snad totéž!“ přísně ho napomenul Rudolf. „Jak jsem ostatně slyšel, dosud jste vyznával stejnou zásadu. Proč jste vyhnal svého bratra Jaromíra? Protože na něho papež uvalil klatbu. Nebo chcete dělat výjimku?“

Vratislav se zamyšleně napil. Pak si rukou uhladil vousy na bradě. Vstal a usmál se. „Za chvíli vám přinesou k jídlu to nejlepší, co může má skromná kuchyně nabídnout. Já se zatím poradím se svými důvěrníky. Večer při číši vína dokončíme náš hovor.“

„Jak si přejete,“ opáčil švábský vévoda, vstal a uklonil se. „Rozumné muže šlechtí rozvaha. Ale,“ z jeho hlasu se rázem vytratil přátelský tón, „nezaměňujte rozvahu s váhavostí!“

„To jistě," souhlasil Vratislav. „Stejně jako bychom neměli zaměňovat věrnost se zradou!"

„Co tím chcete říci?" zamračil se Rudolf z Rheinfeldenu. „To neznělo zdvořile!"

„Asi jste mne nepochopil správně," usmál se Vratislav. „Jen jsem vám chtěl ukázat, že cokoli na světě můžeme vykládat, jak se nám zrovna hodí. Já se teď musím rozmyslet. Pro mne je důležité, jak si vyložit poslední papežovy kroky. Večer se uvidíme."

„Zdá se, že se budu muset rozhodnout," končil Vratislav a rozhlédl se. U stolu seděl Wolfgang z Reuthu, Kojata Hrabišic a Buzek Drslavic, který se vrátil z Lužice. „Rudolf z Rheinfeldenu mne vyzval, ať se přidám k povstání. Do konce roku se proti císařovi postaví kromě církve i spousta vlivných velmožů. Nejsem si jistý, jestli se Jindřich ubrání."

V jizbě vládlo tíživé ticho. Nikomu se nechtělo začít. Znali Vratislavovy názory. Až dosud byl císařovi věrný. S papežským nunciem vedl řadu jednání, občas papežovi v něčem ustoupil, ale nikdy se k němu nepřiklonil. Věděli proč. Vratislav nenáviděl bratra Jaromíra. A papež vyhnaného biskupa hájil. Stejně jako znepřátelené Polsko.

Protivníci císaře Jindřicha neměli s Vratislavem mnoho společných zájmů. Třeba hned v otázce vlastnictví Lužice. Vyhnaní synové zemřelého markraběte Dediho se uchýlili do Saska. Ota z Northeimu vystoupil na ochranu jejich práv. Ne proto, že by mu na srdci ležela vláda dvou nezletilých chlapců, ale jejich jménem se mohl hašteřit s císařem. To nebyl dobrý spojenec pro Vratislava.

Nakonec přerušil ticho sám kníže. „Copak si o návrhu švábského vévody nic nemyslíte?" optal se ironicky.

„To je těžké," podrbal se na kučeravé hlavě Buzek a trochu nervózně poposedl. „Lidé v Lužici císaře nenávidějí. Stejně tak nenávidějí nás. Jsme pro ně vetřelci. Kdybychom se však postavili proti císařovi, získali bychom si je snáze."

„Ani papež nepodporuje krále Boleslava bez výhrad," navázal opatrně Kojata. „Když jsem loni válčil v Polsku, hodně se hovořilo o roztržce mezi králem a krakovským biskupem Stanislavem."

Vratislav pozorně poslouchal a občas přikývl na znamení souhlasu. To jeho muže povzbudilo.

„Já si myslím, vznešený kníže," ozval se Wolfgang z Reuthu, „že je načase podívat se pravdě do očí. Nejede přece o to, kde se vaše zájmy kříží s císařovými a papežovými. Ta otázka stojí jinak. Kdo vyhraje? Papež nebo císař? Je přece evidentní, že císař Jindřich bude poražen. Dříve nebo později. Byla by chyba podporovat toho, kdo spěje k záhubě. Přemýšlejte raději, co můžete podporou papeže získat. Pokud vám dneska spojenectví s císařem přináší nějaké výhody, mohl byste o ně brzy přijít."

„Tak tys už Jindřicha odepsal? Po tolika letech, které jsi na jeho dvoře prožil?"

„Nikoli na jeho dvoře," opravil ho Wolfgang. „Ale na dvoře císařovny Agnes. To je rozdíl! Když mne vyhnal, vstoupil jsem do vašich služeb. Jsem vám za to neskonale vděčný!"

„Lichocení si nechme na jindy," zabručel potěšený Vratislav. „Opravdu myslíš, že je s císařem konec?"

Kancléř mlčky přikývl.

„Dobrá," pokynul kníže rukou. „Vyslechl jsem vaše názory. Teď mne nechte samotného. Musím si promyslet odpověď švábskému vévodovi."

Vratislav se tiše díval na dveře, které za odcházejícími zapadly. „Copak nemůže existovat čest a věrnost? Nebo alespoň ohledy?" bručel si pro sebe. Císař Jindřich mu byl přes všechny chyby sympatický. Neuměl si představit, že by měl jet s mečem v ruce proti tomu mladíkovi. Možná ho čekala porážka. Ale co bylo v životě jisté? To, po čem toužil, mu stále mohl dát jen císař Jindřich.

Večer Vratislav přijal znovu Rudolfa z Rheinfeldenu. Odměřeně mu oznámil, že český kníže není a nebude zrádcem. Nic víc. Švábský vévoda zbledl. Jeho nabídku mohl Vratislav odmítnout mnoha způsoby. Ale tohle byla zjevná urážka. Bez pozdravu se otočil a ještě v noci odjel se svou družinou pryč.

„Vznešený kníže," trochu rozpačitě se ukláněl Vladislav Heřman. „Musím s vámi mluvit. Jde o věc ryze osobní. Proto bych byl rád, abychom byli sami."

Vratislav s hraným údivem povytáhl obočí. Věděl však dobře, o čem bude řeč. Judita se přes svou klášterní výchovu uměla na knížecím dvoře otáčet. Svatava se zpočátku mračila, proč jí Vratislav do-

volil opustit řádové sestry. Ale protože se Judita snažila nechodit jí příliš na oči, pomalu si zvykla. Oč méně se ale drobná černovláska objevovala poblíž své macechy, o to pilněji se točila kolem jejího bratra.

Odpoledne přijal Vratislav švagra ve své ložnici. S úsměvem vyslechl jeho zpověď, že se na stará kolena zamiloval do děvčete, skoro ještě dítěte. „Nemyslete si, vznešený kníže," chvatně vysvětloval, „že ji chci jen proto, že Judita je vaše dcera. Zamiloval jsem se do ní."

„To je dobře," přikývl trochu zlomyslně Vratislav. „Protože Judita nedostane skoro žádné věno. To víš, dětí mám spoustu a musím myslet hlavně na ty, které mám s tvou sestrou!" Pobaveně si všiml hlubokého rozladění v obličeji Vladislava Heřmana. „Kdybys ji odmítl, vůbec bych se na tebe nemohl hněvat."

„Vy, jeden z nejbohatších knížat, že nemáte na věno pro svou dceru?" zabručel nerozhodně a bylo vidět, že přemýšlí.

„Jsi ochotný vzít si ji bez věna? Pokud ses na stará kolena zamiloval, nemělo by ti to vadit. Jak jsem si všiml, přivezl sis z Polska plné truhlice. Ani ty nejsi žádný chudák! Snadno Juditu uživíš."

Vladislav Heřman se zamračil. Takhle si rozhovor s Vratislavem nepředstavoval. Ale couvnout nemohl. Alespoň teď ne. Jak by vypadal?

„Neříkám, že bych vaši dceru miloval méně, pokud by přišla bez věna. Ale mám své plány. Stejně jako jste je měl v Uhrách vy. Chci se vrátit do Polska. Budu potřebovat peníze, abych mohl postavit silné vojsko."

„Výborně," přikývl Vratislav přátelsky. „Pokud si chceš vzít Juditu proto, abychom se stali spojenci, je to něco jiného. Víš, na lásce svět nestojí. Ale to zrovna tobě asi říkat nemusím. Pokud se chceš stát mým spojencem a hájit zájmy českého knížectví, jsem kdykoli připravený podepsat svatební smlouvu. Nejen o tom, co mi slíbíš ty, ale i o tom, co budu moci Juditě dát já. Protože v takovém případě se nějaké věno určitě najde. Jen na mě nechoď s řečmi o nezištné lásce! Mluvme o spojenectví!"

Vladislav Heřman mohl být spokojený. Ale nebyl. Měl na Vratislava tak trochu vztek. I když samozřejmě počítal, že získá mocného

tchána, měl Juditu opravdu rád. „Je možné, aby měl někdo srdce ještě chladnější než já?“ napadlo ho.

„A ještě něco,“ usmíval se Vratislav a v jeho hlase zněla jakási rozpačitá omluva. „Svatavě řekni, žes mne musel nutit a žes mi dokonce vyhrožoval, že opustíš Prahu, pokud ti Juditu nedám. Před Svatavou bude naopak dobře, pokud budeš básnit o své lásce.“

„Beru si Juditu, ne Svatavu,“ ušklíbl se Vladislav Heřman. Chystal alespoň malé vítězství nad Vratislavem. Proto konejšivě dodal: „Ale nebojte se, vznešený kníže. Pokud se má sestra bude hněvat, vezmu to na sebe!“

50. KAPITOLA

Někdy kolem poloviny listopadu dorazily do Prahy zprávy o sněmu odbojných knížat v Tribuni.

„I když to byla pro císaře úplná pohroma," vyprávěl Wolfgang z Reuthu, který měl v Porýní svého zvěda, „měl Jindřich nakonec ještě štěstí. Nenajdete nikoho z významných říšských knížat, který by se sněmu nezúčastnil. Kromě vás," neodpustil si, ale když si všiml přísného výrazu ve Vratislavově obličeji, rychle pokračoval.

„Všichni se shodli, že císaře je nutno sesadit. Pak přišla na přetřes otázka, kdo by ho měl nahradit. Nejvíce přívrženců získal saský markrabě Ota z Northeimu a švábský vévoda Rudolf z Rheinfeldenu. Pohádali se, že to skoro vypadalo na souboj. Aby nedošlo k rozkolu, dohodli se nakonec, že s volbou nového císaře ještě počkají. Papež sice Jindřicha proklel, ale zatím nesesadil. Proto vyslali k Řehořovi poselstvo s prosbou, aby prokletého Jindřicha zbavil hodnosti. Jakmile to udělá, uspořádají volbu nového císaře. Pak se rozhodne, zda vyhraje Ota nebo Rudolf. Jindřich získal díky hádce těch dvou několikaměsíční odklad. Ale moc platný mu nebude."

Blížily se Vánoce. Vratislav se rozhodl navštívit roudnický hrad. Chtěl strávit několik dnů s Rozárkou a svým synem. Co je sem přestěhoval z Moravy, vídal je zřídka. Vláda mu zabírala tolik času, že bylo jedno, jestli Rozárka žila kousek od Prahy, nebo na druhém konci světa. Stále měl neodkladné povinnosti a čas letěl tak rychle.

Roudnický hrad spolu s tržištěm a osadou v podhradí byl solidně opevněný. Pěkné domy kolem tržiště svědčily, že obchod přinášel lidem slušné příjmy. Roudnický brod byl jediné místo na míle daleko, kde se dalo Labe bez větších obtíží překročit. Cesta tu byla zpevněná kameny a kládami, aby po ní mohly projíždět těžké formanské vozy s nákladem sukna a železa. Vedla na sever do Lužice a užívali ji všichni kupci, směřující od severu do Prahy. V poslední době po ní jezdily také početné oddíly knížecích vojáků.

Vratislav si zálibně prohlížel nové hradby. Násep byl oproti staršímu zvýšený nejméně o pět loktů a zesílena byla i palisáda.

Kromě věží u bran vyrostly čtyři další v rozích. I když byl v zemi léta mír a nikdo ze sousedů by se neodvážil táhnout proti Praze, nechal Vratislav zesilovat opevnění všech významnějších hradů.

Po příjezdu do Roudnice se Vratislav nemohl vrhnout do Rozárčiny náruče a pomilovat se s ní, jak byl zvyklý na Moravě. Měl svou knížecí důstojnost a povinnosti, které nemohl zanedbávat.

Nejdřív přijal hold starého Častolova z Dubé. Sloužil nejen otci Břetislavovi, ale pamatoval dokonce ještě knížete Oldřicha. Stařec již obtížně chodil a sípavě dýchal, ale jeho oči zvědavě těkaly kolem sebe, aby mu nic neušlo. Častolov měl život rád, netoužil po moci a nikdy se nepostavil proti svému knížeti. Ať jím byl Vratislavův otec, jeho bratr Spytihněv nebo on sám. Byl věrným služebníkem nikoli proto, že by byl charakterní, ale proto, že byl líný. A také opatrný. Snad díky tomu se dožil tak požehnaného věku.

Vratislav pokynul svému panošovi, aby ke knížecímu stolci přistavil křeslo a dovolil starci usednout. Měl úctu k jeho stáří. Bylo mu jedno, jak se budou ostatní dívat na to, že dovolil bezvýznamnému správci sedět v přítomnosti knížete. Častolov byl pro něj něco jako symbol času a neochvějnosti přemyslovské vlády. Byl určitě nejstarším členem jeho družiny. Vratislav sice znal pár jiných starců, ale žádný na tom nebyl tak dobře, aby mohl vykonávat nějakou funkci. Častolov si knížecí úctu určitě zasluhoval.

Trochu chraptivým hlasem podával Častolov zprávu o všem, co se v Roudnici za uplynulý rok stalo. Kolik peněz se vybralo na mýtu u brodu, jak chytili a potrestali bandu lupičů, přepadající kupecké vozy na cestě od Litoměřic, o sporech mezi kupci na tržišti a také o přípravách na výstavbu nového děkanského chrámu svatého Víta. Častolov byl dobrým hospodářem.

Teprve na závěr začal neochotně o Rozárce. Nechtělo se mu, ale věděl, že by si děkan stejně stěžoval. Ještě by to mohlo vypadat, že Častolov byl nedůsledný.

„Odpusťte, vznešený kníže," drmolil se sklopenýma očima. „Jediné, co mi dělá starost, je...," zarazil se a honem nevěděl, jak ji pojmenovat. Říkat jí pouze jménem mu připadalo neuctivé. Byla přece knížecí konkubínou. Protože však byla stále svobodná, přidržel se tradice. „Starost mi dělá panna Rozárka. Já bych neměl důvod si stě-

žovat. Je tichá, pracovitá a nikoho nezarmoutí. Má skvělého syna. Jen v jedné věci je to s ní těžké. Děkan si už několikrát stěžoval, že čaruje! Prý to nedělá dobré jméno našemu křesťanskému hradu!“

„Čaruje?“ nedůvěřivě zabručel Vratislav a vzpomněl si, jak ji před mnoha lety zachránil. Tehdy ji papežský legát chtěl dát pro čarodějnictví upálit. Jenže co to je - čarovat? Většina lidí v zemi uctívala studánky, kameny a stromy. S kolika magickými obřady se Vratislav už setkal. I na císařském dvoře. On sám na podobné věci nevěřil. Proto mu vadilo, aby Rozárku stále někdo obviňoval z čarodějnictví.

„To tvrdí děkan,“ rychle se omlouval Častolov. „Sám jsem mu to vyvracel. Kdyby měl pravdu, copak by se nám tak dařilo? Panna Rozárka určitě nikomu neškodila. Neslyšel jsem, že by tu zcepeněla uhranutá kráva, nebo že by přišlo zlé povětří a...“

„Mlč!“ chladně ho přerušil Vratislav. Stařec se schoulil a zahanbeně sklonil hlavu. „Zařiď, aby děkan ještě dneska opustil Roudnici. Pro jeho horlivost ho ustanovuji kaplanem pana Buzka Drslavice. Pojede do Lužice. Tam jsou lidé ve víře velice vlažní. Věřím, že mu tam Buzek najde vhodnou farnost, aby mohl sloužit Bohu lépe než tady. V Čechách nejsou místa, kde by křesťanská víra nezakořenila. Tady jsou jeho schopnosti nevyužité.“

„Kdo ale bude celebrovat zítřejší mši?“ staral se Častolov.

„Zatím můj kaplan. Vzkážu na Vyšehrad, aby sem probošt poslal nějakého schopného klerika. Máš ještě něco?“ optal se Vratislav netrpělivě. Už se na Rozárku těšil. A možná ještě víc na svého syna. Malému Vratislavovi bylo třináct let. Určitě zase vyrostl od té doby, co ho viděl naposledy. Byl to pěkný a silný chlapec. Za chvíli bude muset určit někoho ze své družiny, aby ho přijal do služby jako panoše.

Císař Jindřich se chystal s vojskem do Itálie. Jenže přejít v zimě alpské průsmyky považoval Vratislav za šílenství. Před dvěma lety tudy šel v létě a byl rád, že vyvázl životem. Wolfgang z Reuthu však císařovu cestu komentoval, že bude v zasněžených Alpách bezpečnější než mezi vzbouřenými vévody v Německu.

Kdyby nešlo o prokletého císaře, asi by se začalo říkat, že se stal zázrak. Jindřich totiž dokázal se silným vojskem přejít beze ztrát v tuhé zimě Alpy. I otrlí horalé kroutili hlavami, jak je to možné. Ani

na kraj průsmyků, zasypaných hlubokými závějemi sněhu, by se do jara nikdo z nich neodvážil. Natož se jimi brodit na druhou stranu hor. S určitou nadsázkou se dosud v severní Itálii říkávalo, jakmile udeřila zima, nebylo třeba zavírat brány. Protože zasněžené Alpy byly tím nejlepším opevněním. Tahle víra teď vzala za své.

Nikdo v Itálii nevěděl, co má dělat. Všude vládl nepopsatelný zmatek. Mnohým už nesmiřitelný papež začal vadit a Jindřich našel v řadě měst brány přátelsky otevřené. Řehoř se nejdřív pokusil shromáždit vojenské síly alespoň na obranu Říma. Kromě osobní gardy nenaverboval skoro nikoho. Všichni spojenci si dávali s odpovědí na čas. Nakonec v noci tajně uprchl. Kardinálové ho sice od toho kroku zrazovali a tvrdili, že tím jeho důstojnost utrpí. Ale Řehoř věděl své. Teď nešlo o důstojnost papežského stolce, ale o jeho život.

Po vedlejších silnicích zamířil podél moře na sever do Parmy. Měl zprávy o postupu císaře a věděl, že tady bude zatím v bezpečí. Matyldu z Tuszie zastihl na jejím hradě Canosse. Měla dostatek vojáků a mohutné opevnění zajišťovalo bezpečí. Konečně si mohl vydechnout. S potěšením tu navíc našel zajímavou společnost.

Vánoce trávil v Canosse clunyjský opat Hugo, proslulý reformátor řeholního života. Protože cesty zapadaly sněhem a udeřily kruté mrazy, zůstal tu déle, než původně plánoval. Právě když se chystal k odjezdu, dorazil papež Řehoř. Proto svůj odjezd znovu odložil.

Papež Řehoř trávil s ním aMatyldou příjemné večery u krbu a vedl diskuze o nezbytné reformě křesťanského světa. Ale jednoho rána vtrhl do Jeho ložnice bledý komoří. Pospíchal, až zakopl o práh a skoro upadl.

„Vaše Svatosti," prudce oddechoval, jak běžel do schodů, „je tu císař Jindřich."

„Kde?" vyskočil papež a bez ohledu na svou důstojnost vyběhl jen v plátěném nočním oděvu na chodbu. Hnal se na nádvoří, aby zjistil, co se stalo. Srdce mu prudce tlouklo. To přece nemohla být pravda!

Překvapilo ho, že byl všude klid. Nikde nepobíhali vojáci se zbraněmi, hradby nebyly obsazené lučištníky, sloužící nevynášeli na hradby kameny, které by mohli házet na hlavy útočníkům. Děvečky jako jindy nosily z chlévů putny nadojeného mléka, čeledíni řezali

krmení pro dobytek a vojáci lelkovali před domem, kde byli ubytováni.

Vtom zahlédl Matyldu z Tuszie. Vrhl se k ní, chytil ji za ruku a skoro vykřikl: „Kde je císař?“

„Svatosti, nachladíte se,“ řekla Matylda káravě. Pak vzala papeže za ruku a skoro jako malé děcko ho odváděla zpět do paláce. Přitom ho uklidňovala. „Sama tomu pořádně nerozumím. Ale jsem si jistá, že nám nebezpečí nehrozí. Císař dorazil jen s nevelkým oddílem. Nezdá se, že by nás chtěl obléhat. Vojáky nechal dole v údolí. K bráně došel sám. Je bosý, na sobě má režné roucho kajícníka. Klečí na mostě před bránou a tvrdí, že vás přišel požádat o odpuštění. Pláče, bije se v hruď a neustále opakuje, že zhřešil a chce se napravit.“

„Cože?“ vykřikl papež Řehoř hněvivě. Téměř okamžitě mu vše došlo. Dostal na sebe neuvěřitelný vztek. Takhle propadnout panice. „Vyžeňte ho!“ poručil přísně a zamířil zpátky do své ložnice, aby se oblékl.

Matylda z Tuszie se za ním překvapeně dívala a lehce vrtěla hlavou. Nechápala, proč tak skvělá zpráva papeže rozladila.

„Měl byste vyjít ven a promluvit s ním,“ odvážil se nesměle navrhnout kardinál Carregiani, který papeže doprovázel. Byl nejvyšším kancléřem papežské kurie.

„Zbláznil ses,“ utrhl se na něho Řehoř. „Proč bych to dělal?“

„Musí mu být strašná zima. Vždyť mrzne. Prý má na sobě jen režné roucho a je bosý.“

„Ať třeba zmrzne. Alespoň se dřív dostane do pekla,“ pomstychtivě odsekl papež a otočil se na znamení, že hovor skončil. Ale kardinál se nedal.

„Odpusťte, Svatosti. Vždyť jste zvítězil. Pokořil se. Co ještě chcete víc? Celý křesťanský svět se vám musí obdivovat!“

Řehoř se zastavil. Unaveně si rukou přejel po vrásčitém obličeji. Ještě nedávno určitě nevypadal tak staře. To ty starosti. Usmál se na mladého kardinála. Znal jeho otce. Byl arcibiskupem a v době, kdy byl papež jen kardinálem Hildebrandem, studovali spolu listiny v papežském archivu.

„Víš, můj milý, tohle vítězství může být moje prohra. Pokud císaři odpustím, co se stane? Vrátí se domů a protože už nebude v

klatbě, získá na svou stranu bývalé spojence. Dál bude škodit křesťanskému světu. Ne, můj milý. Jindřichovi nelze odpustit. Toho lze jedině zničit. Jinak klid nebude.“

Ale kardinál Carregiani nebyl jediný, kdo papeže Řehoře nabádal, aby se s císařem smířil. Ihned, jak papež dokončil ranní toaletu a oblékl si fialový šat, vyhledal ho clunyjský opat Hugo. Na rozdíl od mladého kardinála nejásal nad vítězstvím církve. Mnohé mu bylo jasné. Přesto byl nekompromisní.

„Svatosti, musíte císaři odpustit. Vyhnat kajícníka, to by vám křesťanský svět neprominul. Pokud někdo ochraňuje lidskost v tomto polobarbarském světě, jsme to my, představitelé církve. Já vám rozumím. Ať uděláte cokoli, bude to špatně. Ale ze všech zel je to nejmenší projevit shovívavost. I Kristus odpustil Pilátovi a těm, kteří ho ukřižovali. Bez odpuštění by nebyl hřích! To si uvědomte, Svatosti. Tady nejde jen o vás. Tady jde o podstatu křesťanské víry. Jako světský protivník ho můžete odmítnout, ale jako hlava všech křesťanů jste povinen přijmout ho zpátky do lůna církve svaté!“

„Nic nejsem povinen,“ vztekal se papež. Zlostně opata Huga vyhnal. Jenže Canossa nebyl Andělský hrad. Ať utíkal, kam chtěl, stále narážel na někoho, kdo mu opakoval, aby císařovi odpustil.

Císař Jindřich se chvěl zimou, rty měl promodralé a prsty na bosých nohou lehce zarudly omrzlinami. Teprve když už byla hluboká noc a mráz zesílil, přijel pro něho jeho komoří a vyčerpaného a promrzlého císaře dopravil do tábora v údolí.

Papež Řehoř nemohl dospat. Vstal za úsvitu a rychle se oblékl. Ještě před ranní mší vyběhl na hradby, aby se podíval před bránu. Císař Jindřich už klečel na mostě. Všiml si papeže na hradbách. Vztáhl k němu sepjaté ruce a naříkavě začal prosit o odpuštění. Papež odskočil, jako by ho uštkl had.

Když sestupoval z ochozu hradeb po žebříku na nádvoří, vztekle bručel: „Už je tam zase! Bože, poraď, co mám dělat? Vždyť víš, že to dělám pro tebe a tvou slávu. Přece tomu komediantovi neustoupím!“

Na snídani panovala v hradě skleslá nálada. Papežovi nechutnaly ani jeho oblíbené sladké placky s rozvařenými jablky a skořicí. Žvýkal je zadumaně a občas si těžce povzdechl. Opat Hugo a Matyl-

da z Tuszie se polohlasně o čemsi přeli. Ostatní hosté u stolu rychle polykali a snažili se dívat buď do země, nebo stranou. Nechápali, co se stalo. Vždyť papež Řehoř dosáhl neuvěřitelného vítězství. Takhle se ještě žádný císař nepokořil.

Během dopoledne se roztrhaly těžké šedivé mraky, z nichž ještě včera padal sněhový poprašek. V poledne už byla obloha jasná a slunce pálilo, jako by bylo jaro. Tak teplé počasí na konci ledna ještě nikdo nepamatoval. Císař Jindřich stále klečel na mostě před bránou, která byla už druhý den pevně uzavřená. Jako by Canossu obléhal nepřítel.

Vojáci a čeledíni Matyldy z Tuszie si mezi sebou začali šeptat, že Bůh udělal zázrak. Seslal teplé počasí, aby císař Jindřich vydržel své pokání. Když se tohle doneslo k papežovi, hněvem se neznal. Běhal po své ložnici jako lev chycený v kleci a občas zaklel. On, který tahal za nitky celého křesťanského světa, si neuměl najednou poradit s tak zdánlivě jednoduchou situací. Jeden jediný kajícník! Odpustit či neodpustit? Ať probíral tuhle otázku z kterého chtěl konce, bylo mu jasné, že on ztratí.

Odpoledne ho navštívila Matylda z Tuszie s opatem Hugem. Až do večera diskutovali, co dál. Matylda dokonce několikrát s pláčem padla nakolena a prosila papeže, aby obměkčil své srdce. Znala Jindřicha ještě jako dítě a i když nesouhlasila, jak v říši vládl, tím, co teď udělal, si ji zcela podmanil. Ale papež Řehoř nemínil poslechnout. Nakonec se rozešli ve zlém.

Když následujícího rána vylezl papež po žebříku na ochoz hradeb, aby se podíval před bránu, jak je císař Jindřich vytrvalý, nevěřil svým očím. Ve sněhu klečela na mostě vedle císaře Jindřicha v kajícnickém rouchu i Matylda z Tuszie.

Asi za hodinu se brána Canossy otevřela. V ní stál v nádherném rouchu se zlatou tiárou na hlavě papež Řehoř VII. Laskavě se usmíval a vztahoval ruce ke klečícímu císaři.

„Trestat je lidské, ale Bůh nám velí odpouštět. Vrať se do lůna svaté církve, mezi poctivé a věrné křesťany! A nikdy se již nezprotiv údělu, který ti Bůh jako císaři německému vložil na tvá bedra!“

Jindřich se vděčně usmál, ale v duchu okamžitě zaregistroval, co papež právě řekl. Nenazval ho římským císařem, ale německým. Aby

tím dal jasně najevo, že napříště se má Jindřich starat jen o dění za Alpami-ale do života v Itálii ať nestrká nos. Tohle území si pro sebe vyhradil papež. Karty tedy byly znovu rozdány.

VI.
VRTKAVÝ CÍSAŘ
(1077-1085)

51. KAPITOLA

Ještě než zmizel sníh, objevil se v Čechách biskup Jaromír. Když jednoho březnového odpoledne klidně vešel do sálu, kde zasedali čeští preláti a jednali o záležitostech diecéze, vyskočili všichni, jako by mezi ně vstoupil duch. Biskup se usmál a se samozřejmostí, jako by je opustil včera, zamířil ke svému křeslu. Arcijáhen, který v něm seděl, vyskočil rudý studem. Ukláněl se a koktal rozpačitě nesmyslné omluvy.

Jaromír se pohodlně posadil a chvíli si je přísně měřil. Teprve pak jim pokynul, aby se vrátili na svá místa.

„Vím asi víc, než tušíte. Pokud jste si mysleli, že jsem daleko a do Říma se nedonese, jak tu spravujete mou diecézi, byli byste hloupější víc, než jsem si myslel, že jste," začal obvyklým povýšeným způsobem. V hlase ale nebyl slyšet vztek nebo hněv, před nímž se dříve tak třásli strachem. Mluvil klidně a zdálo se, že je unavený.

„Nemám chuť vyčítat vám, co jste udělali špatně. Na to nemám čas. Vlastně ani náladu. Co bylo, to bylo!"

Děkan svatojiřského chrámu, který byl u stolu nejstarší, snaživě souhlasil. „Jsme lidé chybující jako každý smrtelník, urozený biskupe. Ale snažili jsme se podle svých chabých sil. Uděláme vše, abychom své prohřešky napravili."

„To nebude třeba," zavrtěl hlavou a lehce se pousmál. Všichni kolem stolu si lehce oddechli. Bouřka se přežene a nebude tak zle. Ale Jaromír je vyvedl z omylu.

„Se mnou přijela družina schopných duchovních, kteří vás v úřadech nahradí. Jak jsem slyšel, máme hodně neobsazených farností. Tam určitě najde vaše horlivost uplatnění. Ale než odejdete z Prahy, složíte počet ze svého hospodaření. V posledních letech jste mi posílali mnohem méně peněz, než kolik by mi mělo náležet."

„Platy vázly, urozený biskupe," bránil se vehementně kanovník Bartoloměj, odpovědný za diecézní pokladnici. „Kníže Vratislav obsadil vaše statky. Také desátky jsme nedostávali, jak by se slušelo a..."

„Zítra ráno," přerušil ho netrpělivě Jaromír, „předáte pečetě a listiny mým lidem. Ti rozhodnou, co s vámi. Můžete jít!"

„Odpusťte, vznešený biskupe Jaromíre," začal hubený opat benediktýnského kláštera v Břevnově, který měl na starosti inkviziční soudy v pražské diecézi, „myslím, že na něco podobného nemáte právo. O záležitostech diecéze má právo rozhodovat také kníže Vratislav. Kromě toho musíte mít souhlas mohučského arcibiskupa."

„Arcibiskupův souhlas mám," chladně opáčil Jaromír. „Co se týká knížete Vratislava, jistě se vás ujme, pokud z mých služeb odejdete. Ale určitě se ho nebudu ptát, zda si vás mám ponechat. Teď zmizte, chci mít klid!"

Preláti se neochotně zvedli a rozpačitě přešlapovali. Očima se domlouvali, co mají dělat. Kdyby tak byl čas se na tohle setkání připravit! Kanovník Bartoloměj naznačil rukou pohyb, jako by chtěl vzít do ruky dýku, kterou měl u opasku. Ale opat lehce zavrtěl hlavou. Otočil se a rázně vyšel ven. Ostatní za ním. Na chodbě potkali vojáky, které si Jaromír přivedl. Byli v plné zbroji a čekali na biskupův příkaz vtrhnout do sálu.

„Jaromír byl vždycky lepší rytíř a voják než prelát," zabručel opat nenávistně. Hned potom ho i s ostatními preláty vojáci obstoupili a odvedli do jizby, kde je střežili až do rána.

Jaromír si zatím zběžně prohlédl účty v kanceláři, podíval se do pokladnice, zašel pozdravit abatyši svatojiřského kláštera a pozdě v noci vyslal spěšného posla na Vyšehrad. Ke svému bratrovi nechtěl přijít bez ohlášení. Navíc měl škodolibou radost, protože si byl jistý, že zkazí Vratislavovi dnešní noc.

Vratislav přijal Jaromíra až za dva dny. Než souhlasil s rozhovorem, poslal k němu Wolfganga z Reuthu. Jaromír měl zájem uzavřít s bratrem alespoň dočasný smír, proto jednal s kancléřem slušně a rychle. Vratislav nabízel přijatelné podmínky a Jaromír se naučil umění ustoupit.

„Zřejmě alespoň něco pochytil od papeže Řehoře," ironicky se usmíval Wolfgang, když Vratislava informoval o jednání. „O smíření mluvil dokonce častěji než o pomstě."

Stejný dojem získal Vratislav, když se Jaromír dostavil. Bez zbytečných gest se uklonil, pak ho obejmul a políbil. „Tady mne máš, bratře," řekl prostě.

„Změnil ses," zabručel Vratislav. I když to neměl v úmyslu, zněl jeho hlas skoro přátelsky.

„Ty také," usmál se Jaromír. „Už nejsme chlapci."

„To tedy nejsme," opáčil Vratislav. Před očima se mu mihla Kateřinina tvář.

Jaromír postřehl bratrovo rozladění. Nechápal ho. Umínil si však, že pokud to půjde, nezavdá žádný důvod k hádce. Potřeboval se usmířit. Císař Jindřich mu řekl jasně, že má o jeho služby zájem, ale pouze za předpokladu, že ukončí nepřátelství s českým knížetem. Proto přijel do Prahy.

Boj ho unavoval. S Vratislavem se hádal léta. Dosáhl několika drobných vítězství. Ale většinou jen na pergamenu. Aby se vrátil do své diecéze jako vítěz, to se jevilo stále méně reálné.

„Přijal jsem všechny podmínky, které mi tlumočil tvůj kancléř," začal věcně Jaromír. „Souhlasím i s tím, že si vezmeš zpátky statky, které jsi daroval mému předchůdci Šebířovi jako náhradu za majetek na Moravě. Neprotestoval jsem ani v případě statku v Ořechu, i když oba víme, že ho Šebířovi darovala kněžna Adléta z úplně jiných důvodů. Ale nechme toho!" řekl rázně, když si všiml netrpělivého Vratislavova gesta.

„Jaromíre," usmál se Vratislav. „Co chceš? Neříkej mi, že ses najednou rozhodl usoupit a usmířit se. Proč se vzdáváš majetku, o který se hádáme už tolik let? Ani já nemám nic proti tomu, aby byly naše vztahy lepší. Alespoň do té míry, pokud je to vůbec možné. Abys rozuměl, hovořím o vztahu mezi knížetem a biskupem. Ten jsem ochotný zlepšit. Ale nikoli můj vztah k tobě jako k bratrovi. Na něm se nemění nic."

„Není to snad jedno? Jací my jsme ještě bratři," hořce si povzdechl Jaromír. „Mnozí kardinálové v Římě ani netuší, že jsem také Přemyslovec."

Vratislav přikývl, vstal ze svého knížecího stolce, sešel dolů a usadil se na jednu z lavic u stěny. Jaromíra vybídl, aby přijal místo vedle něho.

„Jaromíre, chci pravdu! Proč jsi přijel do Prahy zrovna teď? Pokud tě posílá papežská kurie, byla to zbytečná cesta.“

„I když se papež ujal mých věcí, nejsem jeho poslem. Dokonce nejsem ani jeho stoupencem.“

„Nejsi zrovna vděčný. Ale to tys nebyl nikdy,“ zabručel Vratislav a v jeho hlase byla slyšet zvědavost.

„To nemá s vděčností nic společného,“ odsekl hněvivě Jaromír. „Právě ty bys tohle mohl vědět. Člověk spojence získává a ztrácí. Záleží na situaci. Ta se změnila. Papež Řehoř mi příliš pomoci nemůže. Žil jsem nějakou dobu v Římě a vím, co mohu od kurie očekávat. Má svých starostí dost. Jen bych obtěžoval. Ne, moje místo je tady. Nemyslím v Praze. Tak daleko zajít nechci. Ale tady znamená mezi svými. V říši. S císařem Jindřichem se dá vyjít mnohem lépe. Proto jsem se vrátil.“

„Já ti rozřešení nedám. Chceš opustit papežský tábor, proč ne? Řehoř pro tebe slzy ronit nebude. V říši se bojuje, jestli to nevíš! Kdo se postaví za tvé zájmy?“

„Ty. A pak císař Jindřich,“ klidně odpověděl Jaromír a pozorně si prohlížel Vratislavův obličej. Na tenhle okamžik se velice těšil.

„Císař je pošetilý mladík,“ přikývl. „Možná ti slíbí, že se tě zastane. I když nevím, jak by to chtěl udělat. Ale to je jeho problém. A tvůj. Proč bych však měl tvé zájmy hájit ještě já? Sám proti sobě? Kdybych tě neviděl sedět před sebou, myslel bych si, že jsi tam na jihu dostal nějakou horkou nemoc a pomátl ses.“

„Já ti rozumím,“přikývl s hranou dobromyslností Jaromír. „Vstoupím do služeb císaře Jindřicha. Chce mne ustanovit svým kancléřem.“

Vratislav naprázdno otevřel ústa. Neuměl zakrýt obrovské překvapení. Úřad kancléře byl jedním z nejdůležitějších v říši. Kancléř mohl získat značný vliv, protože jeho rukama procházely všechny listiny a spravoval císařskou pokladnici. Tuhle práci kdysi dělával pro císařovnu Agnes Wolfgang z Reuthu. Ještě dnes měl všude dveře otevřené.

„Je to tak, bratře,“ přikývl hrdě Jaromír. „Chtěl jsem ti o tom říci sám. Současně jsem tě chtěl ujistit, že jsem ochotný na naše staré spory zapomenout. Za předpokladu, že to uděláš i ty. Nemusíš se bát.

Nebudu ti dělat potíže. Pokud budu dostávat peníze, které mi jako pražskému biskupovi náležejí, nemíním do života zdejší diecéze nijak zasahovat. Nebudu sem ani jezdit. Pokud bych ovšem nemusel doprovázet císaře Jindřicha. Dosadím sem pár svých věrných služebníků, kteří budou řídit život diecéze. Ale slibuji, že s nimi potíže mít nebudeš. Stejně jako se mnou. Pokud nebudeš dělat potíže ty.“

„Proč si císař vybral zrovna tebe?“ zvedl Vratislav zvědavě oči. V obličeji měl neproniknutelnou masku a Jaromír na chvilku zaváhal, zda udělal dobře, když se na Vyšehrad vypravil bez doprovodu. Naoko bezstarostně opáčil: „Asi proto, že jsem mimořádně schopný, vzdělaný a navíc příjemný společník. A pak, jsem přece tvůj bratr!“

Vratislav přikývl. I jemu došlo, proč si císař Jindřich vybral Jaromíra. Dokud bude Vratislav stát na císařově straně, bude mít od Jaromíra klid. Ale pokud by chtěl císaře zradit, pak se mohl stát pražský biskup v rukou císaře nebezpečnou zbraní proti českému knížeti. Jaromír bude císařovou pojistkou. Ale proto se Vratislav hněvat nemohl. Takový už byl svět a když o tom rychle přemýšlel, věděl, že na tom mohl vydělat.

„Ano, jsi můj bratr,“ usmál se. „Nebudu před tebou hrát divadlo. Jsi mi celkem lhostejný. Nicméně dokážu ocenit, že jsi přišel a mluvíme spolu otevřeně. Pokud se staneš kancléřem císaře Jindřicha, opravdu na tom vyděláme oba. Proto můžeš císařovi říci, že jsem jeho rozhodnutí přivítal. O biskupské platy se bát nemusíš. Nikdo neříká, že nemůžeš v budoucnu dostávat dokonce více. I český kníže bude potřebovat služby císařova kancléře.“

„Bratři si mají pomáhat,“ přikývl Jaromír. Nebylo v tom nic ironického, ani podlézavého. Bylo to prosté obchodní konstatování. Ano, Jaromír byl ochotný pomoci třeba i Vratislavovi, pokud by mu to přineslo nějaký užitek.

„Večer se vrať na Vyšehrad,“ usmál se znovu Vratislav a vstal, aby se rozloučil. „Uspořádám hostinu na počest našeho usmíření. Společně potvrdíme mému lidu, že pražský biskup už nestojí proti svému knížeti.“

Jaromír se usmál a přikývl. Jeho bratr byl v diplomacii stejně zběhlý jako on. Pokud mohli mluvit takhle, výborně si rozuměli.

Když slavnostní večeře skončila, vydal se Vratislav zšeřelými chodbami k ložnici své ženy Svatavy. Vzkázal jí, aby neodcházela spát a počkala na něho. Čím byl starší, tím raději se s ní miloval. Proto ho nemile překvapilo, když došel k jejím dveřím a zjistil, že je uvnitř tma. Nerozhodně přešlápl, ale když strážný sundal ze stěny louč a chtěl vejít, aby mu posvítil, zarazil ho. Vzal si od něj hořící louč a vešel sám.

Svatava spala přikrytá skoro až po bradu huňatou kožešinou. Jakmile zavrzaly dveře, pootevřela oči a mžourala do komíhavého světla ohně.

„Promiň, Vratislave, strašně se mi chtělo spát," usmála se provinile. Nadzvedla cíp kožešiny, aby si mohl lehnout vedle ní. S potěšením si všiml, že si neoblékla noční košili a byla nahá. Upevnil louč do držáku ve stěně. Svatava sice chabě protestovala, aby ji raději zhasl, ale věděla, že ji neposlechne.

Vratislav rozepnul opasek a odložil na stůl meč. Pak ze sebe shodil nohavice a brokátovou halenu. Protože bylo v místnosti chladno, rychle vklouzl pod kožešinu. Svatavino tělo bylo vláčné a nádherně teplé. Přitiskl se k ní a vnímal její vzrušující hebkost.

Přivinula se k němu, položila jeho hlavu na polštář, naklonila se nad něj a přisála se na jeho rty. Ale když ji chtěl Vratislav strhnout k sobě, jemně ho zarazila. Ještě než stačila něco říci, zabručel: „Já vím. Budu opatrný."

„Máme spolu už šest dětí," dodala. Připomínala to vždycky. V jejím hlase však zněla spíše hrdost, než výčitka. Již déle než rok jí jedna ze služebných připravovala speciální mast z jitrocele, šťavele a kořenů pelyňku, kterou používala po milování. Nechtěla znovu otěhotnět. I když její muž sliboval, že bude opatrný, nakonec na to vždy nějak zapomněl. Jak se ale zdálo, tahle mast účinkovala spolehlivě. Byla to nádhera, nebát se.

Milovali se dlouho. Přesto nedosáhla Svatava uspokojení. Poslední dobou se jí to stávalo častěji. Ale vůbec jí to nevadilo. I tak bylo pro ni milování s Vratislavem hezké. Nezapomněla však na konci slastně zakřičet. Kdysi se svému muži svěřila se svým problémem, ale strašně jí vynadal. Byl jako každý muž velice ješitný a její potřeby ho nezajímaly.

Vratislav spokojeně oddechoval. Něžně nadzvedl Svatavinu hlavu a opatrně, aby se nezamotal do hustých světlých vlasů, si ji opřel o rameno. Tiše hladil manželčinu tvář. „Mám tě rád," zabručel trochu neochotně. Nerad dával najevo své city. Ale cosi uvnitř ho nutilo, aby to řekl.

Často vzpomínal na Rozárku. Někdy i při milování. S ní to bylo jako jízda na divokém koni. To zapomínal na všechno, dokázala ho spoutat a ovládnout. Někdy si říkal, že něco muselo být na těch řečech, že Rozárka je čarodějnice. Protože žádná žena ho neuměla při milování tak zmámit. Ale to také bylo vše. Navíc Rozárka stárla. Byla sice štíhlá a pružná, ale zmizela její dívčí dětskost, s níž ho kdysi odzbrojovala. Kromě postele se s ní trochu nudil. Její žvatlání poslouchal rád, ale většinou to nebylo nic, co by ho zaujalo.

Se Svatavou to bylo jiné. Čím byla starší, tím lépe se orientovala v záležitostech knížecího dvora. Ta kdysi rozmazlená polská princezna věděla o všem, co se kde šustlo. Služebné se jí bály a s respektem plnily její příkazy. Kněžna je nikdy nehonila zbytečně. Pokud však něco poručila, mělo to smysl. Vratislavova domácnost fungovala skvěle. Třeba dnešní hostina. I když se jí Svatava nezúčastnila, bylo všechno přesně podle Vratislavova přání.

Vratislav nedávno s údivem zjistil, že se Svatava často zdržovala v kanceláři vyšehradské kapituly. Tam se vyřizovaly všechny písemné záležitosti českého knížectví. Dozvěděl se, že dohlížela na písaře a kontrolovala jejich práci. Když se později ptal probošta, jak vlastně Svatava k téhle věci přišla, odpověděl mu s uznáním: „Kněžna je mimořádná žena. Naučila se číst a bez jejího souhlasu nesmí odejít nic, co by neprohlédla."

Vratislav se tehdy strašně rozzlobil. Kdyby nebyla Svatava ten den zrovna na trhu, asi by ji ihned na místě potrestal. Ale když o tom později přemýšlel, řekl si, že to vlastně nebylo vůbec špatné. Copak se dnes dalo lidem věřit? A duchovním zvlášť. Nakonec ji ještě pochválil.

Svatava byla poklad a když ji měl vedle sebe, cítil se bezpečněji. S klidným srdcem opouštěl Vyšehrad, protože si byl jistý, že ho zastane. Když tohle jednou Svatavě řekl, se smíchem odpověděla:

„Ještě se musím naučit ohánět mečem.“ Vratislav bezděčně Svatavu políbil při té vzpomínce.

„Pamatuješ, když jsi přijela do Prahy?“

„To už je přece dávno,“ trochu se zamračila. Neměla ráda, když jí připomínal společné začátky.

„Bože, jaká ty jsi byla husička,“ smál se Vratislav.

„Pomilovali jsme se, tak abys zase šel,“ zabručela trochu naštvaně. „Už jsem ti říkala, že jsem ospalá.“

„Dneska zůstanu u tebe. Nechce se mi do té zimy.“

Svatava si řekla, že ted je ta pravá chvíle. „Vratislave,“ přitiskla se k němu mazlivě, „za pár dní mě zase opustíš. Nic neříkám, císař potřebuje naše vojsko. Ale myslím, že bys mohl s sebou vzít našeho syna. Boleslavovi bude čtrnáct. Měl by začít sbírat zkušenosti.“

„Víš, že už jsem to slíbil Břetislavovi. Je starší a bude mi víc platný. A dva syny s sebou brát nemohu.“

Svatava mlčela a trochu se od Vratislava odtáhla. Nenáviděla vše, co jakýmkoli způsobem souviselo s Adlétou. Vůbec jí nevadily jiné ženy, které si občas její muž bral pro své potěšení. Ale při pouhé zmínce o ní měla zkaženou náladu. Snad proto, že Adlétě zůstalo i po smrti místo ve Vratislavově srdci. O Vratislavovo mužství byla ochotná se s konkubínami rozdělit, ale o jeho srdce ne.

Věděla, že Vratislav nechával sloužit za Adlétu dokonce dvě zádušní mše. Jednu ve výročí její smrti. Tak se to obyvkle dělávalo. Ale nechápala, proč by se měla sloužit ještě jedna. Později zjistila, že to bylo v den, kdy zemřel Vratislavův starší bratr Spytihněv.

Když už se musela smířit s tím, že zasnoubil Adlétinu dceru s jejím bratrem, toužebně si přála, aby se po Vratislavově boku začal na veřejnosti objevovat její syn místo Břetislava.

„Boleslav tě tolik obdivuje,“ začala po chvilce. „Moc dobře víš, jak ho velitel Břeněk chválí. Tak obratně to prý s mečem neumějí ani mnozí dospělí rytíři.“

„To je pravda. Ale dal jsem Břetislavovi své knížecí slovo,“ bručel rozmrzele. Měl Boleslava raději. Byl klidný, opatrný a vždy spolehlivý. Břetislav byl pravý opak. Mnohokrát se stalo, že otce informoval o splnění příkazů, ale pak si Vratislav ověřil, že to nebyla pravda.

„Co mu zatím svěřit obranu východních Čech? Co kdyby zaútočili Poláci?“

„Vždyť víš, že to teď nehrozí. Máš v Polsku sama dost přátel,“ rozmrzele oponoval Vratislav. Dostal chuť se pomilovat ještě jednou.

„Ale to přece nemusíš Břetislavovi vykládat,“ navrhla a důrazně odsunula Vratislavovu ruku.

„Budu o tom přemýšlet,“ řekl rychle a vrátil ruku tam, odkud ji odstrčila. Svatava si tiše povzdechla. Byla už skutečně unavená a oči se jí klížily. Nicméně věděla, že právě dosáhla svého. Nadzvedla se a přesunula blíže k Vratislavovi. Ani si nepamatovala, jak dlouho se milovali, protože vzápětí usnula.

52. KAPITOLA

Sněm ve Forchheimu, na němž se sešli odpůrci císaře Jindřicha, byl mimořádně bouřlivý. Zpráva o tom, co provedl papež Řehoř v Canosse, se roznesla rychle. Pro většinu vzbouřenců to byl šok. Ani na okamžik nepochybovali, že Jindřichovo gesto byl trik vypočítaný na efekt. V kostelech se sloužily slavnostní mše pro věřící, oslavující obnovení jednoty křesťanstva. Ale to, co celý křesťanský svět přijal s ulehčením, hodnotili vzbouřenci jako papežovu slabost. Někteří se to dokonce neostýchali nazvat zradou.

„Co měla jeho svatost dělat, když se císař pokořil?“ hájil Řehoře mohučský arcibiskup Siegfried.

„Měl ho vyhnat jako vzteklého psa! Vyobcovaný císař není nic jiného, „horlil bavorský markrabě Welf, který byl návratem císaře Jindřicha ohrožen snad nejvíce. O Bavorsko usiloval již císařův otec a ani Jindřich se netajil zájmem o území na jihu Německa.

„Psa můžete vyhnat, jen pokud je sám. Ale když vás napadne celá smečka? Nezapomeňte, že císař měl v Canosse silnou armádu,“ přidal se k Siegfriedovi kolínský arcibiskup Hanno. Zestárl a ztratil hodně ze své bývalé moci. Ale nemínil se vzdát ctižádostivých plánů. Léta ho však naučila, že osud někdy rozdal karty podivuhodným způsobem. Proti tomu bylo snažení smrtelníků většinou marné. Měl neodbytný pocit, že se to stalo i teď. Koho by ještě před několika měsíci napadlo, že císař půjde prosit za odpuštění? A že mu papež odpustí!

„Církvi se nikdy nedalo věřit,“ rozčiloval se rozrušený korutanský vévoda Bertold. Pak si všiml rozhořčení přítomných arcibiskupů. Všechny znal a vždy stáli na jeho straně. Trochu omluvně pokrčil rameny a dodal: „Tím myslím italské kardinály. Vy jste Němci jako my.“

„To na věci nic nemění,“ přísně ho napomenul mohučský arcibiskup. „Žádám, abyste se o svaté církvi vyjadřoval s úctou. Pokud máme zvítězit, musíme získat papeže na svou stranu!“

„Takže Řehoř už stojí proti nám?“ ironicky opáčil korutanský vévoda.

„Víte, jak jsem to myslel. Nepřekračujte smysl toho, co říkám. Teď není čas na planá slova. Jindřich postavil Jeho Svatost papeže před hotovou věc. Řehoř neměl na vybranou a vy to víte. Nemá cenu svalovat vinu na církev. Teď je na nás, abychom postavili papeže před hotovou věc my.“

„Máme si jít kleknout před Canossu a prosit papeže, aby dal Jindřicha zase do klatby?“ ušklíbl se bavorský markrabě Welf.

„Musíme udělat to, co jsme měli provést už loni na podzim,“ ozval se švábský vévoda Rudolf z Rheinfeldenu. „Musíme Jindřicha sesadit. Když to neudělal papež, uděláme to my. A hned tady musíme zvolit nového císaře. Je nás tu tolik urozených a vážených mužů, že nikdo nemůže naši volbu zpochybnit!“

Vypukla prudká hádka, zda vůbec může sněm císaře sesadit. Arcibiskupové tvrdili, že takové právo náleží jedině papežovi, neboť ten korunuje císaře. Ostatní namítali, že Jindřich ještě nevykonal cestu do Říma a císařskou korunu od papeže nezískal. Byl pouze voleným římským králem a tento titul mu náležel na základě rozhodnutí německých Pánů a prelátů. A jestliže ho sněm zvolil, musel mít také právo titul mu odejmout.

Hádka trvala až do večera a pokračovala dlouho do noci. Teprve když se vypilo všechno víno, nastal na chvíli klid. Ale jen zdánlivý. Rudolf z Rheinfeldenu se svým kancléřem, mohučským arcibiskupem Siegfriedem, s bavorským markrabětem Welfem a několika dalšími velmoži se v tajnosti smlouvali na zítřejší den. Pokud by měl být zvolen nový císař, bylo nutné zabránit, aby se jím stal Ota z Northeimu. Hájil by především severoněmecká panství. Sasy tady neměl nikdo rád.

Preláti jim nemohli zapomenout, že při nedávném povstání zavraždili desítky duchovních. Pohanská tradice byla mezi Sasy stále silná, vždyť bylo posledním markrabstvím říše, které přijalo křesťanskou víru. Ještě to nebylo ani sto let, kdy císař Ota definitivně Sasy pokřtil. Krví a mečem.

Jihoněmecké šlechtě zase vadilo sobectví Sasů. Byli příliš zaujatí sami sebou. Cítili se dost silní, proto neradi pomáhali ostatním.

„Ne, Ota by nás nechal napospas Jindřichovi," prorokoval zachmuřeně Rudolf z Rheinfeldenu.

Druhý den byl císař Jindřich většinou hlasů sesazen z trůnu. Novým římským císařem si vzbouřenci zvolili švábského vévodu Rudolfa z Rheinfeldenu.

Rudolf ihned vyslal k papežovi poselstvo s četnými dary a prosbou, aby ho Jeho Svatost papež uznal. Ale čekalo ho nemilé zklamání. Papež Řehoř dost chladně odpověděl, že vše zváží. Bude muset vzít v úvahu mnoho věcí. Mimo jiné i to, že císaře má právo sesazovat jedině on. Že se však nebrání hledat cestu k nápravě poměrů v zemích na sever od Alp. To bylo vše, co novému císaři odpověděl.

Rudolf z Rheinfeldenu zuřil. Ale byl příliš zkušený, aby nevěděl, že se vše ještě může změnit. Papež byl vrtkavý a rozhodoval podle momentální situace. A podle toho, co bylo pro něho nejvýhodnější. Císař Jindřich přišel o všechny vlivné spojence a bylo jen otázkou času, kdy ztratí zbytek moci. Pak stejně nezbude papežovi nic jiného, než Rudolfa uznat, utěšoval se.

Jenže Rudolf z Rheinfeldenu se příšerně zmýlil. O měsíc později se na sněm do Norimberku, který svolal císař Jindřich, dostavilo obrovské množství velmožů. Mnozí z nich byli i na sněmu ve Forchheimu. Když tam však pochopili, že to se svržením Jindřicha nebude tak jednoduché, jak si představovali, dostali strach. Navíc se rozneslo, že si císař Jindřich přivezl z tažení do Itálie nesmírné množství zlata a stříbra, které vybral jako daně nebo výpalné od bohatých severoitalských měst. Něco také naloupil. A bohatství znamenalo moc.

V několika týdnech disponoval císař mohutnou armádou. Nerozhodným sliboval bohatou kořist a uplácel pány, kteří byli ochotni vrátit se do jeho tábora. Před Rudolfem z Rheinfeldenu se rýsovala vážná hrozba. Císař Jindřich připravoval tažení proti němu do Švábska. Jak předpokládal, Sasové mu pomoc odmítli. Co mu však přidělalo veliké starosti, byl fakt, že se ani ostatní spojenci do boje nehnali. Poslali většinou jen nevelké oddíly. Každý myslel na obranu vlastního území.

Ještě před začátkem léta vytáhl císař Jindřich potrestat švábského vévodu. Součástí jeho početné armády byly také oddíly českého knížete Vratislava. Svatava si prosadila svou. Knížete doprovázel jejich syn Boleslav. Starší Břetislav zůstal doma v Čechách.

Česká armáda táhla k Rýnu po tradiční cestě přes Norimberk. Jednoho večera zašel za Vratislavem Mareš Buzic. „Vznešený kníže," ukláněl se, „rád bych strávil dnešní noc mimo ležení. Dovolíte mi to?"

„Co máš za lubem?" usmíval se Vratislav.

„Rád bych se podíval do jedné krčmy. Před deseti lety jsme tudy projížděli na sněm do Kolína nad Rýnem. Zrovna tady jsme spali. Setkal jsem se tu s jednou číšnicí, pamatujete?"

Vratislav lovil v paměti. Pak se usmál: „Nebyla to ta, jak sis stěžoval, že nevěděla, kde leží české knížectví?"

„Přesně. Máte skvělou paměť, můj kníže."

„Proč ji chceš vidět? Jestli má vnady pořád pěkné, nebo jestli už ví, kde leží mé knížectví?" rozesmál se Vratislav.

„Spíše to druhé. Ale ani tomu prvnímu bych se nebránil," usmál se Mareš. Byl už dva roky vdovec a ženit se znovu nemínil. Život svobodného rytíře mu vyhovoval lépe.

Krčmu U zlatého sudu našel snadno. Nijak se nezměnila. Když vešel dovnitř, zastavil se na prahu a zvědavě se rozhlížel. U výčepu se sudy piva stál tlustý šenkýř a uctivě se ukláněl. Všechny stoly byly obsazené. Ale jenom pár hostů byli místní. Na většině lavic seděli vojáci, kteří přitáhli s císařovou armádou.

Mareš nerozhodně přešlápl. Nemělo cenu jít se hospodského vyptávat. Pokud tu ta holka už nedělala, kde jí byl konec? Zrovna když se chtěl otočit a odejít, všiml si, že po rozvrzaném schodišti vzadu za výčepem, které vedlo do patra s pokoji pro hosty, sestupoval urostlý vousatý voják a za ním černovláska v nedopnutých šatech. Líně si teprve na schodech upravovala šněrování.

Poznal ji hned. Před deseti lety byla skoro ještě dítě. Teď zralá žena. Ale kromě toho, že se jí zakulatily boky a o něco více zaplnil výstřih, příliš se nezměnila. Jen malé vrásky kolem očí připomínaly, jak čas neúprosně běžel.

Vydal se jí vstříc. Potkali se na začátku schodiště. Černovláska bez zájmu zvedla unavené oči a pokusila se ho obejít. Ale Mareš ji chytil za ruku. „Počkej!“poručil.

Otráveně se zastavila. Když si ho ale prohlédla lépe, změnila výraz ve tváři. Tohle nebyl kupec nebo obyčejný voják. Zkušeným okem ocenila jeho oděv i zbraně. Všimla si i plného váčku, který mu visel u opasku.

„Máš zájem?“ optala se a rukou si přejela po těle.

„Snad,“ opáčil Mareš. „Napijeme se?“

Černovláska se rozkřikla na šenkýře, aby natočil dvě číše vína. Pak vzala Mareše za ruku a odvedla ho do výklenku pod schodištěm, kde stál malý stůl a dvě rozvrzané stolice. Bylo tu prázdno. Posadila se a uhladila si suknici. Když šenkýř přinesl víno, vypila číši žíznivě jedním tahem až do dna.

„Víš, přijel jsem teprve dneska. Patřím k oddílům českého knížete,“ začal jakoby ostýchavě Mareš. Pak zvedl číši a napil se. Přitom si číšnici zkoumavě prohlížel.

„Tak ty jsi Čech?“ řekla se zájmem. „Slyšela jsem, že jste dobří vojáci. Ale sem vás zatím moc nepřišlo. Moc by mě zajímalo, jestli to v posteli umíte stejně dobře jako na bojišti?“

„To si piš,“ rozesmál se Mareš spokojeně. „Tak jdeme?“ Vstal a pánovitě ji chytil záruku.

Boj proti švábskému vévodovi byl mnohem lehčí, než Vratislav předpokládal. Rudolf z Rheinfeldenu nebyl schopný postavit silné vojsko, aby se mohl s císařem utkat v bitvě na otevřeném poli. Posílil jen posádky v opevněných městech a velkých hradech. Několik jízdních oddílů sledovalo císařskou armádu z bezpečné vzdálenosti a přepadalo zásobovací jednotky a zatoulané vojáky. Na víc se švábský vévoda nezmohl.

Vratislavovi bylo Rudolfa trochu líto. Pocházel z babemberského rodu, stejně jako jeho matka Jitka. Ale zradil císaře a každý omyl se trestal. To nebyla ani tak věc morálky. Zrazovalo se stále. Přes rytířská ujištění a přísahy posvěcené Bohem se nedalo na nikoho spolehnout.

Zrada však musela mít smysl. Musela přinést vítězství. Vratislav Rudolfovi nevyčítal, že zradil. Ale že neuměl odhadnout situaci a nechal se zvolit císařem.

Zatímco císař Jindřich útočil na Stuttgart a Ulm, Vratislava vyslal k západní hranici, aby celé území vyčistil od vojáků švábského vévody.

„Milý kníže Vratislave," loučil se s ním Jindřich. „Máš můj souhlas doplňovat zásoby ve městech a vesnicích, kudy budeš táhnout. Dovoluji ti chovat se jako na dobytém nepřátelském území. Ať Švábové vidí, jak hloupě si počínal jejich vévoda."

Dát volné ruce Vratislavovi bylo pro císaře samozřejmě levnější. Ale i když byl Jindřich šetrný, hlavní smysl byl jiný. Chtěl zastrašit ostatní vzbouřence. Vratislav proto svým mužům nejen nebránil plenit, ale ještě je povzbuzoval.

Jídlo si od vesničanů bralo každé vojsko. Ale Vratislav povolil více. Češi směli znásilňovat místní ženy, pokud je chytili pokud a stály za to. Krutě trestali každého, kdo se stavěl na odpor, chycené nepřátelské vojáky nechával Vratislav věšet na stromy nebo jim dal useknout pravou ruku a vypíchnout oči. Pouze bohaté nechal žít, aby později získal výkupné. Stačil však křivý pohled, neuctivé gesto a tekla krev.

„Můj knížecí otče," ptal se trochu vyděšeně mladý Boleslav. „Když se zabíjí v bitvě, je to bolestivé, ale jinak to nejde. Je však nutné zabíjet i vesničany?"

„Patří to k válce," zabručel trochu neochotně Vratislav. Ani on se v krutostech nevyžíval. Ale kdysi si dal slib, že se před jeho vojáky budou všichni sousedé třást. Nic nebylo pro dobrou pověst armády lepší než krutost. Tady stejně nebylo s kým bojovat. Ale Vratislav dobře věděl, že se o jeho krutosti ve Švábsku bude hovořit po celé říši.

„Kdybychom se chovali křesťansky, dopadli bychom špatně," vysvětloval Vratislav, když v obličeji svého syna uviděl nesouhlas. „To máš tak. Jsme na cizím území. Daleko od naší země. I když je nás hodně, kdyby se proti nám postavili všichni místní, ale opravdu všichni, kteří uzvednou meč, kopí, sekeru nebo jen klacek, jsme bez šance. Chápeš? Pokud bychom se k nim chovali slušně, budou si

myslet, že jsme slabí. Takhle se nás bojí. Prchají ve strachu, ukrývají se do lesů a zalézají do děr. Ale co je důležité, ani ve snu je nenapadne postavit se proti nám. Vikingové to dělali stejně. Chápeš?“

Mladý Boleslav přikývl. Znal podobné úvahy ze školy. Ale teprve teďpoznal, co znamenají. Rozebírat zásady vojenského řemesla s učitelem bylo něco jiného, než to vidět na vlastní oči. Trochu se otřásl. Ale věděl, že jeho otec měl pravdu. Vratislav byl přece jeden z nejlepších vojevůdců křesťanské Evropy. Boleslav chtěl být po něm. Slíbil si, že příště nebude znát slitování.

Odpoledne napadl s menším oddílem vesnici u řeky. Několik vesničanů se pokusilo bránit ji. Bez milosti všechny pobili. Nejen ty, co se bránili. Když jeho muži vesnici vyrabovali, dal ji spálit. Sledoval, jak chtivé plameny stravují s prskáním vyschlé dřevo a stále si opakoval: „Nepřátelé se nás musí bát. Zabít není hřích.“

Když se vrátil do tábora, poprvé v životě se opil.

53. KAPITOLA

Již druhý den obléhal Vratislav švábský Hohenwaldburg. Hrad nebyl nijak veliký, ale stál na vysoké příkré skále. Kontroloval důležitou cestu, která vedla údolím do lucemburského knížectví. Na tak malý hrad měl Hohenwaldburg silnou posádku a na rozdíl od předchozích pevností se nezdálo, že dobýt ho bude snadné. Bude to zřejmě vyžadovat čas. Proto nechal Vratislav postavit opevněný tábor a vztyčit stany. Vojáci se hned rozjeli po okolí opatřit dostatek zásob. Líbilo se jim tu a volali na sebe spokojeně: „Asi tu zůstaneme pár dní!“

Večer měl Vratislav špatnou náladu. Byl unavený a všichni kolem ho štvali. Nakonec si nechal přinést večeři do svého stanu. Vyhnal i panoše a naléval si sám. Zavřel se a nařídil, aby ho do rána nikdo neobtěžoval. Spát šel brzy, ještě nebyla tma.

Převaloval se na lůžku a každý hlasitější zvuk ho budil. Kolikrát se obrátil na bok ani nepočítal. Konečně hluk v táboře utichl a Vratislav usnul. Najednou ucítil, že se ho dotkla něčí ruka. Chtěl vyskočit a vyhodit toho, kdo ho rušil. Vždyť jasně přikázal, že ho nemají budit. Byla hluboká noc.

Ve stanu bylo šero. Vnitřek osvětloval mihotavý plamen malé lampičky, která hořela u vchodu. Jak si stačil všimnout, stan byl zavřený.

Ve skomírajícím světle uviděl na loži vedle sebe Rozárku. Na sobě neměla nic. Dlouhé černé vlasy měla rozpuštěné na záda.

Vratislav se posadil a nevěřícně si protřel oči. Pak si na ni sáhl. Byla teplá a živá. Dívka se tiše rozesmála.

„Kde ses tu vzala?“ zabručel nedůvěřivě.

„Je to důležité? Vezmi si mě!“

Protože však Vratislav zůstal tiše sedět a přemýšlel, místo aby poslechl, vrhla se mu kolem krku sama. Zasypala ho vášnivými polibky a za chvíli ho strhla do víru milostné hry. Milovali se dlouho a s divokou touhou. Rozárčiny žádostivé rty se přisály ve vášnivém

opojení na Vratislavův krk. Uspokojení dosáhli společně. Pak se Rozárka rozplakala.

Vratislav ležel a prudce oddechoval. Rukou bezděčně hladil vláčné ženské tělo a znovu ho napadla otázka, kde se tu vlastně vzala.

Rozárka si setřela slzy a posadila se. Rukou se snažila upravit si rozcuchané vlasy. „Přišla jsem se rozloučit," řekla tiše.

„Co se stalo," znepokojeně vyhrkl a otočil se na bok, aby na ni lépe viděl.

„Miluji tě, Vratislave," vzlykla. „Ale stejně tě musím opustit."

„Nerozumím ti," koktal rozpačitě. Cítil, jak se ho zmocňuje malátnost.

„Náš syn Vratislav dneska zemřel. Měl neštovice. Nezlob se, můj kníže, ale on byl moje všechno. Bez něj nemá můj život cenu. Už nikdy se neuvidíme. Je mi jedno, jestli moje duše skončí v pekle. Ale pro mě už není na tomto světě místa."

Vratislav chtěl něco vykřiknout, ale zatočila se mu hlava. Najednou byla kolem něho tma. Byl k smrti unavený a víčka mu sama klesla. Spánek, který se ho zmocnil, neměl daleko k mdlobě.

Teprve když stálo slunce vysoko nad obzorem, probudil se. Cítil se odpočatý a včerejší slabost byla pryč. Posadil se a vrtěl hlavou nad podivným snem. Pak se podíval vedle sebe. Zbledl. Na polštáři ležel dlouhý černý vlas.

„Pojd sem," vykřikl a v jeho hlase byl slyšet panický strach.

Panoš, který čekal před vchodem, až se kníže probudí, vběhl rychle dovnitř a ukláněl se. Ale než mohl cokoli říci, chytil ho Vratislav za rameno a křičel: „Zrcadlo! Rychle sežeň nějaké zrcadlo!"

Panoš vyrazil a zoufale přemýšlel. Na vojenské tažení se takové zbytečnosti nevozily. Pak si vzpomněl, že by nějaké mohlo být mezi věcmi, které ukořistili. Když se za chvíli vracel, třímal vítězoslavně krásně cizelovalé stříbrné zrcadlo s pozlacenou rukojetí.

Vratislav se zatím oblékl. Nedočkavě popadl zrcadlo a začal studovat svůj krk. První, co mu padlo do očí, byl zahnědlý flek, jaký umějí udělat na kůži pouze vášnivé ženské rty. Dotkl se ho prstem. Jako by z dálky mu zněl v uších ženský pláč.

Za hodinu vyrazil z ležení spěšný posel. Nikdo nevěděl proč. Vratislav mu osobně vysvětlil, co má zjistit. „Pokud se stihneš vrátit do dvou týdnů, dostaneš kopu stříbrňáků," sliboval chvatně. Stále doufal, že všechno, co se v noci stalo, byla pouhá halucinace. Byl o tom dokonce přesvědčený. Ale chtěl mít jistotu.

„Kde vás najdu, můj kníže?" ptal se mladík, potěšený úkolem, který dostal.

„Zůstanu tady," řekl Vratislav. „Vojsko nepotáhne nikam, dokud se nevrátíš."

Obléhání Hohenwaldburgu připomínalo v dalších dnech spíše hru kočky s myší než skutečnou válku. Vratislav nechal hrad odstřelovat z dálky šípy a kameny, které na pevných zdech nemohly způsobit větší škodu.

„Kníže chce obránce vyhladovět," vysvětloval důležitě jeden z rytmistrů svým vojákům.

Ale Vratislavovi byl Hohenwaldburg zcela lhostejný. Jeho netrpělivost den ode dne rostla. Třináctého dne k večeru se mladík vrátil. Byl zaprášený, obličej měl strhaný únavou a na čele zaschlý krvavý šrám. Těžce se svezl z koně a chtěl běžet za knížetem. Ale ještě dřív než se dotkl země, už byl u něho Vratislav. Od včerejška posla netrpělivě vyhlížel.

„Tak co si zjistil?" vyhrkl.

„Váš syn před čtrnácti dny zemřel na neštovice a panna Rozárka si ještě tu noc vzala život. Oběsila se," hlásil chraptivě. Potřeboval se napít. Současně si zvědavě prohlížel knížete. Nechápal, jak mohl vědět, že se jim něco stalo.

Vratislav stál bez hnutí a po těle mu přebíhal ledový mráz. Znovu cítil strašlivý dotek prázdnoty. Jako kníže nebyl nikdy sám. Byl obklopen lidmi, mnohé měl i rád. Miloval Svatavu a své děti. Jako Vratislav však měl jen Rozárku a malého Vratislava. Ti patřili jen jemu a do jejich malého světa nikomu z knížecí družiny nic nebylo. To jediné, co opravdu měl pouze pro sebe, mu Bůh vzal.

Druhého dne dobyla vojska českého knížete Hohenwaldburg. Prudký útok na hradby vedl kníže Vratislav osobně. Obránci si počínali mimořádně statečně, přesto boj netrval dlouho. Češi, kteří se útoku nezúčastnili, později s hrdostí vyprávěli, že Bůh drží nad jejich

knížetem svou ruku. Vratislav se jako první dostal přes hradby. Jedině zázrakem se dalo vysvětlit, že útok přežil a dokonce neměl na těle ani škrábnutí.

Všechny obránce hradu nechal Vratislav mučit a pak je dal narazit na kůl. Hrad spálil a srovnal se zemí. Stejně tak nedalekou vesnici. „Tohle jméno musí zmizet ze světa," křičel nepříčetně, když opilý vraždil bezbranné venkovany.

Potom se české vojsko sebralo a bez jakéhokoli vysvětlení se Vratislav vydal domů. Když se o tom dozvěděl císař Jindřich, vrtěl trochu nechápavě hlavou. Ale jeho plány to nijak neohrozilo. Co měl Vratislav během tažení udělat, to bylo hotové. Švábský vévoda Rudolf uprchl do Saska a nechal svou zemi napospas vítězům. Císař vítězil na všech frontách. Ještě v tomtéž měsíci si podrobil Bavorsko a Korutany. Vratislavův nečekaný odjezd mu dokonce přišel vhod. Nemusel mu dát část z kořisti, kterou ve Švábsku dobyl.

U břevnovského kláštera se Vratislav s malou družinou oddělil od svého vojska. Synu Boleslavovi nařídil, aby jeho oddíly dovedl až na Vyšehrad. „Ať se všichni utáboří před hradbami a odpočinou si. Přijedu za několik dní. Pak rozdělím kořist." S tím odjel.

Do Roudnice nad Labem dorazil k večeru. Právě se zavíraly brány. Starému Častolovovi z Dubé dal zřejmě Bůh do vínku nesmrtelnost. Vrásčitá tvář s chytrýma očima se usmívala, když Vratislav seskočil před palácem a objal ho. Nebyl nijak překvapený, protože knížete čekal.

Shrbená starcova postava se toporně uklonila. „Je mi opravdu líto, co se stalo, můj kníže!"

Za chvíli již seděli v sále, v němž jinak Častolov vyřizoval správní záležitosti. Vratislav zamyšleně upíjel hořké pivo z hliněného poháru. Chtěl se dozvědět co nejvíc. Ale nevěděl, jak začít. Navíc se pravdy bál. Nakonec začal stařec hovořit sám.

„Seběhlo se to vlastně strašně rychle. Asi týden předtím, než se celé to neštěstí stalo, přiběhla panna Rozárka vyděšeně, že její syn onemocněl. Poslal jsem s ní ranhojiče. Byl za chvíli zpátky a křičel, že na nás Bůh seslal trest pro naše hříchy. Že prý je to mor. Nějak se mi to nezdálo. V okolí nikdo o moru už pěknou řádku let neslyšel.

Dokonce ani v sousedních zemích ne. Kde by se tady vzal? Určitě nejsou v Roudnici větší hříšníci než jinde. Proč by Bůh trestal morem zrovna nás? To jsem tomu pitomci řekl. Vrátil jsem se tam s ním sám. Jsem už starý, proč bych se bál?“

Častolov se odmlčel a rychle vzpomínal, jak to bylo dál. „V životě jsem toho viděl už hodně. Váš syn měl po těle červené skvrny. Okamžitě jsem poznal, že to jsou neštovice. Není to sice mor, to je pravda, ale tahle nemoc zabíjí stejně krutě. Neměl jsem jinou možnost,“ hájil se stařec. „Nechal jsem vašeho syna přenést do mýtnice před bránou. To je jediný pořádný dům, který leží mimo město. Bál jsem se, aby se nenakazili další lidé. Poslal jsem pro lékaře do Prahy. Přijel hned druhý den. Dělal, co mohl. Dával mu všemožné léky, pouštěl mu žilou, modlili jsme se denně. Ale horkost mu stále stoupala. Pak už nepomáhaly ani studené zábaly. Blouznil a večer před svatým Janem zemřel. Nikoho už ani nepoznával, ale poslední pomazání řádně dostal a věřím, že ho Bůh přijal mezi ostatní křesťanské duše.“

„Nakazil se ještě někdo?“ zabručel dojatě Vratislav. Nějak se mu nechtělo začít o Rozárce. Navíc se opravdu obával, aby se v jeho zemi nerozšířila zákeřná nemoc.

„Nikdo, můj kníže. Tělo vašeho syna jsme pochovali daleko za hradbami a jalovcem jsme vykouřili mýtnici, abychom vyhnali zkažené povětří. Bohu buď chvála, všichni jsme zůstali zdraví.“

„A co Rozárka?“

„Ten večer, kdy váš syn zemřel a my ho pochovali, vzal jsem pannu Rozárku k sobě. Má žena udělala dobrou večeři a dlouho do noci jsme si povídali o všem možném. Před spaním jsme se společně pomodlili. Ráno byla její ložnice prázdná. Hledali jsme ji po celém hradě, strážní u brány přísahali, že ven neodešla. Ale nikde nebyla. Až odpoledne ji našli lidé u brodu. Byla oběšená na stromě. Netušíme, jak se tam mohla dostat. Navíc byla,“ stařec se zarazil, protože se mu nechtělo mluvit o všech podrobnostech. Ale knížeti nemohl lhát. „Byla nahá. Nikde jsme nenašli její šaty. Divné bylo, že se šťastně usmívala. Alespoň mně se to zdálo. Má žena, která ji oblékala do hrobu, to tvrdí také.“

„Kde jste ji pochovali?“

Častolov se rozhlédl a potom ztišil hlas. „Jako každý, kdo si vezme život, měla mít hrob v neposvěcené půdě. Nechal jsem ho vykopat na pláni před hradbami a pak zase zaházet. Ale Rozárka v něm neleží.“

Vratislav naklonil hlavu do strany a zkoumavě si prohlížel obličej starého správce. Pak se lehce usmál a povzbudivě pokynul hlavou, aby pokračoval.

„V noci jsem ji tajně pohřbil do hrobu vedle mého otce. Tady na hřbitově u děkanského kostela. Vím o tom jenom já a můj sluha Matěj. Aby se lidé nebouřili. Neudělal jsem to, abych se vám zalíbil, můj kníže. Jsem starý a nepotřebuji si kupovat vaši přízeň. Už brzy budu skládat účty někomu mnohem vyššímu. Udělal jsem to kvůli Rozárce.“

Vratislav přikývl. Nebyl si sice úplně jistý, nakolik bylo tohle Častolovovo tvrzení upřímné, ale to nebylo v tuhle chvíli podstatné. Chvála Bohu, že Rozárčino tělo skončilo v posvěcené půdě. Pak ho ještě něco napadlo. Kdysi dávno, když ji stěhoval z Moravy do Čech, měla Rozárka jakési vidění. S pláčem tehdy prosila Vratislava, aby jí dovolil zůstat na Moravě. Velice se pohádali. Nakonec mu Rozárka řekla, až se její předtucha splní, pozná to Vratislav podle toho, že bude mít svůj prsten na levé ruce.

„Co se stalo s jejím prstenem. Byl zlatý s pravým rubínem,“ optat se co nejlhostejněji uměl.

„Jsem to hlava zapomětlivá,“ praštil se Častolov do čela. „Ano, měla prsten. Má žena jí ho stáhla a mám ho pro vás uložený v pokladnici. Říkal jsem si, že je to celé jmění a třeba budete chtít...“

„Ten prsten patří jí. Chci, aby ho dostala zpět! Na které ruce ho měla?“

Častolov nevěděl a proto zavolal svou ženu. Byla to už jeho čtvrtá.

Paní z Dubé byla statná žena. Nemusela přemýšlet dlouho. „Hned mi to bylo divné, vznešený kníže,“ ukláněla se uctivě. „Měla ho na levé ruce. Nejdřív jsem myslela, že jí ho třeba někdo přehodil. Ale sama jsem měla co dělat, abych ho vůbec dostala dolů. Víte, takový klenot já...“

„To by stačilo," zastavil proud její řeči Častolov a nekompromisně je vykázal ven. Omluvně se usmál. „Když začne, neví, kdy skončit. Ještě štěstí, že mi občas neslouží dobře sluch. Když prší, zalehne mi a to je pak doma krásně ticho."

Vratislav se sice bezděčně usmál, ale cítil strach. Děsil se té vzpomínky. Děsil se proroctví mrtvé. O jedné věci však byl přesvědčen bez výhrad. Lidské kroky řídil Bůh. Ani kdyby nechal Rozárku se synem na Moravě, neochránil by je před tím, co bylo vůlí Nejvyššího.

„Poslyš, Častolove, jsi starý a vážený muž. Chodíš po tomto světě už spoustu let. Pochoval jsi tři ženy a přežil několik synů. Myslíš, že jsi měl šťastný život?"

Stařec zvedl překvapeně hlavu a přemýšlel. Nerozuměl pořádně, nač se ho vlastně kníže ptal. Podobnou otázku mu ještě nikdo za celý jeho dlouhý život nepoložil. Chvíli přemýšlel a pak váhavě odpověděl: „Samozřejmě. Proč bych si měl myslet, že jsem neměl šťastný život? Bůh mi dal dlouhých sedmdesát let a jsem mu za ně vděčný. Mám dobrou ženu, hodného syna a spoustu vnuků. Vážím si přízně svého knížete. Občas mne bolí klouby, to je pravda. Někdy špatně trávím a málo spím. Ale to jsou jen maličkosti. Co bych si mohl přát ve svém věku víc? Měl jsem určitě šťastný život."

Vratislav přikývl. Kéž by také on uměl poměřovat své štěstí současností! Ale ať se snažil sebevíc, stále s sebou vláčel jako závaží prohry a ztráty z minulosti. To, co se stalo Rozárce a jeho Vratislavovi, to v něm zůstane navždy. Nebyl si jistý, zda bude moci ve stáří odpovědět stejně bezstarostně jako Častolov. Co to je mít šťastný život? Mnoho se mu povedlo, ale ještě více ztratil. V jediném měsíci získal příslib císaře, že mu udělí královský titul, a ztratil Rozárku a svého syna. Neexistovaly váhy, na nichž by člověk mohl porovnat své štěstí a neštěstí.

Poděkoval Častolovovi a odebral se do ložnice v paláci roudnického hradu. Většinu nocí tu dříve trávil s Rozárkou. Posadil se na pelest lože, položil hlavu do dlaní a tiše se rozplakal.

54. KAPITOLA

Slavnostní mše ve vyšehradském kostele svatého Petra a Pavla skončila. Ihned po ní se konala oslava vítězství. Vratislav důstojně kráčel špalírem lidu přes nádvoří bránou ven na pláň před hradem. Usadil se na knížecí stolec pod slavnostní rudý baldachýn. Byl oděný v brokátový šat pošitý perlami, které vrhaly v letním slunci stovky matných odlesků, takže kníže vypadal jako sloup světla. U pasu měl připnutý posvátný meč svatého Václava a na hlavě triumfální vavřínový věnec vítěze.

Jakmile usedl, zazněly fanfáry. Předstoupilo několik předních velmožů v honosné zbroji a na znamení úcty položili Vratislavovi k nohám své meče. Vojáci vyšehradské posádky zatím kopími odtlačili zevlující dav a uvolnili cestu. Jako první jel na koni v nádherné zbroji Vratislavův syn Boleslav spolu s velitelem Břeňkem. Za nimi pomalu kráčeli všichni, kteří se účastnili tažení do Švábska. V čele každého oddílu velitelé se zástavou svého pána. Průvod uzavíralo dvacet vozů, tažených urostlými voly, vyzdobenými pentlemi a květy. Na otevřených korbách byla vystavena kořist, kterou Češi přivezli. Za posledním vozem klusal na vysokém hřebci voják, který z měšce rozhazoval mědáky.

Pláň před Vyšehradem hučela. Lidé provolávali slávu knížeti a hlasitě se obdivovali nádherným věcem, které zahlédli mezi ukořistěnými poklady. Když průvod skončil, všichni velitelé poklekli před Vratislavem a na meč svatého Václava odpřísáhli věrnost. Nakonec kníže poděkoval Bohu za přízeň a s rukama vztyčenýma k nebi ho prosil, aby držel i v budoucnosti ruku nad českým lidem. Když slavnost skončila, sestoupil ze svého stolce, vyšvihl se na nádherného ryzáka a klusem se vydal zpět k Vyšehradu.

Jeho odjezd však lid již tolik nezajímal. Purkrabí nechal vyvalit ze sklepa několik beček piva. Ještě než kníže vjel na most a zmizel v bráně, začala hradní čeleď čepovat pivo do číší, které si lidé přinesli. Děvečky rozdávaly z velikých košů teplé placky plněné zelím a skopovým masem. Na zvýšeném dřevěném pódiu pod košatou lípou

vystupovali najatí kejklíři. Na druhé straně návrší, u skal, které se svažovaly k Vltavě, se tancovalo za skřípavých zvuků fidulí, píšťal a bubínků.

V paláci však navzdory obecnému veselí na pláni před Vyšehradem panovalo nervózní napětí. Ráno přijel nejstarší Vratislavův syn Břetislav a kníže ho ihned nechal uvěznit. Když se Vratislav vrátil na nádvoří, sesedl z koně a rychle se převlékl do prostšího oděvu z tmavě modrého sukna. Odmítl jídlo a hned si nechal přivést Břetislava.

Urostlý mladík byl oblečený do módní zelené haleny s dlouhými rukávy. Kolem krku měl zavěšený masivní stříbrný řetěz a u pasu se mu houpala nádherná dýka z toledských dílen. Šel s hrdě vztyčenou hlavou a v očích se dalo číst chladné opovržení. Uklonil se nedbale a s mírně pokrčenou nohou zůstal stát. Beze známek strachu si měřil otce.

Vratislav měl kolem očí hluboké vrásky. V poslední době nespal dobře. I přes triumfální oslavy vypadal unaveně a rty nesly pečeť hořkosti. „Zůstane tu jen můj syn a Martin," nařídil služebnictvu.

„Poklekněte," vyzval je, jakmile se sál vyprázdnil. Jeho bývalý panoš Martin si zatím pokradmu prohlížel Břetislava. On ho vychoval, proto cítil dvojnásobné roztrpčení nad tím, jak se choval. V posledních letech mu nerozuměl. Kdysi ho měl velice rád. Ale nedávno mu Břetislav s chladným opovržením vyčetl, co se plete do jeho věcí. „Ty, Martine, obyčejný sluha, a já, syn knížete. Na to nezapomínej," setřel ho povýšeně.

„Jistě tušíš, Břetislave, proč jsem tě nechal ráno uvěznit a nedovolil, aby ses zúčastnil mého triumfu," začal Vratislav přísně.

„Pokud se nepletu, zase ti něco našeptala moje milovaná nevlastní matka," opáčil s drzým úšklebkem mladík.

Vratislav ani nehnul brvou. Obličej zůstal na pohled skoro netečný. Jen lehce přivřel oči a nepatrně zavrtěl hlavou. Pak vyskočil a začal křičet: „Samozřejmě se pleteš, ty drzoune! Ty se totiž pleteš často a rád. Jsi nevděčný a navíc odporná kreatura. Zdráhám se říci muž. Protože tohle označení si vůbec nezasloužíš."

Aby se trochu uklidnil, sáhl po poháru s pivem a napil se. Prudce oddechoval, rty sevřené hněvem. Teprve za chvíli pokračoval o poznání klidněji. „Když jsem odjížděl na vojenské tažení do Šváb-

ska, svěřil jsem ti několik oddílů, abys hlídal hranice mého knížectví. Měl jsi chránit můj lid před útokem Poláků. A cos udělal? Místo abys zajistil mému lidu bezpečí a mír, sám jsi plenil. Ve vlastní zemi. V zemi tvých otců a dědů! Kdybys něco občas vzal sedlákům, ještě bych to dokázal omluvit. Ale vypálil jsi želechovský dvorec. Vyraboval jsi žacléřské hradiště. Dokonce jsi zabil jednoho z mých přátel. Jen proto, že tě přijel napomenout, abys lépe plnil příkazy, které jsem ti dal."

„Když já se nudil," opáčil se zlomyslným úsměvem mladík a pokrčil rameny. „Co je mi do poddaných?"

„Ti poddaní jsou můj lid! Český lid, jestli to nevíš. Lidé platí daně a odvádějí obilí, abychom je i s jejich rodinami chránili před nepřítelem. Vládnout znamená pomáhat těm nejubožejším a ne jim ještě brát z toho mála, co jim k živobytí zbývá."

„Slyšel jsem, jak jsi pomáhal těm nejubožejším ve Švábsku," ušklíbl se Břetislav.

Vratislav zbledl. Stiskl pěsti tak silně, až se nehty zaryly do dlaní. „Opakuj to!" řekl tiše.

Břetislav otce znal a pochopil, že je zle. Pokud se Vratislav rozčiloval, křičel, nadával, tloukl kolem sebe pěstmi, bylo vše v nejlepším pořádku. Ale tenhle přemáhaný klid znamenal smrtelné nebezpečí. Břetislav ho už několikrát zažil a vždy šlo o život. Raději sklopil hlavu a mlčel.

„Opakuj to," slyšel znovu tichou, zdálo by se skoro přátelskou pobídku. Teď se nedalo dělat nic, než neodpovídat. V duchu si spílal, že si nedal pozor. I když věděl, že přestřelil, ani ve snu ho nenapadlo, aby se omluvil.

V sále zavládlo ticho. Vratislav seděl na knížecím stolci a držel se, aby netasil meč a nepotrestal Břetislava na místě. Ano, Břetislav pocházel z jeho krve. Ale jak se v poslední době choval, to se téměř vymykalo zdravému rozumu. Slušnost k rodičům nebyla dědictvím krve, ale věcí duše. A tu měl Břetislav zkaženou. Stejně, jako byl zkažený sám.

Martin klečel nešťastně stranou a raději by tu nebyl. Cítil se trapně a bylo mu Vratislava líto. Jistě, kníže nikdy nebyl dobrým otcem. Ale takový nevděk si přece jen nezasloužil.

Čím byl Břetislav starší, tím hůře krotil svou špatnou povahu. Měl radost, pokud mohl ubližovat druhým. A především svému otci. Martin si byl jistý, že ty nebohé vesničany pobíjel jen proto, aby měl jeho otec zlost. Nechápal, co se v Břetislavově duši zlomilo. Býval přece tak milé dítě. Kolikrát mu později domlouval. Až ho nakonec Břetislav s posměchem vyhnal.

„Nu, co jsem podle tebe udělal ve Švábsku špatně?“ opakoval Vratislav přísně.

Břetislav zvedl oči a zabručel: „Ale, říkalo se... Nechme to být!“

„Tak říkalo!“ udeřil Vratislav pěstí do opěradla knížecího stolce, až zapraštělo. „V tvém věku jsem vládl olomouckému knížectví, bojoval po boku uherského krále a jednal s císařem. Ale kromě toho jsem dělal možné i nemožné, abych ochránil tvůj život, milý synu. Tvůj a tsvé matky Adléty před knížetem Spytihněvem. V tvém věku jsem se choval jako muž. Totéž jsem čekal od tebe. Ale ty ses zachoval hůře než hloupé dítě. Dítě, které dostane hračku a neví, co s ní.“

„A divíš se, můj knížecí otče? Hračky, které jsem chtěl, jsi mi rozbil!“

„Co to sem pleteš?“

„Ty už si nevzpomínáš?“ zaútočil Břetislav. „Kdo mi rozšlapal dřevěného koníčka?“

„Jakého koníčka. Zbláznil ses, Břetislave?“

„On ti poví, jakého,“ ušklíbl se mladík a ukázal na Martina. „Připomeň svému knížeti, proč mne vyhnal z Pražského hradu a poslal k tobě do Bíliny.“

„Kdysi na trhu,“ neochotně ze sebe soukal Martin. „Váš syn chtěl dřevěného koníka. Vy jste mu místo něj koupil nádherného stříbrného. Když ho Břetislav odmítl, stloukl jste ho. Biskup Šebíř mu pak toho koníka koupil a tajně dal. Vy jste ho našel a rozbil.“

Teprve teď si Vratislav vybavil tu dávno zapomenutou historii. Sepjal ruce a přitiskl je na obličej. Jeho pohled bloudil kdesi v minulosti. Seděl tiše a muže klečící před sebou nevnímal. Pak si povzdechl, dlaní si rozpačitě přejel po bradě. Jeho vzpřímená postava se schoulila. Jako kdyby se kníže na svém stolci zmenšil.

„I když mi Bůh nedopřál takového syna, jakého bych si přál, jsi můj nejstarší. Chtělo by se mi říci, že máš bohužel práva, která ti

nikdo nevezme. Ale nebudu ti teď nic vyčítat. Míru tvé i mé viny posoudí Nejvyšší, až před něho předstoupíme. Doufám jen, že to nebude brzy. Do té doby jsem ochotný zapomenout a dát ti ještě jednu šanci. Dneska večer se mi při hostině před mojí družinou pokoříš. Celým sálem od dveří až k mým nohám polezeš po kolenou a budeš naříkat nad tím, jaký jsi nevděčný syn.“

„Nikdy!“ vykřikl Břetislav a vyskočil ze země.

„Pokud to uděláš,“ pokračoval Vratislav nevzrušeně, „dovolím ti postavit se na vlastní nohy.“

Mladík, který se už otočil a chtěl odejít, zpozorněl. Obrátil se zpátky. V obličeji se mísil pocit nedůvěry a nadšení.

„Chci být, Břetislave, spravedlivým otcem,“ řekl měkce Vratislav. „K dnešnímu hovoru se ještě vrátíme. Za několik let. Dokaž, že jsi lepším synem, než jsem si myslel. Přesvědč mne, že se mýlím. Nedávno zemřel správce hradeckého kraje. Odjedeš do východních Čech. Jmenuji tě jeho nástupcem.“

„Otče,“ vydechl Břetislav okouzleně a poklekl zpět Vratislavovi k nohám.

„Ovšem splníš tři podmínky. První už znáš. Večer se mi pokoříš! Druhá je, že se budeš ve svém kraji chovat jako spravedlivý vládce. Pokud bys provedl něco podobného jako nedávno na polské hranici, vtrhnu do východních Čech a pak nebudu mít slitování. Ať jsi syn nebo ne.“

„Proč bych plenil vlastní panství?“ zabručel Břetislav. Pozorně poslouchal. „A třetí podmínka?“

„Oženíš se, můj synu,“ usmál se Vratislav. „Věk už na to máš. Mám pro tebe dobrou nevěstu.“

„Koho?“ věcně opáčil mladík. „Znám ji?“

„Myslím, že nikoli. Není z Čech. Jmenuje se Lutkarda, pochází z Bavorska a je dcerou jednoho vlivného šlechtice.“

„Nemáš lehké podmínky,“ bručel Břetislav. „Ale přijímám je. Jen se mi nechce pokořit se. Před celým dvorem. Nešlo by to...?“

„Nešlo!“ rozhodl Vratislav přísně, natáhl ruce, postavil klečícího syna na nohy a pak ho pevně obejmul. Břetislav byl skoro o hlavu vyšší než jeho otec. Sklonil tvář, aby ho mohl na znamení usmíření

políbit. Ale kníže se naklonil k jeho uchu a skoro neslyšně zašeptal: „To máš za toho rozšlapaného koníka. Teď jsme vyrovnáni!“

„Děkuju!“ zabručel Břetislav rozpačitě. Trochu nerózně se snažil vymanit z otcova objetí. Nechápal, proč se cítil dojatý. Vždyť k tomu muži, který byl jeho otcem, už dlouho nic necítil. Přesto ho cosi přinutilo, aby vyhrkl: „Promiň, otče!“

Vratislav tleskl a ve dveřích se objevila stráž.

„To snad už není nutné,“ bránil se Břetislav. Ale Vratislav klidně opáčil: „Dokud se mi veřejně nepokoříš, mohly by tě třeba napadat různé myšlenky. Jenže já mám rád jistotu. Stráž tě bude hlídat až do večera. Po Vyšehradě můžeš chodit, kam budeš chtít. Ale ven tě nepustí.“

„Ty už jiný nebudeš, můj knížecí otče,“ řekl Břetislav zklamaně.

„Ne,“ klidně potvrdil. „Snad proto vládnu už sedmnáct let. Těším se, že se večer opět uvidíme.“

„Jitce je teprve dvanáct let,“ rozčilovala se Svatava. „Má na svatbu ještě dost času.“

„O kolik let jsi byla starší, když jsem si tě bral, má milá?“ usmíval se Vratislav.

„Pokud si to nepamatuješ, bylo mi skoro patnáct. To je rozdíl! Jitka je ještě dítě.“

„Stejně nemám jinou možnost, tak proč se hádáme?“ smířlivě namítl a pokusil se změnit téma. Ale jeho žena se nedala.

„Počkej, nemysli si, že to zamluvíme! Máš přece jinou možnost. Judita už je dospělá. Proč nedáš Viprechtovi ji?“

„Copak chceš připravit svého bratra o životní štěstí? Vladislavu Heřmanovi by to určitě zlomilo srdce. Tolik ji miluje,“ posmíval se Svatavě. Dobře věděl, proč by dala Viprechtovi z Grojče raději svou nevlastní dceru. Nechtěla, aby se na polský trůn dostalo v budoucnosti Adlétino dítě.

Stát se Viprechtovou manželkou nebylo navíc podle Svatavy žádné veliké štěstí. Grojč bylo malé panství u Lipska. Její Jitka byla dcerou mocného českého knížete. Svatava si myslela, že by se měla provdat za některého z mocných říšských knížat. Jenže problém byl v tom, že žádný nebyl zrovna svobodný nebo by ovdověl. Vratislav

však Viprechta potřeboval pro své další plány. Toužil získat Míšeňsko. S Viprechtovou pomocí by ho mohl ovládnout snáze.

Viprecht z Grojče byl schopný mladík. Nejen jako rytíř v boji, ale dokázal se pohybovati ve vysoké společnosti. Byl vzdělaný, dobrý společník a co Vratislava těšilo nejvíce, od jejich prvního setkání mu prokazoval mimořádnou úctu. Viprecht byl ideálním spojencem. Proto se dohodli, že své přátelství upevní svatbou.

„Vím, jak mi bylo, když ses mě poprvé zmocnil," oponovala Svatava. „Jako matka nedovolím, aby se něco podobného stalo mé malé Jitce."

„Tak za prvé," vztekal se Vratislav. „Když jsem se tě poprvé zmocnil, líbilo se ti to. Okamžitě jsi souhlasila se svatbou. A pokud se má šedivějící hlava neplete, tak jsem tě po svatbě někdy ani nemohl ze své ložnice dostat, abych si trochu odpočinul. Ticho!" zarazil manželčiny protesty. „Malá Jitka," pokračoval ironicky. „Je vysoká jako já, zadek a prsa má jako děvečka, která odkojila tři děti. Zrovna nedávno jsem ji zahlédl ve stodole, jak se tajně dívala dírou po suku na nějakého vojáka, když obšťastňoval jednu z tvých komorných. Zdálo se, že ji to velice zajímá."

„To nic nemění na tom, že ještě není dospělá," upjatě odsekla Svatava. „Copak se v bibli nepraví, že nepojmeš za ženu dítě?"

„Jistě. Ale v téže bibli se praví, že dívka, u které se objeví její měsíční cyklus, stává se ženou."

„Od kdy ty se oháníš biblí? Moc pochybuju, že tam něco takového je. To sis vymyslel!"

„Zeptej se probošta! Sám mi to našel. Jak vidíš, připravil jsem se na dnešní hovor. Takže mě poslouchej, Svatavo! Chci Viprechta jako spojence. Ale současně potřebuji nějaký řetěz, ke kterému přivážu tvého bratra Vladislava Heřmana. Kdbych dal Juditu Viprechtovi, koho si vezme tvůj bratr? Svou vlastní neteř si asi nebude chtít vzít. A jinou dceru nemám. Tak o čem se ještě chceš hádat?"

Svatava mlčela. Věděla, že tak to v urozených rodinách chodilo. Viprecht z Grojče byl příjemný muž, o to by nebylo. Na její vkus snad jen málo vlivný. Jitka si samozřejmě vezme toho, koho jí určí ona a Vratislav. Ale měla pocit, že by to přece jen mohlo nějakou

dobu počkat. Nakonec přikývla. „Mám ale podmínku. Až se vezmou, zůstane Jitka tady. Alespoň ještě jeden rok, než dospěje.“

„Uvidíme,“ zabručel Vratislav. Byl spokojený, protože dosáhl svého. Mohl samozřejmě Jitku provdat, aniž mu dala Svatava souhlas. Byl kníže a měl plné právo rozhodovat sám. Ale chtěl mít doma klid.

Když později Svatava oznamovala otcovo rozhodnutí Jitce, byla rozhořčená, s jakým nadšením tu zprávu přijala. Přesto se snažila zachovat klid. Když ale Jitka začala protestovat, že by měla po svatbě zůstat na Vyšehradě ještě nejméně rok, neudržela se a pleskla ji přes tvář.

„To se už nemůžeš dočkat, až se s ním budeš pelešit?“ rozkřikla se hněvivě a pak se rozplakala. Takový nevděk! Jitka byla její jediná dcera. Synové se obdivovali otci. O Svatavu příliš nestáli. Zvláště ti starší. Jitka byla jediné z jejích dětí, kterému se mohla svobodně svěřit se svými ženskými radostmi a trably. Teď jí chtěli Jitku vzít.

55. KAPITOLA

Krakovský biskup Stanislav, oděný do slavnostního ornátu, pomalu sestupoval po schodech na dvůr, který odděloval jeho palác od katedrály. Do začátku večerní bohoslužby bylo ještě dost času, proto zamířil do kaple svatého Vojtěcha. Tam rozjímal nejraději. Teď bude určitě prázdná. Čím více starostí měl, tím více miloval ticho a klid.

Rukou nadzvedl okraj tuniky, aby si nepotřísnil dolní okraj ornátu. Mnohokrát své čeledi vytýkal, že se o dvůr nestarala. Stejně se to nezlepšilo. Všude kolem bahno a nečistota. I před vchodem do chrámu. Zavrtěl hlavou a ustaraně se pousmál.

„Ten dvůr je jako moje Polsko," uvědomil si hořce. „Kolik je toho třeba napravit! Jenže nikdo má napomenutí neposlouchá. Král Boleslav je stejný jako moje čeleď. Jsem asi špatný biskup, když mne nikdo nechápe," šeptal si rozrušeně.

Konečně se dostal k boční brance, která vedla ze dvora přímo do katedrály na Wawelu. Vstoupil do chrámu a s ulehčením si urovnal tuniku. Tady už se bát nemusel. Byl tu pořádek. Kdyby to na celém světě vypadalo stejně jako v jeho chrámu!

Zastavil se a vdechoval povznášející vůni kadidla. Před oltářem hořely svíce a osvětlovaly zšeřelý prostor, který se za chvíli zaplní věřícími. Královský trůn na čestném místě vpravo od oltáře ale zůstane zase prázdný. Král Boleslav už déle než půl roku do katedrály nevkročil. Od té doby, kdy ho Stanislav v kázání veřejně plísnil za chyby, jichž se dopouštěl vůči polskému lidu. Král podporoval papeže Řehoře, ale to mu nedávalo právo drancovat majetek polské církve.

Právě když se chtěl vydat k malé kapli, zasvěcené svatému Vojtěchovi, uslyšel za sebou vrznutí dveří. Překvapilo ho to, protože branku užíval pouze on. Otočil se a uviděl tři muže v černých pláštích. Jedním z nich byl polský král Boleslav. Zvědavě se usmál. „Snad se nechce jeho milost král dnes zúčastnit mše svaté?" uvítal panovníka s úklonou a zvedl ruku, aby mu požehnal.

Ale ti tři ho rychle obstoupili. Tasili dýky a zběsile jimi začali bodat do starcova těla. Než se jáhen, který právě vcházel hlavním vchodem do chrámu, stačil vzpamatovat, zhroutil se biskup Stanislav k zemi. Král Boleslav se svými služebníky zmizel boční brankou ven na dvůr.

Když jáhen doběhl k biskupovi, třeštil oči na něco, co znal pouze z legend o životě prvých křesťanských mučedníků, které zavraždili pohani. Ale nikdy by ho nenapadlo, že se s něčím podobným setká i ve své civilizované době. Že křesťan zavraždí křesťana. V chrámu, stánku Božím. Jak mohl někdo vztáhnout ruku na muže tak čistého a čestného, jakým byl krakovský biskup Stanislav?

Sklonil se, ale stařec už byl mrtvý. Jáhen vyběhl s pláčem z chrámu.

Hned druhý den povstali proti králi všichni lidé v Krakově. „Biskup Stanislav byl světec," burcovali kněží. „Boleslav na nás uvrhne hněv Boží," strachovali se věřící. „Zavraždit biskupa přímo v chrámu! Takové znesvěcení. Za to ho musí Bůh zatratit! Copak můžeme mít krále, který propadl peklu?"

O zavraždění biskupa Stanislava horlivě diskutovali i představitelé nejmocnějších polských rodů.

Jasné byly dvě věci. Král Boleslav Smělý zatím ve válkách prohrál skoro vše, co mohl. Místo aby muži z jeho družiny bohatli z kořisti, stále více stříbra odcházelo ze země. Jednou papežovi, podruhé jako výkupné za zajatého krále, potřetí jako poplatek za mír. Ani schopnějšímu vládci by neprošlo zavraždění biskupa.

Bylo jasné, že Boleslav dříve nebo později padne. Při jeho válečnickém umění se dalo očekávat, že to bude spíše dříve. A s ním i ti, kteří ho budou podporovat. Závěr byl jasný. Během několika dnů povstalo proti Boleslavovi skoro celé Polsko. Kdo by se zastával bezbožného krále?

Když o událostech v Polsku hovořil Vladislav Heřman s Vratislavem, zářily mu oči spokojeností. „Konečně!" jásal, aniž se snažil zakrýt své nadšení nad neúspěchem staršího bratra. „Vás jsem chtěl, vznešený kníže, požádat o pomoc. Už sem dorazilo několik poslů z Polska. Mí přátelé mě vyzývají, abych se co nejdříve vrátil a ujal se opuštěného trůnu. Všichni mi slibují pomoc, ale znáte to sám. Bez

vlastního vojska nejste nic. Nějaké peníze mi v truhlicích ještě zbyly, to je pravda. Ale není jich tolik, abych postavil dostatek vojáků.“

„Když císař sháněl vojáky pro tažení do Itálie, měl mnohem méně stříbra než ty,“ ironicky se usmál Vratislav. Znal šetrnost svého švagra, která hraničila až s lakotností. Ale v tomhle případě ho zcela chápal. Proto také věděl, že na polském tažení může nesmírně vydělat.

„Nemusíte se mi posmívat, že nerad utrácím,“ smířlivě odpověděl Vladislav Heřman. „Jako zkušený válečník víte, že nezáleží jenom na tom, kolik peněz máte. Musíte umět sehnat muže, kteří budou věrní, mají statečné srdce a nestojí na straně někoho jiného. Kde je teď v Polsku rychle seženu? Nic ve zlém, císař často sežene vojáky levně, ale podle toho to pak v bitvách vypadá. Nechci utrácet za špatné vojáky.“

„Ani má pomoc nebude zadarmo!“ upozornil Vratislav. Byl rád, že Vladislav Heřman nebyl hlupák. Nejen kvůli své dceři Juditě. Zásnuby již dávno proběhly, ale souhlas ke sňatku odmítl dát, dokud nebude jeho budoucí zeť vládnout. To se teď rýsovalo nadějně. Judita bude spokojená.

„Svůj osud jsem spojil s vámi, vznešený kníže,“ přikývl věcně Vladislav Heřman. „Diktujte podmínky!“

..Podmínky si diktuje vítěz,“ usmál se Vratislav přátelsky. „My jsme přece spojenci. Věřím, že jimi i zůstaneme. Nejen proto, že máme společné zájmy. Ale také proto, že budeme příbuzní. Ihned, jak se ujmeš v Polsku vlády, oženíš se s Juditou.“

„To je váš souhlas nebo podmínka?“

„Oboje,“ zabručel Vratislav. Vladislav Heřman provokoval, a to neměl český kníže rád. Věděl samozřejmě, že i to je součástí jednání, ale nedokázal si pomoci. Doufal, že mu bude polský kníže prokazovat mnohem více vděčnosti.

Vladislav Heřman zachytil jeho rozladění, a proto rychle dodal: „Taková podmínka je pro mne ctí. Já i Judita se už nemůžeme dočkat. Pokud by vaše další podmínky byly stejně příjemné, bude tento den můj nejšťastnější v životě.“

Vratislavovi se vrátila lepší nálada. „Obávám se, že obchod není o tom, aby byl příjemný, ale aby byl pro obě strany výhodný. Naše

dohoda bude obchod. Ty potřebuješ pomoc a já chci krakovské knížectví! Když ho nepříznivý osud upřel mému otci, ač ho svou odvahou získal, chci naplnit jeho odkaz!“

„Ale Krakov je přece sídelní město polského krále! Krakov si Poláci spojují s piastovským rodem stejně jako vy Prahu s přemyslovským. Pokud bych s tím souhlasil, žádný z mocných rodů se za mne nepostaví.“

„Vrátíš se do Plocku. Tam bude tvé sídlo a odtud budeš vládnout. Celému Polsku kromě Krakovska! Bez mých vojáků možná získáš Polsko celé. Ale neudržíš ho. Mí zvědové zjistili, že Boleslav uprchl do Uher. Přijali ho s otevřenou náručí. Rádi mu pomohou vrátit se do Polska. Pokud jim to nerozmluvím. Nemusím ti připomínat, jak velký vliv mám v Uhrách! V Krakově a v některých pevnostech na jihu země jsou početné posádky, které zůstaly Boleslavovi věrné. I když se proti tvému bratrovi postavily skoro všechny rody, ne všechny chtějí tebe. Ty tohle jistě víš. Takže chápeš, že klíč k Polsku držím já, nikoli ty. Bud budeš do smrti mocným polským knížetem v Plocku, nebo na chvíli králem celé země. A pak zase vyhnancem kdoví kde.“

„Proč bych měl být v Plocku polským knížetem?“ zachmuřeně opáčil Vladislav Heřman. „I kdybych souhlasil s rozdělením mé země...“

„Ještě není tvá,“ připomenul klidně Vratislav.

„Nechápu, proč bych nemohl v Plocku vládnout jako polský král?“

„Protože se královského titulu vzdáš!“

„Vznešený kníže, dostanete Krakovsko. I když s tím budu mít doma potíže. Ale nechápu, jaký by mělo smysl, abych se dobrovolně vzdal královského titulu?“

„Králem se Boleslav stal s požehnáním papeže. Bez souhlasu císaře. Ty budeš samozřejmě podporovat mou politiku a tedy císařský tábor. To je ten důvod!“

„Jenom ten?“ bručel. Český kníže ho nepřesvědčil. „Mohl bych požádat o souhlas císaře Jindřicha!“

Vratislavovy oči se zúžily hněvem. „Pokud chceš mou pomoc, budeš knížetem jako já! Zítra mi řekneš, jak ses rozhodl.“

Odpoledne se podařilo Juditě nepozorovaně vklouznout do ložnice svého snoubence. Nebylo to příliš těžké, měla to už pečlivě nacvičené.

„Prý otec svolil, abychom se vzali," skočila Vladislavu Heřmanovi kolem krku. I když před ním někdy projevy své lásky přeháněla, měla ho skutečně ráda. Líbil se jí, protože byl chytrý a uměl být i něžný. Ale co oceňovala nejvíce, byla jeho vůle, s níž bojoval o návrat do Polska. A Judita toužila stát se panovnicí.

Když rychle shrnul, jaké požadavky měl její otec, zamračila se. „Co má znamenat ta podivná podmínka, aby ses vzdal královského titulu?" bručela nespokojeně. Ve všem stála bezvýhradně na jeho straně. Vždyť bojoval i za ni.

„Malicherný rozmar stárnoucího knížete," vrtěl rozmrzele hlavou Vladislav Heřman. „Všichni vědí, jak usiluje o královskou korunu. Asi by ho uráželo, abych se stal králem a on zůstal knížetem. Bojí se, že císař nebude chtít povýšit na krále každého. Kdyby přiznal královskou korunu Polákům, třeba by nezbylo na Čechy."

„Kdepak," vrtěla Judita nedůvěřivě hlavou. „Znám otce. Tak jednoduché to nebude. Já myslím, že má za lubem něco jiného. Ale co?"

I když se snažili rozluštit tuhle hádanku, nic kloudného je nenapadlo. Nakonec to byl sám Vladislav Heřman, který s hranou nevrlostí zabručel: „To budeme jenom přemýšlet? Kvůli tomu ses nemusela skrývat, když jsi za mnou šla!"

I když Vratislav nenechal při přípravě tažení do Polska nic náhodě, bylo mnohem těžší, než původně přepodkládal. Vladislav Heřman se vrátil do Plocku a aniž by musel svést jedinou bitvu, uchopil do svých rukou moc v zemi. Zato české oddíly narazily v Krakovsku na silný odpor. Bránily se nejen oddíly uprchlého krále Boleslava, ale i většina místních velmožů. Nikdo nechtěl přijmout českou nadvládu. Všichni se obávali drancování, ztráty úřadů a odmítali platit berné.

Polské síly však byly roztříštěné. Chybělo jim velení a Vratislav si uměl najít spojence. Ať již pomocí slibů nebo úplatků. Pevnosti, které se odmítly vzdát, nikdy dlouho neobléhal. Měl dost sil k drtivému útoku. Obvykle během jednoho či dvou dnů dokázal prolomit

obranu. Jakmile se několik Čechů dostalo na nechráněném místě za hradbu, bylo vše jen otázkou krátké chvíle. Vratislav nikoho nešetřil. Muže nechal pobít a ženy s dětmi naložit na vozy a odvézt do českého otroctví. V dobytém hradě nechal svou posádku a pokračoval na Krakov.

Když se rozneslo, že posádku Brzezowiece ušetřil, protože mu otevřela bránu a velitel ho uvítal jako svého knížete, začaly se ostatní polské pevnosti houfně vzdávat. Většinu místních správců pak Vratislav potvrdil v úřadech. To ještě více podlomilo odhodlání mužů, kteří přísahali při Bohu všemohoucím, že raději zahynou, než by se pokořili českému knížeti.

Nakonec Vratislav ovládl celé Krakovsko. Jediné, co ještě zbývalo dobýt, bylo samotné město Krakov s mohutně opevněným hradem Wawelem. Sem se stáhli všichni, kteří se odmítli vzdát. Ve městě byl dostatek zásob. Polští obránci šířili historky o krutosti českých vojáků, pravdivé i smyšlené. Většinu lidu získali na svou stranu. A těm, kteří váhali, napravili hřbet karabáčem. Krakov se chystal na dlouhé obléhání. Jeho mohutné valy s dvojitým pásem hradeb, to bylo něco jiného, než dřevěné palisády hradišť, které Vratislav dosud tak snadno dobýval. Tady by byl přímý útok na hradby šílenstvím.

České oddíly se rozmístily kolem města. Obsadily především všechny čtyři příjezdové cesty k městským bránám. Nikoli aby zabránily obráncům v útěku. Ti, kteří byli uvnitř, velice dobře věděli, že nemají kam jít. V bezpečí byli jedině za hradbami města. Češi cesty hlídali z jiného důvodu. Aby do města tajně nepronikli další nepřátelé a neposílili již tak početné obránce.

Vratislav stál na nevysokém návrší a spokojeně obhlížel pláň před Krakovem. Jeho vojáci již déle než týden káceli okolní lesy. Stavěli obléhací věže a stloukali veliké štíty na kolech, za něž se mohl při útoku ukrýt až tucet mužů. Pod dohledem velitele Břeňka montovali zařízení, která dokázala metat těžké kameny na vzdálenost několika desítek metrů. Vratislav však doufal, že je nebude potřebovat. Při dlouhém obléhání by určitě poničil opevnění. Kdyby chtěl Krakov jenom vydrancovat, bylo by mu to jedno. Ale Vratislav ho chtěl získat jako své sídlo.

Zavolal si velitele Břeňka a nařídil, aby dal postavené obléhací zařízení vytáhnout na pláň před Krakovem.

„Odpusťte, vznešený kníže," bručel mrzutě Břeněk. „Proč prozrazovat Polákům, kolik už jsme toho postavili? Když vše vytáhneme až při útoku, překvapíme je. Nebudou na to připraveni a pak máme šanci dostat se za hradby!"

„Když uvidí, kolik už toho máme, zastrašíme je," odpověděl bez zájmu Vratislav a kývl na panoše, aby mu přivedl koně. Vyšvihl se do sedla a vydal se do tábora.

Velitel Břeněk ho nerozhodně sledoval a vrtěl hlavou. „Jak si může kníže myslet takovou hloupost? Zastrašit je! Copak neví, jak to v boji chodí?" Ale přesně splnil, co po něm Vratislav chtěl. Břeněk tu nebyl od toho, aby přemýšlel. Jeho povinností bylo poslouchat knížete.

Vratislav zatím pomalu klusal rašící trávou a vdechoval vůni kvetoucích stromů. Těšil se na blížící se léto. Po dlouhé době první, které nestráví v bojích po boku císaře Jindřicha. Jaká to byla radost vést vlastní válku! Zastavil se a znovu si prohlížel městské palisády. Byl přesvědčený, že se nemýlil. Svatava mu přesně popsala, jak to na Wawelu vypadalo. Od té doby, co tu vyrůstala, se skoro nic nezměnilo. Stoka, kterou se odváděla dešťová voda z nádvoří, byla i odsud dobře patrná.

„Když prší, je plná vody až po klenbu," vzpomínala Svatava. „Ale když je několik dní teplo a sucho, voda v ní klesne. Dá se jí projít. Já tudy utekla mnohokrát. Nikdo to nevěděl. Já si myslím, že tuhle cestu do hradu nezná kromě mne živá duše!"

56. KAPITOLA

Boleslav odcházel od otce a v duchu se nadmul pýchou. Velice ho mrzelo, že se nemohl s úkolem pochlubit přátelům. Ale v táboře mohl být polský zvěd. Kdyby se nepovolané uši něco doslechly, byl by s jejich plánem konec. Boleslavovi by navíc šlo o život.

„Velení bude mít můj syn," nařizoval zatím s přísným výrazem ve tváři Vratislav Kojatovi. Byli ve stanu sami. Přesto mluvili tlumeně. „Zasáhneš jedině v případě, že by Boleslav začal zmatkovat a hrozilo by, že vás nepřítel odhalí. Nebo kdyby..." hlas se Vratislavovi zadrhl. Za poslední dva roky, co ho doprovázel na vojenská tažení, si Boleslava velice oblíbil. Nerad podobné věci srovnával, ale musel přiznat, že ho má ze všech dětí nejraději. Dokonce víc, než měl dříve nevlastního Vratislava.

„Kdyby padl, velíš samozřejmě ty!" drsně dokončil.

„Nepadne," vážně slíbil Kojata. „Moji muži jsou skvělí vojáci. Dostaneme se k bráně a udržíme ji, dokud nepřijdete vy."

„Nezapomeň," připomínal ještě Vratislav, „až zabijete stráže u brány, dejte znamení zapálenou loučí. Dřív jízda nevyrazí."

Kojata Hrabišic se uklonil na znamení, že je vše jasné. Pak si přehodil přes ramena plášť, na němž měl vyšitý rodový znak - pár zkřížených hrábí na seno. Někdy si ho ostatní pro ten znak dobírali. Ale Kojata vždy s úsměvem oponoval: „To vám kančí hlava nebo kolo od vozu připadají důstojnější?"

Zamířil k zadnímu rohu tábora. Tam byly stany jeho družiny. Boleslav už na něho čekal. I když se mu dalo v očích číst vzrušení, choval se klidně. Přátelsky se usmál a navrhl, že si vyjdou někam do lesa, aby se dohodli na podrobnostech.

„Dobrý nápad," přikývl Kojata. Mávl na jednoho ze svých vojáků, aby přinesl z vozu veliký džbán s pivem. Pak se vydal za knížecím synem.

Oddíl asi dvaceti mužů se tiše plížil temnou nocí. Všichni na sobě měli černé oděvy a na hlavách tmavé kukly s vystřiženými otvory pro oči. Meče nesli obalené v hadrech, aby se na jejich ostří neodrá-

želo měsíční světlo. Naštěstí pluly po nebi veliké mraky, které zakrývaly měsíc i hvězdy.

Byli už nedaleko hradeb Wawelu. Tady ústila do městského příkopu klenutá stoka. Ve dne si to místo z bezpečné vzdálenosti dobře prohlédli. Jenže v noci vypadala krajina vždy zcela jinak. Teď už si tak jisti nebyli, zda jsou na správném místě. Našli mělký dolík nedaleko valů, do kterého se ukryli. Přitiskli se k zemi a pokud by to šlo, ani by nedýchali. Teď museli být trpěliví.

Konečně se ozvalo z Krakova půlnoční troubení. Vzápětí zazněl z českého tábora třikrát hlas rohu. Věděli, že přesně v tuto chvíli vyrážejí dva oddíly, aby podnikly útok na Wroclavskou bránu. Ležela na opačné straně města. Ticho spícího města vzápětí prořízl křik. Hlídky hlasitě svolávaly obránce do zbraně. Neočekávaný noční útok mohl být nebezpečný, pokud by se obráncům nepodařilo rychle obsadit bránu a hradby.

I když toho nebylo v temné noci příliš vidět, věděli maskovaní muži přesně, co se ve městě dělo. Probudit v noci obránce a dostat je na hradby trvalo vždy dlouhou dobu. Proto se k Wroclavské bráně přesunuli všichni volní muži z ostatních míst na hradbách. Ve zbytku opevnění zůstalo jen několik hlídek.

Boleslav se rukou dotkl svého souseda a ten znamení předal dál. Teď je čekala nejtěžší část úkolu. Museli rychle přeběhnout vykácenou holou pláň, která se rozkládala několik desítek metrů před hradbami. Měli však štěstí. Měsíc zrovna zakryl veliký mrak a nebylo vidět na krok. Pokud neudělají chybu, byl by zázrak, aby je hlídka z hradeb zahlédla.

Do příkopu se dostali bez komplikací. Na chvíli se přitiskli k zemi a snažili se zklidnit zrychlený dech. Pak se plížili podél valu. Věděli, že na místě, kde stoka ústila do příkopu, rostla malá osika. Pomalu postupovali a už začínali být nervózní. Konečně ji uviděli. Při cestě k hradbám se dostali více vlevo, než původně zamýšleli. Ale zpoždění nebylo veliké.

Přelezli val a opatrně vstoupili do vody, jímž byl naplněný příkop pod hradem. Opatrně se brodili špinavou a páchnoucí vodou. Věděli, že si musí dát pozor. Jediné šplouchnutí a byl by konec. Boleslav šel první a ostatní v zástupu za ním. Dno příkopu nebylo rovné

a pokrývala ho vrstva mazlavého bahna. Ale nakonec dosáhli klenutého ústí stoky.

Strop šachty byl dostatečně vysoko, aby mohli projít. Vždyť nepršelo už nejméně deset dnů. Tiše se vsoukali do otvoru. Tady mohli postupovat rychleji. Sem nikdo z obránců neviděl a také nebylo pravděpodobné, že by bylo odtud cokoli slyšet. Když už se zdálo, že mají vyhráno, narazili na kovovou mříž. Uzavírala napříč celou stoku. O té Svatava nevěděla. V době jejího mládí zde nebyla.

Boleslav sáhl do koženého váčku pověšeného kolem krku. Pomocí křesadla zapálil malou svíci, kterou měl pro jistotu s sebou. Voják za ním mu ji podržel. Zvědavě si prohlížel překážku. Mříž byla stará a ke kamennému kvádru ve stěně upevněná jen chatrným zrezivělým řetězem.

Boleslav vytáhl dýku, zasunul ji zajeden z článků řetězu a zapáčil. Ozvalo se dvojité cinknutí. Ostří dýky se zlomilo, ale současně povolila i zrezivělá železná objímka. Knížecí syn odhodil bez zájmu zbytek vzácné dýky, jejíž rukojeť zdobil veliký fialový achát. Oběma rukama uchopil řetěz a opatrně ho vytáhl z kruhu, jímž byl provlečený.

Otevřít mříž však bylo těžší. Byla nejen zrezivělá, ale u dna stoky zaklíněná v nečistotách, které se o ni z vnitřní strany zachytily. Teprve po delším páčení se podařilo mříží pohnout. Pak už to šlo snáze. Nakonec ji odsunuli tak, aby se mohli protáhnout. Všichni těžce oddechovali a na čelech se jim perlil pot. Ve stoce se špatně dýchalo.

Za mříží se stoka zatáčela doprava a stoupala vzhůru. Byla stále příkřejší, až narazili na kamenné stupně. Věděli, že jsou u cíle. Podle Svatavy bylo k otvoru na nádvoří deset schodů. Boleslav se v duchu obdivoval paměti své matky. Jako první se protáhl ven. Oddíl se rychle rozdělil na dvě poloviny.

Kojata, který průvod uzavíral, sledoval s úsměvem mladíka. Nezapřel v sobě otcovu krev. Choval se jako ostřílený bojovník. Hrabišic věděl, že může být klidný. Tenhle hubený vytáhlý mladík věděl přesně, co má udělat.

Hrabišicův oddíl postupoval podél stájí a stodol k horní bráně, vedoucí do města. Ve strážnici nebyl vůbec nikdo a na ochozu nara-

zili na jediného muže. Když k němu Kojata vylezl po žebříku, strážný se ani neohlédl. Jen něco nesrozumitelného zabručel. Hlídat tady nemělo podle něj žádnou cenu. Na jedné straně hrad a na druhé město. Odtud by hrozilo nebezpečí? Kojata mu stiskl hrdlo a probodl ho dýkou. Polák se bez hlesu svalil k zemi.

Boleslavův oddíl měl úkol složitější. Musel obsadit dolní bránu, jež vedla ven k široké cestě před hradbami. Ani tady nebyl nikdo ve strážnici. Ale na hradbách hlídali tři muži. Když se k nim čeští vojáci přiblížili, sňal jeden obránce z ramene luk, nasadil šíp a napnul tětivu.

„Kdo jste?“ vyštěkl nepřátelsky.

Boleslava naučila matka trochu polsky. Alespoň tolik, aby mohl odpovědět. „Máme vás vystřídat!“

„Proč tak brzy?“ bručel nedůvěřivě druhý.

„Není to jedno? Alespoň se vyspíme. Je to snad tvoje věc? Není!“ ozval se třetí. Bez zbytečných řečí zamířil k nejbližšímu žebříku a začal slézat z hradeb dolů. Voják s lukem ještě chvíli váhal, pak šíp vrátil do toulce a přátelsky se usmál. „Tak se nezlob. To víš, služba!“

Vzápětí však čeští vojáci všechny tři Poláky obstoupili a dýkami je probodli. Bylo to tak rychlé, že nikdo ze zabitých nestihl ani vykřiknout. Cesta byla volná.

Boleslav křesadlem zapálil louč a podal ji jednomu ze svých mužů. Nemusel nic říkat. Voják věděl, co má dělat. Vylezl opatrně na ochoz nad bránou a začal loučí mávat vysoko nad hlavou. Další Češi se vrhli krumpálu a se skřípáním řetězů zvedli těžkou kovovou mříž, která uzavírala bránu. Potom zvedli závoru a otevřeli obě křídla brány z těžkých dubových fošen. Cesta do Wawelu byla volná.

Jakmile se objevilo smluvené znamení, vyrazili z českého tábora jezdci.

V jejich čele kníže Vratislav. Řítili se temnou nocí. Krajní jezdci nesli zapálené louče, aby rytíři za nimi neztratili směr. Nikdo však nedával příliš pozor na cestu. Všichni věděli, že hrají o čas. Cválat tmou bylo vždy nebezpečené. Několik koní si zlámalo nohy a jeden jezdec si nešťastně srazil vaz.

Boj u Wroclavské brány stále ještě zuřil. Poláků nebyl dostatek, aby útok odrazili rychleji. I když šlo jen o krycí manévr, který měl

odlákat pozornost od hradu, nechtěli se útočící Češi stáhnout příliš brzy. Čím déle vydrží, tím větší šance bude mít Boleslav.

Ve tmě se nikdo z Poláků přesně neorientoval, co dělat. Rozkazy byly zmatené a většinou si odporovaly. Dosud se u brány neobjevil žádný z hlavních velitelů. Když vypukl zmatek na Wawelu a z českého tábora vyrazili další jezdci, nikdo z obránců tomu zpočátku nepřikládal větší význam. Jaké hrozilo nebezpečí, si uvědomilo jen několik mužů, kteří bydleli v podhradí. Původně utíkali k Wroclavské bráně, ale zastavili se a zahnuli na most, který spojoval město a hrad. Jenže brána se před nimi k jejich údivu zavřela.

„Češi obsadili Wawel," křičeli zděšeně.

Zmatek vypukl i na hradě. Rozespalí sloužící vybíhali z čeledníků s klacky a sekerami v rukou na nádvoří a snažili se ve tmě zjistit, co se stalo. Podle vrzání rumpálu pochopili, že někdo otvíral horní bránu.

V noci to mohlo znamenat jediné. Nepřátelé pronikli dovnitř a chtěli otevřít cestu českému vojsku. Proto se všichni ve zmateném houfu rozběhli k horní bráně. Třeba bude ještě čas nepřítele zastavit.

Těsně před bránou narazili na ne příliš početný oddíl Čechů. I když byla Poláků značná přesila, proti mečům neměli se svými zbraněmi žádnou šanci. Teprve když na zemi ležely v krvi skoro dvě desítky pacholků, objevili se první rytíři. Zbroj měli nepořádně nasazenou, ani přezky nebyly dopnuté. Měli však meče a štíty, takže byli hrstce Čechů rovnocenným soupeřem.

„Dva muži k rumpálu," nařizoval Boleslav. V jeho hlase nebyl ani stín strachu. „Ostatní ke mně, budeme je krýt. Poláci nesmí zavřít bránu!" Češi se okamžitě postavili těsně vedle sebe a utvořili živou hradbu. Oháněli se zuřivě svými meči a štíty odráželi údery seker, jimiž je ohrožovala hradní čeleď.

Rytíři si nejdřív bojujícího hloučku nevšímali a běželi k průjezdu věže, aby se postavili dalším útočníkům. Mysleli, že Češi se do hradu dostali bránou a přes most.

„Rychle stáhněte mříž a zavřete vrata! Rychle!" volali podrážděně na čeleď.

„Urozený pane," vysvětloval udýchaně jeden z vojáků, který právě přiběhl, „musíme k rumpálu. Jinak mříž dolů nedostaneme!"

Teprve teď jim došlo, že u vjezdu byli zbyteční.

„Místo, místo pro nás," rozkřikli se na čeleď a obrátili se proti hloučku Čechů. Začali se ohánět meči na všechny strany a neohlíželi se, jestli zasáhnou i někoho ze svých, pokud by rychle neuhnul. Teď šlo o všechno!

Polští rytíři byli urostlí a své zbraně ovládali výtečně. Do temné noci se ozvalo řinčení kovu a skřípání, pokud se čepel meče srazila s čepelí jiné zbraně, nebo sjela po oplechování štítu. Z paláce vybíhali další Poláci s meči a také s dlouhými kopími. Na volné ploše se rychle postavili do útočné řady, aby společně napadli hlouček bránících se Čechů u brány. Jenže ještě než zaútočili, vpadlo jim do boku několik Čechů, kteří opustili na příkaz Kojaty Hrabišice dolní bránu. Ta se dala bránit i se dvěma či třemi muži. Ale u horní brány hrozilo veliké nebezpečí.

Příchod českých posil vnesl další zmatek do tak už nepřehledné situace. Poláci najednou nevěděli, co mají dělat. Nepřátel bylo víc, než si mysleli. Netušili, odkud je může ještě někdo ze zálohy napadnout. Většina vojáků pobíhala bezradně mezi palácem a bránou. Ve tmě si už ani nebyli jistí, kdo je vlastní a kdo nepřítel. Teprve když z paláce vyběhl hlavní velitel Zbygniew, podařilo se polské vojáky trochu uklidnit. „Sem, všichni Poláci ke mně!" křičel z plných sil. chvíli ještě trvalo, než sestavil oddíl, s nímž ihned vyrazil k horní bráně.

Z dálky bylo slyšet dunění kopyt, ale na nádvoří nikdo nedokázal odhadnout, jak daleko ještě mají k bráně cválající čeští jezdci. Poláků byla kolem brány už značná přesila a na Češích se přece jen objevovala únava. Dva byli zasaženi a padli těžce zranění na zem. Naštěstí nebyl u brány dostatek místa. Cesta k rumpálu byla z obou stran sevřená zdmi palisád a roubené strážnice. Proto se Poláci nemohli dostatečně rozvinout, aby využili početní převahu. Přesto ale pomaličku, krok za krokem, zatlačovali zuřivě se bránící Čechy.

Boleslav se zamračeně díval, jak ustupují. Nikomu ze svých mužů nemohl nic vyčítat. Měl s sebou ty nejlepší. I když dělali, co uměli, spojenému tlaku vojáků s kopími a rytířů s meči se těžko odolávalo.

„Kde je k čertu otec?“ mihlo se mu hlavou. „Už by tu měl být! Za chvíli je s námi konec, neudržíme se.“ Nervózně se ohlédl. Vedle něho padl další český voják. Boleslav se rozhodl vsadit všechno na poslední kartu. Alespoň pár minut získat! Sevřel meč, divoce vykřikl a vyrazil do útoku. Rozmáchl se a sekl po nejbližším muži s kopím. Přerazil ratiště zbraně a rozsekl mu břicho. Ale místo aby ustoupil, vrhl se na dalšího. Rychlým švihem mu usekl ruku se štítem.

Poláci něco takového nečekali. Několik nejbližších poděšeně uskočilo. Tím se trochu uvolnilo těsné útočné sevření. Ostatní Češi okamžitě pochopili, že to je jejich šance. Z posledních sil zaútočili. To je na chvíli zachránilo. Kruh polských útočníků couvl o několik kroků a s váháním se zastavil. Před nimi leželo několik těžce zraněných druhů.

„Na ně, zbabělci, na ně!“ křičel hněvivě velitel Zbygniev. Prodral se do první řady a jako první vyrazil do nového útoku. Boleslav stál trochu stranou. Proto vyběhl z řady, aby se s ním utkal.

Vratislavův syn nebyl o nic menší než urostlý Polák. Byl jen útlejší v ramenou. Ale měl silné ruce a byl mrštnější. První Zbygnievův útok odrazil bez větších problémů. Boleslav věděl od svého otce, jak důležité bylo porazit velitele nepřítele. V každé bitvě to znamenalo skoro jisté vítězství. Měl ale málo času. Poláci se začali výhružně stahovat kolem. Za krátkou chvíli je sevřou a pak bude konec. Boleslav věděl, že na rytířský souboj nemá čas. Musel Zbygnieva zabít rychle.

Meče se několikrát srazily a s řinčením odskočily. Pak se Zbygniev rozmáchl, aby sekl zleva, protože se mu zdálo, že tam bude mladík zranitelnější. Boleslav se ale k Zbygnievovu údivu nekryl. Pouze poodstoupil, takže Zbygniev zasáhl špičkou meče jeho rameno a rozsekl ho. Boleslav jako by právě na to čekal. Přesně ve chvíli, kdy mu ramenem projela palčivá bolest, vyrazil dopředu a vrazil svůj meč do Zbygnievovy hrudi. Ještě než ztratil vědomí, uslyšel na mostě dunění kopyt české jízdy.

Ale to, jak se Vratislav vřítil na nádvoří, už neviděl. Když se v mdlobách poroučel k zemi, zachytil ho jeho soused a rychle odtáhl do bezpečí ke zdi. Jenže Poláci už nemysleli na boj. Vyděšeně odhazovali zbraně, padali na kolena a prosili o milost.

Boleslava obvázal Vratislavův ranhojič a s úsměvem hlásil knížeti, že zranění není vůbec nebezpečné. Meč se po rameni pouze svezl a rozsekl část svalu a kůži. Kost a kloub zůstaly nepoškozené.

Krakov padl skoro bez odporu. Češi ztratili jen asi deset mužů.

57. KAPITOLA

Měsíc po dobytí Krakova se naWawelu konala slavnost. Trvala celý týden. Takovou město už dlouho nezažilo. Nejprve svatba polského knížete Vladislava Heřmana a pak korunovace nového krakovského knížete Vratislava a jeho ženy Svatavy. Vratislav nelitoval peněz, aby velkolepostí zastínil vše, co Poláci dosud poznali. Chodil již dlouho po světě a chápal jeho běh. Stejně jako vojáci v bitvě raději umírali pro urostlé rytíře v nádherné zbroji, poslouchal prostý lid spíše bohatá knížata než chudá. Bohatství znamenalo moc a moc vzbuzovala respekt.

Vratislavovi stoupenci všem místním neustále opakovali,, že rozdělení Polska bylo po vyhnání prokletého krále Boleslava správné a chtěl to tak Bůh. Sourozenci vyhnaného krále si rozdělili mezi sebe dědictví po rodičích. Krakovsko dostala Svatava a zbytek připadl jejímu bratru Vladislavu Heřmanovi.

Kněžna Svatava přijela do Krakova až těsně před začátkem slavností. Nechala se ubytovat v malé jizbě, kterou obývala ještě jako dítě. Vratislav se jí smál, že komorným nechala honosnější komnaty, než měla sama. Ale Svatava trvala na svém.

Následujícího rána vyrazila s ozbrojeným průvodem do města. Odmítla nosítka. „Chci jít pěšky. Když jsem byla dítě, také jsem po Krakově chodívala jen po svých."

„Jenže to jsi byla malé děvčátko. Teď jsi vznešená kněžna," trochu rozmrzele jí oponoval Vratislav. „Co si lidé pomyslí? Už dávno nejsi jednou z nich. Stojíš nad nimi tak vysoko, že by se správně neměli ani odvážit na tebe podívat!"

„Kněžnou budu až po korunovaci," smála se Svatava. Ráda svého muže provokovala. „Nejméně pět dní se ještě můžu chovat jako prostý člověk!"

Vratislav se dobromyslně usmál a mávl rezignovaně rukou. Už léta se nehádal, pokud věděl, že by stejně neuspěl. Navíc měl s přípravami starostí dost. Přesto nařídil, aby za jejím průvodem nesli

prázdná nosítka. Předpokládal, že Svatavu začnou za chvíli bolet nohy a ještě ráda se nechá zpět na Wawel odnést.

Svatava procházela křivolakými uličkami a se zájmem si prohlížela zboží, které nabízeli krakovští řemeslníci. Obešla rynk a pak zamířila do úzké špinavé uličky. Vše tu bylo jako kdysi. Špitál se svými nemocnými a malý šlojířníkův krámek. Bezděčně si vzpomněla na fialový šátek, který se jí tak líbil. Pak zabočila do zahrady za děkanským chrámem. Zastavila se v otevřených vratech. Dojatě si prohlížela pečlivě zastřižené trávníky, kvetoucí keře a stromy. Před očima se jí vybavil Wlodimir. Její první a také poslední veliká láska.

Najednou se otevřela malá postranní branka, která vedla k děkanství. V ústrety se jí belhal starý muž s holí. Děkan Jerzy z Opole. Pamatovala si ho, když byl ještě mužem v plné síle.

„Vítejte, má princezno," ukláněl se a v tváři se dalo číst pohnutí. „Vítejte doma!"

Svatava ho objala a pak pokynula jednomu z vojáků, aby pomohl starci dojít ke kamennému sedátku, které zčásti zakrývaly husté větve rozkvetlého tamaryšku. Posadila se vedle něj a sama ho uchopila za svraštělou ruku.

„To je dobře, že jste se vrátila," usmíval se stařec. „Konečně snad bude lépe. Váš bratr Boleslav byl špatný král. Biskup Stanislav byl mým přítelem," dodal a setřel si slzu, která se mu objevila v očích.

„Řekni mi, Jerzy," řekla tiše Svatava, „co se stalo s Wlodimirem?"

Starý děkan unaveně přikývl. Pamatoval si na něho dobře. I na to, co se stalo v jeho zahradě.

„I když je láska to nejčistší, co v sobě chováme, bývá právě kvůli ní trestáni nejvíce," zavrtěl smutně hlavou. „Kníže Vladislav Heřman nepovolil, aby ho pohřbili do posvěcené půdy. Neleží na našem hřbitově. Zakopali ho někde před hradbami. Sám opravdu nevím, kde. Přesto se ještě ted občas modlím za jeho duši a věřím, že došel spasení. Jeho otce vyloučili z bratrstva soukeníků a vyhnali z Krakova. Víc nevím."

Zpět na Wawel se Svatava nechala odnést v nosítkách. Cítila se mizerně. Rozbolela ji hlava. Láska k Wlodimirovi v její duši již dáv-

no přebolela. Přesto cítila zvláštní smutek nad nespravedlností a zlobou světa. Někdy se ptala sama sebe, zda je vůbec možné, aby všechny lidské kroky řídil Bůh. Lidí bylo na světě tolik, že jediný Bůh nemohl přece dohlížet na skutky všech současně. Jedině tak si mohla vysvětlit, proč lidé jednali často tak bezcitně.

Judita seděla u okna a mračila se. Už bylo po slavnostním obřadu. Řekla své ano Vladislavu Heřmanovi a stala se nejen jeho ženou, ale také polskou kněžnou. Královnou by byla sice raději, ale chápala, že tohle by její otec nedovolil. Jako každá nevěsta by se teď měla usmívat a těšit na svou svatební noc. Jenže měla vztek.

Nevlastní matka Svatava ji nenáviděla tolik, že dokonce nepřišla do kostela. Omluvila se pro náhlou nevolnost, ale Judita jí nevěřila. Proč by také měla? Seděla a přemýšlela. Spřádala sny a tkala z nich smělé plány.

„Tady jsi," ozvalo se za ní. Prudce se otočila, až vyšplíchlo na suknici víno z poháru, který držela v ruce. Stál tam Vladislav Heřman. Měl na sobě pouze lněnou kytli a na ramenou plášť. „Myslel jsem, že tě už najdu na loži," řekl s hranou výčitkou v hlase.

„Mám vztek," mávla rukou a pohodila vzpurně hlavou, až jí černé kadeře spadly přes oči. Rychle si je dlaní upravila a pak natáhla ruku ke svému muži. „Promiň!" usmála se omluvně, vstala a rychle začala rozvazovat tkanice svého oděvu.

„Nemusíš mít vztek," zavrtěl Vladislav Heřman hlavou. „Svatava nepřišla ne kvůli tobě, ale kvůli mně. Neříkám, že by tě zrovna milovala. Ale mě momentálně doslova nenávidí. Proto se omluvila. To ji přejde!"

„Proč by tě nenáviděla? Chceš mne jenom utěšit!"

„Vůbec ne," zabručel a posadil se na stolici u okna. Rychle vyprávěl, jak to bylo s jeho sestrou a mladým soukeníkem. „Teď mi vyčítá, že jsem ho nenechal křesťansky pohřbít. Ale že za jeho smrt může ona, to jí nevadí! Kdo se může vyznat ve vás ženách?"

Judita pozorně poslouchala. Tenhle příběh neznala. Hned dostala lepší náladu. Rozmarně se usmála, a protože už měla všechny tkanice rozvázané, shodila šaty na zem. S hranou cudností si zakryla ňadra i klín a usmála se: „Ale ty, můj milý, ty se v ženách vyznáš. Alespoň v tom nejdůležitějším určitě."

„Ty v sobě nezapřeš svou matku," usmál se polichoceně Vladislav Heřman. „Uherky jsou prý nejvášnivější ženy křesťanské Evropy."

„A je to pravda?" provokovala Judita.

„Jak to mohu vědět?" opáčil ctnostně polský kníže a pak ji objal. Snadno zvedl drobnou dívku do náruče a odnesl na připravené svatební lože.

Ještě před příchodem zimy se Vratislav vrátil z Polska domů. Byl ověnčen dalším skvělým vítězstvím. Získal konečně, oč usilovali jeho předkové. Ovládl Krakovsko. Stal se knížetem další země. Vratislav uměl vládnout a byl si jistý, že z Krakovska vybuduje pevnou součást svého panství.

Zraněný syn Boleslav se rychle zotavil. I když byla jeho zásluha na dobytí Krakova nesporná, skromně mlčel. Ani na hostinách se před svými přáteli příliš nevytahoval. Když vyprávěl, jak zabil polského velitele Zbygnieva, s úsměvem dodával: „Doufám, že mi Bůh dopřeje ještě hodně takových vítězství. Tohle bylo snadné. Nezapomeňte, že jsme Poláky překvapili. Zbygniev byl rozespalý. Proto mi naběhl na meč."

Při slavnostní mši za vítězství seděl Boleslav poprvé na knížecím stolci vedle svého otce. Svatava zářila štěstím. Když se o poctě, jaké se dostalo jeho nevlastnímu bratru, dozvěděl Břetislav, zuřil tak, že se před ním muži z jeho družiny ukryli v lese a do Hradce se vrátili až druhý den ráno. Břetislav se s konečnou platností rozhodl, že mladšího bratra zabije, hned jak se naskytne příležitost. Bez ohledu na následky. On měl být dědicem knížete Vratislava. Jen jemu náleželo místo na knížecím stolci vedle otce. Tohle právo si nedá nikým vzít!

58. KAPITOLA

„Aby čert vzal takovou službu," rozčiloval se voják, zachumlaný do chatrné vlčí kožešiny. Seděl blízko ohně, který s praskáním stravoval syrová březová polena. Skoro to vypadalo, že mu každou chvíli chytnou chlupy na jeho kožešině. „Voják si nemůže vybírat," uvažoval jeho soused, hubený mladík. „Pořád je to lepší, než sedět doma a poslouchat, jestli se otelí kráva, nebo zda nejsou na špýchaře myši."

„To může říci jenom venkovský chrapoun," rozčiloval se voják ve vlčí kožešině. „Kdo to kdy slyšel, válčit v zimě? Neřeknu, když se přepadne nějaká vesnice, aby se doplnily zásoby. To se v zimě dělává. Jenže hned potom se člověk rychle vrátí do tepla pod střechu. Ale táhnout do bitvy?"

„Já se našemu knížeti divím," zasáhl do hovoru zrzavý pořízek s jizvou na krku. Byl zachumlaný do soukenného pláště a kolem těla si ještě ovázal vrstvu slámy. „Z Polska jsme se vrátili na Vánoce. Za dobytí Krakova bychom si odpočinek zasloužili. Nejmíň do jara. Ale to ne! Já kdybych byl knížetem, nikdo by mne od roztopeného krbu v zimě nedostal."

„Asi proto nejsi knížetem," usmíval se voják ve vlčí kožešině. Vstal a přihodil do ohně několik větví. „Kdybys měl navíc odpočívat podle svých zásluh v Polsku, tak ti na Vyšehradě ani neotevřou bránu!"

„Jak to myslíš?" výhružně se zvedl zrzavý pořízek. Pěsti měl zaťaté a bylo vidět, že má zlost.

„Nic ve zlém," pokračoval jeho druh, „ale kdo zaspal, když jsme se připravovali k útoku na ten hrad, jak se jmenoval? Takové bílé skály tam byly..."

„Ale to bylo jen jednou," skočil mu do řeči pořízek.

„Nebo kdo v noci zabloudil, když jsme se vraceli z hlídky?"

„Tys zabloudil také!"

„Ano, ale tys nás vedl," usmíval se voják ve vlčí kožešině. Pak poplácal svého druha po ramenou a donutil ho, aby si zase sedl k ohni. „Nebudeme se hádat. Nerozumíš legraci?"

„Nemám takovou legraci rád," zlostně se mračil zrzavý pořízek. Pak se obrátil na hubeného mladíka. „Jdi se podívat, kdy dostaneme něco k jídlu. Už je nejvyšší čas a pořád nic."

„Kotle jsou přikryté. Kaše ještě není hotová. Kvůli tomu nemusím vstávat, to vidím i odsud," bránil se. Ale zrzavec se na mladíka podíval tak zle, že raději dál nediskutoval a odběhl za kuchařem. Byl hned zpátky. „Co jsem říkal? Prý ještě chvíli."

„Kašle na nás. Je mu jedno, že chcípáme hlady!"

„Počkej, nebuď nespravedlivý," oponoval voják ve vlčí kožešině. „Najíst jsme zatím dostali každý den. Ráno i večer. Jídlo máme pořádné. Žádné semleté otruby s prachem. Kníže s sebou veze vozy s moukou. Nemůžeš popřít, že dostáváme lepší jídlo, než císařovi muži. Kníže Vratislav se o nás vždycky dobře staral."

„Nemluvím o knížeti," prskal zrzavý pořízek. „Ale kuchař je líná krysa a tchoř!"

V tu chvíli se za ním ozval kuchařův hlas. „Hotovo! Za chvíli bude večeře. Poslyš, cos to povídal o kryse?" obrátil se na zrzavého vojáka.

„Já?" bránil se. „Jenom že se venku spí mnohem líp než někde ve stodole, kde po tobě v noci běhají krysy. Nevyptávej se a raději nandavej!"

Mareš setřásl sníh, potom rozepnul sponu a odložil plášť, na kterém byla vyšitá kančí hlava. Usmál se na Diviše ze Šternberka a natáhl ruku pro pohár s horkou medovinou. „Jestli bude sníh padat i v noci, tak si neumím představit, jak budeme zítra bojovat."

„Jen se neboj, mladíku! Bůh to vždycky nakonec nějak udělá, abychom se mohli vraždit ve jménu křesťanských ideálů," mávl bezstarostně rukou Diviš. Podle očí i gest bylo znát, že už toho hodně vypil.

„Nejsem žádný mladík," ohradil se Mareš dobromyslně a vypil svůj pohár. Divišův panoš mu rychle dolil. „Za chvíli mi začnou šedivět vlasy."

„To je možné, ale já jsem starší," upozornil ztěžklým jazykem Diviš. „Stejně ti řeknu, že mne to už všechno štve. Doma mám krásnou ženskou, dceru a syna, kteří skoro nevědí, jak vypadám. Pořád se někde harcuju. Podívej se kolem. Špinavý stan, rozvrzané lůžko a viklavá lavice. Tak žiju."

„Máme to tu pořád lepší, než většina ostatních. Je tu alespoň teplo," klidnil svého přítele Mareš. „Řeknu ti, to byl nápad, opatřit si dřevěné uhlí. Skoro nekouří a skvěle hřeje."

„Znám to z domova," vysvětloval Diviš. Ale vzpomínka na kraj kolem Sázavy ho znovu rozlítostnila. Rychle se napil a pak si odplivl. „Zítra to Vratislavovi řeknu. Chci domů. A basta!"

„Máš pravdu, Diviši. Ale teď se běž vyspat," rozhodl Mareš a pokusil se ho zvednout. Nepovedlo se mu to. Pán ze Šternberka byl tlustý a nebylo jednoduché s ním hnout. Na pomoc přispěchal panoš a teprve s jeho pomocí uložili Diviše spát.

Mareš ještě chvíli seděl a zamyšleně popíjel. Kdysi toužil být proslulým rytířem. Líbil se mu svobodný život, toulání světem. Rád ukazoval ostatním svou sílu a byl šťastný, když před ním nepřátelé utíkali. Diviš měl doma ženu a děti. Alespoň někdo na něho čekal. Ale Mareš byl sám. Na něho nečekal nikdo. Bylo mu jedno, jestli je právě na vojenském tažení ve Švábsku nebo na Vyšehradě. Nikde to nestálo za nic.

Rozmrzele vstal a vzal si plášť, který zatím u železného koše s rozžhavenými uhlíky uschl. Lehl si na lůžko, které stálo vedle Divišova, zabalil se do pláště s kančí hlavou a rychle usnul.

V noci skutečně přestalo sněžit. I když byl leden, před svítáním se oteplilo. Ráno byla obloha jasná a hřálo slunce. Jeho paprsky se jako ostré šipky odrážely od zasněžených polí a bodaly do očí. Císař Jindřich vyšel spokojeně ze svého stanu a sledoval ruch a zmatek, provázející probouzení vojska. Věřil, že Bůh stojí při něm.

Císař měl mnohem početnější jízdu než jeho protivník.

Rudolf z Rheinfeldenu si však přivedl více pěšáků. Snad proto vytáhl do boje v zimě. Asi doufal, že v hlubokých závějích budou mít pěší bojovníci s kopím převahu nad těžkopádnými rytíři na koních. Jenže vítr sníh na pláni rozfoukal a promrzlá zem byla tvrdá jako kámen. Dalo se po ní cválat plnou rychlostí. Císař Jindřich věřil,

že jeho rytíři rozdupou pěší jednotky protivníka, který si rovněž říkal císař.

Za lesem se ozval tlumeně zvon kostela z Flarchheimu. Byl čas na ranní mši. Po ní měla začít bitva. Včera již probral císař plán se všemi veliteli. To ještě nevěděl, že mu bude počasí tak nakloněno. Bitvu měly tentokrát zahájit pěší jednotky. Tu poctu svěřil knížeti Vratislavovi. Jeho vojáci byli proslulí v celé říši. Čechů se bál každý. Byli to stateční bojovníci, i když poněkud drsnější a krutější, než by se na křesťany slušelo.

„Jenže, co je ve válce křesťanské?“ napadlo císaře. S pobavením si vybavil hádku prelátů na jednom z lateránských koncilů, zda povolit používání kuše proti křesťanům. Kuše byla nová zbraň, měla mimořádně silný účinek a spolehlivě při zásahu zabíjela. Moudří církevní otcové rozhodli používat kuši pouze proti nevěřícím. Zavrtěl hlavou a znovu se pobaveně usmál. O tom, co se ve válce smí, nerozhodují kazatelé, ale vojáci. Vojáci knížete Vratislava patřili bez pochyb mezi nejlepší.

Jakmile Češi vnesou zmatek do Rudolfových řad, vyrazí císařova jízda. Pro knížete Vratislava to ale nebude jednoduché. Ocitne se mezi dvěma mlýnskými kameny. Z jedné strany oddíly Rudolfa z Rheinfeldenu, z druhé cválající císařova jízda. Řady rytířů na koních musely bezohledně vpřed. Jezdci neměli čas objíždět spolubojovníky. Jakmile by se rytíř zastavil nebo vybočil z řady, byla by po něm veta.

Vratislav o tomhle nebezpečí věděl. Když o něm s císařem hovořil, jen se usmál a opáčil: „Už mi šedivější vlasy, vznešený císaři. V podobné situaci jsem se ocitl mnohokrát. Zatím se Bůh neuráčil povolat si mě k sobě. I když netvrdím, že jsem vzorem ctností, určitě se můj čas ještě nenaplnil. Než vyrazíte do útoku, třikrát zatrubte. Mí vojáci už budou vědět, co mají dělat. Vítězství vašim zbraním!“

Český kníže byl zajímavý člověk, říkal si císař Jindřich. Často nevěděl, co si má o něm myslet. Kolikrát už ho překvapil. Někdy to byl naivní a důvěřivý rytíř, který by se spíše hodil ke kulatému stolu krále Artuše, jindy bezohledný vladař, protřelý tak, že i císaře obelstil.

Pokud šlo o boj v říši, byl Vratislav tím nejvěrnějším spojencem. Ale jakmile se vedl spor o záležitosti polské nebo uherské, hájil Vratislav nesmlouvavě vlastní zájmy. Ale vždy tak obratně, aby císaře neurazil. Vratislava by Jindřich ztratil velice nerad, ač se úplně ve všem neshodovali. Byl totiž pilířem jeho východní politiky.

Nevelký houf jezdců rozmístil Vratislav do čela své jednotky. Rytíři na koních tvořili špičku klínu, který měl rozrazit střed Rudolfova vojska. Za nimi byli seřazeni pěšáci s kopími. Ve středu pěších jednotek stáli lučištníci s krátkými luky. Vratislav všem přísně přikazoval, aby se při boji od sebe příliš nevzdalovali.

„Nesmíte pustit nepřítele mezi sebe! Tentokrát žádné souboje. To platí především pro vás na krajích. Kopími jen zatlačujte nepřítele. Zabijte jich co nejvíc. Ale pamatujte si, že zabíjet není to nejdůležitější. Hlavní je rozrazit Rudolfovy řady na dvě poloviček. Musíme se mezi ně zařízнout jako nůž do hroudy másla, rozumíte? Teprve až vyrazí císařova jízda, rozdělíme se na malé oddíly a dáme Švábům a Sasům, co si zaslouží."

Vratislav se útoku zúčastnil osobně. Cválal v čele Čechů v nádherné zbroji, mával mečem a povykoval jako rozpustilý mladík. Za takovým velitelem byli vojáci ochotni jít i do pekla. Panečku, to se hned jinak bojovalo!

„Zpomalte," nařizoval družině. „Nesmíme ujet pěšákům příliš daleko. Jenom klusejte."

Starší rytíři sledovali Vratislavovy příkazy zamračeně, ale nikdo si netroufl odporovat. Za léta společných bojů se naučili poslouchat. Jednotky většiny ostatních pánů takovou disciplínu neměly. Někdy to vypadalo, jako když se vypustí smečka hladových psů. Před bitvou si mohli velitelé připravit jakýkoli plán, jejich muži si pak stejně dělali, co chtěli.

Buzek se dobromyslně podíval na Diviše, který klusal na koni vedle něj. Když si korpulentní Diviš oblékl brnění, vypadal impozantně. Ale teď měl trochu pobledlý obličej. Po včerejší pitce mu ráno nebylo zrovna nejlépe.

„Jestli se budeme takhle loudat, vystřízlivíš dřív, než narazíme na nepřítele," popichoval ho.

„Je mi tak zle, že by mi vůbec nevadilo, kdyby mne zabili," bručel ironicky.

Rudolfovo vojsko bylo rozmístěno na konci široké zamrzlé pláně u potoka. V létě tu byla podmáčená pastvina, ale teď byla půda pevná. Kolem vládlo tíživé ticho. Jediným zvukem byl pravidelný klapot koňských podkov a rychlé oddechování běžících mužů. Když se Češi dostali skoro na dosah prvních řad nepřítele, zastavili se. V tu chvíli zadrnčely tětivy a od lesa, kde měl Rudolf z Rheinfeldenu lučištníky, vylétlo několik šípů. Nebylo jich mnoho. Rudolf si šípy šetřil na boj s císařovou jízdou. Češi zvedli nad hlavy štíty a šípy jim žádné ztráty nezpůsobily.

Když dorazila i poslední řada českých pěšáků, vztyčil se Vratislav na koni, ještě jednou pohledem přejel své muže, zamával mečem a pak hlasitě vzkřikl: „S Boží pomocí, na ně!"

Vzápětí se nad plání rozlehl mohutný řev. Obě bojující strany se překřikovaly, až hlasy přeskakovaly ochraptělostí. Nikdo z vojáků o tom nikdy nepřemýšlel, ale na začátku každého boje měli pocit, že zvítězí ten, kdo bude křičet hlasitěji.

Během několika vteřin překonala česká jízda vzdálenost k předním řadám nepřítele. Švábové s kopími neměli proti soustředěnému náporu české jízdy mnoho šancí. I když nebyla česká jízda početná, nebylo radno stát jí v cestě. Proto Švábové raději uskakovali do stran. Jejich velitelé na ně zlostně křičeli, aby drželi linii. Ale nebylo to nic platné. Jakmile česká jízda projela, pokoušeli se švábští pěšáci vrátit na původní místo a obnovit řadu. Ale nedokázali to. České oddíly, které běžely těsně za jízdou, je nemilosrdně pobily. Průlom se povedl snáze, než Vratislav očekával.

Švábové se zděšeně rozprchli do stran. S urostlými Čechy nebylo radno se utkat. Teprve po chvíli se podařilo velitelům zformovat obranu proti drtivému českému náporu. Zpomalili jejich postup, ale nezastavili. Češi v čele s knížetem Vratislavem mířili k nevysokému návrší, na němž vlála zástava císaře Rudolfa. Odtud řídil vzdorocísař spolu s předními velmoži bitvu. Takový začátek bitvy si jistě nikdo nepředstavoval. Na bojišti se vlastně nic dramatického nedělo. Vojska císaře Rudolfa stála nehnutě v řadách, ale v jejich středu byla

mezera, podobná průseku v lese. Tudy postupoval nevelký český oddíl a nevypadalo to, že by ho někdo uměl zastavit.

Rudolf vyslal proti nim na poslední chvíli ze zálohy své nejlepší muže, většinou členy osobní družiny. Ale bylo pozdě. Jako první se na návrší objevil kníže Vratislav. Oháněl se mečem a mířil k Rudolfovi. „Vyzývám tě," křičel hlasitě, že přehlušil rámus kolem.

Rudolf sice tasil meč, protože odmítnout nemohl. Ale zůstal stát nerozhodně na místě. Do souboje se nehrnul. Nebránil se, ani když panoš chytil jeho koně za uzdu a rychle ho odváděl pryč do bezpečí. Vratislav se zatím pomalu prodíral se svými muži k místu, odkud ještě před chvílí pán z Rheinfeldenu sledoval bitvu. Vedle císařské standarty bylo do země zabodnuto saské svatomořické kopí, jedna z nejposvátnějších říšských relikvií.

„Zbabělče!" křičel pohrdavě Vratislav za utíkajícím Rudolfem. Pak se sklonil a popadl posvátné kopí do ruky. Za nadšeného jásotu svých mužů ho zvedl nad hlavu. Sasové a Švábové dobře viděli, co se na pahorku stalo. Na chvíli ztichli a vyděšeně sledovali, jak se nepřítel zmocnil posvátného kopí. To bylo špatné znamení!

Vratislav pozorně naslouchal, kdy uslyší smluvené znamení, že jízda císaře Jindřicha vyrazila do útoku. Dokonce se několikrát ohlédl. Protože teď byla nejlepší chvíle. Rudolf utíkal a jeho vojáci nevěděli, co mají dělat. Ztratili relikvii a padl na ně strach. Ale císař Jindřich nic!

„Proboha, snad nás tu nenechá?" mihlo se Vratislavovi hlavou. „Copak si ten blázen myslí, že bitvu vyhrajeme sami?"

Záhy se musel přestat starat o Jindřicha. Osud bitvy mu byl teď lhostejný. Musel se pokusit odvést český oddíl do bezpečí. Hlasitě křikl na své muže, co mají dělat. Bylo to na poslední chvíli. Od lesa se vyřítila na koních družina saských velmožů a hnala se proti Čechům. Sasové se nemínili smířit se ztrátou svatomořického kopí. Ale ani Vratislav ho nehodlal vrátit.

Český oddíl vyrazil spořádaně seřazený k nedalekému Flarchheimu. Nebyl to žádný zmatený ústup. Češi důstojně splnili svůj úkol a teď se stahovali za les, kde čekaly záložní oddíly Rudolfa z Rheinfeldenu. Neměly být početné a Vratislav spolehlivě věděl, že tudy se mohou probít z obklíčení. Nejtěžší byl první úsek podél řeky

k lesu. Do cesty se jim postavily oddíly mohučského arcibiskupa Siegfrieda. Arcibiskup kolem sebe soustředil dobré rytíře. Brunátný vzrušením je povzbuzoval: „Zachraňte svatomořické kopí! Pět hřiven zlata tomu, kdo mi ho přinese!“

V čele českého oddílu se nyní střídal Kojata Hrabišic, Buzek Drslavic a Mareš Buzic. Vratislav se stáhl do středu mezi své muže, kteří ho chránili. Cítil přece jen trochu únavu. Bylo zbytečné dál riskovat. Císař Jindřich stále otálel s útokem, a kdo ví, jak nakonec bitva dopadne. Před chvílí byla určitě vyhraná. Ale teď to bylo jedno. Co mohli Češi pro věc císaře udělat, to splnili. Otálet na bojišti byla sebevražda. Nyní už bojovali jen sami za sebe.

Přes nezměrné úsilí se však postup Čechů zastavil. Pěšáci s kopími se museli přemístit do čela vedle rytířů na koních. Cestu jim přehradili lidé mohučského arcibiskupa. Zavile bojovali o každou píď. Do zad Čechů začali nepříjemně dotírat Sasové. Čechům hrozilo těsné obklíčení. Pak už by nebylo úniku.

Na návrší se znovu objevil na koni Rudolf z Rheinfeldenu, jako by se nic nestalo. Skutečná bitva právě začala. Z dálky byl slyšet ryk útočícího císařského vojska. Jindřichovy oddíly se konečně hnuly.

Vratislav se vztyčil v třmenech a rychle se rozhlížel. Postřehl, že jezdci vlevo od nich se právě obrátili a vyrazili na pomoc proti hlavním jednotkám císaře Jindřicha. Než se do boku přesunou pěšáci mohučského arcibiskupa, dalo by se tudy prorazit z obklíčení.

„Všichni za mnou,“ zavelel hlasitě a vyrazil. Odhodil dva saské rytíře, kteří se mu snažili zastoupit cestu. Na louce, kde se ještě před chvíli tísnil oddíl jezdců, bylo zcela volno. Mohučští pěšáci s kopími neměli šanci přesunout se tak rychle a saských jezdců bylo málo. Češi prorazili z obklíčení.

Vratislav rychle postupoval se svými muži k zamrzlému potoku. Jakmile se dostanou na druhý břeh, budou zachráněni. Nebylo v silách žádné armády zastavit spořádaně ustupující oddíl, pokud byl tak silný jako Češi. Blížili se k několika vzrostlým vrbám, které lemovaly potok.

Vratislav se úkosem ohlédl a spokojeně si všiml, že se mohučské oddíly zastavily, obrátily a pomalu se vracely zpět na bojiště. Jediný, kdo se nechtěl vzdát, byl malý oddíl saských velmožů. Šlo

přece o svatomořické kopí! Ale zbylých pronásledovatelů nebylo tolik, aby dělali Vratislavovi starost. Podařilo se, byli zachráněni!

Právě když míjeli mohutnou vrbu, vyskočil z úkrytu švábský voják. Byl to mohutný muž s divoce vlajícím vousem. V ruce držel kopí. Zvedl ho nad hlavu a bez míření hodil kopí proti Vratislavovi. Nestál daleko a Vratislav se právě ohlížel za sebe, takže si nebezpečí všiml pozdě.

Vedle Vratislava jel na koni Mareš Buzic. Vyděšeně sledoval, co se děje. Měl by knížete zachránit, ale svět byl tak krásný! Než všechno domyslel, odstrčila ho hrubě něčí silná ruka. Skoro spadl ze sedla. Polekaně se otočil. Zahlédl něco, čemu by ani ve snu nevěřil. Diviš ze Šternberka, který klusal za ním, se naklonil v sedle a odrazil se. I když se Divišovi ostatní rytíři posmívali pro jeho obtloustlou postavu, pružně jako veverka přelétl asi metrovou vzdálenost, která ho dělila od knížete. Padl před něj přesně v tu chvíli, kdy přilétlo kopí. Hrot, který mířil na Vratislavovu hruď, vnikl do jeho břicha.

Kojata Hrabišic, který v tu chvíli jel v čele oddílu, mečem rozpoltil hlavu vousatého švábského vojáka. Potom se vrhl ke knížeti. Bledý Vratislav zatím zachytil Divišovo tělo, aby se nesvezlo na zem.

„Rychle," zařval hrůzou. „Jízda zpátky! Zastavte Sasy! Udělejte nosítka a ošetřte Diviše!"

„Ale to se strašně zdržíme," bručel nerozhodně Kojata. „Nemáme čas."

„Řekl jsem," odpověděl nesmlouvavě Vratislav. Kojata znal tenhle tón. Nebylo radno odporovat. Protože jinak padaly hlavy.

Chytil Diviše v podpaží a položil ho na zem. Mareš si zatím rozepnul plášť a rozložil ho na zasněženou zem. Pak opatrně vytáhl kopí. Jak se naštěstí ukázalo, rána nebyla hluboká a zřejmě ani smrtelná. Diviš otevřel oči, těžce dýchal a pak sprostě zaklel.

Při ústupu do Flarchheimu ztratili Češi několik desítek mužů, protože kvůli nosítkům se zraněným Divišem postupovali pomalu. Ale nakonec se podařilo pronásledovatele setřást. Zachránili i ukořistěné kopí svatého Mořice, patrona Saska.

Císař Jindřich se opozdil se zahájením útoku. Jeho jízda navíc zbytečně ztratila čas bojem se švábskými pěšími oddíly. Sasové se

zatím stihli zformovat, vpadli císařově jízdě do boku a rozehnali ji. Ztráty císaře Jindřicha sice nebyly veliké, ale byl to on, kdo musel ustoupit.

Rudolf z Rheinfeldenu uspořádal mši na oslavu svého vítězství.

59. KAPITOLA

Necelé dva měsíce po bitvě u Flarchheimu požádal císař Jindřich papeže Řehoře, aby vyobcoval Rudolfa z Rheinfeldenu z církve. Důvod byl jasný. Neoprávněně se nechal zvolit císařem a císařský titul užíval bez papežova požehnání. Svou žádost doprovodil nepokrytou výhružkou stárnoucímu papežovi. Ale Řehoř nemínil ustoupit. Až dosud váhal, zda uzná Rudolfa. Protože to by znamenalo otevřený konflikt s Jindřichem. Současné dvojvládí v Německu mu vyhovovalo. Oba císařové válčili a on měl v Itálii klid. V tichosti obsadil všechny významné úřady svými lidmi. Sehnal dost peněz a získal vlivného spojence, normanského vévodu Roberta Guiscarda, který vládl v jižní Itálii.

Co na tom, že se normanští vojáci hlásili ke křesťanství neochotně? To, že raději uctívali své kruté severské bohy, nebylo v tuto chvíli podstatné. Před Normany se třásla celá Evropa. Normani, nebo jak si sami říkali Vikingové, byli stejně krutí jako jejich bohové. Před čtyřmi lety jiný normanský vévoda Vilém dokonce dobyl Anglii a s papežovým požehnáním se stal králem. S Robertem Guiscardem se papež nemusel císařova vojska bát.

Po zvážení všech okolností se Řehoř rozhodl k ráznému kroku. Při slavnostní mši na velikonoční vzkříšení znovu exkomunikoval císaře Jindřicha z církve a předpověděl mu rychlou záhubu. Současně ho sesadil z trůnu a veřejně uznal Rudolfa z Rheinfeldenu za jediného německého císaře.

Papež Řehoř neznal pohanské řecké filozofy. Jinak by si vzpomněl, že podle nich nelze dvakrát vstoupit do téže řeky. Vyobcování císaře Jindřicha z církve se tentokrát zcela minulo účinkem.

Diviš ze Šternberka se uzdravoval pomalu. Rána dlouho hnisala a ranhojič řadu týdnů neuměl odpovědět na otázku, zda jeho život zachrání. „Všichni jsme v rukou Božích," odpovídal naučenou větu. Až kolem Velikonoc se rána začala hojit. Teprve tehdy mohl ranhojič hrdě oznámit: „Pán ze Šternberka bude žít!"

Diviš velice zhubl. Nesměl jíst skoro nic z toho, co měl rád. Zvláště tučná a ostrá jídla měl přísně zakázaná. „Ale smím víno," liboval si. „Prý ho mám pít denně, protože mi vrátí sílu."

„Spřáhl ses s ranhojičem," dobromyslně mu hrozila jeho žena Dobroněha. „Pokud jsem slyšela, tak říkal, že si máš víno ředit vodou. A máš si do něho míchat bylinky, které ti dal. A ne ho chlastat po bečkách!"

„Co jiného mi v životě ještě zbývá?" krčil Diviš komicky rameny. „Jsem k nepotřebě. Už nikdy se nebudu ohánět mečem. Jíst můžu jenom odporné polévky a kaše. Nakonec se mi ještě přestanou líbit ženské."

Dobroněha zavrtěla hlavou v gestu hrané beznaděje. „Měl bys spíše myslet na svou spásu než na podbřišek."

„Ale dneska v noci ti to nevadilo!" popichoval ji Diviš.

Dobroněha lehce zčervenala, uraženě se otočila a nechala ho samotného.

Jakmile mu zdraví dovolilo, vydal se Diviš na Vyšehrad. Vratislava od bitvy u Flarchheimu neviděl. Zvláště na začátku léčení si kníže nechal denně posílat zprávy, jak to s přítelem vypadá.

Vratislav vyšel Divišovi proti zvyklostem vstříc až před bránu. Čekal na něho už na padacím mostě. Diviš jel celou cestu ze Šternberka ve voze. Zpočátku se rozčiloval, že rytíř má sedět na koni. „Ve vozech se válí jenom děvky a dobytek," křičel. Ale v sedle nevydržel dlouho. Každý otřes ho bolestivě pálil v boku a za chvíli měl koňského sedla dost. Pokorně se vrátil do vozu a neřekl už ani slovo. Teprve v Nuslích si zase přesedl na koně. Aby ho přivezli na Vyšehrad ve voze, to by nepřežil!

Diviš zastavil několik kroků před Vratislavem a jeho panoš mu pomohl sesednout. Chtěl si kleknout do prachu, ale Vratislav ho zarazil. „Zůstaň stát. Já bych měl před tebou pokleknout, ne ty!" řekl s úsměvem. Objal vřele Diviše, ale opatrně.

„Zachránil jsi život svého knížete. Přitom jsi riskoval svůj. Tohle se nezapomíná!" Objal Diviše kolem ramenou a odváděl ho na nádvoří Vyšehradu něžně, skoro jako milenku.

„Musel jsem ti dokázat, že mi na tvém životě záleží, můj kníže," ošíval se Diviš v rozpacích.

„To já vím. Takové věci dokazovat přece nemusíš!“

„Už jednou jsi mne vyhnal, protože jsem tvůj život ohrozil. Pamatuješ, tehdy po Šebířově smrti?“

„To už je dávno,“ trochu rozmrzele zabručel Vratislav. Najednou sebou prudce trhl a zastavil se. Dostal skvělý nápad. Teprve v poslední chvíli zarazil ruku, kterou chtěl přátelsky Diviše poplácet na ramenou. „Víš co, milý Diviši. Zítra nechám pro tebe připravit listinu, v níž dostaneš zvláštní privilegium. Že už tě kníže nikdy nesmí vyhnat ze své družiny.“

„Inu, takové privilegium není k zahození,“ přikývl Diviš. „Ale stejně bych byl raději, kdybys mne nevyhnal spíše proto, že jsme přátelé!“

„Ty jsi stejně zvláštní. Kdybych něco podobného nabídl Kojatovi, zbláznil by se radostí. Tak co ti mám dát? Ne jako kníže, ale jako vděčný přítel,“ smlouval Vratislav.

„Mému synu Bohuslavovi bude devět let. Nejvyšší čas, aby začal poznávat svět. Velice bych si vážil, můj kníže, aby mohl navštěvovat s tvými syny kapitulní školu na Vyšehradě.“

„To je maličkost,“ přikývl Vratislav. „A ty?“

„Rád bych se vrátil na Šternberk. Propusť mne ze své družiny. Jsem stejně na nic. Chtěl bych dožít se svou Dobroněhou a dětmi.“

Když se Diviš ze Šternberka vracel po čtrnácti dnech domů, přece jen si jedno privilegum odvážel. Kníže Vratislav mu vystavil majorátní listinu, podle níž se hrad Šternberk stal s veškerou krajinou, která se dala obhlédnout z věže hradu, osobním majetkem Diviše a jeho potomků. Postavení pánů ze Šternberka se nadále mělo řídit výhodnějším německým právem, nikoli tradičním českým. Diviš byl prvním členem knížecí družiny, který podobnou výsadu obdržel. Když se to dozvěděl Kojata Hrabišic, několik dní mu nechutnalo jíst. Seděl zachmuřeně u krbu a pil. Služebnictvo se mu raději vyhýbalo.

Vratislav věděl, že panovník musel často slíbit i to, co nemohl splnit. Takový byl prostě život vládce. Vratislav tenhle svět nestvořil, pouze se mu přizpůsobil. Jenže on už toho pro císaře Jindřicha udělal tolik, že by si zasloužil víc než jen nesplněné sliby.

Před rokem řekl císař ve Wiirzburgu Vratislavovi: „Dnešním dnem ti povoluji při oslovení užívat královský titul. Zasloužíš si ho

za věrné služby. Ale korunu zatím nosit nesmíš! Až si v Římě nasadím na hlavu císařskou korunu já, pak dostaneš královskou korunu i ty.“

Vratislav si udělené pocty vážil. Aby zabránil hádkám se sousedy, chtěl, aby mu císař královský titul potvrdil listinou s pečetí. Jindřich to slíbil. „Udělám to, hned jak skončí tažení proti Rudolfovi z Rheinfeldenu.“ Na znamení dohody se objali.

Když císař válku nevyhrál, na svůj slib jako by zapomněl. Vratislavovi povolil jen nosit při slavnostních příležitostech před sebou kopí svatého Mořice, ukořistěné v bitvě u Flarchheimu.

Když se Vratislav ostře ohradil, pokrčil císař Jindřich rameny na znamení omluvy. „Sám víš, milý kníže,“ řekl a dával si pozor, aby zvláště slovo kníže vyslovil zřetelně, „že mne mezitím falešný papež uvrhl do klatby. I když je samozřejmě neplatná, nemohu učinit tak závažné rozhodnutí. Dokud nebude zrušena moje exkomunikace, nepřipadá nic takového do úvahy.“

Kdyby teď císař Vratislavovi královský titul listinou potvrdil, musel by mu za jeho pomoc v boji s papežem Řehořem nabídnout něco jiného. Takhle Jindřich ušetřil. Nebo si to alespoň myslel. Jenže Vratislav nebyl ochotný dát se ošidit. Proto odmítl císařovo pozvání na sněm do Brixenu. To bylo po letech poprvé, kdy se český kníže nezúčastnil říšského sněmu. Místo sebe poslal Wolfganga z Reuthu. Český kancléř byl dostatečně zkušený a věděl, jak má vystupovat. Vratislavova neúčast byla pro císaře jasné varování. Císař momentálně potřeboval Vratislava více než český kníže Jindřicha. Císařskou armádu bez českých oddílů si totiž nikdo neuměl ani představit.

Brixen praskal ve švech. Byl červen, na horských loukách kosili sedláci trávu a sušili seno. Venkovanky snášely seno sbalené do velikých režných plachet k dřevěným seníkům v údolí. Ve slunečních paprscích se v dáli jiskřily zasněžené horské štíty Alp.

Na sněm exkomunikovaného císaře se dostavilo víc účastníků, než mohl Jindřich vůbec doufat. Přijeli nejen všichni němečtí spojenci, ale i zástup říšských arcibiskupů, a rovněž mnozí italští preláti. Dostavili se i lombardští rytíři a dokonce zástupci několika italských měst. Jedině český kníže Vratislav chyběl.

„Kdo ustanovuje papeže hlavou křesťanstva?“ horlil z tribuny Wibert, menší obtloustlý muž s vyholenou hlavou. Ještě nedávno byl arcibiskupem v Ravenně. Pak ho papež Řehoř vyhnal a dosadil tam svého oblíbence. Císař se Wiberta ujal a pověřil ho na sněmu funkcí hlavního arbitra ve věcech víry.

„Nedejte se ošálit!“ křičel Wibert s prstem výstražně vztyčeným k nebi. „Není to Bůh. Konkláve kardinálů volí papeže. Lidé jako vy a já. Bůh možná řídí jejich kroky, ale pokud tomu tak je, pak by Bůh nikdy nedovolil, aby se falešný mnich Hildebrand stal papežem. Řehoř je ostudou křesťanstva. Porušuje Boží přikázání i lidský řád. Pro křesťanstvo je dnes Řehoř mnohem větším nebezpečím než pohani!“

Většinu přítomných Wibertovy vývody nezajímaly. Často jim ani nerozuměli. Byly příliš komplikované a v dlouhém řetězu myšlenek ztráceli orientaci. Nicméně souhlasně přikyvovali, protože tolik pochopili, že Řehoř byl špatným papežem. Ostatně kdyby si to nemysleli, nebyli by zde. Cítili se spokojeně, že i tak učený muž říká to, co oni věděli už dávno.

Výtky na hlavu papeže Řehoře zněly skoro celý den. Večer se sněm usnesl, že mají-li lidé právo papeže volit, mají také právo ho sesadit, císař Jindřich ještě před západem slunce slavnostně vyhlásil jednomyslné rozhodnutí sněmu. Řehoř byl pro své těžké zločiny zbaven úřadu papeže a každý, kdo by ho zajal, měl právo s ním nakládat jako s těžkým zločincem. Druhý den zvolil sněm nového papeže. Podle očekávání se jím stal sesazený ravenský arcibiskup Wibert, který jako nový papež přijal jméno Kliment III. Pamatoval si všechny, kteří ho v Brixenu zvolili. A pamatoval si také, že český kníže Vratislav chyběl.

Ještě před koncem sněmu si císař Jindřich pozval k soukromému slyšení Wolfganga z Reuthu. Přijal ho v nevelké komnatě, kterou obýval v hradním paláci místního biskupa. Jindřich měl kolem očí první vrásky. Ale zůstal mu stále mladický výraz. Žáhl spokojeností. I když bylo od sesazení papeže Řehoře k jeho úplnému zničení ještě daleko, dosáhl velikého vítězství.

„Věřím, že se kníže Vratislav brzy uzdraví,“ začal nevzrušeně, když přijal Wolfgangův hold.

Pán z Reuthu se usmál. „Znáte mě, vznešený císaři. Ještě když jsem sloužil vaší matce císařovně Agnes, nepotrpěl jsem si na zbytečné vytáčky.“ „Co tím chceš říci?“ řekl se zájmem Jindřich a mírně se předklonil. Loket opřel o koleno a pěstí si podepřel bradu. To byla jeho oblíbená pozice, pokud jednal o něčem skutečně důležitém. Wolfgang z Reuthu ji dobře znal.

„Snad jen to,“ řekl důrazně Wolfgang, „že kníže Vratislav se chvála Bohu těší výtečnému zdraví. Nepřijel na tento sněm z jiného důvodu. Nevěra přátel trápí často víc než těžká nemoc.“

Jindřich nevzrušeně přikývl. „Skutečně ses nezměnil. Byl jsi mimořádně drzý, už když jsi sloužil mé matce. Nechápu, proč má kníže Vratislav kancléře jako ty!“

Wolfgang z Reuthu nehnul ani brvou. Nemělo cenu jakkoli komentovat, co císař řekl. Uměl mlčet. Věděl, že to je při podobných jednáních často lepší, než mluvit zbytečně příliš.

V komnatě zavládlo ticho. Císař Jindřich nespokojeně poposedl. Teprve po chvíli zabručel: „Co tedy kníže Vratislav chce?“

„Vlastně skoro nic. Vratislav není neskromný. Těžko byste našel věrnějšího spojence. A lepší vojáky, než jsou čeští. Žádá, abyste mu listinou stvrdil právo užívat u jeho jména královský titul. Vždyž jste to loni ve Wiirzburgu slíbil.“

„Jen to?“ opáčil lehkomyslně císař Jindřich. „Má mé slovo, že ihned, jakmile vyženu papeže Řehoře, splním skutečně rád jeho přání.“

„Odpusťte, vznešený císaři. Ale královský titul jste mému knížeti slíbil za to, co už pro vás se svými vojáky vykonal. Kolika bitev se účastnil? Kolik hradů a měst pro vás dobyl? Pokud očekáváte jeho pomoc v dalším boji s papežem Řehořem, pak můj kníže požaduje něco jiného. České země stále častěji napadají rakouští páni. Většinou jsou to i nepřátelé vaší milosti. Můj kníže by je rád ztrestal. Ale nechce jen poplenit jejich území. Chce zajistit bezpečí na své hranici i v budoucnosti.“

„Jak?“ zamračil se přísně císař. Český kníže už vlastnil část Polska a Lužice. Neměl rád, aby byli jeho spojenci příliš silní. Měl raději více slabších spojenců, než jednoho nebo dva silné. Ze spojenců se snadno stávali nepřátelé. Sasky markrabě Ota z Northeimu také bo-

joval na jeho straně a teď to byl on, kdo se svými Sasy rozhodoval bitvy ve prospěch císaře Rudolfa.

„Kníže Vratislav vyžene z východní bavorské marky markraběte Leopolda. Je to váš nepřítel. Území, které můj kníže ve válce obsadí, chce jako léno připojit k českému knížectví."

„Přijd zítra pro odpověď!" řekl pohněvaně císař a bez rozloučení Wolfganga z Reuthu propustil. Ale Wolfgang se pro strohé rozloučení nermoutil. Byl si jistý, že Vratislav přesně věděl, kam může zajít. Měl svou cenu a východní bavorská marka byla cena přiměřená.

Stejného názoru byli i rádci císaře Jindřicha. Leopold Babenberský byl dobrý voják a měl silné vojsko. Jeho oddíly tvořily vždy důležitou součást armády Rudolfa z Rheinfeldenu. Ani jeden si však nebyl jistý, zda bude kníže Vratislav na Leopolda stačit.

„Chce si ukousnout větší sousto, než může strávit," tvrdili. „Když mu jeho požadavek potvrdíte, vznešený císaři, nic neztratíte. Vratislav si vyláme zuby, ale bude vázat Leopoldovy síly. Každopádně oslabí Rudolfa z Rheinfeldenu. V tomhle obchodu nemůžete ztratit!"

Wolfgang z Reuthu se vracel do Čech jako vítěz. Vezl s sebou císařem zpečetěnou dohodu, v níž bylo vše, co Vratislav požadoval. Také závazek, že Jindřich korunuje Vratislava králem, jakmile s jeho pomocí získá v Římě císařskou korunu. Vratislav se měl stát nejen králem českým, ale i polským. Protože podle Vratislavova výkladu se titul polského krále vázal na držení Krakovska.

60. KAPITOLA

Na podzim téhož roku zaútočil císař Jindřich na všech frontách proti stoupencům Rudolfa z Rheinfeldenu. Tažení do Durynska a Saska se účastnily rovněž početné oddíly českého knížete Vratislava.

Bylo však třeba spěchat. K ránu se na polích a loukách objevovala námraza. I přes den bylo citelné chladno. Dobytek spásal zbytky na strništích a sedláci ve stodolách začínali s výmlatem obilí. Byla polovina října, ale zdálo se, že zima přijde mnohem dříve než obvykle. Ve vzduchu dokonce poletovaly vločky prvního sněhu.

„Já se z našeho knížete zblázním," rozčiloval se voják, zachumlaný do chatrné vlčí kožešiny. „Jednou bojujeme v lednu, podruhy v říjnu. A v létě se flákáme."

„Nemáš to nakonec jedno? Vzpomínáš, jak jsme narazili na holky v Davli, když se koupaly ve Vltavě? V zimě bys je nenachytal. Válet se doma v létě má taky něco do sebe," odporoval mu zasněně vytáhlý mladík.

„Nahatý holky můžeš vidět všude. Kvůli tomu nemusíš trčet přes léto v Praze a přes zimu se trmácet po bojištích," bručel voják ve vlčí kožešině.

„Ale naše holky jsou nejhezčí! Jsme tu už druhý týden a řekni mi upřímně. Potkal jsi nějakou hezkou Sasku?"

„Já se ti divím!" vrtěl hlavou nespokojeně jeho starší druh. „Hezká nebo ošklivá. To máš přece jedno!"

„Všichni ke mně," ozval se rázně velitel. Oba vyskočili, popadli zbraně a hnali se spolu s ostatními k Břeňkovi.

V bitvě u Hohenmolsenu připadlo českým oddílům místo v záloze. Císař Jindřich si ještě pamatoval poslední neúspěch u Flarchheimu, kde prohrál vyhranou bitvu. Stejně tak si pamatoval, jak díky Čechům vyhrál už ztracenou bitvu u Homburgu. Tehdy je také postavil do zálohy. Rozhodl se, že zopakuje, co už mu jednou proti Sasům úspěch přineslo. Hlavní šiky měly rozvrátit postavení Rudolfa z Rheinfeldenu a Čechům svěřil úkol bitvu dokončit.

Vratislav však pochyboval o císařově plánu. Kolem Hohenmolsenu byla pahorkatina. Všude rostly hluboké lesy, jen místy se otevíraly nevelké mýtiny a průseky. A tím vším se táhlo široké údolí. Právě v údolí se měla vojska utkat.

To údolí bylo dost úzké. Vratislav si neuměl představit, jak to chce císař udělat, aby mohly spořádaně ustoupit oddíly, které bitvu zahájí. A jak se na jejich místo přesunou zálohy. Na rovině to byl snadný manévr. Tam byla spousta místa. Ale v údolí to nešlo. Vojsko muselo buď zvítězit, nebo padnout. Jinak se zálohy na bojiště dostat nemohly.

Začátek bitvy se lépe povedl císaři Jindřichovi. Jeho jízda se srazila s Rudolfovou a bez větších potíží ji obrátila na útěk. Císař měl ve všech předchozích bitvách větší počet rytířů. Tady to ale nebyla pravda. Rudolf z Rheinfeldenu shromáždil všechny muže, kteří se udrželi v sedle. Sám sledoval bitvu z nedalekého návrší. Když jeho jízda začala ustupovat, dostal strašný vztek. Od jízdy si tentokrát tolik sliboval. Proto dal pokyn své družině a sám vyrazil do boje. Tasil meč a hnal se proti ustupujícím rytířům, aby je zastavil. „Zpátky, zbabělci!“ křičel na ně. Jakmile začala Rudolfova jízda ustupovat, zasáhly do boje švábské pěší jednotky. Hradbou kopí zastavily alespoň na chvíli vojsko císaře Jindřicha. To Rudolfovi stačilo, aby prchající rytíře znovu zformoval do řad podle rytířské regule. „Povedu vás já sám,“ volal na ně, aby jim dodal odvahu. Odpovědí mu byl hlasitý jásot.

Rudolf z Rheinfeldenu zvedl pravou ruku a k nebi vztyčil dva prsty. „Přísahám, že dnes vyříznu vřed, který hnije na těle křesťanstva. Zbavím svět odpadlíka, který si říká Jindřich. S požehnáním Jeho Svatosti papeže Řehoře a pro větší slávu Boží, za mnou!“

Jeho rytíři stáli vedle sebe tak těsně, že se skoro dotýkali rameny. Lidská hradba, která měla rozsévat smrt. Panošové rychle podávali svým pánům nová kopí. Ta stará většinou ztratili na bojišti při ústupu. Zapřeli je o sedla a pevně sevřeli v podpaží. Pak na Rudolfovo znamení pobídli koně ostruhami do klusu. Povolili uzdy a vyrazili podél cesty znovu vstříc protivníkovi. Pomalu zrychlovali.

V úzkém údolí bylo obtížné manévrovat. Na široké pláni by jízda císaře Jindřicha již dávno rozdrtila bočním obchvatem švábské a

durynské pěší jednotky. Ale tady to bylo obtížné. Jezdci císaře Jindřicha měli sice převahu, ale probíjet se řadami pěšáků dalo spoustu práce. Zbytečně ztráceli čas a ještě měli citelné ztráty. V úzkém údolí nemohli využít svou nej větší přednost - rychlost. Točili se na koních v kruhu a s mečem v ruce se pomalu prosekávali vpřed. Císařova pěchota, která by je mohla podpořit, ještě nedorazila.

Když se objevila jízda Rudolfa z Rheinfeldenu, většina císařových rytířů stála na místě. Útoku nepřítele, cválajícího ve vyřízených formacích, neměli šanci odolat. Většina proto raději uhnula z cesty a stáhla se k lesu. Rudolf, který jel v čele vojska, měl cestu k Jindřichovu táboru volnou.

Právě se otáčel, aby rytíře za sebou rozdělil do dvou proudů, když jeho kůň nešťastně klopýtl o vlastního vojáka. Muž byl ošklivě zraněný a snažil se odplazit z dosahu kopyt koní. Rudolfův vraník polekaně uskočil, ale dopadl nešťastně na hrot kopí, které kdosi ztratil v trávě. Kůň bolestivě zaržál a vzepjal se. Potom vyhodil zadkem a Rudolfa shodil na zem. Útočící rytíři cválali ještě chvíli, ale potom se jeden po druhém zastavili. Jeden ze švábských šlechticů seskočil, aby přenechal svého koně Rudolfovi. Útok musel pokračovat dál. S Rudolfem v čele.

V té chvíli se zpoza stromu vynořil jeden z bavorských rytířů, bojující na straně císaře Jindřicha. Ukrýval se zde, neboť i on přišel o svého koně a nestihl včas zmizet. S mečem v ruce se vrhl na Rudolfa. I když byl pán z Rheinfeldenu pádem z koně trochu otřesený, popadl bleskově svůj meč a celkem snadno odrazil rytířův výpad.

Ale smůle, které ho ten den provázela, nebyl konec. Ustoupil, aby si našel lepší pozici. Právě v té chvíli ťal bavorský rytíř znovu. Rudolf by snadno odrazil i tento výpad, ale ve vysoké trávě zakopl o stejné kopí, které splašilo jeho koně. Stačil zlomek vteřiny, která rozhoduje dějiny. Rudolf nestihl dokončit obranný kryt, který s mečem cvičil od dětství. Ucítil drásavou bolest, která však netrvala dlouho. Jeho vědomí zahalila černá mlha. Řítil se do chladné propasti a hlavou se mu mihlo poznání, že takhle vypadala smrt.

Bavorský rytíř stál rozkročený nad umírajícím protivníkem, těžce oddechoval a nevěřil vlastním očím. V trávě ležela uťatá pravá ruka, která ještě křečovitě svírala meč.

Byl chvíli rozpačitý, ale pak si uvědomil, co se stalo. I když provedl něco, o čem se bude mluvit v celém křesťanském světě, on už se asi pocty za svou odvahu nedočká. Sevřel meč a vyskočil na koně, kterého švábský velmož připravil pro zabitého císaře. S křikem vyrazil proti zkoprnělým švábským rytířům, aby se pokusil probít z obklíčení. První řada se před ním ve strachu a v nábožné úctě rozestoupila. Na krátkou chvíli ho dokonce zaplavila vlna naděje, že se přece jen zachrání. Ale jeden zázrak se toho dne už stal. Těžko mohl očekávat další.

„Zabil císaře," ozval se zděšený pokřik mužů kolem. Pak jeden z nich zvedl meč a ťal. Jeho ránu stihl ještě odrazit. Odrazil i několik dalších. Ale jezdci kolem ho obklopili a sevřeli tak těsně, že se nemohl s koněm ani hnout. Věděl, že to je konec. Svěsil ruce a začal se modlit. Modlitbu však nedokončil.

Na bojišti jako by se na chvíli zastavil čas. Švábští a saští rytíři stáli kolem mrtvého Rudolfa, císařova jízda se u lesa formovala k novému útoku. Kolem cesty sténali zranění pěšáci a jejich druhové se je snažili odtáhnout do bezpečí.

Zdálo se, že klid trvá nesnesitelně dlouho. Pak se na cestě vynořil na vysokém černém hřebci saský markrabě Ota z Northeimu. Když se mu doneslo, že padl jeho spojenec Rudolf, nechtěl tomu věřit. Teprve když zarazil koně nad tělem mrtvého císaře, uvědomil si, jak si s ním osud zahrával. Věděl, že teď jde o všechno. Mohlo se totiž stát, že by zůstal se svými Sasy proti císaři Jindřichovi opět sám. Musel ostatní donutit, aby se podřídili jeho velení. Musel je znovu obrátit do boje.

„Kdo z vás se vzdá císaři Jindřichovi?" zvolal hlasitě. „Kdo se chce sklonit před mužem, kterého církev exkomunikovala? Jste rytíři, kteří dostali od Boha meč, aby s ním bojovali, nebo jste houf zbabělců, kteří fňukají jako plačky na pohřbu?"

„Neurážej nás," zle se na něho obořilo několik velmožů. „Ale císař Rudolf zemřel!"

„Byl to statečný rytíř," vážně souhlasil saský markrabě. „Jenže kvůli tomu přece nevzdáme tuhle bitvu. Vítězství bude naše. Císař Rudolf by to jistě chtěl také. Pomstíme ho a zvítězíme. Do boje!"

Švábští a durynští rytíři stáli v hloučcích a hlasitě se hádali. Oddíly císařské jízdy se zatím podél lesa pomalu stahovaly zpět k Jindřichově táboru a za zákrutem cesty se znovu formovaly do útočných řad. Příkazy císaře zněly jasně -ještě jednou zaútočit a bez milosti rozdrtit nepřítele. Proto opět vyrazily.

Za chvíli se boj rozhořel znovu. Otovi z Northeimu se však nepodařilo rozestavit svou jízdu do řad. Nebyl na to čas a mnozí šlechtici by ho stejně neposlechli. Nechal proto jednotlivé velmože s jejich družinami v oddílech, které operovaly více méně samostatně. To, co by na rovné pláni znamenalo rychlý konec, přineslo tady překvapivý úspěch.

V úzkém údolí se podařilo sevřít císařovu jízdu do kleští. Když se otupil první nápor Jindřichových rytířů, vyběhli z lesa Sasové. Dosud čekali v záloze. Mnozí z nich neměli ani drátěné košile a přilby. Zahalení byli do kožešin a oháněli se velikými sekerami. Vzhledem připomínali své dávné germánské předky, kteří kdysi rozvrátili mocné římské impérium.

I když Jindřichovo vojsko bojovalo statečně, přišlo o počáteční převahu. Lesnaté údolí u Hohenmolsenu přálo spíše divokým Sasům. Kolem poledne již bylo jasné, že má Ota z Northeimu drtivou převahu. Mnozí spojenci císaře Jindřicha se snažili odvést z bojiště zbytky svých oddílů, protože pochopili, že by zbytečně přišli o další muže. Bitva byla ztracená. Jenže Ota z Northeimu se svými Sasy uzavřel ústupové cesty a nemínil nikoho šetřit.

Voda v potoce, který protékal údolím podél cesty, kde se odehrávaly nejtěžší boje, se pomalu zbarvila krví do červeného purpuru. Barva, která vzbuzovala na kardinálských pláštích zbožnou úctu, vyvolávala tady děsivou hrůzu. Bylo vůbec možné, aby bylo tak blízko od úcty ke hrůze?

Rádci, kteří obklopovali císaře, navrhovali neprodleně nasadit do boje zálohy. Ale Jindřich odmítl. Někteří velmožové před ním dokonce padli s pláčem na kolena a naříkali, aby zachránil jejich muže. Ale císař se nedal oblomit. Jak se později ukázalo, bylo to jediné správné rozhodnutí, které v této krvavé bitvě učinil.

Záhy odpoledne nechal císař Jindřich sbalit tábor a dal se na ústup. Spolu s ním prchaly zdecimované houfy, které měly štěstí a

probily se z obklíčení. Ale Češi zůstali. Na výslovné přání císaře Jindřicha.

O něco později se na cestě z lesa objevily v ústí údolí jednotky protivníka. I když Sasové spolu se švábskými a durynskými pány zvítězili, i oni měli obrovské ztráty. Rychle však zformovali zbytky zdecimované armády do útočné formace a vyrazili proti českému vojsku.

Vratislav připravil obranu svých pozic dobře. Nemínil se utkat v otevřeném boji. Nechal vykopat zákop a vybudovat dřevěné ploty, které sice nebyly nijak pevné, ale jeho vojáky spolehlivě chránily.

Ota z Northeimu, který jel v čele, dal rukou pokyn, aby vojsko zastavilo. Zamračeně si prohlížel postavení Čechů. Pak si všiml Vratislava. Český kníže seděl na koni v nádherné zbroji. Jejich pohledy se setkaly. Nebyli od sebe daleko. Nikdo se ani nepohnul. Nad odpolední krajinou viselo tíživé ticho, které rušilo jen tlumené sténání raněných z dálky a občasné zaržání koně.

Saskému vévodovi se nechtělo do boje s Čechy. Nebál se jejich pověsti statečných válečníků, jeho Sasové nebyli o nic horší. Ale nechtěl další ztráty. Věřil, že by Vratislava porazil. Ale co by z toho měl? Císař Jindřich byl daleko a nebyla naděje, že by se ho podařilo zajmout. Bitva byla stejně vyhraná.

Ota z Northeimu zvedl meč, který držel v ruce a lehce jím pokynul. Pak ho na znamení míru zasunul do pochvy. Vratislav udělal totéž. Vzápětí se Sasové obrátili. Pomalým klusem se vraceli zpět do údolí, kde sice zvítězili bitvu, ale jak se později ukázalo, díky smrti císaře Rudolfa prohráli válku.

Císař Jindřich měl u Hohenmolsenu opět štěstí. Smrt vzdorocísaře Rudolfa přišla jako na zavolanou. Především její způsob. Pravou rukou se přísahalo. Právě tuto ruku mu v boji uťali. Jestli nic, pak toto bylo jasné Boží znamení. Rudolf křivě přísahal, proto přišel o pravou ruku a zemřel.

S tím nemohl dělat nic ani papež Řehoř. Váhající měli nyní jasné znamení. Stále častěji se v křesťanském světě ozývalo, že se papežem stal falešný mnich Hildebrand neprávem. Řehoř zuřil, ale neúprosný chod událostí zastavit neuměl.

61. KAPITOLA

V rozlehlém sále vídeňského hradu stál houf rakouských velmožů. Byli zachmuření, stejně jako markrabě Leopold. Neúspěchů bylo v poslední době příliš. Papež sice císaře při útoku na Řím odrazil a Jindřich se musel stáhnout zpátky za Alpy. Ale získal v Itálii mocného spojence. Na jeho stranu se přidal lombardský vévoda. Tábor papežových stoupenců stále slábl. Teď očekávali vyslance českého knížete Vratislava. Již předem tušili, že nastanou potíže.

Vstoupil Buzek Drslavic, oděný do nádherného brokátového šatu. Za ním kráčeli dva vojáci a nesli praporce knížete Vratislava. Jako poslední vešel mladík, kterého neznali. Byl oblečený stejně honosně jako Buzek. Poselstvo se uklonilo a pak se slova ujal onen mladík. Pevným hlasem tlumočil pozdravy českého knížete. Ale markrabě Leopold ho zarazil.

„Ještě sis nedobyl slávu na bojištích, mladíku. Proto tě nikdo z nás nezná. Řekni nejdříve své jméno, abychom mohli posoudit, zda máš vůbec právo mluvit jménem svého knížete."

Mladík lehce zrudl, protože i když markrabě pronesl svá slova s hranou uctivostí, skrýval se za nimi výsměch. Nehnul však ani brvou a stejně pevným hlasem odpověděl. „Neznáš mě, ale já se nehněvám. Asi ses, vznešený markrabě, nezúčastnil těch správných bitev. Ani já se nepamatuji, že bych tě někdy viděl s mečem v ruce. Jsem Boleslav, syn knížete Vratislava."

Leopold vyskočil. Takovou drzost už dlouho nezažil! Vzpomněl si, že tohle jméno znal. Vratislavův syn Boleslav se proslavil už při několika taženích. To mu ale nedávalo právo mluvit takovým tónem. Chvíli zamračeně stál a hněvivě si měřil české poselstvo. Teprve když se trochu uklidnil, posadil se zpět do svého křesla a zabručel: „Kníže Vratislav by tě měl naučit nejen ohánět se mečem, ale také se zdvořile chovat. Neškodilo by více skromnosti a úcty ke stáří, jak přikazuje Písmo svaté. Nuže, pokračuj. Co nám tvůj otec chce?"

Boleslav měl ústa přísně stažená, ale v očích mu hořely veselé plamínky. Nepatrně se ušklíbl a pokračoval: „Ani tebe, vznešený

markrabě, tvůj otec nenaučil všemu. Jinak bys věděl, že není slušné přepadat a plenit země svého dobrého souseda. Moji přemyslovští předci vycházeli dříve s rodem Babenberků v dobrém. Ale tys dávné přátelství porušil! Tvoji lidé pod rouškou noci překračují Dyji, která je dávnou hranicí našich zemí. Kradou dobytek, obilí a plení moravské vesnice. Brněnský kníže Konrád si již několikrát stěžoval, ale vždy jsi ho zpupně odbyl. Násilí a bezpráví jsi přítrž neučinil. Proto se rozhodl udělat pořádek můj vznešený otec, český král Vratislav."

Pak pokynul Bůžkovi a ten podal Leopoldovu kancléři listinu, na níž byla přivěšena královská majestátní pečeť. Kancléř ukázal pečeť markraběti a potom listinu rozvinul. Rychle přelétl text očima. Trochu šišlavým hlasem pak oznámil, že Vratislav vyhlašuje Leopoldovi válku.

Markrabě si zamračeně prohlížel české vyslance a přemýšlel, zda je vůbec propustí. Zajmout syna svého nepřítele, to by nebylo pro začátek špatné. Ale věděl, že si některé kroky nemůže dovolit. Ať chtěl či nechtěl, musel brát ohled na zásady svého rytířského slibu. A také na mínění ostatních. Nakonec mávl rukou ahněvivě zabručel: „Jděte! Řekněte knížeti Vratislavovi, že se ho nebojím. Pokud jediný český voják vkročí do mé země, utopím vás v krvi! Tady není Polsko, v mé zemi nepřátelé nevyhrávají! Bůh chtěl, aby se zde rodili rytíři, před kterými se třese celá křesťanská Evropa. Slyšení je skončeno!"

Jakmile čeští vyslanci opustili Vídeň, zahájil Leopold přípravy na válku. Členové jeho družiny jezdili po celém markrabství a přemlouvali šlechtice, aby se postavili na obranu země. Pro případ neúspěchu nechal Leopold svážet na své hrady dostatek zásob, aby posádky vydržely dlouhé obléhání. V rozporu se svým halasným prohlášením se Čechů bál.

Vývoj v následujících dnech mu dal za pravdu. Armáda knížete Vratislava překročila u Znojma Dyji a rychle postupovala na Vídeň. Hraniční městečko Retz Češi vypálili a ty, kteří bránili své domy, nemilosrdně pobili. Hrad Eggenburg dobyli ještě téhož dne. Leopoldovu posádku nechal Vratislav narazit na kůly, které vztyčil podél kupecké cesty do Vídně. Velitele hradu nechal oslepit, dal mu uříznout jeho mužskou ozdobu a potom ho poslal na voze Leopoldovi se

vzkazem, že takhle potrestá každého, kdo si dovolí škodit jeho zemi. Neupřesnil, zda podobná hrozba platila i pro markraběte Leopolda.

I když se rakouské vojsko nesešlo v plné síle, musel Leopold vyrazit plenícím Čechům vstříc. Kdyby zůstal ve Vídni, šlechta by ho obvinila ze zbabělosti. A to si nemohl dovolit. S Vratislavovou armádou se střetl u Mailbergu. Rakouských vojáků bylo sice více než českých, ale od prvních minut bitvy si Leopold nedělal příliš naděje na úspěch. Vratislavovy oddíly se skládaly ze zkušených bojovníků, kteří prošli ohněm mnoha bitev. V Leopoldově vojsku byla řada mužů z hradních posádek, kteří stáli v bitvě na otevřeném poli poprvé. Pěší oddíly se většinou skládaly z ozbrojených sedláků, a na ty se spolehnout nedalo vůbec.

Leopold sice nedal své obavy znát, ale v duchu měl na sebe vztek, že se nepokusil s Vratislavem raději uzavřít mír. I za cenu, že by mu zaplatil výkupné za škody, které na Znojemsku spáchal. Věděl, že Vratislava podcenil. Myslel, že český kníže pošle jen několik oddílů, aby v odvetu vyplenil rakouské pohraničí. Jenže Vratislav vytáhl s celým vojskem. Leopold pochopil, že českému knížeti nešlo o kořist.

Na pláni u Mailbergu se obě vojska rozvinula do řad. V předních stáli rytíři na koních, za nimi pěšáci s kopími a sekerami. Markrabě Leopold se rozhodl, že se svou družinou udeří na levém křídle, kterému velel mladý Boleslav. Věřil, že toho namyšleného mladíka porazí snadněji. Nepočítal, že by tím vyhrál bitvu. Ale věřil, že způsobí Čechům citelné ztráty. Současně by si otevřel cestu k ústupu se svými hlavními silami, pokud by se zbytku armády dařilo špatně. To by mělo stačit k zastavení českého postupu na Vídeň.

Ale markrabě Leopold se přepočítal. Češi jeho armádu rozdrtili během necelých dvou hodin. On sám se střetl s mladým Boleslavem. Utrpěl ošklivé zranění na noze a byl rád, že ho na poslední chvíli několik rakouských pánů zachránilo. Se zbytky své družiny uprchl. Většinu vojáků zanechal na bojišti.

Kníže Vratislav obsadil do léta více než polovinu markrabství. V dobytých hradech zanechal své posádky. Po krátkém obléhání obsadil i Vídeň. Správcem východní bavorské marky ustanovil svého syna. V červenci přijal Boleslav hold rakouských pánů ve stejném

sále vídeňského hradu, kde před necelými čtyřmi měsíci vyhlašoval válku markraběti Leopoldovi.

Na zpáteční cestě se Vratislav zastavil v Brně, aby si jeho muži odpočinuli. Končilo příjemné léto, začínaly žně a nebylo kam spěchat, chtěl s bratrem Konrádem projednat mnoho záležitostí. Nejen moravských.

Konrád se však nepřívětivě mračil. Byl uražený, že správou dobytého území Vratislav pověřil Boleslava. Mladíka bez zkušeností. Slušelo by se, aby svým zástupcem ustanovil jeho, Konráda. Brněnské knížectví sousedilo s rakouskými zeměmi. Navíc moravské oddíly přispěly významnou měrou k nedávnému vítězství.

Oč protivnější byl během večeře Konrád, o to mileji se usmívala jeho žena Virpirka. Byla menší kulatější postavy, ne příliš hezká v obličeji, ale nesmírně příjemná. Nikdy nikoho nezarmoutila. Přátelila se s kněžnou Svatavou. Často se navštěvovaly, zvláště když byl Vratislav v cizině. Také jí mohl český kníže děkovat, že měl v posledních letech se svým bratrem Konrádem méně starostí. Virpirka stála oběma nohama na zemi.

„Ale nemůžeš popřít, můj kníže, že stárneme všichni," usmívala se. Vratislav i Konrád byli na některé poznámky stejně alergičtí. Přesto neviděla důvod, proč by měla před knížetem o některých věcech mlčet. Nebo dokonce lhát. Jen proto, že byl kníže? „Šedivíš, ale sluší ti to!"

Vratislav něco neurčitě zabručel, ale téma se mu změnit nepodařilo.

„Náš kaplan říkal, že stárnutí není nic špatného. Je to odměna od Boha, protože s ním jde ruku v ruce moudrost," pokračovala Virpirka.

„Kolik je vašemu kaplanovi?" povzdechl si Vratislav. Za to, že se řeč stočila k věku, mohl vlastně on sám. Stačilo, že si postěžoval na bolesti v zádech. Nevydržel v sedle celý den jako zamlada.

„Jemu se to povídá! Je to mladík a ještě mu nebylo třicet," opáčil Konrád, chvíli přemýšlel a pak se hlasitě rozesmál. Poprvé toho dne. „Vzpomínáš, Vratislave, když jsme byli mladí? Pošklebovali jsme se Šebířovi, že stařec nám nemůže rozumět. To mu bylo, tuším, něco přes čtyřicet. Tolik je teď nám."

Vratislav si přejel dlaní po vousaté bradě a rozpačitě pokrčil rameny. „Někdy mám pocit, jako by mi stárlo jenom tělo," řekl pomalu. „Ale moje myšlenky jsou stále mladé."

„Nevěř tomu, milý bratře," řekl Konrád a přátelsky objal Vratislava kolem ramenou. Vztek už ho přešel. „Něco ti povím. Čím jsi starší, tím jsi línější a pomalejší. Moudrost ti velí být opatrnější. A stejně se chovají i tvé myšlenky. Duše je nesmrtelná, ale myšlenky ne. Ty stárnou s tělem."

„Možná tvoje," zabručel nesouhlasně Vratislav. „Já se cítím stejně jako kdysi v mládí. A to, že mne občas bolí záda, to neznamená, že jsem stařec!"

„To nikdo netvrdí," zasáhla Virpirka. „Do starce máš, můj kníže, daleko. Ale v jednom má můj manžel pravdu. Nemůžeš popřít, že s věkem jsi moudřejší!"

„Řekněme. A dál?" rozpačitě přitakal Vratislav.

„Jestliže jsi moudřejší, potom musíš jednat rozvážněji, opatrněji, chytřeji. Prostě jinak, než kdybys byl mladík. I když si to nechceš připustit, vidíš svět jako zralý muž úplně jinýma očima. Tak to je a nikdo z nás to nezmění!"

„Je škoda, milý bratře," usmál se trochu hořce Vratislav, „že jsi namísto pražského biskupa neprosazoval po Šebířově smrti raději Virpirku než Jaromíra. Tvá žena by se pro ten úřad hodila určitě lépe. Už dlouho jsem neviděl, aby někdo tak snadno udělal z vody víno jako Virpirka." Vstal a galantně se jí uklonil.

Ale protože se Konrád nadechoval, aby začal mluvit, Vratislav ho gestem zarazil. Znal svého bratra a předpokládal, že začne s některou ze svých četných žádostí. Nechtěl si kazit příjemný večer. S úsměvem se rozloučil a odešel spát.

62. KAPITOLA

Bojovat proti schopnému protivníkovi bylo vždy těžké. Ale zápasit s císařem, který měl až zázračné štěstí a podařilo se mu, na co sáhl, bylo zhola nemožné. Ať udělal Jindřich cokoli, vždy se to nakonec obrátilo v jeho prospěch. Záhy po bitvě u Hohenmólsenu zemřel veliký císařův rival, saský vévoda Ota z Northeimu. Žádný ze zbylých protivníků nebyl ani tak mocný, ani tak nebezpečný. V zemích na sever od Alp se Jindřich stal neomezeným vládcem.

Papež Řehoř ztrácel půdu pod nohama i v Itálii. Již skoro dva roky se neodvážil opustit Řím. On, kdysi nejmocnější muž křesťanského světa, seděl zavřený v Andělském hradě a zoufale se snažil udržet alespoň něco ze svého bývalého vlivu.

Ale ani se zbytky jeho bývalé moci se nemínil císař Jindřich smířit. Usiloval o úplné Řehořovo zničení. Chtěl mít v Římě vlastního papeže. Protože první výprava neuspěla, svolal císař další. Tentokrát mohl vypravit silnější armádu, protože v Německu mu nic nehrozilo. Účast přislíbil i český kníže Vratislav. Velení výpravy proti Římu se ujal císař Jindřich osobně.

„Proč chceš poslat do Říma Břetislava? Neměli by spíše sbírat zkušenosti naši synové?“ zlobila se Svatava.

„Břetislav je také můj syn. Nejstarší,“ mračil se Vratislav. Ustavičné hádky se Svatavou na tohle téma ho už unavovaly. Existovaly záležitosti, do kterých mu prostě mluvit nesměla.

„Břetislav už mnohokrát zklamal,“ namítla Svatava. Protože Vratislav chtěl vstát a odejít, chytila ho za rukáv. „Počkej, nemysli si, že utečeš!“ křičela a v kulatém obličeji měla ruměnec. Zlobila se opravdu, to Vratislav poznal. Svůj hněv nehrála. Už několikrát zažil její hysterický záchvat. Čím byla starší, tím to bylo se Svatavou těžší. Kde byla ta naivní a pokorná princezna?

Spolu s Vratislavovými úspěchy rostlo její sebevědomí. Oprávněně. Vratislav pobýval často za hranicemi země a ona ho zastupovala. Musel uznat, že výtečně. Když mu ale odporovala, nejraději by ji přehnul přes koleno a napráskal jí. Jenže to nešlo. Tak to bylo v živo-

tě se vším. Stále musel někomu ustupovat, aby si udržel alespoň to, co měl. Těžce si vzdychl a posadil se zpět.

„Sama víš, že se Břetislav uklidnil. Snad konečně dospěl. A ve východních Čechách vládne dobře. Sehnal si družinu schopných mladíků a nepamatuji se, že by si na něj někdo stěžoval."

„Protože se tě tvoji rádci bojí," nepřesvědčivě namítla. Věděla, že Vratislav měl pravdu. Rychle přemýšlela. „Takhle tedy ne," říkala si. Jenže ji honem nenapadlo, jak dál.

„Ještě máš něco?" optal se smířlivě Vratislav. „Musím jít zařídit spoustu věcí!"

„Chci, aby jel do Říma Bořivoj. Už má na to věk!" „Ne," přísně odmítl Vratislav. „Pojede Břetislav a doprovázet ho bude Kojata Hrabišic. Dá pozor, aby něco neuváženého neprovedl. Je to moje knížecí vůle!"

Jakmile odešel, Svatava se rozplakala. Prosila Boha, aby něco udělal. Když druhý den přijel ze severních Čech posel se zprávou, že Kojata Hrabišic neočekávaně zemřel na srdeční slabost, zbledla. Zpytovala svědomí, zda se nerouhala a neměla Kojatův život na svědomí. Ale pak se usnesla, že Bůh stál při ní a Kojatovy dny byly stejně dávno sečteny. Od jeho ženy věděla, že si v poslední době mnohokrát stěžoval na hučení v hlavě, závratě a bolest v hrudi.

Ještě téže noci tajně vypravila rychlého posla za Viprechtem z Grojče. Znala Vratislava a uměla odhadnout, kdo při tažení na Řím nahradí zemřelého Kojatu. Se svým zeťem vycházela Svatava dobře. Věděla, že jí pomůže.

Zpráva o nečekané Kojatově smrti Vratislava velice zasáhla. Byl to jeho první druh z mládí, který nezemřel v boji, ale skolil ho věk. Kníže toho dne zrušil i hon, na který se těšil. Zůstal sám a vzpomínal. Na všechno, co spolu prožili. I nato, jak se Kojata stále a stále pokoušel prosadit svůj sen o dědickém právu. I když byl Kojatův syn Hrabiš ještě malý a určitě se nehodil za správce bílinského hradu, rozhodl se Vratislav, že ponechá Bílinu v držení Kojatovy vdovy. Alespoň to cítil jako svou povinnost vůči mrtvému.

„Kojata bojoval celý život za svůj sen. Stejně jako já," napadlo ho. „Zemřel dřív, než uspěl. Dožiju se já královského titulu?" I když žádný smrtelník nemohl vědět, jaké jsou Boží záměry, měl Vratislav

pocit, že s ním to bude jiné. Na svůj věk vypadal skvěle, problémy se zdravím neměl skoro žádné a s mečem v ruce ještě dokázal srazit hřebínek nejednomu mladému a pyšnému rytíři. Když dopil džbánek, skleslost ho opustila. „Můj osud bude jiný než Kojatův. Já se svého snu dožiju!“ rozhodl se.

Vratislav se díky Hrabišicově smrti dostal nakonec do pasti času. Tažení na Řím chtěl císař zahájit před začátkem léta. Pokud měli Češi dorazit na sraz vojska do Brixenu, byl nejvyšší čas odjet. Viprecht z Grojče váhavě přislíbil přidat se k českým oddílům, ale s podmínkou, že jim nebude velet Břetislav. Vratislav věděl, že ho Viprecht neměl příliš v lásce pro jednu hádku, která se mezi nimi kdysi strhla na hostině a div neskončila soubojem. Proto neměl jinou možnost. Velením pověřil dalšího ze svých synů, mladičkého Bořivoje. Už ani nepočítal, kolik ústupků musel v životě udělat.

Bořivoj se postavou i gesty podobal svému staršímu bratru Boleslavovi. Bezmezně ho obdivoval a snažil se mu ve všem přiblížit. Když mu Svatava přišla sdělit tajemství, že ho kníže Vratislav pověří velením, myslel, že se zblázní štěstím.

Teprve když ho přešlo prvotní nadšení, uvědomil si, že bude muset opustit Johanku, dceru vyšehradského purkrabího. Asi před měsícem se mu ji podařilo získat. Byla jeho první. I když věděl, že by byl nesmysl uvažovat o sňatku, měl ji rád a často vyhledával její společnost. Toho večera, kdy se dozvěděl o cestě do Itálie, ji pouze vlažně políbil a oznámil svůj odjezd.

Johanka pochopila. „Byla jsem husa,“ říkala si vztekle, „když jsem si myslela, že by mě mohl milovat syn knížete. Matka má pravdu. Chlapům jde jenom o to, aby se pobavili. Vůbec nevědí, co je to láska. Chlap snad ani milovat neumí.“

Na vojenské tažení proti Římu poslal Vratislav silný oddíl, který čítal více než tři stovky rytířů na koních a zhruba stejný počet pěšáků. S nimi táhl i Viprecht z Grojče se svou družinou. Nebyla sice příliš početná, ale spolu s Čechy byla jednotka, jíž velel mladý Bořivoj, jedna z největších, které císař měl. Vratislav na výpravu nelitoval peněz. Věděl dobře, proč. Těsně před odjezdem potvrdil císař Jindřich Wolfgangovi z Reuthu, že v případě úspěchu korunuje Vratislava králem. Ještě nikdy nestál tak blízko splnění svého snu.

Lombardská krajina připadala Bořivoji jako ráj. Když odjížděl z Čech, byly stromy skoro holé a místy ještě ležely závěje špinavého sněhu. Ale tady všechno kvetlo barvami tak sytými a jasnými, že podobné nikdy neviděl. Dokonce se mu zdálo, že i slunce svítilo jasněji než doma.

Viprecht z Grojče se přátelsky usmíval, když se mu jednou večer svěřil. „Tady na jihu je samozřejmě tepleji než u nás. Čím dál půjdeš za sluncem, tím více pálí. Slyšel jsem, že daleko na jihu pálí tak silně, že tam žijí lidé, kteří mají kůži spálenou do černa. Všechno se ti zdá, Bořivoji, krásné. A není to sluncem! Pamatuji si, když mě otec vzal poprvé na vojenské tažení do Francie, bylo všechno jako polité zlatem. Nedávno jsem se tam dostal znovu. A nic! Obyčejná krajina jako každá jiná. Jsi ještě mladý a tu zlatou barvu, tu máš v sobě."

Bořivoj sice Viprechtovi příliš nerozuměl, ale pochopil tolik, že svět je krásný. Roztáhl ruce a protáhl se, protože ho začalo brnět v zádech. „Kdy už budeme bojovat?"

Viprecht přikývl a trochu ironicky podotkl: „Vy, Přemyslovci, jste všichni stejní. Tvoje sestra Jitka také. Obdivuje rozkvetlý strom a vzápětí ho nechá porazit, protože stíní okno do ložnice."

„Co má naše tažení společného s Jitkou?" mračil se Bořivoj."A s nějakým hloupým stromem?" Viprechta z Grojče si vážil, protože otec často opakoval, jak cenným spojencem je. Ale mnohdy netušil, co chce Viprecht vlastně říci. Vzpomněl si také, jak jednou jeho bratr Boleslav podotkl: „Kdybych dostal věnem Lužici, jako pán z Grojče s naší sestrou, také bych se snažil být dobrým spojencem."

Bořivoj si naštvaně uvědomil, že se Viprecht usmíval skoro pořád. I když nebyl podle něho vůbec důvod. Trochu nazlobeně zabručel: „Na něco jsem se ptal!"

„Kdy budeme bojovat, nebo proč tvá sestra nechala porazit strom?" Teď už se Bořivoj naštval opravdu. Chtěl uraženě odejít, ale silná Viprechtova ruka ho zastavila. „Bořivoji, pamatuj si dvě věci. Pokud chceš, aby se ti svět líbil, nemrač se, ale usmívej! Kolem sebe uvidíš tolik špatného, že by sis měl vážit každé chvíle, kdy se cítíš

šťastný. Nemá cenu si kazit radost jen proto, že má dobrou náladu ještě někdo jiný.“

I když nechtěl, zvědavě vyhrkl: „A ta druhá věc?“

„Rytíř se musí umět ovládat. Urážet se může kupec, když mu nabídneš nízkou cenu. Protože nemá, čím by tě donutil, abys zaplatil slušně. Ale jako rytíř nemáš právo se urážet. Když se ti něco nelíbí, tas meč a vyřiď si svou věc. Nejsi kupec! Máš čím prosadit svou vůli. Chceš se bít?“

Bořivoj trochu zahanbeně sklonil hlavu a sedl si zpátky na kámen pod stromem. „Promiň,“ zabručel. „Chtěl jsem jenom vědět, kdy budeme bojovat,“ dodal trochu bezradně.

„Až v Římě. Císař táhne od města k městu a všude mu otevírají brány a platí, kolik poručí. Papeže Řehoře opustili úplně všichni. K žádné bitvě nedojde. Papež je zavřený v Andělském hradě a čeká. Na co, to nevím. Ale jsem si jistý, že v celé Itálii nenajdeš armádu, která by se nám mohla postavit. Nebo lépe řečeno, která by měla chuť a důvod se nám postavit. Na papežovy výzvy všichni kašlou!“

Bořivoj chvíli tiše seděl a pak se usmál. „Poslyš, Viprechte, když ti řekne moje sestra Jitka něco, co se ti nelíbí, jako správný rytíř tasíš také meč?“

Viprecht se hlasitě rozesmál, až se zakuckal. „Pamatuj si, Bořivoji, rytíř může bojovat s rytíři, s pohany, třeba i s drakem. Ale s vlastní ženou to nejde. Jednou to poznáš sám!“

Bořivoji se bezděčně vybavila Johančina tvář. Měl na sebe vztek, že se s ní rozloučil tak chladně. Nic mu neudělala a nebyl přece důvod, aby na ni byl zlý. Strašně zatoužil po jejím těle. Rozmrzele se rozhlédl po táboře. Všude viděl jen otrlé špinavé tváře svých vojáků.

Pochodovali po hrbolaté cestě, dlážděné velikými plochými kameny. Tu cestu zbudovali již staří Římané. Vedla olivovým hájem a kolem jakéhosi zbořeného pohanského chrámu. Zastavili na nevysokém pahorku a poprvé před sebou uviděli římské hradby. V dálce se třpytila modrobílá hladina moře.

Císař Jindřich nařídil, aby armáda počkala na opozdilce. Jeho kaplan Honorius rychle vybalil oltář. Umístil ho na otlučené mramorové schodiště, které od silnice stoupalo ke kamenné hrobce, hustě

obrostlé břečťanem. Vchod do hrobky kryla malá stříška, podepíraná dvěma mramorovými sloupy. Na ní byl zbytek setřelého nápisu Romae Civitatis senátor Iulius Maxim... Zbytek mramorového obložení odpadl kamsi do husté trávy. Kameny se povalovaly všude kolem.

Protože polední slunce nemilosrdně žhnulo, většina rytířů se pohodlně rozložila do stínu pod olivovníky. Mezi nimi pobíhali služebníci s koženými měchy, v nichž vezli zteplalou vodu. Čekali. Konečně byla armáda pohromadě. Na mramorový schod vystoupil kaplan Honorius a zvedl nad hlavu stříbrný kříž. Ve slunečních paprscích se od vyleštěného kovu odrážely oslnivé záblesky, které v očích až bolely.

Vojáci se líně zvedli a shromáždili se na cestě. Rytíři tasili meče, zabodli je špičkami do země a sepjatýma rukama se opřeli o jejich rukojetě, připraveni k modlitbě. Mši odsloužil Honorius rychle. Císař Jindřich, který klečel na mramorovém schodišti hned pod oltářem, vstal a rozhlédl se po svých mužích. V obličeji měl vážný výraz a z každého jeho pohybu vyzařovala převaha a důstojnost.

„Kdysi jsem přísahal Bohu všemohoucímu, že navrátím stolec svatého Petra poctivým a věrným křesťanům. Že vyženu falešného mnicha Hildebranda. Má cesta byla dlouhá a trnitá. Bůh mne zkoušel útrapami a neúspěchy. Ale já vytrval, protože jsem věděl, že pravda je na mé straně. Přestál jsem i ty nejtěžší zkoušky. A hle, Bůh nám zjevil, jaká je jeho pravá vůle. Stojíme před hradbami Říma. Máme zbraně, jsme silní a jednotní. Víme, že vítězství bude naše. Falešný mnich Hildebrand se třese strachy za zdmi Andělského hradu. Opuštěný nejen spojenci, ale také zavržený Bohem všemohoucím. Ví, že ho čeká zatracení. Ve jménu Božím bojujte za úplné vítězství pravdy. Tak jako zahradník musí zbavit své záhony plevele i s kořeny, tak i vy očistěte církev a neváhejte zničit vše, co po sobě zanechal zlovolný papež. Pobijte jeho služebníky a přisluhovače, spalte lživé buly, zničte nápisy s jeho jménem. Ale ušetřte mírumilovné římské měšťany, pokud se přidají na naši stranu. Protože i oni se stali obětí proradného mnicha Hildebranda. Zakazuji plenit ve městě! Pamatujte, náš nepřítel není v římských ulicích, ale na Andělském hradě!“

Kaplan Honorius požehnal nejdříve císařův meč a potom postupně meče významných velmožů, kteří se účastnili tažení. Mezi nimi také meč mladého Bořivoje.

Navzdory prohlášení císaře Jindřicha nalezli ovšem městské brány zavřené a na hradbách stovky ozbrojenců. Mosty byly vytažené, příkop před hradbami napuštěný vodou a na cestách kolem města zátarasy. Řím byl připravený na obléhání.

Věčné město vyrazilo všem vojákům dech. Německá města byla ve srovnání s ním nepatrná. Všechna vypadala stejně. Těsnými hradbami byly sevřeny špinavé a úzké uličky, sbíhající se k náměstí. Nikde ani píď volného prostoru, jako by se obyvatelé německých měst ani nadechnout nesměli.

Ale Řím připomínal obrovskou opevněnou venkovskou krajinu. Mezi domy se rozprostíraly veliké zahrady. Na svazích pahorků uvnitř městského opevnění se zelenaly háje olivovníků, citronovníků a pinií. Mezi tím stály rozlehlé paláce aristokracie a čtvrtě řemeslníků. Hustěji zastavěná byla pouze část kolem Lateránu. Ze zeleně stromů vystupovaly červené střechy domů a desítky, možná stovky věží kotelů, bazilik a kaplí. A také hradby Andělského hradu. Tak obrovské město se obklíčit nedalo. Ani sebevětší armáda neměla šanci obsadit všechny přístupové cesty k bránám, nesčetným postranním brankám, vchodům a průchodům.

Jindřichovo vojsko se rozložilo na pláních kolem Říma a rychle začalo budovat tábory. Zkušenější vojáci, kteří se zúčastnili neúspěšného obléhání před dvěma lety, věděli o místech, kde pramenila voda a která byla během dne alespoň trochu ve stínu. O taková místa vypukly mezi rytíři a jejich družinami ostré hádky. Jeden bavorský rytíř dokonce zranil mečem durynského velmože. Jen proto, že obsadil místo u studnice s ledovou vodou jako první a odmítl ho vyklidit. Císař Jindřich jejich spor vyslechl a rozhodl, že bavorský rytíř odevzdá poraněnému durynskému velmožovi polovinu kořisti, která mu po vítězství připadne. Oba se pak museli na znamení smíření obejmout a políbit.

Tak začalo obléhání Říma.

63. KAPITOLA

Prvé dny pod římskými hradbami nevypadaly, že by se město ocitlo v obležení. Císař vybral tři hlavní brány, na které měli vojáci zaútočit. Pěšáci sice začali připravovat obléhací zařízení, žebříky a stavěli valy, které měly krýt lukostřelce, aby mohli odstřelovat obránce na hradbách. Jenže všechny práce pokračovaly neuvěřitelně pomalu. V okolí nebylo skoro žádné vhodné dřevo. Krátké a křivé kmeny olivovníků se na výrobu žebříků použít nedaly.

Zvědové zjistili, že veliké zásoby dřeva ležely v loděnicích nedalekého přístavu Ostie. Ale přístav byl opevněný vysokými hradbami a i zde zůstala posádka věrná papeži Řehořovi. Dostat se do Ostie by bylo možná ještě obtížnější, než dobýt Řím.

První den se císařští vojáci vysmívali římským obráncům, když většina z nich před polednem opustila hradby. „Jsou to lenoši," říkali si jedni. „Aby chudáci neumřeli hlady," bručeli druzí. Ale večer, kdy většina císařových vojáků dostala z dlouhého pobytu na slunci vysoké horečky a pálila je zarudlá kůže na obličeji, pochopili. Následujícího dne, jakmile slunce vystoupilo výše nad obzor, obě válčící vojska se stáhla do stínu. V přípravách na útok se pokračovalo až pozdě odpoledne.

Navečer, když vojáci skončili s obléháním a vrátili se do táborů, objevovali se na planinách před hradbami Římani, především chlapci. Měli s sebou kozy a až do tmy je pásli. Pak se malými brankami vraceli do města.

„Copak takhle se obléhá město?" mračil se Bořivoj. „Sevřít ho železnou pěstí, aby lidé uvnitř nemohli ani dýchat. Pověz mi, Viprechte, co si o tom myslíš? Jestli necháme Římany, aby si dělali, co chtějí, budou pak při útoku větší ztráty. Pokud se vůbec dostaneme dovnitř!"

„Inu, také jsem nic podobného nezažil," připustil Viprecht z Grojče. „Ale věřím, že císař Jindřich ví, co dělá."

Bořivoj pokrčil trochu pohrdavě rameny. „Můj otec říkal, že císař není dobrý voják. Tvrdil, že prohrál hodně bitev, které ztratit nemusel.“

„To je možná pravda,“ přikývl Viprecht. „Ale nakonec stejně nad papežem zvítězil. Mečem musíš vítězit, pokud jsi obyčejný rytíř. Ale jako císař stojíš tak vysoko, že můžeš být špatný vojevůdce, ale stejně vyhraješ.“

„To se mi nezdá,“ bručel Bořivoj. „Pokud by to tak bylo, proč by císař vůbec válčil? Prostě by se před každou bitvou vzdal a utekl. Protože by podle tebe nakonec stejně zvítězil. Tak co by riskoval, no ne?“

Viprecht se rozesmál. Od prvního sporu, který spolu měli po vstupu na italskou půdu, si s Bořivojem výtečně rozuměl. Snad proto, že měli na mnoho věcí společný názor. Bořivoj byl v pořadí až třetím knížecím synem. Staršího Boleslava bezmezně obdivoval. Neuměl si představit, že by se proti němu postavil po otcově smrti s mečem v ruce. Netrápil se, že se zřejmě nikdy nestane vládcem. Byl mladý a na budoucnost nemyslel. Chtěl si užívat. Toužil se proslavit jako rytíř.

Tlak útočníků na Řím pomalu sílil. Především kolem brány svaté Uršuly probíhaly těžké boje. Přesto se ani jednou císař neodhodlal k frontálnímu útoku. Oddíly jednotlivých velmožů se v bojích pravidelně střídaly. Ty, které bojovaly dopoledne, odpoledne odpočívaly. Občas císař provedl noční přepadení, ale spíše aby obránce jen vystrašil. Nikdy se ho neúčastnil větší počet mužů.

„Takové město nevyhladovíš,“ vysvětloval Viprecht z Grojče. „Ale můžeš unavit obránce. Určitě jich je mnohem méně než nás.“

„Tak dlouhé hradby by stejně neubránili, kdybychom zaútočili všichni,“ rozmrzele oponoval Bořivoj. V duchu vzpomínal, jak mu Boleslav líčil dobytí Krakova. Jednou večer dokonce sám vyrazil obhlédnout městské hradby, jestli nenajde nějaký nehlídaný vstup. Snadno jich našel hned několik. Jenže netušil, co je za nimi. Kdo ví, kam vlastně vedly. Řím byl obrovský a jen málo obléhatelů znalo ve městě víc, než cestu přes Laterán k chrámu svatého Petra. A většina ani tu ne.

Asi po třech týdnech dorazila po moři flotila lodí z Benátek. Císař Jindřich požádal o pomoc benátského dóžete. Nutně potřeboval dobré dřevo. Benátčané slíbili pomoc. Ve svých loděnicích měli velké zásoby smrkového, jedlového i dubového dřeva z karpatských hor, které dováželi přes Dalmácii. Císař nabídl slušnou cenu a Benátčané věděli, že si ještě získají jeho přízeň. Proto ihned vyhověli.

Jakmile bylo dřevo před římskými hradbami, začali vojáci okamžitě budovat obléhací zařízení. Bylo jasné, že teprve teď začne skutečná válka.

Za dva dny v noci vzbudil Viprecht z Grojče Bořivoje. „Vstávej, rychle. Jdeme do boje!“

„Teď?“ zamumlal rozespale. Ale vzápětí vyskočil a sám se začal oblékat. Nepočkal ani na svého panoše. Když vyběhl ze stanu, překvapilo ho, že nikde neviděl zapálené louče a koše s ohněm, které by osvětlovaly tábor. Kolem byla naprostá tma. Jen podle občasného zaskřípání kovu a tichého zaklení pochopil, že všichni vojáci jsou na nohou.

„Co se děje?“ ptal se nespokojeně. Neměl rád, pokud se dělo něco neočekávaného. Rozhodovat se rychle nebylo jednoduché. Neměl zkušenosti, ale tolik věděl, že ve tmě se mohou vojáci těžko připravit pořádně na boj. Takhle se útočit nedalo.

„Císař Jindřich se dohodl s římskými patriciji, že nás pustí do města,“ vysvětloval tiše Viprecht z Grojče. „Městské oddíly dneska v noci střeží bránu svatého Šimona. Otevřou a dovedou nás až k Andělskému hradu. Odřízneme papežovy oddíly, které mají stráž jinde na hradbách, aby se nemohly vrátit. Teprve ráno je chce císař zajmout nebo pobít.“

„Takže žádný útok! Přepadení,“ ujasňoval si Bořivoj. Asi byla pravda, že císař uměl vítězit i jinak než s mečem v ruce.

Před svítáním obsadil císař Jindřich celý Řím. Většina mužů v barvách papeže, kteří byli v noci ve městě, se vzdala. Jen několik jednotek se postavilo na odpor, ale byly rychle a nemilosrdně pobity. Řehořovi zůstal pouze Andělský hrad. Pevnost, již zatím nikdo nedokázal dobýt.

Ve zmatcích, které vládly po obsazení Říma, se podařilo papežovu poslu vyklouznout tajně z města a pod rouškou ranního šera

zamířit na jih. K jedinému spojenci, který mohl Řehořovi pomoci. K normanskému vévodovi Robertu Guiscardovi. Papež ve svém listu souhlasil se všemi podmínkami, které mu nedávno Robert sdělil. I když Řehoř věděl, že sklidí opovržení křesťanského světa. Bylo mu to však jedno. Teď šlo o všechno.

Obléhací věže, balisty a žebříky přesunuli vojáci do města k úpatí pahorku, na kterém se tyčil Andělský hrad. Za jeho zdmi se ukrýval papež Řehoř. V dalším boji nemělo cenu vyčkávat a vyjednávat. Papežova osobní garda a další hradní jednotky přísahaly věrnost Řehořovi a byly ochotny bojovat až do konce. Opevnění Andělského hradu bylo schopné odolat i dlouhému obléhání. Zatím neměli obránci důvod ke znepokojení.

I když balisty vrhaly proti hradbám veliké kameny, odrážely se od zdí, aniž zanechaly viditelné stopy. Prudké srázy, které ze tří stran obklopovaly pevnost, byly tak vysoké, že nemělo vůbec cenu pokoušet se o průlom s pomocí žebříků. Jediná cesta, která do hradu vedla, se kroutila podél čelní stěny s vysokými věžemi k bráně. I ta však byla tak strmá, že se nedalo použít obléhací zařízení. Přesto se císař Jindřich skoro týden pokoušel dobýt Andělský hrad. Proti hradbám hnal jeden oddíl za druhým. Ztráty byly obrovské, a teprve když se někteří velitelé začali bouřit, zastavil nesmyslný masakr.

Oddíly císaře Jindřicha neprodyšně uzavřely všechny cesty k Andělskému hradu. Papež Řehoř byl zcela odříznut od svých věřících. Celé dny seděl u okna pracovny a vyhlížel mrzutě k jihu. Čekal, kdy se objeví vojska normanského vévody. Ale dny ubíhaly a cesty zůstávaly prázdné. Vrtěl nespokojeně hlavou a přemýšlel. Neuměl si ani představit, co by se stalo, kdyby jeho posla chytili. Ale i kdyby posel nedorazil, určitě by vévoda Robert nakonec své vojáky poslal. Vždyť mu to slíbil. Vztekle vstal. Končil další den a pomoc nikde.

Přešla zima a nastal nový rok. Před Velikonocemi se začaly do Říma sjíždět zástupy vznešených hostů. Významní italští preláti a řada německých arcibiskupů. Se svými družinami dorazili markrabí a vyslanci téměř všech panovnických dvorů. Se svou ženou Svatavou přijel i český kníže Vratislav. Celý křesťanský svět žil jedinou událostí. Jindřich chystal císařskou korunovaci.

Mnozí význam římské korunovace snižovali. Tvrdili, že římská říše má císaře od chvíle, kdy si nejurozenější muži zvolí nového vládce. Ale většina namítala, že zvolenému panovníkovi příslušel pouze titul římského krále. Již od dob Karla Velikého musel zvolený římský král dojet do Říma a tam přijmout z rukou papeže císařskou korunu. „Bez římské korunovace není císaře!“ tvrdili.

Papež Řehoř marně celou zimu vyhlížel vojska normanského vévody. Zůstal uvězněný v Andělském hradu. Zásob měl dost, ztráty na lidech byly zanedbatelné. Posádka byla dostatečně silná, aby hrad ubránila dlouhé měsíce, možná i roky.

Před Velikonocemi se stále častěji zdržoval u oken velkého jednacího sálu, odkud viděl na náměstí před chrámem svatého Petra. Zachmuřeně sledoval přípravy na císařskou korunovaci.

„Bůh všechny zatratí a já je proklínám!“ rozčiloval se. „Jak může člověk, kterého jsem vyobcoval z církve, přijímat svátost oltářní? Dokonce v nejvelkolepějším chrámu celého křesťanského světa! A jak je možné, že se mu lidé klaní? Jako by nevěděli, že Jindřich je prokletý! Duše každého z nich propadne peklu,“ naříkal a otíral si slzy z očí. „Nebozí lidé. Kolik jich ten Antikrist strhne do záhuby!“

S Řehořem zůstalo jen málo úředníků papežské kurie. Několik kardinálů a arcibiskupů, pár mnichů a teologů, písaři a notáři. Kdo mohl, schoval se po pádu Říma ve městě. Když se uklidnily zmatky, přihlásila se řada z nich císaři. Bývalý ravenský arcibiskup, kterého nechal císař jmenovat novým papežem, zřídil celkem slušně vybavený kuriální úřad přímo na Lateránu. Papež začal opět z Říma řídit běh křesťanského světa. Jen s tím rozdílem, že papežské buly byly podepsány jménem Alexandra III.

O Velikonocích byl Jindřich spolu s manželkou Bertou korunován ve svatopetrské bazilice z rukou papeže Alexandra císařem. Přesně čtyři roky poté, co mu ze stejného místa Řehoř prorokoval zkázu.

Po korunovaci uspořádal Jindřich velkolepou oslavu. Ve městě stály na ulicích stoly, které se prohýbaly pod tíží jídla a pití. Ve všech kostelech se sloužily slavnostní mše. Na náměstích hráli hudebníci na píšťaly a bubínky, lidé tančili a zpívali.

Řehoř strávil Velikonoce ve své soukromé kapli. Klečel skoro celý den na chladných kamenných dlaždicích a se sepjatýma rukama prosil Boha, aby potrestal všechny hříšníky. V kapli, která neměla okna, byl klid. Přes silné zdi sem nedoléhal hluk města, které ho tak hanebně zradilo. Hlavou se mu mihlo, že v jakémsi traktátu četl o Římu, že je horší než prodejná děvka. Skoro se ulekl, že ho tak bezbožné myšlenky napadaly před oltářem. Pokřižoval se, potom padl na zem a rozplakal se.

Pak ho napadlo, že Krista také ukřižovali, ale Bůh učinil zázrak a jeho syn vstal z mrtvých. To mu dodalo síly. Bůh jistě učiní zázrak a nedopustí, aby on, věrný syn církve, padl. Copak by mohl Bůh dopustit, aby exkomunikovaný Jindřich zvítězil nad zástupcem Božím? To by mohl svět rovnou ovládnout dábel. A kde by zůstala víra?

Zatímco Řehoř meditoval o svém údělu, císař Jindřich slavil. Se svými nejvýznamnějšími hosty se uchýlil na Laterán, kde byla připravena hostina. Jindřich dojatě děkoval svým věrným spojencům, rozděloval kořist z válečného tažení a také uprázdněné úřady v Itálii a opuštěná léna v Německu.

Když před něj předstoupil Vratislav se svou ženou Svatavou, sestoupil císař z trůnu a českého knížete srdečně obejmul. Potom pronesl hlasitě, aby ho všichni slyšeli: „Vítám mého věrného přítele, českého knížete Vratislava. A protože mi Bůh propůjčil císařskou korunu a s ní i právo polepšovat tituly nejlepších mužů křesťanského světa, já, císař Jindřich IV, povyšuji Vratislava na krále. Na znamení mé císařské vůle svolávám do Mohuče synod, kde se dostane mému milému příteli Vratislavovi pocty královské korunovace.“

Brzy po Velikonocích přišla zpráva, že od jihu táhne na Řím silné vojsko, jemuž velel normanský vévoda Robert Guiscard. Kromě jeho mužů s ním táhly i oddíly nespokojených Italů a také početné jednotky mohamedánských Saracénů. Císař Jindřich dosáhl, po čem toužil. Neviděl důvod, proč by měl město před Normany bránit. Nepodařilo se mu sice papeže Řehoře zajmout, protože Andělský hrad se dobýt nedal, ale nakonec nemohl chtít vše. Následující dny se jeho vojsko vydalo zpět na sever za Alpy.

Vévoda Robert Guiscard osvobodil papeže Řehoře z potupného obklíčení. Ale ani jeho armáda v Římě dlouho nevydržela. Normani i

Saracéni začali město plenit takovým způsobem, že se místní patricijové se svými lidmi postavili proti nim a se zbraněmi v ruce je vyhnali. S vojskem Roberta Guiscarda odešel z Říma i zhrzený papež Řehoř.

Uchýlil se na hrad do Salerna, kde s hrstkou věrných připravoval obnovení boje proti císaři Jindřichovi. Ale každému vymezil Bůh jen krátký čas, a pokud ho člověk nedokázal využít, druhou šanci nedostal. Papeže Řehoře trápily stále více bolesti břicha, až se nakonec skoro nedokázal na práci soustředit. Jediné, co ho hnalo dál, byla nenávist. Ale nemoc byla nakonec silnější než jeho vůle. V květnu, necelé dva měsíce po Jindřichově císařské korunovaci, přišel konec. Nejmocnější papež, jaký kdy v čele křesťanského světa stál, umíral. Ve vyhnanství a opuštěný.

Jeho poslední vzpomínka platila už skoro zapomenutému pohledu z hradeb Canossy. Když před bránou klečel bosý Jindřich a prosil o odpuštění. Snad se ještě Řehořovi mihlo hlavou, že pro tenhle jediný okamžik stálo zato žít. Ale se svými vzpomínkami se už nikomu nesvěřil. Neměl ani komu. Dostal poslední pomazání a pak zůstal sám. Cesty před tvář Boží se nebál. Vždyť byl věrným služebníkem svého Pána. Vlastně už se těšil.

VII.
NEHODNÝ SYN
(1085-1092)

64. KAPITOLA

Dóm mohučské katedrály byl slavnostně vyzdobený ratolestmi. Větvičky dubu se sytě zelenými listy byly zastrkány za rámy oltářů. K patkám sloupů byly uvázány větve, tvořící zelené vějíře. Samotné dubové listy byly rozhozené na podestách oken a stupních trůnů. Od stropu visely z trámů, zčernalých stářím, červené praporce s vyšitými císařskými orly. Po obvodu dómu kolem stěn stáli preláti v ornátech. Důstojně pohybovali kadidelnicemi, z nichž se vznášely mlžné sloupy vonného dýmu. Zpívali vysokými hlasy slavnostní chór k oslavě Boží milosti.

Katedrála byla plná nádherně oblečených mužů a žen. Snad ještě nikdy se na císařův synod nesjelo tolik velmožů. Dostavili se i ti, kteří ještě nedávno proti císaři Jindřichovi bojovali. Jedni proto, aby prosili o milost, druzí, jejichž vyslanci již s císařem dohodli podmínky smíru, aby potvrdili svou věrnost. Katedrálou se nesl tlumený šum hlasů. Do začátku obřadu ještě zbýval čas, a tak si lidé krátili čekání hovorem.

Mezi přítomnými vládla příjemná ospalost a klid. Po letech bojů byla situace jasná. Císař Jindřich vyhrál a nikdo si neuměl představit, kdo by se mu teď odvážil postavit. Jeho moc byla prakticky neomezená. Jmenoval a sesazoval arcibiskupy, přiděloval a odebíral léna, jmenoval správce říšských mark. A také určoval, koho vyznamená svou milostí a koho zatratí. Dříve musela většina velmožů přemýšlet, na čí stranu se postaví. Na papežovu nebo císařovu. Nyní měli situaci jednodušší. Museli přemýšlet o jediné věci. Jak to udělat, aby se dostali mezi ty, které chtěl císař Jindřich vyznamenat.

Ozvaly se fanfáry a vzápětí se v hlavním vchodu objevil průvod českého knížete Vratislava. V čele kráčeli Konrád a Ota s tasenými meči. Za nimi pochodoval tucet vojáků s praporci, na nichž byla vyšitá přemyslovská orlice. Pak kráčel zástup předních českých velmožů, doprovázejících kněžnu Svatavu. Jako poslední šel sám Vratislav. Na sobě měl pozlacenou zbroj. Její cena musela být obrovská a mnozí z přihlížejících si se závistí povzdechli. Vratislav měl štěstí. Měl skvělé vojáky a truhlice plné stříbra. Mnozí tiše dodávali, že vždy

dokázal lichotit a poklonkovat císaři. Mezi přihlížejícími nebyl jediný, kdo by Vratislavovi nezáviděl.

Vratislavův průvod došel k oltáři. Kněžna Svatava usedla na nízký trůn pod baldachýnem. Vratislav zaujal místo na zvýšeném kamenném stolci. Pak nastala malá pauza. Čekalo se ještě na císaře Jindřicha. Ale ten si dával na čas. Přihlížející pokašlávali a tiše si opět začali povídat. Vratislav nervózně poposedl.

Teprve po hodné chvíli se znovu ozvali heroldi. Katedrálou se nesl křaplavý zvuk trub, ohlašujících příchod císaře. Všichni padli na kolena. Jindřich kráčel pomalu, rukou kynul a některé šlechtice pozdravil nepatrným pohybem hlavy. Došel k oltáři, poklekl a vroucně se pokřižoval. Pak se obrátil k Vratislavovi.

„Vstaň, příteli," řekl hlasitě. „Dnešní den je také tvým dnem. Přistup ke mně."

Oba se vřele objali a pak se Vratislav vrátil ke své družině. Teprve potom zaujal císař místo na svém trůnu u pravé stěny při vchodu do presbytáře.

Mohučský arcibiskup začal sloužit mši. Nijak nespěchal a také kázání po přijímání se zdálo bez konce. Hovořil o Boží prozřetelnosti a pomíjejícnosti lidského života. Snad chtěl oslavit císaře. Ale jeho latina byla tak květnatá, že mu skoro nikdo nerozuměl. Dokonce i císař Jindřich se začal nervózně ošívat, protože arcibiskupovy litanie se zdály nekonečné. Pouze preláti horlivě přikyvovali. Ale ostatní přihlížející si nedělali iluze, že by většina z nich složitému latinskému kázání rozuměla. Vždyť mnozí pocházeli z jejich rodů a oni je dobře znali.

Konečně mohučský arcibiskup skončil a prostorem katedrály se neslo oslavné „Amen!". Pak předstoupil jeden z Jindřichových služebníků a znělým hlasem pomalu vypočítával všechny Vratislavovy zásluhy o upevnění císařovy moci. Nezapomněl se zmínit o žádné z bitev, které české vojsko svedlo. Výčet to byl úctyhodný, ale protože hovořil německy, nikdo z přítomných se nenudil. Někteří z velmožů polohlasně vzpomínali, protože i oni se těch bitev zúčastnili.

Když konečně skončil a svinul pergamen, vstal Vratislav a došel k oltáři. Nesl malou okovanou truhličku. Obřadně ji otevřel a vyjmul relikviář ze zlata ve tvaru lidské ruky. Položil ho na mensu před oltá-

řem, uklonil se a oznámil: „Zde jsou ostatky patrona českých zemí svatého Václava, mého praděda. Nechť spolu s relikviářem připomínají, že pravda je nejvyšší křesťanskou ctností. Stejně jako přišel Rudolf z Rheinfeldenu o pravou ruku, když křivě přísahal, nechť zahyne každý, kdo by nedbal řádu světa, který nám dal Bůh. Vznešený císaři Jindřichu, tu jsem! Já, oddaný služebník, tě prosím, abys poctil mne a můj rod svou milostí. Mé zásluhy i má odvaha mi dovolují požádat tě o povýšení do královského stavu. Já, český kníže Vratislav, se kořím tvé velikosti a snažně žádám o tvou přízeň!“

Císař Jindřich vstal. Vážně a bez úsměvu sešel z trůnu k oltáři. Zastavil se před klečícím Vratislavem a chvíli si ho zkoumavě prohlížel, jako by ho viděl poprvé v životě. Pak se lehce usmál a tasil meč. Položil jeho špičku na Vratislavovo pravé rameno a pronesl prastarou formuli: „Já, z Boží milosti císař Jindřich, pán křesťanského světa, dávám svůj souhlas, abys ozdobil svou skráň královskou korunou. Zůstaň dobrým křesťanem, mým věrným služebníkem a odvážným rytířem. Prohlašuji tě českým a polským králem. Kněze arcibiskupe, korunuj krále Vratislava!“

Ihned, jakmile se Jindřich vrátil na svůj trůn, zazněly katedrálou oslavné hymny. Ke klečícímu Vratislavovi pomalu došel mohučský arcibiskup se zástupem prelátů. Požehnal Vratislavovi a potom mu za zpěvu modliteb posadil na hlavu českou královskou korunu. Tvořila ji zlatá čelenka zdobená vytepávanými listy a drahokamy. Uvnitř byly dva zlaté oblouky, které se křížily, a na jejich vrcholu se nacházel křížek s perlami. Korunu si Vratislav nechal zhotovit norimberskými zlatníky podle vzoru staré langobardské koruny.

Když se vrátil s královskou korunou na hlavě na svůj trůn, zaujala jeho místo Svatava. Také ji mohučský arcibiskup slavnostně korunoval.

Před císařem Jindřichem klečel kancléř Jaromír, bratr českého krále Vratislava. Měl sepjaté ruce. „Vznešený císaři, věřte mi. Znám svého bratra. Vratislavovi nelze věřit. Vždycky se usmíval na ty, které potřeboval. A kopal do těch, kteří byli slabší než on.“

„Ale tak se, milý Jaromíre, dělá politika," usmíval se v dobrém rozmaru císař. „Nemám pocit, že bych byl slabší než on. Nebojím se, že by do mě začal kopat. Vratislav je a zůstane mým spojencem."

„Co spravedlnost? Slíbil jste mi vrátit se po získání císařské koruny k mé stížnosti. Až příliš dlouho je úřad pražského biskupa opuštěný. Rád bych, abyste mne propustil ze svých služeb. Chtěl bych se pod vaší záštitou vrátit do Prahy. Chci opět vykonávat biskupské povinnosti. Můžete na tom jenom získat. Protože mne znáte, víte, že vám zůstanu věrný. I kdyby začal Vratislav dělat problémy."

Císař Jindřich si zamyšleně mnul bradu. Měl přimhouřené oči a zdálo se, že přemýšlí. Ale Jaromír ho znal dobře. Věděl, že to byla pouze maska. Ve skutečnosti se císař Jindřich rozhodl již dávno. Jaromíra znervózňovalo, že netušil jak.

„Dobrá," řekl po chvíli císař Jindřich. „Vrátím se k tvé věci. Slibuji, že se opět ujmeš svého úřadu pražského biskupa. Ale teď ještě ne."

„Kdy?" vyhrkl netrpělivě kancléř Jaromír a jeho hlas nezněl příliš uctivě. Dosáhl už zralého věku a měl dost věčného poklonkování císaři. Toužil po svém paláci na Pražském hradě. Toužil poroučet vlastním poddaným. Toužil po lichotkách svých děkanů. Nechtěl toho moc. Jenom to, co mu patřilo.

„Jako vysvěcený kněz jistě dobře víš, že vše je v rukou Božích," odpověděl trochu upjatě císař Jindřich.

„Jako váš kancléř dobře vím, že vše je ve vašich rukou!"

Císaře Jindřicha ta odpověď zjevně pobavila. Usmál se a přátelsky řekl: „Možná brzy. Teď mne nech samotného!"

Šenk U zlatého kola patřil k nejlepším v celé Mohuči. Scházeli se zde jen ti nejbohatší. Výstavný hostinec stál nedaleko arcibiskupského hradu. Patřil k němu veliký dvůr s několika stájemi. Za šenkem stálo samostatné patrové stavení, které sloužilo k ubytování hostů. O jejich pohodlí se staral skoro tucet mladých dívek, které v šenku pracovaly. Byly mladé, krásné a mlčenlivé. Hostinské pokoje prý byly tak pohodlné, že tu přespávali i mnozí církevní preláti. Ač měli ve městě své komnaty v klášterech a děkanských domech.

Když do šenku vstoupili Vratislavovi synové Boleslav a Bořivoj, vytáhlý zrzavný šenkýř téměř upustil mísu s klobásami, kterou nesl k jednomu ze zadních stolů. Rychle ji podal jedné z děveček a sám se hnal v předklonu ke dveřím. Ráno se samozřejmě do katedrály na korunovaci nedostal, podařilo se mu však protlačit do první řady lidí, kteří vše sledovali z ulice. Proto dobře věděl, kdo jsou ti dva vysocí mladíci. Bylo mu jasné, že dnes mají důvod k oslavě. O to raději je viděl právě ve svém šenku.

Ale mladíci se netvářili spokojeně. Na mnohomluvné šenkýřovo uvítání jen trochu rozpačitě přikývli a pak si poručili malý stůl někde stranou.

„Chceme být sami," přísně nařizoval Boleslav.

„Jak si přejete," drmolil zrzavý šenkýř. „Ale kdybyste si to rozmysleli, je tady vybraná společnost. Máme tu i skvělé hudebníky. Pobavili byste se, za to vám ručím."

„Tak máš tu pro nás místo?" zle se utrhl mladší Bořivoj. Šenkýř měl s urozenými pány zkušenosti a věděl, že další přesvědčování by bylo zbytečné. Ochotně se uklonil a pak oba posadil do kouta, který z větší části zakrýval zvědavým zrakům masivní zčernalý sloup, podepírající strop. Odběhl do kuchyně a zavolal Martu, plavovlasou dívku, která nedávno přišla z Polska. Mezi jeho hosty mívala největší úspěch.

„Budeš obsluhovat ty dva, co přišli," nařizoval polohlasně. „A dej si záležet. Jsou to synové českého krále!"

Marta ale ohrnula opovržlivě rty. Neměla Čechy ráda. Právě kvůli nim musel její otec utéci z Polska. Šenkýři to bezděčné gesto neušlo. Vrazil jí pohlavek, až se zapotácela.

„Tady se mi nebudeš šklebit!" sykl rudý hněvem. „Rozumíš, ty polská čubko? Jestli je nedostaneš do postele, u mě jsi skončila!"

Dívka rezignovaně pokrčila rameny. Rukou si opatrně přejela po tváři, která ji ještě pálila. Pak si od šenkýře vzala mísu s pečeným masem a ošatku s plackami. Rychle odběhla k vzácným hostům.

Boleslav seděl v křesle trochu zkroucený, protože ho bolelo rameno. Od zranění v Krakově ho občas trápilo. Nebylo to nic strašného, ale na náladě to nepřidalo. Zato Bořivoj zářil štěstím. „Stejně je náš otec skvělý! Jsme synové krále."

„No, zatím jsme o tom vlastně nemluvili," váhavě opáčil Boleslav. „Ale co z toho máme my?"

„Jak to myslíš? Pocházíme z královské krve. To už něco znamená!" „Skutečně?" ironicky opáčil Boleslav. „Náš nevlastní bratr Břetislav také pochází z královské krve. Strýček Boleslav byl také král. Polský král. Ale vyhnali ho. Pamatuješ na nevlastního strýčka, uherského krále Šalamouna? Také ho vyhnali. Kromě jiného díky našemu olomouckému strýčkovi Otovi. Dějiny mě nikdy nebavily, proto ti neumím vypočítat, kolik králů přišlo o svůj trůn. A kolik synů z královské krve skončilo jako žebráci." „Ale našeho otce přece nikdo nechce vyhnat," zaraženě se bránil Bořivoj. Bez zájmu si nechal od půvabné světlovlasé děvečky nalít víno. Vůbec si nevšiml, jak se o něho vyzývavě otřela bokem.

„Každého panovníka chce někdo vyhnat," zasmušile zabručel Boleslav a rukou si třel bolavé rameno. Martě ten pohyb neušel. Obešla stůl a vemlouvavě špitla: „Dovolíte, urozený pane?" Pak začala zkušeně a jemně masírovat Boleslavovo rameno, záda i krk. Bylo to příjemné, a proto neprotestoval. Ale když se vyzývavě opřela ňadrem o jeho tvář, odstrčil ji a sykl: „To by snad stačilo!"

Teprve v tu chvíli si Bořivoj dívku lépe prohlédl. Připomněla mu dceru vyšehradského purkrabího. Když se vrátil z císařovy římské jízdy, byla už vdaná. Volné šaty a plné břicho dávaly tušit, že čeká dítě. Proto se jí vyhýbal. Přesto se jí podařilo vklouznout mu jednou večer nepozorovaně do ložnice.

„Je tvoje," řekla mu tehdy hned ve dveřích a ukázala na své břicho. Bořivoj jí sice příliš nevěřil, ale stejně to bylo jedno. Byla vdaná, tak co? Ale nakonec neodolal jejím toužebným pohledům a opatrně si ji vzal. Bylo to krásné a od té doby se s ní občas tajně scházel.

„Co jsi říkal?" optal se trochu nepřítomně.

„Aby nás ta holka nechala samotné," odpověděl Boleslav příkře. Neměl děvky rád. Hnusily se mu.

Plavovlasá děvečka stála zatím rozpačitě stranou, ale neměla se k odchodu. Bořivoj si ji ještě jednou rychle změřil pohledem. Líbila se mu. Ihned také pochopil, proč otálí. Během římské jízdy nabyl zkušenosti, jaké jeho starší bratr neměl. „Teď nás nech," usmál se na

ni laskavě. „Ale šenkýři řekni, že mu vzkazuji, ať ti zatím nedává jinou práci. Ještě tě budu potřebovat.“

Dívka se radostně uklonila a odběhla. Boleslav si toho příliš nevšímal. Zamyšleně seděl a teprve za chvíli pokračoval v původním hovoru.

„Pro nás není důležité, kolik titulů získá náš otec. My se musíme starat, aby ovládal co nejvíc zemí. Čím více toho získá, tím větší naději máme, že na nás zbyde nějaké panství. Abychom se nemuseli po jeho smrti někde doprošovat o živobytí,“ zamyšleně vysvětloval Boleslav.

„Mluvíš jako naše matka,“ vrtěl hlavou bezstarostně Bořivoj. „Copak náš otec toho nemá dost? Zbyde na všechny.“

„Co je to dost?“

„No,“ trochu se ošil Bořivoj, „vládne přece v Čechách i na Moravě, ovládá Krakovsko, Slezsko, Zhořelecko a část rakouských zemí. Těžko najdeš v říši větší panství.“

„Jestliže tohle panství dokázal ovládnout náš otec, proč by ho nemohl po jeho smrti ovládat celé náš nevlastní bratr?“

„Břetislav není jako náš otec,“ namítl Bořivoj a nervózně se napil. Dobrá nálada byla ta tam. „Ten by takovou říši neudržel.“

„To jistě ne. Ale ví to Břetislav? A myslí si to náš otec?“

„Tebe má určitě raději než Břetislava,“ namítl Bořivoj.

„To tebe taky,“ usmál se Boleslav. Narovnal se, protože ho rameno jako zázrakem přestalo bolet. „Jenže za to si nic nekoupíš. Čechy otec dělit nebude. Na Moravě vládnou strýcové. A oba mají syny. S držením Krakovska se ted pojí královský titul. Takže je nesmysl oddělovat Čechy od Polska. Lužici věnoval Wiprechtovi z Grojče. Co zbývá? Rakouské země. Jenže kdo ví, jak dlouho je otec udrží.“

„Slyšel jsem, že se císař smířil s Babenberky,“ zabručel Bořivoj. Když to jeho bratr takhle přehledně vypočítal, uvědomil si, že to s jejich nároky nebude tak jasné, jak se naivně domníval.

„Možná dostaneme nějaký hrad. Jako teď Břetislav spravuje Hradec. Ale upřímně, chceš se stát správcem na venkově?“ pokračoval nemilosrdně Boleslav. „Oba jsme rytíři. Já se nehodlám zahrabat někde v lesích a starat se o žito a krávy. Nemám chuť jednat s čeledíny a denně se dívat na hnůj u chléva. Stejně tak si nemíním vzít

nějakou přihlouplou dceru člena otcovy družiny. Narodil jsem se, abych bojoval a vládl!“

Bořivoj si trochu zaraženě měřil svého staršího bratra. Vždy ho obdivoval a napodoboval. Ale teď se ho bál. V duchu se mu mihla hlavou otázka: „Šel by i proti mně, kdybych mu vadil?“

Boleslavjako by pochopil, na co jeho bratr myslel, se smířlivě usmál a úplně jiným tónem pokračoval: „Až já budu vládnout, bude dost místa i pro tebe. Jsme bratři a máme se rádi. Ale určitě nebude dost místa pro Břetislava!“ dodal a v hlase měl nenávist. „ I když nás má otec rád, v tom, co je pro nás důležité, se nechová jako otec, ale jako kníže. Pardon, vlastně teď už jako král. Ale rozdíl v tom žádný není. Proč myslíš, že na hostinu s císařem vzal jen Břetislava? Je nejstarší a bude jeho dědicem!“

Zatím dopili víno a Bořivoj zavolal na plavovlasou děvečku, aby přinesla nový džbánek. Dívka, která lelkovala u vchodu do kuchyně, radostně poskočila a s klapáním dřeváků o prkennou podlahu odběhla do sklepa.

Vratislav klečel zamračeně před císařem Jindřichem. Ještě ho bolela hlava z vypitého vína. Ale zisk královské koruny musel oslavit. Co by si jeho lidé pomysleli? A co teprve ostatní urození páni? Jak večer skončil, si nepamatoval.

Ani císař Jindřich nevypadal dobře. Na Vratislavově oslavě se zdržel déle, než měl původně v úmyslu. Nejraději by ještě spal. Ale musel do hořkého jablka kousnout. Neměl už příliš času, zítra musel z Mohuče odjet. Přivřenýma očima si prohlížel podsaditého Vratislava. Český král mu připomínal malého býčka. Masivní plece a krk, hlava bojovně předkloněná, silné ruce a obdivuhodná vytrvalost. Ale také skoro nepochopitelná oddanost. Skoro jako u zvířete. Někdy se císař Jindřich sám Vratislavovi divil, jak přesně a ochotně dodržoval všechno, na čem se dohodli. Nebo skoro všechno.

„Včera to byla skutečně oslava hodná krále,“ začal přátelsky. „Asi by se dneska hodilo spíše odpočívat. Ale zítra musím odjet. Přitom zbývá ještě mnoho věcí, které musím uspořádat.“

Vratislav se mírně uklonil, aby poděkoval za císařovo ocenění. Ale jeho ješitná spokojenost netrvala dlouho.

„Jak jistě víš," pokračoval císař nemilosrdně, „stěžovali si mi Babenberkové na bezpráví, které jsi na nich spáchal a stále ještě páchá‌š." „Jaké bezpráví?" vyskočil Vratislav. „Copak jsem nebojoval s Leopoldem podle vašeho příkazu, vznešený císaři? Babenberkové byli vaši nepřátelé, a kdybych to neudělal, připojili by se k vašim odpůrcům!" „Udělal jsi mi dobrou službu, když jsi dokázal Babenberky potrestat za jejich věrolomnost," přikývl císař roztržitě. Ale vzápětí se mu do tváře vrátil přísný výraz. „Nicméně aniž bych to dovolil, obsadil jsi část jejich zemí. Měl jsi je pouze potrestat. Jejich země vyplenit. Odvézt tolik kořisti, kolik bys uvezl. Ale nikdy jsem nedal souhlas, abys východní bavorskou marku obsadil trvale. Požádal jsi mne snad o její udělení jako léno?"

Vratislav mlčel. Stál a tiskl pěsti, aby se udržel. Měl strašný vztek. Wolfgang z Reuthu již delší dobu tvrdil, že císař Jindřich něco podobného udělá. Ale Vratislav vždy oponoval, že císař je jeho přítel a má mu být zač vděčný.

„Existuje právo vítěze," řekl po chvíli přemýšlení. „Kdo to kdy slyšel, vracet hrady nepříteli?"

„Babenberkové už nejsou nepřátelé! Víš dobře, že se mi tu pokořili a přísahali věrnost!"

„Babenberkové nebyli jen vaši nepřátelé, vznešený císaři. Byli nepřátelé také mých zemí. Svévolně plenili jižní Moravu. Neobsadil jsem jejich celou zem. Jen tu část, která hraničí s mým královstvím. Abych zabezpečil svůj lid před jejich dalšími útoky."

„Nepřátelství vzniká a zase zaniká," přísně ho přerušil císař Jindřich. „Neznám vládce, kteří by se nedokázali usmířit. A jestliže ty i Babenberkové jste mými přáteli, znamená to, že budete přáteli i vy mezi sebou. Vrátíš jim všechno, co jsi neprávem obsadil!"

„Proč bych to měl udělat? Já jsem váš přítel mnoho let. Oni dva dny. Není v tom trochu rozdíl?"

„Babenberkové jsou mocný rod a já je potřebuji. Nemám povinnost vysvětlovat ti své plány. Jsem císař a ty mne musíš poslechnout. Ale přesto ti řeknu pár slov. Snad si je i zasloužíš. Vládnout znamená především získávat spojence. A spojence spojenců. Babenberkové jsou spřízněni s řadou mocných bavorských rodů. Protože si myslím,

že se bude zase brzy na severu válčit, chci mít na jihu Německa klid.“

„Já klid na jihu Německa udržím,“ zabručel Vratislav naštvaně. „Za svou dosavadní pomoc si odměnu zasloužím, vznešený císaři!“

„Už jsi ji dostal,“ chladně odpověděl Jindřich. „Copak jsi zapomněl? Kdysi dávno, když stáli skoro všichni proti mně, jsi mi nabídl své služby. Tehdy jsem se tě ptal, co za ně budeš chtít. Řekl jsi, že chceš královský titul. Své slovo jsem splnil. Kdybys tehdy řekl, že chceš rakouské země, asi bys je dostal. Ale já nemám jenom tebe. Mám mnoho spojenců a každý něco očekává. Kdyby chtěli Babenberkové královský titul jako ty, snad bych jim ho dal. Ale oni chtějí zpátky své země. Každý dostane tedy své. Ty královský titul a oni ztracené území. Nezdá se ti to spravedlivé?“

„To tedy nezdá,“ už rudý hněvem vykřikl Vratislav.

„Počkej,“ klidnil ho císař. „V nejbližší době se bude zase válčit na severu. Pokud mi prokážeš dobré služby i tam, můžeš si zasloužit nějaké území v Míšeňsku.“

Vratislav zamračeně stál a pak nepřívětivě odsekl: „Uvidíme. Vaši vůli splním, vznešený císaři. Po žních má vojska opustí rakouské země. Ještě něco mi hodláte vzít?“

„Nestav se proti mně! I když jsi král, nesahá tvá moc do nebe!“ chladně ho napomenul císař. „Měl jsem mocnější nepřátele, než bys byl ty. A uměl jsem si poradit. Na to nezapomeň! Já vládnu křesťanskému světu. Pouze já rozhoduji, co je spravedlivé, a co nikoli. Přesto tě stále považuji za svého přítele. Můžeš jít!“

65. KAPITOLA

Zprávu o Divišově smrti obdržel Vratislav hned po svém návratu z Mohuče. Divišův stav byl špatný, už když odjížděl. Proto se nezúčastnil jeho korunovačního průvodu, i když o to Vratislav velice stál.

„Své už jsem snědl a vypil!“ usmíval se Diviš, když se s Vratislavem loučil. „Meč už také neudržím. Raději bych umřel tehdy u Flarchheimu. Mohl jsem se alespoň stát hrdinou. Třeba by o mně zpívali i minesengři. Ale takhle zůstal jenom nepotřebný mrzák.“

„Ty jsi hrdina,“ oponoval důrazně Vratislav. „Zachránil jsi mi život. A Bůh ti dal dlouhý život proto, abys vychoval své děti. Nemysli jenom na sebe. Teď musíš žít pro ně!“

S lítostí Vratislav vzpomínal na jejich poslední rozhovor. Už nikdy Diviše neuvidí! Kolikrát měl na něj vztek, že by ho nejraději zabil. A kolikrát mu Diviš pomohl. Měl ho raději než své bratry. Když o tom přemýšlel, měl ho raději, než kohokoli jiného.

Diviš ze Šternberka byl jiný než ostatní muži Vratislavovy družiny. Miloval život, byl ješitný a nerad poslouchal druhé. Vratislav Divišovi věřil, když se mu jednou se sklopenýma očima svěřil, že Vratislava považuje více za svého přítele než za knížete. „Každý vládce by měl mít alespoň jednoho přítele,“ říkal si Vratislav. „Aby občas mohl uvěřit v dobro a lidskou věrnost.“

O tom, že lze od lidí očekávat spíše špatné než dobré, se Vratislav přesvědčil záhy po návratu z Německa. Na Vyšehradě už ho čekal posel nového papeže. Nuncius Mario z Cremony byl už starý muž, jeden z těch kardinálů, kteří stihli na poslední chvíli opustit papeže Řehoře a udrželi si v římské kurii vliv. I když měl unavený výraz ve tváři, oči byly sebevědomé a chladné. Z každého jeho gesta vyzařovala lhostejná povýšenost.

„Svatý otec tě zdraví, kníže české země,“ začal líně. Dál ho Vratislav nenechal hovořit. Vstal ze svého trůnu a přísně se na nuncia zamračil. „Vznešený císař Jindřich ozdobil mé skráně královskou korunou. Jsi špatný posel, pokud tohle nevíš!“

„Svatý otec v Římě ti kdysi povolil nosit na znamení jeho milosti mitru. A ty jsi zase slíbil pravidelně přispívat na těžký zápas křesťanské církve proti nevěřícím. Jak dlouho už na tuhle povinnost zapomínáš? Podle kardinálova správce pokladny dlužíš Římu sedm set hřiven stříbra. Až bude tahle záležitost vyřízena, zváží svatý otec, zda potvrdí císařův krok. Podle církevního práva jsi stále knížetem!“

Vratislav se třásl vztekem. Nechal bez dalšího jednání papežova nuncia vyhodit. Nebude žebrat o papežovu milost. Taková drzost! Chtít po něm peníze, které si kdysi vynutil papež Řehoř, a Vratislav je přestal odvádět ihned, jakmile se postavil na stranu císaře. Nového papeže dosadil do Říma císař Jindřich. Chtít nyní po jeho věrném spojenci, aby doplatil dluhy, které měl vůči císařovu nepříteli, byla nehoráznost.

Ale nuncius Mario z Cremony měl ještě jednu nepříjemnou zprávu. Ať si Vratislav o nárocích papeže myslel, co chtěl, musel toho povýšeného kardinála vyslechnout ještě jednou. Papežský nuncius chladně oznámil, že podle rozhodnutí kardinálů a na základě dohody, kterou za přítomnosti urozené paní Matyldy z Tuszie potvrdil před mnoha lety i český kníže Vratislav, měly ve sporu o moravské biskupství předložit obě strany věrohodné dokumenty.

„Na císařově synodu v Mohuči předložil pražský biskup Jaromír listinu, kterou sepsal sám svatý Vojtěch před svým odchodem do Polska. Ta listina přesně stanoví hranice jeho diecéze. O moravském biskupství v ní není jediná zmínka. Proto dal papež za pravdu tvému biskupu Jaromírovi a zrušil moravskou diecézi. Všechny příjmy, které neprávem užíval moravský biskup, náležejí jedinému českému biskupu Jaromírovi. Císař Jindřich toto rozhodnutí potvrdil. Sám udělil Jaromírovi investituru a znovu ho uvedl do úřadu. Svatý otec ti mými ústy nařizuje, aby ses neprotivil církvi a nechal Bohem vyvoleného pastýře, aby se staral o duše věřících.“

Moravský biskup Jan už dlouho neopouštěl své olomoucké sídlo. Byl těžce nemocný a byla otázka týdnů nebo měsíců, kdy si ho povolá Bůh k sobě. Vratislav věděl, že v tuto chvíli neměl na vybranou. Musel se smířit s návratem bratra Jaromíra. Teď nemělo cenu podnikat ve věci moravského biskupství žádné kroky. Až zemře biskup Jan, pak se uvidí.

„Váš bratr si uměl získat na svou stranu císaře," krčil bezmocně rameny Wolfgang z Reuthu. „Jako jeho kancléř měl k němu blízko. Ale nejde jenom o platy na Moravě. Horší je, že biskup obdržel investituru nikoli od vás, ale přímo od císaře Jindřicha."

„O to vedl císař spor s papežem. Kdo bude instalovat arcibiskupy a biskupy. Císař vyhrál, a tak uplatňuje své právo," bručel Vratislav. „Jenže jeho právo by mělo platit jen na území říše."

„Je ovšem otázka, kam vlastně patří české království?" nadhodil Wolfgang a upil horké medoviny. Poslední dobou se mu špatně dýchalo a horký nápoj mu pomáhal. Podzimní měsíce byly deštivé a studené. Skoro každé ráno ho bolelo v hrudi, jako by tam ležel kámen.

„To je otázka," přikývl Vratislav. „Přemyslovci vždy vládli nezávisle na císaři. Císař nikdy nezasahoval do našich rodinných věcí. Mí předkové s císařem mnohokrát bojovali, aby si udrželi svobodu. Ale už můj otec Břetislav se musel císaři podrobit. Já se stal císařovým spojencem. I když je Jindřich nevděčný sobec, přece jen mi jeho podpora přinesla zisky, o jakých si mohli mí předkové jenom nechat snít."

„Císař vás pomalu, ale jistě připoutal ke své říši. Teď je otázka, kdy začne vůči českým zemím uplatňovat stejná práva jako vůči jiným německým markám. Vlastně už začal. Pražského biskupa dosud uváděl do úřadu jedině domácí kníže."

Vratislav zamračeně přikývl. Věděl, že to všechno byla pravda. Ale přesto si byl jistý, že kdysi udělal dobře, když se s mladickým nadšením vrhl do víru dění v říši. Bylo to tak krásné, zasedat společně s nejmocnějšími muži křesťanského světa u jednoho stolu. Chápal, že v životě to bylo stále stejné. Pokud chtěl člověk něco získat, musel něco jiného ztratit. Mohl by se zavřít za svými hradbami a nikoho k sobě nepustit. Ale přitom by umřel nudou. Nebo mohl brány otevřít a riskovat potíže. Za to však zažil věci, kvůli kterým dal Bůh lidem duši. Bylo lepší žít mezi lidmi a občas utržit ránu, než se nudit v bezpečné samotě.

„Víš, Wolfgangu," začal po chvíli český král, „všechno je jenom dočasné. Záleží na síle. Pokud budu silnější, nedovolí si ani císař."

„Odpusťte, můj králi, ale snad mi můj věk dovolí připomenout vám, že už nejste nejmladší. Vaši dnešní spojenci a nepřátelé jsou dětmi vašich bývalých spojenců a nepřátel. Jste podle věku i podle let své vlády jedním z nejstarších panovníků křesťanského světa. Udržet tak rozsáhlé území, jaké máte, vyžaduje hodně síly. Císař Jindřich si bude dovolovat stále více."

„Jen se neboj, já ještě nejsem tak bezmocný, jak by si císař snad přál. Nebo jak by chtěl můj syn Břetislav. Ano, Bůh mi dal dlouhý věk. Ale také sílu. Nedávno jsem si to s mečem v ruce cvičně rozdal s jedním z mladíků, který se hlasitě rozhořčoval, že už dávno měl být pasován na rytíře. Ještě teď si léčí rány. Netuším, proč byl Bůh ke mně tak laskavý, ale má ruka je pevná, jako by patřila mladíkovi."

„Ale že ho pak v noci bolela záda a nemohl po souboji spát, to už neřekne," ozvala se ode dveří se smíchem Svatava. Stejně tiše, jako dveře otevřela, je za sebou zavřela. Došla k oběma mužům, sklonila se a políbila Vratislava na tvář, „Neznám ješitnějšího člověka, než je náš král." Vratislav se zlostně odtáhl a chtěl jí něco ostrého říci, ale na poslední chvíli si to rozmyslel. Zabručel jen: „Když už Bůh nedal ženám rozum, neměl jim dávat ani jazyk!"

„Když už Bůh nedal mužům rozum, neměl jim dávat meč," usmívala se smířlivě Svatava. Sama si přitáhla od krbu křeslo a přisedla ke stolu. Wolfgang z Reuthu rychle sundal z police na stěně další pohár a nalil jí.

„Stalo se něco?" zamračeně se optal Vratislav. Rozhovor s Wolfgangem ho bavil. Rád přemýšlel o moci, ale i o věku, minulosti a budoucnosti. Pokud tu byla Svatava, nešlo to. Jeho žena neuměla o životě filozofovat. Jakmile se objevil jakýkoli problém, hned ho chtěla řešit. Ale Vratislavovi se většinou nechtělo dělat obtížná rozhodnutí. Rád by se o některých věcech nejdříve poradil, než rozhodl. „Mám jednání, jak jistě vidíš!" zabručel.

„Nechceš snad říci, abych zase odešla?" ujatě opáčila Svatava a přísně si měřila jeho obličej.

Vratislav měl velikou chuť odpovědět kladně. Ale věděl, že by ji tím naštval, což nechtěl. Proto jen pozvdechl a nepřesvědčivě řekl: „Ale ne, jsem rád, že tě vidím." V hlavě se mu mihlo, že život je sku-

tečně jeden kompromis za druhým. Měl Svatavu rád, a pokud jí nechtěl ublížit, musel někdy ublížit sám sobě.

Svatava tiše přikývla. V obličeji měla neproniknutelný lehký úsměv. Raději nezkoumala pravdivost Vratislavovy odpovědi. Spokojila se s ní. Upila z poháru horkou medovinu a pak řekla: „Mám pro tebe dobrou zprávu. Arcibiskup Egilbert souhlasí. Na jaře přijede do Prahy a korunuje nás tady na Vyšehradě. Před veškerým naší lidem. A co víc, pomaže nás. Jak jsem zjistila, nemá nového papeže rád a je mu jedno, co si o korunovaci Řím myslí."

Vratislavovi se rázem vrátila dobrá nálada. Obrátil se na Wolfganga z Reuthu. „Vidíš, nejsem ještě tak slabý, jak by si císař Jindřich přál. Také díky mé Svatavě. Znáš jiného vládce, který by měl tak chytrou manželku?"

Svatava se začervená a rychle vyhrkla: „Nech lichocení. Pro to tu teď nejsme!"

Wolfgang z Reuthu se unaveně usmál. Protože nápad obrátit se na trevírského arcibiskupa Egilberta byl původně jeho. Egilbert byl ovšem spřízněný s jedním mazovským rodem, vzdáleně příbuzným se Svatavou, proto se ujala vyjednávání ona.

„Kolik bude chtít?" optal se Wolfgang věcně.

„Nakonec souhlasil se sto dvaceti hřivnami stříbra. Ovšem za podmínky, že ho po cestě sem i zpět do Trevíru doprovodí naši lidé." Svatava se znovu napila a pak ještě dodala: „Není to sice málo, ale určitě méně, než chce papež."

„To jistě," souhlasil živě Vratislav. „Ale tady nejde o peníze. Mám, chvála Bohu, truhlice plné. Tady jde o čest. Proti papežovi jsem bojoval po boku císaře celá léta a teď bych se mu měl pokořit?"

„Je to císařův papež," připomněl klidně Wolfgang z Reuthu.

„To je možné," přikývl Vratislav. „Ale dokud bude pražským biskupem můj bratr Jaromír a dokud bude římská kurie hájit jeho práva, bude papež mým nepřítelem."

Břetislav se rozmrzele vracel z Vyšehradu do Hradce. Doprovodil otce na jeho korunovační cestě, jak se slušelo, zúčastnil se hostiny s císařem, zdvořile prohodil pár vět s nevlastní matkou Svatavou a s jejími syny. Ale nic z toho mu nepřineslo ani špetku radosti. Otec

vypadal skvěle. Jako by s královskou korunou ještě omládl. Břetislav se nechtěl rouhat, ale copak tu bude jeho otec věčně? Kdy mu konečně uvolní místo na trůnu?

Zamračeně se rozhlížel po krajině. Stromy již shodily listy a čekaly na první mrazy. Blížila se zima. Další zima, kterou bude trávit uvězněný sněhem v Hradci. Život si sice uměl zpříjemnit, ale i tak, co bylo za zábavu na hradě, kam přišel nejvýše nějaký kupec se suknem nebo šperky? Co ho vlastně v Hradci čekalo? Pár děveček, které mu byly po vůli, kdykoli dostal chuť. Družina mladíků, kteří byli nespokojení stejně jako on. Pečlivý správce, který neustále naříkal, že Břetislav utrácí více, než se podaří během roku od poddaných vybrat. Unavený děkan, který Břetislava napomínal, aby myslel na spásu duše. Copak tohle byl život? Vztekle si odplivl. A otec ne a ne zemřít!

V Hradci ho však čekalo překvapení. Přijel mladý Bohuslav ze Šternberka. Břetislav si uvědomil, že ho na Vyšehradě nepotkal. Když o tom přemýšlel, bylo to divné. Vždyť přece Bohuslavův otec Diviš byl nejlepším přítelem jeho otce.

Bohuslav sotva odrostl chlapeckému věku. Po svém otci zdědil menší otylejší postavu. Měl kulatý obličej, veliké modré oči a plné usměvavé rty. Vypadal ještě mladší, než ve skutečnosti byl.

„Vítej, pane ze Šternberka," řekl Břetislav a vydal se mu vstříc. Objali se a pak spolu zasedli k prostřenému stolu. „ Překvapil jsi mne. Co tě přivádí do Hradce?"

„Rád bych si s tebou promluvil, kníže Břetislave," uctivě řekl Bohuslav, vstal od stolu a dvorně se uklonil.

„To jsme mohli i na Vyšehradě. Ale nevzpomínám si, že bych tě tam viděl."

„Nebyl jsem tam," řekl klidně Bohuslav.

„Že by můj otec zapomněl pozvat syna svého nejlepšího přítele?" popichoval ho Břetislav a z klidného úsměvu svého hosta se snažil vyčíst, o co vlastně jde. Rád by to zjistil, aby se mohl podle toho chovat.

„Ne, král Vratislav nezapomněl. Na svou oslavu mne pozval. Jenže já se rozhodl, že na Vyšehrad nepojedu."

„To není obvyklé rozhodnutí. Pokud si myslíš, že nemusíš krále poslouchat, když tvůj rod dostal privilegium o dědických právech, myslím, že se pleteš!“ opáčil trochu přísně Břetislav.

„To je moje věc,“ stejně chladně odpověděl Bohuslav. Pak se ale smířlivě usmál a rychle pokračoval přátelským tónem: „Vím, že si oba myslíme totéž. Šternberk není zrovna křižovatkou světa. Stejně jako tvůj Hradec. Očekával jsem, že mne král Vratislav přijme do své družiny. Ale vzkázal mi, že jsem ještě dítě. Prý si mám nejdříve zasloužit ostruhy rytíře!“ vykřikl vztekle a s dětskou umíněností udeřil pěstí do stolu.

Břetislav mlčky přikývl. Pochopil přesně, o co Bohuslavovi ze Šternberka šlo. Pak chlácholivě řekl: „Vidíš, jak nám stojí starší muži v cestě? Co teprve mají říkat mladíci z jiných rodů? Ti na rozdíl od tebe neměli to štěstí, aby jejich otec zemřel. A aby jim zanechal vlastní panství nebo hrad.“

„Smrt mého otce se mne velice dotkla,“ odpověděl tiše Bohuslav. „Jeho smrt pro mne nebyla štěstím. Byl to vynikající muž. Ale když už si ho Bůh povolal, svět se pro to nezastaví.“

„Možná jsem to neřekl přesně,“ omlouval se Břetislav a v duchu si říkal, že on by nad smrtí svého otce určitě netruchlil. I když musel uznat, že Vratislav byl vynikající muž. Jenže čeho bylo moc, toho bylo příliš.

„Chtěl jsem jenom říci, že mám ve své družině mnoho šikovných mladíků, kteří by se také rádi stali rytíři. Ale přitom nemají vlastní živobytí. Kdyby je přijal král do své družiny, určitě by si brzy vysloužili nějaký úřad. Ale v družině mého otce najdeš jenom starce. Král se obklopuje otci těch, kteří by dnes měli vládnout. Já, stejně jako desítky dalších mužů, čekáme na svou příležitost. Čas plyne a ztrácíme trpělivost. Jak vidím, ty rovněž.“

„Kníže Břetislave, snažně tě prosím, přijmi mne do své družiny. Rád bych žil jako rytíř.“

„A co tvé panství?“

„Stejně se o všechno stará moje matka,“ opáčil trochu hořce Bohuslav. „Je nejlepší přítelkyní královny Svatavy. Ta nad ní drží ochrannou ruku. I kdybych si stěžoval, bude mi to málo platné.“

„Takže na tom nejsi o moc lépe než jiní v mé družině," přikývl chápavě Břetislav. „Každého, kdo je nespokojený se stavem věcí v naší zemi, rád přijmu mezi své služebníky. Náš čas určitě přijde! Až dojíme, ukážu ti komnatu, kde budeš spát. Vítej v mé družině!"

V listopadu zemřel moravský biskup Jan. Nikdo přesně nevěděl, jak byl starý. Ale podle těch, kteří ho znali, mu bylo neuvěřitelných sedmdesát let. Olomoucký kníže Ota ho nechal pohřbít v kryptě hradní katedrály. Dal za jeho duši odsloužit zádušní mši a tím to pro něho skončilo. Už věděl, že jeho Olomouc přišla o diecézní sídlo. Měl na bratra Jaromíra vztek, ale nedalo se proti tomu nic dělat.

Smrt biskupa Jana ho příliš netrápila. Měl svých starostí dost. Od léta ho sužovala nepříjemná nemoc. Jeho ranhojič mu řekl, že tohle onemocnění zná. Mělo původ v ženě. Vlastně ne, v děvce, jak řekl ranhojič. Ota netušil, že se něco takového může stát. Nechal ranhojiče zbičovat, že ho nevaroval dříve. Jenže kdyby ho varoval, poslechl by? Biskup ho také mnohokrát varoval, aby nehřešil. Zatracená práce!

Cítil v podbřišku pálení a ranhojič mu s ustaranou tváří míchal lektvary a bylinky, v nichž se musel koupat. Kdyby ranhojiče nepotřeboval, nechal by ho popravit. Protože o nemoci řekl jeho ženě. „Musím kněžnu varovat," vysvětloval provinile. Ota by teď dal všechny biskupy světa za jedinou noc s nějakou ženou. Ale nemohl. Nesměl. Myslel, že zešílí.

„Uzdravím se?" ptal se výhružně s rukou na tesáku.

„Ale jistě, můj kníže," odpovídal chvatně stařičký ranhojič bledý strachem. Měl rád život a raději lhal. Dokázal totiž bolest utlumit a nemoc zpomalit, ale vyléčit olomouckého knížete neuměl.

Kolem Vánoc se do Prahy vrátil Vratislavův bratr Jaromír. Doprovázela ho nejen desítka prelátů, ale také oddíl rytířů, které dostal k ochraně od císaře Jindřicha.

„Jak zatím Pražský hrad zpustl," divil se Jaromír. Hradby nebyly léta udržované, starý knížecí palác měl prolálenou střechu a na nádvoří vyrůstaly mezi kamennou dlažbou malé hlohy a břízky. Biskupský palác byl nedostavěný, přesně tak, jak ho před léty opustil. Jediné, co našel udržované, byl svatojiřský klášter. Jeptišky žily svým klidným životem, jako by se nic nestalo.

„Obdivuji tvůj klid, sestro,“ uvítal se s abatyší.

„Klid je výsadou těch, kteří myslí na druhé, ne na sebe,“ řekla stará žena důrazně. Jaromír po ní šlehl pohledem. V dalších měsících se abatyši svatojiřského kláštera vyhýbal.

66. KAPITOLA

Vratislav seděl na trůnu. Zítra měl být na Vyšehradě korunován českým králem. První královská korunovace v Čechách. Na zemi klečel probošt vyšehradské kapituly a spolu s ním několik kapitulních bratrů. Zářili spokojeností, protože dokončili své dílo. Na puplitu vedle trůnu ležel skvostný evangelistář. Byl přesně takový, jak si ho král objednal. Iluminátoři nešetřili zlatem. Pestré bordury ve tvaru rostlin, listů, květin a úponů lemovaly stránky s černohnědými kaligraficky zhotovenými písmeny.

„Vznešený králi," ukláněl se probošt, „ani ve Fuldě tak skvostný nenajdete."

„Jak to víš?" optal se Vratislav a se zájmem si prohlížel listy, které pomalu jeden z prelátů obracel.

„Navštívili jsme s bratry iluminátory několik velkých biblioték křesťanského světa. Měli jsme možnost shlédnout některá slavná díla. Naši bratři poznávali po řadu měsíců rozličná tajemství. Zpracování pergamenů, tření barev, přípravu štětců, nanášení zlata. Bratr Hieronymus, který přišel z Monte Cassina, pracoval na podobných rukopisech již v Itálii. Osobně řídil práce v našem skriptoriu a s hrdostí potvrzuje, že lepší evangelistář nikdy neviděl. Je hodný vaší královské vznešenosti."

„Co znamená ten zlatý kruh?" zastavil Vratislav rukou preláta, otáčejícího listy.

„To jsou jeruzalémské hradby," ochotně vysvětloval probošt. „Tady jsou brány, věže. A tady chrám. Zde se vznáší archanděl Michael."

Z hloučku ostatních členů kapituly, kteří stáli vzadu u stěny sálu, sledoval ruch kolem evangelistáře také bratr Kosmas. Nikdy neměl o Vratislavovi valné mínění. Obdivem k evangelistáři král Kosmovo pohrdání jenom potvrdil. Vždyť o co šlo? Nádherně opsaný rukopis. Ve srovnání se staršími v něm nebylo nic nového, kromě zlata a pestrých barev. Kronika, kterou Kosmas ve volných chvílích psal, byla něco úplně jiného. Musel shromaždovat zprávy, ptát se

pamětníků, číst staré listiny. O jeho práci se Vratislav nikdy nezajímal. Přitom si byl Kosmas jistý, že v jeho díle je mnohem více moudrosti než na stránkách evangelistáře. „Jenže král má raději zlato a obrázky než pravdu," hořce si opakoval Kosmas. Stále nemohl zapomenout, jak Vratislav odmítl jeho odhalení falešných lýčených střevíců. „Prý Přemysla Oráče," zabručel pohrdavě.

„Říkal jsi něco, bratře?" optal se jeho soused překvapeně.

Teprve pozdě večer kolotoč zmatků skončil. Vratislava bolela hlava. Den v jednacím sále ho dokázal vyčerpat víc než celý den v sedle koně. Bylo to snad poprvé, kdy odmítl Svatavu.

„Jdi spát, má milá," zabručel neochotně na její dychtivou výzvu. „Chci si ještě vypít číši vína." Když si všiml váhavého úsměvu, důrazně dodal: „Sám, Svatavo!"

Chvíli se procházel po nádvoří. Byl teplý letní podvečer. Pozoroval Vltavu, která tiše plynula pod vyšehradskou skálou. Přemýšlel a vzpomínal. Pak nařídil strážným, aby ho doprovodili do pokladnice. Truhlice se svými poklady měl uložené v hlubokém sklepě, vytesaném do skály pod palácem. Proto musel voják sehnat louč, aby posvítil na cestu. Opatrně sestupovali úzkou chodbičkou po kamenných schodech: Voják úslužně otevřel masivní dveře pobité železem. Pak zapálil olejovou lampu, která stála na nízkém kamenném sloupku uprostřed sklepení. Počkal chvíli, než se s prskáním rozhořela. Pak se uklonil, vyšel ven a zavřel dveře, aby byl král sám.

Vratislav zůstal tiše stát a pohledem přejížděl po okovaných truhlicích, které stály na zemi podél zdí. Chvíli se díval na police ve výklencích stěn, kde ležely různé schránky. Bylo jen málo lidí, kteří se sem dostali. Snad proto kolovaly v říši někdy až fantastické pověsti o zlatě a stříbře, které měl český král na Vyšehradě. Vratislav se ušklíbl.

Potom přešel klenuté sklepení k zadní stěně. Z police sundal obyčejnou dřevěnou truhličku a otevřel ji. Nebyla těžká, protože byla skoro prázdná. Chvíli se v ní přehraboval a vytáhl obyčejný stříbrný prsten. Zamyšleně ho obracel v prstech, jako by ho viděl poprvé v životě. Bylo to tak dávno! Byl to první šperk, který jako mladík daroval Kateřině, své první ženě. Opatrně ho položil na polici. Pak vytáhl z truhličky ještě jeden prsten. Nádherný zlatý, který nosívala

Adléta. Jak rád by tu měl ještě jeden. Jenže ten nechal pohřbít spolu s Rozárkou. Po ní mu nezůstalo vůbec nic. Jen vzpomínky.

Truhličku vrátil na své místo. Pak otevřel jinou, ještě menší. V ní nemusel hledat dlouho. Veliký zlatý kříž, zdobený v rozích nádhernými rubíny, se přehlédnout nedal. Vytáhl ho a zamyšleně si prohlížel křišťálovou schránku uprostřed. V ní byl uložen trn z Kristovy koruny. Tuhle vzácnost dostal od svého uherského tchána před jeho poslední bitvou. Tehdy mu král Ondřej předpověděl, že se Vratislav stane králem. Vratislav tehdy kříž uložil mezi své poklady a přísahal, že ho nevyndá dříve, dokud se předpověď krále Ondřeje nesplní. Ten čas nastal.

Kříž si pověsil na krk a prsteny svých zemřelých žen navlékl na prsty pravé ruky. Pak zamířil ke dveřím. Za krátkou chvíli mu v chladném sklepě začala být zima. Rád se vrátil do teplého letního večera na nádvoří. Ale ani tam se nezahřál. Stále se mu zdálo, jako by se ho dotýkaly ledové ruce. Nakonec si nechal ve své ložnici zapálit v krbu oheň. Trochu ho zahřál, i když ne příliš.

„Jsem obklopen mrtvými," opakoval si chmurně. „Kolik ještě žije lidí, které jsem měl rád?"

Spal těžce, ve snu se mu stále objevovaly útržky vzpomínek z mládí. Přísná tvář jeho otce Břetislava, zavražděný bratr Spytihnev, mrtvé ženy a děti, stařičký biskup Šebíř a přítel Diviš. Vzbudil se před svítáním. Hlava mu třeštila a bolely ho klouby. Měl horečku.

Jeho lékař přiběhl ihned a se starostlivou vráskou na čele ho prohlédl. Nenašel však nic znepokojujícího. „Snad jste se trochu nastudil, vznešený králi. Pár dní v teple, musíte se potit a..."

„Ty ses snad zbláznil?" vrtěl hlavou Vratislav a těžce se posadil. „Neslyšel jsi náhodou, že mám být dneska pomazán a trevírský biskup mi vloží na hlavu královskou korunu?" optal se ironicky.

Stařičký lékař pocítil nutkavou touhu odpovědět stejně ironicky, že už něco takového zaslechl. Ale neodvážil se. Raději se zatvářil starostlivě a řekl: „Nejste už mladík, vznešený králi. Musíte se šetřit, protože..."

Ani tuhle větu nedokončil. Vratislav se na něho osopil tak ostře, že lékař v duchu litoval, proč raději neřekl ironickou poznámku.

Nakonec připravil Vratislavovi směs bylinek, ze kterých mu Svatava osobně uvařila vývar. Za chvíli se už cítil lépe. Ale i kdyby měl smrt na jazyku, vstal by stejně.

Trevírský arcibiskup Egilbert byl urostlý muž. Vratislav rychle vzpomínal, zda někdy potkal mohutnějšího preláta. Ale žádné jméno ho nenapadlo. Když se optal Wolfganga z Reuthu, kancléř se zamyslel a pak s nepohnutým výrazem ve tváři opáčil: „Na žádného podobného preláta si nevzpomínám. Jediný muž urostlejší než jeho arcibiskupská milost Egilbert, na kterého si vzpomínám, byl jistý mordýř Svatoš. Popravili ho v Mělníku asi před pěti lety."

„Nezdá se ti tohle přirovnání trochu neuctivé?"

„Prelát sice nebyl, ale jmenoval se Svatoš," bránil se s veselým úsměvem Wolfgang.

Svatava, která zaslechla konec jejich rozhovoru, se však tvářila pohoršeně. Ale nic neřekla. Byla koneckonců ráda, že Vratislav už vypadal lépe. Byla oděná do modrého splývavého šatu, pošitého pravými perlami. Dlouhé rukávy lemovalo purpurově rudé hedvábí. Zlaté vlasy si vyčesala do vysokého vrkoče, zahaleného síťkou ze stříbra. Na rukou měla téměř desítku zlatých prstenů a náramků. Jako kontrast podtrhující její zbožnost měla na krku prostý stříbrný křížek na koženém řemínku. Řasy si zvýraznila černou barvou.

Vratislav se jí galantně uklonil. „Jsi nejkrásnější královna křesťanského světa, Svatavo!"

„A ty zase nejodvážnější král," opáčila v dobrém rozmaru. Pak se naklonila a tiše špitla: „A také nejnevděčnější."

Vratislav trochu nechápavě zavrtěl hlavou, protože její poznámku nepochopil.

„Máš za ženu nejkrásnější královnu a necháš ji spát samotnou," řekla tiše s hranou výčitkou.

„Vynahradím ti to," sliboval Vratislav s úsměvem. Ranní horkost zmizela a pomalu se mu vracela dobrá nálada. Dokonce ho přestaly bolet klouby.

Svatava zatím poodstoupila a kriticky si Vratislava prohlížela. Červený šat z brokátu pošitý zlatými dracoun, vybírala ona. Také stříbrný pás, k němuž byl zavěšený meč svatého Václava, objednávala Svatava. Teprve pak si všimla prstenů, které měl Vratislav na ruce.

Poznala je hned. Trochu se zamračila a měla hned po náladě. V duchu si představovala, jak před oltářem klečí vedle Vratislava se dvěma dalšími ženami. Neměla ve zvyku se dělit. Tím méně o pocty první české královny.

Hluk venku na nádvoří sílil. Ke rvačce o dobré místo došlo dokonce i v samotném chrámu svatého Petra a Pavla, kde se měl obřad konat. Vidět chtěli všichni. Vojáci s kopími udržovali jen s největšími obtížemi průchod davem lidí. Konečně odbil zvon desátou hodinu.

Z královského paláce vyšli pražští preláti a členové vyšehradské kapituly. Byli seřazeni do čtyřstupu. Měli odhalené hlavy a na jejich temenech se ve slunci leskly vyholené tonzury. Muži v tmavých tunikách kráčeli pomalu a zpívali latinský žalm k poctě Boží. Každý držel v ruce zelenou dubovou ratolest na znamení míru.

Za nimi v doprovodu několika jáhnů kráčel pražský biskup Jaromír. Jeho účast při korunovaci byla jedinou podmínkou, jíž si arcibiskup Egilbert položil. Vratislav se sice zdráhal, ale nakonec přijal.

Pak v průvodu nastala mezera. Teprve když zástup duchovních zmizel v chrámovém vchodu, vyšel z paláce trevírský arcibiskup. Doprovázela ho asi desítka jeho služebníků. Egilbert šel důstojně, v levé ruce držel berlu na znamení svého úřadu, pravou žehnal přihlížejícím. Nespěchal, jako by všichni ti lidé přišli jen kvůli němu.

Jakmile mohutný arcibiskup vešel do chrámu svatého Petra a Pavla, vyběhlo z paláce několik členů družiny. V rukou nesli koše s pestrými květy. Plnými hrstmi je rozhazovali po nádvoří na cestu, kudy měl král kráčet. Zazněly halasně trouby, oznamující příchod krále. Konečně Vratislav vyšel z paláce. Po jeho boku kráčela Svatava. Nikdo nedostal tu čest, aby ho doprovázel. Dokonce se o to ostře pohádal s Konrádem. Brněnský kníže hrozil, že odjede a korunovace se nezúčastní. Když ale poznal, že si své neprosadí, raději ustoupil.

V chrámu svatého Petra a Pavla bylo dusno k padnutí. Lidé stáli namačkaní jeden na druhém. Někteří tu čekali již skoro od svítání. Několik dokonce horkem omdlelo. Arcibiskup Egilbert stál před oltářem a po čele se mu řinul pot. V ornátu bylo horko ještě větší. Ale byl na něj zvyklý. Úzkostlivě dodržoval všechna liturgická nařízení. Nikdy by si nevzal něco jiného, i kdyby se měl v brokátové tunice

usmažit. Trpělivě čekal, až k němu dojde Vratislav se svou ženou. Jakmile usedli na připravený trůn, začala, slavnostní mše. Celebrovat ji pomáhal pražský biskup.

Zatímco se Vratislav s pohledem upřeným k zemi tiše modlil, Svatava se zvědavě rozhlížela. Dokonce ztratila nit modliteb. V prvé řadě zahlédla své syny. Boleslav i Bořivoj byli urostlí a o hlavu převyšovali strýce Konráda a Otu, klečící vedle nich. Oba mladíci měli na sobě nádherný hnědý šat a stříbrné šperky. Pak zahlédla Břetislava. Klečel až na konci řady vedle sloupu. Byl oblečený mnohem prostěji. Nevzal si slavnostní šat, ale oblékl si zbroj jako rytíř. Svatava rychle přemýšlela, zda byl dobrý nápad, aby měli její synové honosné dvorské oblečení. Vratislav byl voják, možná ocení spíše to, co si vzal na sebe Břetislav. Měla trochu vztek, že ji tohle nenapadlo.

Arcibiskup Egilbert mši zbytečně neprotahoval. S Vratislavem se dohodl, že odříká jen základní znění litanie. Jakmile skončil, Vratislav sám vstal, nečekal ani na vyzvání. Uchopil dvorně za ruku Svatavu a kráčel k oltáři. Tasil obřadně meč svatého Václava, políbil ho a pak položil na kamenné dlaždice před oltářem. Poklekl a Svatava vedle něho.

Na znamení vyšehradského probošta začali všichni preláti v chrámu zpívat slavnostní Te Deum. Arcibiskup Egilbert přešel k oltáři, před kterým ležela na kamenné mense pozlacená schránka ze dřeva, potažená tmavou kůží. Pomalu ji obřadně otevřel a vyjmul královskou korunu. Položil ji na stříbrný podnos, pokrytý červeným suknem, na okrajích lemovaným zlatými třásněmi. Potom rovněž poklekl a tiše se začal modlit.

Když dozněl zpěv, vyšli ze sakristie čtyři kněží. Nesli na stříbrných podnosech konvičku se svěceným olejem, zlacenou misku, bronzové akvamanile se svěcenou vodou a bělostnou lněnou roušku. Došli k oltáři a tiše zůstali stát.

Arcibiskup Egilbert se znovu pokřižoval a vstal. Pomalu došel ke klečícímu Vratislavovi. Uchopil do ruky zlatý pacifikální kříž, který měl zavěšený na krku. Nejprve ho políbil Vratislav a potom Svatava. Pak oběma požehnal a rychle odříkal krátkou modlitbu. Opět zazněl chorál a za zpěvu slavnostních hymnů začal arcibiskup s korunovací.

Asistoval mu pražský biskup Jaromír, stojící zatím trochu stranou. Nejprve mu podal misku a akvamanile, z něhož arcibiskup nalil Vratislavovi i Svatavě na hlavu trochu svěcené vody a zachytil ji zpět do misky, aby ani kapka neskanula na zem. Potom oba symbolicky otřel lněnou rouškou.

„Nyní jste byli očištěni od všech špatností světa, od všech lidských hříchů, od všech nečistých myšlenek. Na znamení Boží milosti vás pomažu posvěceným olejem. Tím vás Bůh přijímá pod svou ochranu. Tak jako Kristus pomazal své učedníky a ti zase učedníky své, tak i já vám, Vratislave a Svatavo, předávám posvátné znamení křesťanského života. Nyní můžete přijmout poctu, jež vám právem náleží. Královskou korunu."

Sám arcibiskup došel k oltáři, obřadně uchopil do obou rukou královskou korunu a vrátil se k Vratislavovi a Svatavě. Nejprve ji zvedl vysoko ke stropu, aby ji všem ukázal. Potom ji podržel nad Svatavinou hlavou. Když dozněla krátká modlitba, ukročil za Vratislava. Pomalu a obřadně mu ji nasadil na hlavu. V chrámu vypukl hlasitý jásot, který se přenesl ven mezi lid na nádvoří. „Ať žije král Vratislav!"

67. KAPITOLA

Biskup Jaromír zuřivě pobíhal po místnosti. Vypadal jako vlk, chycený do jámy. Dokonce i tesáky cenil. „Jen zavrčet," říkal si děkan Jiří. Sloužil biskupovi již před jeho odchodem ze země. Znal Jaromíra dobře a věděl, jak se umí rozčílit. Dneska se mu vůbec nedivil. Chápal však svým způsobem i krále Vratislava. Ale Jaromírovi sloužil. Proto se snažil vidět celou věc jeho očima.

Nosit královskou korunu znamenalo dodržovat řadu důležitých rituálů. Královská koruna nebyla jako čepice, aby si ji člověk prostě nasadil na hlavu a vyšel mezi lidi. Kdykoli se s ní měl král objevit, musel vykonat obřad podobný malé korunovaci. Během slavnostní mše mu korunu na hlavu nasazoval podle tradice nejvyšší zemský představitel církve. Tím byl v Čechách pražský biskup. Ale Vratislav ho ignoroval. Při první příležitosti využil služeb sázavského opata Božetěcha.

„Jak si to jen mohl dovolit?" zuřil Jaromír. Zrudl ve tváři a sotva popadal dech. Na spánku mu naběhla žíla a konce prstů zbělely, jak pevně zatínal pěsti.

„Kníže nejezdí na mše sem na Pražský hrad a vy necelebrujete bohoslužby na Vyšehradě," připomněl rozvážně děkan Jiří. „Je jenom logické, že požádal opata Božetěcha. Vratislav měl k sázavskému klášteru vždycky blízko."

„Jako by nestačilo, že mniši na Sázavě slouží mše v domácím jazyce," křičel Jaromír. „Ještě mi Božetěch bude brát moje právo! Je čas dát sázavským mnichům za vyučenou!"

„Vztek je služebníkem chyb, bratře biskupe. Sázavský klášter vám nepodléhá. Už když ho svatý Prokop zakládal, dostal od papeže privilegium, že klášter bude spadat přímo pod papežskou kurii. Ale hlavně, sázavské mnichy chrání osobně král Vratislav. Myslíte, že máte dost sil utkat se s ním?"

Jaromír mlčel. Věděl, že děkan Jiří měl pravdu. Kdyby byl mladší, asi by starého preláta za tu nepříjemnou pravdu zbil. Ale věk ho naučil, že tím nic nezíská. Rychle uvažoval. Předpokládal, že neu-

spěje ani se stížností. Znal císaře Jindřicha a byl si jistý, že si nebude v tak malicherné záležitosti pálit prsty. Ani papež neměl dost sil, aby Vratislava potrestal.

I když se nikdo za Jaromíra nepostaví, nehodlal se vzdát. „Dobrá," řekl nahlas. „Vratislav může nad Božetěchem držet ochrannou ruku. Stejně ho potrestám!" V očích měl zlomyslný výraz a na pohled by se mohlo zdát, že omládl.

Na Jaromírovu odvetu nečekal sázavský klášter dlouho. Jednoho letního večera před svátkem Nanebevstoupení Panny Marie obsadili vojáci pražského biskupa několik kostelů v okolí Sázavy. Ráno do nich nepustili sázavské mnichy. Místo nich celebrovali mše v latině kněží, kteří dorazili na koních spolu s vojáky.

Největší překvapení ale zažil opat Božetěch. Když dorazil na Šternberk, aby jako každoročně sloužil v hradní kapli výroční mši, našel bránu zavřenou. Pouze po svém správci mu mladý Bohuslav sdělil, že se na Šternberku budou sloužit mše výhradně latinsky. Opat Božetěch si uměl toto sdělení přeložit. Znamenalo to, že páni ze Šternberka přestanou jeho klášteru odvádět peníze, obilí a dobytek. S povzdechem nasedl na koně a obrátil se zpět.

V sázavském klášteře ho čekal houf rozzuřených mnichů. „Vyhnal nás," křičeli. „Biskup Jaromír nechal všude sloužit mše v latině. Urazil našeho zakladatele svatého Prokopa!"

Opat Božetěch měl co dělat, aby své bratry uklidnil. Ještě toho dne sepsal stížnost králi Vratislavovi a osobně se vydal do Prahy. Tady už nešlo jen o pána ze Šternberka. Šlo o celý klášter. Kdyby mniši nesměli v okolních vesnicích sloužit mše ve staroslověnštině, bylo by to stejné, jako by o ty vesnice přišli. Kdo by dostával od lidí milodary? A desátky? Kněží pražského biskupa. Bez poddaných ztrácela mnišská komunita smysl.

Vratislav staroslověnskou liturgii hájil. V tomto sporu však šlo o víc. Spor se týkal jeho bratra Jaromíra. Velice se rozzlobil a poslal na Pražský hrad posla s listem, v němž žádal o okamžitou nápravu. Odpověď došlaještě toho dne večer. Byla stručná. V listu Jaromírův písař napsal: „Co se stalo, stalo se podle práva."

Kolem obsazení kostelů na Sázavě vypukla dlouhá tahanice. Věc ale nebyla tak jednoduchá, jak se Vratislavovi na první pohled

zdálo. Proti sázavským mnichům se ostře postavil Bohuslav ze Šternberka. Měl samozřejmě právo rozhodovat, zda se bude mše na jeho panství celebrovat latinsky. Ale jeho postoj se Vratislava osobně dotkl. Šlo přece o syna jeho zemřelého přítele Diviše. Mladý Bohuslav se stal jedním z nejvlivnějších členů Břetislavovy družiny. Za odmítnutím staroslověnské liturgie byly ambice Vratislavova syna.

Celá záležitost se nakonec dostala k mohučskému arcibiskupovi, protože ani Vratislav, ani Jaromír nemínili ustoupit. Arcibiskupova kancelář prostudovala všechny staré listiny a pak se postavila za pražského biskupa. Privilegium papeže povolovalo staroslověnskou liturgii v klášteře. O kostelech v okolí nebyla v listině ani zmínka. Biskup Jaromír slavil další vítězství. Ale v jedné věci Vratislav neustoupil.

„Nikdy nedovolím, aby se tvoje nečisté ruce dotýkaly věci tak posvátné, jako je moje královská koruna," oznámil mu chladně, když jim nuncius četl arcibiskupův nález. „Dokud budu živ, bude mi korunu na hlavu klást opat Božetěch. To je věc, o které si mohu rozhodnout sám. Tady ti žádné žalování nepomůže, Jaromíre!"

Bořivoj v tmavém plášti klusal zamračeně v doprovodu nevelkého oddílu vojáků po široké kamenité cestě. Před chvílí se strhl hustý déšť. Navíc začal foukat silný vítr. Právě když začal přemýšlet, kam by se mohl se svými muži schovat, objevil se vpravo u cesty zájezdní hostinec. Vypadal výstavně. Brána do dvora byla otevřená, a tak strhl bez rozmyšlení koně a vjel dovnitř.

Pod přístřeškem zrovna několik mužů vykládalo cosi z kupeckého vozu. Když ho uviděli, velice se polekali. Jeden se dokonce otočil a začal utíkat kamsi za stodolu.

„Nebojte se, nejsme lupiči," volali vojáci a rychle sesedali. „Přijel mladý kníže Bořivoj. Okamžitě se nám postarejte o koně!" Jenže muži pod přístřeškem se k tomu neměli. Zamračeně si měřili knížecí družinu a cosi si mezi sebou šeptali. V tu chvíli vyběhl ze stavení poměrně mladý hospodský. Horlivě se ukláněl a zval hosty do šenku. Pak začal sprostě nadávat čeledi. Muži tedy neochotně opustili úkryt pod přístřeškem, vyšli do deště a ujali se zpocených koní.

Šenk byl prostorný a čistý. Kolem stěn stály nové lavice ze světlého jedlového dřeva a ještě voněly pryskyřicí. Až na dva muže v tmavých pláštích, sedící vedle dveří do kuchyně, byla místnost prázdná. Bořivoj si vybral stůl co nejblíže krbu. Dřevo bylo připravené, stačilo ho zapálit. Šenkýř se ani neptal, zavolal do kuchyně a vzápětí vyběhl malý chlapec s křesadlem, v běhu se ukláněl a honem začal vykřesávat jiskru do troudu.

Venku zatím tloukl déšť do střechy a oken hostince a nezdálo se, že by chtěl brzy skončit. Bořivoj povzdechl a rychle si objednal horkou medovinu, placky a nějaké maso. Měl vztek, protože se těšil, že do večera bude na Vyšehradě. Doufal, že se ještě dneska pomiluje s Johankou.

Vyšehradský purkrabí se sice mračil, ale utěšoval se, že jeho dcera nebude konec konců ani první, ani poslední vdaná žena, která bude zahřívat lože svého pána. Tak to na světě chodilo. Nic na tom nemohla změnit kněžská kázání o hříchu a svátosti manželské. Navíc se zdálo, že Bořivoj má jeho Johanku skutečně rád. Od té doby, co se vrátil z Itálie, jinou do své ložnice nepozval.

Jen díky tomu, že Johanka byla Bořivoji po vůli, získal její manžel Matěj úřad správce pražského Ungeltu. Do Ungeltu to nebylo z Vyšehradu daleko, aby musel s Johankou hledat dům v Praze. Ale zase to nebylo tak blízko, aby byl každou noc doma. Matěj nebyl příliš bystrý, na svěřený úřad stačil, ale vyšehradský purkrabí si byl jistý, že o záletech své ženy nic netušil. Takže vlastně všechno bylo v nejlepším pořádku.

Bořivoj si přisedl blíže ke krbu. Oheň s praskáním stravoval vyschlá březová polena. Když ucítil teplo, dostal ještě větší chuť na ženské tělo. Poslal velitele ven na dvůr, aby se podíval, jestli déšť slábne. Ale hlučné pleskání proudů vody, které bylo slyšet, sotva se otevřely dveře, bylo výmluvné.

„Tady jsem, vznešený kníže," ukláněl se hostinský a postavil na stůl veliký hliněný džbán, z něhož příjemně voněla hořká medovina. „Kateřino, postarej se o knížete," nařizoval štíhlé dívce. Nesla proutěnou ošatku s žitnými plackami a hliněnou misku s kousky kouřícího masa v tymiánu, kmínu a šalvěji.

Kateřina postavila jídlo před Bořivoje, pak si mastnou rukou uhladila dlouhé hnědé vlasy a trochu hrubým hlasem se optala, zda si bude kníže přát ještě sýr a zeleninu. Když zabručel, že mu to stačí, uklonila se. Pak poodstoupila od stolu a opřela se o sloup vedle krbu. Rukou si upravila sukni, uvolnila šněrování halenky a poodhalila malá pevná ňadra. Čekala. Šenkýř rozhodl, že má být knížeti k dispozici. Tak tedy byla.

Bořivoj jedl s chutí a přitom si nenápadně dívku prohlížel. Pro případ, že by musel zůstat přes noc. Necítil potřebu spát s ženami často. Johanka mu většinou stačila. Ale dneska se od rána na ni tak těšil, že by se nakonec spokojil i s tímhle skoro ještě dítětem.

„Odpusťte, vznešený kníže," omlouval se velitel Matyáš, který Bořivoje doprovázel. „Mám něco velice důležitého!" Ztišil hlas a aniž by čekal na souhlas, přisedl ke stolu. Než mu stačil Bořivoj říci něco ostrého, pokračoval: „Myslím, že v tomhle šenku jsou loupežníci."

Bořivoj se skoro zakuckal. Věděl, že Matyáš byl zkušený voják a nemluvil by do větru.

„Jak jsi na to přišel?" vrtěl zvědavě hlavou. Bezděčně začal také šeptat. Ohlédl se na Kateřinu. Když zachytila jeho pohled, svůdně si špičkou jazyka olízla rty a vyzývavě se usmála. Ale jinak jí bylo jedno, co kníže říkal.

„Na dvoře je formanský vůz plný zboží. Zrovna když jsme přijeli, ti chlapi pod přístřeškem ho vykládali. Ale nevypadali na to, že by patřili k nějakému kupci. Slyšel jste sám, jak je šenkýř komandoval. Proč by čeleď hospodského vykládala z vozu zboží ? A kde vůbec ten kupec je?"

„Tamhle sedí dva muži," ukázal Bořivoj nenápadně očima ke dveřím do kuchyně.

„To sedí," souhlasil velitel Matyáš. „Jednoho myslím znám. Je to už dávno, řada let. Tehdy jsem sloužil Držislavovi. V lesích nedaleko Rokycan řádila banda lupičů. Podařilo se nám je vystopovat a obklíčit. Musím říci, že bojovali statečně. Nakonec jsme dostali všechny. Pouze jejich hejtman zmizel. Vsadil bych se, že to je ten vyšší."

„Dobrá," přikývl Bořivoj. „Ať vojáci nejdřív svážou ty chlapy venku a pak prohledají hospodu. Já se zatím najím."

Jak se však ukázalo, bylo v hostinci ukryto mnohem víc mužů, než si velitel Matyáš myslel. Nakonec vypukla bitka, jíž se účastnil i Bořivoj. Jeho vojáci však byli zkušení a celou bandu nakonec přemohli. Neutekl nikdo.

Kupce a muže, kteří ho doprovázeli, našli později zabité pod senem ve stáji. Šenkýř je ještě nestačil pohřbít. Když pak rozkopali mlat ve stodole, našli zbytky nejméně dvaceti mrtvol v různém stupni rozkladu. I když přestalo pršet a dokonce vysvitlo slunce, Bořivoj se stejně na Vyšehrad do večera nedostal. Přešla ho i chuť na milování.

„Čekala jsem tě už včera," s trochu hranou lítostí vyčítala Bořivojovi Johanka, když se konečně uklidnil povyk, který způsobil ranní výslech a poprava lupičů. Nedočkavě ze sebe shodila plátěnou halenu a suknici. Pak bosá přeběhla po studené podlaze a skočila k Bořivojovi do lůžka.

Bořivoj ji obejmul a s uspokojením si říkal, že porod, který měla za sebou, na ní vůbec nebyl znát. Měla pružné, pevné tělo, které sálalo dychtivostí a touhou. A také hříchem. Johanka byla snad tou nejvášnivější ženou, jakou poznal.

Chvíli laskal její ňadra, pak ji obejmul a začal líbat. Ve chvíli, kdy se propadal do víru milostné hry, zaslechl nepříjemné zaskřípění otevíraných dveří.

Vztekle se otočil a houkl: „Co sem lezeš, pitomče!" Ve dveřích ale nebyl voják, který držel na chodbě paláce stráž. Na prahu stál Johančin manžel Matěj. Byl bledý a třásl se vztekem.

„Nejsem žádný pitomec. Jsem manžel téhle coury," křičel a v hlase byla slyšet hysterie. Pak si Bořivoj všiml, že Matěj drží v ruce dýku. Prudce Johanku odstrčil, až spadla na zem. Chvatně vyskočil a sáhl po svém tesáku, který naštěstí nechal ležet na víku truhly.

Johanka si rukama zakrývala nahé tělo, ale nezdálo se, že by ji příchod manžela nějak vyvedl z míry.

„Co sem lezeš?" vykřikla vztekle a vstala. Sebrala ze země suknici a chvatně si ji navlékala.

„Tak ty se budeš pelešit!" křičel Matěj a udělal několik kroků do místnosti. Dveře za ním s prásknutím zapadly.

„Tak dost!“ přísně nařídil Bořivoj, kterému to vše připadalo trapné a nedůstojné. „Tvá žena chtěla potěšit svého knížete. Na tom není nic špatného. Takže se seber a vypadni. Neruš a nech nás o samotě!“

„Johanka je vdaná žena. Cizoložit je hřích, ať to dělá, s kým chce. Já tu děvku zabiju! Mám na to právo. A ostatně, jaký ty jsi kníže? Jsi špinavé prase!“

„Dej si pozor na jazyk,“ varoval ho Bořivoj. Bylo mu Johanky líto. Matěj se choval nemožně. Pak se natáhl po poháru s pivem, aby se napil.

Johančin manžel v tu chvíli skočil a pokusil se Bořivoje probodnout. Ale Bořivoj byl zkušený bojovník. Bez námahy odrazil tesákem jeho dýku a volnou rukou mu zasadil pěstí tvrdý úder do obličeje.

„Napadení knížete se obvykle trestá ubičováním k smrti,“ konstatoval věcně. „Možná na to ale zapomenu. Když hned vypadneš a necháš Johanku být. Opovaž se jí zkřivit jediný vlas na hlavě! Jsem kníže a mohu si dělat, co se mi zlíbí. Rozumíš?“

Matěj stál tiše se sklopenou hlavou, utíral si krev z rozbitého rtu a v očích měl slzy. Otočil se a se svěšenými rameny odcházel. Ruka s dýkou, kterou stále křečovitě svíral, mu bezvládně visela podél těla. Najednou se prudce otočil a skočil k Johance. Zvedl ruku a chtěl jí vrazit dýku do těla. Ale i ted byl Bořivoj rychlejší. Nastavil ostří tesáku proti jeho ruce a smrtící ránu zastavil. Matěj vykřikl, z pořezaného zápěstí se vyvalila krev. Dýka mu vypadla na zem.

„To by snad stačilo?“ opáčil přísně Bořivoj a rukou obejmul Johanku kolem ramenou. Byla bledá a zdálo se, že omdlí.

Matěj s očima šilenýma nenávistí plivl Bořivojovi do obličeje. Chtěl ještě něco říci, ale to už nestihl. Bořivoj mu vrazil svůj tesák do hrudi. Matěj byl na místě mrtvý.

Král Vratislav seděl na trůnu a zle se mračil. Na zemi před ním klečel syn Bořivoj. Teď už se netvářil tak jistě jako včera v noci, když probodl Johančina manžela. Ale stále se utěšoval, že se bouřka přežene. Vždyť, co se vlastně stalo? Zabil v poctivém boji jednoho z otcových služebníků.

„Včera jsi prokázal, Bořivoji, jak zvláštní je lidská duše,“začal klidně Vratislav. V tu chvíli si Bořivoj uvědomil, že je zle. Jeho otec dostával často záchvaty vzteku. Vykřičel se a svět šel dál. Ale když mluvil klidně, nevěstilo to pro Bořivoje nic dobrého. Mladík dostal strach. Pokusil se o úsměv. Ale s hrůzou si uvědomil, že na trůně neseděl otec. Ale přísný a nesmlouvavý král.

„Díky tobě,“ pokračoval Vratislav, „byla po právu odsouzena a popravena banda lupičů a vrahů. Měl jsem radost. Protože pořádek v zemi je základ veškeré síly. Ještě téhož dne došlo přímo na Vyšehradě k hanebné vraždě. A spáchal ji můj syn. Týž, který ráno pomáhal potrestat jiné vrahy.“

„Odpusťte, můj královský otče,“ bránil se Bořivoj. „Ale já nevraždil. Matěje jsem zabil v souboji!“

„Rytíř s tesákem proti služebníkovi s dýkou, který se nikdy v boji necvičil. To považuješ za souboj?“

Bořivoj sklopil hlavu. Chvíli přemýšlel a pak vyhrkl: „Chtěl zabít svou ženu. Jako rytíř jsem ji pouze bránil!“

„Tak jako rytíř?“ posměšně opáčil Vratislav. „Johana byla cizoložnice a Matěj měl plné právo ji zabít. Zákon byl na jeho straně. Ty ses postavil proti právu! Zabil jsi muže, který chtěl vykonat jen to, co byla jeho svatá povinnost. A to samozřejmě nemluvím o tom, že s Johankou jsi obcoval ty sám.“

„Copak lidé žijí bez hříchů?“

„Nejsem kněz. Jsem král,“ přísně pokračoval Vratislav. „Nesoudím, co je hřích. Ale trestám zločiny proti zemskému právu. Kdybys nebyl můj syn, nechal bych tě bez milosti popravit. Ale vzhledem k tomu, že pocházíš z mé krve, potrestám tě mírněji. Zítra odjedeš do Mazovska a vstoupíš do družiny svého strýce Vladislava Heřmana. Jako obyčejný rytíř. Tam můžeš statečnými činy napravit svou pověst.“

„Takže vyhnanství,“ tiše řekl Bořivoj.

„Přesně,“ přikývl Vratislav. Pak se mírně usmál. „Tvá matka Svatava se za tebe velice přimlouvala. Proto jsem rozhodl, že s tebou odjede jako služebnice i ta nešťastná Johanka. Ale pokud by ses někdy vracel do Čech, ji a všechny pancharty, které budete mít, necháš tam. V Polsku. Souhlasíš?“

Bořivoj se slzami v očích přikývl.

68. KAPITOLA

Někdy přinášela smrt neštěstí a slzy, jindy byla důvodem k oslavě. Tak tomu bylo i s míšeňským markrabím Ekbertem. Nedávno dosáhl plnoletosti a převzal vládu. Vratislav usiloval o Míšeňsko od chvíle, kdy se přidal na císařskou stranu v boji proti Sasům. Už jednou Míšeňsko skoro ovládl, ale nakonec mu ho císař vzal. Jediné, co si Vratislav udržel, bylo několik hradů. Především pevný Hvozdec.

Od té doby uplynulo několik let. Ekbert zemřel, prý na záduchu. Hloupá smrt pro rytíře. Někdy se Vratislavovi zdálo, že se události stále opakují. Pořád dokola. Sasové znovu povstali a v Míšeňsku propukly nepokoje. Český král byl jediný, na koho se mohl císař Jindřich obrátit s žádostí o pomoc. Vratislav dlouho zvažoval, zda nevděčnému císaři vyhoví. Nakonec se rozhodl, že by byl hlupák, kdyby to nezkusil znovu. Byl silnější, měl více zkušeností a tentokrát se nehodlal nechat odbýt. Vratislav napadl záhy na jaře Míšeňsko z jihu a císař Jindřich přes Harz ze západu Sasko.

Hrad Hvozdec byl postavený na plochém návrší. Byl obehnaný dvěma pásy valů a palisádových hradeb. V rozích stály hranolové masivní věže s krytými ochozy, z nichž se dalo střílet na útočníky. Až od Lípy nechal Vratislav přivézt břidlici, která kryla střechy všech staveb. Zapálit hrad během útoku bylo skoro nemožné. Ve Hvozdci zůstávala stále silná posádka, která podnikala pravidelné nájezdy do okolí. Markrabě Ekbert se několikrát snažil hrad dobýt. Ale pokaždé byl odražen s těžkými ztrátami. Nakonec se spokojil s tím, že bránil Čechům, aby při nájezdech útočili příliš daleko na sever.

Po smrti Kojaty Hrabišice se správy hradu ujal bývalý Vratislavův panoš Martin. Ovdověl, jeho syn dospěl a učil se spolu se syny dalších předních velmožů v kapitulní škole na Vyšehradě. Z Martina se stal vynikající voják. Protože už ho v Čechách nic nedrželo, převzal po Kojatově smrti správu Hvozdce rád.

„Matine, Martine," vrtěl hlavou Vratislav, když s ním večer odpočíval v hlavní síni hradu. „Co už jsme my dva spolu prožili? Jak je to dávno, co jsi vstoupil do mých služeb?"

„Více než čtyřicet let, můj králi," usmíval se Martin. „Vidíte, hlavu mám holou, kolem očí vrásky a začaly mi vypadávat zuby. Za chvíli budu jíst jenom kaše. Jediné, co na člověku nestárne, jsou ruce. Když svírám jílec meče, připadám si mladší. Ale jakmile se vrátím do paláce a odložím zbraň, je ze mne zase stařec."

Vratislav se trochu trpce rozesmál. „Věříš mně, Martine, že se mi hlavou honí podobné myšlenky? Ale já si říkám, že takhle je to mnohem lepší, než kdyby to bylo obráceně. Kdyby tělo vypadalo mladší a ruka s mečem zestárla. Rytíř nemusí být krásný. Ale musí umět bojovat. Svět nezajímá, kolik ti vypadalo zubů, ale kolik dokážeš zabít nepřátel."

„Snad máte pravdu," zamyšleně přikývl Martin. „Ale copak je život jenom boj?"

„Díky boji žijeme," prohlásil Vratislav.

„Rytíři snad. Ale co ostatní lidé? Sedláci, kupci, kováři. Pro ty je přece smysl života v něčem docelajiném."

„To se tedy šeredně mýlíš," oponoval Vratislav a začal na prstech ruky vypočítávat: „Rytíř bojuje proti jiným rytířům. Sedlák nemá meč, ale má pluh. Proto nebojuje ve válce, ale zápasí s mrazem, deštěm, suchem. Kupec se od jara do zimy štve po jarmarcích. Aby co nejlevněji nakoupil a co nejlépe prodal. A kovář? Shání dřevěné uhlí, hlídá, aby si nepodpálil kovárnu, hádá se o zaplacení se sousedy. Život všech je boj, i když různý. Pořád se za něčím pachtíme, a pokud nemáme sílu, nikam nedojdeme. Teprve až si nás Bůh povolá k sobě, náš boj skončí."

„Když je boj život, co je pak podle vás mír, můj králi?" Vratislav se na chvíli zarazil. Pak lehce zavrtěl hlavou, jako by sám nevěřil. „Pokud se ptáš takhle, pak mír je smrt. Co přejí kněží zemřelému? Mír jeho duši. Se zemí je to stejné jako s lidmi. Každé zemi prospěje, pokud se jí vyhýbají války. Ale pokud žije nějaká země dlouho v míru, je to, jako by pomalu umírala. Sousedé o ni ztratí zájem. Nečistí se krev lidí. Nezíská se žádná kořist. Země má svůj mír a klid. Zpohodlní a dříve nebo později ji někdo přepadne a rozdr-

tí. Protože si odvykla válčit, neubrání se. Válka sice přináší slzy, ale je to jediná cesta, jak obstát v našem křesťanském světě.“

Martin nepřítomně přikyvoval. Celý svůj život o něco bojoval. Přesto by nemohl říci, že se stal vítězem. Ale také neměl pocit, že by prohrál. Na těle měl řadu šrámů. Některé v deštivých dnech protivně bolely. Pochoval ženu, kterou miloval. Ale stal se pánem mohutného hradu se silnou vojenskou posádkou. Jeho syn vyrůstal mezi nejvznešenějšími mladíky království a čekala ho skvělá budoucnost.

I Vratislav vzpomínal. Pak tiše pokračoval. „Nevěřím, Martine, že náš svět stvořil Bůh. Ten jsme si stvořili my sami. Často se divím, co všechno dokážeme ve jménu Božím udělat. Před týdnem zabili nějací Míšeňští ze zálohy pár mužů z mé družiny. Pokud to beru čistě z vojenského hlediska, byla to chyba mých lidí. Někde sehnali maso a pekli ho na ohni. Protože ti rytíři měli koně, poslali panoše napřed, že je potom dohoní. Nechtěli ztrácet čas. A nechtěli se dělit o maso. Když je pak Míšeňští napadli, měli své maso, ale štíty odvezli jejich panošové. Bez nich byli naši bez šance. Nařídil jsem Břetislavovi, aby vypálil dva dvorce, odkud ti útočníci pocházeli. Vždycky svým vojákům říkám, aby neměli s nepřítelem slitování. Zvlášť v takovém případě, jako je tenhle. Když Břetislav úkol splnil, chtěl jsem své družině ukázat, jak trestám zabití českých rytířů. Viděl jsi už někdy rozpárané ohořelé tělo? Nebo ženu, která svírá v náruči dítě a je i s ním probodená kopím? Nebo... Ale co, nechme toho!“ Vratislav sáhl po poháru a lačně se napil. Jako by chtěl spláchnout tu ošklivou vzpomínku.

„Můj králi, když jsme byli spolu v Uhrách, vzpomínám si, že jsme viděli věci, které byly ještě hroznější,“ namítl Martin.

„Možná,“ souhlasil Vratislav. „Svého syna Břetislava jsem pochválil, že dobře splnil úkol. Nevěřím ale, že tohle Bůh chtěl. Čím jsem starší, tím častěji se ptám, co řekne, až stanu před jeho tváří. Krutý svět jsme si stvořili my sami. Tvoříme ho každým svým krokem, každým svým rozhodnutím. Bůh se na nás jen dívá. Jednou nás bude soudit. A proto tvrdím, že boj je život a mír smrt.“

Martin pokrčil rameny. Byl zvyklý poslouchat. Občas přepadala Vratislava chmurná nálada. Pak se potřeboval vypovídat a opít. Martin nestačil sledovat jeho myšlenky. Většinou je vůbec nechápal. Co

králi vlastně chybělo? Co vstoupil do jeho služeb, Vratislavovi se podařilo skoro vše, na co sáhl. Bůh mu přál. I když o něm někdy český král pochyboval.

Císař Jindřich seděl před svým stanem. Opíral se unaveně o meč a měl vztek. „Roggenhof," bručel popuzeně. „Slyšel o něm vůbec někdy někdo? Hradisko v lesích. Hliněný val, dřevěná palisáda. Kolik může mít obránců?" Odplivl si. Tohle tvrziště obléhal už třetí den.

Jakmile s vojskem překročil Harz, nastaly potíže. Většinu vesnic nacházel opuštěných. Stodoly a chlévy prázdné. Když poslal rytíře s družinami, aby se pokusili najít v okolních lesích vesničany a hlavně ukryté zásoby, málokdy uspěl. Vojáci se vraceli s prázdnýma rukama. Nebo se nevraceli vůbec, pokud je ze zálohy přepadli nepřátelští lukostřelci. Ztráty rostly a nic z toho.

Posádka každého hradu se zarputile bránila. Ani jedna se nevzdala. Vojáci raději zemřeli, než by přijali milost z rukou císaře. Nenávist Sasů vůči Jindřichovi byla větší, než si dokázal přiznat. K tomu přicházely pravidlené zprávy o Vratislavových úspěších v Míšeňsku. Ty jeho vztek ještě násobily.

Znovu si odplivl. Vzpomněl si na ranní poradu. Jeden z jeho velitelů mu zcela vážně řekl, že bez české pomoci odpor Sasů nezlomí. Taková nehoráznost! Kdo je nakonec císař? Jindřich nebo Vratislav? Jeden z jeho důvěrníků už mu donesl zprávu o pomluvách, které se v říši šířily. Že prý císař měl problém vyhrávat bitvy i s Čechy vedle sebe. Ale bez nich by prý neporazil ani houfec pěšáků.

„Vznešený císaři," přiběhl udýchaný Ludwig, velitel švábských oddílů. „Podařilo se nám konečně prorazit bránu. Ale obránci se stáhli do věže."

„Podpálit," vztekle se na něho utrhl císař Jindřich. „Zapalte celý hrad. Ať se usmaží!"

Ludwig přikývl a odběhl, aby splnil rozkaz. V duchu souhlasil se svými vojáky. Císař by chtěl, aby se před jeho vojskem nepřátelé třásli, jako se bojí Čechů. Jenže jenom v krutosti to nebylo. Když dva dělají totéž, není to totéž.

Bojoval několikrát po boku českých oddílů. Žádní vojáci nikdy neposlouchali své velitele tak, jako čeští. Ale současně nikdy neviděl tak kruté tresty za neposlušnost, jako ve Vratislavově táboře.

Za chvíli vyšlehly nad doškové střechy hradních stavení první plameny. Obránci se pokusili o zoufalý protiútok. Vyběhli z hořící věže ven a se sekerami, tesáky a kopími v rukou se řítili proti mnohonásobné přesile. Mezi Sasy nebyli jen muži, ale i ženy a dokonce děti. Ani jeden z obránců se nevzdal. Boj byl krátký. Ještě než se hořící věž zřítila, leželo na pláni před hradiskem několik desítek zkrvavených mrtvol.

Tábor císařského vojska osvětlovaly dlouho do noci oranžovo-žluté plameny ohně, který stravoval Roggenhof. Než šel císař spát, dorazil na zpěněném koni posel. Vratislav posílal vzkaz, že obsadil Míšeň. Když písař list dočetl, císař mu ho vztekle vytrhl z ruky a mrštil jím do ohně.

„Tak Vratislav obsadil Míšeň," křičel skoro nepříčetně. „A císař po těžkých bojích zničil Roggenhof!"

Míšeň se nebránila. Arcibiskup vyjednal s Vratislavem dobré podmínky kapitulace. Město otevřelo brány a většina velmožů z družiny zemřelého markraběte Ekberta se sklonila před Vratislavem. Věděli, že Vratislav nechce Míšeňsko vyplenit a nechat svému osudu. Český král chtěl markrabství připojit ke svým zemím. Proto ti, kteří vykonávali některý ze zemských úřadů, spěchali nového vládce přesvědčit o své věrnosti.

O síle českého krále nikdo nepochyboval. Mezi míšeňskými velmoži se říkalo, že Vratislav bude nakonec lepší než císař Jindřich. Čechy znali a dokázali odhadnout, co od nich mohou očekávat. S Jindřichem to bylo horší. Vrtkavý císař měl mnoho oblíbenců. Kdo ví, koho by do Míšeňska dosadil?

Zatímco míšeňský arcibiskup, nejvyšší klér a přední šlechta se před Vratislavem pokořili, část vojska a většina méně významných pánů pokračovala v boji. Neměli co ztratit. Od Vratislava jako nového pána příliš očekávat nemohli. Získat mohli jen v případě, že by Sasové vyhráli a na ně zbyla část kořisti. Nebo kdyby se mohli ujmout moci sami na úkor starých zemských rodů.

Břetislav postupoval k severní hranici míšeňského markrabství se silným oddílem jezdců, lučištníků a pěšáků. Válka ještě neskončila

a to nejtěžší Čechy teprve čekalo. Ostražitě se rozhlížel. Věděl, že musí jednat rychle, ale nesměl se ukvapit.

S ironickým úsměvem si vzpomněl na svého otce Vratislava, když mu kladl na srdce: „Břetislave, rychlost je ve válce strašně důležitá. Ale rychlost není totéž, co ukvapenost!“ To byl celý otec. Tak strašně rád každého poučoval. Břetislav musel skutečně spěchat. Na území, která se odmítla Vratislavovi vzdát, postupoval se svými oddíly také Viprecht z Grojče. Kdo přijde dřív, ten samozřejmě získá více. Ale nešlo jen o kořist. Břetislav neměl Viprechta rád. I když byl pán z Grojče mladší, dával mu často pocítit svou převahu. Ale hlavně, Viprecht podporoval zájmy jeho nevlastní matky Svatavy.

Břetislav se cítil v boji o svou budoucnost strašně sám. Neměl nikoho, kdo by se ho zastal. Vratislav ho sice vždy tituloval jako svého nejstaršího syna. Ale to bylo všechno. Strýc Konrád žárlivě hlídal každý Břetislavův krok. Mnohokrát opakoval, že podle nástupnického řádu je po Vratislavovi další v pořadí, kdo by měl převzít vládu v zemi. Vratislav neměl takové řeči rád, proto si před ním dával pozor. Jenže Vratislav krotil Konrádovy ambice nikolik kvůli Břetislavovi, ale kvůli svým mladším synům. Svatava dělala, co jenom mohla, aby Břetislava odstranila. Chtěla vidět na trůnu svého Boleslava.

Před několika dny obdržel Břetislav list od mazovského knížete Vladislava Heřmana. S žalem mu sděloval, že při těžkém porodu zemřela jeho žena Judita. Poslední Břetislavova sestra. Matka Adléta byla mrtvá, všichni sourozenci už zemřeli. Břetislav zůstal úplně sám.

Hořce si odplivl. Ale i kdyby se proti němu postavil sám ďábel, nemínil se vzdát. Klidně by porušil všech deset přikázání Božích, kdyby mu to pomohlo. Destero hlásalo, že syn má ctít svého otce. Břetislav ho byl ochotný ctít. To ale neznamenalo, že by nezvedl meč. Protože by nebojoval se svým otcem, ale s králem. Boží přikázání měla jednu chybu. Hovořila k obyčejným lidem. Mlčela o tom, jak se mají chovat děti vládců. A to, co říkala, se použít nedalo.

Vratislav a císař Jindřich stáli proti sobě. I těm, kteří je sledovali z dálky a neslyšeli, co říkají, muselo být jasné, že to není přátelský rozhovor.

„Nařídil jsem ti, abys mi pomohl potrestat odboj v Sasku," rozčiloval se císař. „Tys ale ani nehnul prstem!"

„Není to pravda, vznešený císaři. A vy to dobře víte," zlostně opáčil Vratislav. „Když zemřel míšeňský markrabě Ekbert, požádal jste mě, abych vytáhl proti Míšni a zajistil, aby vám odtud nevpadli do zad. Dále jste chtěl několik oddílů, které by spolu s vaším vojskem bojovaly v Sasku. Oboje jsem splnil. Proto si hodlám Míšeňsko ponechat. Jak jsme se dohodli."

„Poslal jsi mi pár jezdců a lučištníků. Moc platní mi nebyli."

„Neřekl jste, vznešený císaři, jak velké mají mé oddíly být. Poslal jsem tolik, kolik jsem mohl."

„Sasové se mi nepokořili. Proto opustíš Míšeňsko a se svým vojskem potáhneš se mnou do Saska!"

„Jako míšeňský markrabě?"

„Jako český král!"

„Ne," odpověděl nepřátelsky Vratislav.

„Ty si troufáš postavit se mně, římskému císaři?" vrtěl trochu teatrálně hlavou Jindřich. „Kolik se mi za léta mé vlády postavilo odbojných pánů. A kde jsou dnes?"

„Většinu z nich jsem vám pomáhal porazit já," pokrčil klidně rameny Vratislav. „Aby bylo jasno, vznešený císaři. Jsem už starý muž. Hodně starý. Kolik let ještě budu na tomto světě? Možná jen rok, možná deset let. Nebojím se smrti a klidně odejdu za svými předky. Záleží mi na jediné věci. Chci k nim odejít se ctí! Mám silnou armádu. Možná silnější, než vůbec tušíte, vznešený císaři. Pokud nejste ochoten ctít mé šediny, ze spojence se může stát nepřítel. Je to pouze na vás. Já Míšeňsko dobrovolně neopustím. A do Saska s vámi také táhnout nebudu. Už jednou jste mi Míšeňsko vzal. Vzal jste mi i rakouské země. Potřetí se okrást nenechám! Buď mne jmenujete míšeňským markrabím, nebo se naše cesty rozcházejí!"

„Ty by sis skutečně troufl bojovat proti císaři?" zle se mračil Jindřich.

„Možná jsem to měl udělat už dříve," klidně opáčil Vratislav. „Chci titul míšeňského markraběte!"

„Nikdy. Pamatuj si to. Nikdy!" křičel rudý hněvem císař Jindřich.

„Pak už nejsme spojenci," chladně opáčil Vratislav. Ještě jednou si chvatně změřil pohledem Jindřichův obličej. Jako by si chtěl zapamatovat každičký detail jeho tváře. Pomalu se otočil a odcházel. To bylo naposledy, co s ním hovořil.

Šel pevně, s hrdě vztyčenou hlavou. Ale do smíchu mu nebylo. Jindřich tvořil pilíř jeho politiky. Když teď zestárl, neměl už čas, aby ve složitých politických hrách usiloval o nová území. Mohl jediné. Držet to, které právě ovládl. I za cenu nepřátelství.

69. KAPITOLA

I když se blížila zima, bylo během dne stále příjemné počasí. Odpoledne dokonce hřálo slunce. Čeleď pobíhala po nádvoří brněnského hradu a pomáhala uskladňovat zásoby. Letos se nemusel nikdo zimy bát. Stodoly byly plné a z mlatů se až do večera ozývalo pravidelné klapání cepů. Pod přístřešky byl dostatek sena pro dobytek. Sýpky se plnily a povozy svážely z mlýnů pytle s moukou. I když všude vládl čilý ruch, byla na lidech znát únava. Už se těšili na zimu.

To bývalo přece jen více klidu. Poslední listy pomalu opadávaly ze stromů. Brzy přijde sníh.

„Vidíš, Eufémie," usmála se hořce Virpirka, žena brněnského knížete. „Dokud všechny listy neopadají a neuvolní místo, nové nevyraší. S námi je to podobně. Dokud budeme vládnout, naše děti musí čekat. Staré listy a ty nové nemohou růst spolu na jedné větvi."

„Zvláště bratr Vratislav. To je list, kterého snad k větvi přivázali ševcovskou dratví," ironicky se do hovoru vmísil Konrád.

„Jistě," souhlasila Virpirka káravě. „Ale teď nejde o Vratislava. Jde o Otu a Eufémii. A o olomoucké knížectví."

„Já už to nevydržím," rozplakala se černovlasá žena, jejíž rysy svědčily mnohem lépe než přízvuk, že pochází z Uher. „Můj manžel má občas obrovské bolesti. Zatemnily mu rozum. Přes den jezdí po lesích. Skoro každý večer se zpije do němoty. Když dostane křeče, rozbíjí, co mu přijde pod ruku. Minulý týden zabil jednu děvečku. Jenom proto, že prý mu připomínala nějakou povětrnou ženštinu. Když ho prosím, aby předal vládu našim synům, utrhuje se. Několikrát mne i zbil," žalovala Eufémie.

„Situace je skutečně vážná," souhlasila Virpirka.

„Možná by mu mohl kníže Konrád domluvit. Ota vždy posouchal své starší bratry," s nadějí v hlase vyhrkla Eufémie.

„Nesmysl," mávl rukou Konrád. „Ota byl vždycky rozmazlené dítě. Nikdy na něho nebylo spolehnutí. A když něco slíbil, nikdy to nesplnil."

„Konráde," přísně ho přerušila Virpirka. „Nejsi tady, abys Eufémii trápil výčitkami. Ona za nic nemůže."

„Ota je těžce nemocný," bručel Konrád. Byl naštvaný, když ho jeho žena napomínala. Zvláště před jinými lidmi. Ale věděl, že i kdyby se ohradil, moc platné by mu to nebylo. „Snad bych mohl poslat svého ranhojiče. Nemyslím si, že by mu pomohl. Ale Baltazar zná různé bylinky, které utišují bolest. A po kterých se dlouho spí. Snad by Ota alespoň nenadělal tolik škod."

„To je dobrý nápad," souhlasila Virpirka. „Ale Eufémie přišla kvůli jiné věci. Nejde o to, jak zmírnit Otovy bolesti. Bůh jistě ví, koho a proč zkouší," dodala přísně. Věděla o Otově způsobu života. Jistě, každý mužský občas porušil přikázání o manželské věrnosti. Ale čeho bylo moc, toho bylo příliš. Ota se k Eufémii nechoval nikdy s velkou úctou. Kdyby si Konrád dovolil zlomek toho, co Ota, dala by mu Virpirka za vyučenou. Ženy nebyly tak bezbranné, jak se muži ve své ješitné pýše domnívali. Vítězit se dalo i jinak než mečem.

„Eufémii jde o důležitější věc," pokračovala. „Je třeba zajistit, aby její Svatopluk převzal po Otovi vládu v Olomouci."

„V tom problém nevidím. Stane se to, hned jak si Bůh k sobě povolá Otu. Pak..."

Virpirka ho přerušila. „Neukvapuj se! Nikdy jsem o tom nemluvila. Ale pochybuji, že Vratislav splní svůj slib. Olomouc Otovým dětem nenechá. A našim to v případě brněnského knížectví může hrozit rovněž. Schválil jejich dědická práva zemský sněm? Tvůj bratr má pět dospělých synů. Jeho žena Svatava není hloupá. Ví dobře, že se pro všechny v Čechách živobytí nenajde. Už delší dobu pošilhává po Moravě. Tady by se přece našly úděly pro její děti. Teď už nejde jenom o Otovy dědice. Jde i o našeho Oldřicha a Lutolda. Pokud byl někdy vhodný čas začít s Vratislavem vážně diskutovat o budoucnosti, pak je to právě nyní!"

Konrád se trochu ošíval. Stárnul a měl rád klid. Během svého života se s Vratislavem střetl mnohokrát. Kolikrát už si myslel, že zvítězil. Nakonec byl vždycky rád, že si udržel vlastní knížectví. Časem se však hroty otupily. V posledních letech ho nechával Vratislav žít v klidu. Konrád dokonce dosáhl drobných vítězství. Nijak zvláště jeho postavení neupevnila. Ale potěšila. Jako třeba loni. Neustoupil a

Vratislav nakonec souhlasil, aby se brněnským děkanem stal Konrádův člověk.

„Dobře," přikývl se zamyšleným výrazem. „Počkáme, jak se Vratislav postaví k nárokům Otových synů. Pokud by se nezachoval čestně, začneme uvažovat, co dál."

Eufémie se vděčně usmála. Ale Virpirka moc spokojená nebyla. Znala svého muže a hned poznala, že se jen snažil problém odsunout. Do střetu s Vratislavem se mu kvůli Otovým dětem nechtělo. Najednu stranu ho chápala. Jeho postavení vůči Vratislavovi bylo mnohem jistější než Otovo. Jejich děti byly ohroženy určitě méně. Přesto však byla přesvědčená, že tu veliké nebezpečí hrozí. Dříve nebo později bude stejně muset Konrád do hořkého jablka kousnout.

Brána kolínského hradu byla otevřená a z postranních věží visely pestrobarevné praporce. Cesta k padacímu mostu byla uklizená a vysypaná pískem. Před spuštěným mostem stáli vojáci s praporci českého krále na kopích. Bránili zevlounům, aby se dostali do hradu. Pokud zrovna přijížděl některý z pozvaných velmožů s družinou, zaháněli přihlížející z cesty do rozbahněných příkopů kolem. Když se ušpinili, nic tak strašného se nestalo. Pořád to bylo lepší, než aby je porazili cválající koně. Mnozí lidé z okolních vesnic, kteří tu zevlovali, stejně neměli nejčistější šaty. Zpráva o svatbě se mezi lidem roznesla teprve před několika dny.

„Už dorazil?" ptal se netrpělivě Martin. Král Vratislav slíbil zúčastnit se svatby jeho syna Křesomysla. Sám měl na ní ostatně největší zásluhu. Byl to Vratislav, kdo vybral pro Křesomysla jako nevěstu Juditu, dceru Buzka Drslavice. Co však Martin nevěděl, byl důvod, proč král tuhle svatbu chtěl.

Po okázalém turnaji, uspořádaném na Vyšehradě před půl rokem k druhému výročí Vratislavovy královské korunovace, zašel za otcem Břetislav. Oba měli dobrou náladu. Vratislav proto, že se slavnost mimořádně vyvedla. Břetislav zase proto, že rytíř v jeho barvách porazil soupeře, bojujícího za bratra Boleslava.

„Můj královský otče," ukláněl se Břetislav, „mám k tobě velikou prosbu. Neprosím však za sebe. Můj věrný služebník Bohuslav ze

Šternberka se zamiloval do jedné dívky z urozeného rodu. Rád by tě zítra požádal o souhlas k sňatku.“

„Spíš bys měl na svatbu myslet ty,“ usmíval se Vratislav a mhouřil oči, lemované vráskami. Dávaly jeho obličeji dobromyslný výraz. Ale v očích neměl přátelství. „Máš už na to věk. A jak vidím i postavu, “ dodal škodolibě. Syn začal tloustnout. Nebylo to nic strašného, ale Vratislav vypadal i přes svůj věk určitě lépe.

„Můj čas přijde,“ odpověděl neurčitě Břetislav. „Může tě tedy, můj králi, požádat zítra o svolení?“

„Ještě jsi mi neřekl, která je ta šťastná?“

„Judita ze slovutného drslavického rodu. Miluje ji, ale ctí tvé právo rozhodovat. Proto pana Buzka zatím nepožádal o stanovení věna. Nedávno mi dokonce řekl, že by si ji vzal, i kdyby byla chudá.“

„Jak šlechetné,“ zabručel Vratislav a stále se usmíval. V duchu rychle přemýšlel. „Přes noc se rozmyslím a ráno si přijď pro odpověď.“ Pak svého syna laskavě propustil.

Jakmile dozněly na chodbě jeho kroky, nechal si zavolat Buzka Drslavice. Museli ho vytáhnout z lože, protože už spal.

„Tys přislíbil svou dceru pánu ze Šternberka?“ udeřil na něj přísně.

„Zatím ne, můj králi,“ polekaně se bránil velmož. Rozespalost z něj rychle spadla. Poznal, že se Vratislav hněval. Polekaně pokrčil rameny na znamení, že on za nic nemůže.

„Ale všiml sis, že se o Juditu zajímá. Nebo ani to netušíš, svědomitý otče?“ ironicky opáčil Vratislav.

„Něco se mi doneslo,“ bručel Buzek a provinile klopil oči.

„Připravil už ji o panenství?“ věcně se optal král a rukou si hladil vousy na bradě.

„Já... já myslím, že ještě ne,“ koktal zmatený Buzek.

„Tak hned vzbuď svou ženu. Ať to okamžitě zjistí. Pak mi přijdeš podat zprávu!“ V jeho hlase zněla skrytá výhružka.

Buzek byl zpátky za chvíli. Rychle oddechoval, protože skoro běžel. „Je, můj králi!“ zajíkal se. „Má dcera je stále počestná panna!“

„Máš štěstí! Byla by škoda, aby tvá dcera provedla nějakou hloupost. Je třeba ji co nejrychleji provdat. Křesomysl, syn mého bývalého panoše Martina, je pěkný mládenec. V den sňatku ho jme-

nuji správcem kolínského hradu. Martin má stejně na starosti Hvozdec. Běž to říci své dceři. Je to má vůle! Nebo jsi jednal bez mého vědomí s někým jiným?“

Buzek to rozhodně odmítl. V duchu si liboval, jak byl prozíravý, když nepřijal nabídku pána ze Šternberka. Zmateně se uklonil a pak odběhl, aby všechno řekl své ženě a dceři. Nechápal, co se stalo, ale tušil, že nemá cenu odporovat. Bohuslav ze Šternberka by byl sice pro jeho dceru lepší ženich, ale Křesomysl také nebyl špatná partie. Znal Martina a věděl, že patří mezi Vratislavovy oblíbence. Na rozdíl od mladého Šternberka.

Nic z toho, co svatbě jeho syna předcházelo, Martin netušil, když čekal na nádvoří slavnostně vyzdobeného kolínského hradu na krále Vratislava.

„Kníže Břetislav s družinou!“ oznámil voják, který držel stráž ve věži u brány.

Kvůli Břetislavovi se Martin s Křesomyslem nedávno pohádal. Jeho syn nechtěl Břetislava na svatbu pozvat. Ale Martin to rezolutně odmítl. „Předně je to náš sousedJak by to vypadalo? Ale mám ještě jeden důvod. Když jsi byl malé dítě, kdo si s tebou hrál? Už jsi zapomněl, že jsem Břetislava vychoval já?“ přísně ho káral. „Jenom proto, že král nemá Břetislava rád, já ho nezavrhnu. Vždycky jsem ho bral tak trochu jako svého. Ne, Křesomysle. Břetislav na tvé svatbě bude! Ber to, jako bys zval nevlastního bratra.“

„Mně nevadí Břetislav,“ bránil se Křesomysl. „I já na něho vzpomínám rád. Ale nechci tu některé muže z jeho družiny.“ Víc nevysvětloval a Martin tomu dál nevěnoval pozornost.

„Blíží se poledne,“ upozorňoval se starostlivou vráskou na čele Buzek. „Král by tu měl už dávno být!“

„Třeba se někde zdržel,“ uklidňoval ho Martin. Sám ale netušil, co se mohlo stát. Vratislav neměl ve zvyku přijíždět pozdě. „Je nevěsta stejně nervózní jako ty?“

Buzek mávl rukou a uhladil si nepoddajné vlasy, které už začínaly šedivět. „Judita je s Křesomyslem. Pokud jsem zaslechl, přeli se, jak se bude jmenovat jejich první syn. Jsou mladí a je jim všechno jedno. Také jsem byl takový. Ale já si myslím, že to je špatné znamení. Pokud král nepřijede, budeme muset svatbu odložit!“

„Vidíš všechno černě. I prohranou bitvu můžeš nakonec vyhrát. Musíš mít štěstí. Nebo tomu štěstí trochu pomoci. Pošlu někoho králi naproti.“

„To můžeš. Tím nic nezkazíme. Hosté mají zatím co pít. Hudebníkům jsem nařídil, aby se ani neopovážili přestat hrát. Zatím si nikdo ničeho nevšiml.“

Ale dříve než Martinův voják vyrazil, objevil se na nádvoří zaprášený muž na koni. Přivážel poselství krále Vratislava. V listu posílal snoubencům požehnání a nařizoval Křesomyslovi dostavit se hned po svatbě na Vyšehrad, aby ho mohl ustanovit novým správcem kolínského hradu. Nic víc. Ani slovo, proč nepřijel.

Martin byl značně rozmrzelý. Znal Vratislava a věděl, že jeho rozhodnutí muselo nějak souviset s Břetislavem.

Buzek Drslavic měl pravdu, když tvrdil, že nepřítomnost krále je špatné znamení. Hosté byli zaražení a mnozí se věnovali spíše úvahám, co se stalo s králem Vratislavem, než aby obdivovali nevěstu. Přitom bylo proč. Judita si oblékla nádherný brokátový šat pošitý malými perličkami. Černé husté vlasy měla sepnuté stříbrným diadémem. Skutečně jí to nesmírně slušelo. Rozdávala úsměvy na všechny strany. Občas hodila po některém z mladíků omluvným pohledem, jako by se chtěla rozloučit. Měla hodně obdivovatelů. Křesomysl se jí však líbil a věděla, že mládí a bezstarostné žertování s mládenci dneškem skončilo.

Hned po svatebním obřadu pokračovala hostina. Tam se většina hostů trochu rozveselila. Ale záhy to začalo mezi nimi jiskřit. Potměšilé popichování přecházelo s vypitým pivem a medovinou ve strkanice a hádky. Mladší hosté se posmívali Vratislavovi, starší ho hájili a napomínali své syny, synovce a přátele, aby se vyjadřovali o králi uctivěji. Sotva se uklidnil spor o krále, vypukl jiný o dívku, která odmítla tančit s jedním již velice opilým rytířem. Jeho přátelé jí chtěli napráskat, dívčini se postavili na její obranu. Podobné tahanice však provázely většinu hostin a nikdo si z nich nedělal těžkou hlavu.

Pak se již značně podnapilý Bohuslav ze Šternberka zle obořil na nevěstu. Křičel na ni, že je coura a děvka. Nikdo začátek hádky neviděl. Ale všichni se seběhli a se zájmem sledovali, jak Křesomysl Bohuslava popadl a lehce zvedl ze země. I když kopal nohama a bil

kolem sebe pěstmi, donesl ho až ke dveřím sálu a rudý hněvem ho vyhodil ven. Bohuslav se rozplácl na nádvoří. Okamžitě vstal. Přitom však klopýtl o oj vozu a převalil se do ohavně páchnoucí močůvky, která byla rozlitá na cestě ke stájím.

„Co si to dovoluješ?“ křičel ochraptěle. Pak se potácivým krokem vydal zpátky do sálu. Přitom sáhl k opasku a tasil dýku. Ale Křesomysl ze vchodu neustoupil.

„Jdi se vyspat,“ napomenul ho. „Přebral jsi. Jsi stejný, jako byl tvůj otec. Neznáš míru!“ To Bohuslava popudilo ještě víc. S dýkou v ruce se vrhl proti Křesomyslovi. Protože však byl již značně podroušený, znovu klopýtl a Křesomysl ho celkem bez většího úsilí srazil pěstí k zemi.

V tu chvíli ho zezadu popadlo několik silných rukou. Muži z Břetislavovy družiny pokřikovali, že nikdo nebude bít jejich přítele. Ale ještě než se Bohuslav zvedl ze země, vrhli se Křesomyslovi na pomoc jeho přátelé a také lidé z drslavického rodu. I pán ze Šternberka tu měl přátele. Vypukla mela a zdálo se, že poteče krev. Dokonce se srazily zbraně.

Martin popadl meč a s několika vojáky z hradní posádky se vrhl doprostřed největšího chumlu. Poměrně rychle se mu podařilo znesvářené strany oddělit. Hněvivě nařizoval, aby všichni hned schovali meče a dýky.

Tu se před ním objevil kníže Břetislav. V ruce držel tasený meč. „ Nikdo nebude šlapt po mé cti a cti mých mužů!“ křičel na Martina. „Křesomysl nás urazil a já chci jeho hlavu!“

„Nikdo tě neurazil, Břetislave,“ opáčil klidně Martin. „Pouze pán ze Šternberka se opil, jak je v jeho rodu zvykem. Pokud někdo někoho urazil, pak tvůj družiník nás. Jsme na půdě královského hradu. Tady nemáš právo rozhodovat o hlavách ostatních!“

„Tak já nemám právo se bránit? Ale s tím je konec! Já a moji lidé máme svou čest! Královská půda,“ pokračoval pohrdavě. „Co to znamená? Nic! Vratislav mi nebude poroučet, co mám a nemám. Uhni mi z cesty!“

Martin mlčel, ale neudělal ani náznak pohybu, že by chtěl ustoupit. Proto se ho Břetislav pokusil odstrčit. Členové jeho družiny čekali za ním se zbraněmi v rukou a nespokojeně pokřikovali. V je-

jich tvářích se dala číst touha zabíjet. Byli mladí a přáli si více majetku. Martin a ostatní svatebčané symbolizovali to, co nenáviděli. Starého krále Vratislava, který jim se svými služebníky stál v cestě ke štěstí.

Břetislav se ohlédl a chvíli si prohlížel své muže. Pak rezolutně zvedl meč. Rozhodl se. Teď nebo nikdy! Chtěl být svobodný. Měl věk na to, aby vládl. Rozmáchl se.

Martin se ani nepohnul. Jen tiše řekl: „Pamatuješ, jak jsme spolu lovili ryby? Tehdy v Bílině? Přísahal jsi, že se mi odvděčíš. Nevím, co se stalo. Ale já jsem tě vždy považoval za svého druhého syna. Proto jsem tě pozval. I když jsem tušil, že tím rozzlobím krále Vratislava. Já ale nemohu za to, co máte vy dva mezi sebou. Nicméně zbavuji tě tvé dávné přísahy. Jestli chceš, zab mne. Protože jinak tě potrestám já. Tak jako trestá otec nehodného syna. Nuže?“

Břetislav stál a ruka s mečem mu klesla. Chvíli si Martina mlčky prohlížel. Ti, kteří stáli poblíž, později přísahali, že v jeho očích viděli slzy. Pak rozpačitě zabručel: „Promiň!“ Obrátil se ke svým mužům a přísně nařídil: „Všichni ven! Odjíždíme.“ Chvíli počkal, a když většina opustila sál, znovu se obrátil k Martinovi. Obejmul ho a pak chvatně odešel.

70. KAPITOLA

Od smrti olomouckého knížete Oty uplynul téměř rok. Poslední měsíce svého života strávil nemocný kníže v cele, odkud mu Eufémie nedovolila vycházet. I když se denně modlila k Bohu, aby zkrátil jeho utrpení, prosila současně, aby ho nechal žít co nejdéle. Bála se, co bude po jeho smrti.

Dlouho se nedělo nic. Vše bylo jako dříve. Poddaní odváděli obilí, vejce, drůbež a pracovali tam, kde bylo třeba. Šlechta se dále ucházela o přízeň kněžny Eufémie a jejích dospívajících synů. Téměř podlehla iluzi, že Vratislava podezírala neprávem. Ale Konrád a Virpirka ji varovali. Až se na ně jednou utrhla, že českého krále jenom pomlouvají.

„Můj nebohý Ota to tvrdil vždycky," křičela na ně. „Vám vůbec nejde o mě. Štvete mě proti Vratislavovi, ale myslíte na sebe!" Pak se jim sice omluvila, ale osten nedůvěry mezi nimi zůstal.

Když se jednoho jarního dne objevil před olomouckou bránou král Vratislav se silným vojskem, zastavilo se jí srdce strachem. Konečně se dozví, na čem je.

Vratislav Eufémiino trápení zbytečně neprotahoval. Jakmile se po dlouhé cestě upravil, nechal si ji zavolat. Seděl pohodlně na knížecím stolci jejího zemřelého manžela. Vedle sebe měl svého syna Boleslava. Oba se tvářili netečně, jako by si nasadili na obličeje masky.

Eufémie nešťastně poklekla na chladné dlaždice. Přesně na to místo, kde před ní klečeli moravští páni, které přijímala ke slyšení.

„Můj nebohý bratr Ota zemřel," začal pomalým, trochu chraptivým hlasem Vratislav. „Je mi to líto. Měl jsem ho rád. Jistě teď užívá radost věčnou. Ale pro jednu smrt se život nezastaví. Bůh svěřil na má bedra odpovědnost vládnout. Proto musím zabezpečit, aby české království bylo silné a bezpečné. Olomoucké knížectví je srdcem Moravy. Nemůže zůstat bez vládce. Tvoji synové jsou ještě děti. A ty, Eufémie, jsi sestrou uherského krále. Mého nepřítele. Tvůj bratr Ladislav se postavil na stranu polského krále Boleslava. Neustále

útočí proti mému příteli, mazovskému knížeti Vladislavu Heřmanovi. I kdybych chtěl, nemohu dovolit, aby sestra mého nepřítele spravovala tak důležitý kus země. Smíš si odvézt své věci. Zítra tě mí vojáci doprovodí, kam budeš chtít. Mladšího syna Otu si můžeš vzít s sebou. Ale starší Svatopluk tu zůstane. Bude mým hostem. Kdybys začala dělat potíže, budu si vědět rady, jak s ním naložit. Jdi!“

Eufémie se jako ve zlém snu vypotácela z přijímacího sálu na chodbu. Bylo to ještě horší, než předpokládala. V dusné nevětrané chodbě se jí zatočila hlava a Eufémie omdlela. Voják, který tu držel stráž, ji nepříliš šetrně zachytil a odnesl zpátky do sálu. Vratislav si unaveně povzdechl a dal zavolat ranhojiče.

Druhého dne, jakmile s vrzáním projelo bránou olomouckého hradu několik povozů s věcmi kněžny Eufémie a zamířilo na jih do Brna, svolal Vratislav hlavní úředníky knížectví. „Zajistíte, aby se sem do Olomouce dostavili do tří dnů zástupci všech významných rodů. Kdo nepřijede, bude potrestán jako nepřítel českého krále!“

Ale nebylo třeba hrozit. Moravští páni si již zvykli, že mají poslouchat toho silnějšího. Tím byl bezesporu král Vratislav. K některým sice přijeli téměř současně spěšní poslové brněnského knížete Konráda s výzvou, aby neupochlechli, ale nikde neuspěli. Většina měla své zkušenosti se spory mezi Přemyslovci a nikdo si nemínil pálit prsty. Alespoň ne hned, dokud se nevyjasní situace. Proč spěchat?

„Moje Olomouc,“ pokyvoval Vratislav spokojeně hlavou a pomalu se rozhlížel ze strážní věže. Boleslavovi ukazoval jednotlivé domy ve městě a vzpomínal, kdo je v době jeho mládí vlastnil. „Tam u brány sídlil jeden soukeník. Uměl barvit látky sytě modře. Tak krásnou barvu jsem potom už nikde neviděl. Hned vedle měl dílnu voskař. Dodával svíčky do katedrály. Vždycky s nimi posílal svou dceru. Byla zrzavá, pihatá a uměla věci. To bys koukal! Pak jsem ji provdal zajednoho mladíka z mé družiny. Nikdy si nestěžoval. Teď spravuje strážní hrad u Vizovic. To byly časy,“ zasněně vzpomínal.

„Odpusť, můj královský otče,“ namítl trochu nesměle Boleslav. „ Nevěděl jsem, že tě zajímají obyčejní řemeslníci.“

„Když jsem byl mladý, nezajímali mě. Ale až tu budeš vládnout déle, budeš je potkávat. Nemůžeš je od sebe stále odhánět. Jednou

jednomu v něčem vyhovíš. Přitom se dozvíš něco z jeho života. Pak pomůžeš jinému. A najednou zjistíš, že ti osudy těch lidí nejsou lhostejné. Budeš přesně vědět, kdo z tvých lidí co umí a kdo je líný lotr, komu zahýbá manželka a čí dcera se peleší nebo je odporně ctnostná a komu se narodilo další dítě. Čím jsem starší, Boleslave, tím častěji se ptám, proč tu jsem. Proč mi dal Bůh právo vládnout? Bojoval jsem o moc a nová území, získal jsem královskou korunu. Namlouval jsem si, že to dělám pro své děti. Ale dělal jsem to pro sebe. Aby se mi ostatní obdivovali. Když se teď blížím ke konci své cesty, ptám se, co má z mého snažení můj lid? A co vy, moje děti? Vsadím se, že v tom domě u brány žije syn toho šikovného soukeníka a dál barví látky modře. A barvil by je stejně modře, i kdybych se nestal králem a neovládl Krakovsko, Budyšínsko a Míšeňsko.“

Boleslav se nechápavě díval na svého otce. Vůbec mu nerozuměl. I když to nebylo poprvé, co Vratislav něco podobného říkal. Nedávno se Boleslav s matkou Svatavou shodl, že otec - co naplat, měl už svůj věk - začíná dětinštět.

Vratislav po chvíli zamyšleně pokračoval. „Chtěl bych být spravedlivým králem. Někdy se mi zdá, že slyším desítky hlasů lidí, kterým osud ublížil. Nebo které Bůh zkouší. Jako král bych jim chtěl pomoci. Ale vím, že to nejde. Ani kdybych byl sebemocnějším vládcem, nemohu ochránit všechny slabé a bezbranné. Chudý člověk má co dělat, aby přežil. Musí uživit sebe a svou rodinu. Nemuselo by ho zajímat, co bude s ostatními. A vidíš! Kolikrát jsem zažil, že se žebrák rozdělil o skrojek chleba. Jenže kdybych se já rozdělil se všemi, kteří to potřebují, mám méně než ten žebrák. Být vládcem znamená nevšímat si bídy lidí. Jedině, když budeš lhostejný, můžeš vládnout!“

Vratislav se odmlčel a ještě jednou se rozhlédl po střechách olomouckých domů. Pak sebou trhl a skoro hněvivě na Boleslava houkl: „Pojď!“ Rychle začal sestupovat po žebříku dolů z věže.

Pražský biskup Jaromír zuřil. Ač se ještě úplně neuzdravil po nedávném nachlazení, vstal, aby řídil chod diecéze. Když se před třemi lety vrátil do Prahy, měl pocit, že konečně zvítězil. Císař s papežem stáli na jeho straně. I Vratislav s ním chvíli jednal s větším respektem. Jenže jeho bratr byl horší než tvrdohlavý mezek a zákeř-

ný had dohromady. Často by Jaromír snesl raději ránu dýkou do zad, než to, co mu jeho bratr prováděl. Nakonec ho Vratislav začal okázale přehlížet, jako by v Praze žádný biskup nebyl.

Když Vratislav vyhnal z Olomouce děti bratra Oty, tušil Jaromír, že mu to přinese potíže. V listopadu ustanovil Vratislav svého kaplana Vecela moravským biskupem. Mohučský arcibiskup dal dokonce Vecelovi řádné svěcení. Přes všechny sliby, které Jaromír od císaře dostal. A kdyby jenom to! Jeho bratr přivezl moravského biskupa do Prahy a nechal ho na Vyšehradě světit nové české kněze. Na Hod Boží mu Vecel nasadil královskou korunu. Jaromír pochopil, že se miska pomyslných vah opět naklonila na stranu jeho bratra.

Nedávno Jaromír obdržel zprávy z kanceláře císaře Jindřicha, kde měl stále několik dobrých přátel. Psali mu, že vyslanec českého krále dohodl s císařem Jindřichem smír. Vratislav stárnul a proto se rozhodl uspořádat před svou smrtí domácí poměry. Chtěl mít krytá záda. Dohodl proto výhodný kompromis. Dobrovolně opustil větší část Míšeňska. Výměnou za to si ponechal území s hradem Hvozdcem a dostal císařovo svolení uspořádat domácí poměry. Císař sice neuváděl jaké a jak, ale z dikce listiny bylo zřejmé, že Vratislav dostal volnou ruku ve všem. Jaromír císaře Jindřicha znal. Sloužil mu dost dlouho, aby věděl, že od něho žádnou pomoc očekávat nemohl. Proto se rozhodl obrátit na papeže Urbana do Říma.

Kdyby to šlo, nechal by si osedlat koně a vyrazil by hned. Po kolikáté už? Znovu musel opustit zemi svých rodičů a domáhat se spravedlnosti v cizině. Jenže cesty byly zasypané sněhem a poutníky sužoval silný mráz i během dne. Jaromír už nebyl žádný mladík a po přestálé nemoci se cítil slabý. Musel čekat. Jenže trpělivost nepatřila k jeho ctnostem. Nečinnost ho sužovala ještě víc, než kdyby cestoval v krutých mrazech. Nakonec si dal osedlat koně a s družinou vyrazil za Konrádem. Před cestou do Říma s ním stejně musel hovořit. Doufal, že by mohl být v Bmě do deseti dnů, i když byly cesty pod ledem.

Jenže Jaromír přecenil své síly. Dostal kašel, který ho skoro dusil. V Jihlavě zůstal ležet několik dnů, aby se zotavil. Teprve pak pokračoval dál. Když konečně dorazil do Brna, všiml si, že hrad měl opravené valy a v rozích nové věže. Také počet mužů hradní posád-

ky byl na první pohled mnohem vyšší, než na jaký byl zvyklý z dřívějška.

„Inu, chystám se na válku," trochu trpce se usmíval Konrád. I když si Jaromír o statečnosti svého bratra nedělal iluze, tentokrát mu věřil. „Udělal jsi dobře, že ses postavil za práva Otových dětí. Bůh bude na tvé straně a já ti žehnám," souhlasně přikyvoval.

„Kdyby tak stál na mé straně ještě nějaký spojenec se silnou armádou," nadhodil Konrád. Když si všiml, že se Jaromír zamračil, pokračoval: „To není bezbožnost, milý bratře. Ale sám dobře víš, jak to ve světě chodí. Podívej se na sebe! Bůh jistě žehná tvému snažení. A přece má Vratislav navrch."

„Každý bude jednou skládat účty," zavrčel mstivě Jaromír. „A navrch nemá. To se šeredně mýlíš. Uvidíš, až zasáhne papež, jak obrátí."

„Když myslíš," tiše zapochyboval Konrád. „Ale za mnou papež nestojí. Jedeš do Říma. Co kdyby ses zastavil v Budíně? Tak veliká zajížďka to přece není."

„Co tam?" věcně se optal Jaromír. I když tušil, chtěl to od Konráda slyšet.

„Eufémie je sestra uherského krále Ladislava. V době, kdy bojoval o trůn, Ota mu pomáhal. Neměl by ted splatit svůj dluh?"

„Na Moravě ti nikdo neodpustí, pokud sem pozveš Uhry. Staletí se proti nim bráníme. Nikdy tu nikdo neslyšel o jiném nepříteli, než o uherském vojsku. Abys tím neodradil místní rody."

„Vidím, Jaromíre, že tě bylo na biskupa škoda," usmál se rozpačitě Konrád.

„Já si to myslím také," odpověděl v dobrém rozmaru Jaromír. Konrád si ale svůj nápad vymluvit nedal. Toužil po silném spojenci a byl ochotný podepsat třeba úmluvu s peklem, jen aby nezůstal proti Vratislavovi sám. Jakmile se oteplilo, Jaromír odjel. V brašně nesl list uherskému králi.

Rychlé jarní tání přineslo záplavy. Překročit Dunaj bylo skoro nemožné. Řekou se s hukotem valila špinavá voda z dalekých hor. Biskup Jaromír se dostal jen do Ostřihomi. Dále byla cesta zaplavenými nížinami nebezpečná. Ubytoval se ve špitále pro poutníky. Tam se mu vrátil nepříjemný kašel. V sychravých a vlhkých dnech, které

panovaly, ho začalo bolet na prsou. Dostal vysoké teploty a musel ulehnout. Když konečně voda v řece opadla a cesty vyschly, Jaromírův stav se zhoršil. Několik dní blouznil a nakonec v malé komůrce ostřihomského špitálu nemoci podlehl. Konrádův list uherskému králi nebyl doručen.

71. KAPITOLA

Svatava políbila Vratislava na tvář a prsty mu udělala na čelo křížek. Stejně, jako když se matka loučí se synem. Svatava trochu ztloustla a ve vlasech se jí objevily první šedivé vlasy. Zato Vratislav v nádherně pozlacené zbroji jako by omládl. Kdyby neměl kolem očí vrásky, vypadal by vedle Svatavy spíše jako syn než manžel. „Miluji tě," špitla mu do ucha.

Vratislav ji pohladil po tváři. Oba věděli, že vše, co v posledních měsících dělal, bylo především kvůli ní. „Co ti bude Míšeňsko platné, pokud ho zdědí Konrád?" útočila na něj. Nakonec jí dal za pravdu a císaři ustoupil. Vzdal se větší části dobytého území. Za to dostal císařův souhlas vypořádat se s bratry. Původně měl čtyři. Teď zbyl jen Konrád.

Již před lety došel Vratislav k přesvědčení, že jediným, kdo by mohl pokračovat v jeho díle, je Boleslav. Nikoli proto, že si to přála Svatava. Ale proto, že Boleslav se mu podobal z jeho synů nejvíce. Ani ne tak postavou, jako spíše myšlením. Trpělivě poslouchal otcovy představy o budoucnosti českého království a sám přišel často s vlastním nápadem. Skvěle si rozuměli.

„Pokud budeš vládnout moudře a nedovolíš malicherné hádky, budou české země nejsilnějším královstvím křesťanského světa. Mám bohaté doly na stříbro, silnou armádu, spoustu nově opevněných hradů na nepřístupných skalách, na polích se rodí dostatek obilí. Kdo se může pochlubit něčím podobným?" vypočítával Vratislav s oblibou.

, Ale mám hromadu bratrů," namítal Boleslav. „Břetislav je starší než já."

„Také jsem měl spoustu bratrů. Ani já nebyl nejstarší. Jenže můj otec udělal chybu a řídil se pradávnou tradicí. Já se jí řídit nebudu. Udělám, co je pro mou zemi nejlepší. Vládnout budeš ty. Jedině ty si zasloužíš ozdobit hlavu královskou korunou!"

Teď odjížděl Vratislav se silným vojskem na Moravu. Konrád během zimy několikrát zaútočil proti olomouckému knížectví. Bole-

slav, kterému Vratislav olomoucké knížectví svěřil, jeho útoky odrazil bez větších obtíží. Ale v tuto chvíli nešlo o škody, které Konrád způsobil. Bylo třeba udělat jednou pro vždy pořádek v moravských záležitostech. Už příliš dlouho se táhly zbytečné spory o moravské úděly.

Sedláci nestačili ještě svézt seno, které sušili na loukách kolem Brna, když se pod Špilberkem objevilo vojsko českého krále. Vratislav nespěchal. Věděl, že by byla chyba hned zaútočit. Doufal, že svého dosáhne pouhou demonstrací síly. Nechtěl prolévat krev vlastních mužů. Stále v sobě nosil zakořeněnou pověru, že zabíjet v boji vojáky stejné krve je vražda.

Nechal postavit tábor a jeho lidé začali budovat kolem valů obléhací zařízení. Přitom si Vratislav zachmuřeně prohlížel brněnský hrad. Konrád se na boj dobře připravil. Nezdálo se, že by tentokrát ustoupil. Ale Vratislav Konráda chápal. Celý život usiloval o moc a snažil se, aby za něho bojovali jiní. Jenže teď už neměl nikoho, koho by nastrčil před sebe. Konrád byl opatrný a vypočítavý, ale zabělec rozhodně nebyl.

„Vznešený králi," ukláněl se Zderad, jeden z velitelů, „právě dorazil oddíl vašeho syna Břetislava."

Vratislav se zamračil. Svého nejstaršího synak tažení proti Brnu nepozval. Měl dost svých mužů. S Břetislavem počítal při obraně severních hranic proti ojedinělým nájezdům z Polska. Nechtěl ho tu, protože v tomto boji nešlo o něj. Jeho přítomnost mohla všechno jenom zkomplikovat.

„Přiveď ho," nařídil přísně. Velitel se vrátil za chvíli. Nijak nespěchal. Byl sám.

„Vznešený králi," zajíkal se strachy. „Váš syn mne odbyl. Prý nemá čas."

„Tak on nemá čas na svého krále?" pokyvoval zlostně hlavou Vratislav. „Najdi ho a řekni mu, ať okamžitě přijde. Jinak ho nechám přivést v poutech. Nikoli jako svého syna, ale jako zajatce. Běž!"

Zderad svěsil hlavu a neochotně odběhl. „Zatracená služba," mumlá si pro sebe. „Dělat prostředníka mezi Přemyslovci je horší, než se dostat mezi dva mlýnské kameny."

Břetislav se svými lidmi stavěl vlastní tábor nedaleko vesnice Lužánky. Dost daleko od ležení českého krále. Demonstroval vzpouru proti otci a navíc to bylo bezpečnější. Na loukách kolem by se útočník nikde nemohl skrýt. Nečekané přepadení nehrozilo.

„Zase ty?“ bručel rozmrzele, když Zderada uviděl. „Co chceš?“ Vratislavův velitel vyřídil doslova, co si král přál. Břetislav zrudl hněvem. „Co si to dovoluješ?“ křičel a pěstí ho srazil k zemi.

„Nerozčilujte se, můj pane,“ klidnil ho Bohuslav ze Šternberka. „ Já to vyřídím za vás.“ Došel ke Zderadovi, vytrhl dýku a několikrát bodl nešťastného muže do prsou a do břicha. Zem kolem se zbarvila krví. Zderad byl na místě mrtev. Bohuslav do něho pohrdavě kopl a pak se obrátil na vojáky, kteří je pozorovali. „Odneste toho královského pohůnka a hoďte ho na cestu před Vratislavův tábor!“

V noci se podařilo Břetislavovi pod rouškou tmy proklouznout do brněnského hradu. Již dříve se dohodl se strýcem, že v případě Vratislavova útoku mu přijede se svými muži na pomoc. To, o čem několikrát hovořili, se stalo skutečností. Času bylo málo a hrozba příliš blízká. Šlo o to dohodnout podmínky. To nebylo jednoduché, neboť každý z nich doufal, že se králem stane po Vratislavově smrti právě on. Ale jejich vzájemná rivalita byla mnohem menší než nebezpečí, které jim hrozilo. Jmenovalo se Boleslav.

„Je tady vůbec?“ ptal se nervózně Břetislav. Ještě se mu neuklidnila rozbouřená krev, jak se nocí plížil kolem brněnských valů.

„Pokud vím, zůstal v Olomouci. Vratislav si myslí, že má mužů dost. Boleslav mu kryje záda.“

„Sám se Vratislavovi neubráníš,“ pokrčil rameny Břetislav. „Kdybych si to nemyslel, nepostavil bych se mu,“ odpověděl Konrád klidně a pokynul svému panošovi, aby nalil.

„Takže mou pomoc nepotřebuješ,“ spíše konstatoval, než aby se ptal Břetislav.

„To jsem netekl,“ zvedl Konrád prst, jak měl ve zvyku, pokud chtěl vysvětlit něco, co se dalo vysvětlit jenom těžko. „Češi a Moravané se naposledy zabíjeli za našich pradědů. Nechci, aby tekla krev.“

„Češi a Moravané se naposledy zabíjeli za vlády knížete Spytihněva. U Hrutova. Už si nevzpomínáš?“ opáčil Břetislav. Tro-

chu se mračil a čekal, s čím zase Konrád přijde. Když spolu jednali před měsícem, stál o Břetislavovu pomoc mnohem více, než teď během obležení, „Co měl Konrád za lubem?“ uvažoval Břetislav.

„To přece nebyla válka. Víš, jak to myslím. Řeknu ti upřímně, jak to vidím já. Pokud se postavíš na mou stranu, bude se mi uzavírat mír s Vratislavem mnohem hůře, než když s ním budu bojovat sám. Pokud Vratislava odrazím, vyhrál jsem? Vůbec ne. Jenom uhájím své postavení. Mně už nejde o to získat vládu v Čechách. Vratislav mě stejně přežije, chci si jenom pojistit vládu v Brně pro sebe a své děti. Pokud to půjde, rád bych připojil ke svému knížectví ještě Olomoucko. S tebou vedle sebe by však musel bojovat i za tvou vládu v Praze. Pak bych neměl šanci s Vratislavem čehokoli dosáhnout. Dlouho jsem přemýšlel a musím ti říci, že je mi vlastně jedno, jestli zvítězíš ty nebo Boleslav.“

Břetislav sklonil hlavu a tiše přikývl. Další člověk, který ho zradil. Vstal a chladně procedil přes úzce sevřené rty: „Dojednej si s Vratislavem, co budeš chtít. Až já budu vládnout, stejně to platit nebude!“

„Vyhrožuješ,“ zamračil se Konrád a rovněž vstal. Křeslo, ve kterém seděl, se převrhlo a s prásknutím dopadlo na podlahu.

Břetislav neodpověděl. Otočil se a bez rozloučení odešel. Dalo se ostatně čekat, že bude na obtíž. Strýc Konrád byl stejný sobec jako jeho otec Vratislav. Ale Břetislav měl vlastní odvážný plán. Jenom musel jednat rychle.

Když se vrátil do tábora, svolal velitele a oznámil, že se s Konrádem dohodl. „Teď jděte za svými přáteli do Vratislavova tábora. Především za těmi mladšími. Musíte jim vysvětlit, že jedině se mnou mají naději povýšit a získat majetek. Jak dlouho tu ještě Vratislav bude? Až se ujmu vlády, budu rozdělovat hrady a úřady jedině svým věrným. Ale opatrně, ať vás stráže nechytí.“

Jak se za několik hodin ukázalo, věděl Břetislav dobře, co dělá. Téměř stovka mladíků opustila tábor českého krále a se zbraněmi v ruce se přesunula do jeho ležení. V noci vzbudil panoš Vratislava a zmateně hlásil, co se dělo.

Vratislav byl okamžitě vzhůru. Zachmuřeně seděl na svém lůžku a rychle přemýšlel. Nemuselo to nic znamenat. Sto mužů nebylo to-

lik, aby oslabili jeho vojsko. Ale starosti mu dělalo, co vlastně dohodl Břetislav s Konrádem. Pokud by se ti dva spojili, mohli by dokonce získat početní převahu. Nakonec se rozhodl. Ihned poslal svého vyslance do brněnského hradu. „Když vzbudili mě, ať vstane i Konrád," říkal si zlomyslně.

Už před rozedněním seděli proti sobě u stolu v jednacím sále na Špilberku. Obličeje měli zamračené, ale přesto byli klidní a líná gesta nesvědčila o nenávisti.

„Co se stalo, že jsi mne nechal vzbudit?" zvědavě se optal Konrád a nabídl Vratislavovi pohár vína.

„Známe se už tolik let, že nemá cenu, abychom si cokoli nalhávali. Mohl bych tvrdit, že na mne Bůh seslal vidění a vybídl mne ke smíru. Nebo že mi přišlo líto bojovat s jediným bratrem. Ale řeknu ti, jak to je. Starosti mi dělá můj syn Břetislav. Nevím, jakou hru spolu připravujete a je mi to celkem jedno. Protože tě znám lépe než můj syn, vím, že se dohodneme spolu. Já ti mohu nabídnout více než on."

„Poslouchám," usmál se Konrád a s chutí se napil. Víno, které se rodilo na Znojemsku, mu chutnalo lépe než dovážené z Porýní. Bylo trpčí, zemitější, ale mělo jiskru, vůni a chuť Moravy. Zamiloval si Moravu a často si s údivem uvědomoval, že by ji nerad opouštěl. Kdyby tak mohl vládnout českému království z Brna!

„Shrneme si, proč jsme vlastně nepřáteli," usmál se Vratislav a opřel se pohodlněji v křesle. „Podle nástupnického řádu našeho otce bys měl po mé smrti vládnout ty. Za předpokladu, že mne přežiješ. Ale to je v rukou Božích a ani ty, ani já nevíme, jak to s námi dvěma dopadne. Pak je ve hře olomoucké knížectví, které jsem svěřil svému synu Boleslavovi. Pokud vím, chtěl bys ho ve jménu ochrany práv vdovy po Otovi získat pro sebe. Nakonec je tu třetí problém, a to jsou dědická práva tvých synů. Ale ta stojí a padají s tím, jestli já přežiju tebe, nebo ty mě. Je to tak?"

„Je," zabručel rozmrzele Konrád. „Máš nějaké řešení?"

„Jsou vlastně dvě. Buď mi nedovolíš opustit hrad a necháš mne pro jistotu zabít. Nebo se dohodneme."

„Dal bych přednost dohodě," ušklíbl se Konrád a poprvé se v jeho tváři mihl přátelský úsměv. Už si byl jistý, že Vratislav přišel s dobrou nabídkou. Zatím ale pořád netušil, s jakou.

„Ty chceš zabezpečit své syny a já své. Nebo abych byl přesný, některé ze svých synů. Navrhuji, aby ses vzdal nároku na českou královskou korunu ve prospěch mého syna Boleslava. Za to já připojím olomoucké knížectví k tvému a patronátní listinou potvrdím dědická práva tvým synům. Na podzim svolám zemský sněm a tam naši dohodu schválí přední mužové království. Tu listinu samozřejmě potvrdí i můj syn Boleslav.“

Konrád rychle počítal. Nebylo to sice úplně vše, po čem toužil. Ale věděl, že to bylo za dané situace více, než by dokázal vybojovat se zbraní v ruce. V jedné věci musel dát Vratislavovi za pravdu. Pokud by Konrád zemřel dříve než jeho starší bratr, pak by jeho děti mohly ztratit všechno. Pokud by Vratislava přežil, stejně by se vlády v zemi ujal obtížně. Proti němu by stál Břetislav i Boleslav a kdo ví, jak by to vše dopadlo. Takhle získal méně, ale bez rizika.

„Myslíš to vážně, Vratislave?“

„Králi Vratislave,“ vážně mu připomněl jeho bratr. „Ale jinak před Bohem přísahám, že to myslím vážně!“

Ve chvíli, kdy se slunce vyhouplo nad obzor a osvětlilo Špilberk, Konrád s Vratislavem se objali na znamení smíru. Na chodbě už čekala zvědavá Virpirka. Když uviděla úsměv na tváři svého muže, sama vzala Vratislava za ruku a stiskla ji. „Jsem ráda, že ses umoudřil, milý švagre.“

„I já jsem rád, že vás nemusím zničit,“ opáčil vážně Vratislav.

Teprve když zmizel v ohybu chodby, ucítila Virpirka, jako by se jí dotkla ledová ruka smrti. Znala Vratislava a věděla, že podobné věci neříkal jen tak do větru. Snad poprvé připustila, jak strašně riskovali. Ale chvála Bohu, všechno dopadlo dobře.

Když Vratislav klusal se svým doprovodem na koni klikatou cestou z brněnského hradu dolů po svahu ke svému táboru, s údivem si všiml, že ležení jeho syna Břetislava bylo prázdné. Zbyl tam jen doutnající popel v ohništích a zválená tráva na místech, kde stály stany.

72. KAPITOLA

Na Vratislava čekal před stanem v táboře mladý Hrabiš Hrabišic. Uctivě se uklonil a zdvořile začal: „Můj vznešený králi, jistě víte, že my, Hrabišicové, jsme jedním z vašich nejvěrnějších rodů. Už můj otec Kojata patřil k pilířům, o které jste se mohl kdykoli opřít. Rád bych dokázal, že i já kráčím se stopách svého otce. Abych si zasloužil místo ve vaší družině, jaké by mi podle původu a také zásluh našeho rodu mělo příslušet.“

Vratislav si prohlížel vytáhlého mladíka. Nedávno dosáhl plnoletosti a převzal od matky správu bílinského hradu. Byl ve všem po otci. Vratislav se lehce usmál. Připadalo mu, jako by před ním stál mladý Kojata. Stejný způsob zdvořilé řeči, stejná ctižádostivost.

„Místo mezi předními muži království si musí každý zasloužit. Statečností a věrností,“ odpověděl s hranou přísností. „Bílinu ti mohu svěřit do správy, ale čest, být jedním z velitelů, se zdědit nedá.“

„To já samozřejmě vím, vznešený králi. Proto jsem udělal první krok, abych ukázal, jaký jsem. Pojďte sem,“ křikl na několik vojáků s jeho znakem na štítech, kteří čekali opodál. Když oddíl přiběhl, ukázal Hrabiš prostě na spoutaného mladíka, kterého jeho vojáci vláčeli s sebou. „Bohuslav ze Šternberka. Vrah velitele Zderada.“

„Kde jste ho chytili?“ optal se Vratislav a zamyšleně si rukou přejel po vousaté bradě. Hrabišicové v sobě měli zvláštní vlastnost. Dokazovat svou věrnost i tam, kde to Vratislav nepovažoval za vhodné.

„V noci jsme se vplížili do ležení vašeho syna Břetislava a pána ze Šternberka jsme zajali a odvlekli,“ opáčil hrdě Hrabiš. „Věděli jsme, že ho budete chtít potrestat. Zderad byl dobrý velitel a vojáci ho měli rádi. Nezasloužil si zemřít,“ dodal prostě.

Královi biřici převzali od Hrabišových mužů spoutaného Bohuslava. Vratislav ho v rychlosti vyslechl. Pán ze Šternebrka odpovídal neochotně. Ale k zabití Zderada se přiznal. Kam zmizel Břetislav, však nevěděl. Hrabiš ho zajal ještě dříve, než se jeho pán vrátil od Konráda.

„Odveďte ho," nařídil Vratislav. „Rozsudek vynesu po obědě."

Celé dopoledne věnoval přípravě dohody s Konrádem. Písaři sepsali příslušné listiny a v poledne je spolu s Konrádem stvrdili v jednací síni brněnského hradu pečetěmi. Hned potom zrušil Vratislav obléhání a Konrád otevřel brány hradu na znamení dobré vůle.

Konrád a Virpirka vyšli ven a za nadšeného jásotu všech vojáků se s Vratislavem objali a políbili. Mír v zemi byl zachován. Mnozí rytíři si oddechli. Bojovat se svými přáteli a známými se nikomu příliš nechtělo. Jen pár jich bylo zklamaných. Především ti, kteří si chtěli během války vyrovnat některé staré účty. Ale své zklamání nedávali příliš najevo. Předpokládali, že se další příležitost naskytne brzy. Nikdo nevěřil, že by mír mohl trvat dlouho.

Teprve pozdě odpoledne se vrátil Vratislav do tábora. U Konráda vypil několik číší vína a musel uznat, že jeho znojemské se vyrovnalo nejlepším vínům, které na Vyšehrad vozili kupci z říše. Měl dobrou náladu, protože alespoň na čas vyřešil nejožehavější domácí problém.

„Vznešený králi," ukláněl se Buzek Drslavic, kterého Vratislav pověřil řízením tábora v době, kdy byl pryč. „Mám přivést pána ze Šternberka?"

Vratislav přikývl a usadil se na trůnu, který nechal postavit na malé dřevěné pódium pod košatým bukem. Líně se rozhlížel a čekal. Ve vzduchu byla cítit vůně letních květin, kolem bzučely včely a poletovali pestří motýli. Bylo to krásné a Vratislav si znovu opakoval, že svět by byl možná bez lidí krásnější a čistější. Asi tak, jako vypadal Ráj, než Bůh stvořil Adama a Evu. Přepadl ho zvláštní smutek.

Stráže přivedly spoutaného Bohuslava ze Šternberka. Kolem se shromáždili přední mužové družiny. Vratislav krátce zopakoval, jak přišel Zderad o život. Pak se obrátil na velmože. „Co vy o tom soudíte?"

„Staré zemské právo říká, že ten, kdo zákeřně zavraždí jiného muže, má přijít o hlavu," oznámil Krušina, nejstarší z přítomných velmožů. Právě pro svůj věk zasedal často při jednáních stařešinů.

Vratislav trochu nepřítomně přikývl. Pak se Krušiny optal: „Co říká právo našich předků o odměně služebníků, věrných svému knížeti?“

Stařec se zarazil. Nechápal, jakou má tahle otázka souvislost se Zderadovým zavražděním. Pokrčil rameny. „Vznešený králi, odměnou věrným byla vždy milost, o které rozhodoval výhradně kníže. Zákon v této věci mlčí.“

Vratislav znovu tiše přikývl. Pak se obrátil na klečícího Šternberka. „Slyšel jsi, co soudí přední mužové mého království. Jak myslíš, že se mám zachovat?“

Mladík sklonil hlavu ještě níže a uhnul pohledem. Mlčel. Co také odpovědět? Proklínal se. Nechtěl zemřít.

„Ty ani svému králi neodpovíš?“ přísně zvýšil hlas Vratislav.

„Co se stalo, stalo se,“ začal tiše. „Je mi to líto. Ale vím, že muž musí nést odpovědnost za své skutky. Pokud by to mělo smysl, požádal bych o milost. Ale vím, že se nepřátelům milost nedává. Jsem připraven zemřít!“

„Jistě, nepřátelům se milost nedává,“ souhlasil Vratislav. „ Ale jaký ty jsi nepřítel? Vstaň a přistup ke mně.“

Když k němu udivený Bohuslav došel, natáhl Vratislav ruku a rozevřel dlaň. Ležel na ní obyčejný oblázek. „Nevím, jestli tušíš, co to je. Ale vezmi si ten kámen. Protože tvůj otec Diviš ti zachránil život. Než zase provedeš podobnou hloupost, vzpomeň si na něj!“

Bohuslav natáhl rozpačitě ruku a oblázek si vzal. I když ten kámen nikdy neviděl, ihned pochopil. Otec se mu jednou svěřil. Vyprávěl, jak se topil v Sázavě a Vratislav ho vytáhl z vody. A jak spolu uzavřeli přátelství.

Vratislav se ještě jednou přísně podíval na mladého Bohuslava a pak vstal. „Slyšte můj rozsudek. Pán ze Šternberka zabil Zderada nikoli z vlastní zlé vůle, ale jako služebník mého nehodného syna Břetislava. Především na něho padá odpovědnost za smrt mého velitele. Ale ani pán ze Šternberka není bez viny. Ihned vyhledá vdovu, která po Zderadovi zůstala. Zajistí ji a její děti penězi, aby až do smrti nemusela strádat. Pak se vrátí na svůj hrad a bude zpytovat svědomí a modlit se. Je na Bohu, aby ho soudil. Věřím, že se pán ze Šternberka poučí a najde cestu, aby této zemi prospíval a nikoli škodil.“

Jakmile skončil, biřicové mladíka pustili. Rozpačitě se uklonil, potom se obrátil a skoro jako dítě se rozběhl ke svému koni. Za chvíli opustil tábor českého krále. Muži z Vratislavovy družiny ho lhostejně sledovali. Nesouhlasili, ale nebylo na nich, aby rozhodovali. Již si zvykli, že Divišovi ze Šternberka prošlo za jeho života skoro vše. Jak se zdálo, o jeho synovi to bude platit rovněž. Měl tak někdo štěstí!

Na zpáteční cestě zamířil Vratislav do Olomouce. Chtěl s Boleslavem probrat podrobnosti dohody, kterou uzavřel s Konrádem. A chtěl se také trochu pochlubit. Protože Boleslav byl zase o krůček blíže královskému titulu.

Když se před ním objevily olomoucké valy, poznal Vratislav na první pohled, že se tu bojovalo. Dřevěná palisáda byla na několika místech ožehnutá ohněm, u přístupové cesty se nacházely ještě zbytky tábora, který si útočníci postavili. Ale u brány vlál jeho praporec. I když bylo zřejmé, že se útok podařilo odrazit, něco se Vratislavovi nezdálo. Neuměl říci, co. Teprve pak si to uvědomil. Všude bylo zlověstné ticho. Občas zaržál kůň nebo zaskřípal okov, vytahovaný na provaze ze studny. Ale nikdo nezpíval, nekřičel, snad ani nemluvil. Olomouc mlčela.

„Rychle!“ nařídil netrpělivě a ostruhami popohnal koně. Spolu s družinou vyrazil k hradu. Otevřenou bránou se vřítil na nádvoří a seskočil před palácem. Uzdu hodil nejbližšímu čeledínovi, který nesl v koši otruby do maštale. Strážný u vchodu krále uctivě pozdravil a otevřel dveře. Přitom uhnul pohledem.

Vratislav se zastavil a přísně si ho měřil. „Pověz mi, co se tu stalo?“

„Já, já bych...“ koktal voják rozpačitě.

„Bude to!“ vykřikl Vratislav hněvivě a popadlo ho neurvale za rameno. „Mluv!“

„Přepadl nás váš syn Břetislav,“ začal neochotně voják. „Ale nepřekvapil nás. Dva dny obléhal Olomouc a když zjistil, že se sem nedostane, odjel.“

„A dál?“ Vratislavovi bylo jasné, že vítězství nad Břetislavem nemohlo být důvodem zlověstného ticha, které všude vládlo.

„Kníže Boleslav je mrtvý," rychle zadrmolil voják, pak se vytrhl z Vratislavova sevření a dal se na útěk. Nechtěl být prvním, kdo schytá hněv českého krále. Vratislav si ho ale nevšímal. Vběhl do paláce a hnal se po schodech do patra, kde byla Boleslavova ložnice. Našel ji prázdnou. Na chodbách bylo prázdno. Všichni zmizeli. Otočil se a vyběhl ven. Přeběhl nádvoří a bočním vchodem vstoupil do chrámu. Před oltářem leželo na márách tělo jeho mrtvého syna. Na zemi klečel biskup Vecel a tiše se modlil.

Vratislav nemohl mluvit. Měl hrdlo stažené a do očí se mu draly slzy. Pomalu došel k oltáři a pak padl na kolena. Sklonil se k obličeji mrtvého Boleslava a tiše hladil jeho studené čelo a tváře. Biskup Vecel se pokřižoval, pak vstal a jemně položil Vratislavovi ruku na rameno.

„Můj králi, utěšte svůj žal modlitbou. Nechám vás tu samotného. Počkám v sakristii."

Vecel musel čekat dlouho, než se Vratislav objevil. Tváří v tvář mrtvému Boleslavovi zestárl v obličeji více než za posledních deset let.

„Jak se to stalo?"

„Když zaútočil Břetislav, myslel, že nás překvapí. Ale stráž si ho všimla a zavřeli jsme včas brány. Několikrát se pokusil zaútočit na hradby, ale byli jsme ve střehu. Boleslav byl dobrý velitel. Břetislav záhy pochopil, že mu plán nevyšel. Proto alespoň častoval vašeho syna přes hradbu urážkami. Stalo se to druhý den, když už obléhání končilo. Útočníci právě balili tábor. Jejich lučištníci vystřelili pár posledních šípů. Jako na rozloučenou. Jeden náhodou zasáhl knížete Boleslava do ramene. Nebylo to nic vážného. Spíše škrábnutí. Kníže sebou trhl, přilba se mu svezla z hlavy, klopýtl o kopí, které leželo na zemi a spadl z palisády dolů, na nádvoří. Udeřil se o kámen do hlavy. Chvíli byl mimo sebe, ale než mu dal ranhojič studený obklad na čelo, sám vstal. Smál se, že se nic nestalo. Kdyby utržil rytíř v boji jenom takové zranění, bylo by mu hej, tvrdil. Večer se mu začala točit hlava a v noci začal ztrácet vědomí. Ještě jsem stihl dát mu poslední pomazání. Před půlnocí zemřel."

„Ale na co? Proč zemřel můj syn?" naříkal Vratislav a chytil biskupa za ruku.

„Nevím!“ pokrčil Vecel rameny. „Ranhojič zkoumal šíp, který ho zranil. Je si jistý, že na hrotu jed nebyl. Smrt vašeho syna musela nějak souviset s tím, jak se udeřil do hlavy. Ranhojič našel na temeni jeho hlavy velikou bouli a když ji nařízl, vyvalila se z ní sražená krev. Ale já nevím. Opravdu nevím. Kdo je schopen poznat všechny záměry Boží?“ „Záměry Boží,“ hořce opáčil Vratislav. „Jsme v chrámu a proto se nebudu rouhat. Proč zrovna Boleslav?“ Opřel hlavu o biskupovo rameno a hořce vzlykal.

Biskup Vecel ho konejšivě hladil po vlasech. Jako kdyby klidnil dítě. V duchu si překvapeně říkal: „Je to možné? Že by Vratislav dokázal někoho tolik milovat?“

Svatava se opírala o Vratislavovo rameno. Seděla na kamenné lavici u okna paláce, odkud byl z Vyšehradu pěkný výhled na tiše plynoucí Vltavu. Mlčela. Bezděčně uchopila Vratislava za ruku a stiskla ji. Ještě ani neosušila slzy v očích. Stékaly po tváři a špinily ji rozpuštěným líčidlem. Právě pohřbili Boleslava.

„Víš, proč nám to, co říkal biskup Vecel, nepřineslo žádnou útěchu?“ řekl tiše Vratislav. „Protože žádnému knězi neumírají děti. Co může biskup vědět o žalu rodičů?“

„I kdyby to věděl, co by nám to pomohlo?“ vzlykla Svatava a rukou si otřela slzy. Černou šmouhu od líčidla si rozmazala po celé tváři.

„Vecel při smuteční mši říkal, že se pro jednu smrt život nezastaví. Máme se zamyslet nad svými hříchy, proč nás Bůh zkouší. A s otevřeným srdcem křesťana kráčet dál. Kněží vždycky jenom žvanili,“ vztekle vybuchl Vratislav. „Jak má stařec jako já kráčet s hlavou vztyčenou vpřed, když za sebou nechává své mrtvé děti? Kvůli komu se mám dívat do budoucnosti? A proč bych měl mít srdce křesťansky otevřené?“

„Nemáme jen Boleslava,“ jemně připomněla Svatava. „I já ho měla nejraději, ale to neznamená, že se přestanu starat o ostatní. A ty také, Vratislave!“ dodala důrazně.

„Jako matka se můžeš snažit být ke všem spravedlivá a štědrá,“ hořce opáčil Vratislav, vymanil svou dlaň z její a přesedl si na sedátko proti ní. Chtěl jí vidět do tváře. „Ale já jako král takový být ne-

mohu. I kdybych měl sto dětí, ztrátu Boleslava jiným ze svých synů nenahradím. Léta jsem ho učil vládnout. Už nemám čas vychovávat někoho jiného. Bořivoje zemské rody nepřijmou a Vladislav i Soběslav jsou děti. Kdyby mi dal Bůh ještě deset nebo patnáct let, pak bych si snad nástupce vychoval. Ale jak dlouho tu ještě budu?“

„Nemluv tak, Vratislave,“ zlostně ho přerušila Svatava. „Stačí, že zemřel Boleslav. Ještě ty mne trap!“

„Neboj, Svatavo. Vím, co dělat, i když už jsem stařec. Starý vlk sice zratil zuby, ale zůstal mu rozum. S rozumem je to jako s vínem. Čím starší, tím vyzrálejší a lepší. Mohu udělat jedinou věc. Vrátím se ke stařešinskému řádu mého otce. Na sněmu nechám jako svého nástupce veřejně potvrdit bratra Konráda. A pak zařídím, aby zemřel Břetislav. Pokud ho nepotrestá Bůh, pak to udělám já. Zavinil Boleslavovu smrt. Jakmile zemře Břetislav, našim dětem nic hrozit nebude. Dalším v pořadí je podle stařešinského řádu Bořivoj. Už jsem pro něho poslal k tvému bratrovi do Mazovska. Aby se hned vrátil do Prahy.“

Svatava nic neřekla. Zavřela oči, protože ji zase pálily slzy. V duchu si uvědomila, že každý člověk jednou zemře. Jak šťastné byly ženy, které umíraly po boku manžela, který byl zdravý a silný. Jak nešťastné byly ženy, které byly zdravé a silné a jimž umíral manžel. A jejich děti!

73. KAPITOLA

Když se Břetislav dozvěděl o smrti svého nevlastního bratra Boleslava, uspořádal velkolepou oslavu. Věřil, že to bude poslední kapka, která zlomí jeho otce. Neúspěch v zápase o Míšeňsko, problémy s císařem a papežem, vzpoura bratra Konráda a teď smrt milovaného syna. To by vzalo chuť do života i mladším mužům. Když ale posel přinesl z Vyšehradu zprávu o jednání zemského sněmu, na kterém Vratislav prosadil volbu svého bratra Konráda nástupcem na trůnu, nechtěl Břetislav věřit. Pak se rozzuřil.

„Copak ten starý protivný dědek nikdy nechcípne?“ křičel a kopal do všeho, co mu přišlo do cesty. „Co si myslí? Jak dlouho chce ještě překážet?“

„Král Vratislav nevypadal, že by myslel na cestu k Bohu,“ vyprávěl posel. „Sněm řídil, jako by se nic nestalo. Před jednáním si sice někteří čeští páni mezi sebou šeptali, že by raději viděli na trůnu vás, vznešený kníže. Mnozí souhlasili, že brněnský Konrád už je stařec, který nemůže hájit zájmy země a jejího lidu. Ale jakmile přišel král, zmlkli a odkývali by i to, že pes má jednu nohu a čtyři ocasy.“

„Bylo hodně těch, kteří by chtěli, abych vládl já?“ ptal se Břetislav dychtivě.

Posel se zarazil. O Břetislavovi hovořila na sněmu většina českých pánů, ale nebylo to vždy v dobrém. Těch, kteří tvrdili, že by byl lepší než Konrád, bylo jen několik. Ale tohle přece nemohl říci. Znal Břetislava. Když měl vztek, jednal nejen ukvapeně, ale často krutě.

„Většina, můj kníže,“ rezolutně prohlásil posel.

„Kteří? Jmenuj mi je!“

„Jak už jsem řekl, bylo jich hodně. Ale většinu podle jména neznám,“ vykrucoval se.

Nicméně Břetislav se s neurčitou informací spokojil. Trochu se uklidnil. Usmál se, sáhl do váčku, vytáhl stříbrňák a hodil ho svému poslu. „Za dobré služby. Můžeš jít!“

Pak si svolal přední muže své družiny. Věděl, že čas nadešel. Vzpomněl si na biskupa Šebíře. Když byl Břetislav ještě dítě, nutil ho stařičký biskup, aby se učil latinsky. Jednou musel překládat zápisky o válce v Galii. Kdysi je sepsal Caesar, praotec všech římských císařů. Stejně jako Břetislav i on se ocitl před obtížným rozhodnutím. Zaútočit na rodný Řím nebo čekat, jak se vše vyvine. Caesar se rozhodl zaútočit. Překročil říčku Rubikon a zvítězil. Břetislavovi se zdálo, že i on stojí před svým Rubikonem.

„Král Vratislav je jako umírající medvěd. Má ještě sílu a rozdává rány na všechny strany. Ale starý medvěd není pro mladého lovce obtížná kořist," začal Břetislav sebevědomě. „Události posledních měsíců jasně ukázaly tři věci. Tou první je Boží přízeň. Jedině Božím řízením zemřel můj nehodný bratr Boleslav. Není snad jeho smrt pro nás tím nejlepším důkazem, že Bůh je s námi?"

Shromážděni muži nadšeně přikyvovali. I oni si to mysleli. Hovořili o tom již mnohokráte. Boleslavova smrt jim dala nezvratné znamení. „Tou druhou věcí je proradnost mého strýce Konráda. Myslíte, že by na nás myslel, pokud by se on stal po Vratislavovi králem? Z hlediska našich zájmů je jedno, zda vládne z Vyšehradu můj otec nebo strýc. Úřady a hrady nám nesvěří ani jeden z nich. A třetí věcí, kterou jsem si jistý, je to, že s námi půjdou všichni synové proti svým otcům. Nastal čas, aby se mladí a schopní chopili moci. Kdo bude stát za Vratislavem? Starci, kterým svěřil správu svých hradů. Pár mužů z jeho družiny. Ale kolik zbývá těch, kteří stále čekají? Kterým Vratislav nedal nic kromě slibů? Na zemském sněmu se to jasně ukázalo. Je mnoho těch, kteří by se postavili proti mému otci. Chybí jim pouze velitel. Proto jsem se rozhodl zaútočit na Vyšehrad."

„Sami Vratislava neporazíme," nesměle špitl jeden z velitelů. „Nebudeme sami!" vzkřikl vášnivě Břetislav. „Ty jsi mne neslyšel? K nám se připojí skoro všichni stateční muži v zemi. Vyrazíme za týden. Ale hned dneska rozešlete posly ke svým rodinám, přátelům, známým. Prostě ke všem mladým, kteří už nechtějí čekat. Do Vánoc bude české království naše."

Břetislavovo nadšení se přeneslo na celou družinu. Nastaly horečné přípravy na válečné tažení. V následujících dnech se do Hradce

dostavily desítky mladých mužů. Nakonec měl Břetislav skoro tři tisíce vojáků. Takové armádě ještě nikdy nevelel. Byl šťastný a nepochyboval ve svůj úspěch. Až dorazí ku Praze, přidají se k němu další. Kdo ví, zda proti Vratislavovi nepovstane i vlastní posádka?

„Vznešený králi," ukláněl se vyšehradský purkrabí. „Přijel pan Bohuslav ze Šternberka. Prý chce bojovat na vaší straně proti povstalcům." „Přiveď ho," přikývl Vratislav.

„Ale on je přece na straně vašeho syna Břetislava!" namítl purkrabí nespokojeně.

„Kdo tu rozhoduje?" optal se mrazivě Vratislav. Víc neřekl, protože purkrabí se otočil a rychle odběhl splnit příkaz.

Za chvíli už klečel mladý Šternberk před Vratislavem. Na krku měl zavěšený stříbrný řetěz s přívěskem, v jehož středu se skvěl obyčejný šedavý oblázek.

„Jsem rád, že jsi přijel," usmál se Vratislav. „Nezklamal jsem se v tobě, když jsem ti dal pod brněnským hradem milost. Abys mi rozuměl, nebylo to jenom kvůli Divišovi. Znám tě od malička. Nikdy jsem si nemyslel, že bys byl podlý nebo zlý. Dávat milost je krásnější než trestat. Ale ještě krásnější je vidět, když ze zrnka, které zaseješ, vyroste růže a ne bodlák."

Bohuslav se trochu rozpačitě ošíval. Najednou věděl, že Vratislav je král, za kterým by byl ochotný jít třeba i do pekla. Rychle zadrmolil přísahu věrnosti, a když ho Vratislav propustil, vyšel ze sálu a pospíchal na nádvoří ke svému oddílu. Na chodbě potkal Hrabiše, který ho u Brna vydal do rukou krále. Za Hrabišem kráčela vysoká černovláska. Bohuslav se zastavil. Pak zastoupil Hrabišovi cestu.

„Potkali jsme se asi dříve, než jsi čekal," řekl výhružně překvapenému mladíkovi.

„Co tady děláš?" vyhrkl Hrabiš zaraženě.

„Náhodou jsem jel kolem, a tak jsem si řekl, že si prohlédnu Vyšehrad," ironicky opáčil Bohuslav. „Jak vidím, nemyslelo ti to u Brna, a nemyslí ti to ani tady v Praze!"

„Tak pozor," načepýřil se Hrabiš a ruku si výhružně položil na jílec meče. „U Brna jsi byl nepřítel. Jednal bys stejně jako já. V životě nerozhoduje, co bylo, ale co je. Sloužím králi Vratislavovi a jeho

nepřátelé jsou i mými nepřáteli.“ Na chvíli se odmlčel, a aby trochu zmírnil, co právě řekl, dodal: „Ale chci, abys věděl, že jeho přátelé jsou i mými přáteli. Nic jsem proti tobě nikdy neměl a nemám. Jenže život je boj! Nic jiného v tom nehledej. Nebylo to nic osobního!“

„Ty jsi Bohuslav ze Šternberka?“ vložila se do hovoru černovláska. Měla příjemný melodický hlas a veliké, skoro ještě dětské oči. Ale jinak měla do dítěte daleko. Postavu měla až vyzývavě ženskou. „Už jsem o tobě slyšela.“

„Kdo jsi?“ zabručel trochu rozpačitě Bohuslav. Dívka se mu na první pohled líbila.

„Neumíš mlčet?“ utrhl se na ni Hrabiš. „Slíbila jsi, že se do ničeho nebudeš plést!“

„Patří k tobě?“ ujišťoval se Bohuslav.

„To je moje sestra Anežka,“ odpověděl neochotně Hrabiš.

„Máš štěstí, že to není tvá snoubenka,“ usmál se dvorně Šternberk. „Protože pak bych tě musel zabít. Takhle ti mohu prominout a nechat tě jít!“

„Kvůli mně?“ rozzářila se černovláska.

Bohuslav se dvorně uklonil a Hrabiš, naštvaný na nejvyšší míru, popadl svou sestru za ruku a vlekl ji pryč. Ještě se otočil přes rameno a sykl: „Šašku!“

„Brzy se uvidíme, krásná panno!“ volal vesele Bohuslav a pak vyšel na nádvoří. Už věděl, jak se Hrabišovi pomstí.

Břetislav rozbil svůj tábor na pláni před Vyšehradem. Zhruba v těch místech, kde stál před třiceti lety tábor pánů, kteří povstali proti Vratislavovi.

Teprve tváří v tvář vyšehradskému opevnění se objevily na Břetislavově čele vrásky. Nebyl ve vojenských věcech začátečník. Jinak všechno vypadalo, když přijížděl na Vyšehrad jako host, a jinak, když stál nyní s vojskem před hradbami a brány byly zavřené.

„Pokud nedostaneme nějaké posily, bude těžké dostat se tam,“ vrtěli hlavou s obavami velitelé.

„Přijdou,“ prohlašoval sebevědomě Břetislav. Ale jistý si už tak nebyl. Během tažení našel brány skoro všech hradů zavřené. Ani v Kolíně ho Martin nepřivítal s otevřenou náručí. Pouze na něho z hradeb křikl, aby si všechno ještě jednou rozmyslel. „Vratislav možná

nebyl nejlepší otec. Ale je určitě nejlepší vládce, jakého kdy naše země měla.“ Tím Břetislava popudil ještě víc.

Kromě těch, které shromáždil v Hradci, se k němu nikdo další nepřidal. Když poslal svého muže, aby se pokusil získat na jeho stranu posádku Pražského hradu, vůbec je nepustili dovnitř. „Se zrádci nejednám,“ vzkázal purkrabí.

Břetislav čekal dva dny. Během té doby se do Prahy dostavilo několik desítek velmožů se svými družinami. Rozbili své tábory v nedalekých Nuslích a Michli. Všichni vztyčili praporce krále Vratislava na znamení, na čí straně hodlají bojovat. Třetího dne ráno byla situace už kritická.

„Vznešený kníže,“ udýchaně hlásil jeden z velitelů, „přijeli další stoupenci krále Vratislava. Pokud tu budeme čekat a nic nepodnikneme, obklíčí nás. Už teď mají přesilu více než trojnásobnou.“

Břetislav vztekle nadával, proklínal zbabělost českých pánů a marně se dovolával těch, kteří měli podle jeho přesvědčení stát na jeho straně.

Kolem poledne se otevřela brána Vyšehradu a z ní vyjel na koni Vratislavův posel. Před ležením seskočil, odvezdal meč a nechal se odvést k Břetislavovi. Uklonil se a nervózně tlumočil vzkaz.

„Vznešený král Vratislav je pobouřen tím, co se zde děje. Ale ve jménu křesťanské lásky je vám ochotný odpustit, kníže Břetislave. Na přímluvu četných moudrých mužů země odpustí i mladíkům, kteří se k povstání z nerozvážnosti připojili. Král Vratislav nechce v zemi rozbroje, ale mír. Nikoli proto, že by nebyl dost silný, aby si nedokázal vynutit poslušnost mečem. K jeho velkorysé nabídce ho vede pouze touha zapomenout na dávné rozbroje a žít, jak se na křesťany sluší.“

Břetislav mlčel a zkoumavě si posla prohlížel. Bylo mu jasné, že svou věc prohrál. Znal otce a nechápal, proč mu nabízel mír, když byly všechny výhody na jeho straně. Jediné, co ho napadlo, mohla být Vratislavova obava, že by snad někteří jeho lidé nechtěli bojovat se svými syny a synovci, stojícími na Břetislavově straně. Ale že by Vratislavovi osobně vadilo bojovat se svým vlastním synem, tomu Břetislav nevěřil. Právě naopak.

„Co král navrhuje?“

„Zítra náš vznešený král uspořádá na Vyšehradě slavnostní bohoslužbu smíření. Pokoříte se před ním a budete žádat o odpuštění. Král Vratislav vzkazuje, že je ochoten zapomenout. Nikoho nebude trestat.“

„Žádný syn by neměl odmítnout ruku ke smíru, pokud mu ji otec podává upřímně,“ opáčil pomalu Břetislav. „Řekni otci, ať chystá slavnostní mši.“

Kolem poledne přivedla stráž maskovaného muže. Dával si záležet, aby ho nikdo nepoznal. Svou tvář ukázal jen Břetislavovi.

„Náš král ti neodpustil a neodpustí. Zaslechl jsem, že tě chce nechat zavraždit. Nejezdi zítra na Vyšehrad!“

„Jednou se ti odvděčím, Hrabiši,“ přikývl Břetislav a kvapně se s hostem rozloučil.

V noci pod rouškou tmy zmizel Břetislav i s celým vojskem. Obratně se vyplížil mezi tábory velmožů věrných králi. Rychlým pochodem zamířil do Polska. Věděl, že v Čechách není pro něj ani pro jeho muže bezpečno. Byl rozhodnut, že se domů nevrátí, dokud bude jeho otec žít.

74. KAPITOLA

Po Vánocích nastala obleva. Ve dne rozpačitě svítilo slunce, v noci jen mírně mrzlo. Nakonec i Vratislav podlehl kráse zimní krajiny a několikrát se svou družinou vyrazil do lesů až k Průhonicím. Pokaždé se vrátil s bohatou kořistí. Jednoho dne se podařilo lovčímu vystopovat mohutného jelena. Takovému lákadlu se odolat nedalo.

Ráno bylo slunečné jako všechny předchozí dny. Smečka psů vyrazila se štěkáním napřed. Lovci na koních za nimi. Měli ale smůlu. Během dne se počasí zhoršilo. Nakonec lovci zastavili a Vratislav mrzutě nařídil, že se vrátí. Kdo ví, kde byl jelenovi konec. Pomalu klusali úzkou stezkou zpátky ku Praze. Tu lovčí zahlédl vlevo na mýtině statného dvanácteráka.

„Podívejte, králi, tamhle je!“

Ale ani to říkat nemusel. Vratislav si ho všiml také. Přitáhl koni uzdu, nasadil ostruhy a vyrazil. Kůň prolétl houštinou a hnal se po mýtině za jelenem. Ten se na chvíli zastavil, nasál nozdrami a pak se rychle otočil a plavnými skoky zamířil do hustého lesa na opačné straně paseky. Celá družina lovců za ním. Mýtina byla skoro holá, sníh už dávno roztál. Ale v lese bylo šero a tma. Hned na kraji se nacházela hluboká závěj.

Vratislavův kůň do ní vletěl, klopýtl a polekaně vyhodil zadkem. Českého krále ovládla slepá lovecká vášeň, proto si nevšiml nebezpečí. Protože však byl vynikající jezdec, udržel se v sedle. Jenže kůň, který zapadl předníma nohama do závěje, podklouzl a překotil se. Vratislav se ještě pokusil vytáhnout nohu ze třmenu, ale nepovedlo se mu to. Kůň ho zalehl. Poslední, co český král cítil, byla ostrá bolest v noze a boku. Uvědomil si, jak v něm cosi praská. Pak ztratil vědomí.

Vyděšení služebníci ho opatrně vyprostili. Z větví svázali nosítka a rychle ho dopravili zpátky na Vyšehrad. Ranhojič zjistil, že má zlomenou nohu a přeražená žebra. Nařídil horkou koupel, potom připravil odvary z utišujících bylinek. Brzy se ale ukázalo, že zlome-

niny nejsou tím nejhorším. Vratislav dostal těžký zápal plic. Třetího dne odpoledne bylo jasné, že se blíží konec.

Biskup Vecel krále Vratislava vyzpovídal a dal mu poslední pomazaní.

„Nechte nás samotné," unaveně zasípal Vratislav a těžce se rozkašlal. Čelo žhnulo horečkou. Byl slabý, každý pohyb ho bolel a občas ztrácel vědomí. Ale myslel ještě jasně.

Ložnice se vyprázdnila, všichni služebníci se svěšenými hlavami tiše zmizeli. Zůstala jen Svatava. Podal jí z posledních sil ruku. „Sic transit gloria mundi," unaveně se usmál. „Na světě bylo krásně! Odpusť mi, Svatavo, co jsem udělal špatně, nebo co jsem neudělal vůbec."

„Ty mi odpusť," usmála se Svatava, ale přitom polykala slzy. „Vzpomínáš, jak jsi mě znásilnil, když jsem přijela do Prahy?"

„Ty se ještě zlobíš?" podivil se tiše Vratislav.

„Blázínku. Bylo to to nejkrásnější, co jsem kdy zažila. Vždycky jsem toužila mít silného muže. Bude si mi stýskat, Vratislave."

„Mně taky. Budu na tebe čekat. Tentokrát ti mohu slíbit, že tam zůstanu určitě věrný," usmál se Vratislav, ale vzápětí se těžce rozkašlal a z úst se mu vyřinul slabý pramínek krve.

Svatava ho pohladila něžně po hlavě a káravě dodala: „Já tě znám. Jen aby!" Rychle několikrát polkla a pak vážně pokračovala: „Vratislave, já ti slibuji, že ti také zůstanu věrná. Byl jsi první, a budeš také poslední muž mého života."

Vratislav chtěl ještě něco říci, ale nemohl. Zdálo se mu, jako by mu v žilách najednou kolovala místo krve žhavá rtuť. Pak se s prasknutím rozevřela stěna místnosti. Za ní byl dlouhý tmavý tunel. Pomalu se rozsvěcel a objevily se v něm nejasné kráčející siluety lidí. Pomalu nabývaly ostřejších obrysů.

První, koho poznal, byl jeho otec Břetislav. „Tak se zase setkáváme," řekl vážně starý kníže. „Teď budeme mít spoustu času, abychom si o všem promluvili. Pojď!" Natáhl ruku a pánovitým gestem vyzval Vratislava, aby ho následoval.

V tu chvíli poznal Vratislav ty, kteří otce provázeli. Praděd Boleslav a Václav, dědeček Oldřich, matka Jitka, bratr Spytihněv, jeho ženy Kateřina a Adléta, syn Boleslav, biskup Šebíř a další lidé, které

měl rád. I ti, které nenáviděl. Nikdo z nich se však netvářil nepřátelsky. Všichni jen tiše kynuli, aby vstal a šel s nimi.

Pak si uvědomil, že vstává. Po tolika dnech, kdy ho přeležené tělo tolik bolelo, pocítil úlevu. Vstát mu nedělalo žádné potíže. S překvapením zjistil, že se rozdvojil. Na posteli zůstalo ležet jeho tělo. Byl to on. Skořápka z masa, kostí a kůže. Vedle však stál také on. Věděl, že i to je Vratislav. Rozpačitě přešlápl. Ještě jednou se rozhlédl po místnosti.

U postele seděla Svatava a po tváři jí stékaly slzy. Ve výklenku stěny ležela na červeném sametovém polštáři česká královská koruna. Vratislav obešel lože a pokusil se Svatavu pohladit po hlavě. Ale nešlo to. Pak se pokusil dotknout své královské koruny. Ani to se mu nepodařilo. Povzdechl si a obrátil se.

„Kdepak, můj synu," řekl vážně otec. „Už do tohoto světa nepatříš. Pojď se mnou. Tvůj čas se naplnil. Nic z toho, co jsi měl v pozemském životě rád, už není tvé."

Vratislav vstoupil do tunelu a pomalu kráčel ke světlu, které se rýsovalo před ním. Ještě uslyšel, jak se stěna za ním s rachotem zavřela.

Na počátku roku od narození Páně 1092... zlá zpráva šlehla v náš sluch: Že se král Vratislav dne 14. ledna odebral ke Kristu a že jeho bratr Konrád nastoupil na knížectví.

(Kosmova Kronika česká)

POZNÁMKA AUTORA NA ZÁVĚR

Každý popis života v minulosti do jisté míry trochu pokulhává za realitou. Čím hlouběji se vracíme do minulosti, tím méně zpráv se dochovalo. Historické studie vycházejí z dobových pramenů. Proto vždycky popisují jen určitý výsek skutečného života, ve středověku omezený obvykle na panovníka a církev. Navíc sledují především to, čemu se říká „ vysoká politika „. Protože o tom jsou středověké kroniky a listiny. Jak panovníci a církev ve skutečnosti žili, jaké měli sny, vášně a slabosti, koho milovali a po kom toužili, o tom se nikde v písemných pramenech ze středověku nedočteme.

Literatura má z toho hlediska situaci zdánlivě snazší. Na pozadí skutečných událostí může vytvořit svůj vlastní svět. Jenže lidé ve středověku žili v jiné době než my. Mysleli a jednali tak, jak je tehdejší život naučil. V mnohém nám byli bližší, než si dokážeme představit. Ale v jiných věcech jim nerozumíme. Nebo s nimi dokonce nesouhlasíme. Vykreslit svět středověkých lidí není snadné, protože psychologii současnosti použít nejde.

V mém románu vystupují desítky historických osobností. Jejich vzájemné politické vztahy, spojenectví a zrady, příbuzenské poměry a sňatky, to vše samozřejmě vychází ze skutečnosti. Základní osa příběhu je historicky naprosto věrná. Kromě skutečných osobností se v knize objevují i některé epizodní postavy, o nichž historie mlčí. Pro 11. století chybějí v českých pramenech zcela informace o rodech domácích velmožů. Občas se mihne kronikou či listinou jméno některého z členů knížecí družiny, ale to je vše. Přitom vrstva těchto lidí byla velice vlivná, a jak popisují některé pasáže románu, kníže nemohl jednat svévolně bez jejich souhlasu.

V českém povědomí je vrstva svobodných a mocných rodů spojována s názvem šlechta. Tohoto označení se sice v 11. století nepoužívalo, ale z literárního důvodu se na některých místech románů užívá. To platí i o některých místních a rodových jménech. Děj by zbytečně zatěžovalo používání neznámých jmen, protože by se čtenář

podstatně hůře orientoval. Navíc jde o záležitost pro děj okrajovou, která nemá podstatný význam pro vyznění příběhu.

Kde to však bylo možné, vychází román i v detailech z dobových reálií. To platí jak pro popis krajiny, obydlí, oděvu a jídla, tak i pro vztahy mezi různými vrstvami tehdejší společnosti. Díky antropologickým výzkumům známe i podobu některých Přemyslovců, o nichž román vypráví. Proto můžeme s určitou pravděpodobností říci, že Vratislav ve skutečnosti vypadal tak, jak popisuje kniha.

V románu jsou zachyceny různé epizody, které se ve starých kronikách dochovaly. To platí třeba o oloupení Hagena u Řezna, volbě pražského biskupa u Dobenína a dalších scénách. V Kosmově kronice se dokonce zachovalo několik dialogů (např. kritika mladého Spytihněva z úst abatyše svatojiřského kláštera, řeč umírajícího knížete Břetislava, protesty družiníků na sněmu v Dobeníně). Ty všechny román přebírá, ale poněkud zjednodušuje, aby se nevymykaly jazyku díla. Je ovšem třeba poznamenat, že i v Kosmově kronice jde o literární fikci, protože ani Kosmas nebyl schopen autentického záznamu rozhovorů.

Věřím, že dávní Přemyslovci byli lidmi, podobnými nám. I když se mezi sebou nenáviděli a vraždili, měli současně své lidské radosti, poklesky a ctnosti. Jako mladíci poznávali krutý svět vládců, pochybovali a ptali se po smyslu života, byli nevěrní svým manželkám, milovali s prudkou vášní, radovali se nad drobnostmi. Mnoho let jsem sestavoval obraz doby prvního českého krále Vratislava a snažil jsem se pochopit jeho osobně a lidi kolem něj. Chtěl bych, aby čtenář spolu se mnou porozuměl nejen skutkům hrdinů knihy, ale především jejich duším. Hlavně o tom román Mezi tiárou a orlicí je.

Národní dějiny nejsou jen zábavným sledem příběhů, které se hezky poslouchají nebo čtou. Jsou zároveň obrovskou zkušeností. Každý národ, který zapomene na své dějiny, nebo jimi dokonce opovrhuje, přichází o kus své duše. O onu nepostižitelnou esenci, která dělá z lidí národ.

Vratislav byl prvním českým panovníkem, který otevřel české zemi dveře do tehdejší Evropy. Nepovedlo se mu vše, oč usiloval. Ale nikdo mu nemůže upřít, že by nebojoval vždy a ze všech sil za

zájmy vlastní země. Na jeho politice byl založen pozdější obrovský vzestup prestiže středověkých Čech ve 13. a 14. století.

Historie není jen zábava, ale také poučení. A dnes, kdy vstupujeme do Evropské unie, bychom se měli umět zamyslet nad tím, jaké místo nám v Evropě tradičně přísluší. Je samozřejmě nutné dívat se především do budoucnosti. Ale stejně důležité je občas se zastavit a ohlédnout. Hledat inspiraci u našich předků. Spolu s nimi zvažovat palčivé otázky morálky a cti, boje za vlastní národ a hledání svobody a štěstí. Určitě je možné se z chyb předchozích generací poučit. Ale hlavně bychom si měli uvědomit, že my všichni jsme jedné krve, a přestat s malicherností, malostí a zlobou. Neboť není důvod se za snažení našich praotců ani v nejmenším stydět. Také o tom je román o prvním českém králi Vratislavovi.

Vlastimil Vondruška

HISTORICKÉ OSOBNOSTI

Adléta Uherská - zemř. 1062, druhá manželka krále Vratislava Alexandrii.

(Anselm z Baggia)- 1061-1073 papež

Bela I. - 1060-1063 uherský král

Boleslav II. Smělý- 1058-1079 polský král

Bořivoj II. - 1100-1107 a znovu 1117-1120 český kníže

Boleslav Olomoucký - zemř. 1092, syn krále Vratislava

Božetěch - sázavský opat

Břetislav I. - 1035-1055 český kníže

Břetislav II. - 1092-1100 český kníže

Egbert I. - 1067-1068 míšeňský markrabě

Egbert II. - 1068-1090 míšeňský markrabě

Egilbert- 1079-1101 trevírský arcibiskup

Eufémie Uherská - manželka údělného knížete Oty Olomouckého

Gottfried IV. z Bouillonu - 1087-1100 lotrinský vévoda

Hagen - služebník knížete Vratislava II.

Heřman II. Lucemburský - 1061-1086 markrabě falcký

sv. Hanno - 1056-1075 kolínský arcibiskup

Ida Wettinská - manželka knížete Soběslava II.

Jan I. - 1063-1085 moravský (olomoucký) biskup

Jaromír-Gebhard - 1068-1090 pražský biskup

Jindřich III. Černý-1039-1056 římský císař

Jindřich IV. - 1056-1106 římský císař

Jitka (Judita ze Schweinfurtu) - zemř. 1058, manželka knížete Břetislava I.

Judita I. - zemř. 1086, manželka Vladislava I. Heřmana

Judita II. (Jitka) - zemř. 1108, manželka Wiprechta z Grojče

Judita Sálská - dcera císaře Jindřicha III.

Kliment III. - 1080-1100 papež

Konrád I. Brněnský - 1092 český kníže Kosmas - zemř. 1125, kronikář

Ladislav I. Svatý - 1077-1095 uherský král
Lanc - kaplan knížete Vratislava II.
Leopold II. - 1075-1095 rakouský markrabě
Magnus - 1072-1106 saský vévoda
Matylda z Tuszie - majitelka hradu Canossa
Mikuláš II. -1058-1061 papež Mstiš - bílinský kastelán
Ondřej I. -1046-1060 uherský král
Ordulfus -1059-1072 saský vévoda
Ota Olomoucký - zemř. 1087, olomoucký údělný kníže
Ota z Northeimu - saský velmož, 1061-1070 bavorský markrabě
Otakar III. -1038-1092 štýrský markrabě
PetrOrseolo- 1038-1041 a znovu 1044-1046 uherský král
Robert Guiscard - 1059-1085 normandský vévoda
Rombold - řezenský měšťan
Rudolf z Rheinfeldenu - 1057-1077 vévoda švábský, zemřel 1080
Řehoř VII. (Hildebrand ze Soanny) - 1073-1085 papež
Siegfried I. z Eppensteinu - 1060-1084 mohučský arcibiskup
Spytihněv II. - 1055-1061 český kníže
Stanislav - zemř. 1079, krakovský biskup
Svatava Polská - zemř. 1126, třetí manželka krále Vratislava
Svatopluk I. -1107-1109 český kníže
Šalamoun - 1063-1074 uherský král Šebíř-1030-1067 pražský biskup
Urban II. (Odo z Lagery) - 1088-1099 papež
Vecel - 1089-1091 olomoucký biskup
Vladislav I. Heřman - 1079-1102 polský kníže
Virpirka - manželka údělného knížete Konráda Brněnského
Všebor Hrabišic - český velmož
Welf I. - 1070-1077 a znovu 1096-1101 bavorský markrabě
Wiprecht z Grojče - spojenec krále Vratislava
Zderad - člen Vratislavovy družiny

OBSAH

I. Přísný otec (1045-1055)..... 5
II. Bezohledný bratr (1055-1061)..... 43
III. Věrný přítel (1061-1067).....129
IV. Odbojný biskup (1067-1073) 201
V. Ctižádostivý papež (1073-1077) 279
VI. Vrtkavý císař (1077-1085) 355
VIL Nehodný syn (1085-1092).....437
Poznámka autora na závěr.....507
Historické osobnosti 510

VLASTIMIL VONDRUŠKA
MEZI TIÁROU A ORLICÍ
Příběh prvního českého krále Vratislava I.

První český král Vratislav je osobností v české literatuře neprávem opomíjenou. Přitom právě díky němu se české země poprvé staly významnou silou středoevropské politiky. Dramatický příběh z druhé poloviny II. století vypráví na základě dochovaných historických pramenů o jeho dlouhém a pohnutém životě. Boj o moc, krvavé bitvy a plenění nepřátelského území se prolínají s každodenním životem přemyslovského dvora. V pestré mozaice se rozvíjejí příběhy lásky a nevěry, popisují se rytířské turnaje, korunovační oslavy a hostiny. Osudy Přemyslovců vstupují do boje císaře proti papežovi, do zápasů polského a uherského krále o moc, ale i do života předních českých velmožů. Jevištěm příběhu je celá tehdejší Evropa. Autor stejně jako ve svých předchozích knihách vykouzlil dokonalou iluzi středověkého života, zpracovanou moderním a čtivým stylem. Rozsahem a historickou věrohodností patří mezi nejzajímavější romány posledních let.

PhDr. Vlastimil Vondruška, CSc. (* 1955) je autorem řady velmi oblíbených historických detektivek Hříšní lidé Království českého a historického románu Prodavači ostatků. Na podzim 2006 vyjde jeho historický román Sběratelé ostatků a první svazek nové, „renesanční“ řady Letopisy královské komory I.

MOBA
MOBA
Kotlářská 53, 602 00 Brno
e-mail: moba@mobaknihy.cz
www.mobaknihv.cz